

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Володимир Качмар

**ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
У 1784-1918 РОКАХ:
ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ОСВІТНЬО-НАУКОВІ
ТА НАЦІОНАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

Монографія

ЛЬВІВ
ЛНУ імені Івана Франка
2021

УДК 378.4(477.83-25)“1784-1918”(091)

К 30

Рецензенти:

д-р істор. наук, проф. Анатолій Георгійович ШВАБ
(Волинський національний університет імені Лесі Українки);

д-р істор. наук, проф. Володимир Леонович КОМАР
(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника);

д-р істор. наук, проф. Віталій Васильович ТЕЛЬВАК
(Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
(Протокол № 51/6 від 27 червня 2018 року)*

Качмар Володимир

К 30 Львівський університет у 1784–1918 роках: організаційні, освітньо-наукові та національні трансформації : монографія / Володимир Качмар. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 531 + [1] с. + 24 вкл.

ISBN 978-617-10-0651-5

У монографії, на основі широкого кола архівних джерел та наукової літератури, вперше в українській історіографії комплексно охарактеризовано діяльність Львівського університету наприкінці XVIII – на початку XX ст. Особливий наголос зроблено на організаційних змінах, які відбувалися у закладі вищої освіти в цей час, специфіці освітньо-наукового процесу, явищах та процесах, які відображали ситуацію у національній сфері.

Висвітлення зазначених аспектів здійснено, зокрема, крізь призму аналізу професорсько-викладацького складу Університету та навчально-наукових напрямів, які формувалися та розвивалися у ньому впродовж досліджуваного періоду.

Для істориків, краєзнавців, викладачів та студентів закладів вищої освіти, усіх зацікавлених культурно-інтелектуальною історією України.

In the monograph, on the basis of a wide range of archival sources and scientific literature, for the first time in Ukrainian historiography, the activities of Lviv University were comprehensively characterized at the end of XVIII – early XX centuries. Particular emphasis was placed on organizational changes that took place in higher education institutions at the time, the speciality of the educational and scientific process, phenomena and processes that reflected the situation in the national sphere.

Coverage of these aspects was carried out, in particular, through the prism of analysis of the university teaching staff, educational and scientific directions that were formed and developed in it during the study period.

For historians, local historians, teachers and students of higher education institutions, all interested in the cultural and intellectual history of Ukraine.

УДК 378.4(477.83-25)“1784-1918”(091)

© Качмар Володимир, 2021

© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2021

ISBN 978-617-10-0651-5

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Історіографія, джерела і теоретико-методологічна основа дослідження	9
1.1. Австрійський період Львівського університету в історіографії.....	9
1.2. Джерельна основа дослідження	41
1.3. Методи й методологічні підходи	48
Висновки до розділу 1	54
Розділ 2. Організаційні трансформації Львівського університету та головні засади його діяльності	56
2.1. Форми існування Львівського університету в австрійський період та факультетська структура закладу.....	56
2.2. Керівництво Університету й допоміжний адміністративний персонал: структура та функції.....	73
2.3. Викладачі та студенти. Організація навчального процесу	102
2.4. Зміни мов викладання у Львівському університеті як головний прояв національних трансформацій	131
Висновки до розділу 2	148
Розділ 3. Особливості структури та освітньо-наукової діяльності Львівського університету у 1784–1848 роках в контексті професорсько-викладацького складу	150
3.1. Перші професорські кафедри факультетів та студій. Studim Ruthenum	150
3.2. Особливості професорсько-викладацького складу та навчальних курсів у 1830-х – 1840-х роках	202
Висновки до розділу 3	219

Розділ 4. Навчально-наукові напрями на теологічному та юридичному факультетах (1849–1918) в умовах трансформації підрозділів та освітнього процесу	221
4.1. Навчально-наукові напрями теологічного факультету	221
4.2. Зміни навчального процесу та наукові напрями юридичного факультету.....	240
Висновки до розділу 4	269
Розділ 5. Медичні, природничі та точні науки як навчально-наукові напрями (1849–1918): структурний, персональний та освітній виміри	270
5.1. Медичні науки	270
5.2. Природничі й точні науки.....	293
Висновки до розділу 5	321
Розділ 6. Розвиток гуманітарних навчально-наукових напрямів на філософському факультеті (1849–1918): структурний, кадровий та освітньо-дидактичний аспекти	322
6.1. Філософські та культурологічні науки, педагогіка	322
6.2. Філологічні науки.....	339
6.3. Історичні та мистецтвознавчі науки.....	401
Висновки до розділу 6	434
Розділ 7. Організація наукової діяльності Львівського університету у 1784–1918 роках.....	436
7.1. Університетська бібліотека – головний загальноуніверситетський науковий підрозділ.....	436
7.2. Наукові підрозділи медичного спрямування	442
7.3. Природничі і точні науки у наукових підрозділах Університету	453
7.4. Наукові підрозділи гуманітарного, юридичного та теологічного спрямувань	459
Висновки до розділу 7	463
Висновки	465
Список використаних джерел	469

ВСТУП

Актуальність теми. Історія Львівського університету – найстарішого вищого навчального закладу України – відображає процеси, які відбувалися не лише в освітньо-науковій сфері Львова, але й в історії Галичини зокрема та в інтелектуально-культурній історії України загалом. Окрім того, Університет був у центрі суспільно-політичних подій краю, тож дослідження його історії важливе для того, щоб повніше зрозуміти освітні чинники становлення українців як нації.

Університет – Alma Mater для багатьох видатних діячів історії України, як-от: автор музики до гімну України Михайло Вербицький, члени «Руської Трійці» Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич та Яків Головацький, письменник і поет Богдан Лепкий, режисер Лесь Курбас, мислитель, літератор та громадсько-політичний діяч Іван Франко, полковник Євген Коновалець та чимало інших. Окрім того, Львівський університет став школою і для багатьох відомих представників інших народів: поляків, євреїв, вірмен та ін.

Отже, без реконструкції історії Львівського університету неможливо дослідити становлення і розвиток університетської освіти в Україні загалом, проаналізувати історію навчального закладу, що надавав якнайширші можливості для пізнання і вдосконалення галицькій молоді, висвітлити функціонування структурних підрозділів Університету (факультетів і кафедр), створити просопографічні портрети викладачів, студентства і випускників Університету, які упродовж багатьох десятиріч визначали інтелектуальний рівень наукової, педагогічної і культурної еліти краю, невід'ємної частини суспільного простору всієї України XVII–XX ст.

Історія Львівського університету – це кілька періодів діяльності, одним із найтриваліших з-поміж яких є австрійський – 1784–1918 рр. Попри те, що саме у цьому хронологічному відтинку відбулося становлення головного вищого навчального закладу Львова як класичного європейського університету, формувалися наукові школи, що стали відомими у світі, продовжуючи розвиток у міжвоєнному двадцятилітті, комплексного дослідження австрійського періоду історії Львівського університету досі не

було. Складність у втіленні такого завдання полягала не лише в значному обсязі джерельного матеріалу, а й у його специфіці – переважна більшість матеріалів до середини – останньої третини ХІХ ст. – німецькомовні. Тож маємо ситуацію, коли з обсягу одного з ключових періодів історії Університету досліджені лише деякі фрагменти, а головною працею з історії цієї науково-освітньої інституції є лише «Історія Львівського університету» авторства польських професорів Людвіка Фінкеля та Станіслава Стажинського, опублікована ще 1894 р., і опис подій у якій доведено саме до цього року.

Саме така ситуація зумовлює актуальність присвяченої історії Львівського університету у період 1784–1918 рр. монографії, яка сприятиме утвердженню на українських теренах класичних європейських традицій, засвідчуватиме їхню тяглість упродовж різних історичних етапів та вплив на формування львівських (українських, польських, єврейських), ширше – західноукраїнських, культурних, громадських, політичних середовищ.

Мета дослідження – комплексна наукова характеристика та аналіз організаційних, освітньо-наукових трансформацій у Львівському університеті впродовж 1784–1918 рр. Ця мета передбачала наукове обґрунтування низки **завдань**:

- проаналізувати джерельно-історіографічну базу історії Університету австрійського періоду та випрацювати сукупність оптимальних методів і теоретико-методологічних підходів для створення на її основі цілісного наративу цього тривалого хронологічного періоду;
- простежити зміни форм існування Університету (Йосифінський університет, 1784–1805 рр., – Львівський ліцей, 1805–1817 рр., – Францисканський університет, 1817–1918 рр.) та чинники, які їх зумовили; можливість (доцільність) включення до університетської історії освітніх закладів, які діяли у Львові у 1773–1784 рр.;
- дослідити зі структурно-функціонального погляду особливості організаційних засад Університету в австрійський період та їхні трансформації на різних його етапах, з наголосом на керівництві вищого навчального закладу, його допоміжній адміністрації, викладачах і студентах, змінах в організації навчального процесу та національних трансформаціях;
- висвітлити специфіку діяльності Львівського університету впродовж 1784–1848 рр., зокрема – простежити тенденції, які визначали тодішній характер вищого навчального закладу, здійснити просопографічну характеристику його професорсько-викладацького складу;

- охарактеризувати освітньо-наукові трансформації Львівського університету упродовж наступного етапу (1849–1918 рр.) крізь призму навчально-наукових напрямів, які представляли теологічні, юридичні, медичні, природничі, технічні та гуманітарні науки;
- реконструювати мережу наукових підрозділів Львівського університету як основу його організаційних трансформацій у сфері наукових досліджень та формуванні наукових середовищ – академічних шкіл.

Об’єкт дослідження – Львівський університет австрійського періоду, а **предмет дослідження** – його організаційні, освітньо-наукові та національні трансформації на різних етапах окресленого періоду.

Територіальні межі дослідження охоплюють Львів, як університетське місто, у період його перебування у статусі столиці Королівства Галичини і Лодомерії – провінції монархії австрійських Габсбургів.

Хронологічні межі дослідження – 1784–1918 рр. Нижня хронологічна межа визначена роком відновлення діяльності Львівського університету австрійським імператором Йосифом II (після ліквідації у 1773 р. Львівського єзуїтського університету). Натомість верхня хронологічна межа зумовлена розпадом Австро-Угорщини та подальшими трансформаціями Львівського університету у 1919 р. – з цісарсько-королівського Університету імені Франца I у Львові на Університет Яна Казимира у Львові та Українські університетські курси як початок діяльності українського університету у Львові.

Методи дослідження. Під час роботи над монографією застосовано методологічний принцип історизму (зокрема, у плані понятійно-термінологічного апарату для висвітлення реалій університетської історії саме австрійського періоду) та використано загальнонаукові (аналіз і синтез, індукцію і дедукцію) та спеціально-наукові (структурно-функціональний, компаративний, типологічний, просопографічний тощо) методи. Їх детальний аналіз, як і аналіз застосованих проблемно-хронологічного та хронологічного підходів і різноманітних концептів (висвітлення історії Університету крізь призму персоналій викладачів, навчально-наукових напрямів тощо), наведено у підрозділі 1.3.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

уперше:

- здійснено комплексне дослідження історії Львівського університету у 1784–1918 рр., оперте на новітню історіографію і широкий спектр першоджерел;

- до наукового обігу уведено чимало нового фактичного матеріалу, почерпнутого з архівних справ та офіційних статистично-довідкових видань Львівського університету досліджуваного періоду;

уточнено та доповнено:

- склад працівників Львівського університету австрійського періоду та його головних наукових шкіл і напрямів;
- біографії чільних представників тогочасного університетського середовища, зокрема – у сфері їхньої викладацької діяльності;
- структуру Львівського університету, зокрема із позицій викладацьких посад (професорські кафедри і доцентури) та наукових підрозділів (кабінети, музеї, збірки, семінари, заклади, інститути, клініки, амбулаторії та ін.);
- термінологічно-понятійний апарат історії Львівського університету кінця XVIII – початку XX ст.;

набули подальшого розвитку:

- теоретико-методологічні засади дослідження історії освіти і науки як важливих складових культурно-інтелектуальної історії України;
- теоретичне осмислення історії Львівського університету в контексті створення цілісного та комплексного наративу його історії.

Розділ 1

ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛА І ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Австрійський період Львівського університету в історіографії

Історіографія історії Львівського університету доволі широка, оскільки ця проблематика цікавила і цікавить багатьох дослідників (передусім в Україні та Польщі), наукові інтереси яких стосуються різних галузей знань – від гуманітаристики до теології та медицини.

Коли йдеться про австрійський період історії Університету, потрібно одразу наголосити, що в історіографії його досліджено нерівномірно. Наприклад, етапи до останньої третини ХІХ ст. досліджені найменше, натомість період від кінця 1860-х років і до 1918 р. науковці вивчили дуже добре. Аналізуючи цю ситуацію, можемо стверджувати, що її спричинив стан джерельної бази для висвітлення цих етапів історії Університету (до останньої третини ХІХ ст. основні джерела – німецькомовні, згодом – польськомовні), а також персоналії викладачів (від середини ХІХ ст., проте найбільше – від його останньої третини, коли у Львівському університеті почали працювати вчені, які заклали відомі українські та польські наукові школи або ж напрями, залишили помітний слід у розвитку тієї чи іншої науки. Подекуди, як у випадку, зокрема, із Михайлом Грушевським, системні дослідження їхньої академічної діяльності та наукової спадщини стали спеціальними галузями історичної науки).

Праці, які містять інформацію про австрійський період історії Львівського університету, доречно типологізувати у декілька груп.

Комплексні дослідження з історії Університету

Головною історіографічною позицією з цієї групи є монографія «Історія Львівського університету» історика Людвіка Фінкеля (автор її першої частини) та юриста Станіслава Стажинського (автор другої частини)¹. Ця перша узагальнююча праця побачила світ у Львові в 1894 р. Видання було приурочене до відновлення медичного факультету Університету.

У передмові до книги, написаній 2 вересня 1894 р., тодішній ректор Львівського університету Людвік Цвіклінський зазначав, що ідею написання історії Alma Mater віддавна виношував академічний сенат Університету. Книга мала з'явитися ще 1884 р. – до століття відновлення Львівського університету Йосифом II, проте, через різні обставини, цей задум утілити не вдалося².

Працю над «Історією Львівського університету» Л. Фінкель розпочав ще до того, як очолив університетський архів. Саме робота над цією книгою змусила його у 1894 р. стати ініціатором утворення в Університеті зазначеного структурного підрозділу. Отримавши прохання академічного сенату та ректора Львівського університету про написання його історії, Л. Фінкель і С. Стажинський поділили між собою ділянки роботи: Л. Фінкель, як історик, мав описати історію Університету від його заснування до 1869 р., а С. Стажинський – від 1869 до 1894 р. Над першою та другою частинами книги автори працювали індивідуально й одночасно, тому вони суттєво різняться між собою і структурно, і за стилем викладу інформації.

Свого часу Л. Цвіклінський зазначав, що праця з написання історії Львівського університету була дуже важкою, оскільки належало перечитати чи хоча б переглянути велику кількість документів³. Зважаючи на це, Л. Фінкель і С. Стажинський наполегливо просили, щоб у передмові до книги обов'язково вказали, що у ній можуть бути помилки та неточності, адже всього доглядіти було неможливо.

«Історія Львівського університету» складається з двох частин. На початку книги вміщено хронологічну таблицю ректорів Львівського університету від 1784 р. (від каденції Антонія Вацлава Бетанського) до 1894 р. (до каденції Л. Цвіклінського).

¹ L. Finkel, S. Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego. Cz. I* (Lwów, 1894); L. Finkel, S. Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego. Cz. II* (Lwów, 1894). Див. також матеріали фонду 254 (Фінкель Людвік – професор Львівського університету ім. Яна Казимира) Державного архіву Львівської області, зокрема: оп. 1, спр. 382 (Особова справа Фінкеля Людвіка); спр. 130 (Записки до історії Львівського університету).

² Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego. Cz. I*, V–VI.

³ Ibid.

Перша частина праці, як уже зазначалося, охоплює період від 1661 р. до 1869 р. У її структурі – п'ять розділів, висновки, хронологічні таблиці деканів факультетів і професорів кафедр Університету. Перший розділ присвячений львівським академічним школам за часів Речі Посполитої. Саме Л. Фінкель запровадив традицію вести історію Львівського університету від 20 січня 1661 р. У характеризованій монографії він навів текст привілею Яна II Казимира, яким школі при Львівській єзуїтській колегії, заснованій 1608 р., надано «гідність Академії і титул Університету». Другий розділ під назвою «Йосифінський університет» охоплює відновлення Львівського університету Йосифом II та історію його структурних підрозділів упродовж 1784–1805 рр., зокрема, філософського, теологічного, юридичного та медичного факультетів, Studium Ruthenum, бібліотеки. Цінним є текст привілею Йосифа II 1784 р., який Л. Фінкель подає у примітках. У третьому розділі першої частини праці йдеться про діяльність Львівського університету у формі ліцею в 1805–1817 рр.

У наступному розділі описано історію Львівського університету 1817–1848 рр., тобто від часу відновлення його діяльності Францом I (Л. Фінкель навів і текст відповідного привілею) до знищення університетської будівлі під час революційних подій 1848 р. Структура викладу інформації така: відновлення Університету, характеристика його факультетів, інших структурних підрозділів (серед яких особливий наголос зроблено на кафедрі польської мови та літератури), медично-хірургічних студій (інституту). П'ятий розділ першої частини – «Львівський університет у 1848–1869 рр.» – охоплює історію перенесення Львівського університету до будівлі на вулиці св. Миколая, характеристики факультетів і професорів Університету в 1851–1869 рр., знов-таки з особливим акцентом на роботі кафедри польської мови та літератури.

Друга частина праці «Історія Львівського університету», автором якої був С. Стажинський, за структурою відрізняється від першої. Зокрема, спочатку автор охарактеризував мову викладання у Львівському університеті, починаючи від 1871 р. Подальший виклад найважливіших подій з історії теологічного, юридичного, філософського факультетів і медично-хірургічних студій С. Стажинський назвав «хроніками», після яких описав сучасний йому стан кожного з факультетів і процес відновлення медичного факультету. Він також навів дані про університетську бібліотеку, наукові семінари, кількість студентів Університету тощо, хронологію його ректорів, деканів і продеканів факультетів за 1869–1894 рр.

Величезним позитивом «Історії Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського є її насиченість фактичним матеріалом. Різні аспекти

діяльності Університету автори реконструювали надзвичайно докладно й скрупульозно. Поза тим, помітною рисою монографії є її ухил у біографістику – значну увагу автори приділили життєписам викладачів Університету. Натомість менше уваги вділено тематиці навчальних курсів. Поза сумнівом, «Історія Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського й сьогодні залишається найповнішою працею з історії Університету австрійського періоду. Її значення стосовно висвітлення цього відтинку університетської історії у тому, що працю написали викладачі, які працювали у той період, а отже знали чимало різноманітних нюансів діяльності Університету як очевидці. Проте цей позитивний момент зумовив і те, що чимало важливих аспектів діяльності Університету його автори залишили поза увагою, адже для них вони були буденністю.

Після виходу у світ «Історії Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського, який завершив працю «хроніками», саме такий стиль викладу історії Університету почав утверджуватися на наступне десятиліття, відтак – був відновлений у міжвоєнний період. Зокрема, у 1899 р., за ректорства Генрика Кадия, опубліковано першу частину «Хроніки Львівського університету», що охоплювала 1894/1895 – 1897/1898 навчальні роки¹, згодом – у 1912 р. – другу частину видання. «Хроніка Львівського університету. II (1898/9–1909/10)», яку уклав доцент Університету, бібліограф та історик літератури Віктор Ган², поза сумнівом, донині залишається однією з найважливіших та найдокладніших праць з історії Львівського університету кінця XIX – початку XX ст. Зазначимо, що спершу друга частина «Хроніки Львівського університету» мала бути доведена до 1905/1906 н. р., але в середині 1900-х років проект не вдалося реалізувати³.

Загалом, у двох частинах «Хроніки» схарактеризовано ректорів Університету тих років, діяльність теологічного, юридичного, медичного та філософського факультетів, університетської бібліотеки, наведено відомості про студентів, біографічні довідки викладачів тощо. Особливого наголосу потребують біографії професорсько-викладацького складу Університету у «Хроніці» В. Гана – через їхню докладність та інформативність.

Попри усі позитиви «хронік», мусимо зазначити і їхні недоліки, зокрема, відсутність належних узагальнень, позаяк такий тип видань їх не передбачав.

¹ Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. I. (1894/95 – 1897/98) (Lwów, 1899).

² Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. II. (1898/9 – 1909/10). Zestawił Wiktor Hahn (Lwów, 1912).

³ ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 210 (Рішення про видання «Хроніки Університету» за 1898/1899–1905/1906 навчальні роки, 1906).

Тож мусимо констатувати, що докладних синтез з історії Університету, які б охопили кінець XIX – початок XX ст., не було опубліковано. Навіть у праці польського публіциста Францішека Яворського «Львівський університет. Ювілейні спогади» (1912), виданій на відзначення 250-річчя Львівського університету¹, йдеться про події з історії Університету лише до 1894 р. Одразу зауважимо, що ця праця має більше публіцистичний, аніж науковий характер. Ф. Яворський зазначав, що його книжка оперта здебільшого на першу частину праці «Історія Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського і на книгу священника Станіслава Залеського «Єзуїти у Польщі». Окрім того, вона має відчутний ідеологічний компонент – через усю працю Ф. Яворського проходить ідея польськості Львівського університету. Структурно книга поділяється на вступ, декілька розділів («Король-засновник», «Бурса» (події другої половини XVII ст. – першої половини XVIII ст.), «Academia Leopoliensis» (друга половина XVIII ст.), «Йосифінський університет» (події 1784–1805 рр. зі згадками про існування у 1805–1817 рр. Львівського ліцею), «Повторна фундація» (про Львівський університет, відновлений Францом I).

Наприкінці XIX ст. була опублікована праця австрійського історика Герсона Вольфа «Історія Львівського університету від часу його заснування 1784 до 1848 року»². На основі архівних документів, автор простежує події, що стосувалися Львівського університету від часу його «повторної фундації» Йосифом II до середини XIX ст.

У 1907 р. світ побачила німецькомовна розвідка Казімежа Твардовського «Львівський університет. Матеріали для обговорення питання університету»³, витяги з якої ми опублікували в перекладі українською мовою⁴. У цій праці професор Університету проаналізував і виклав своє бачення періодизації його історії, особливостей діяльності тощо від 1661 р. й до початку XX ст.

У 1936 р. у Львові вийшла праця магістра Кароля Левіцького «Львівський університет у 1809 році»⁵, присвячена Львівському ліцею під час наполеонівських воєн. К. Левіцький користувався достатньою кількістю

¹ F. Jaworski, Uniwersytet Lwowski. Wspomnienie jubileuszowe (Lwów, 1912).

² G. Wolf, Geschichte der Lemberger Universität von ihrer Begründung 1784 bis 1848, *Kleine historische Schriften* (Wien, 1892), 1-47.

³ K. Twardowski, Die Universität Lemberg. Materialien zur Beurteilung der Universitätsfrage (Wien, 1907).

⁴ К. Твардовський, «Львівський університет. Матеріали для обговорення питання університету», *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій; відп. ред. В. Сулим; передм. Р. Шуст. 2-ге вид., доп. (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016), 133–137.

⁵ K. Lewicki, Uniwersytet Lwowski w 1809 roku (Lwów, 1936).

джерел і написав цікаве дослідження про один із найменш вивчених періодів історії Львівського університету.

Наступні узагальнюючі праці з історії Львівського університету, які оглядово торкаються й австрійського періоду, з'явилися вже за часів СРСР. Приміром, у 1947 р. у видавництві Львівського університету світ побачила 35-сторінкова праця «Львівський державний університет імені Ів. Франка», надрукована за розпорядженням тодішнього ректора Івана Белякевича¹. Її редактором був професор, на той час проректор з наукової роботи, завідувач кафедри російської літератури Львівського університету Роман Волков. У цій праці спершу подано історичну довідку про Львівський університет, де зазначено, що в 1586 р. виникло Львівське братство, а при ньому братська школа; визнано, що роком юридичного заснування Львівського університету» був 1661 р., коли Ян II Казимир видав грамоту, за якою Львівська езуїтська колегія отримала титул Університету. Далі йдеться про відновлення Львівського університету Йосифом II у 1784 р., його діяльність упродовж XIX ст. та про Університет у XX ст. Безумовно, про докладне висвітлення історії Львівського університету кінця XVIII – початку XX ст. у характеризованій стислій розвідці не могло йтися. Проте радянський період відзначений і тим, що чимало викладачів Університету (передусім гуманітаріїв) було заборонено згадувати (яскравий приклад – М. Грушевський).

Вихід наступної синтетичної праці з історії Львівського університету був присвячений його 300-літньому ювілею. Книжка «300 років Львівського університету», автором якої був тодішній ректор Євген Лазаренко, вийшла у Видавництві Львівського університету 1961 р.². У цьому добре ілюстрованому нарисі було зроблено короткий огляд історії Львівського університету. Недоліком її було лише те, що різні періоди історії були висвітлені нерівномірно: період від 1661 до 1784 року займає лише сторінку, а загалом історія Університету 1661–1939рр. – 14 сторінок, натомість історія радянського періоду – 25 сторінок (2/3 нарису). Так, автор не ставив собі за мету дати історичний нарис, а лише охарактеризувати здобутки Університету останньої чверті століття.

У 1967, 1973 та 1978 рр. у Видавництві Львівського університету вийшли два видання (різні за змістом) праці «Львівський ордена Леніна державний університет ім. Івана Франка». Автором тексту був Володимир Здоровага. Згадана праця мала ознайомлюючий характер. Невеликий історичний на-

¹ Львівський державний університет імені Ів. Франка, ред. Роман Волков (Львів, 1947).

² Є. Лазаренко, 300 років Львівського університет (Львів: Вид-во Львівського університету, 1961).

рис був написаний у науково-популярному стилі і давав читачеві розуміння Університету того часу¹.

Від кінця 1860-х років колектив викладачів Університету працював над комплексною монографією з його історії. Микола Крикун згадує, що ідею написання історії Університету стали реалізувати наприкінці 60-х років. На той час ректором був Микола Григорович Максимович. Авторський колектив сформувався з представників усіх факультетів, але передовсім покладалися на викладачів історичного факультету, зокрема на завідувача кафедри історії південних і західних слов'ян Дмитра Леонідовича Похилевича, який і очолював групу. М. Крикун пише, що *«на час смерті Дмитра Леонідовича (28 травня 1973 р.) відсотків на 80–90 історію було написано. До смерті наступного головного редактора, завідувача кафедри історії України Івана Яковича Кошарного (11 червня 1975 р.) книга в основному була завершена, причому кожен її блок у складі кількох розділів спеціально науково редагувався автором одного з цих розділів. Зокрема, мені довелося редагувати три перші розділи, що охоплювали 1661–1773, 1784–1918 рр., для чого на три місяці в другому семестрі 1973/1974 навч. р. я був звільнений від педагогічної роботи. Остаточне завершення роботи над книгою пов'язане з наступним й останнім головним редактором – Степаном Арсеновичем Макарчуком, завідувачем кафедри історії СРСР»*. Готовий машинописний текст історії Університету наприкінці 1975/1976 н. р. мав обсяг – 891 сторінку. У ньому містилося чимало фактичних матеріалів, віднайдених у Центральному державному історичному архіві України у Львові і Державному архіві Львівської області, досить повно висвітлено, як зазначає М. Крикун, всі періоди історії Університету, *«описано структуру, викладацький і студентський склад, навчальний процес, участь студентів у суспільному русі, наукова діяльність. Авторський колектив тому склали 45 осіб. У редколегії значаться С. А. Макарчук (головний редактор), Д. С. Григораши (відповідальний секретар), М. М. Волянчук, Ф. А. Деркач, І. Я. Кошарний, М. Г. Крикун. Редакційна рада мала такий склад: М. Г. Максимович (голова), А. С. Брагінець, С. О. Гребінський, Д. С. Григораши, Г. С. Давидова, Ф. А. Деркач, А. С. Зашкільняк, В. І. Калинович, С. А. Макарчук, В. К. Осечинський, Д. Л. Похилевич, В. Ф. Рогаченко»*².

¹ Львівський університет ім. І. Франка (Львів, 1967); Львівський ордену Леніна державний університет імені Івана Франка, автор тексту В. Здорова (Львів: Вид-во Львівського університету, 1973); Львівський ордену Леніна державний університет імені Івана Франка (Львів: Каменярь, 1978).

² М. Крикун, «Як писалася історія Львівського університету в радянський час», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 288.

Розділи, присвячені австрійському періоду історії Університету («Львівський університет у кінці XVIII – першій половині XIX ст. (1784–1848 рр.)» та «Львівський університет у другій половині XIX – на початку XX ст. (1848–1918 рр.)») у характеризованій монографії, над якими працювали В. Борис, М. Крикун, М. Воляннюк, С. Гребінський, Ф. Деркач, Б. Задорожний, В. Калинович, Л. Ковтун і П. Цись, були досить докладним з інформативного погляду й охоплювали усі важливі аспекти. Проте, на жаль, підготована монографія так і не побачила світ, залишившись у машинописі, примірники якого зберігаються, зокрема, у фондах Музею історії Львівського національного університету імені Івана Франка та Науковій бібліотеці Львівського університету¹.

У 1986 р. до 325-річчя Львівського університету у Видавництві при Львівському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа» з'явилася книга «Львівський університет»². Це була перша, після видання праці «Історія Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського, книга, присвячена історії Університету, яка побачила світ. До редакційної колегії книги входили ректор Університету, доктор історичних наук, професор В. Чугайов (відповідальний редактор), доктор історичних наук, професор С. Макарчук (заступник відповідального редактора), кандидат філологічних наук, доцент Д. Григораш (відповідальний секретар), кандидат фізико-математичних наук, доцент О. Бобик, доктор хімічних наук, професор Є. Гладишевський, кандидат хімічних наук, доцент Ф. Деркач, доктор історичних наук, професор О. Зашкільняк, кандидат історичних наук, доцент Г. Кипаренко, кандидат історичних наук, доцент М. Крикун, кандидат філософських наук В. Первак, кандидат економічних наук, доцент Т. Телішевський, доктор історичних наук, професор Й. Цьох, кандидат юридичних наук, доцент В. Чушенко, кандидат філософських наук, доцент А. Яртись.

У написанні цієї колективної праці брали участь Л. Баїк, О. Бобик, М. Воляннюк, Є. Гладишевський, П. Головка, Д. Григораш, Д. Гриліцький, Г. Давидова, Ф. Деркач, Б. Задорожний, О. Зашкільняк, Я. Кісь, М. Крикун, Б. Ковальчук, К. Кондратюк, Г. Кипаренко, А. Крочук, С. Макарчук, Б. Максимчук, О. Матковський, Г. Міллер, І. Михасюк, В. Нор, В. Петров, П. Рабінович, Б. Распутніс, М. Рожик, Т. Соколовська, Т. Старченко, О. Семків, В. Сокуренько, К. Трофимович, В. Телегус, Й. Цьох, П. Челак, В. Чорній, В. Чугайов, В. Чуприна, І. Шостаковська, А. Яртись.

¹ Історія Львівського університету [машинопис]. (Львів, 1976).

² Львівський університет, 1661–1986, ред. колегія В. Чугайов, С. Макарчук, Д. Григораш (Львів: Вища школа, 1986).

Під час підготовки цього видання були використані, зокрема, документи та матеріали Центрального державного історичного архіву України у м. Львові та Державного архіву Львівської області.

Книга поділяється на чотири розділи. Перший розділ «Крізь віки та епохи» присвячений історії Львівського університету 1661–1939 рр. Зокрема, у параграфі «Сторінки далекої історії» йдеться про передумови утворення Львівського університету, його заснування 20 січня 1661 р. Наступний параграф – «У період становлення буржуазних відносин», присвячений австрійському періоду до 1848 р. включно. Параграф «Арена ідейних битв» розповідає про історію Університету в 1848–1918 рр.

Розділи, присвячені науковій діяльності Львівського університету, винесені окремо. У них висвітлено розвиток наук в Університеті протягом усієї його історії – від зародження наукових шкіл, утворення кафедр чи інших підрозділів до 1986 р. Один із розділів – «Природничі науки» – присвячений математичним, фізичним, хімічним, геологічним, географічним, біологічним наукам, інший – «Розвиток суспільних і гуманітарних наук» – історії, філософії, економіці, філологічним наукам, іноземним мовам і літературі, юридичним наукам, педагогіці та ін.

Тобто, книга дає загальне уявлення про історію Львівського університету в усій її повноті. Водночас вона дуже добре сприймається візуально, оскільки майстерно ілюстрована.

У 1999 р. Львівському університету було надано статус національного. До цієї події опубліковано довідкові матеріали «Львівський державний університет імені Івана Франка. 1661–1999 (матеріали щодо надання статусу “Національного”)»¹. Це видання містить, серед іншого, узагальнюючу історичну довідку про Львівський університет (викладачів, кафедри, історичні школи тощо, зокрема й австрійського періоду).

Віктор Гюго Лейн – докторант Мічманського університету, гість-викладач Львівського державного університету у межах проекту «Громадянський освітній проект» 1999 р. в часопису «Україна модерна» опублікував статтю «Дати на службі націй: польсько-українська дискусія кінця ХІХ – початку ХХ ст. навколо дати заснування університету у Львові»².

¹ Львівський державний університет імені Івана Франка. 1661–1999 (Матеріали щодо надання статусу «Національного») (Львів, 1999).

² В. Гюго Лейн, «Дати на службі націй: польсько-українська дискусія кінця ХІХ – початку ХХ ст. навколо дати заснування університету у Львові», *Україна модерна*, за редакцією В. Верстюка, Я. Грицака, Л. Зашкільняка, В. Кравченка, М. Крикуна. (Львів: Інститут історичних досліджень Львівського державного університету імені

Автор характеризує полеміку, яка велася у галицькому суспільстві на зламі XIX–XX ст. щодо статусу Львівського університету. У ній поляки декларували свій спротив створенню українського університету у Львові спростовували його доцільність. Українці теж відстоювали, але протилежну позицію. Університет необхідний для національного розвитку українців, а відтак його заснування відповідало постулатам австрійської конституції про право націй на освіту. І якщо польські історики стверджували, що Університет почав свою історію від привілею, наданого королем Яном Казимиром 1661 р., то українські настоювали на заснуванні Університету 1784 р. австрійським імператором Йосифом II.

У 2010 р. у київському видавництві «Логос» з'явилася книга «Львівський національний університет імені Івана Франка. Літопис випускників», вступну статтю до якої написав В. Качмар¹. У ній подано загальний нарис історії Львівського університету, що має чотири розділи, серед яких – «Львівський університет у 1661–1918 рр.: від Першої до Другої Речі Посполитої» (про історію Університету за часів Речі Посполитої та монархії Габсбургів).

Щодо польських дослідників історії університетської освіти, варто зазначити, що вони, уже традиційно до ювілейних дат Alma Mater Leopoliensis, за участю провідних академічних державних інституцій (зокрема, і Ягеллонського університету, і Папського університету ім. Яна Павла II) проводять наукові конференції, за підсумками яких публікують збірники матеріалів із історії Львівського університету. Певний внесок в аналіз становлення і розвитку освітніх напрямів Університету представлено у науковому виданні, присвяченому 350-річчю від дня його заснування («350-річчя Львівського університету»)². Статті збірника відтворюють матеріали конференції, що відбулась у січні 2011 у Кракові. Чи не кожна наукова розвідка у цьому збірнику ознайомлює читача з окремими фрагментами освітнього процесу в Університеті. По суті, всі автори у своїх доповідях-статтях торкаються розвитку освітньо-наукових напрямів в Університеті в австрійський період. Відзначимо дослідження Ю. Дубеца, котрий вивчав питання становлення науки і наукових шкіл в Університеті, при цьому особливо наголосив

Івана Франка, 1999), доступ отримано 19 червня 2021 р., <http://prima.lnu.edu.ua/Subdivisions/um/um2-3/Statti/6-LEIN%20Victor%20Hugo.htm>

¹ В. Качмар, «Львівський національний університет імені Івана Франка. Історичний нарис», *Літопис випускників Львівського національного університету імені Івана Франка* (Київ: Логос, 2010), 12–51.

² *Universitati Leopoliensi trecentessimum quinquagesimum anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011).

важливість наукових досягнень і для теоретичної складової академічної науки, і для вирішення нагальних проблем тогочасного суспільства, зокрема, соціальних¹. А. Редзік у своїй статті зосередився на висвітленні правничих студій (зокрема, певних галузей права – римського, канонічного, історії права тощо)². Я. Воленський учергове проаналізував низку аспектів заснування і функціонування Львівської філософської школи, особливо детально зупиняючись на австрійському періоді діяльності професора К. Твардовського, засновника і керівника цієї академічної школи у міжвоєнний період³. Низка епізодів із дослідницької тематики в матеріалах стосується історії розвитку окремих галузей університетської науки в австрійський час – фізики (автор А. Врублевський⁴), математики (Р. Дуда⁵), природничих наук (В. Срока⁶), літературознавства (Ю. Маслянка⁷), медичних дисциплін (В. Войткевич-Рок). У своїй передмові до цього видання Є. Вирозумський слушно вказав на визначну «цивілізаційну і культурну» місію Львівського університету у розрізі національного, соціального і наукового розвитку інтелектуальної спільноти краю, і польської, і української, тому й висловив сподівання на майбутній спільний міждержавний проєкт щодо вивчення історії Університету⁸.

¹ J. Dubiec, «Uniwersytet Lwowski pod zaborem austriackim», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 65–76.

² A. Redzik, «Nauki prawne na Uniwersytecie Lwowskim», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 145–183.

³ J. Woleński, «Lwowska Szkoła Filozoficzna», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 185–208.

⁴ A. K. Wróblewski, «Fizyka na Uniwersytecie we Lwowie», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 266–290.

⁵ R. Duda, «Matematyka na Uniwersytecie Lwowskim do usunięcia Polaków ze Lwowa», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 291–324.

⁶ S. T. Sroka, «Nauki przyrodnicze i rolnicze na Uniwersytecie Lwowskim», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 325–348.

⁷ J. Maślanka, «Lwowskie literaturoznawstwo», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 349–374.

⁸ J. Wyrozumski, «Pzredmowa», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 5–7.

Грунтовною працею, що побачила світ 2015 р. в Польщі, стала книга польських істориків “Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie”, два видання якої вийшли під редакцією Адама Редзика у другій половині 2010-х рр.¹. Авторами праці стали фахівці з історії різних галузей знань. Структура книги складається з восьми розділів. За винятком частини про математично-природничий факультет, яку писали чотири науковці, решта розділів належать окремим авторам. Дослідники комплексно представили минуле одного з найважливіших університетів в історії польської науки. Попри те, що розвитку Львівського університету в австрійський період присвячено не так багато уваги, це видання займає важливе місце в літературі з історії науки².

До питання вивчення історії в університеті в період між 1831–1848 рр. зверталися також Буркгард Вьоллер («“Europa” als historisches Argument»)³ та Петер Лундгрін («Die Universität Lemberg und ihre Historiker (1784–1914). Eine vergleichende Perspektive zur deutschen und österreichischen Entwicklung»)⁴.

Значний фактологічний матеріал містить праця сучасного німецького дослідника історії Львівського університету Генрика Дітхена⁵. У перекладі назва монографії звучить як «Історія Львівського університету між абсолютизмом, тоталітаризмом та національним питанням». Видання має десять розділів та три додатки. Автор представив німецькомовному читачеві історію Університету у Львові та акцентував увагу на внесок навчального закладу в європейську історію освіти. Водночас констатував, що історія Львівського університету, на жаль, є значною мірою маловідомою для німецькомовного читача.

¹ Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, red. Adam Redzik (Kraków, 2015); Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, red. Adam Redzik (Kraków, 2017).

² Резюме. за перекладом Мар'яна Мудрого. «Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie», red. Adam Redzik (Kraków: Wydawnictwo Wysoki Zamek, 2017), 1266.

³ B. Wöller, «Europa» als historisches Argument. Nationsbildungsstrategien polnischer und ukrainischer Historiker im habsburgischen Galizien (Bochum, 2014).

⁴ P. Lundgreen, «Die Universität Lemberg und ihre Historiker (1784–1914). Eine vergleichende Perspektive zur deutschen und österreichischen Entwicklung», *Jarhbuch für Universitätsgeschichte*: 8 (2005), 156–183.

⁵ H. Ditchen, *Geschichte der Universität Lemberg zwischen Absolutismus, Totalitarismus und Nationalfragen* (Berlin, 2018).

У 2020 р. опубліковано розвідку Ярослава Притули та Романа Тарнавського «Львівський університет до середини ХХ століття»¹, в якій, серед іншого, автори торкнулись окремих аспектів багатогранної історії Університету австрійського періоду. Особливість цієї розвідки у тому, що вона написана з позицій проблемно-хронологічного підходу, тож читачі можуть порівняти ті чи інші деталі в діяльності Львівського університету у різні історичні періоди, простежити їхню тяглість.

Серед праць, які безпосередньо стосуються історії Університету австрійського періоду та мають комплексний характер, назвемо розвідки Василя Расевича², Юліана Дибєца³, автора монографії⁴, а також його статтю у співавторстві з Романом Тарнавським про філософський факультет Львівського університету від 1784 р. до останньої третини ХІХ ст.⁵

Наприкінці цього огляду варто наголосити, що жодна з перелічених спроб висвітлити історію Львівського університету не була вичерпною. Саме тому, з метою закриття «білих плям» у його історії, розпочато роботу над виданням «Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка»⁶.

«Енциклопедія Львівського університету» та інші довідникові видання з історії Університету

У квітні 2002 р. в Університеті розпочалася системна, багаторічна, праця над укладенням «Енциклопедії Львівського університету», виданням, яке на той час не мало аналогій в Україні. Для започаткування роботи над

¹ Я. Притула, Р. Тарнавський, «Львівський університет до середини ХХ століття», *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини ХХ століття*. Частина I. Наукові осередки, за заг. ред. Олега Петрука (Львів, 2020), 56–73.

² В. Расевич, Габсбурзький університет. <https://lia.lvivcenter.org/uk/organizations/franz-i-university/>.

³ J. Dybiec, «Uniwersytet Lwowski pod zaborem austriackim», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 65–76.

⁴ В. Качмар, «Львівський університет в імперії Габсбургів», *Галиція*, 2 (2012): 53–58.

⁵ В. Качмар, Р. Тарнавський, «Філософський факультет Львівського університету в австрійський період (від відновлення до утравлізації навчального закладу)», *Краєзнавство*, 1 (2013): 81–90.

⁶ В. Качмар, «Енциклопедія Львівського університету: від ідеї до виходу в світ», *Українська енциклопедистика: матеріали Третньої міжнародної наукової конференції (Київ, 22–23 жовтня 2013 р.)* (Київ, 2014), 67–74.

енциклопедією, відповідно до ухвали Вченої ради Університету та рішення ректорату від 15 квітня 2002 р., було видано наказ «Про організацію пошуку і систематизації матеріалів та підготовку до видання Енциклопедії Львівського університету». Ректор Університету, професор Іван Вакарчук, очолив робочу групу, до якої увійшли представники всіх факультетів та більшості підрозділів Університету.

Два томи видання «Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка» побачили світ у 2011 та 2014 рр. відповідно¹. Передусім наголосимо, що перший том енциклопедії містить розгорнутий нарис історії Львівського університету, австрійський період якої написав М. Крикун². Цей знаний експерт в історії Університету висвітлив головні тенденції та аспекти розвитку вищого навчального закладу за часів Королівства Галичини і Лодомерії, тож саме ця розвідка є однією з підставових для нашого дослідження.

Відтак, «Енциклопедія Львівського університету» містить декілька різновидів довідкових статей, зокрема – присвячених факультетам, кафедрам та іншим підрозділам (наприклад, інститутам), посадам, персоналіям, виданням, науковим товариствам та іншим організаціям тощо. Наголосимо, що за своїм стилем «Енциклопедія Львівського університету» наближена до класичних взірців енциклопедичних видань, має академічний, а не науково-популярний характер. Наприкінці енциклопедичних статей подано список джерел і літератури, який допомагає читачеві докладніше ознайомитися з історією структурних підрозділів чи біографіями працівників Університету.

Отже, інформаційний потенціал видання «Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка», зокрема для дослідження

¹ Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011); Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014). У подальшому в покликаннях на видання використовуватимемо скорочення: Encyclopedia. Т. I; Encyclopedia. Т. II.

² М. Крикун, «Львівський університет австрійського періоду (1784–1918)», *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К, видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011), 38–53.

австрійського періоду історії Університету, – величезний. Серед авторів енциклопедичних статей, які ми використовували під час написання монографії, варто відзначити Миколу Мельника (зокрема, його статті, присвячені університетським посадам), Марту Надрагу, Ірину Білінську, Ярослава Глистяка та інших дослідників.

Попри те, що робота над «Енциклопедією Львівського університету» проводилася надзвичайно скрупульозно, це масштабне видання має деякі недоліки. Зокрема, у ньому немає певної кількості статей про декого з працівників Університету чи про підрозділи, є неточності у фактичному матеріалі.

Окрім власне томів «Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка», не можна оминати увагою й видання «Енциклопедія Львівського університету: матеріали до енциклопедії», які опублікували у 2000-х роках деякі підрозділи Університету, зокрема: Наукова бібліотека¹, біологічний факультет та Ботанічний сад², геологічний факультет³, хімічний факультет⁴, фізичний факультет та Астрономічна обсерваторія⁵. Ці видання містять значну кількість матеріалів про діяльність Університету впродовж кінця XVIII – початку XX ст.

Також не можна не згадати й довідкових видань про фізичний, геологічний, географічний факультети, які побачили світ уже після публікації «Енциклопедії Львівського університету»⁶.

¹ Енциклопедія Львівського університету. Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. Івана Франка. Матеріали до енциклопедії, упор. Н. Швець (Львів, 2005).

² Енциклопедія Львівського університету. Біологічний факультет та Ботанічний сад. Матеріали до енциклопедії, відп. ред. І. Білінська, Л. Борсукевич (Львів, 2005).

³ Енциклопедія Львівського університету. Геологічний факультет. Матеріали до енциклопедії, відп. ред. П. Білоніжка, О. Матковський (Львів, 2003).

⁴ Енциклопедія Львівського університету. Хімічний факультет. Матеріали до енциклопедії, відп. ред. Р. Гладишевський (Львів, 2003).

⁵ Енциклопедія Львівського університету. Фізичний факультет. Факультет електроніки. Астрономічна обсерваторія. Матеріали до енциклопедії, відп. ред. О. Миколайчук (Львів, 2007).

⁶ І. Вакарчук, П. Якібчук, О. Миколайчук, О. Попель, Фізичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1953–2013) (Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2013); П. Білоніжка, О. Матковський, М. Павлунь, Є. Сливко, Геологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1945–2010): Довідково-інформаційне видання: Видання друге, перероблене і доповнене (Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2010); Географічний факультет, за ред. В. Біланюка, Є. Іванова. Вид. 2-ге, перероб. і доп. (Львів, 2016).

Дослідження, присвячені окремим підрозділам, напрямам і викладачам Університету

Огляд історіографічних позицій цієї групи доречно розпочати з праць щодо історії Університету, які вийшли першими. Серед них особливе значення мають розвідки Амвросія Андроховича, присвячені українським викладачам і підрозділам у Львівському університеті наприкінці XVIII – на початку XIX ст. та контекстам їхньої діяльності¹. У цьому ж розрізі варто згадати й розвідку Івана Кревецького про *Studium Ruthenum*².

Наступні дослідження цієї великої групи варто характеризувати за напрямами факультетів чи окремих кафедр Університету.

Одну з перших розвідок про історію теологічного факультету написав у 1930-х роках його викладач Теофіль Длугош³. Розвиток факультету в австрійський період докладно висвітлила Галина Матвієнко, яка захистила з цієї проблеми кандидатську дисертацію⁴. У доробку дослідниці також чимало статей, присвячених різним аспектам історії теологічного факультету⁵. Окрему увагу теологічному факультету в австрійський період приділив у своїй синтезі про підрозділ і Юзеф Волчанський⁶.

¹ А. Андрохович, «Іван Лаврівський один з піонерів українського відродження в Галичині (1773–1820)», *Записки НТШ*, 128 (1919): 37–38; А. Андрохович, «Львівське “*Studium Ruthenum*”», *Записки НТШ*, 131 (1921): 123–195; А. Андрохович, «Історія гр.-кат. Генеральної Духовної Семінарії у Львові (1783–1810)», *Праці Греко-Католицької Богословської Академії у Львові*, 3, ч. 2 (1936): 61–505.

² І. Кревецький, «Неоправдані докори (До історії т. зв. Руського Інституту (*Studium Ruthenum*) на Львівським університеті)», *Записки НТШ*, 102 (1911): 116–126.

³ T. Długosz, «Rzut oka na dzieje lwowskiego Wydziału Teologicznego», *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1933 (Lwów, 1934)*, 7–67.

⁴ Г. Матвієнко, *Теологічний факультет Львівського університету (1869–1918)*. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2012).

⁵ Г. Матвієнко, «Церковна історія у Львівському університеті: загальний огляд проблеми», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 181–189; Г. Матвієнко, «Церковна історія у Цісарсько-королівському університеті імені Франца I у Львові», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 50 (2014): 113–122; Г. Матвієнко, «Професійний та національний склад і матеріальне забезпечення викладачів теологічного факультету Львівського університету (1870–1918)», *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*, 12 (2011): 99–108; Г. Матвієнко, «Викладачі-українці теологічного факультету Львівського університету: освіта та кар’єрний ріст», *Схід*, 4 (2012): 105–110, та ін.

⁶ J. Wołczański, «Widzial Teologiczny Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1661–1939», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimum anniversarium suae fundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 77–144.

Широке коло публікацій стосується історії юридичного факультету Львівського університету. Серед дослідників, які працюють у цьому руслі, варто виокремити Адама Редзика¹, Магдалену Питер², Володимира Кахнич. Досліджуючи становлення юридичної науки у Львівському університеті, В. Кахнич захистив кандидатську дисертацію з історії юридичної освіти і науки в Університеті, опублікувавши на її основі монографію³. Дослідник також написав чимало статей з означеної проблематики⁴. Деякі її аспекти

- ¹ A. Redzik, «Nauki prawne na Uniwersytecie Lwowskim», *Universitati Leopoliensi. Tsecentesimum Quinquagesimum Anniversarium Suae Funolationis Celebrant: im. Memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 145–184; A. Redzik, «Roman Longchamps de Bérrier (1883–1941)», *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, 1 (2006): 5–108; A. Redzik, Stanisław Starzyński (1853–1935) a rozwój polskiej nauki prawa konstytucyjnego (Warszawa, Kraków, 2012); A. Redzik, «Alfred Halban (1865–1926)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkilniaka (Rzeszów, 2014), 203–218, та ін.
- ² M. Pyter, Oswald Balzer i lwowska szkoła historycznoprawna (Lublin, 2010), 20–49; M. Pyter, «Leon Halban (1893–1960)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkilniaka (Rzeszów, 2014), 455–464.
- ³ В. Кахнич, Становлення і розвиток правової освіти та науки на юридичному факультеті Львівського університету (XVII–XX ст.): історико-правове дослідження. Автореф. дис. канд. юрид. наук (Львів, 2012); В. Кахнич, Юридична освіта і наука у Львівському університеті (1661–1939): монографія (Львів, 2016).
- ⁴ В. Кахнич, «Розвиток правової науки та освіти на юридичному факультеті Львівського університету за часів Австрії та Австро-Угорщини», *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 50 (2010): 66–71; В. Кахнич, «Професор О. Бальцер в історії юридичного факультету Львівського університету», *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*, 3 (2010): 65–72; В. Кахнич, «Стажинський Станіслав – видатний конституціоналіст юридичного факультету Львівського університету», *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 53 (2011): 50–55; В. Кахнич, «Наукові джерела про історію юридичного факультету Львівського університету», *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 58 (2013): 49–55; В. Кахнич, «Особливості університетських реформ в Австрійській імперії в другій половині XVIII ст.», *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*, 4, т. 1 (2013): 17–19; В. Кахнич, «Львовский университет в период реформ в правовой науке и образовании монархами Габсбургами в XVIII в.», *Leges Si Viam. Republica Moldova* (2013): 95–98; В. Кахнич, «Утворення та діяльність кафедри канонічного права на юридичному факультеті Львівського університету у 1784–1864 рр.», *Історико-правовий часопис*, 1 (2015): 13–17; В. Кахнич, «Кафедра природного права, права народів та інституцій на юридичному факультеті Львівського університету з 1784 р.», *Часопис Київського університету права*, 1 (2015): 30–34; В. Кахнич, І. Бойко, «Становлення та розвиток історико-правової школи на юридичному факультеті Львівського університету», *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 61 (2015): 87–109; В. Кахнич,

розробляють також Ігор Бойко¹, Андрій Бойко і Тарас Андрусяк². Історію міжнародного права в Університеті досліджує Ігор Земан³. Діяльність визначного вченого-правника, професора Львівського університету, автора проекту Конституції ЗУНР і одного із основоположників української політології Станіслава Дністрянського висвітлено у монографії Петра Стецюка⁴. Як спробу систематизувати й узагальнити історію розвитку юридичної освіти не можна оминати увагою й комплексну монографію про юридичний факультет, яка побачила світ у 2016 р.⁵

Медичну освіту і науку у Львівському університеті, торкаючись, зокрема, й австрійського періоду, досліджує Ванда Войткевич-Рок⁶, а також

«Функціонування юридичного факультету Львівського університету в складі Австрійської монархії у епоху Просвітництва», *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 64 (2017): 47–54; В. Кахнич, «Відомі цивілісти на юридичному факультеті Львівського університету (з кінця XIX – середини XX століть)», *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 66 (2018): 75–84; В. Кахнич, «Значення цивілістичної доктрини для розвитку юридичного факультету Львівського університету (початок XVII – кін. XIX століття)», *Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник*, 9 (2018): 9–21; В. Кахнич, «Розвиток цивільного права у Львівському університеті та внесок Станіслава Севериновича Дністрянського в цей процес», *Часопис Київського університету права*, 1 (2018): 33–36; В. Кахнич, «Становлення та розвиток наукових концепцій в галузі кримінального права у Львівському університеті в Австрійський період (1784–1867 рр.) та їх вплив на сучасну правову доктрину України», *Часопис Київського університету права*, 2 (2019): 25–30; В. Кахнич, «Вплив римського права на діяльність юридичного факультету Львівського університету з 1661 до 1918 рр.», *Часопис Київського університету права*, 3 (2019): 30–35.

- ¹ І. Бойко, «Передумови заснування Львівського університету та становлення його юридичного факультету до 355-річчя з часу створення», *Часопис Київського університету права*, 1 (2016): 17–24.
- ² Т. Андрусяк, «Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка», *Юридична енциклопедія*: в 6 т., відп. ред. Ю. Шемшученко (Київ: Укр. енцикл., 2004), т. 6, 768; А. Бойко, Т. Андрусяк, «Jus est ars boni et aequi – Право є мистецтво добра і справедливості (Правничка школа Університету)», *Каменяр*, 1 (2011).
- ³ І. Земан, *Наука міжнародного права у Львівському університеті*, за наук. ред. В. Репецького (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015).
- ⁴ П. Стецюк, *Станіслав Дністрянський як конституціоналіст* (Львів, 1999).
- ⁵ *Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016): монографія*, за заг. ред. В. Бурдіна, В. Нора, І. Бойка (Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2016).
- ⁶ W. Wojtkiewicz-Rok, «Medycyna lwowska w dziesięciu odstonach», *Universitati Leopoliensi trecentiesimum quinquagesimum anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 375–408.

викладачі Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького під керівництвом Бориса Зіменковського¹. Дослідницька група під керівництвом Б. Зіменковського опублікувала ґрунтовні довідкові та монографічні видання². Також не можна оминати увагою й низку інших праць із історії медицини³. Варто відзначити й докладні бібліографічні

¹ Б. Зіменковський, О. Владзімірська, Р. Лесик, Т. Калинюк, С. Різничок, «Історичні та наукові етапи становлення кафедри фармацевтичної, органічної та біоорганічної хімії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького», *Фармацевтичний журнал*, 5 (2007): 3–11; Б. Зіменковський, О. Луцик, А. Бобровник, С. Різничок, «Історія розвитку і сучасний етап наукових шкіл Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (1784–2005)», *Acta Medica Leopoliensia*, 3 (2005): 201–223; Б. Зіменковський, О. Луцик, С. Різничок, «Австгійський період в історії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького», *Acta Medica Leopoliensia*, 13 (2007): 137–157; С. Різничок, «Особливості дидактичної системи підготовки фармацевтів у Львівському університеті у 1784–1853 рр.», *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи*: у 3-х т. Т. 3: Педагогічна думка, освіта, персоналії: теоретичний, історичний, компаративістський підходи, за ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмида (Львів, 2013): 280–291; С. Різничок, «Фармацевтичне відділення Львівського університету: історія заснування, освітня та наукова діяльність», *Науковий вісник Чернігівського університету. Педагогіка та психологія*, 517 (2010): 142–152; Т. Терещук, Історичні аспекти розвитку фармацевтичного законодавства і освіти, становлення суспільно-професійних організацій у західноукраїнських землях (XV ст. – 1-а половина XX ст.). Автореф. дис. канд. фарм. наук (Львів, 1996).

² Б. Зіменковський, М. Гжегоцький, О. Луцик, Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2006. Вид. 2-ге (Львів: Наутілус, 2006); Б. Зіменковський, М. Гжегоцький, О. Луцик, Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2008 (Львів: Наутілус, 2009); Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького: [історія та сучасність], голова редколегії Б. Зіменковський (Київ, 2014); Б. Зіменковський, Т. Калинюк, Р. Лесик, С. Різничок, С. Терещук, Т. Терещук. Сув'язь поколінь. Фармацевтичний факультет Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1853–2009 (Львів: Наутілус, 2009); За роками роки ... до 160-річчя фармацевтичного факультету Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1853–2013, за ред. Б. Зіменковського (Львів: Ліга-Прес, 2013); Б. Зіменковський, Л. Матешук-Вацеба, У. Підвальна, Б. Кордис, Анатомічний музей Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, 2020).

³ И. Шапиро, Очерки по истории Львовского медицинского института (Львів, 1959); R. Rembelicki, В. Kuźnicka, Historia Farmacji (Warszawa, 1987); О. Розанов, Львівське медичне училище (Львів, 1993); Львівський державний медичний інститут. 210-річчю відкриттю, 100-річчю відновлення медичного факультету у Львові присвячується

показчики з теми, які упорядкувала львівська дослідниця Марта Надрага¹.

Вагомий внесок у висвітлення різних питань історії медицини у Львівському університеті зробили М. Надрага (експерт з історії медичної науки та освіти у Львові в австрійський період), а також Оксана Заячківська (провідна українська дослідниця постаті Адольфа Бека). Наголосимо, що М. Надрага є співавтором ґрунтовних синтез, присвячених розвитку медичних студій у Львівському університеті у 1784–1918 рр.², великої кількості енциклопедичних гасел у виданні «Österreichisches Biographisches Lexikon», зокрема статті про Франца де Паулю Гатчера³, наукових статей про львівських медиків ХІХ – першої третини ХХ ст.⁴. О. Заячківська є авторкою

(Львів: Видавнича спілка «Словник», 1994); М. Святиня, Історія фармації (Львів, 2002); І. Білінська, «Медична освіта у Львівському університеті», *Каменяр*, 1 (2011); R. Rembelicki, B. Kuźnicka, *Historia Farmacji* (Warszawa, 1987).

- ¹ Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького: погляд крізь віки (До 230-річчя від дня заснування): бібліографічний показник, уклад. М. Надрага, О. Кріль, С. Васільєва, Б. Кріль, В. Фальшовник, А. Воробійова уклад.; наук. ред. Р. Лесик, М. Надрага (Львів, 2014); Науковий портрет Адольфа Бека – фундатора львівської наукової школи фізіологів. (До 150-річчя від дня народження): біо-бібліографічний показник, уклад. С. Васільєва, О. Кріль, М. Надрага, О. Заячківська, Р. Гжегоцький; наук. ред. М. Надрага (Львів, 2013); Владислав Шимонович – визначний львівський гістолог, керівник кафедри гістології та ембріології Львівського університету: біобібліографічний показник, уклад. М. Надрага, С. Васільєва, О. Кріль; наук. ред. О. Луцик (Львів, 2016); «Народний лікар» Мар'ян Панчишин (до 135-річчя від дня народження). Біобібліографічний показник, уклад. А. Магльований, М. Надрага, С. Васільєва, О. Кріль; наук. ред. А. Магльований (Львів, 2017).
- ² D. Angetter, M. Nadraga, A. Nadraga, «Medizin und Pharmazie an der Nationalen Medizinischen Danylo Halyc'ky-Universität in L'viv (Österreichische Periode, 1784–1918) / Medicine and Pharmacy at Danylo Halytsky Lviv National Medical University (Austrian Period, 1784–1918)», *Naturwissenschaft als Kommunikationsraum zwischen Deutschland und Russland im 19. Jahrhundert. Internationale Tagung, Leipzig, 29.9–1.10.2010 / Science as a Medium of Communication Between German and Russia in the 19th Century. Proceedings of the International Conference, Leipzig, Sept. 29 – Oct. 1, 2010* (Aachen, 2011, 495–510); M. Nadraga, B. Zimenkovs'kyj, O. Lucyk, T. Kalynjuk, «Der Einfluss der Wiener Medizin auf die Entwicklung der Nationalen Medizinischen Danylo-Halyc'kyj-Universität in Lemberg (1784–1918)», *The influence of Viennese medicine on the development of the National Medical Danylo Halyc'kyj University in Lemberg (1784–1918). Strukturen und Netzwerke. Medizin und Wissenschaft in Wien 1848–1955* (Wien, 2018), 425–447.
- ³ M. Nadraga, «Gatscher, Franz de Paula (1820–1882)», *Österreichisches Biographisches Lexikon*. Online-Edition, http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes&fbclid=IwAR2Ai4HdWhmHpMcv_kvdCuhqBTlh7EL39TJmaSkDliGyNqFGJtXqWg6EHFU (2018).
- ⁴ О. Луцик, М. Надрага, «Владислав Шимонович організатор і перший керівник кафедри гістології та ембріології Львівського університету», *Світ Медицини та Біо-*

книжки «Світ Адольфа Бека очима Генрика Бека: цілком неофіційно»¹, а також статті (у співавторстві) про А. Бека, джерелознавчі публікації невідомих і малознаних студій вченого та ін.²

Напрями, які розвивалися в австрійський період на філософському факультеті, з ділянок гуманітарних, точних і природничих наук, досліджують окремо спеціалісти з різних галузей знань.

Розвиток філософії та її окремих наук докладно вивчають Ян Воленський (експерт з історії Львівсько-Варшавської логіко-філософської школи)³ та Андрій Синиця⁴.

логії, 4 (2019): 213–217; О. Турчак, М. Надрага, «Професор Емануель Емерік Махек (1852–1950): нариси біографії та наукового доробку», *Офтальмологический журнал*, 2 (2018): 70–72.

- ¹ О. Заячківська, *Світ Адольфа Бека очима Генрика Бека: цілком неофіційно* (Львів, 2013).
- ² А. Коенен, О. Заячківська, Р. Більський, «Науковий пріоритет А. Бека в нейрофізіології (до 135-річчя з дня народження А. Бека)», *Експериментальна та клінічна фізіологія і біохімія*, 1 (1998): 105–109; О. Заячківська, А. Куенен, М. Гжегоцький, «Шляхетність у науці та житті: пам'яті фундатора львівської фізіологічної школи професора Адольфа Бека», *Експериментальна та клінічна фізіологія і біохімія*, 3 (2009): 103–109; «Адольф Бек. Життєві феномени та методи їх дослідження», ред. О. Заячківська, *Праці Наукового товариства ім. Шевченка*, 43. Медичні науки. Лікарський збірник. Нова серія. Том XXVII (2015): 206–212.
- ³ J. Woleński, «Lwowska Szkoła Filozoficzna», *Universitati Leopoliensi trecentiesimum quinquagesimum anniversarium suae fundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 185–208.
- ⁴ В. Мельник, А. Синиця, «Історія філософського факультету Львівського університету», *Каменяр*, 1 (2011); А. Синиця, «Дорога завдовжки в століття... Історія філософського факультету Львівського університету», *Каменяр*, 1 (2011); А. Синиця, «Історія викладання філософії у Львівському університеті (XVII – перша половина XX ст.)», *Соціогуманітарні проблеми людини*, 6 (2012): 68–82; А. Синиця, «Історія логічних досліджень у Львівському університеті (XVII – пер. пол. XX ст.)», *Вісник Львівського університету. Серія Філософські науки*, 14 (2011): 31–41; А. Синиця, Становлення і розвиток історико-філософських досліджень у Львівському університеті: до 25-річчя кафедри історії філософії (Львів, 2020); А. Синиця, «Становлення і розвиток історико-філософських досліджень у Львівському університеті: до 25-річчя кафедри історії філософії», *Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки*, 24 (2019): 52–72; А. Синиця, «Логіко-філософські концепції Бернарда Больцано і Петра Лодія: компаративний аналіз», *Тези звітної наукової конференції філософського факультету*, відп. за випуск Л. Рижак, Н. Жигайло (Львів, 2021), 65–68; А. Синиця, «Про природу історико-філософських концептів (на прикладі Львівсько-Варшавської школи)», *Матеріали Міжуніверситетського круглого столу «Казимир Твардовський та його українські учні*, 11 лютого 2021 р., за заг. ред. І. Карівця (Львів, 2021),

Експертом з розвитку педагогіки у Львівському університеті впродовж XIX – першої третини XX ст. є Теодор Лещак, який захистив з цієї проблематики кандидатську дисертацію та опублікував велику кількість статей¹. Зазначену тематику досліджує також і Дмитро Герцюк².

Серед найбільш розроблених в історіографії наук, які розвивалися на філософському факультеті Львівського університету у 1784–1918 рр., є історичні дисципліни. Спробу укласти бібліографію відповідних праць зробив у 2015 р. Ю. Гудима³, однак, позаяк їхня кількість щороку зростає, то вже сьогодні ця бібліографія є неповною. У цьому ж історіографічному огляді ми лише згадаємо головні праці та дослідників. Назвемо передовсім Леоніда Зашкільняка, який зробив неocenний внесок у розробку проблематики як співавтор і науковий редактор колективних монографій⁴ та автор численних статей⁵.

36–38; A. Synytsia, «Logiczne poglądy Kazimierza Twardowskiego: trudności realizacji = Логічне вчення Казимира Твардовського: труднощі реалізації», *Tezy uczestników ukraińsko-polskiego seminarium na temat: «Lwowski-Warszawska Filozoficzna Szkoła jako wspólnota odwagi i nadziei» = Тези учасників українсько-польського семінару «Львівсько-Варшавська філософська школа як спільнота відваги та надії», 22 вересня 2017 р.*, за ред. І. Карівця (Львів, 2017), 27–32; А. Синиця, «Львівсько-Варшавська філософська школа», *Енциклопедія Львова*. Т. 4 (Львів, 2012), 395–396; А. Синиця, «Лукаsevич Ян», *Енциклопедія Львова*. Т. 4 (Львів, 2012), 221–222; А. Синиця, «Лесьневський Станіслав», *Енциклопедія Львова*. Т. 4 (Львів, 2012), 93.

- ¹ Т. Лещак, *Організаційно-дидактичні аспекти підготовки вчителів у Львівському університеті (1812–1939 рр.)*. Автореф. дис. канд. пед. наук (Львів, 2014).
- ² Д. Герцюк, Т. Лещак, «Педагогічна освіта у Львівському університеті: погляд крізь століття», *Камінь*, 1 (2011).
- ³ Ю. Гудима, «Урборос або вибрана бібліографія до історії розвитку історичної науки у Львівському університеті», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 50 (2015): 623–643.
- ⁴ *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.* Т. II, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak (Rzeszów, 2004); *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.* Т. III, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak (Rzeszów, 2005); *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.* Т. IV, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak (Lwów, Rzeszów, 2006); *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* Т. V, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak (Rzeszów, 2007); *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, pod red. nauk. J. Maternickiego, L. Zaskilniaka (Rzeszów, 2007); *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaskilniaka (Rzeszów, 2014); *Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-річчя створення історичного факультету)*, ред. Л. Зашкільняка, П. Серженга (Львів, 2015); *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, red. J. Maternicki, J. Pisulińska, L. Zaskilniak (Rzeszów, 2016).
- ⁵ Див., наприклад, Л. Зашкільняк, «Стосунки між українськими і польськими істориками на зламі XIX і XX століть», *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX*

Зокрема, на сьогодні залишається унікальною спроба українських і польських істориків у спільній колективній монографії (співатори з українського боку – Василь Кметь, Леонід Зашкільняк, Роман Шуст, Володимир Качмар, Ольга Осередчук та ін., а з польського – Єжи Матерніцький, Агнешка Кавалець, Кжиштоф Крульчик, Адам Редзік та ін.) дослідити розвиток історичних дисциплін в Університеті у 1661–1939 рр.¹

Наголосимо також на доробку дослідників: Віталія Тельвака (одного з провідних українських грушевськознавців)², Миколи Крикуна³, Буркгарда Вьоллера⁴, Сергія Козловського (захистив кандидатську дисертацію, присвячену медієвістиці у Львівському університеті австрійського періоду)⁵,

i XIX w. Т. II, red. J. Maternicki, L. Zaszkiłniak (Rzeszów, 2004), 272–294; Л. Зашкільняк, «Історична наука в Галичині на початку XX ст. та українсько-польські взаємини», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 93–113.

¹ *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*, red. J. Maternicki, J. Pisulińska, L. Zaszkiłniak (Rzeszów, 2016).

² В. Тельвак, «Михайло Грушевський та польсько-український конфлікт у Львівському університеті: спроба реконструкції», *Східноєвропейський історичний вісник*, 4 (2017): 32–43; В. Тельвак, В. Педич, «Персональний склад львівської історичної школи Михайла Грушевського: методологічний аспект», *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія»*, 36 (2015): 18–35; В. Тельвак, «П'ять ювілеїв Михайла Грушевського», *Український історичний журнал*, 2 (2016): 4–50; В. Тельвак, «“Історичні вправи” Михайла Грушевського у Львівському університеті: спроба реконструкції», *Український археографічний щорічник. Нова серія*, 19/20 (2016): 313–322; В. Тельвак, «Українська історична наука на сторінках часопису “Kwartalnik Historyczny” (до 1914 р.)», *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.* Т. III, red. J. Maternicki, L. Zaszkiłniak (Rzeszów, 2005), 245–256.

³ М. Крикун, «Магістерська дисертація Михайла Грушевського (Післямова)», *Михайло Грушевський. Барське староство. Історичні нариси (XV–XVIII ст.)* (Львів, 1996), 577–622.

⁴ В. Wöller, «Jozeph Mauss (1778–1856)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2014), 21–30; В. Wöller, «Ludwig Zehnmark (1751–1814)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2014), 11–20; В. Wöller, «Heinrich Zeissberg (1839–1899)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2014), 93–104.

⁵ С. Козловський, *Медієвістика у Львівському університеті (1784–1914)*. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2012).

Єжи Матерніцького¹, Михайла Кріля², Ярослава Дашкевича³, низки інших істориків⁴. На особливу увагу заслуговує оглядова стаття Романа Шуста та Романа Тарнавського⁵.

- ¹ J. Maternicki, «Polskie szkoły historyczne we Lwowie w XIX w.», *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* Т. III, pod red. J. Maternickiego, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2005), 23–45.
- ² М. Кріль, «Педагогічна і наукова діяльність Йозефа Маусса», *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.* Т. IV, red. J. Maternicki, L. Zaszkiłniak (Lwów, Rzeszów, 2006), 93–106.
- ³ Я. Дашкевич, «Михайло Грушевський – історик народницького чи державницького напрямку?», *Михайло Грушевський і українська історична наука. Матеріали наукових конференцій присвячених Михайлові Грушевському.* Львів, 24–25 жовтня 1994 р., Харків, 25 серпня 1996 р., Львів, 29 вересня 1996 р. (Львів, 1999): 65–85.
- ⁴ О. Руда, «Українська проблематика в дослідженнях польських науковців Львівського університету (кінець XIX – початок XX ст.)», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 114–129; J. Szymański, «Pierwsza katedra nauk pomocniczych historii na ziemiach polskich», *Personae, colligationes, facta. Profesorowi Kazimierzowi Jasińskiemu w 70 rocznicę urodzin przyjaciele, koledzy, uczniowie* (Toruń, 1991), 318–326; J. Centkowski, «Ludwik Finkel jako dydaktyk historii», *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.* Т. II, red. J. Maternicki, L. Zaszkiłniak (Rzeszów, 2004), 201–208; K. Blachowska, «Ludwik Finkel (1858–1930)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, pod red. J. Maternickiego przy współpracy L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2007), 285–308; A. Kawalec, «Aleksander Hirschberg (1847–1907)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku.* Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2014), 149–166; J. Kolbuszewska, «Aleksander Semkowicz (1850–1923)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku.* Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2014), 167–178; B. Klasa, «Adam Mieczysław Skałkowski (1877–1951)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku.* Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2014), 283–301; Z. Romek, «Olgierd Gyrka (1887–1955)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku.* Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2014), 411–434; T. Pawelec, «Szkoła czy środowisko (Lwów i lwowscy historycy – uwagi metodologiczne)», *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* Т. III, pod red. J. Maternickiego, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2005): 46–60; Г. Сварник, «Археографічна передмова», *Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894–1932 pp.)* (Львів, Нью-Йорк, 1998), XII–XVIII; K. Stopka, «Nauki historyczne na Uniwersytecie Lwowskim», *Universitati Leopoliensi trecentessimum quinquagesimum anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 225–266.
- ⁵ Р. Шуст, Р. Тарнавський, «Історична наука у Львівському університеті: 350 років розвитку», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 11–41.

Розвиток археології у Львівському університеті досліджують Наталя Булик і Наталія Білас¹, етнології, антропології та інших народознавчих наук – Роман Тарнавський², сходознавства – Андрій Козицький³, історію мистецтва – Олег Руденко⁴, історії і теорії музики – Уляна Граб⁵.

Грунтовні праці, присвячені університетському архіву та Л. Фінкелю, як його директору, опублікувала Ольга Осередчук, яка захистила кандидатську дисертацію, присвячену зазначеному підрозділу⁶.

- ¹ Н. Булик, *Львівська археологія XIX – початку XX століття: дослідники, наукові установи, музеї* (Львів, 2014); Н. Булик, *Археологічна наука у Львові у XIX – на початку XX століття*. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2007); Н. Білас, *Археологічна наука у Львівському університеті (друга половина XIX – 30-ті роки XX ст.)*. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2004); Н. Білас, «Археологічна наука у Львівському університеті (XIX – 30-ті роки XX ст.)», *Археологічні дослідження Львівського університету*, 8 (2005): 46–114, та ін.
- ² Р. Тарнавський, *Кафедра етнології Львівського університету. Класичний період (1910–1947)*, відп. ред. Михайло Глушко (Львів, 2016); Р. Тарнавський, *Народознавство у Львівському університеті наприкінці XIX – в першій половині XX ст.: контексти, дискурси, наукові зв'язки*. Автореф. дис. докт. іст. наук (Львів, 2020); Р. Тарнавський, «Народознавчі студії у Львівському університеті наприкінці XVIII – у першій половині XX ст.: причинки до історіографії питання», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, Спецвип.: На пошану проф. Олексія Сухого (2017): 140–149; Р. Тарнавський, «Тенденції розвитку народознавства у Львівському університеті у другій половині XVII – на початку XX століття», *Народна творчість та етнологія*, 4 (2015): 76–85; Р. Тарнавський, «Станіслав Цішевський: життєпис, наукові праці та педагогічна діяльність», *Народознавчі зошити*, 2 (2013): 279–288; Р. Тарнавський, «Кафедра антропології та етнології Львівського університету під керівництвом Яна Чекановського: створення та перші роки діяльності», *Вісник Інституту археології*, 8 (2013): 105–120.
- ³ А. Козицький, «Львівські сходознавці першої третини XX століття», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 45 (2010): 389–410.
- ⁴ О. Руденко, *Вірменський слід у розвитку львівського мистецтвознавства: Ян Болос Антоневич*, *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 26 (2015): 245–257.
- ⁵ У. Граб, *Музикологія як університетська дисципліна: Львівська музикологічна школа Адольфа Хибінського (1912–1941)* (Львів, 2009).
- ⁶ О. Осередчук, *Архів Львівського університету у другій половині XIX – першій половині XX ст.: історія формування та функціонування*. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2012); О. Осередчук, «Людвік Фінкель – засновник та перший директор архіву Львівського університету», *Архіви України*, 3–4 (2010): 288–305; О. Осередчук, «Архіви вищих навчальних закладів у системі архівних установ другої половини XIX – першої половини XX століття», *Архіви України*, 4 (2012): 47–61; О. Осередчук, «Бібліотека архіву Львівського університету (1894–1939): проблеми реконструкції», *Архіви України*, 4 (2011): 100–113; О. Осередчук, «Шляхи забезпечення збереженості архівних документів в архівах державних установ на території Західної України

Із праць, присвячених розвитку філологічних наук і відомим філологам, які працювали у Львівському університеті, назвемо статті Володимира Сулима¹, Романа Помірка², а також Зої Баран (про Яна Каспровича)³, Вацлава Вежбенца (про Мойжеша Шорра)⁴, Андрія Козицького (про Анджея Гавронського)⁵, Анни Вероніки Бжезінської та Губерта Чаховського (про Антонія Каліну)⁶, Анджея Вежбіцького (про Антонія Малецького)⁷ та ін.⁸

Про розвиток української філології у Львівському університеті в австрійський період довідуємося з видання «Родина Колессів», за редакції Ірини Довгалюк та Андрія Вовчака⁹. Неможливо оминати увагою й видання

(кінець XIX ст. – 1939 р.): на прикладі архіву Львівського університету», *Студії з архівної справи та документознавства*, 21 (2013): С. 75–78.

- ¹ В. Сулим, «Іноземні мови у Львівському університеті», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 295–307; В. Сулим, «*Populos linguae iungunt. Мови єднають людей*», *Каменяр*, 1 (2011).
- ² Р. Помірко, «Романське мовознавство у Львівському університеті», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 328–339.
- ³ З. Баран, «Ян Каспрович: учений та громадський діяч», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 164–173.
- ⁴ В. Вежбенец, «Мойсей Шорр і Майер Балабан у львівському університетському середовищі кінця XIX – початку XX ст.», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 273–283.
- ⁵ А. Козицький, «Анджей Гавронський (1885–1927): визначний поліглот та організатор сходознавчих студій у Львівському університеті», *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*, 19–20 (2018–2019): 481–496.
- ⁶ A. W. Brzezińska, H. Czachowski, *Wielkopolanin we Lwowie: Antoni Kalina (1846–1906) – sławista i etnograf* (Wrocław, Ostrów Wielkopolski, 2016).
- ⁷ A. Wierzbicki, «Antoni Małcki (1821–1913)», *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. Т. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2014), 41–58; J. Maślanka, «Lwowskie literaturoznawstwo», *Universitati Leopoliensi trecentiesimum quinquagesimum anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 349–374.
- ⁸ P. Wiesinger, «Joseph Schatz (1871–1950) Sprachwissenschaftler, Dialektologe und Philologe an der Universitäten Innsbruck und Lemberg», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 356–392.
- ⁹ Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX – XX століття (з нагоди 130-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Миколи Колесси), упоряд. І. Довгалюк, А. Вовчак

«Полоністика у Львові: 200 років ідеї. Історія підручників з польської мови», за редакції Аліи Кравчук і Василя Кметя¹.

Стосовно історіографії, присвяченої історії розвитку у Львівському університеті точних і природничих наук, наголосимо, що низка його викладачів є провідними знавцями цієї проблематики, як-от Ярослав Притула – визнаний експерт з історії математики. Його численні розвідки з цієї галузі опубліковано на сайті механіко-математичного факультету Університету. Минулого року світ побачила праця вченого «Математика у Львові», що підсумувала багатолітню роботу Я. Притули з архівними документами².

Аналогічно над історією розвитку фізики у Львівському університеті працює Андрій Ровенчак. Результати його роботи узагальнено у дослідженні «Фізика у львівських навчальних закладах від XVII століття», що сьогодні є найгрунтовнішою історіографічною позицією з теми³.

Іншою наукою, історію якої докладно вивчили львівські науковці, є астрономія. У цьому контексті зауважимо, що цьогоріч Астрономічна обсерваторія Університету відзначає свій 250-літній ювілей (у 2011 р. до попереднього ювілею підрозділу було опубліковано монографію «Історія Астрономічної обсерваторії Львівського національного університету імені Івана Франка»⁴). Дослідженням розвитку астрономії у Львівському університеті займаються Богдан Новосядлий та Степан Апунович⁵. Окрім

(Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2005); Родина Колессів – спадкоємність науково-мистецької традиції (з нагоди 140-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси), упоряд. І. Довгалюк, А. Вовчак (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013).

¹ Полоністика у Львові: 200 років ідеї. Історія підручників з польської мови. Збірник праць з нагоди 200-річчя цісарського рескрипту про започаткування польської філології у Львівському університеті, за ред. А. Кравчук, В. Кметя (Київ, 2018). Про полоністику в Університеті також див.: S. M. Wasylewski, «Michałewicz», Stulecie «Gazety Lwowskiej», 1811–1911 (Lwów, 1911), t. 1, cz. 2; W. Hahn, Katedra Historii Literatury Polskiej na Uniwersytecie Lwowskim (1826–1904) (Lwów, 1912).

² Я. Притула, «Математика у Львові», *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини XX століття. Частина II. Точні науки*, за заг. ред. О. Петрука (Львів, 2020), 3–182.

³ А. Ровенчак, «Фізика у львівських навчальних закладах від XVII століття», *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини XX століття. Частина II. Точні науки*, за заг. ред. О. Петрука (Львів, 2020), 219–286.

⁴ Історія Астрономічної обсерваторії Львівського національного університету імені Івана Франка, за ред. Б. Новосядлого (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011).

⁵ С. Апунович, Б. Новосядлий, «Астрономічна обсерваторія Університету», *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини XX століття. Частина II. Точні науки*, за заг. ред. О. Петрука (Львів, 2020), 339–356.

докладної синтези зазначених науковців, минулого року опубліковано монографію Олега Петрука «Астрономія у Львівському університеті в 1800–1939 роках»¹. Відомий також доробок львівських науковців Олега Шаблія, Івана Ровенчака, Андрія Прокопів та Любові Борсукевич, Михайла Кріля, які досліджують історію природничих наук².

Серед польських дослідників, які розробляють характеризовану проблематику, відзначимо праці Романа Дуди, Анджея Каєтана Врублевського і Станіслава Тадеуша Сроки³.

Наукові студії, які стосуються організаційних і національних трансформацій у Львівському університеті на тлі суспільно-політичних змін у Галичині

Праці цієї тематики почали з'являтися ще наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Їхніми авторами були, зокрема, Михайло Грушевський, Богдан Барвінський, Михайло Возняк та ін.⁴. У 1936 р. опубліковано

-
- ¹ О. Петрук, *Астрономія у Львівському університеті в 1800–1939 роках* (Львів, 2020).
- ² Я. Пригула, О. Шаблій, «*Scientiae naturales: з історії природничих наук*», *Каменяр*, 1 (2011); А. Прокопів, Л. Борсукевич, «Зелена оаза», *Каменяр*, 1 (2011); Академік Степан Рудницький, за ред. О. Шаблія (Львів, 2007); І. Ровенчак, «Бальтазар Гакет як географ України», *Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис*, 2 (2000): 56–62; Бальтазар Гакет – дослідник Південно-Східної і Центральної Європи, упоряд. та наук. ред. М. Вальо, М. Кріль (Львів, 2000).
- ³ R. Duda, «*Matematyka na Uniwersytecie Lwowskim do usunięcia Polaków ze Lwowa*», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 291–324; A. K. Wryblewski, «*Fizyka na Uniwersytecie we Lwowie*», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 266–290; S. T. Sroka, «*Nauki przyrodnicze i rolnicze na Uniwersytecie Lwowskim*», *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam* (Kraków: PAU, 2011), 325–348.
- ⁴ *Observator* [М. Грушевський], *Справа українсько-руського університету у Львові* (Львів, 1899); *Observator* [М. Грушевський], «*Листи з над Полтви. Лист третій (в справі українсько-руського університету у Львові)*», *Літературно-науковий вісник*, 8 (1899): 84–116; М. Грушевський, *Из польско-украинских отношений Галиции* (Санкт-Петербург, 1907); Б. Барвінський, *Йосиф II чи Ян Казимир? (З нагоди святкування мнимої 250-літ. річниці ествання Львівського університету)* (Львів, 1912); Б. Барвінський, *Предтеча університету ім. Франца I у Львові (Критичні замітки до питання про генезу Львівського університету). Відбиток з "Записок НТШ"*. Т. 125 (Львів, 1917); М. Возняк, «*Наші університетські традиції у Львові*», *Ілюстрована Україна*, 2 (1913); Б. Рожанський, «*Руска мова на правничім виділі*

розвідку Макарія Каровця «Українці – ректори Львівського університету»¹.

Серед праць цієї рубрики згадаємо розвідки нашого авторства, зокрема – монографію «За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно-політичному житті галицьких українців (кінець XIX – початок XX ст.)»². Вона була видана 1999 р. у Львові (Львівський державний університет імені Івана Франка, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України) та закрила прогалину в історії Львівського університету, яка до того існувала. Монографія складається зі вступу, висновків, літератури та трьох розділів: «Соціально-політичні та ідейні передумови боротьби за український університет у Львові», «Українська студентська молодь на арені політичних змагань за національний університет», «Ідея поалагодження університетської справи парламентським шляхом в українському суспільному русі». Її вихід присвячувався 100-річчю від початку боротьби української студентської молоді за національний університет у Львові. У 1899 р. у Львівському університеті відбулося перше загальнокрайове студентське віче, яке за обставин шаленого тиску польських шовіністичних кіл у Львові поставило перед австрійською владою вимогу про створення окремого українського університету.

Не можна оминати увагою й дисертаційні дослідження Галини Ріккарді («Політика урядів Австро-Угорщини щодо вищих навчальних закладів Східної Галичини: національний аспект (1867–1914 роки)»³ та Оксани Книгиницької («Громадська, військова та науково-педагогічна діяльність Олени Степанів»⁴).

Важливий аспект зазначеного напрямку історіографії в історії Львівського університету – склад студентства та викладачів – дослідив Василь Благий⁵,

львівського університету», *Часопись правнича*, 5 (1895): 30–35; М. Зобків, «Боротьба о національний характер Львівського університету», *За український університет у Львові (Збірка статей в університетській справі)* (Львів, 1910); С. Буда, *За український університет* (Київ, 1912).

¹ М. Каровець, *Українці – ректори Львівського університету* (Жовква, 1936).

² В. Качмар, *За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно-політичному житті галицьких українців (кінець XIX – початок XX ст.)*. (Львів, 1999).

³ Г. Ріккарді, *Політика урядів Австро-Угорщини щодо вищих навчальних закладів Східної Галичини: національний аспект (1867–1914 роки)*. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2016).

⁴ О. Книгиницька, *Громадська, військова та науково-педагогічна діяльність Олени Степанів*. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2018).

⁵ В. Благий, «Структура та викладацький склад вищих шкіл Львова на початку XX ст.», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 35–36 (2000): 207–220; В. Благий,

автор кандидатської дисертації про студентство Університету на початку ХХ ст.¹.

Грунтовні комплексні студії над розвитком університетського середовища наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. здійснив Олексій Сухий. Тож його статті, присвячені цій проблематиці, можна вважати одними з основоположних, із теоретико-методологічного погляду, для проведення подальших досліджень теми².

Неможливо також оминати увагою статтю Романа Голика «Alma mater leopolitana: Львівський університет в уявленнях галицької інтелігенції ХІХ – ХХ ст.», у якій порушені надзвичайно важливі аспекти ментального характеру³.

Дослідження будь-якої проблематики потребує осягнення її контексту. Стосовно теми нашої монографії, важливими є синтези та точкові розвідки, присвячені історії монархії Габсбургів, зокрема авторів Еріха Цольнера та Алана Тайлора⁴; історії України⁵; історії Галичини та Львова, у т. ч.

«Студенти-медики Львівського університету на початку ХХ ст. (1900–1914 рр.)», *Львів: місто – суспільство – культура*, 3 (1999): 409–420; В. Благий, «Студентки Львівського університету в 1897–1914 роках», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 33 (1998): 132–138; В. Благий, «Товариства студенток Львівського університету на початку ХХ ст.», *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету* (Львів, 1999): 117–121, та ін.

- ¹ В. Благий, *Студентство Львівського університету в 1900–1914 роках: історико-соціологічний аспект*. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2003).
- ² О. Suchyj, «Rozwój Lwowskiego srydowiska uniwersyteckiego na przełomie ХІХ і ХХ w.», *Nauki prawne pomiędzy tradycją a współczesnością Prace dedykowane Profesorowi Romanowi Longchamps de Berier w 70 rocznice śmierci* (Lublin, 2011), 100–115; О. Сухий, «Українські та польські університетські середовища у Львові на рубежі ХІХ–ХХ ст.», *Наукові виклади*, 5 (2011): 30–40; О. Сухий, «Львівський університет на рубежі ХІХ – ХХ ст.: організація, школи, громадське життя», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 52–77.
- ³ Р. Голик, «Alma mater leopolitana: Львівський університет в уявленнях галицької інтелігенції ХІХ–ХХ ст.», *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 78–92.
- ⁴ Е. Цольнер, *Історія Австрії*, пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іванчук (Львів, 2001); А. Дж. П. Тейлор, *Габсбурзька монархія 1809–1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини* (Львів, 2002).
- ⁵ Я. Грицак, *Нариси історії України: формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст.* (Київ: Генеза, 1996); К. Кондратюк, *Нариси історії українського національно-визвольного руху ХІХ століття* (Тернопіль, 1993).

праці Феодосія Стеблій¹, Олексія Сухого² та ін.³; історії розвитку освіти та шкільництва, науки на українських та сусідніх теренах⁴. Окремо також

- ¹ Ф. Стеблій, «Освіта», *Історія Львова: у трьох томах*. Т. 2, редколегія Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій (Львів, 2007), 47–54; Ф. Стеблій, «“Весна народів” у Львові», *Історія Львова: у трьох томах*. Т. 2, ред. колегія Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій (Львів, 2007), 148–169; Ф. Стеблій, «Культурне життя у Львові в першій половині XIX ст.», *Львів: місто – суспільство – культура*, 3 (1999): 232–248; Ф. Стеблій, «Початки українського національного руху в Галичині», *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 2 (1995): 62–65; Ф. Стеблій, «Українська “Весна народів” у Львові», *Львів. Історичні нариси* (Львів, 1996), 168–183;
- ² О. Сухий, *Галичина між Сходом та Заходом. Нарис історії XIX – початку XX ст.* (Львів, 1997); О. Сухий, *Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у XIX столітті)* (Львів, 2003).
- ³ І. Крип'якевич, *Історичні проходи по Львову*, авт. передм. Я. Ісаєвич; упоряд., текстолог. опрац. і приміт. Б. Якимовича; упоряд. іл. матеріалу Р. Крип'якевич (Львів, 1991); В. Гайндль, «Відень і Львів: Значення Галичини для центральних органів габсбурзької імперії (1848–1867)», *Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ у Львові* (Львів, 1994), 54–57; К. Левицький, *Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 рр. На підставі споминів і документів* (Львів, 1926), ч. 2; М. Олександрович, Маркіян Шашкевич. *Українське літературне відродження в Галичині (Український відділ Львівського університету (1787–1809))* (Торонто, 1961); *Galicja w dobie autonomicznej (1850–1914). Wybór tekstów w opracowaniu Stefana Kieniewicza* (Wrocław, 1952); K. Grzybowski, *Galicja 1848–1914. Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii* (Kraków, Wrocław, Warszawa, 1959); M. Stolarczyk, «Galicyska Gwardia Narodowa w 1848 r.», *Galicja i jej dziedzictwo*. Tom 12: *Galicja w 1848 roku. Demografia, działalność polityczna i społeczna, gospodarka i kultura*, red. A. Bonusiak, M. Stolarczyk (Rzeszów, 1999), 75–88; І. Брик, «Слов'янський з'їзд у Празі 1848 р. і українська справа» (Львів, 1920); В. Гнатюк, *Національне відродження Австро-Угорських українців (1772–1880)* (Відень, 1916); *Історичні постаті Галичини XIX–XX ст.* (Париж, Сідней, Торонто, 1961); М. Кугутяк, *Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.)* (Івано-Франківськ, 1993); М. Мудрий, *Українсько-польські відносини в Галичині у 1867–1890 роках: політичний аспект*. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 1997); С. Волинець, «Юліан Лаврівський», С. Волинець, *Передвісники і творці листопадового зриву. Західноукраїнські громадські і політичні діячі* (Вінніпег, 1965); В. Охримович, «З поля національної статистики Галичини», *Студії з поля суспільних наук і статистики* (Львів, 1909), т. 1, 68, 77, 83, 84 ([Таблиці «Людність Галичини щодо віри й мови», «Пропорція руської і польської народностей»]); М. Демкович-Добрянський, *Українсько-польські стосунки у XIX сторіччі* (Мюнхен, 1969).
- ⁴ І. Курляк, *Українська гімназійна освіта у Галичині (1864–1918 рр.)* (Львів, 1997); A. Bilewicz, *Prywatne średnie ogólnokształcące szkolnictwo żeńskie w Galicji w latach 1867–1914* (Wrocław, 1997); A. Ładyżyński, «Nauczyciele szkół zawodowych

потрібно звернути увагу на низку праць, присвячених І. Франку, чия діяльність відзеркалювала ситуацію у Львові та Галичині досліджуваного періоду, зокрема у культурно-інтелектуальній та суспільно-політичній сферах¹.

На увагу заслуговують також розвідки, які дають змогу зрозуміти феномен Університету як середовища, що має багато вимірів, його роль та функції, еволюцію ідей Університету в різні періоди, зокрема наприкінці XVIII – на початку ХХ ст. Серед таких праць назвемо низку розділів антології «Ідея Університету», за редакції Марії Зубрицької², а також монографію Марека Квієка³.

w Galicji epoki autonomicznej», *Acta Universitatis Wratislaviensis* (Wrocław, 1995), 87–165; М. Пристай, Львівська греко-католицька духовна семінарія. 1783–1945 (Львів, Рудно, 2003); З. Скубала, З. Токарский, Польские университеты (Варшава, 1959); К. Bartnicka, «Polskie i rosyjskie uniwersytety na przełomie XVIII i XIX w. na tle europejskim», *Organizacje nauki: Polsko-rosyjskie relacje w sferze nauki XVIII–XX w.*, red. L. Zasztowt (Warszawa, 2013), 450–451; К. Bartnicka, «Reformy uniwersyteckie w okresie oświecenia w Niemczech», *Religie, edukacja, kultura*, pod. red. M. Surdackiego (Lublin, 2002), 376–379; О. Смолінська, Теоретико-методологічні основи організації культурно-освітнього простору педагогічних університетів України, за наук. ред. Г. Васяновича (Суми, 2014); О. Романів, Я. Грицак, «З іменем Шевченка», *Аксіоми для нащадків: Українські імена у світовій науці*. Зб. нарисів, упоряд. і передмова О. Романчука (Львів, 1992).

- ¹ Я. Грицак, Пророк у своїй Вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) (Київ, 2006); В. Корнійчук, «До проблеми “Іван Франко і Львівський університет”», *Українська філологія: досягнення, перспективи* (Львів, 1994), 189–199; В. Микитюк, Педагогічні концепти Івана Франка (теорія та методика навчання літератури) (Львів, 2017); Р. Горак, Я. Гнатів, Іван Франко : док. біографія, Кн. 4 : Університет, *Львівський національний ун-т ім. Івана Франка*. (Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка, 2004): 469.
- ² М. Зубрицька, «Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини», *Ідея Університету: антологія*, упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька (Львів: Літопис, 2002), 7–22; Ю. Габермас, «Ідея Університету – навчальні процеси», *Ідея Університету: антологія*, упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька (Львів: Літопис, 2002), 185–210; В. Гумбольдт, «Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні», *Ідея Університету: антологія*, упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька (Львів: Літопис, 2002), 23–34; О. Огієнко, «Модель дослідницького університету В. Гумбольдта: історія і сучасність», *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5 (2014): 53–61; М. Квієк, «Національна держава, глобалізація та Університет як модерний заклад» *Ідея Університету: антологія*, упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька (Львів: Літопис, 2002), 267–294;
- ³ М. Квієк, Університет і держава. Вивчення глобальних трансформацій, пер. з англ. Т. Цимбала (Київ, 2009).

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 1.1.

Історіографічних позицій, які містять інформацію з історії Львівського університету австрійського періоду є надзвичайно багато. Із географічного погляду це здебільшого праці українських і польських авторів, із хронологічного, – починаючи від кінця ХІХ ст., – зокрема, класична монографія Л. Фінкеля та С. Стажинського «Історія Львівського університету» (1894), що й нині залишається найґрунтовнішим дослідженням, присвяченим згаданій проблематиці; із тематичного погляду – загальні синтети з історії Університету, в яких присутній розділ, присвячений 1784–1918 рр.; праці про окремі навчально-наукові напрями в Університеті, підрозділи, чи персоналії, суспільно-політичні події, явища та процеси, що безпосередньо, чи опосередковано, були пов'язані з головним вищим навчальним закладом Львова тощо; «Енциклопедія Львівського університету», зокрема і довідкові статті, і вступний розділ авторства М. Крикуна, що залишається найвичерпнішим сучасним дослідженням з історії Університету в 1784–1918 рр.

Попри значний пласт історіографії, історія Львівського університету австрійського періоду ще й досі комплексно не досліджена. Чимало аспектів теми, зокрема навчальна діяльність, потребують скрупульозного аналізу. Окрім того, наявна історіографія має чимало неузгодженостей стосовно фактичного матеріалу з історії Університету австрійського періоду, термінологічно-понятійного апарату тощо.

1.2. Джерельна основа дослідження

Найбільша кількість архівних матеріалів для дослідження історії Львівського університету австрійського періоду зберігається в Державному архіві Львівської області (далі – ДАЛО) – в описах його 26-го фонду (Львівський університет). А оскільки цей фонд хронологічно охоплює справи до 1939 р., не всі вони стосуються досліджуваного нами періоду. Проте, важливо наголосити, що чимало викладачів Університету, які розпочали працювати у ньому від останньої третини ХІХ – початку ХХ ст., продовжили свою викладацьку діяльність й у міжвоєнне двадцятиліття, а тому їхні справи можуть бути доведені до кінця 1930-х років.

Описи 26-го фонду доречно систематизувати не за зростанням номерів, а за тематикою матеріалів, які вони представляють. Скажімо, загальні засади

діяльності Університету дають змогу комплексно висвітлити спершу справи опису 22 («Львівський королівський університет, 1784–1805; Львівський лицей, 1805–1817; Львівський королівський університет ім. Франца І, 1817–1849»), де міститься інформація про різноманітні аспекти функціонування Університету до середини ХІХ ст. – ректорат, консисторія, факультети, студії. Відтак – справи описів 12 та 13 («Ректорат», відповідно за 1850–1900 рр. та 1900–1920 рр.). Опрацьовуючи справи цих описів, ми звертали найбільшу увагу на організацію навчального процесу, а саме – тематику курсів, та опис викладацьких і допоміжних адміністративних посад, що зумовлено слабкою висвітленістю у працях попередників, зокрема Л. Фінкеля та С. Стажинського.

Детальний аналіз діяльності факультетів Львівського університету впродовж середини ХІХ – початку ХХ ст. дають змогу висвітлити справи шостого («Юридичний факультет», 1850–1939), сьомого («Філософський факультет», 1849–1924; «Гуманітарний факультет», 1924–1939), восьмого («Теологічний факультет», 1850–1939) та десятого («Медичний факультет», 1894–1939) описів 26-го фонду ДАЛО.

Персональний вимір університетської історії, а водночас – різноманітні аспекти діяльності Університету крізь призму біографій його працівників, найкраще можна здійснити завдяки опрацюванню справ п'ятого опису («Особові та пенсійні справи професорського викладацького складу та працівників», 1817–1939).

Відтак, четвертий та одинадцятий описи присвячені справам, які містять матеріали про наукову діяльність викладачів і студентів: опис 11 – «Роботи, статті, рецензі та реферати» за 1817–1918 рр.; опис 4 – «Тези для здобуття ступеня доктора, докторські дисертації, магістерські роботи» за 1851–1939 рр.

Наступні описи 26-го фонду ДАЛО стосуються студентства: опис 15 – «Головні каталоги студентів» (1784–1939), опис 3 – «Особові справи студентів» (1817–1939), опис 1 – «Залікові книжки студентів» (1817–1939), опис 17 – «Студентські товариства» (1860–1939).

Із матеріалів ДАЛО в роботі використано також документи фонду 350 («Дирекція поліції» у Львові). Тут містилися листування міністерства поліції у парі з намісником у Львові з іншими організаціями з питань політичних рухів, у тому числі і серед молоді; особисті справи осіб, підозрюваних у поширенні і пропаганді національних ідей та ін. Окрім матеріалів із ДАЛО, під час роботи над монографією ми також використали справи Іларіона Свенціцького та Яна Чекановського з Архіву Львівського національного

університету імені Івана Франка¹; докторські дипломи, легітимаційні (залікові) книжки та легітимаційну карту (посвідчення особи) з фондів Музею історії Львівського національного університету імені Івана Франка².

При написанні роботи ми послуговувалися справами, дотичними до історії Університету із фондів Центрального державного історичного архіву у м. Львові³. Це окремі документи із фонду 131 (Колекція пергаментних грамот), зокрема дипломи імператорів Йосифа II та Франца I; із фонду 146 (Галицьке намісництво) про суспільно-політичну ситуацію у Львові, участь студентів Університету у виборчих кампаніях, про діяльність окремих осіб та ін. Із фонду 309 (Наукове товариство імені Шевченка у Львові) – про роботу комісії НТШ, секцій, участь у міжнародних конференціях, наукову та видавничу діяльність; окрему інформацію почерпнуто із фонду 451 (Греко-католицька Богословська академія, м. Львів).

З відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника НАН України використано матеріали з другого опису 167-го фонду⁴, а також персональних фондів – ф. 11 («Барвінські»), ф. 17 («Бучинський М. Й.»), ф. 57 («Іван Калинович»), ф. 77 («Петрушевич»), ф. 205 («Терлецький О. С.»).

¹ Архів Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – Архів ЛНУ імені Івана Франка), ф. Р-119, оп. 1 о/с, спр. 4488 (Особова справа Свенціцького Іларіона); Архів ЛНУ імені Івана Франка, ф. Р-119, оп. 1, спр. 204 (Особова справа Чекановського Яна).

² Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – Музей історії ЛНУ імені Івана Франка), ц.-к. Університет імені цесаря Франца I у Львові: Зеновій Ільницький (легітимаційна книжка), оригінал, 1895 (оригінал); Володимир Білінський (Index Lectionum), оригінал, 1904 (оригінал); Фішер Адам (Index Lectionum), оригінал, 1908–1911 (оригінал); Фішер Адам (легітимаційна карта), 1911 (оригінал); диплом доктора права Андрія Чайковського, 1897, папір (оригінал); диплом доктора права Леона Балабана, 1898, пергамент (оригінал); Витяги з австрійського освітнього законодавства за виданнями початку ХХ ст. (копія).

³ Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДА України у м. Львові), ф. 131 (Колекція пергаментних грамот), 1, спр. 849, спр. 850; ф. 146 (Галицьке намісництво у Львові), оп. 14, спр. 1; ф. 364 (Лукань Степан. Священник), оп. 1, спр. 174; ф. 451 (Греко-католицька богословська академія, м. Львів), оп. 2, спр. 67; ф. 462 (Український горожанський комітет у Львові), оп. 1, спр. 162; ф. 834 (Українське студентське товариство «Січ» у Відні), оп. 1, спр. 107.

⁴ Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України (далі – ЛННБ України ім. В. Стефаника), Відділ рукописів, ф. 132 («Львівський університет, 1868–1941»); ф. 167 («фонд Левицькі, 1727–1913»), оп. 2, спр. 97; спр. 122; спр. 213; спр. 687; спр. 1818; спр. 2920.

Велику кількість архівних матеріалів з історії Львівського університету австрійського періоду ми переклали й опублікували у виданні «Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів», підготованому у співпраці з філологом-германістом Михайлом Смолієм¹. Це, зокрема, такі документи, як: «Диплом імператора Йосифа II» (від 21 жовтня 1784 р.), «Диплом імператора Франца I» (від 7 серпня 1817 р.), «Матеріали про вибори ректора Університету на 1852/53 навчальний рік», «Регламент академічного сенату імператорсько-королівського Львівського університету, затверджений указом міністерства від 29 квітня 1853 р. № 1226, від імператорсько-королівського Міністерства віровизнань і освіти Академічному сенатові Львівського університету, 29 квітня 1853 р.», «Листування з органами влади щодо повернення інсигній Університету і документів про його заснування», «Допоміжна академічна адміністрація Львівського імператорсько-королівського університету, її склад та службова інструкція для неї», «Інструкція для педеля в імператорсько-королівському Львівському університеті», «Доповідна записка проф. д-ра Адольфа Бека про події в Університеті під час російської окупації 1914/15 рр.»². У тексті монографії ми покликаємося саме на ці переклади документів.

Стосовно опублікованих джерел для дослідження історії Львівського університету австрійського періоду, то наголосимо на його офіційних статистично-довідкових виданнях.

Від часу відновлення Львівського університету у 1817 р. публікувалися щорічні видання «*Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg*». Структура видання передбачала відомості про керівництво Університету (рубрика «Консисторія» з інформацією про ректора, директорів студій, деканів, сеньйорів), відтак – про склад факультетів і медично-хірургічних студій (рубрика «Факультети»). У зазначених рубриках дотримано певного порядку опису структурних підрозділів чи їхніх представників: теологічний факультет, юридичний факультет, медично-хірургічні студії, філософський факультет. У рубриці «Факультети» під час характеристики власне факультетів подано відомості

¹ Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів, упоряд. В. Качмар, М. Смолій (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014); Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів, упоряд. В. Качмар, М. Смолій; відп. ред. В. Сулим; передм. Р. Шуст. 2-ге вид., доп. (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016).

² ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 873 (Доповідна записка проф. д-ра Адольфа Бека про події в університеті під час російської окупації 1914/15 рр.).

про професорів, далі – про ад'юнктів, потім – про докторів (теології, права, філософії). Поділ матеріалу під час характеристики медично-хірургічних студій був іншим – спершу наведено інформацію про професорсько-викладацький склад, далі – підрубрику «Львівські практикуючі лікарі».

Зазначимо, що у більшості випадків, коли йдеться про представника керівництва Університету чи викладача, подано стисло характеристику цієї особи, наприклад: «Пан Францішек Ксаверій Абгаро лицар фон Захаріасевич, доктор теології, настоятель католицького митрополичого капітулу і радник консисторії, ректор-емерит, директор теологічних студій і президент теологічного факультету, директор гімназійних студій Галичини, колишній депутат від духовного стану до земельних зборів Королівства Галичини і Лодомерії»¹, «Пан Онуфрій Криницький, доктор теології, почесний канонік греко-католицького собору у Перемишлі, ц.-к. професор церковної історії, декан теологічного факультету»² тощо. Такі характеристики є надзвичайно важливими для відтворення біографічних даних працівників Університету, а також відповідної термінології на відтворення тих чи інших тогочасних реалій.

Після характеристики структурних підрозділів факультетського рівня подано характеристику університетської канцелярії та університетської бібліотеки (персональний склад за посадами).

Наступною частиною видання був «Порядок відкритих лекцій у Львівському університеті» («Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg») на навчальний рік. Його публікували з практичною метою, щоб студенти могли ознайомитися із запропонованими курсами й записатися на них. Інформацію було подано за студіями: теологічні студії, юридично-політичні студії, медично-хірургічні студії, філософські студії. (окрім характеристики кожних студій, подано назву курсу та вказано викладача, який за нього відповідав). Подекуди є підрубрики «Обов'язкові курси», «Спеціальні курси», «Безкоштовні курси» та ін.

Видання «Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg» публікували до кінця 1840-х років. Під час університетських реформ середини XIX ст. його замінили на видання «Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg sammt der Ordnung der Verlesungen». За структурою воно було майже ідентичним з попереднім виданням: спершу вказано інформацію про керівництво

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II.

² Ibid.

Університету (рубрика називалася «Академічний сенат»): ректора, засідателів, референтів і вотантів – деканів факультетів та продеканів факультетів. Далі відтворено відомості про професорські колегії – відповідно – теологічного, право- і державознавчого та філософського факультетів (декана і голову (президента), засідателів, референтів і вотантів, продекана). Подальша інформація містила дані про університетську канцелярію та університетську бібліотеку.

Наступна частина видання – «Порядок відкритих лекцій у ц.-к. Львівському університеті» стосувалася відповідної інформації за семестрами конкретного навчального року (видання «Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg sammt der Ordnung der Verlesungen» публікували не на цілий навчальний рік, а окремо – на перше і, окремо, на друге навчальні півріччя). У цій рубриці охарактеризовано навчальні колегії трьох факультетів та медично-хірургічних студій (у порядку – теологічний факультет, право- і державознавчий факультет, філософський факультет, медично-хірургічні студії). Тобто, на основі аналізу цієї рубрики можна відтворити не лише тематику курсів, які викладали у Львівському університеті, а й повний перелік його професорсько-викладацького складу.

Видання «Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg sammt der Ordnung der Verlesungen» містить доволі розгорнуті біографічні характеристики працівників Університету, наприклад: «Пан Франц Коттер, д-р права, ц.-к. звичайний публічний професор римського цивільного і церковного права, лицар Ордену Франца-Йосифа, член колегії докторів право- і державознавчого факультету у ц.-к. Віденському університеті, член юридичної та історично-правової державної екзаменаційної комісії та колишній президент державної екзаменаційної комісії адміністративного відділу Львова; у 1850, 1856, 1866 рр. колишній продекан, у 1850, 1855 і 1865 рр. колишній декан і президент право- і державознавчої професорської колегії та президент університетської канцелярії; у 1851 р. колишній ректор; у 1852 р. колишній проректор; колишній ц.-к. звичайний публічний професор римського і канонічного права у Королівському Угорському університеті Пешта. Мешкає під № 19»¹.

Від 1879/1880 н. р. у Львівському університеті почали публікувати польськомовні щорічні статистично-довідкові видання – «Skład C. k. Uniwersytetu imienia cesarza Franciszka I we Lwowie» (1879/1880), «C. k. Uniwersytet imienia cesarza Franciszka I we Lwowie. Skład i program wykładów» (від 1880/1881 н. р.), від 1906/1907 н. р. – окремо – «C. k. Uniwersytet imienia cesarza Franciszka I we Lwowie. Skład Uniwersytetu» та «C. k. Uniwersytet

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I.

imienia cesarza Franciszka I we Lwowie. Program wykładów». Ці видання були ще деталізованішими, ніж попередні німецькомовні річники.

Для зручності узагальнення матеріалу, в тексті монографії ми покликаємося на частини статистично-довідкових видань Львівського університету «Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg sammt der Ordnung der Verlesungen» та «С. к. Uniwersytet imienia cesarza Franciszka I we Lwowie. Skład i program wykładów», позаяк вони становлять, фактично, окремі видання – склад Університету («Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg» і «Skład Uniwersytetu») і програми курсів («Ordnung der Verlesungen» і «Program wykładów»). У покликаннях застосовуємо форму скорочень для окреслення навчальних років. Натомість повний бібліографічний опис зазначених видань наводимо у Списку використаних джерел.

Важливим джерелом є листування, свідчення очевидців подій, спогади. Зокрема, такими джерелами є лист Якова Головацького¹, праці Франца Краттера² та Адольфа Бека³, спогади Богдана Барвінського про Івана Франка⁴ та власне опис самого І. Франка про перебіг його габілітації у Львівському університеті, опублікований у газеті «Діло»⁵.

Саме матеріали преси є наступною групою джерел. Вони відображають переважно суспільно-політичні та національні процеси, в які був включений Університет⁶. Особливе значення тут мають статті у вже згаданій газеті «Діло»⁷.

¹ «3 листа Я. Головацького до І. Борисикевича від 17.09.1848 р.», *Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835–1849* (Львів, 1909), 291–292.

² F. Kratter, *Briefe über den itzigen Zustand von Galizien* (Leipzig, 1786).

³ A. Beck, *Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie podczas inwazji rosyjskiej w roku 1914/15* (Lwów, 1935).

⁴ Б. Барвінський, «Мої спомини про доктора Івана Франка (1890–1915)», *Спогади про Івана Франка*, упоряд., вступ. стаття і прим. М. І. Гнатюка (Львів, 1997): 635.

⁵ І. Франко, «Історія моєї габілітації», *Діло* (1912), ч. 251–251.

⁶ І. Гарасевич, «О преподаваніяхъ на рускомъ языкѣ въсеучилищи Львовскомъ, заведѣныхъ всемилостивѣйшимъ Императоромъ Іосифомъ II», *Зоря Галицкая* (1851), ч. 61–64; Б. Рожанський, «Руска мова на правничім виділі Львівського університету», *Часопись правнича* (1895): 31; «Львівській університетъ. Свѣжо выдана програма выкладовъ подае слѣдуючі статистичні дані львівського університету», (1897), ч. 188; «В справі руської кафедри історії в Львівськiм університеті», *Руслан* (1899), ч. 251; «Справа руського університету», *Руслан* (1899), ч. 144; «Меморіал і резолюції віче української молоді», *Молода Україна* (1900), ч. 8; Є. Косевич, «Українці на Львівському університеті», *Молода Україна* (1901), ч. 8–9; Л. Ц. [Л. Цегельський], «Національна вага університету і консеквенції її для ренегатів», *Молода Україна* (1902), ч. 1–4; *Uchwala Kola polskiego w sprawie uniwersyteckiej*, *Gazeta Narodowa* (1912), № 260.

⁷ «В справе руськой катедрі въ Львовском університетѣ», *Діло* (1892), ч. 225;

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 1.2.

Джерельна база історії Львівського університету австрійського періоду надзвичайно широка. Передусім це матеріали архівних справ 26-го фонду (Львівський університет) Державного архіву Львівської області, відтак – низки інших архівів, зокрема – Архіву Львівського національного університету імені Івана Франка, Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, а також Музею історії Львівського національного університету імені Івана Франка.

Особливо цінними джерелами для відтворення структури Університету, його професорсько-викладацького складу, тематики курсів тощо є офіційні статистично-довідкові видання Львівського університету, які публікувалися щороку впродовж XIX – початку XX ст.

Окрім того, для висвітлення національних трансформацій Університету в зазначений період важливе значення мають матеріали преси та спогади.

1.3. Методи й методологічні підходи

Історія Львівського університету – багатовимірною темою, дослідження якої потребує застосування особливого комплексу теоретико-методологічних підходів. Це стосується, зокрема, й австрійського періоду історії Університету, особливістю якого є достатньо широкі хронологічні межі – майже півтора століття. Отже, працюючи над дослідженням, ми мали знайти оптимальний

«Виклади руські на Львівському відділі правничому», *Діло* (1892), ч. 289; «Кафедра руської історії на університеті Львовском», *Діло* (1893), ч. 187–188; «Руські виклади на Львівським університеті», *Діло* (1894), ч. 217; «Львівський університет а русини», *Діло* (1895), ч. 250; [М. Грушевський], «Добиваймося свого університету», *Діло* (1897), ч. 146; «О руський університет у Львові (Інтерпеляція посла о. Данила Тянякевича до міністра просвіти внесена на засіданню палати послів дня 20 с.н.)», *Діло* (1898), ч. 278; М. Грушевський, «Добиваймося свого університету», *Діло* (1897), ч. 145, 1; ч. 146, 1–2; ч. 147, 1–2. Передрук: Літературно-науковий вісник, 8 (1899): 84–116; С. Дністрянський, «О український університет; З приводу університетської справи», *Діло* (1912), ч. 220; С. Дністрянський, «О український університет», *Діло* (1907), ч. 147; С. Дністрянський, «Самостійний український університет у Львові», *Діло* (1907), ч. 67. Докладнішу інформацію про статті у газеті «Діло» див.: К. Курилишин, Часопис «Діло» (Львів, 1880–1839 рр.): матеріали до бібліографістики (Дрогобич, 2017), т. 3.

варіант не лише для вивчення теми, а й подати її у вигляді тексту, позаяк увесь фактичний матеріал, який, без перебільшення, є надзвичайно об'ємним, представити в одній монографії майже неможливо – для цього потрібна багатотомна серія досліджень.

Пропоноване монографічне дослідження містить апробацію низки теоретико-методологічних підходів до висвітлення історії Університету. По-перше, ми спинилися на поєднанні проблемно-хронологічного та хронологічного принципу (залежно від специфіки матеріалу).

Погоджуємося з Р. Тарнавським, що заміна під час дослідження історії Львівського університету хронологічно-проблемного підходу проблемно-хронологічним дає змогу по-іншому подивитися на фактичний матеріал та по-новому розставити акценти навіть у вже відомій серед дослідників проблематиці¹. Саме у руслі проблемно-хронологічного підходу написана розвідка Р. Тарнавського та Я. Притули «Львівський університет до середини ХХ ст.»², а також низка статей Р. Тарнавського³. Проте, в окремих випадках, як уже щойно було зазначено, продиктованих джерельним матеріалом, вважаємо за доречне зберегти і хронологічно-проблемний принцип.

Другий розділ монографії написаний з позицій проблемно-хронологічного підходу й охоплює низку тем, висвітлення яких у такому ключі вважаємо на сьогодні найоптимальнішим і найдоцільнішим. Так, на жаль, в історіографії історії Львівського університету представлені у другому розділі теми розглянуто переважно в хронологічному вимірі – за періодами. Як наслідок, відсутні праці, які б висвітлювали такі важливі питання, як форми існування Львівського університету в різні періоди, назви вищого навчального закладу, зміни в організації навчального процесу тощо. Ці аспекти дуже часто бувають затінені біографіями викладачів (переважно професорів) або ж характеристикою суспільно-політичного тла.

Отже, застосування саме проблемно-хронологічного підходу для висвітлення організаційних трансформацій Львівського університету і головних засад його діяльності дало змогу наголосити на потребі включення до історії Університету періоду між 1773 та 1784 рр.; охарактеризувати у

¹ Р. Тарнавський, *Народознавство у Львівському університеті наприкінці ХІХ – в першій половині ХХ ст.: контексти, дискурси, наукові зв'язки*. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук (Львів, 2020), 65.

² Притула, Тарнавський, «Львівський університет до середини ХХ століття», 3–78.

³ Р. Тарнавський, «Концепт «генеалогія підрозділу» як складова проблемно-хронологічного підходу до висвітлення історії Львівського університету (на прикладі кафедри етнології)», *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*, 21 (2020): 350–357.

порівнянні особливості керівних і допоміжних адміністративних посад в Університеті; організації професорсько-викладацького складу тощо. Особливий наголос при цьому зроблено на термінологічному аспекті: окрім уже зазначеного питання про офіційні назви Львівського університету на різних етапах австрійського періоду, на основі першоджерел розкрито специфіку понятійно-термінологічного апарату для різних сфер діяльності Університету. Це засвідчило той факт, що часто в історіографії різноманітні терміни з історії вищої освіти та академічної науки застосовують спрощено або ж, екстраполюючи понятійно-термінологічний апарат, властивий одному етапу австрійського періоду, на його інші етапи, що мали свою специфіку термінологічного зрізу.

У цьому контексті потрібно також наголосити на особливостях джерел, адже основна джерельна база для висвітлення історії Львівського університету до початку 1880-х років – німецькомовна, а вже від вказаного часу – написана польською та українською мовами. Це впливає на специфіку подання термінології під час її перекладу. Однак ідеться не лише про це, а й про зміну нюансів представлення тих чи інших сторінок з життя Університету у джерелах. Наприклад, до останньої третини ХІХ ст. у джерелах уживали терміни «ц.-к. звичайний публічний професор», «ц.-к. надзвичайний публічний професор», а згодом – «звичайний публічний професор» і «надзвичайний публічний професор», або ж просто – «звичайний професор» чи «надзвичайний професор». Те саме можна простежити й у випадку зі ступенями – «доктор св. теології» – «доктор теології», «доктор медицини» – «доктор усіх медичних наук» тощо. Річ у тім, що ці, на перший погляд, неважливі нюанси створюють атмосферу того чи того етапу досліджуваного періоду, а їхнє нівелювання під час узагальнення тексту спричинює відхід від справжньої тогочасної термінології на означення тих чи тих реалій.

Наведемо твердження Р. Тарнавського: «аналіз історіографії засвідчує, що під час висвітлення історії розвитку в Університеті будь-якого напряму головний акцент дослідники робили і роблять на характеристики біографій його працівників та на їхній науковій діяльності: навчальний процес залишається в тіні»¹. У характеризованих нижче третьому-шостому розділах ми намагалися поєднати висвітлення біографічних даних викладачів Львівського університету з їхньою навчальною діяльністю, якій присвячено чимало уваги. До того ж, ці розділи монографії написані зі застосуванням

¹ Тарнавський, Народознавство у Львівському університеті наприкінці ХІХ – в першій половині ХХ ст.: контексти, дискурси, наукові зв'язки, 66.

різних теоретико-методологічних підходів, важливих для апробації їх під час характеристики інших періодів історії Львівського університету.

Наприклад, перший підрозділ третього розділу написаний з урахуванням просопографічного методу – докладних біографій викладачів Університету в контексті тих історичних та суспільних реалій, різноманітних соціальних зв'язків, у яких вони формувалися, тощо. Висвітлення фактичного матеріалу підрозділу саме з таких теоретико-методологічних прозицій було можливим, зважаючи на невелику кількість викладачів Університету наприкінці XVIII – на початку XIX ст.

Натомість наступний підрозділ третього розділу написаний з позицій іншого теоретико-методологічного принципу, а саме – порівняння джерел певних хронологічних періодів (у нашому випадку, за 1832/1833 і 1842/1843 н. р.). Йдеться про те, що першоджерела – офіційні статистично-довідкові видання Львівського університету за 1830-ті й 1840-ті роки засвідчили, що кількість осіб, залучених до навчального процесу в Університеті у зазначений період була значно більшою, аніж подано в історіографії, оскільки з-поміж них були практикуючі лікарі Львова, доктори теології, прав чи філософії, тож і професорсько-викладацький склад щороку міг збільшуватися на декілька десятків осіб, інформації про яких в опублікованих джерелах та історіографії обмаль. Отже, навіть для того, аби подати лише їхній перелік за всі навчальні роки зазначених десятиліть, потрібні окремі докладні студії, після яких лише стане можливим створення цілісного колективного просопографічного портрета викладачів Львівського університету за 1830–1840 рр.

Наступні три розділи монографії – присвячені періоду 1849–1918 рр. і написані з позицій висвітлення матеріалу із застосуванням, як основної теоретико-методологічної складової, концепту навчально-наукових напрямів крізь призму характеристики професорсько-викладацького складу. Такий підхід є оптимальним з низки поглядів. По-перше, кількість викладачів Львівського університету на цьому етапі австрійського періоду настільки зросла, що зробити просопографічну характеристику кожного з них напрочуд важко. По-друге, її недоцільність зумовлена й тим, що більшість тодішніх викладачів Львівського університету в історіографії представлені досить повно, а частині з них присвячені десятки, а то й сотні праць. По-третє, виклад матеріалу не за біографіями вчених, а саме за навчально-науковими напрямками, дає змогу розкрити трансформації у навчальній (тематика курсів) та науковій (предметна сфера звань викладачів) складових діяльності Львівського університету; показати, як упродовж 70 років

розвивалися чи занепадали ті чи інші напрям; які нові напрями виникли тощо. По-четверте, в історіографії помічаємо досить довільне ставлення до формулювань предметної сфери звань професорів і доцентів Університету, а, попри те, саме вона, поряд із курсами, є головним відображенням розвитку того чи іншого навчально-наукового напрямку. У запропонованому дослідженні до предметної сфери звань викладачів Університету ми підійшли доволі скрупульозно, відтворивши її на основі першоджерел, а не інформації, почерпнутої з історіографічних позицій. По-п'яте, саме завдяки представленню усіх викладачів Львівського університету за 1849–1918 рр. можна відтворити його структуру. Вважаємо, що при цьому доречно спиратися саме на концепт викладацьких посад, а не концепт кафедр, адже під час вибору останнього, як основного, з уваги часто випадають доцентури, або ж доцентів зараховують до складу тієї чи іншої кафедри, що до 1939 р. є відходом від принципу об'єктивізму. Таким способом, професора ототожнюємо з професорською кафедрою, назва якої переважно збігається з предметною сферою його звання; як інший рівень структури Університету виокремлюємо доцентури, ще інший – лекторати. Такий системний підхід дає змогу усебічно проаналізувати структуру Університету крізь призму навчально-наукових напрямів і чітко простежити, «генеалогію» окремих підрозділів. Перелік усіх викладачів Університету під час такої характеристики допомагає репрезентувати й національну приналежність професорсько-викладацького складу. Це доволі чітко простежується і з огляду на імена та прізвища викладачів, тому у своєму дослідженні ми прискіпливо ставилися до транскрипцій їх написання німецькою, чеською, польською та українською мовами.

Сьомий розділ дослідження, написаний з позицій проблемно-хронологічного підходу, є також важливим для відображення структури Університету, але з огляду на наукові підрозділи. Важливо наголосити, що у багатьох працях частину з таких підрозділів факультетського рівня (заклади, інститути) ототожнюють із кафедрами або ж розглядають лише як форму навчального процесу (семінари). Натомість ми узяли за основу концепт «наукових закладів / інститутів», до яких зараховуємо ті підрозділи, інформація про які відображена у відповідних рубриках офіційних статистично-довідкових видань Львівського університету австрійського періоду. Використання наведеного у них матеріалу дало змогу: чітко розмежувати кафедри та наукові підрозділи; розробити типологію останніх; засвідчити, що семінар у другій половині XIX – на початку XX ст. потрібно розуміти двояко – як форму практичних занять та як науковий підрозділ, що співвід-

носіться з термінами «заклад» та «інститут», хоча має дещо нижчий рівень.

Переходячи до характеристики методів дослідження, наголосимо, що його основу становлять філософсько-логічні, загальнонаукові, спеціально-наукові та конкретно-наукові методи.

Серед методів першої групи – аналіз і синтез, індукція та дедукція, кількісні та описові методи, абстрагування (під час переходу від фактографічного етапу, тобто емпіричних знань, до узагальнень, тобто – до теоретичних знань).

До загальнонаукових методів зараховуємо історичний і логічний методи, тісно переплетені з принципом історизму¹. Завдяки цим методам висвітлено зміни об'єкта і предмета дослідження у часі й просторі.

Серед використаних спеціально-наукових методів – системно-структурний та структурно-функціональний². Відповідно, Львівський університет ми розглядаємо як цілісну систему, утворену з окремих елементів, кожен із яких виконує ту чи іншу функцію. Окремими структурами цієї системи є, зокрема – адміністрація, факультети та студії, професорські й навчальні колегії тощо. На різних етапах австрійського періоду структури в Університеті, як цілісній системі, могли змінюватися, набирати чи втрачати деякі функції тощо. Для розкриття причинно-наслідкових зв'язків в історії Львівського університету застосовано генетичний метод³.

Одним із головних методів, застосованих під час проведеного дослідження, є порівняльний (компаративний) метод⁴. Його використання, зокрема, зумовлене тривалістю досліджуваного періоду і намаганням простежити розвиток Львівського університету на різних його етапах, зокрема, якщо йдеться про навчально-наукові напрями. При цьому, ми вдавалися до діахронних порівнянь, заснованих на поєднанні діахронного і порівняльного методів.

Типологічний метод використано у процесі опрацювання фактичного матеріалу для його узагальнення. Зокрема, під час групування навчальних курсів за тематикою, наукових підрозділів – за формами тощо. Також цей метод застосовано для виокремлення навчально-наукових напрямів на основі предметної сфери звань викладачів Університету.

Аналіз архівних матеріалів неможливо було здійснити без урахування

¹ Л. Зашкільняк, Вступ до методології історії (Львів, 1996), 69.

² Зашкільняк, Вступ до методології історії, 70; Н. Яковенко, Вступ до історії (Київ, 2007), 243–245.

³ Зашкільняк, Вступ до методології історії, 71.

⁴ Яковенко, Вступ до історії, 251–254.

пізнавального потенціалу методу герменевтичного аналізу. Натомість опрацювання законодавчої бази, яка регламентувала діяльність Львівського університету в австрійський період, – без застосування історично-правового методу.

Під час характеристики теоретико-методологічних підходів ми наголосили на важливості просопографії. Справді, просопографічний метод став одним із важливих пізнавальних засобів під час написання пропонованого дослідження.

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 1.3.

Історія Львівського університету в австрійський період, зважаючи на його значні хронологічні межі та специфіку джерельно-історіографічної бази дослідження, потребує застосування особливих теоретико-методологічних підходів і методів.

Підготовка монографії засвідчила, що для дослідження австрійського періоду історії Університету найоптимальніше поєднувати проблемно-хронологічний та хронологічний принципи, застосовуючи їх залежно від специфіки матеріалу. Окрім того, досліджуючи різні етапи австрійського періоду, найоптимальніше уживати різні теоретико-методологічні підходи: перший етап (до середини ХІХ ст.) – із наголосом на просопографії та точковому висвітленні окремих навчальних років, другий етап (від середини ХІХ ст.) – із наголосом на концепті навчально-наукових напрямів.

Серед методів, застосованих для опрацювання джерельно-історіографічної бази, особливе значення мають системно-структурний та структурно-функціональний (розгляд Університету як цілісної системи, де кожний елемент відіграє визначену функцію), порівняльний (компаративний) метод, типологічний метод, метод герменевтичного аналізу, просопографічний метод, історично-правовий метод тощо.

Висновки до розділу 1

Попри те, що історіографія історії Львівського університету доволі розлога (представлена переважно доробком українських і польських науковців), австрійський період університетської історії у ній не відображений вичерпно – здебільшого це праці про окремі персоналії, підрозділи чи навчально-наукові напрями, суспільно-політичні події, явища та процеси, які мали безпосередній стосунок до Університету.

Недоліком багатьох історіографічних позицій є неузгодженості у вживанні термінологічно-понятійного апарату, транскрипцій імен і прізвищ осіб, пов'язаних із Львівським університетом, а найголовніше – різне розуміння тих чи інших реалій університетської історії, зокрема, екстраполявання сучасного розуміння кафедри на австрійський період, відтак – нехтування доцентурами як окремими структурними одиницями, ототожнення наукових інститутів/закладів із професорськими кафедрами, сприйняття семінару лише як форми навчальної діяльності, а не підрозділу наукового спрямування тощо.

Відтак, написання комплексного дослідження з історії Львівського університету в 1784–1918 рр. уможливило лише опертя на першоджерела, як на основу такої праці. Першочергове значення тут мають матеріали справ 26-го фонду (Львівський університет) Державного архіву Львівської області та офіційні статистично-довідкові видання Університету, зокрема – силабуси. Саме ці річники, з урахуванням верифікації та розширення інформації завдяки архівним джерелам, дають змогу реконструювати різноманітні періоди історії Університету, зважаючи на усі нюанси і трансформації у структурному, кадровому, термінологічному, змістовому та інших аспектах. Натомість національні трансформації у Львівському університеті австрійського періоду неможливо висвітлити без матеріалів преси та спогадів очевидців подій.

Опрацювання джерельно-історіографічної бази дослідження, зважаючи на її обсяг, можливе лише із застосуванням оптимальних теоретико-методологічних підходів і методів. Серед них визначаємо і проблемно-хронологічний, і хронологічний принципи укладання матеріалу (залежно від специфіки хронологічного етапу), застосування концепту навчально-наукових напрямів, структурно-функціонального, компаративного, типологічного, просопографічного та інших методів.

Розділ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ГОЛОВНІ ЗАСАДИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Історія організаційних трансформацій Львівського університету в австрійський період, на перший погляд, має досить чітку схему, яка усталена в історіографії: Йосифінський університет (1784–1805) – Львівський ліцей (1805–1817) – Францисканський університет (1817–1918). Проте ця схема, зважаючи на низку аспектів, потребує певного корегування.

По-перше, важливим є вирішення питання про можливість (доцільність) включення до історії Львівського університету періоду 1773–1784 рр., який у більшості історіографічних праць упущений з уваги дослідників. По-друге, окремого розгляду потребують офіційні назви Університету на різних етапах австрійського періоду. По-третє, докладного розгляду потребують університетські посади, але не лише керівництва чи професорсько-викладацького складу, а й науково-допоміжних кадрів.

2.1. Форми існування Львівського університету в австрійський період та факультетська структура закладу

У контексті вирішення питання про включення до історії Львівського університету періоду 1773–1784 рр. варто звернутися передусім до диплому Йосифа II від 21 жовтня 1784 р. і праць викладачів Львівського університету досліджуваного періоду.

Зокрема в імператорському дипломі зазначалося:

«Турбота глави держави, яку Ми спрямовуємо першочергово і повсякчас на освіту молоді, спонукала Нас відкрити для Наших королівств Галичини і

Лодомерії, а також герцогств Освенцімського і Заторського, високу школу або повний Університет у столиці Львові. Оскільки для утримання викладачів та інших необхідних витрат належну завчасну підготовку вже зроблено, воліємо всемілостиво постановити даним Дипломом наступне.

По-перше, Ми проголошуємо навчальні заклади, які на теперішній час вже існують у столиці Галичини Львові і в майбутньому мають там відкритися, у повному обсязі справжнім Університетом і високою школою, що складається з теологічного, юридичного, медичного і філософського факультетів, а також повної гімназії. У цей стан Ми їх підносимо й у цій якості хочемо провадити однакове ставлення до нього і його утримання, як усіх решти університетів Наших королівств і країв, згідно з чим Університет у Львові, подібно до інших університетів, повинен бути переданий у відання найвищої політичної влади краю і від неї залежати»¹.

Отже, Львівський університет, який ставав державним вищим навчальним закладом, зорієнтованим не лише на потреби одного краю імперії Габсбургів – Королівства Галичини і Лодомерії, а й на потреби Освенцімського і Заторського герцогств, був відновлений на базі низки навчальних закладів, які на 1784 р. діяли у Львові. Проаналізуємо їхній статус та особливості діяльності.

21 липня 1773 р. Папа Климентій XIV під тиском католицьких монархів Європи розпустив орден єзуїтів. Це спричинило й ліквідацію культурно-освітніх закладів, керованих орденом, зокрема, була закрита й Львівська єзуїтська академія².

У процесі реформи шкільництва в імперії Габсбургів, розпочатої того ж року, від 1774 р. впроваджено систему, яка передбачала три різновиди шкіл – «нормальні», «головні» та «тривіальні», а у 1776 р. запроваджено ще й т. зв. латинські школи. Паралельно відбувалася реформа університетів. Визначено, що університети повинні були мати у своїй структурі чотири факультети – теологічний, юридичний, медичний та філософський (підготовчого характеру – пропоновані ним курси мав відвідувати кожен студент трьох інших факультетів). Чітко окреслено керівні університетські органи й посади, зокрема деканів і директорів, кількість кафедр, оклади професорів, видання, згідно з якими мав відбуватися навчальний процес, тощо³.

¹ «Диплом імператора Йосифа II», 16–17.

² M. Ilkiw-Swydnycki, W. Kaczmar, «Pierwsze katedry (1784–1805)», *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie* (do 1939 r.), red. naukowa J. Maternicki, J. Pisulińska i L. Zaszkiłniak (Rzeszów, 2016), 51.

³ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 33–34.

Зокрема, Л. Фінкель вказував, що ще 13 січня 1773 р. цісарським розпорядженням до Королівства Галичини і Лодомерії скеровано двох докторів медицини (Анджея Крупінського та Яна Францішека Спавентія) і трьох хірургів-акушерів (Йоганна Вальца, Франца Огессера та Антона Кремлера), які мали забезпечити виховання для провінції медичних працівників (зокрема, акушерок і хірургів) через заснування Collegium medicum. Л. Фінкель наголошував, що Єзуїтський колегіум і Львівську академію після 1773 р. було перетворено на ліцей, у тому значенні, який вживали в монархії Габсбургів, хоча офіційно йому не було присвоєно такої назви (діяв на рівні латинської гімназії). У навчальному закладі залишили деяких учителів, наприклад, – єзуїта Юзефа Скоберу¹ (мав викладати німецьку мову). Інших професорів скеровано з Відня. У листопаді 1774 р. викладачами призначено професора логіки, метафізики та етики Віта Вреху, докторів прав Антона Пфлегера (викладач природного права, права націй та інституцій) та Яна Амброза (викладач канонічного та кримінального прав). Також викладачами залишилися колишні єзуїти: професор механіки і технології Йозеф Лісганіг, професор фізики Франц Гуссман і професор математики Ігнац фон Райн². Наголосимо, що Марія Терезія постановила поєднати цих професорів із конвіктом для синів галицької шляхти (восени 1776 р. відбулося відкриття Collegium nobillium, або Collegium Theresianum³, а також станової академії, де вивчали дисципліни з філософських факультетів та право). Отже, у другій половині 1770-х років у Львові окремо існували курси філософських і юридичних наук на рівні ліцею та шляхетська академія. Йшлося також про впорядкування теологічних студій. Так, згідно з надвірним декретом від 22 серпня 1775 р., теологічні курси Єзуїтської академії мали надалі бути збережені. 31 травня 1776 р. для теологічних студій

¹ Докладніше див.: В. Кметь, «Скобера (Skobera) Юзеф», *Encyclopaedia*. Т. II, 434–435.

² ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 904 (Біографії професорсько-викладацького складу філософського факультету, 1784–1804).

³ Колегіум фінансували частково львівський єпископ Самуель Гловінський і частково з державних коштів. Викладання та виховання забезпечували отці-піяри. Очоловав колегіум губернський радник граф фон Галленберг. Окрім філософії, у закладі викладали танці, фехтування, сучасні мови та інженерну справу. Вже самі дисципліни мали засвідчувати аристократичний характер конвікту. Однак навчальний заклад залишався надзвичайно малим. У першому семестрі 1776/1777 н. р. до нього записалося вісім учнів. У 1781 р. у ньому викладали трое піярів з Австрії і трое з Польщі. Усіх учнів налічувалося 20. Див.: I. Röska-Rydel, *Kultur an der Peripherie des Habsburger Reiches: Die Geschichte des Bildungswesens und der kulturellen Einrichtungen in Lemberg von 1772 bis 1848* (Wiesbaden, 1993).

призначено викладачів – домініканців Мар'яна Гусля, Вінцентія Діханіча та колишнього єзуїта Юзефа Скоберу. Л. Фінкель також наголошував, що для організації шкільництва у Королівстві Галичини і Лодомерії у 1778 р. із Відня до Львова скерували о. Яна Непомуцена Гоффманна. Л. Фінкель підсумовував, що в такий спосіб із різних частин у Львові склалися цілісні університетські студії¹.

На початку ХХ ст. К. Твардовський у праці «Львівський університет» виокремив рубрику «До питання про історію Університету». У ній професор філософії зазначав, що у Львові ще до заснування Університету було три школи вищого ступеню, а саме: кафедральна або митрополича школа, «тісно пов'язана з римо-католицьким соборним капітулом», яка у 1455 р. постала з існуючої на той час міської школи; заснована у 1556 р. при греко-православному братстві Успіння Марії так звана греко-слов'янська школа; школа (колегія), яку у 1608 р. заснували єзуїти.

Як стверджує К. Твардовський, відповідно до установчого диплому польського короля Яна Казимира «з останнього вищевказаного закладу виник у 1661 р. Університет». Відтак, єзуїтська колегія була піднесена до рангу Університету й отримала всі його привілеї, зокрема право присвоювати академічні ступені. У 1758 р. цей заклад відновив Август III. За рік Університет отримав папське підтвердження і, «незважаючи на багаторазові спроби його утисків, проіснував ще деякий час після першого поділу Польщі, а саме – до ліквідації ордену єзуїтів у 1773 р.».

Проте ще за кілька місяців до цієї події (у січні 1773 р.) у Львові австрійський уряд створив т. зв. Collegium medicum для підготовки військових лікарів, а колишній Університет, як зазначає К. Твардовський, було перетворено на гімназію з філософськими і юридичними курсами, відповідно до тогочасних уявлень; збережені були теологічні лекції, які після реорганізації у 1775 р. перейшли у підпорядкування спеціального директора з навчальних питань.

Тож можемо стверджувати, спираючись на працю К. Твардовського, що у Львові навіть після скасування ордену єзуїтів збереглося університетське навчання за змістом, проте заклади, за словами професора, «які мали ту саму мету, не створювали єдине ціле і не мали ні імені, ні прав університету».

Така ситуація вже у 1774 р., власне, й наштовхнула імператрицю Марію Терезу на думку об'єднати ці заклади знову в один Університет зі всіма привілеями. Інформація про це походить з відповідної кореспонденції 1776 р. між придворною канцелярією і губернією. У 1781

¹ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 36. 39–41.

Імператор Йосиф II підтримав думку своєї матері і реалізував її у 1784 р.¹

Як підсумок, К. Твардовський зазначав, що Університет, заснований Яном II Казимиром, у 1784 р. став австрійським державним закладом. Відтак, професор наводив витяг зі збірки австрійських законів, укладеної у 1906 р. за дорученням ц.-к. Міністерства віросповідань та освіти докторами Лео Беком і Карлом фон Келле. Про Львівський університет у ній зазначено: «Заснований у 1661 р. на основі установчого диплому короля Яна Казимира від 21 січня 1661 р. Єзуїтський університет. – 1784 р. перетворення в державний заклад (21 жовтня 1784 р.). – 1805 р. перетворення в ліцей (8 серпня 1805 р.). – 1816 р. піднесення в статус Університету з теологічним, юридичним і філософським факультетами (17 травня 1816 р.). – 1891 р. створення медичного факультету (Найвища постанова від 23 жовтня 1891 р.)»².

Охарактеризуємо докладніше другий, третій та четвертий із зазначених етапів.

Галичина увійшла до складу Австрійської монархії у час, коли співправитель Марії Терезії, а згодом імператор Йосиф II провадили політику освіченого абсолютизму. Серед значної кількості реформ, які мали на меті посилити централізацію управління, поживити соціально-економічне, політичне та культурно-освітнє життя в державі, важливе місце відводилося реформі освіти³. Варто зазначити, що приєднання галицьких земель до імперії Габсбургів припало на час потужних модернізаційних перетворень у монархії. Просвітницькі тенденції влади виявилися у піклуванні держави про університети. Прикметно, що в епоху правління Марії Терезії та Йосифа II відбувалася заміна конфесійного опікунства на державне. Йшлося про реформу Йосифа II, який провів ліквідацію католицьких чернечих орденів, які не виконували суспільно-корисної функції, а з конфіскованого у них майна було засновано освітній фонд⁴.

Ще в 40-х роках XVIII ст. Марія Терезія доручила своєму особистому лікареві Готфрїду ван Світенові, котрого запросила з Голландії, підготувати проєкт університетської реформи. Г. ван Світен отримав посаду голови Надвірної комісії освіти, а разом із тим завдання, згідно з яким в Австрії мали б функціонувати три університети – у Відні, Празі та Львові. Очільник

¹ К. Твардовський, «Львівський університет. Матеріали для обговорення питання університету», 134.

² Там само.

³ Докладніше див.: Тейлор, Габсбурзька монархія 1809–1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини (Львів, 2002); Цюльнер, Історія Австрії (Львів, 2001).

⁴ Lundgreen, «Die Universität Lemberg und ihre Historiker (1784–1914)», 157–185.

комісії опрацював спеціальні інструкції, які регламентували порядок заповнення штатного розпису університетів. Інструкції передбачали, що заміщення кафедр у вищих навчальних закладах мало відбуватися через конкурс. До участі допускали кандидатів без обмежень щодо національності та віровизнання. Приміром, у Віденському університеті від 1778 р. до навчання та отримання наукових ступенів допускали протестантів, а від 1782 р. – євреїв. Лише відомі науковці та професори інших університетів, яких запрошувала влада для викладання, оминали конкурсний відбір.

Конкурсне випробування відбувалося за встановленою процедурою. І професори, члени комісії, і претенденти на вакантну посаду в Університеті, займали визначені місця в залі. Директор факультету відкривав конверт і оголошував тему письмового завдання. Упродовж трьох годин вступник працював над висвітленням проблеми. Далі відбувався усний іспит. Окрім того, кожен претендент (якщо їх було кілька) почергово читав нарис на запропоновану тему. Після завершення усного іспиту кандидатам виставляли оцінки. Відповідні протоколи відсилали до Надвірної комісії освіти. Відповідно до її рішень імператор іменував професорів Університету¹.

За зразком реформованого Віденського університету Йосиф II планував відновити діяльність Університету у Львові. Для реалізації свого задуму імператор доручив Надвірній комісії освіти залучити до праці в Університеті Львова відомих професорів із ліквідованих навчальних закладів Інсбрука, Брна та інших міст монархії².

Австрійська верхівка вважала, що головним завданням університетів є навчання та виховання майбутніх державних урядовців різних спеціальностей. Щодо новоствореної провінції існувала велика потреба в суддях, учителях, лікарях, священниках та ін. Вважалося, що в Університеті треба вивчати такі дисципліни, які мають практичне значення. На погляд сучасників, Львів, як місце осідку Університету, Йосиф II обрав із кількох мотивів. По-перше, Краків на той час ще не перебував під австрійським контролем. Відтак, не можна було сподіватися на використання Ягеллонського університету. По-друге, імператор уважав, що академія в Замості була розташована надто близько до російського кордону. Зокрема, доктор Еузебіуш Черкавський (1822–1896), майбутній ректор Львівського університету, розглядав створення Університету у Львові 1784 р. як радикальний розрив із системою освіти Речі Посполитої³.

¹ Пристай, Львівська Греко-Католицька Духовна Семінарія 1783–1945, 112–113.

² Dybiec, «Uniwersytet Lwowski pod zaborem austriackim», 66.

³ Качмар, «Львівський національний університет імені Івана Франка. Історичний нарис», 13–14.

Імператор Йосиф II видав розпорядження про відкриття з початком навчального року Університету у Львові в квітні 1784 р. Вищий навчальний заклад у столиці нової провінції – Королівства Галичини і Лодомерії, мав постати передовсім з потреби підготовки кадрів, здатних інкорпорувати новоприєднані терени до складу монархії, а також через необхідність підготовки кваліфікованих кадрів для реформування самого коронного краю і зростання суспільної активності його населення. Йосиф II і його співучасник Г. ван Світен уважали, що університети мають бути під контролем держави та приносити їй реальну практичну користь. Оскільки Йосиф II і Г. ван Світен були прихильниками освіченого абсолютизму, то вони розглядали університети не як місце для проведення досліджень, а як інституції, які готують державних службовців¹. Це вирізняло Львівський університет з-поміж інших «історичних» вищих навчальних закладів. Тому Львівський університет став, як і інші австрійські університети, вищою школою, куди прийшла не «свобода», а етатизм – «принцип держави, що просвічує»².

Урочисте відкриття Університету відбулося 4 листопада 1784 р. за участі губернатора краю графа Йозефа фон Бріґідо. Вищій школі було надано офіційну назву «Цісарсько-королівський університет у Львові»³. Зазначимо, що у дипломі Йосифа II від 21 жовтня 1784 р. про назву відновленого Львівського університету не йшлося. Її окреслено лише у п'ятому параграфі документа, що присвячений університетській печатці. Так імператор надав Університетові право на власну печатку, яку мав використовувати ректор для завіряння документів від імені Університету. Опис університетської печатки був таким:

«Печатка університету повинна складатися з вертикального, увінчаного королівською короною щита, італійського типу або поділеного на чотири частини, з накладеним посередині малим щитом. Малий щит нехай буде увінчаний австрійською ерцгерцогською короною і мати ерцгерцогський австрійський герб, а саме на червоному полі срібну поперечну лінію, на якій видно в чорному кольорі ініціали Нашого найвищого імені, тобто І. П. У верхній правій частині головного щита нехай буде герб Нашого королівства Галичини, а саме – три, дві вгорі і одна

¹ Расевич, «Габсбурзький університет», <https://lia.lvivcenter.org/uk/organizations/franz-i-university>.

² Lundgreen, «Die Universität Lemberg und ihre Historiker (1784–1914)», 157–185.

³ Стеблій, «Освіта», 47–53; ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 2 (Наказ Надвірної канцелярії, повідомлення Галицького губернського управління та інші матеріали про підготовку до відкриття університету та офіційний церемоніал його відкриття, 5 квітня 1784 р. – 18 січня 1785 р.).

внизу, древні золоті королівські променисті корони на голубому полі; у верхньому лівому полі герб Нашого королівства Лодомерії, а саме – дві поперечні смуги або лінії на голубому полі, кожна з яких складається з двох рядів розміщених у шаховому порядку чотирьох червоних і срібних полів. У нижній правій або третій частині має бути герб Нашого герцогства Освенцімського, тобто срібний орел з розгорнутими крилами, який дивиться направо, із золотою буквою О на грудях на голубому полі, у нижній лівій, або четвертій, частині – герб Нашого герцогства Заторського, червоний орел також з розгорнутими крилами, який дивиться направо, із золотою буквою Z на грудях на срібному полі. Щитотримачами нехай будуть по праву сторону, дивлячись від себе, Мудрість в образі язичницької богині Паллади, яка дивиться направо, закривши ліву руку гербовим щитом і опершись правою рукою на свій звичайний щит з головою Медузи, і по ліву сторону Розсудливість, яка спирається правою рукою на щит і тримає вертикально перед собою дзеркало в обвитій змією лівій руці. Печатку нехай оточує напис латинською мовою: *SIGILLUM UNIVERSITATIS REGIAE LEOPOLIENSIS 1784*»¹.

Отже, якщо зважити на назву Університету на характеризованій печатці, то його потрібно окреслювати як «Львівський королівський університет». Саме таку назву визначено основною для означення тих описів 26-го фонду ДАЛО, що містять документи за 1784–1805 рр.

Для нового Університету була затверджена класична структура з чотирьох факультетів: теологічного, юридичного, медичного і філософського. До складу Університету входила також гімназія. Своім указом ще від 7 червня 1784 р. Йосиф II визначив персональний склад професорів, їхню платню та інші видатки на Університет. Оплата праці працівників відрізнялася на різних факультетах. Для професорів медицини і права вона становила 1 200, для філософського факультету – 1 000 гульденів на рік. Мінімальною платня була для професорів теологічного факультету – 300–500 гульденів на рік. На перший період функціонування Університету держава передбачала затратити майже 19 000 гульденів. У міру укомплектування закладу новими професорами видатки на Університет збільшили до 30 000 гульденів. Для придбання необхідного обладнання для лабораторій та кафедр уряд додатково передбачав виділити значні кошти².

Новий Університет потребував нової будівлі. Дефіциту будинків у тогочасному Львові не було. Низка приміщень були вільними після закриття численних чернечих орденів. Однак знайти відповідне приміщення для

¹ «Диплом імператора Йосифа II», 19–20.

² Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 62–63.

потреб Університету було складно. Відомо, що під час одного зі своїх візитів до Львова імператор оглядав будівлі в центральній частині міста під потреби Університету. Приміщення таки знайшли. Перевагу віддали монастирю та костелу чину Св. Трійці, що в минулому належали ордену тринітаріїв. Про це цісар повідомив своїх урядовців листом зі Львова у червні 1783 р. (нині це вул. Краківська, де стоїть церква Преображення Господнього, яка, власне, і постала на місці згаданого костелу, збудованого біля Краківської брами ще на початку XVIII ст.)¹.

16 листопада 1784 р. відбулася інавгурація нового Університету. Свято пройшло у піднесеній атмосфері. Урочисту промову виголосив тогочасний губернатор Галичини, граф Й. Бригідо. Акт заснування відчитав радник губернії М. Кортун. На честь цієї події відбувся військовий парад, пролунали салюти з гармат, що, за висловом сучасника, означало «компліменти для новоприбулих муз». Увечері все місто було яскраво освітлене, а в театрі ставили виставу «Двоє друзів» авторства Людвіга Едварда Ценмарка².

Унаслідок наполеонівських війн, які спричинили різке погіршення економічного стану імперії, а також унаслідок третього поділу Речі Посполитої (1795) до Австрії було приєднано Краків. Там знаходився Ягеллонський університет (заснований 1364 р.), який вже тоді став осередком польської освіти і науки. Саме тому у 1805 р. було закрито Університет у Львові. Такому розвитку подій передували певні обставини.

Ще 1803 р. губернатор Галичини граф Йосиф Урмені надіслав тодішньому австрійському імператору Францу I звіт про становище Галичини. Серед іншого він пропонував призупинити функціонування Львівського університету, мотивуючи свою позицію непридатністю приміщень Університету для навчання, вказуючи на нерентабельність закладу, річний брак коштів якого становив 16 593 гульдени. Окрім того, Й. Урмені вважав, що у Львові занадто «велика кількість спокус і розваг, що заважає студентам вчитися». Для розгляду справи було створено спеціальну комісію. Її члени запропонували імператору перенести Університет до Кракова, а у Львові залишити ліцей. Відтак, 20 жовтня 1803 р. Франц I видав указ, який декларував «перенесення» Львівського університету до Кракова. Однак ще впродовж двох років Львівський університет продовжував функціонувати. Остаточне розпорядження про його перенесення до Кракова імператор видав 9 серпня 1805 р. Тож,

¹ Крип'якевич, Історичні проходи по Львову, 70–71.

² Jaworski, Uniwersytet Lwowski. Wspomnienie jubileuszowe, 58–59.

наприкінці 1805 р. Йосифінський університет припинив своє існування¹.

Упродовж 12 років (1805–1817) Львівський університет існував у формі ліцею. До його складу входили філософський, юридичний, теологічний факультети та хірургічна школа. На філософському факультеті та в хірургічній школі навчання тривало два роки, на юридичному і теологічному факультетах – три. Щодо цифр, то у 1807 р. на трьох відділах ліцею навчалось 833 учні. Навчальний заклад, попри зміну статусу, в організаційному та навчальному планах продовжував виконувати роль і функції Університету, зберігаючи та продовжуючи у Львові академічні традиції².

Університет 1784 р. і ліцей 1805 р. були зовсім різними за формою й змістом навчальними закладами. На початку ХІХ ст. уряд Австрії провів реформу освіти, яка передбачала посилення впливу Церкви на навчальні заклади. Значна частина професорів була вихідцями з елітних сімей німецької та австрійської національностей, відданими монархії. Проте їхня діяльність регламентувалася суворою цензурою, яку здійснювала шкільна рада на чолі з ректором. У матеріалах згаданої ради є рішення, згідно з якими вилучали з навчальної літератури деякі положення і твердження, що потенційно могли псувати молодь³.

Аналізуючи діяльність Львівського ліцею (1805–1817), варто звернути увагу на окремі факти, пов'язані з життям тодішнього освітнього закладу. У 1809 р. Львів і його вища школа відчували на собі негативні наслідки Наполеонівських війн. У конфлікті між Австрією та Францією галичани не могли залишатися осторонь. Львів зобов'язали пожертвувати певними матеріальними та людськими ресурсами для поповнення австрійського війська у війні з Наполеоном. Влада звернулася до керівництва Львівського ліцею з вимогою відпустити студентів на військову службу. Відповідно до тогочасного статуту ліцею, на службу до війська могли відкликати студентів із поганою академічною успішністю. Адміністрація ліцею тактовно відмовила головнокомандувачу львівської військової залоги, мотивуючи це тим, що

¹ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 158; ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 31 (Справа про перетворення Львівського університету в ліцей у зв'язку з переведенням частини професорсько-викладацького складу до Краківської академії, не пізніше серпня 1805 р. – 6 січня 1806 р.).

² Качмар, *Львівський національний університет імені Івана Франка. Історичний нарис*, 14; Крикун, «Львівський університет австрійського періоду», 41; Twardowski, *Die Universität Lemberg. Materialien zur Beurteilung der Universitätsfrage*, 5–6; ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 97 (Справа про проведення інвентаризації майна Львівського ліцею, 1809).

³ *Львівський університет, 1661–1986*, 19–20.

переважна більшість студентів ліцею успішно навчається. Спокусившись на привабливі обіцянки влади, незначна частина студентства таки записалася на службу до війська. У період тимчасової зміни режиму у Львові з австрійського на польський, нове керівництво вимагало від університетської спільноти листів лояльності до нової влади – т. зв. реверсів. Справа навколо підписання цих листів тривала не один день, адже не всі хотіли засвідчувати свою вірність новій владі. Доки сенат і професори радилися щодо вирішення цього питання, воно розв'язалося само собою – до Львова повернулася австрійська влада¹.

Подальша геополітична ситуація у Європі вплинула на відновлення у 1817 р. Львівського університету. У 1815 р. відбувся Віденський конгрес, що завершив період наполеонівських війн і започаткував нову систему міжнародних відносин у Європі, зосередивши свою увагу на проблемах мирного врегулювання². Підсумковий акт Конгресу констатував відхід до Росії частини Польщі з Варшавою. Відтак, до Росії відійшли українські землі – Холмщина і Підляшшя. Рішенням Конгресу місто Краків отримало статус Республіки Краків, під контролем Росії, Пруссії та Австрії. Отож, Австрія втратила Ягеллонський університет, хоча можливість навчатися у ньому отримала молодь із усієї розділеної Польщі. До того ж, у 1816 р. було відкрито Університет у Варшаві: перспектива виїзду молоді з Галичини до Варшави викликала занепокоєння австрійського уряду. Ці та інші чинники зумовили відновлення діяльності Університету у Львові.

Попередньо, 17 травня 1816 р., австрійський імператор Франц I (1768–1835) видав розпорядження про перетворення Львівського ліцею в Університет (отже, саме цю дату згадував К. Твардовський як початок діяльності відновленого Університету у Львові). До його складу мали б входити традиційні чотири факультети – теологічний, юридичний, медичний та філософський (проте через брак кадрів і фінансування медичний факультет відновили лише 1894 р.). 1 березня 1817 р. імператор видав нове розпорядження, яким зобов'язував відповідні органи влади подбати про організаційні моменти відновлення Університету з початком нового навчального року.

Урядова комісія у справах освіти Австрії 7 березня 1817 р. представила відповідні документи щодо функціонування та майбутньої діяльності нового Університету. Прикметно, що уже в організаційному документі було чітко визначено штат працівників та їхню платню. Для прикладу, на юридичному

¹ Lewicki, Uniwersytet Lwowski w 1809 roku, 11–19.

² Dybiec, «Uniwersytet Lwowski pod zaborem austriackim», 68.

факультеті передбачалися дві посади з оплатою по 2 000 гульденів, ще дві – по 1 500 гульденів, та одна посада із заробітною платою, що становила 1 200 гульденів на рік. Щодо філософського факультету, то там очікувалася така сама кількість кафедр, що й у діючому ліцеї. Цікаво, що курс нумізматики двічі на тиждень було доручено читати директору бібліотеки, причому абсолютно безоплатно. Однак, останній отримував надбавку до заробітної плати – від 800 до 1 200 гульденів на рік. На теологічному факультеті оплата праці порівняно з ліцеєм не підвищувалася, проте передбачалася доплата у розмірі 150 гульденів тим професорам, які читали т. зв. надзвичайні курси лекцій. Тож за дорученням Франца I були зроблені попередні кадрові та фінансові організаційні приготування для відновлення Університету у Львові¹.

7 серпня 1817 р. імператор Франц I підписав Акт про відновлення Львівського університету². У відповідному дипломі йшлося:

«Поширення й удосконалення науки та її важливий вплив на благополуччя народів, намір подарувати Нашому королівству Галичини і Лодомерії пам'ятку Нашої батьківської державної турботи і милості є причинами, які спонукали Нас відкрити у Львові, столиці цих королівств, високу школу. Після того, як Ми вже дали необхідні розпорядження стосовно утримання викладачів та щодо покриття інших витрат, воліємо всемілостиво постановити даним Дипломом наступне.

По-перше. Ми підносимо ліцей, який на теперішній час існує у столиці Галичини Львові, у стан високої школи або Університету, що має складатися з теологічної, юридичної, медично-хірургічної і філософської студії, а також гімназії першого класу, і на основі чого теологічна, юридична і філософська студії повинні утворити власні факультети під головуванням директорів студії.

По-друге. У цій якості повинно бути однакове ставлення до Львівського університету і його утримання, як усіх решти університетів Наших королівств і країв, і подібно до інших університетів він повинен бути переданий у відання Нашої політичної влади краю і від неї залежати»³.

Порівнюючи тексти дипломів про відновлення діяльності Львівського університету, виданих Йосифом II та Францом I, спостерігаємо певний нюанс. Приміром, у параграфі диплому Франца I від 7 серпня 1817 р., де описано університетську печатку, вказувалося:

¹ ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 205 (Повідомлення Галицького губернського управління, циркуляри сенату та інші матеріали про організацію урочистого відкриття Університету та ін., 1817–1818 рр.).

² Jaworski, Uniwersytet Lwowski. Wspomnienie jubileuszowe, 68–71.

³ «Диплом імператора Франца I», 24–25.

«Печатка Університету має складатися з вертикального, увінчаного королівською короною щита, італійського типу або поділеного на чотири частини, з накладеним посередині малим щитом. Малий щит нехай буде увінчаний імператорською короною і мати герб Нашого імператорського дому, а саме – на червоному полі срібну поперечну лінію, на якій видно в чорному кольорі ініціали Нашого найвищого імені, тобто *F. I.* У верхній правій частині головного щита нехай буде герб Нашого королівства Галичини, а саме – три, дві вгорі і одна внизу, древні золоті королівські променисті корони на голубому полі; у верхньому лівому полі герб Нашого королівства Лодомерії, а саме – дві поперечні смуги або лінії на голубому полі, кожна з яких складається з двох рядів розміщених в шаховому порядку чотирьох червоних і срібних полів. У нижній правій або третій частині має бути герб Нашого герцогства Освенцімського, тобто срібний орел з розгорнутими крилами, який дивиться направо, зі золотою буквою *O* на грудях на голубому полі, у нижній лівій, або четвертій, частині – герб Нашого герцогства Заторського, червоний орел також з розгорнутими крилами, який дивиться направо, із золотою буквою *Z* на грудях на срібному полі. Щитотримачами нехай будуть по праву сторону, дивлячись від себе, Мудрість в образі богині Паллади, яка дивиться направо, закривши ліву руку гербовим щитом і опершись правою рукою на свій звичайний щит із головою Медузи, і по ліву сторону Розсудливість, яка спирається правою рукою на щит і тримає вертикально перед собою дзеркало в обвитій змією лівій руці. Печатку нехай оточує напис латинською мовою: *SIGILLUM UNIVERSITATIS REGIAE LEOPOLIENSIS 1817*»¹.

Отже, згідно з написом на печатці, назва відновленого Францом І Львівського університету звучала аналогічно попередній назві – «Львівський королівський університет». Проте, насправді вона була дещо іншою, позаяк у третьому пункті диплому імператор надав високій школі у Львові своє ім'я: «Всемилостиво дозволяємо, щоб Львівський університет носив ім'я «Університет Францисканський»². Описи 26-го фонду ДАЛО, де зберігаються документи за 1817–1918 рр., окреслено, зокрема, як «Львівський королівський університет ім. Франца І». Проте офіційна назва Університету впродовж зазначених ста років могла у незначних нюансах змінюватися, утвердившись з останньої третини ХІХ ст. у формі «Цісарсько-королівський університет імені цісаря Франца І у Львові»³.

¹ «Диплом імператора Франца І», 27–29.

² «Диплом імператора Франца І», 25.

³ Див.: Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1917/1918, I–II.

У контексті аналізу офіційних назв Львівського університету в австрійський період не можна оминати увагою інформацію щодо листування керівництва Львівського університету з органами влади стосовно повернення університетських інсигній та дипломів про відновлення діяльності високої школи у Львові, понижених під час пожежі та розграбування університетської будівлі 2 листопада 1848 р.¹ Зокрема, 21 січня 1850 р. професор Франтішек Туна на засіданні академічного сенату зачитав звернення до ц.-к. Міністерства віросповідань та публічної освіти такого змісту:

«Під час великої пожежі університетської будівлі, яка сталася внаслідок відомих подій 2 листопада 1848 р. та її розграбування після цього, в університетському архіві зберігалися, крім іншого, також установчі університетські дипломи і лежали у призначених для кожного з них бляшаних капсулах. Перший із них був підписаний власноручно 21 жовтня 1784 р. на той час Його Величністю імператором Йосифом II, другий підписаний власноручно 7 серпня 1817 р. на той час Його Величністю імператором Францом I. Напевно через золоті шнури, якими дипломи були обтягнуті і скріплені з позолоченою капсулою з великим гербом імперії, як видно з додатків, вони були розірвані і пошкоджені так, що згідно з діючими законами їх зовсім не можна було використати як підтверджувальні документи, і вони могли бути придатними тільки для зберігання серед найкоштовніших університетських скарбів як безцінні пам'ятки прихильності і щедрості наших, гідних найбільшої слави, монархів.

Цей прикрий випадок спонукає академічний сенат, який шанобливо підписався, просити, щоб високе міністерство зволило ініціювати у Його імператорської Величності Франца Йосифа I, який зараз править, милостиве виготовлення диплому про підтвердження обох попередніх установчих документів, а також добитися подальшої милості, щоб вірнопідданий тутешній Університет, який з 1784 р. по 1805 р. за іменем свого найвищого засновника називався "Йосифінський", а з 1817 р. за іменем свого найвищого відновлювача називається "Францисканський", міг одержати ім'я "Францискансько-Йосифінський" за іменем Його імператорської Величності, який зараз править, і, таким способом, зміг об'єднати імена обох своїх засновників у славному імені, під чийм покровительством він сподівається знову воскреснути омолодженням, як Фенікс зі свого попелу, завдяки «спільним силам» імператорської щедрості і мудрої турботливості високого міністерства та наукових прагнень самого Університету»².

¹ ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 29 (Переписка з Галицьким губернським управлінням про відновлення інсигній і документів про заснування Університету, пошкоджених під час пожежі 2.XI.1848 р., 1850–1861).

² «Листування з органами влади щодо повернення інсигній університету і документів про його заснування», 39–41.

Отже, на середину XIX ст. навіть в офіційному університетському середовищі Львівський університет сприймали під двома назвами – «Йосифінський» (1784–1805) та «Францисканський» (від 1817 р.). До того ж, наведена цитата засвідчує, що обидві ці назви – не публіцистичного походження (це підтверджує й інформація диплому Франца I від 7 серпня 1817 р., де уперше на означення Університету вжито назву «Францисканський»).

Францисканський університет проіснував до 1918 р. Упродовж першого етапу своєї діяльності він був розміщений у своїй попередній будівлі на вулиці Краківській¹.

У відновленому вищому навчальному закладі й надалі мали б діяти чотири типові студії (факультети), а також продовжити свою діяльність гімназія. Нагадуємо, що як така гімназія була заснована при Університеті ще Йосифом II. Вона відіграла важливу роль у формуванні та навчанні молоді, яка була головним резервом для майбутнього студентства Львівського університету. Відновлюючи 7 серпня 1817 р. Львівський університет, імператор Франц I визначив своїм розпорядженням, як головну підготовчу базу до нього, першу Львівську (руську) гімназію, що недвозначно вказувало на призначення Університету насамперед для культурних потреб українців. Уряд планував із часом відновити і медичний факультет. Відомо, що для його організації та діяльності потрібні були значні фінансові витрати та більше часу. Зокрема, у дипломі Франца I йшлося про печатку медичного факультету, а не медично-хірургічних студій (хоча медицину, згідно з дипломом, представляли саме вони): «Печатка медичного факультету повинна також складатися із цілком подібного до описаного перед цим гербового щита, по ліву сторону якого має бути високо вирослий квітучий чортополох, а по праву сторону на місці щитотримача повинен притулятися лівою рукою до щита Ескулап, в образі старого чоловіка, який дивиться вперед, зі зеленим волоссям і зеленою бородою, одягнутий на голе тіло в зелений плащ, що спадає з правого плеча на ліве стегно і нижче колін, опираючись на обвиту змієм палицю у правій руці. Напис навколо печатки нехай буде таким: SIGILLUM FACULTATIS MEDICAE IN REGIA UNIVERSITATE LEOPOLIENSI 1817»².

4 листопада 1817 р. відбулося урочисте відкриття Францисканського університету. Воно суттєво не відрізнялося від святкування з нагоди відновлення Університету Йосифом II 16 листопада 1784 р. Представником

¹ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 194–197.

² «Диплом імператора Франца I», 30.

від влади на урочистому святкуванні був губернатор Галичини барон Франц фон Гауер (1815–1817 рр. – президент губернаторства, 1817–1822 рр. – губернатор). У той же день відбулися урочиста служба Божа, військовий парад, а також святковий прийом у губернатора. У своєму зверненні до колективу Університету Ф. фон Гауер зауважив, що вихідці зі селянства становлять лише незначну кількість студентства, хоча – переважну частину населення Галичини. У такий спосіб він продемонстрував бажання влади надати можливість навчатися в Університеті усім верствам населення краю. Губернатор також навів статистичні дані про кількість шкіл, які на той час діяли в Галичині. Слова подяки владі за відновлення Університету у Львові промовив ректор А. Анквич. Із вітальним словом, окрім ректора, виступив професор класичної літератури та естетики Ігнацій Поллак. У його промові йшлося про те, що Університет – це установа, яка об'єднує через своїх професорів усі людські знання. Однак над усіма науками, як слушно зазначив учений, стоїть філософія¹.

До 1894 р. Університет складався з трьох факультетів – теологічного, юридичного (у ХІХ ст. декілька разів змінював назви: юридичний; право- та державознавчий; права та адміністрації; права та політичних наук) і філософського. Медичний факультет відновлено у 1894 р. Гімназії при Університеті вже не було. Філософський факультет уже не мав підготовчого (допоміжного) характеру. Він механічно об'єднував кафедри і природничих, і гуманітарних наук, готував учителів, фізиків, математиків, хіміків, географів, біологів, істориків, філологів тощо. Кафедра й надалі ототожнювалася з професором, який вів самостійний курс. У складі факультетів були інститути (заклади), які мали свої приміщення, відповідне обладнання, бібліотеки. Науковими закладами вважали також ботанічний сад і бібліотеку. Як уже зазначалося, спочатку Францисканський університет знаходився на вул. Краківській. Відтак, після знищення його корпусу під час пожежі, у 1851 р. був перенесений у будівлю на вул. св. Миколая (тепер М. Грушевського), яка, однак, не задовольняла потреб у навчальних і лабораторних приміщеннях. Тому на вул. Длугоша (тепер Кирила і Мефодія) у 1890–1891 рр. споруджено корпус для низки інститутів природничого спрямування, у 1897 р. – корпус для фізичного інституту, де розмістилися й кафедри філософського факультету: експериментальної фізики, географії тощо. На вул. Пекарській наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. збудовано навчально-клінічні корпуси для відновленого 1894 р. медичного факультету. У 1905 р. введено в експлуатацію приміщення

¹ Jaworski, Uniwersytet Lwowski. Wspomnienie jubileuszowe, 71–72.

університетської бібліотеки на вул. Мохнацького (тепер М. Драгоманова)¹.

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 2.1.

Упродовж 1784–1918 рр. вищий навчальний заклад мав три організаційні форми: Йосифінський університет (1784–1805), Львівський ліцей (1805–1817), Францисканський університет (1817–1918). Проте хронологічні межі австрійського періоду історії Університету є всі підстави розширити до 1773 р., захопивши існування тих навчальних закладів Львова, на базі яких у 1784 р. імператор Йосиф II доручив відновити Львівський університет. Такої думки притримувались, зокрема – викладачі Університету Л. Фінкель та К. Твардовський. Тож зазначений етап, послуговуючись термінологією Л. Фінкеля, можемо окреслити як «ліцейські студії».

Упродовж 1784–1918 рр. Львівський університет мав декілька назв: 1) ц.-к. Львівський університет, або ж Львівський королівський університет (Львівський королівський університет імені Франца I), відомий також як Йосифінський університет; 2) Львівський ліцей; ц.-к. Львівський університет імені Франца I (Львівський королівський університет імені Франца I, ц.-к. Університет імені цісаря Франца I у Львові, або ж Францисканський університет). Назви «Йосифінський університет» і «Францисканський університет» не є витворами істориків чи публіцистів, адже уживалися навіть в офіційній документації Львівського університету австрійського періоду.

За своєю факультетською структурою – теологічний, юридичний, медичний та філософський факультети – Львівський університет належав до класичних університетів. Він не втратив цього статусу навіть за існування замість медичного факультету медично-хірургічних студій, позаяк рівень підготовки на них був дуже високим.

¹ Finkel, Starzyński, *Historya uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I; ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 289 (Справа про ухвалення проекту статуту юридичного факультету, 1821–1822); спр. 290 (Проект статуту теологічного факультету, 1821); спр. 348 (Програма лекцій факультетів на 1824/1825 н. р.); оп. 12, спр. 31 (Справа про передачу Університету будівлі колишнього єзуїтського конвікту та проведення його реконструкції, 1850); спр. 71 (Інвентарний опис і поповерховий план єзуїтської будівлі при костелі св. Миколая, переданого у 1851 р. Університету, 1852).

2.2. Керівництво Університету й допоміжний адміністративний персонал: структура та функції

В «Історії Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського питанням посад, які забезпечували діяльність високої школи у Львові, присвячено досить мало уваги. Вочевидь, тому, що для викладачів Університету австрійського періоду ця сфера (досить консервативна) була буденністю, з якою вони стикалися щодня. Натомість для поколінь, вихованих на змінених після 1939 р. засадах діяльності Університету (що продовжують визначати її й нині), більшість аспектів функціонування вищого навчального закладу в австрійський період потребують докладних пояснень. Охарактеризуємо посади та інститути, які забезпечували діяльність Університету впродовж кінця XVIII – початку XX ст.

Ректор

Для відновлення Університету у Львові імператор Йосиф II не потребував згоди Папи Римського, відтак, відпала потреба в посаді канцлера, яку, зазвичай, посідав представник католицького духовенства (Університет підпорядковувався крайовій владі провінції). Натомість другий параграф диплома Йосифа II від 21 жовтня 1784 р. містив норми стосовно посади ректора. Щорічно (тобто на річну каденцію) його мали право обирати з-поміж своїх професорів чотири факультети Університету¹. У дипломі Франца I від 7 серпня 1817 р. норми виборів ректора Львівського університету було деталізовано. Право обирати його імператор надав як факультетам (теологічному, юридичному та філософському), так і медично-хірургічним студіям. Представники зазначених структурних підрозділів (окремо обумовлювалося, що при виборах ректора право голосу мали лише професори зі ступенем доктора) мали обирати ректора «загальною більшістю голосів по порядку кожного року зі свого середовища»².

Від 1820 р. діяльність ректора, окрім адміністративно-управлінської, мала й представницький характер – ректор отримав місце у Галицькому Сеймі, де міг відстоювати інтереси Університету. Нагадаємо, що це був протопарламент Королівства Галичини і Лодомерії. Від середини XIX ст. (після Революції 1848–1849 рр.) процедура обрання ректора Університету

¹ «Диплом імператора Йосифа II», 17.

² «Диплом імператора Франца I», 26.

дещо змінилася (спершу – у контексті дії тимчасового закону про організацію академічних служб). Окрім того, було запроваджено посаду проректора (ним зазвичай ставав минулорічний ректор). Зокрема, в офіційних статистично-довідкових виданнях Університету початку 1850-х років вказано:

1850/1851 н. р.:

ректор – Франц Коттер, доктор права, ц.-к. звичайний публічний професор римського цивільного і церковного права, член колегії докторів факультету право- і державознавства ц.-к. Віденського університету, колишній продекан і декан-емерит;

проректор – Себастьян Міхал Тичинський, доктор теології, мировий священник латинської Перемиської дієцезії, ц.-к. звичайний публічний професор догматики, професор-емерит церковного права і церковної історії Львівського теологічного надомного навчального відділу для постійного кліру, в 1838, 1842 і 1846 рр. – декан теологічного факультету Львівського університету, у 1850 р. – ректор¹.

1851/1852 н. р.:

ректор – Йозеф Маусс, ц.-к. радник, доктор філософії, член Наукового товариства у Кракові, звичайний публічний професор-емерит загальної всесвітньої історії, історії австрійської держави та допоміжних історичних наук, у 1825 р. колишній ректор, у 1826 і 1831 рр. – декан філософського факультету Львівського університету, сеньйор-емерит, у зазначеному навчальному році – ректор і президент академічного сенату;

проректор – Франц Коттер, доктор права, ц.-к. звичайний публічний професор римського цивільного і церковного права, член колегії докторів факультету права і державознавства Віденського університету, у 1850 р. – продекан і декан цього факультету, у 1851 р. – ректор Львівського університету².

1852/1853 н. р.:

ректор – Кастан Жмігрудський, настоятель львівської митрополичої капітелі, радник і референт консисторії, абат Жовкви, лицар австрійського імперського Ордену Франца Йосифа, голова галицького Інституту сліпих, професор-емерит пастирської теології, у зазначеному навчальному році – ректор і президент академічного сенату;

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1850/1851; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 11 (Розклад лекцій на 1850/1851 н. р.; список посадового, професорського та адміністративного складу Університету; розпорядження Міністерства віросповідань та освіти про роботу приват-доцентів, та ін., 1850).

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852.

проректор – Йозеф Маусс, ц.-к. радник, доктор філософії, член Наукового товариства у Кракові і теоретичної державної екзаменаційної комісії загального відділу у Львові, професор-емерит загальної всесвітньої історії, історії австрійської держави та допоміжних історичних наук, у 1825 і 1852 рр. – ректор, у 1826 і 1831 рр. – декан філософського факультету, сеньйор-емерит Львівського університету¹.

Для ілюстрування процесу обрання ректора наведемо матеріали протоколу від 3 серпня 1852 р., складеного секретарем Університету Степаном Козьмою в ході засідання виборчої колегії, скликаної через письмову відмову від посади звичайного публічного професора теології Яна Кухарського, обраного абсолютною більшістю голосів ректором Університету на 1852/1853 н. р. (вибори відбулися 26 липня 1852 р., проте через хворобу Я. Кухарський відмовився очолити Університет):

«Відсутні: пан професор доктор Кухарський у зв'язку з нездужанням, пан професор доктор Загурський у зв'язку з хворобою.

Після того, як виборці, які нижче підписалися, запрошені для цього головуючим ректором Університету, зібралися у звичайній залі засідань Університету в будівлі конвікту на вул. св. Миколая, головуючий зачитав їм заяву пана професора доктора Яна Евангеліста Кухарського про відмову і поставив перед виборчою колегією запитання, чи існують підстави вважати, що пан професор доктор Ян Кухарський прийняв 26 липня 1852 р. вибір, який випав на нього більшістю голосів. Сім осіб з присутніх дев'яти виборців заявили, що треба вважати, що він прийняв вибір, який випав на нього 26 липня 1852 р., двоє осіб заявили, що варто вважати, що він тоді не прийняв вибір, який випав на нього, формально, а залишив це без згоди, ще вагаючись.

На інше запитання, чи доцільно приймати цю відмову пана професора доктора Кухарського із врахуванням наведених з його боку причин, чи ні, було одноголосно дано відповідь, що його відмову треба прийняти.

Після цього було поставлено на обговорення питання про те, чи за теперішніх змінених обставин варто розглядати такими, що мають підстави, причини відмови пана професора доктора лицаря де Криницького, проголошені 26 липня 1852 р. і прийняті шістьма голосами проти трьох, і на яке була дана відповідь, що тогочасні причини доцільно розглядати тим більше поважними, оскільки пан професор доктор лицар де Криницький, відповідаючи на поставлене йому запитання, заявив, що й тепер має намір принципово наполягати на своїй відмові.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1852/1853, I-II.

На наступне запитання, чи вносити у список під час теперішніх виборів хворого пана професора доктора Юліана Загурського, була дана одностороння негативна відповідь, тому що за найновішою інформацією про його здоров'я він такий хворий, що не зможе робити заяви про прийняття чи неприйняття свого можливого вибору.

Оскільки, значить, у виборчий список можна вносити тільки двох кандидатів, пана Мартина лицаря де Барвінського і пана Каєтана Жмігрудського, перший серед яких у проголошеній паном професором доктором лицарем де Криницьким від його імені в заяві виразно висловився, що він не зможе навіть тоді прийняти вибір, коли цей вибір випаде на нього односторонньо, і він, згідно з заявою панів професорів Криницького і Головацького, яку підтвердив також ректор, що нижче підписався, перебуває у такому ослабленому стані здоров'я, що для нього не буде можливим приходити в університетські приміщення на вул. св. Миколая так часто, як це буде необхідним, то пани професори доктор Гербст і доктор Гаммер заявили, що за цих обставин вони вимушені утриматися від голосування, тим більше, що вони вже на засіданні 26 липня 1852 р. виступили проти прийняття відмови пана професора доктора Криницького.

Оскільки решта семеро виборців висловилися за проведення акту вибору також за цих обставин, то вибори було проведено звичайним способом, і розподілено серед виборців виборчі бюлетені, на яких були записані прізвища обох кандидатів, Барвінського і Жмігрудського. Оскільки вище вказані два виборці утрималися від того, щоб віддавати свої голоси, то покладені в урну сім виборчих бюлетенів було відкрито, зачитано вголос прізвища, які були на них, і передано ці бюлетені кожному виборцю по колу. Виявилося, що пан канонік Каєтан Жмігрудський одержав шість голосів, а пан канонік Барвінський – один голос, отже, не було в наявності абсолютної більшості у сім голосів, необхідної згідно з високим указом міністерства від 16 вересня 1851 р., № 459.

Після того, як при цьому стані речей, коли під час першого голосування не було досягнуто абсолютної більшості, пани професори доктор Гербст і доктор Гаммер, щоб відкинути зроблений їм закид, ніби їм розходитьсь в тому, щоб не допустити завершення виборів, заявили, що вони не мають наміру утримуватися від другого голосування, розподіл виборчих бюлетенів було зроблено звичайним способом, і при обстеженні виборчих бюлетенів, які були в урні, виявилося, що пан канонік Жмігрудський був обраний ректором на 1852/53 навчальний рік дев'ятьма голосами, тобто, односторонньо.

Щоб переконатися в тому, що пан канонік Жмігрудський бажає прийняти вибір, який випав на нього, то з членів виборчої колегії було відправлено до нього обох панів виборців, професорів доктора Криницького і Головацького.

Оскільки ці пани повернулися з повідомленням про те, що пан канонік Жмірудський в цей час перебуває не у Львові, а від'їхав до Бережан на декілька днів, то було одногосно прийнято рішення, щоб теперішній пан ректор одержав поштою його письмову заяву щодо цього, яка тут долучається додатково»¹.

Першим ректором, відновленого Йосифом II Львівського університету, був чеський релігійний діяч, католицький єпископ Перемиський Антоній Вацлав Бетанський. Він народився 1715 р. у Празі. Посада, яку він обійняв, була для нього радше почесною, оскільки сам ректор мешкав переважно у Бжозуві та Перемишлі, а його обов'язки *in absentia Excellentissimi Domini Rectoris Magnifici* виконував священник, теолог, декан теологічного факультету Ян Баптист Фінзігер (у 1786 р. він відмовився від пропозиції зайняти вакантну посаду ректора Львівського університету, віддавши прерогативу подальшому перебуванню на посаді декана теологічного факультету)². Наведемо повний перелік ректорів Львівського університету за 1784–1918 рр.³

Ректор	Каденція
Антоній Вацлав Бетанський	1784/1785
Бальтазар Борзага	1785/1786
Бурхард Свіберт Шіверек	1786/1787
Віт Вреха	1787/1788
Йозеф Віммер	1788/1789
Ян Амброз фон Рехтенберг	1789/1790
Алоїз Капуано	1790/1791
Вацлав Ганн	1791/1792
Ян Антоній Потоцький	1792/1793
Домінік Зігфрід фон Кьофіль	1793/1794
Вавжинец Прессен	1794/1795
Ян Гольфельд	1795/1796
Антоній Ангелович	1796/1797
Станіслав Гжембський	1797/1798
Бурхард Свіберт Шіверек	1798/1799
Йозеф Франц де Пауля граф фон Свеертс-Шпорк	1799/1800

¹ «Матеріали про вибори ректора університету на 1852/53 навчальний рік», 62–66. Див. також: ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 67 (Справа про переобрання ректора, 1852).

² Качмар, «Львівський національний університет імені Івана Франка. Історичний нарис».

³ «Ректори Львівського університету», *Encyclopaedia*. Т. II, 758–760; ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 11в (Список ректорів та проректорів Університету, 1785–1872).

Кастан Кіцький	1800/1801
Бальтазар Борзага	1801/1802
Франц Мазох	1802/1803
Іван Земанчик	1803/1804
Миколай Скородинський	1804/1805
Франтішек Кодеш	1805
Ян Амброз фон Рехтенберг	1805/1806
Вавжинец Прессен	1806/1807
Георг Ехнер	1807/1808
Ян Гоффманн	1808/1809
Йозеф фон Арбтер	1809/1810
Франц де Пауля Нойгаузер	1810/1811
Ян Гольфельд	1811/1812
Андреас Цайсль	1812/1813
Максиміліан Фюгер	1813/1814
Франц Бабель фон Фронсберг	1814/1815
Франтішек Кодеш	1815/1816
Франтішек Кодеш	1816/1817
Анджей Анквич	1817/1818
Йозеф фон Вінвартер	1818/1819
Фердинанд Штехер фон Себеніц	1819/1820
Юліус Йозеф Гюттер	1820/1821
Михайло Мелетій Модест де Гриневецький	1821/1822
Максиміліан Алоїз Фюгер	1822/1823
Петер Краузнекер	1823/1824
Йозеф Маусс	1824/1825
Ксаверій Францішек Захаріяевич	1825/1826
Фердинанд Польберг	1826/1827
Франц Мазох	1827/1828
Міколай Нападевич	1828/1829
Венедикт Равич лицар де Левицький	1829/1830
Карл Краусс	1830/1831
Войцех Жердзінський	1831/1832
Август Кунцек	1832/1833
Онуфрій Криницький	1833/1834
Ян де Добра Добжанський	1834/1835
Франц де Пауля Нойгаузер	1835/1836
Йоганн Штібер	1836/1837
Мартин лицар де Барвінський	1837/1838
Антон Гаймбергер	1838/1839
Франц Бабель фон Фронсберг	1839/1840

Георг Гольцетан	1840/1841
Яків Геровський	1841/1842
Йозеф Райнер	1842/1843
Кароль Ігнацій Штранський	1843/1844
Адольф Пфайффер	1844/1845
Антоній Манастирський	1845/1846
Францішек Туна	1846/1847
Бенедикт Вагнер	1847/1848
Карлманн Тангль	1848/1849
Себастьян Міхал Тичинський	1849/1850
Франц Котгер	1850/1851
Маусс (Mauss) Йозеф	1851/1852
Каєтан Жмірудський	1852/1853
Едвард Гербст	1853/1854
Ігнацій Лемох	1854/1855
Онуфрій Криницький	1855/1856
Ян Паздера	1856/1857
Антон Вахгольц	1857/1858
Онуфрій Криницький	1858/1859
Анджей Фангор	1859/1860
Григорій Яхимович	1860/1861
Людвік Маліновський	1861/1862
Фрідріх Рульф	1862/1863
Яків Головацький	1863/1864
Лукаш Остоя Солецький	1864/1865
Ойген Мор	1865/1866
Вільгельм Кергель	1866/1867
Йосиф Делькевич	1867/1868
Фрідріх Рульф	1868/1869
Герман Максиміліан Шмідт	1869/1870
Франц Серафін Костек	1870/1871
Франц Котгер	1871/1872
Антоній Малецький	1872/1873
Альберт Філярський	1873/1874
Маурицій Кабат	1874/1875
Еузебіуш Черкавський	1875/1876
Еузебіуш Черкавський	1876/1877
Зигмунт Венцлевський	1877/1878
Леон Білінський	1878/1879
Францішек Ксаверій Ліске	1879/1880
Клеменс Сарніцький	1880/1881

Леонард П'єнтак	1881/1882
Броніслав Радзішевський	1882/1883
Едвард Рітнер	1883/1884
Людвік Кльоос	1884/1885
Вавжинец Жмурко	1885/1886
Тадеуш Пілят	1886/1887
Еузебіуш Черкавський	1887/1888
Леонард П'єнтак	1888/1889
Клеменс Сарніцький	1889/1890
Томаш Станецький	1890/1891
Роман Пілят	1891
Аугуст Ервін Балясітс	1891/1892
Марцелій Палівода	1892/1893
Людвік Цвіклінський	1893/1894
Тадеуш Войцеховський	1894/1895
Освальд Бальцер	1895/1896
Йосиф Комарницький	1896/1897
Антоній Реманн	1897/1898
Генрик Кадий	1898/1899
Владислав Абрагам	1899/1900
Юзеф Більчевський	1900
Броніслав Кручкевич	1900/1901
Людвік Ридигер	1901/1902
Владислав Охенковський	1902/1903
Ян Фіялек	1903/1904
Антоній Каліна	1904
Юзеф князь Пузіна	1904/1905
Антоній Глюзінський	1905/1906
Щенсний Грizeцький	1906/1907
Броніслав Дембінський	1907/1908
Антоній Марс-Нога	1908/1909
Станіслав Гломбінський	1909/1910
Блажей Яшовський	1910/1911
Людвік Фінкель	1911/1912
Адольф Бек	1912/1913
Станіслав Стажинський	1913/1914
Казімеж Твардовський	1914/1915
Казімеж Твардовський	1915/1916
Казімеж Твардовський	1916/1917
Казімеж Вайс	1917/1918

Під час російської окупації Львова у ході Першої світової війни керівництво Львівським університетом здійснював його проректор А. Бек. Він згадував:

«30 серпня 1914 р. після обіду ректор Університету д-р Стажинський зібрав декількох зі старших професорів і деканів факультетів, які залишилися у Львові, на конференцію і повідомив зборам (на яких я, як професор, був присутній) про те, що він в цей же день одержав від Його Ясновельможності імператорсько-королівського намісника листа, в якому говориться, що настав час перенести архіви і цінні предмети Університету в надійне місце поза межами Львова. Таким чином, було ясно, що наша армія залишить місто і на нас чекає захоплення міста ворогом. Ректор заявив при цьому, що він залишить місто і порадив проректорові зробити те саме. Про порятунок архіву і майна Університету не могло бути й мови через занадто короткий час, який залишився. Всі цінні предмети і важливі акти вже до того були перенесені у підвальні приміщення університетської будівлі з метою захисту під час можливого обстрілу міста.

Мотиви, які були вирішальними при виборі між втечею і залишенням для кожної окремої людини, ускладнювалися у ці фатальні важкі дні тією мірою, в якій від психічного стану кожного і безлічі зовнішніх обставин залежало те, чи пізніше навряд чи хтось із тих, хто залишився, із впевненістю зможе сказати про себе, що він зробив це при повному усвідомленні подій, які на нього очікують, у цілковитій переконаності в тому, що він виконає свій обов'язок, якщо не залишить довірений йому пост. Отже, і я не хочу вважати своєю заслугою той факт, що я після двох жахливих днів нерішучості, проведених у важкій душевній боротьбі, прийняв рішення залишитися. Пізніше я переконався, що я вчинив на користь і благо Університету.

1 вересня 1914 р. за відсутності ректора я взяв на себе керівництво Університетом і дав службовому персоналові і слугам відповідні розпорядження¹».

Академічний сенат (консисто́рія)

Третій параграф диплому Йосифа II від 21 жовтня 1784 р. стосувався колегіального органу управління Львівським університетом: «оскільки для підтримання доброго порядку необхідний безпосередній нагляд за всім, то для цього з членів Університету утворюється консисто́рія або академічний сенат, що мають складатися з ректора Університету, чотирьох деканів, які є одночасно директорами студій, і чотирьох сеньйорів (найстарших за віком

¹ «Доповідна записка проф. д-ра Адольфа Бека про події в Університеті під час російської окупації 1914/15 рр.», 112–114.

і стажем професорів) факультетів. В обов'язки цих дев'яти осіб входить розгляд поточних справ і прийняття більшістю голосів рішення про їх здійснення»¹.

У наведеній інформації необхідно акцентувати увагу на таких аспектах. По-перше, на означення колегіального органу управління Університетом уже від 1784 р. використовували два терміни, які вважали синонімами – «консисторія» та «академічний сенат». По-друге, академічний сенат початково складався з дев'яти осіб.

Диплом Франца I від 7 серпня 1817 р. містив зміни стосовно окреслених аспектів. Наприклад, у його п'ятому параграфі йшлося про існування академічного сенату (термін «консисторія» не згадано) у складі уже 13 осіб – ректора Університету, директорів теологічних, юридичних, медично-хірургічних, філософських та гімназійних студій, деканів трьох факультетів, сеньйорів теологічного, юридичного і філософського факультетів та сеньйора професорів медично-хірургічних студій. Академічний сенат розглядав поточні справи і більшістю голосів приймав рішення про їх виконання².

Попри те, що у дипломі Франца I колегіальний орган Університету окреслено лише академічним сенатом, до середини XIX ст. в офіційних статистично-довідкових виданнях високої школи та її документації частіше послуговувалися терміном «консисторія», натомість далі – «академічний сенат»³. Наведемо приклади складу консисторії Львівського університету за окремі роки. Наприклад, у 1832/1833 н. р. він був таким:

ректор: пан Август Кунцек, доктор філософії, ц.-к. ординарний публічний професор фізики і прикладної математики;

директори студій:

Франц Ксав'єр Абгаро лицар фон Захаріасевич, доктор теології, настоятель католицької митрополичої капітули та радник консисторії, ректор-емерит, директор теологічних студій і президент теологічного факультету, директор гімназійних студій Галичини, колишній депутат від духовного стану до земельних зборів Королівства Галичини і Лодомерії;

Карл Краусс, доктор права, ц.-к. губернський радник і камер-прокурор, ректор-емерит Львівського університету, директор юридичних студій і президент юридичного факультету;

¹ «Диплом імператора Йосифа II», 17–18.

² «Диплом імператора Франца I», 26–27.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II; 1842/1843, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 28 (Вказівки Міністерства освіти та інструкція сенату з адміністративних питань, 1850).

Франц Едлер фон Нойгаузер, доктор фармакології, ц.-к. губернський радник, земельний промедик, директор і президент медично-хірургічних студій, ректор-емерит;

Йоганн Штібер, доктор філософії, ц.-к. апеляційний радник, директор філософських студій і президент філософського факультету;

декани:

Онуфрій Криницький, доктор теології, почесний канонік греко-католицького собору в Перемишлі, ц.-к. професор церковної історії, декан теологічного факультету;

Франц Франк, доктор права, земельний і судовий адвокат, колишній львівський розпорядник міського майна і юстиціар, теперішній декан юридичного факультету і директор університетської канцелярії;

Міхаель Штьоґер, доктор права і філософії, ц.-к. звичайний публічний професор політичних наук та австрійського політичного законодавства, теперішній декан філософського факультету;

сеньйори:

професор Каєтан Жмігрудський, ц.-к. звичайний публічний професор пастирської теології, настоятель митрополичого собору і радник консисторії, сеньйор теологічного факультету;

Ян де Добра Добжанський, доктор права, ц.-к. звичайний публічний професор старого польського права, торговельного та вексельного права, австрійського законопорядку і т. д., галицький земельний адвокат, декан-емерит і сеньйор юридичного факультету;

Фердинанд Штехер фон Зебеніц, доктор фармакології та магістр акушерства, сеньйор медично-хірургічних студій і ц.-к. звичайний публічний професор акушерства, ректор-емерит Львівського університету і професор анатомії;

Йозеф Маусс, доктор філософії, ц.-к. звичайний публічний професор всесвітньої історії та історії австрійської держави, член Наукового товариства у Кракові, ректор- і декан-емерит, сеньйор філософського факультету¹.

У 1842/1843 н. р. до складу консисторії Львівського університету входили:

Ректор: пан Йозеф Райнер, доктор права, ц.-к. земельний радник, директор юридично-політичних навчальних студій, декан-емерит цього ж факультету;

директори навчальних студій:

Деметр Гойдан, доктор теології, канонік Львівської католицької митрополичої капітули, директор теологічних студій і президент теологічного факультету;

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1832/1833, I-II.

Йозеф Райнер;

Карл Ігнацій Штранський, доктор медицини, ц.-к. губернський радник, земельний протомедик, директор і президент медично-хірургічних студій, член-кореспондент ц.-к. Лікарського товариства у Відні;

Адольф Пфайффер, доктор права і філософії, ц.-к. земельний радник, віце-камерпрокурор, директор філософських студій і президент філософського факультету;

Лукаш лицар фон Баранецький, канонік Львівської католицької митрополичої капітули, міський декан і священник собору, директор провінційних гімназійних навчальних студій;

декани:

Венедикт Левицький, д-р теології, ц.-к. звичайний публічний професор моральної теології, почесний канонік греко-католицької митрополичої капітули, ректор- і декан-емерит, цензор російських і руських листів і книжок для Галичини, сеньйор теологічного факультету;

Антон Гаймбергер, доктор права, ц.-к. апеляційний радник, ректор-емерит, колишній ц.-к. професор римського, цивільного і церковного права Львівського університету, декан юридичного факультету і директор університетської канцелярії;

Ігнацій Лемох, доктор філософії, ц.-к. звичайний публічний професор елементарної математики і практичної геометрії, декан філософського факультету;

сеньйори:

Венедикт Левицький;

Міколай Нападевич фон Венцковський, доктор філософії і права, ц.-к. звичайний публічний професор природного та австрійського кримінального права, ректор-емерит Львівського університету, колишній декан і професор філософського факультету Львівського університету, сеньйор юридичного факультету;

Войцех Жердзінський, доктор медицини, ц.-к. звичайний публічний професор медично-теоретичних занять і судової фармакології, ректор-емерит Львівського університету, член-кореспондент ц.-к. Лікарського товариства у Відні, сеньйор медично-хірургічних студій;

Йозеф Маусс, доктор філософії, ц.-к. звичайний публічний професор загальної історії та історії австрійської держави, член Наукового товариства у Кракові, ректор і декан-емерит, сеньйор філософського факультету¹.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1842/1843, I-II.

Натомість у 1852/1853 н. р. склад академічного сенату Львівського університету був таким:

Ректор Каєтан Жмігрудський, настоятель львівської митрополичої домкапітули, радник і референт консисторії, абат Жовкви, лицар австрійського імперського Ордену Франца Йосифа, голова Галицького інституту сліпих, професор-емерит пастирської теології, ректор і президент академічного сенату;

проректор Йозеф Маусс, ц.-к. радник, доктор філософії, член Наукового товариства у Кракові і теоретичної державної екзаменаційної комісії загального відділу у Львові, професор-емерит загальної історії та історії австрійської держави і допоміжних історичних наук, у 1825 і 1852 рр. ректор, у 1826 і 1831 рр. декан філософського факультету, сеньйор-емерит Львівського університету.

Далі йшли т. зв. засідателі, референти та вотанти, зокрема:

декани факультетів:

Онуфрій лицар фон Криницький, доктор теології, професор, продекан теологічного факультету, котрий, згідно з розпорядженням вищих академічних влад від 23 серпня 1852 р., заміщав вакантну на той час посаду декана теологічного факультету;

Анджей Фангор, доктор права, ц.-к. звичайний публічний професор загального австрійського цивільного права, земельний і судовий адвокат, декан і президент професорської колегії право- і державознавчого факультету;

Антон Вахольц, доктор філософії, ц.-к. звичайний публічний професор загальної історії та історії австрійської держави і допоміжних історичних наук, голова ц.-к. гімназійної і член теоретичної екзаменаційної комісії загального відділу, а також співкерівник історично-філологічного семінару, у 1852 р. колишній і теперішній декан та президент професорської колегії філософського факультету;

Продекани факультетів

Онуфрій лицар фон Криницький, доктор теології, почесний канонік греко-католицької домкапітули Перемишля, ц.-к. звичайний публічний професор церковної історії, у 1834 р. – ректор Львівського університету, у 1821, 1822, 1825, 1826, 1830, 1832, 1833, 1837, 1840, 1844, 1850, 1851, 1852 рр. – декан, у характеризований навчальний рік – продекан і президент теологічного факультету, сеньйор його професорської колегії;

Едвард Гербст, доктор права, ц.-к. звичайний публічний професор австрійського кримінального права, член колегії докторів право- і

державознавчого факультету Віденського університету, у 1851 і 1852 рр. – декан, у характеризований навчальний рік – продекан колегії професорів право- і державознавчого факультету Львівського університету, директор ц.-к. університетської канцелярії;

Герман Максиміліан Шмідт, доктор медицини, ц.-к. звичайний публічний професор зоології, у характеризований навчальний рік – продекан філософського факультету¹.

Отже, бачимо, що склад академічного сенату Львівського університету змінювався за кількістю його членів. Зокрема, на початку 1850-х років у його складі не бачимо представників студій, а лише факультетів.

Наголосимо, що 29 квітня 1853 р. Міністерство віросповідань та публічної освіти затвердило регламент академічного сенату ц.-к. Університету імені імператора Франца I у Львові². Охарактеризуємо його норми.

Головою академічного сенату був ректор Університету; серед його прав – право призупиняти постанови академічного сенату, якщо вони явно суперечили закону. Під час засідання ректор збирав голоси окремих учасників голосування, виголошував рішення та вносив його в управлінський протокол. Поточні, а також такі справи, вирішення яких через свою невідкладність не могло бути перенесеним на наступне засідання, але вони не були настільки важливими, щоб для їхнього вирішення потрібно було скликати позачергове засідання, ректор вирішував самостійно і на наступному засіданні повідомляв академічний сенат про своє рішення. Поточними визначали загалом такі справи, при вирішенні яких відбувалося лише просте безсумнівне застосування існуючих положень. Поточними справами були: повідомлення для професорських колегій, деканатів, персоналу канцелярії та студентів, подані на основі рішень та розпоряджень вищих органів, і які їх стосувалися. Усі інші справи, й особливо усі закони та постанови керівних органів, мали розглядатися на засіданнях академічного сенату. Розгляд відбувався так, що доповідач після наведення фактичних обставин при застосуванні відповідних законів вносив свою пропозицію, а інші засідателі віддавали свої голоси відповідно до субординації. Рішення ухвалювали більшістю голосів. Якщо дві різні пропозиції отримували однакову кількість голосів, то як рішення приймали ту пропозицію, яку підтримав голова. Голова міг, якщо його думка не збігалася з рішеннями засідателів, висловити її, і потім внести її як свою чітко виражену окрему

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1852/1853, I-II.

² ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 79 (Положення про сенат Львівського університету, 1853).

думку до повідомлення, яке скеровували міністерству або високій крайовій президії¹.

Доповідачами були лише члени сенату. Право розподіляти доповіді належало ректорові. Доповідачі мали писати письмові доповіді та водночас складати проєкт вихідної документації; якщо ж пропозиція доповідача не буде прийнята, то вихідною документацією займався ректор. Наголосимо, що ці норми були відредаговані Міністерством, а їхній первісний варіант, який запропонував академічний сенат Львівського університету, був таким: «Доповідачами є зазвичай тільки юридичний уповноважений або його заступник, причому з ухвальним голосом, якщо він є членом сенату, в іншому випадку лише з дорадчим голосом, але голова може також розподілити для доповіді окремі справи іншим засідателям, якщо він, спираючись на обставини, вважатиме це доречним»².

Оформлення вихідної документації перевіряв зазвичай ректор, якщо сенат, з огляду на важливість справи, окремим рішенням не залишав за собою права на перевірку. Проте цією нормою право ректора робити власні зауваження або призупиняти рішення не порушувалося. Протокол вхідних справ, який одночасно був управлінським протоколом, вів діурніст (тобто переписувач, писар за поденну плату), який займав посаду актуарія (писаря, протоколіста) в сенаті. Аркуші доповідей про розглянуті на кожному засіданні справи, наочно представлені зі своїми номерами та прізвищами доповідачів на титульному аркуші разом із вказаними прізвищами присутніх і відсутніх членів сенату, становили у своїй сукупності протоколи засідань академічного сенату. Рішення, прийняте на основі однакової кількості або більшості голосів, формулював ректор, і, якщо обсяг рішення уможлилював це, він одразу ж під час засідання записував його на іншій сторінці доповіді та ставив свій підпис. У разі прийняття рішення більшістю голосів його потрібно було сформулювати так, аби воно містило також думку меншості з її мотивами. Відповідний член мав укласти у письмовій формі окрему розгорнуту думку та передати ректорові, який доручав скріпити її з аркушами доповіді відповідного засідання. Після того, як аркуші доповіді та титульна сторінка були з'єднані в протокол та скріплені печаткою, їх передавали окремим учасникам голосування для ознайомлення та для підпису. Педель Університету забезпечував доставку вихідної кореспонденції

¹ «Регламент академічного сенату імператорсько-королівського Львівського університету, затверджений указом міністерства від 29 квітня 1853 р. № 1226», 33–35.

² «Від імператорсько-королівського Міністерства віровизнань і освіти Академічному сенатові Львівського університету, 29 квітня 1853 р.», 38.

та її скерування до поштового відділення; він вів також книгу доставки із зазначенням ділового номера адресата та дня доставки, чи надсилання до поштового відділення¹.

Зміни у складі академічного сенату Університету, порівняно з характеризованими вище навчальними роками, спостерігаються від початку 1870-х років. Так, до нього надалі входили ректор, проректор, декани і продекани факультетів, проте додалися делегати факультетів, точніше, – делегати професорських колегій (по одному від факультету). Документацію академічного сенату вела особа, що перебувала на посаді секретаря і нотаріуса або ж секретаря. На початку ХХ ст. у складі академічного сенату бачимо й т. зв. постійних референтів: у справах університетської бібліотеки, фундаційних справ, будівельних справ, згодом також – у справах бухгалтерії та квестури, відтак, членів постійної стипендійної комісії².

Зазначимо, що ще у дипломі Йосифа II від 21 жовтня 1784 р. йшлося, що «консисторія цієї високої школи повинна належно звертатися у всіх і будь-яких питаннях, які стосуються потреби консультацій або подальших роз'яснень, до Наших найвищих політичних органів влади, які знаходяться у вказаних на початку королівствах і герцогствах, і з усвідомленням обов'язку виконувати дані їй ними вказівки і розпорядження»³. Схожим за змістом був і сьомий параграф диплому Франца I від 7 серпня 1817 р.: «Академічний сенат цієї високої школи повинен належно звертатися у всіх і будь-яких питаннях, які стосуються потреби консультацій або подальших роз'яснень, до найвищих політичних органів влади Наших королівств Галичини і Лодомерії і з усвідомленням обов'язку виконувати дані ними вказівки і розпорядження. Цього повинні дотримуватися також директори студій, які згідно з виданими їм інструкціями мають звітуватися у справах переданих під їхнє керівництво студій безпосередньо перед цим органом влади і так само одержувати від нього вказівки»⁴. Ці норми ще раз чітко засвідчували, що Університет ставав державним навчальним закладом. Наголосимо, що у справах 26-го фонду ДАЛО, присвячених діяльності Львівського університету австрійського періоду, значна кількість документації є власне листуванням Університету з різними органами влади стосовно тих чи тих аспектів діяльності вищого навчального закладу.

¹ «Регламент академічного сенату імператорсько-королівського Львівського університету, затверджений указом міністерства від 29 квітня 1853 р. № 1226», 35–37.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1878/1879, I–II; Skład Uniwersytetu, 1879/1880, I–II – 1917/1918, I–II.

³ «Диплом імператора Йосифа II», 23.

⁴ «Диплом імператора Франца I», 31–32.

Окремої уваги потребує колегіальний орган управління Львівським університетом під час російської окупації Львова 1914–1915 рр. А. Бек згадував:

«У перші три тижні після вторгнення ворожих військ ні військові, ні цивільні органи не турбували Університет. Не появився ніхто (як і треба було очікувати), щоб оглянути або зайняти Університет. У цей час я провів декілька нарад з членами тодішнього академічного сенату, які залишилися у Львові, до яких були залучені авторитетні колеги, такі, як придворний радник проф. Дембінський, придворний радник проф. Фінкель, проф. І. Закшевський і частково також почесний професор Його Ясновельможність граф Пінінський. Насамперед було прийнято рішення про те, що й після 23 вересня 1914 р., поки обставини не зміняться, вибраний на 1913/14 навчальний рік академічний сенат Університету повинен керувати справами Університету. Присутніми були 7 членів цього сенату (проректор Бек, декани: Гертсманн, Юраш, заступники деканів Кучера і Гадачек, засідателі Серадзький і Станіслав Закшевський); ми зарахували до академічного сенату ще проф. Хлямтача, оскільки він також під час канікул виконував обов'язки декана юридичного факультету і цю функцію виконував протягом цілого року окупації.

Ми, звісно, усвідомлювали той факт, що легальність цього академічного сенату може бути поставлена під сумнів, проте ми вважали справою найвищої важливості, навіть рятівним моментом для Університету, що російські органи, які, між іншим, як виявилось, дуже слабо орієнтувалися в організації нашої вищої школи, зустрінуть на чолі Університету автономний орган, оскільки інакше могло б, напевно, відбутися призначення російського чиновника керівником Університету. Я повинен особливо наголосити на тому, що ініціатива прийняття такого рішення походила від мене самого, і я хочу нести повну відповідальність за цей крок, за який академічному сенатові на початку з боку декого були зроблені деякі закиди»¹.

Допоміжна академічна адміністрація

Поточними справами Університету, згідно з третім параграфом диплому Йосифа II від 21 жовтня 1784 р., мали керувати юридичний уповноважений або нотаріус (це були дві окремі посади, які могли існувати поряд), канцелярист і педель. Четвертий параграф диплому передбачав надання посадових інструкцій для усіх посад, які забезпечували діяльність Університету, зокрема, для юридичного уповноваженого і нотаріуса,

¹ «Доповідна записка проф. д-ра Адольфа Бека про події в Університеті під час російської окупації 1914/15 рр.», 14–15.

для канцеляриста, для педеля¹. Згідно з дипломом Франца I від 7 серпня 1817 р., виконання справ було, як і попередньо, покладене на юридичного уповноваженого (нотаріуса вже не було згадано), канцеляриста та педеля².

Зазначені посади були у складі ц.-к. університетської канцелярії. Охарактеризуємо діяльність канцелярії Університету у 1830-х – на початку 1870-х років.

Аналіз офіційних статистично-довідкових видань Львівського університету засвідчує, що у 1830-х – 1840-х роках ц.-к. університетську канцелярію очолювали Франц Франк, Йозеф Райнер, Ігнацій Шимонович, Антон Гаймбергер. Посаду синдика Університету, яка йшла після посади директора канцелярії, обіймали Франц Ранахер (водночас був інспектором університетської будівлі), упродовж багатьох років поспіль – Ігнац Грасль, посаду Канцелярист і актуарій директорату – Франц Мартіне, Франц Вартінет, від кінця 1830-х років – Стефан Козьма. Педелем у 1830–1840-х роках працював Йоганн Міхаель Рецбах. Окрім того, під час опису університетської канцелярії тогочасні джерела містять інформацію і про такі посади, як столяр-механік (обіймав Йоганн Юргенс), інспектор будівлі Університету і «касир навчальних грошей» (Антон Фенцль)³.

Охарактеризуємо склад ц.-к. університетської канцелярії (від 1850/1851 н. р. цей університетський підрозділ в офіційних статистично-довідкових виданнях Університету почали означувати в рубриці «Ц.-к. академічний сенат та університетська канцелярія і квестура») від середини ХІХ ст. У 1849/1850 н. р. посаду її директора безоплатно заміщав декан юридичного факультету. Упродовж наступних двадцяти років підрозділ почергово очолювали Едвард Гербст, Йоганн Шольц, Франц Коттер, Ян Паздера, Анджей Фангор, Фрідріх Рульф, Йосафат фон Зельонацький, Йоганн Коппель, Йоганн Байер, Гайнріх Бруннер⁴.

У 1849/1850 н. р. посади синдика і нотаріуса були вакантними: їх тимчасово заміщав канцелярист і актуарій С. Козьма (виконував обов'язки, зокрема, й інспектора університетської будівлі, економа, скарбника та ін.). Упродовж наступних років С. Козьма був провізоричним секретарем і квестором, а після реформ канцелярії у середині 1860-х років – секретарем,

¹ «Диплом імператора Йосифа II», 18.

² «Диплом імператора Франца I», 26–27.

³ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II – 1842/1843, I–II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II.

а згодом – секретарем і нотаріусом. Так, С. Козьма фігурує працівником канцелярії упродовж багатьох десятиліть, тож на його постаті варто спинитися докладніше. Від 1844 р. він працював актуарієм Галицького інституту глухонімих у Львові, від 1854 р. був викладачем-суплентом торговельної науки та комерційної бухгалтерії у ц.-к. Технічній академії. Член історично-статистичної секції ц.-к. Моравсько-Сілезького товариства сприяння землеробству, природознавству та країнознавству. У 1852/1853 н. р. у підрозділі працював Юліуш Мош, ц.-к. протоколіст земельних шкільних властей, що розумівся на справі квестури. У 1864/1865 н. р. відбувається певна зміна у посадах канцелярії. Провізоричним квестором тоді призначили ц.-к. допоміжного чиновника Намісництва Юзефа Застижця; згадано також ставки двох канцеляристів (згодом одну замінено на ставку діурніста – обіймав Ян Покорний). Наступного навчального року на посаді канцеляриста і квестора згадано Леона фон Попеля. Канцеляристом числився спершу Рудольф Вепнер, який наприкінці 1860-х років обійняв посаду канцеляриста і квестора замість Л. фон Попеля, відтак, канцеляристом став Альбін Кайзеріц¹.

Охоронцем (інспектором) університетської будівлі й водночас економом Університету працював Алоїз Кайзеріц (перебував на цих посадах до початку 1860-х років, відтак, його змінив Ян Єллінек). Також у джерелах згадано трьох служників «університетської будівлі та факультетів» (згодом їхня кількість зросла до чотирьох)².

Наведемо інструкцію для допоміжної академічної адміністрації Львівського університету, яка була чинною в наступні десятиліття, визначаючи її склад та функції. У рубриці інструкції під назвою «Загальні положення» вказувалося, що допоміжна академічна адміністрація Львівського ц.-к. Університету складається із секретаря, двох канцеляристів, діурніста та педеля.

Перший канцелярист мав займатися водночас справами казначейства. Однак, академічний сенат, за згодою ц.-к. Намісництва, мав право залежно від обставин призначати скарбником поряд із двома канцеляристами також іншу відповідну особу замість нього (тоді зникла потреба у діурністі).

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 893 (Особова справа Козьми Стефана).

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 203 (Переписка з Міністерство віросповідань та освіти і Намісництвом у Львові про призначення працівників і технічного персоналу, 1859–1861)

Секретар отримував річний оклад розміром 900 австрійських гульденів, перший канцелярист – 480 австрійських гульденів, і при можливому виконанні обов'язків скарбника половину з п'ятивідсоткових зборів із оплати за навчання, другий канцелярист – 400 австрійських гульденів, діурніст – денну зарплату розміром в австрійський гульден, педель отримував, окрім користування квартирою, оклад розміром 315 австрійських гульденів, і за діяльність у справах господарства Університету, якщо йому це довірено, щорічну винагороду розміром 84 австрійські гульдени. Особа, призначена на посаду скарбника поряд із двома канцеляристами, отримувала за свою працю замість половини зборів, семестрову винагороду від 200 до 250 австрійських гульденів.

Призначення на посаду секретаря Університету здійснювало ц.-к. Міністерство на пропозицію академічного сенату, яку подавали ц.-к. Намісництву. Призначення обох канцеляристів і, при нагоді, власного скарбника здійснювалося академічним сенатом після затвердження ц.-к. Намісництвом. Призначення на посаду педеля і, за потреби, діурніста робив академічний сенат. Усі університетські чиновники підпорядковувалися академічному сенатові та, відповідно, ректорові, і, як вищій інстанції, ц.-к. Намісництву. Скарбник, канцеляристи і педель підпорядковувалися насамперед і безпосередньо секретареві, як першому чиновнику. Усі університетські чиновники зобов'язані були зберігати службову таємницю, дбайливо і сумлінно виконувати всі обов'язки, які випливали з характеру їхньої посади, або з інструкції, чи її можливих майбутніх змін, а також виконувати всі функції, доручені їм спеціально їхніми керівниками стосовно справ канцелярії, або казначейства. Чиновники канцелярії і казначейства мали бути ознайомлені з навчальними підрозділами та законами. Звичайно, скарбник повинен був, окрім цього, володіти знаннями у галузі бухгалтерії і в роботі з касою. Але, якщо було призначено також власного скарбника, то обидва канцеляристи повинні були мати достатні знання у цих напрямках, щоб у разі хвороби або звільнення скарбника вони могли його замінити. Університетським чиновникам не дозволено було у будь-який спосіб спілкуватися зі студентами у справах навчання, особливо строго заборонено було записувати персональні дані студентів, вносити назви лекцій та прізвища доцентів у реєстраційні книги або в реєстраційний аркуш, чи взагалі будь-як впливати на процес зарахування до списку студентів. Постійні години роботи канцелярії – щоденно з 8 до 12 години до обіду і від 3 до 6 години після обіду, у неділю та святкові дні з 9 до 11 години до обіду. Ректор міг надавати персоналові допоміжної адміністрації відпустку

тривалістю вісім днів, довша відпустка залежала від дозволу академічного сенату. Діурніст, якщо його призначали в Університеті, займав посаду і виконував обов'язки другого канцеляриста¹.

Спеціальні положення інструкції стосувалися кожної посади зокрема. Наведемо перелік функціональних обов'язків кожної із посад.

1. Секретар

Секретар був зобов'язаний безпосередньо наглядати за діяльністю скарбника, канцеляристів і педеля, а також взагалі за всіма внутрішніми діями академічної допоміжної адміністрації.

Секретар розподіляв справи з протоколювання, реєстрації і вихідної документації між канцеляристами. При цьому мало діяти наступне правило – перший канцелярист займається протоколом вхідних справ і реєстрацією, а другий – вихідною документацією.

Усі справи, призначені для відділу вихідної документації, збирав секретар і вносив у призначену для цього книгу з номером протоколу і датою скерування у відділ вихідної документації.

Секретар перевіряв усі передані для відправлення справи і документи на наявність відмітки ректора або декана про відправлення, уточнював, чи номер справи збігається з номером документа, який лежить в основі останнього. При всіх виявлених недоліках він мав вжити заходів для їх усунення.

Справи, призначені для переписування на чисто, секретар розподіляв між канцеляристами, збирав звірені з оригіналом чистові примірники і передав їх ректорові або деканам Університету на підпис.

День виходу з відділу документації треба було зазначати в журналі відправлень.

Секретар передавав підписані чистові примірники педелеві, який підтверджував внесення їх до журналу вихідної документації, для виконання доставки.

Секретар наглядав за здійсненням усіх періодичних видатків і приходів, за дотриманням усіх термінів при подачі звітів і, особливо, щоб вчасно пред'являти імператорсько-королівському державному міністерству розклад лекцій, без затримки друкувати затверджений розклад і негайно відправляти надруковані екземпляри.

¹ «Допоміжна академічна адміністрація Львівського імператорсько-королівського університету, її склад та службова інструкція для неї», 75–79; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 695 (Інструкції для працівників Університету та переписка з Намісництвом у Львові про їх затвердження, 1882); Instrukcyя dla urzędów pomocniczych c. k. Uniwersytetu lwowskiego (Lwów, 1882), 1–3.

Секретар забезпечував для казначейства і для іншого службового застосування необхідні види друкованих матеріалів, передавав педелеві призначені для продажу студентам матеріали, використовував одержану грошову суму для покриття канцелярських потреб.

Секретар вів власну книгу нормативних документів, у якій було викладено основний зміст законів, наказів і розпоряджень, які стосувались Університету, та із зазначенням номера справи в папці нормативних документів.

Книга нормативних документів повинна була мати надійний реєстровий покажчик.

Секретар повинен був щоденно пред'являти ректорові всі справи, які надійшли до сенату попереднього дня, термінові справи подавати негайно після їх надходження і виконувати його доручення щодо їх опрацювання або розподілу між доповідачами.

Ректор мав право залучати секретаря до виконання підготовчих робіт щодо поточних справ академічного сенату.

Стосовно доповідей членів сенату, то секретар на їхню вимогу повинен був надавати їм першість серед університетських актів, був зобов'язаний виконувати таку вимогу точно і з максимальною швидкістю.

Секретареві визначався обов'язок контролювати збереження господарства Університету; він повинен був брати участь у роботі всіх комісій і засідань, які стосуються господарства, і при цьому відстоювати й представляти інтереси Університету.

Якщо секретареві була доручена доповідь у справах господарства, він мав брати участь у засіданнях як доповідач з інформативним голосом.

В інших випадках секретар вів протокол засідання сенату, відповідав за його достовірність і забезпечував його вчасне подання до державного міністерства.

Секретар був одночасно нотаріусом Університету. Як нотаріус він реєстрував урочисту обіцянку кандидатів у ході докторських промоцій, вів протокол акту промоцій. Також секретар вів протокол і під час інших святкових церемоній Університету¹.

¹ «Допоміжна академічна адміністрація Львівського імператорсько-королівського університету, її склад та службова інструкція для неї», 79–84; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 695 (Інструкції для працівників Університету та переписка з Намісництвом у Львові про їх затвердження, 1882); Instrukcja dla urzędów pomocniczych c. k. Uniwersytetu lwowskiego, 4–6.

2. Скарбник

Службові обов'язки скарбника охоплювали також наступне: ведення матрикула факультету й університетського альбому, запис студентів на лекції, ведення обліку студентів, створення різноманітних каталогів, стягнення, відправлення та нарахування коштів за навчання, а також стягнення та зарахування інших зборів і платежів до каси Університету.

До матрикула факультету скарбник мав вносити прізвища тих студентів, яким декан видав тимчасову довідку про зарахування як таким, що підлягають до зарахування або мають бути зарахованими.

Для кожного факультету вівся окремий матрикул. Інформацію із факультетських матрикулів переносили в університетський альбом.

Якщо не було жодних перешкод, або якщо вони були усунені, то скарбник своїм підписом підтверджував заявку на відвідування окремих лекцій у реєстраційній книзі або аркуші, отримував анкету з персональними даними та нагадував студентів про необхідність особисто відрекомендуватися кожному доцентіві, який вестиме обрані ним лекції, та отримати від нього документ-підтвердження. Стосовно зарахування студентів на теологічний факультет продовжували діяти попередні виняткові положення (§ 73 навчального розпорядку від 1 жовтня 1850 року та високий наказ міністра віровизнань і освіти від 16 вересня 1851 року, № 6165/148).

Після закінчення основного терміну запису на навчання скарбникові дозволялося приймати заявки на вступ тільки за умови подання особливого дозволу колегії професорів або академічного сенату, при цьому обов'язковим був запис дати і номера дозволу у реєстраційній книзі чи аркуші.

Скарбник повинен був пильнувати, щоб студенти, виключені з Університету, не були заново поновлені чи зараховані. Те саме стосувалося і студентів, виключених на певний час, чи назавжди, зі закордонних університетів, із керівництвом яких укладено договір про забезпечення взаємності у цьому питанні. У зв'язку з цим скарбник мав вести список таких студентів.

Студенти повинні були особисто з'явитися на запис чи зарахування, а скарбник мав приймати заявки тільки від студентів, які з'явилися до нього особисто, а при сумніві щодо ідентичності особи, яка записується, повинен був повідомити про це деканові.

Скарбник не мав права приймати на навчання тих студентів, реєстраційну книгу або реєстраційний аркуш яких не завірив декан наприкінці семестру.

Скарбник мав впорядковувати в алфавітному порядку за факультетами усі персональні дані студентів, подані під час зарахування, і належно

зберігати їх. У цих персональних даних, а також у головному каталозі, були внесені дані про зміну місця проживання студентів.

За шість тижнів перед закінченням кожного семестру скарбник мав подати кожному доцентові каталог записаних слухачів на кожен його предмет, а саме: а) постійних; б) непостійних, і в ньому зазначити студентів, які частково чи повністю звільнені від обов'язкової сплати коштів за навчання.

Якщо студент вносив оплату за лекції, на які він записався, то скарбник повинен був це засвідчити у реєстраційній книзі чи реєстраційному аркуші та видати йому спеціальну квитанцію з відривним талоном про оплату за навчання за кожен окремий предмет, за який треба сплачувати.

Якщо студент повністю чи частково звільнений від оплати за навчання, то після звірки з декретом про звільнення від оплати це також заносилось до реєстраційної книги чи реєстраційного аркуша. Скарбник відповідав за достовірність цих свідоцтв.

Після завершення основного терміну навчання у семестрі скарбник повинен був скласти список усіх студентів, які вчасно не заплатили за навчання. Боржників допускали до навчання наступного семестру тільки у разі доплати заборгованих коштів за минулий семестр і передоплати коштів за наступний семестр.

Не пізніше 14 днів після закінчення кожного семестру скарбник повинен був надати академічному сенатові звіт про кошти, що надійшли, а після його затвердження, впродовж трьох днів, скарбник зобов'язаний подати звіт в імператорсько-королівську крайову касу і пред'явити отриману квитанцію академічному сенатові. Одну копію звіту кожного окремого семестру з підсумковими сумарними даними академічний сенат передавав через імператорсько-королівську державну касу до імператорсько-королівської крайової державної бухгалтерії, а другу копію до імператорсько-королівського державного міністерства.

Скарбник повинен був тримати в належному порядку виготовлені університетські документи (випускні свідоцтва, абсолюторії), їхні дублікати, а також дублікати реєстраційних книг та аркушів, усі можливі дублікати іншого виду документів, щороку позначати їх новими номерами академічного сенату та відповідного факультету і вручати їх студентам після оплати ними гербового та канцелярського збору. Для виготовлення дублікатів скарбник потребував спеціального розпорядження відповідного декана. Половину канцелярських зборів потрібно було передати деканові в кінці року його праці, з видачею документа про одержання.

Усі штрафи, накладені академічним сенатом, треба було заносити в університетські свідоцтва, тому скарбник мав зберігати всі штрафні санкції академічного сенату щодо студентів.

Обов'язком скарбника було заносити в особливий список основний зміст повідомлень кримінальних судів про арешт або засудження студентів Університету.

Відомості про всі гроші, які надійшли в казначейство чи вийшли з нього, скарбник повинен записувати з прізвищем платника, предметом оплати та сумою внеску в особистому журналі. Цей журнал служив скарбникові для власного контролю ведення рахунків, служив основою для перевірки каси казначейства, яку в будь-який момент міг провести або ректор особисто, або його представник.

Каса казначейства повинна була мати блокувальний пристрій, ключ від якого зберігається в секретаря.

Під час подачі заяв студентами на вступ і зарахування, а також наприкінці кожного семестру, для підтвердження студентами відвідувань занять скарбник мав бути присутнім у казначействі з 9 до 12 год., і з 15 до 18 год., а в інші дні навчального року – щодня протягом години, про яку він заздалегідь повідомляв на дошці оголошень¹.

3. Канцеляристи

Канцеляристи мали обов'язок вести протоколи вхідних справ, займатися вихідною документацією і реєстрацією. Крім цього, вони зобов'язувалися виконувати невеликі підготовчі роботи.

Окремі протоколи вхідних справ вели для вхідної документації академічного сенату та кожного факультету, кожен із них повинен був мати упорядкований у алфавітному порядку реєстр.

Дані приймали щодня з 8 до 11 год., до обіду, та з 3 до 5 год., після обіду, у вихідні та святкові дні – з 9 до 11 год., до обіду.

Протоколи щодня треба було закривати, і дані, які надійшли для сенату, передавати секретареві, а ті, що надійшли для окремих факультетів, – відповідним деканам. Термінові вхідні документи потрібно було вручати одразу.

¹ «Допоміжна академічна адміністрація Львівського імператорсько-королівського університету, її склад та службова інструкція для неї», 84–94; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 695 (Інструкції для працівників Університету та переписка з Намісництвом у Львові про їх затвердження, 1882); Instrukcja dla urzędów pomocniczych c. k. Uniwersytetu lwowskiego, 6–14.

У відділі реєстратури зберігалися документи академічного сенату, а також кожного факультету, посортовані у спеціальних папках за навчальними роками. Протоколи засідань зберігалися в окремі папки.

Документи з відділу реєстратури могли видаватися лише членам сенату і професорських колегій, а також секретареві, як додаткові акти до доповідей, за умови пред'явлення підтвердження про отримання. Стороннім особам заборонялося переглядати чи копіювати документи.

Кожен документ, переписаний на чисто у відділі вихідної документації, перевірявся, а на вихідному документі зазначали прізвище переписувача і контролера. Обидва відповідали за правильність чистового примірника, який необхідно було передати секретареві.

Канцеляристам заборонялося брати додому документи або доручати стороннім особам переписування на чисто та інші роботи, і тільки в особливо термінових випадках секретареві дозволялось, як виняток, виконувати ту чи іншу роботу у приватному помешканні канцеляриста.

У вихідні та святкові дні в канцелярії мав обов'язково перебувати один із канцеляристів, а в дні, коли проводилися засідання, хтось із канцеляристів повинен був залишатися до їхнього закінчення (навіть якщо його робочі години вже закінчилися), щоб передавати необхідні дані або оформляти невідкладну вихідну документацію¹.

4. Педель

Педель ставив офіційну печатку на всіх свідоцтвах, матрикулах та інших офіційних документах і вихідній документації, які повинні були мати печатку або зазвичай мали її. Він мав турбуватися про належне оформлення офіційної кореспонденції із необхідними додатками, відповідне пакування, правильне адресування і скріплення печаткою, і про те, щоб уся відправлена кореспонденція була доставлена надійно і швидко. За потреби педель повинен був також надавати допомогу університетській канцелярії.

З метою відправлення оформленої ділової кореспонденції педель для доставки на місце вів спеціальний журнал доставки, а для ділової кореспонденції з іншими органами й особами – спеціальний поштовий журнал. На основі щоденного перегляду цих журналів він повинен був переконатися у здійсненні доставки, а також пред'являти їх, на вимогу, ректорові, деканам і секретареві Університету для ознайомлення, а також відправляти щодня слугу на пошту для отримання кореспонденції.

¹ «Допоміжна академічна адміністрація Львівського імператорсько-королівського університету, її склад та службова інструкція для неї», 94–97.

Педель повинен був оповіщати студентів щодо справ, які їх стосуються і перебувають у нього, за допомогою оголошень на чорній дошці. Передавати документи студентам особисто він міг тільки тоді, якщо в окремих випадках ректор Університету або декан дав розпорядження стосовно цього.

Педель приймав оплату усних іспитів і промоцій, яку передавали повноважним одержувачам на основі письмового підтвердження надходжень¹.

Упродовж останньої третини ХІХ – початку ХХ ст. було видано декілька інструкцій для педеля Львівського університету. Відповідно до цих інструкцій, педель підпорядкувався ректорові Університету, деканам факультетів і секретареві Університету, як своїм керівним органам, мав виявляти слухняність, дотримуватися таємниці щодо довірених йому офіційних справ і виконувати дані йому доручення з максимальною швидкістю і точністю.

До його обов'язків належало робити оголошення засідань та інших зібрань академічного сенату, церковних та інших публічних урочистостей тощо, в яких має брати участь Університет у повному складі, промоцій за дорученням ректора Університету, а також факультетських засідань, усних іспитів тощо за дорученням керівництва відповідного факультету, і в той час, коли вони відбуваються, перебувати постійно у канцелярії.

У процесі виконання покладених на нього функцій він повинен був організовувати заздалегідь все необхідне, турбуватися про належний порядок, тримати вільними зарезервовані для Університету місця під час церковних урочистостей, а на громадських процесіях – місце для працівників Університету безпосередньо перед духовенством.

На всі заходи, на яких використовують університетські інсигнії, він мав взяти їх з бібліотеки Університету, де вони зберігалися, і після використання негайно повернути їх на зберігання, давати розпорядження університетському слугі нести берло Університету і під час докторських промоцій закликати кандидатів до складання присяги (урочистої обіцянки) на берлі ректора.

Педель повинен був турбуватися про придбання пер, чорнила, паперу та інших необхідних речей для усіх засідань, іспитів і зборів, про прибирання

¹ «Допоміжна академічна адміністрація Львівського імператорсько-королівського університету, її склад та службова інструкція для неї», 97–98; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 695 (Інструкції для працівників Університету та переписка з Намісництвом у Львові про їх затвердження, 1882); Instrukcja dla urzędów pomocniczych c. k. Uniwersytetu lwowskiego, 15.

канцелярії та всіх університетських приміщень, про постійний справний стан засобів пожежогасіння, резервуарів і запасів води.

У сфері повноважень, які йому були надані й могли у будь-який час бути відкликані, педель під наглядом і керівництвом академічного сенату або господарського референта турбувався про збереження господарства Університету. У цьому напрямку педель зобов'язаний був наглядати за навчальним обладнанням, приладдям і університетською будівлею. Він повинен був вчасно повідомляти ректора Університету, або господарського референта, про необхідний ремонт, придбання нового обладнання та іншого приладдя або про ремонт університетської будівлі.

Без дозволу ректора Університету і без інформування про це секретаря Університету педель не мав права виїжджати протягом дня за межі Львова або перебувати вночі поза межами університетської будівлі.

Педель повинен був щоденно до обіду і після обіду стежити за тим, щоб у лекційні дні аудиторії були вчасно відкриті і після закінчення занять їх негайно знову закрили, тому ні в обідній час, ні через ніч вони не повинні були залишатися відкритими, щоб у них не відбувалися недозволені зібрання і можна було максимально уникнути можливих неприємностей. Саме тому він повинен був оглядати аудиторії також і в міжлекційний час, негайно ліквідувати усі виявлені там письмові оголошення, які не походять від академічних органів, від доцентів, або не були дозволені ними, і, залежно від обставин, повідомляти ректора Університету або керівництва відповідного факультету про них та про всі виявлені підозрілі чи сумнівні випадки, а також одержувати доручення щодо своїх подальших дій стосовно цього.

У зимовий період педель повинен був звертати особливу увагу на те, щоб аудиторії і канцелярія, а також інші університетські приміщення, вчасно і належно опалювалися, ввечері – не тільки відповідні аудиторії, а також сходи, коридори і проходи щоб були добре освітлені і щоб доступ до університетської будівлі з вулиці під час ожеледиці, снігопаду і поганої погоди постійно підтримувався у доброму стані, були посипані піском і попелом та розчищені.

Під час лекцій педель повинен був запобігати й усувати будь-який шум, який заважає, в коридорах і проходах, а також в університетському дворі.

Щоб мати можливість одержувати та виконувати всі доручення ректора Університету, деканів або секретаря Університету, педель повинен був перебувати в приміщенні університетської канцелярії, по можливості, також під час основних годин служби.

Педель має виконувати канцелярські та інші справи з паперами, якщо можливо, в приміщенні університетської канцелярії.

Педель повинен був виконувати функцію університетської поліції, йому належав обов'язок наглядати за дотриманням правил внутрішнього і зовнішнього розпорядку та чистоти через казенних слуг безпосередньо, а стосовно всіх решти осіб – опосередковано. Для цього він під час усіх обходів повинен був максимально детально наглядати, контролювати вчасне закривання і відкривання дверей та особливо стежити за тим, щоб уночі слуги не гуляли або щоб особи, які не належать до Університету, не перебували з ними разом чи не ховалися десь у приміщенні Університету.

Педель був зобов'язаний точно й акуратно дотримуватися цієї інструкції, а також можливих пізніших змін при строгій особистій відповідальності¹.

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 2.2.

Упродовж австрійського періоду, незважаючи на організаційні форми функціонування, керівництво Львівського університету здійснювали ректор (обирався на річний термін) і колегіальний орган управління – академічний сенат (у першій половині ХІХ ст. уживано термін «консисторія»). Посада ректора не була номінальною, а передбачала значну кількість обов'язків і відповідальності, через це траплялися непоодинокі випадки відмови професора від ректорської посади.

Поточними справами Університету керувала допоміжна академічна адміністрація, до складу якої належали секретар, скарбник, канцеляристи і педель. Функції та обов'язки усіх представників університетської адміністрації були визначені відповідними інструкціями.

Така система управління Університетом була характерна для усіх університетів монархії Габсбургів як один із найголовніших маркерів його діяльності в австрійський період.

¹ «Інструкція для педеля в імператорсько-королівському Львівському університеті», 99–105; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 534 (Інструкція про роботу педелів Львівського університету, 1875 – не пізніше 1918).

2.3. Викладачі та студенти. Організація навчального процесу

Професорсько-викладацький склад Університету

У другому параграфі диплому Йосифа II від 21 жовтня 1784 р. йшлося: «цим надаємо новоствореному Університетові право, проте лише за умови точного дотримання крайових інструкцій, присвоювати залежно від факультету ступінь доктора, ліценціата і магістра»¹. У цьому контексті зазначимо, що відновлений Львівський університет мав право присвоювати ступені доктора філософії, доктора теології, доктора права і, до 1788 р., – доктора медицини. На відміну від статуту Йосифінського університету, у Львівському ліцеї не було передбачено захисту робіт докторантів. Позитивні зміни настали після урядового декрету від 3 липня 1806 р., який дозволяв проводити у ліцеї захисти наукових робіт докторантів на філософському й теологічному факультетах, тобто Львівський ліцей присвоював лише ступені доктора філософії і доктора теології².

У четвертому параграфі диплому Франца I від 17 серпня 1817 р. було стверджено: «Три факультети цього Університету, а саме – теологічний, юридичний і філософський, повинні мати право, проте за умови дотримання крайових інструкцій, присвоювати ступінь доктора, давати експертні висновки»³. Наголосимо, що від 1817 р. Львівський університет міг надавати ступені доктора філософії, доктора теології і доктора права, а доктора медицини (доктора усіх медичних наук) – лише після відновлення у 1894 р. медичного факультету⁴.

Зокрема, М. Мельник зазначає, що особа, яка отримала докторський диплом, могла розраховувати в Університеті на ад'юнктуру, а в перспективі – на професорську кафедру. Проте призначення професором Університету до 1848 р. було у віданні придворної освітньої комісії, а від середини

¹ «Диплом імператора Йосифа II», 17.

² М. Мельник, «Доктор», *Encyclopedia*. Т. I, 452.

³ «Диплом імператора Франца I», 25–26.

⁴ М. Мельник, «Доктор», *Encyclopedia*. Т. I, 452; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 378 (Лист Міністерства віросповідань та освіти про розробку проекту правил складання іспитів для отримання звання доктора юридичних наук з додатком проекту, 1867); спр. 216 (Інструкція Міністерства віросповідань та освіти про умови визнання закордонного докторського диплому та заходах припинення перездачі докторських іспитів, 1860–1866).

XIX ст. й до 1918 р. – австрійського Міністерства освіти і віросповідань¹.

Характеризуючи докторські ступені, звернемо увагу, що від початку XIX ст. Львівський університет надавав і ступінь почесного доктора (доктор honoris causa). Академічний сенат Університету присвоював його визначним ученим, культурним та громадсько-політичним діячам².

Основою викладацького складу Львівського університету від часу його відновлення у 1784 р. були професори³. Докладну характеристику особливостей професорів Львівського університету здійснив історик М. Мельник. Дослідник вказує, що в монархії Габсбургів ще від 1776 р. держава в особі цісаря мала виняткове право на призначення професорів,

¹ М. Мельник, «Доктор», *Encyclopedia*. Т. I, 452.

² «Доктори honoris causa Львівського університету», *Encyclopedia*. Т. II, 761–762. Див. наприклад: ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 591 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора медичних наук неврологу Бабінському Юзефу-Францішеку-Феліксу, 1912); спр. 592 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора філософських наук професору Краківського університету Вітковському Аугусту, 1912); спр. 593 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук Голевінському Владиславу, 1912); спр. 594 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора філософії вченій Кюрі-Скловській Марії, 1912); спр. 595 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук ученому Осуховському Антонію, 1912); спр. 597 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук доктору Смольці Станіславу, 1912); спр. 598 (Дипломи про присвоєння звань почесного доктора медичних наук ученим Нейссеру Едмунду, Бабінському Юлію та Барановському Ігнацію, 1912); спр. 599 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук ученим Цвіклінському Людвіку та Гуссареку-Гейнляйну Максиміліану, 1912); спр. 600 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії вченому Тарновському Станіславу та Пінінському Леону, 1912); спр. 602 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії історикам Корзону Тадеушу та Яблонському Александеру, 1912); спр. 603 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії історикам Кубалі Людвіку та Войцеховському Тадеушу, 1912); спр. 604 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора медичних наук сановникам Бадені Станіславу, Коритовському Вітольду та історика Бобжинському Міхалу, 1912); спр. 605 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук сановнику Штюрґху Карлу та професорам Суліговському Адольфу, Уляновському Болеславу, Цоллю Фридеріку, 1912); спр. 606 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії географу Арцтовському Генрику та архієпископу Більчевському Юзефу, 1912); спр. 607 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії єпископу Ліковському Едварду, вченому Ломніцькому Мар'яну Алоїзю та художнику Мальчевському Ґіацинту, 1912).

³ ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 904 (Біографії професорсько-викладацького складу філософського факультету, 1784–1804).

визначення кількості професорських кафедр, розміру оплати праці професорів і переліку навчальних видань, за якими вони мали викладати. Регулював Порядок, за яким професор міг зайняти вакантну університетську посаду, щойно згаданий імператорський декрет від 1786 р.

Кандидати на посаду професора Університету мали скласти державні усний та письмовий іспити з відповідної спеціальності. Результати іспитів губернський уряд скеровував до придворної освітньої комісії. За поданням цієї комісії цар приймав рішення про затвердження особи професором чи відхилення її кандидатури. Наголосимо, що на початку 1790-х років право подання професорів теологічного факультету Львівського університету передали місцевому архієпископу. Також варто відзначити, що професорів Університету частково залучили до керівництва вищим навчальним закладом: усі професори утворювали т. зв. професорське гроно, яке обирало представників до навчального Консесу – посередницького органу між придворною канцелярією і місцевими навчальними закладами. Упродовж 1792–1802 рр. саме Консес керував навчальними закладами Королівства Галичини і Лодомерії. Після ліквідації консесів запровадили інститут директорів студій, на чолі яких стояли урядовці. Кількість професорів у Львові зменшилася після пониження Університету до статусу ліцею, позаяк частина їх переїхала до Кракова. Відтак, професорів почали призначати директори студій, які були державними керівниками факультетів. Із відновленням Львівського університету у 1817 р. право призначати професорів знову перейшло до царя. 1848 р. інститут директорів студій було остаточно скасовано, а замість них справами факультетів почали займатися професорські колегії¹.

Професори Львівського університету поділялися на надзвичайних (екстраординарних) і звичайних (ординарних). Різниця між ними полягала у стажі роботи та оплаті їхньої праці. Проте звичайного професора за статусом уважали вищим, аніж надзвичайного. Обидві зазначені категорії професорів обіймали кафедри (інститут професорських кафедр), назви яких у переважній більшості збігалися з окресленням предметної сфери професорського звання². Наголосимо, що в офіційних статистично-довідкових виданнях Львівського університету до середини 1880-х років було прийнято вживати терміни «ц.-к. звичайний публічний професор»

¹ М. Мельник, «Професор», *Encyclopedia*. Т. II, 332–333.

² Притула, Тарнавський, «Львівський університет до середини ХХ століття», 32; ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 695 (Правила заміщення викладацьких посад, видані Придворною комісією освіти у Відні, 1839).

та «ц.-к. надзвичайний публічний професор», відтак – спрощені форми «звичайний професор» і «надзвичайний професор»¹.

Окрім надзвичайних і звичайних, існували ще три категорії професорів: титулярні професори, почесні професори та емеритовані професори.

Інститут титулярних професорів розвинувся лише після встановлення у Львівському університеті інституту доцентів. Пропрацювавши певний час у вищому навчальному закладі та маючи визначні досягнення на викладацькій та науковій нивах, доцент міг претендувати на титул професора (звичайного професора, відтак – звичайного професора) без обіймання кафедри. Під час характеристики такого доцента згадувалося, що він – «з титулом надзвичайного професора» або ж «із титулом звичайного професора». Так само надзвичайний професор міг отримати (без посідання звичайної кафедри) «титул і характер звичайного професора»².

Щодо почесних (відзначених цим званням за заслуги) та емеритованих професорів (вийшли на пенсію, але були залучені до навчального процесу), то їх необхідно розрізняти, хоча часто статус почесного професора надавали саме професору-емериту, що сприяло ототожненню в історіографії цих двох категорій. Особливого поширення практика надання професорам зазначених статусів набула від кінця XIX ст. (конкретні приклади див. у розділах 4–6)³.

Лише у середині XIX ст. фіксуємо появу у Львівському університеті доцентів – як приватних доцентів (приват-доцентів)⁴. М. Мельник наголошує, що інститут доцентів і приватних доцентів, тобто позаштатних викладачів, котрі отримували платню з фондів Університету відповідно до кількості студентів, що записалися на їхні курси (подекуди за окрему платню приватні доценти могли читати т. зв. доручені лекції⁵) виник у Європі в XIX ст. через

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II – 1842/1843, I–II; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1878/1879, I–II; Skład Uniwersyteytu, 1879/1880, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersyteytu, 1879/1880, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Skład Uniwersyteytu, 1893/1894, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 2 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти, Галицьким крайовим губернаторством, ректоратом та інші матеріали про обрання ректора, декана та надання Чернянському Василю, Урбанському Адальберту та Блюхеру Ізраїлю прав приват-доцентів, 1849–1851); оп. 12, спр. 21 (Переписка з Міністерства віросповідань та освіти і заяви кандидатів про призначення на посади доцентів, 1850–1862).

⁵ Притуда, Тарнавський, «Львівський університет до середини XX століття», 32.

збільшення кількості студентів, відтак – збільшилась і потреба у викладачах. Доцент, на відміну від професора, не посідав кафедри, а лише викладав певні предмети. Участь доцентів у вирішенні справ факультету, тим більше – Університету, була обмеженою. Для того, щоб здобути доцентуру, передусім потрібно було мати докторський ступінь, відтак – пройти процедуру габілітації: після апробації опублікованої наукової праці (габілітаційної роботи) необхідно було скласти габілітаційний колоквіум зі спеціальності та прочитати перед спеціально скликаною комісією та професорською колегією відповідного факультету пробну лекцію. Після габілітації новому доценту надавали право викладання (*venia legendi*). Остаточного доктора в статусі доцента затверджувало австрійське Міністерство освіти і віросповідань. М. Мельник наголошує, що у документах Львівського університету статус доцента уперше зафіксовано у середині XIX ст., як приватного доцента¹. Це підтверджує й наш аналіз джерельного матеріалу до середини XIX ст.².

Наприклад, лише у 1850/1851 н. р. членом навчальної колегії теологічного факультету, як провізоричний приватний доцент пастирської теології (українською мовою), був мировий священник Перемиської греко-католицької дієцезії і навчальний префект Львівської греко-католицької семінарії, докторант теології Антоній Юзичинський, членом навчальної колегії право- і державознавчого факультету – приватний доцент відкритих та усних судових процесів, доктор права Міхал Кочинський, а членами навчальної колегії філософського факультету (під час її характеристики було запроваджено навіть рубрику «Доценти») – приватний доцент мінералогії та зоології, доктор медицини і філософії Василь Чернянський (другий лікар Загальної лікарні Львова, викладач природничої історії у німецькій вищій гімназії Львова), приватний доцент гебрійської мови і літератури та халдейських і арамейських діалектів, доктор юдейської теології і докторант філософії Лазар Еліяш Ігель, приватний доцент математичної фізики, доктор філософії, писар ц.-к. університетської бібліотеки Войцех Урбанський³.

Наступний навчальний рік цікавий тим, що на філософському факультеті представників приватних доцентів увели до професорської колегії (двох – Л. Е. Ігеля та В. Урбанського, з трьох, які на той час працювали на факультеті: В. Чернянський, який залишився членом лише навчальної

¹ М. Мельник, «Доцент», *Encyclopedia*. Т. I, 459.

² Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II – 1842/1843, I–II; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1850/1851, I–II.

колегії). Натомість на теологічному факультеті, де продовжував працювати приватний доцент А. Юзичинський, таку практику не запровадили; на право- і державознавчому факультеті цього навчального року приватні доценти не викладали. Натомість на медично-хірургічних студіях один із необов'язкових курсів викладав приватний доцент Вінценз Штраський¹.

Включення представників приватних доцентів до складу професорської колегії факультету залежало від специфіки факультету і не впливало з їхньої кількості. Так, у 1852/1853 н. р. усі два приватні доценти філософського факультету – Л. Е. Ігель та В. Урбанський, входили до його професорської колегії, а в наступні навчальні роки – лише В. Урбанський, який єдиний на факультеті мав доцентський статус. Натомість А. Юзичинський, який продовжував викладати як приватний доцент на теологічному факультеті, належав далі лише до його навчальної колегії. На право- і державознавчому факультеті та медично-хірургічних студіях доцентів не було². У середині 1850-х років серед приватних доцентів Львівського університету фігурували лише приват-доцент математичної фізики філософського факультету В. Урбанський та приватний доцент австрійського гірського права право- і державознавчого факультету Йозеф Маутнер (працював ц.-к. камеральним окружним комісаром)³. Відтак, на теологічному факультеті доцентом моральної теології і педагогіки став ц.-к. звичайний публічний професор моральної теології і педагогіки Теологічного навчального відділу для постійного кліру, доктор теології Людвік Маліновський, мировий священник та асесор шлюбного суду Львівської католицької архидієцезії⁴. Отже, на прикладі Л. Маліновського бачимо, як один і той самий викладач міг обіймати у різних навчальних закладах різні посади, наприклад, професора за основним місцем праці та доцента з тією самою предметною сферою звання – за місцем сумісництва.

Наявність трьох (В. Урбанський був приватним доцентом до кінця 1850-х років) чи двох (Л. Маліновського та Й. Маутнера, а згодом – приватного доцента науки про державні розрахунки право- і державознавчого факультету Теодора лицаря фон Кульчицького, який працював розрахунковим офіціалом ц.-к. провінційної державної бухгалтерії) доцентів

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1852/1853, I–II – 1854/1855, I–II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I–II – 1856/1857, I–II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1857/1858, I–II.

у Львівському університеті продовжувалася до кінця першої третини 1860-х років. У середині десятиліття у Львівському університеті працював лише один приватний доцент – приватний доцент історії, викладач-суплент загальної історії та історії Австрійської монархії, доктор філософії Гайнріх Цайсберг (належав до навчальної, а не професорської колегії філософського факультету). Натомість у 1866/1867 н. р. офіційні статистично-довідкові видання фіксують новий термін – «габілітований приватний доцент», який відображав важливі зміни у навчально-науковій діяльності Університету. Цього ж навчального року директора університетської бібліотеки і нумізматичної збірки В. Урбанського охарактеризовано як доктора філософії, ц.-к. університетського бібліотекаря, члена Гімназійної екзаменаційної комісії і ц.-к. Галицького сільськогосподарського товариства, члена-кореспондента ц.-к. Наукового товариства у Кракові, габілітованого приватного доцента математичної фізики і колишнього викладача-суплента фізики. У джерелах, які відображають наступний навчальний рік, В. Урбанський знову окреслений габілітованим приватним доцентом. Натомість серед інших доцентів указано лише Фердинанда Жрудловського – доктора права, приватного доцента австрійського загального права (польською мовою), члена навчальної колегії право- і державознавчого факультету. Відтак, наступного навчального року Ф. Жрудловський, як представник приватних доцентів, був уже членом професорської колегії зазначеного факультету. Також наголосимо, що він фігурує уже як габілітований приватний доцент австрійського загального права (польською мовою). Крім нього, на право- і державознавчому факультеті у статусі доцента викладав доктор права Леон лицар фон Білінський – габілітований приватний доцент національної економіки (німецькою мовою). Членом навчальної колегії теологічного факультету був мировий священник Львівської католицької архидієцезії, доцент пастирської теології (польською мовою), доктор теології Рудольф Левицький. Габілітованим приватним доцентом математичної фізики на філософському факультеті надалі значився В. Урбанський¹.

Кінець 1860-х – початок 1870-х років для Львівського університету став переломним у плані залучення до навчального процесу приватних доцентів, зокрема, габілітованих. Так, у 1869/1870 н. р. до навчальної колегії право- і державознавчого факультету, як приватні доценти, належали: Леон лицар фон Білінський, доктор права, габілітований приватний доцент національної економіки, адміністративного законодавства і фінансового законодавства,

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1858/1859, I–II – 1868/1869, I–II.

член право- і державознавчої державної екзаменаційної комісії; Шенний Гризецький, доктор права, ц.-к. ад'юнкт земельного суду, габілітований приватний доцент австрійського кримінального права та австрійського кримінального процесу (польською мовою); Леонард П'єнтак, доктор права, габілітований приватний доцент австрійського торговельного і вексельного права; Станіслав Зборовський, доктор права, габілітований приватний доцент історії польського права і польського приватного права; Тадеуш Пілят, доктор права, габілітований приватний доцент національної економіки; Юзеф Моссінг, доктор права, габілітований приватний доцент австрійського кримінального права (польською мовою). Додамо, що представниками приватних доцентів у професорській колегії право- і державознавчого факультету були Л. фон Білінський та Л. П'єнтак. Габілітований приватний доцент австрійського загального права (польською мовою) Ф. Жрудловський був охарактеризований у рубриці «Надзвичайні професори» професорської колегії (як і наступного навчального року). Зазначимо, що у 1870/1871 н. р. приватними доцентами на право- і державознавчому факультеті вказані Л. фон Білінський, Т. Пілят (були їх представниками у факультетській професорській колегії) та Іван Добрянський, доктор права, викладач-суплент австрійського кримінального права і кримінального процесу (українською мовою)¹.

Член професорської колегії теологічного факультету, доктор теології Сильвестер Сембратович (мировий священник Перемиської греко-католицької архидієцезії та навчальний префект ГКДС) був водночас у Львівському університеті ц.-к. звичайним публічним професором спеціальної догматики та доцентом фундаментальної теології (додамо, що така практика поєднання двох посад (звань) – професора і доцента – з різними предметними сферами у Львівському університеті буде траплятися й у подальшому). До навчальної колегії теологічного факультету й надалі входив доцент пастирської теології (польською мовою) Р. Левицький. На філософському факультеті габілітованим приватним доцентом математичної фізики залишався В. Урбанський. Натомість у 1870/1871 н. р. представником приватних доцентів у професорській колегії філософського факультету вказано доктора філософії, приватного доцента загальної історії Францішека Ксаверія Ліске².

У наступні роки кількість приватних доцентів, зокрема габілітованих приватних доцентів, у Львівському університеті дуже швидко зростала,

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

сприяючи формуванню нових навчально-наукових напрямів і зміцнюючи уже існуючі (докладніше див. розділи 4–6 пропонованої монографії). Зазначимо також, що від 1915/1916 н. р. в офіційно-статистичних виданнях Львівського університету замість «габілітований приватний доцент» почали вживати формулювання «приватний доцент»¹.

Отже, на основі наведеного матеріалу, бачимо, що впродовж другої половини XIX ст. маємо дві категорії приватних доцентів: просто приватні доценти та габілітовані приватні доценти, тобто ті, які здобули право викладання у Львівському університеті через проходження процедури габілітації. М. Мельник звертає увагу, що габілітацію перед отриманням посади доцента у Львівському університеті запровадили у 1848 р. Від 1901 р. відома практика присвоєння статусу доцента *sub auspiciis Imperatoris*, тобто на розгляд цісаря².

Ще однією викладацькою посадою, яка існувала у Львівському університеті, був ад'юнкт. Від 1784 р. і до 1918 р. (із перервою на діяльність Львівського ліцею) інститут ад'юнктів існував як форма підготовки випускників Університету (докторів) до викладацької діяльності³. За читання лекцій ад'юнкти отримували платню⁴.

До викладання у Львівському університеті були залучені також лектори та вчителі (проводили факультативні заняття, зокрема з іноземних мов, стенографії, низки інших предметів), супленти (особи, які були залучені до викладання в Університеті у разі потреби замінити професора чи доцента). Допоміжними працівниками були асистенти, демонстратори та ін. (залежно від специфіки факультету)⁵.

У процесі освітніх реформ, проведених у монархії Габсбургів у 1848–1849 рр., відбулися зміни в організації професорсько-викладацького складу університетів, зокрема Львівського університету. Було впроваджено поділ професорсько-викладацького складу факультетів на професорські та навчальні колегії, натомість студії мали лише навчальні колегії (як засвідчує приклад медично-хірургічних студій, до таких колегій належали і їхні професори). Система професорської та навчальної колегій спонукає по-

¹ Skład Uniwersyteytu, 1915/1916, I–II – 1917/1918, I–II.

² М. Мельник, «Доктор», *Encyclopedia*. Т. I, 452.

³ М. Мельник, «Ад'юнкт», *Encyclopedia*. Т. I, 123.

⁴ Притула, Тарнавський, «Львівський університет до середини XX століття», 32.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II; Skład Uniwersyteytu, 1879/1880, I–II – 1917/1918, I–II; Притула, Тарнавський, «Львівський університет до середини XX століття», 32.

іншому, аніж у кафедральному вимірі, розглядати структуру Львівського університету, адже, за наявності інституту професорських кафедр, кафедральна структура мала співвідноситися з посадами професорів. Натомість у навчальній колегії маємо викладачів без професорського статусу. До складу професорської колегії належали голова (цю посаду обіймав декан факультету), а також засідателі, референти і вотанти (ними були решта професорів). Професор, що обіймав посаду ректора Університету, водночас був членом професорської колегії факультету, який представляв.

Професорські колегії різних факультетів різнилися за кількістю членів. Так, професорська колегія теологічного факультету впродовж 1849–1871 рр. була доволі нечисельною (переважно три особи). Коли ж у 1868/1869 н. р. вона складалася лише з двох професорів, то це спонукало керівництво Університету до активізації діяльності щодо підсилення професорського складу теологічного факультету: у 1869/1870 н. р. в його складі було уже шість професорів. Натомість досить чисельну професорську колегію ще наприкінці 1840-х років мав філософський факультет: до неї належали Миколай Ліпінський, Франц Амтманн, Антон Вахгольц, Карлман Тангль, Яків Головацький, Ян Шляхтовський, Ігнацій Лемох та Александер Завадський. Проте значна частина вказаних викладачів пропрацювали до початку 1850-х років, а тоді відбулася доволі відчутна зміна у складі професорської колегії факультету. Від останньої третини ХІХ ст. на факультетах існували колегії професорів, до яких входили й по два представники від приватних доцентів. Натомість решту викладачів факультету характеризували в офіційних статистично-довідкових виданнях Університету в рубриці «Інші члени факультету». Наприкінці австрійського періоду замість терміна «колегія професорів» починають офіційно вживати термін «Гроно професорів» (до нього не належали почесні чи емеритовані професори факультетів, їх згадували першими – перед рубриками «Гроно професорів»). Натомість інші викладачі згадані в рубриках «Члени вчительського складу, котрі не належать до грона професорів» (серед них – приватні доценти з титулами звичайних чи надзвичайних професорів, приватні доценти, вчителі, лектори, ад'юнкти, супленти)¹.

Зазначимо, що в австрійському законодавстві від останньої третини ХІХ ст. вказувалося:

«Сучасна структура та організація університетів базується на уявленні про них, як про державні установи з певними повноваженнями щодо самоврядування

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II; Skład Uniwersyteytu, 1879/1880, I–II – 1917/1918, I–II.

та дисциплінарного права, які замінили корпоративні права, що існували раніше. Основні закони держави передають повноваження щодо прийняття законів про Університет Імперській раді (рейхсрату), а повноваження щодо призначення професорів – державному уряду. За законом від 27 квітня 1873 (Вісник федерального законодавства № 63) були введені в дію положення про організацію академічних установ.

Відповідно до цієї організаційної структури університети поділяються на чотири факультети: теологічний, юридично-політичний, медичний та філософський, до яких належать викладацький склад та зараховані студенти. До викладацького складу факультету належали усі без винятку звичайні та надзвичайні професори, приватні доценти та викладачі. Усі звичайні та надзвичайні професори формують колегію професорів (у кількості, що не перевищує половини усього складу), яку очолює обраний декан.

Професорська колегія приймає рішення щодо всіх навчальних та дисциплінарних питань, які не входять до управлінських повноважень академічного сенату, тоді як академічний сенат на правах вищого наукового органу здійснює загальний нагляд і може приймати рішення замість професорського складу. Декан очолює професорську колегію і є її виконавчим органом; ректор виконує подібні завдання в сенаті, він відповідає за управління сенатом і представляє Університет назовні, зокрема у Міністерстві освіти»¹.

Щодо динаміки кількості професорсько-викладацького складу Львівського університету, то в другій половині XIX – на початку XX ст. вона була такою: у 1850/1851 н. р. – 27 осіб (19 професорів, 8 суплентів і лекторів), у 1899/1900 н. р. – 105 осіб (60 професорів, 1 почесний професор, 39 приватних доцентів, 6 суплентів і лекторів), у 1913/1914 н. р. – 169 осіб (відповідно – 83, 4, 66, 16). Найбільше викладачів працювало на філософському факультеті, позаяк тут навчання відбувалося з багатьох гуманітарних і природничих спеціальностей, найменше – на теологічному факультеті. У 1913/1914 н. р. педагогічний колектив філософського факультету налічував 74 особи, медичного факультету – 47 осіб, юридичного факультету – 31 особу, теологічного факультету – 17 осіб. Окрім того, в Університеті працювало близько 70 асистентів².

¹ Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – Музей історії ЛНУ імені Івана Франка), ц.-к. Університет імені цесаря Франца I у Львові: витяги з австрійського освітнього законодавства за виданнями початку XX ст. (копія).

² О. Suchyj, «Rozwój Lwowskiego środowiska uniwersyteckiego na przełomie XIX i XX w.», *Nauki prawne powieży tradycją a współczesnością. Prace dedykowane Profesorowi Romanowi Longchamps de Berier w 70 rocznicę śmierci* (Lublin, 2011), 100.

Неможливо оминати увагою один аспект, який має важливе значення для міркувань про структуру Університету. У середині – другій третині XIX ст. в офіційних статистично-довідкових виданнях Львівського університету, коли йшлося про вакансії професорів, вказувалося формулювання не «вакантна кафедра», а «вакантна викладацька посада» («вакантна навчальна посада викладача»)¹, зокрема – «Навчальні посади викладачів церковної історії, церковного права і біблійних наук Старого Завіту вакантні і будуть заміщені»². Отже, для дослідження структури Львівського університету до 1939 р. доцільним є опертя не на кафедри як підрозділи, а саме на викладацькі посади – професорів, доцентів, суплентів, із вказівкою предметної сфери їхніх звань. Це полегшить відтворення структури Університету на основі його офіційних статистично-довідкових видань, де кафедри не представлені, а вказані лише посади викладачів.

Студентство

На першому етапі діяльності відновленого Львівського університету, на навчання записували осіб, які закінчили «нормальну» школу, а далі – п'ятирічну гімназію. Для зарахування до Університету претендентові мало виповнитися не менше 17 років. Наявність при Університеті гімназії (спершу – Академічна гімназія, пізніше – Перша гімназія) допомагала факультетам бути забезпеченими необхідною кількістю студентів.

Гімназія була заснована одночасно із Університетом у 1784 р. і знаходилася в університетській будівлі. Навчання у гімназії відбувалося німецькою і латинською мовами. Учні слухали такі предмети, як латинська і грецька мови, історія, географія, арифметика, риторика, релігія та ін. У перший рік існування гімназії у її класах навчалося 427 учнів. У першому класі – 155 учнів, другому – 105, третьому – 77, четвертому – 60, п'ятому – 30. Вихованці гімназії переходили на філософський факультет³.

Закінчивши гімназію, студенти навчалися на філософському факультеті. На початках діяльності Йосифінського університету навчання на філософському факультеті тривало два роки, а згодом становило вже три роки. Після навчання на філософському факультеті студенти мали право

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1850/1851, I–II; 1863/1864, I–II – 1868/1869, I–II;

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg sammt der Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I–II.

³ Звідомлення дирекції академічної гімназії у Львові за рік шкільний 1900–1901. Львів, 1901. С. 14.

перейти на один із інших факультетів, де навчання тривало протягом п'яти років.

Дані про склад студентів Львівського університету, на жаль, збереглися не за всі роки. Кількісний склад студентів на трьох факультетах Францисканського університету подаємо у таблиці:

Навчальні роки	Кількість студентів по Університету	Розподіл студентів по факультетах (у відсотках)		
		філософський	юридичний	теологічний
1817/1818	869	59,9	20,2	19,9
1822/1823	1 246	56,5	19,6	23,9
1827/1828	1 643	40,3	30,5	29,2
1832/1833	1 299	44,0	18,2	37,8
1837/1838	1 182	34,9	25,2	39,9
1842/1843	950	30,6	35,8	33,6
1847/1848	944	43,1	27,8	29,1

Як свідчать дані таблиці, до кінця 20-х років XIX ст. кількість студентів помітно зростала. Далі спостерігаємо спад, що тривав до кінця 40-х років. На зменшення кількості студентів передусім вплинуло Польське повстання 1830–1831 рр. Найбільшим за чисельністю був філософський факультет. Приблизно однакова кількість студентів навчалася на юридичному й теологічному факультетах.

Як відомо, навчання в Університеті було платним, що потребувало від студентів та їхніх батьків значних видатків. Загалом університетська освіта була доступною для дітей заможних батьків, однак, були й винятки: невелика кількість вихідців із бідних сімей мала можливість здобути освіту.

Більшість студентів, які навчалися в Університеті, за національністю були поляками. Другими за чисельністю були українці. Національний склад студентів Львівського університету ілюструє таблиця:

Навчальні роки	Поляки (%)	Українці (%)	Вірмени (%)	Інші (%)	Відомості відсутні
1817/1818	49,8	26,2	0,6	0,3	23,1
1822/1823	48,3	29,3	0,4	0,9	21,1
1827/1828	49,7	33,4	0,6	1,7	14,6
1832/1833	46,0	38,7	0,3	2,4	13,0
1837/1838	43,2	44,0	0,4	1,4	11,0
1842/1843	54,4	39,6	0,4	4,1	1,5
1847/1848	57,0	37,4	0,6	3,6	1,4

Варто зауважити, що ці відомості про національний склад студентів є приблизними, оскільки виведені з даних про віровизнання студентів. У нашому випадку римо-католики – поляки, греко-католики – українці. Як правило, понад 90 % студентства були вихідцями з Галичини.

Кількісний склад студентства свідчить про те, що Львівський університет у першій половині XIX ст. був одним із найбільших навчальних закладів Європи.

У другий половині XIX – на початку XX ст. австрійське законодавство визначало студентів як «звичайних або надзвичайних слухачів». Зарахування звичайного студента відбувалося на основі атестата гімназії. На початку XX ст. усе частішим ставало зарахування на навчання жінок, проте лише за певних умов і тільки на філософський та медичний факультети¹.

У статистично-довідкових виданнях Львівського університету «Статистичний виказ слухачів» почали публікувати від зимового семестру 1881/1882 н. р., наводячи відомості за попередній навчальний семестр.

1880/1881, II					
Слухачі	Факультети				Загалом
	Теологічний факультет	Юридичний факультет	Медичний факультет	Філософський факультет	
1	2	3	4	5	6
Разом	313	553		128	994
Звичайні	284	534		89	907
Надзвичайні	29	19		39	87
Місцеві	313	542		118	973
Іноземці	–	11		10	21
Поляки	81	440		92	613
Українці	232	106		34	372
Німці	–	5		2	7
Угорці	–	2		2	4
Римо-кат.	81	376		82	539
Греко-кат.	232	106		34	372
Протестанти	–	4		1	5
Юдеї	–	67		11	78
З повною оплатою «чесного»	–	370		87	457

¹ Музей історії Львівського національного університету імені Івана Франка (далі – Музей історії ЛНУ імені Івана Франка), ц.-к. Університет імені цесаря Франца I у Львові: витяги з австрійського освітнього законодавства за виданнями початку XX ст. (копія).

Закінчення табл.

1	2	3	4	5	6
Звільнені від половини оплати «чесного»	–	120		11	131
Звільнені від усієї оплати «чесного»	–	63		30	93
Стипендисти	–	72		21	93

Наголосимо, що з 39 надзвичайних слухачів філософського факультету 31 був слухачем фармації. Також варто зазначити, що терміном «чесне» окреслювали оплату за навчання. На теологічному факультеті «чесного» не сплачували, водночас на ньому не було й стипендій¹. Загалом, стипендійне забезпечення студентів було серед найскладніших компонентів організації навчального процесу в Університеті. Стипендії для студентів часто забезпечували меценати або ж різноманітні товариства².

1890/1891, II					
Слухачі	Факультети				Загалом
	Теологічний факультет	Юридичний факультет	Медичний факультет	Філософський факультет	
1	2	3	4	5	6
Разом	348	649		172	1 169
Звичайні	339	626		97	1 062
Надзвичайні	9	23		75	107
Місцеві	341	621		160	1 122
Іноземці	7	28		12	47
Поляки	69	552		136	757
Українці	279	93		35	407
Німці	–	2		1	3
Угорці	–	1		–	1
Болгари	–	1		–	1

¹ Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I.

² ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 92 (Оголошення про конкурси на отримання стипендій студентами, 1853); ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 135 (Оголошення Намісництва у Львові про конкурси на отримання стипендій студентами, 1855); ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 244 (Оголошення Ради Галицького крайового управління у Львові про встановлення стипендії ім. Агенора графа Голуховського для студентської молоді, 1861).

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ТА ГОЛОВНІ ЗАСАДИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Закінчення табл.

1	2	3	4	5	6
Римо-католики	65	379		97	541
Греко-католики	279	108		35	422
Вірмено-католики	4	1		3	8
Протестанти	–	2		2	4
Юдеї	–	159		34	193
Інші	–	–		1	1
З повною оплатою «чесного»	3	512		118	633
Звільнені від половини оплати «чесного»	15	97		21	133
Звільнені від усієї оплати «чесного»	330	40		33	403

Серед 75 надзвичайних слухачів філософського факультету Львівського університету у літньому семестрі 1890/1891 н. р. 70 були слухачами фармацевтичного курсу. На теологічному факультеті не було стипендій, а «чесне» сплачували лише винятково¹.

1900/1901, II					
Слухачі	Факультети				Загалом
	Теологічний факультет	Юридичний факультет	Медичний факультет	Філософський факультет	
1	2	3	4	5	6
Разом	310	1 268	110	284	1 972
Звичайні	232	1 247	108	194	1 781
Надзвичайні	78	21	2	90	191
Місцеві	307	1 240	100	272	1 919
Іноземці	3	28	10	12	53
Поляки	70	976	99	223	1 368
Українці	240	286	10	59	595
Чехи	–	–	–	1	1
Болгари	–	–	1	1	2
Німці	–	5	–	–	5

¹ Skład Uniwersytetu, 1891/1892, I.

1	2	3	4	5	6
Угорці	–	1	–	–	1
Римо-католики	70	649	55	170	944
Греко-католики	240	298	9	62	609
Вірмено-католики	–	9	–	–	9
Протестанти	–	3	1	3	7
Юдеї	–	309	45	48	402
Інші	–	–	–	1	1
З повною оплатою «чесного»	–	985	72	130	1 187
Звільнені від половини оплати «чесного»	–	189	21	42	252
Звільнені від усієї оплати «чесного»	310	94	17	112	533

Зі 108 звичайних слухачів медичного факультету було 4 звичайні слухачки; зі 194 звичайних слухачів філософського факультету – 7 звичайних слухачок; з 90 надзвичайних слухачів філософського факультету – 21 слухач фармації, 52 надзвичайних слухачки та 3 госпітантки (практикантки).

На початку 1910-х років «статистичний виказ» Львівського університету мав іншу рубрикацію, яка передбачала наголос на гендерному, а не національно-релігійному складі студентів, а також на відображенні фінансової сторони навчання. У літньому семестрі 1910/1911 н. р. у Львівському університеті навчалася 4 595 осіб (з них із різних країв Австро-Угорщини – 4 413, з інших держав – 82). Статистика по факультетах була такою: на теологічному факультеті навчалася 357 осіб, зокрема – 354 звичайні слухачі та 3 надзвичайні слухачі. Серед них від сплати «чесного» повністю були звільнені 352 слухачі, натомість 5 слухачів сплачували його у повному обсязі. На факультеті права та політичних наук навчалася 2 907 студентів – 2 875 звичайних слухачі та 32 – надзвичайні. Від сплати «чесного» серед них були звільнено 158, від сплати його половини – 214, сплачували «чесне» повністю 2 595 студентів, натомість 88 осіб отримували стипендії. На медичному факультеті навчалася 400 студентів – 327 звичайні слухачі, чотири – надзвичайні та 69 звичайних слухачки. Із них від сплати «чесного» були повністю звільнені 113 осіб, від сплати його половини – 121 особа,

сплачували «чесне» повністю 166 осіб, а стипендії отримували 36 студентів. Натомість на філософському факультеті, де навчалася 931 особа, цей статистичний зріз був таким: звичайні слухачі – 470, звичайні слухачки – 185; надзвичайні слухачі – 57, надзвичайні слухачки – 133; слухачі фармації – 66, слухачки фармації – 14; госпітантки – 6. Із них від сплати «чесного» повністю були звільнені 169 осіб, від сплати його половини – 48 студентів, повністю «чесне» сплачували 714 осіб, стипендії отримували – 72 студенти¹.

У подальшому рубрики офіційної статистики студентів Університету знову було змінено. Тож на кінець австрійського періоду його історії маємо такий статистичний зріз. У літньому семестрі 1916/1917 н. р. в Університеті навчалася 1 259 студентів.

Факультет	Звичайні слухачі	Звичайні слухачки	Разом	Надзвичайні слухачі	Надзвичайні слухачки	Разом	Госпітантки	Госпітантки	Разом	Сума
Теологічний	240		240	2		2				242
Права і політичних наук	310		310							310
Медичний	195	141	336	4		4				340
Філософський	88	185	273	18	72	90		4	4	367
Разом	833	326	1159	24	72	96		4	4	1259

Серед надзвичайних слухачів філософського факультету було 5 слухачів фармації, серед надзвичайних слухачок – 12 слухачок фармації. Стосовно ж походження слухачів, то 1 198 походило з Галичини, 15 – із Буковини, 3 – із тієї частини Сілезії, що перебувала у складі монархії Габсбургів, 14 – із інших країв монархії, 15 – із Угорщини, 10 – з Королівства Польського, двоє – з Литви, по одному – із Великого князівства Познанського та з Румунії².

На основі соціологічного аналізу студентства Львівського університету на початку ХХ ст. В. Благий стверджує, що у цей період університетська освіта була найбільш популярною серед випускників галицьких середніх шкіл, тож і «статус студента Львівського університету був найпрестижнішим серед вищих навчальних установ міста і краю. В 1900–1914 рр. особливостями динаміки чисельності його студентів в порівнянні з відповідними

¹ Skład Uniwersytetu, 1911/1912, I.

² Skład Uniwersytetu, 1917/1918, I–II.

факультетами університетів Австрії були: найвищий приріст кількості студентів-філософів, кількості і відсотку студентів-медиків, перевага за кількістю і часткою студентів-теологів та за відсотком студентів-юристів. Та й загальна кількість студентів у Львівському університеті за цей період зросла більше, ніж у будь-якому з австрійських університетів».

Також В. Благий зауважує, що поляки, українці та євреї найчастіше вступали до Львівського університету, хоча були й поодинокі представники інших національностей. За словами В. Благого, серед вступників були представники різних соціальних верств, окрім того, «зростала частка вихідців із незаможних сімей», «помітно зменшилась кількість вступників на теологічний факультет і відповідно зросла частка бажаючих здобувати світські професії, зокрема, юриста».

У розвідці В. Благого ідеться і про права й обов'язки студентів, зокрема про те, що чимало залежало від документа про середню освіту та громадянства, бо це впливало на визначення належності студентів до категорії звичайних, надзвичайних чи госпітантів і своєю чергою теж визначало права й обов'язки. Відрізнялися й умови навчання на кожному з факультетів. І найважчими, як пише В. Благий, були умови «для студентів-медиків як за насиченістю навчального процесу, так і за затратою коштів на здобуття освіти».

Щодо оплати навчання у Львівському університеті, а воно було платним, за винятком теологічного факультету, то чимало залежало від матеріального становища студента. *«Оскільки чимало з них походило з незаможних сімей, то мусили після занять вдаватись до заробітчанства, що, як доводить успішність за державні екзамени, часто-густо негативно впливало на їхній рівень знань. Важливу роль соціального захисту для убогих студентів мали гуртожитки та стипендії. Останні надавалися, як правило, з приватних фондів і не завжди визначальним для їх отримання був рівень успішності та дисципліни»*¹.

Особливості навчального процесу

Навчальний рік у Львівському університеті на різних етапах австрійського періоду розпочинався на початку вересня або ж на початку жовтня і закінчувався відповідно наприкінці червня або ж липня. Навчальний рік поділявся на два семестри (півріччя) – зимовий та літній. Наприклад, наприкінці австрійського періоду початком зимового семестру було 1 жовтня 1917 р., а завершенням – 23 березня 1918 р. Запис на навчання розпочинався

¹ Благий, Студентство Львівського університету в 1900–1914 роках: історико-соціологічний аспект, 18–19.

23 вересня 1917 р. і тривав до 8 жовтня. Упродовж 9–17 жовтня записатися можна було лише з дозволу грона професорів факультету, на якому слухач мав намір навчатися, а пізніше – лише з дозволу академічного сенату Університету, і то у надзвичайному випадку. Літній семестр 1917/1918 н. р. був таким: початок – 4 квітня 1918 р., закінчення – 31 липня. Початок записів датовано 28 березня, закінчення – 11 квітня. Від 12 до 19 квітня записатися на навчання можна було лише з дозволу факультетського грона професорів, пізніше, як і попереднього семестру, – з дозволу академічного сенату Університету¹.

Як бачимо, на останньому етапі австрійського періоду першочергова увага в організації навчального процесу надавалася записам студентів на ті чи інші курси. Такі записи вносили у головні каталоги студентів².

Характеризуючи особливості навчального процесу у Львівському університеті від часу його відновлення Йосифом II, наголосимо, що австрійські університети XVIII ст. діяли за традиційним загальноєвропейським зразком. Навчання на «нижчому», філософському факультеті, розглядали як підготовку для подальшого навчання на трьох «вищих» факультетах: теологічному, юридичному та медичному. Сенс такої схеми полягав у тому, що традиційні п'яти- чи шестикласні латинські школи не давали змоги майбутнім студентам одразу вибрати потрібний для навчання фах. Водночас, філософський факультет ніби дорівнював навчанням на вищому гімназійному рівні та був підготовчим для навчання в Університеті. Отже, існувала дворівнева система навчання у межах навчання в Університеті. У 1824/1825 н. р. було запроваджено новий навчальний план, що був чинним до 1848/1849 н. р.³

Навчальний процес у Львівському університеті в австрійський період був організований на основі декількох форм занять, проте на пізніших етапах досліджуваного періоду їхня кількість розширилася. На основі аналізу джерельних матеріалів до історії першого етапу діяльності Францисканського Університету бачимо, що до середини XIX ст. можна говорити лише про лекції та практичні заняття (вправи). Лекції поділялися на публічні, або ж відкриті (обов'язкові для відвідування, при чому ці заняття були платними), та надзвичайні (тобто ті, які не були обов'язковими для відвідування й могли

¹ Program wykładów, 1917/1918, I–II.

² Наприклад, ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 589 (Головний каталог звичайних слухачів філософського факультету, 1893/1894); спр. 590 (Головний каталог звичайних слухачів філософського факультету, 1893/1894).

³ Röska-Rydel, Kultur an der Peripherie des Habsburger Reiches, 422.

бути і платними, і безкоштовними). На філософських студіях, зважаючи на їхній підготовчий характер, замість рубрики «Публічні лекції» існувала рубрика «Обов'язкові курси», тобто ті, які обов'язково мали відвідувати студенти усіх інших студій. Окремий різновид занять становили уроки малювання, французької та італійської мов, танців і фехтування¹.

Від середини XIX ст. відбулися зміни в організації навчального процесу. Передусім філософський факультет позбувся статусу підготовчого, що позначилося на специфіці його діяльності, зокрема, у навчальній сфері. Навчання на цьому факультеті тепер відбувалося за окремими спеціальностями – фахами: філософсько-історичним, філологічним та математично-природничим. Зокрема, у зимовому семестрі 1854/1855 н. р. підготовка в межах кожного з означених фахів була такою:

I. Філософсько-історичний фах: «Основи теоретичної філософії» (М. Ліпінський); «Представлення історії філософії давнини» (М. Ліпінський); «Психічна антропология» (М. Ліпінський); «Загальна історія: історія європейських держав у VI і VII ст.» (А. Вахгольц); «Історія Австрії: історія Австрійської монархії від воцаріння імператора Карла VI до найновіших часів» (А. Вахгольц); «Практичні вправи в історичному семінарі (стосуються нового часу)» (А. Вахольц); «Систематична естетика» (Й. Глох); «Вища педагогіка: загальні основи виховання і їх застосування у формуванні фізичних та інтелектуальних здібностей» (Л. Маліновський);

II. Філологічний фах: «Історія римської літератури» (В. Кергель); «“Антигона” Софокла» (В. Кергель); «Перша промова Демосфена проти Філіппа» та «“Метаморфози” Овідія» у філологічно-історичному семінарі (В. Кергель); «Середньонімецька грамати́ка з вправами» (Й. Глох); «Історія давньонімецької літератури»; «Руська мова» (Я. Головацький); «Руська література» (Я. Головацький);

III. Математично-природничий фах: «Теорія і рішення вищих числових рівнянь» (І. Лемох); «Ознаки ковергенції і дивергенції у безкінечних рядах і розвиток функцій у безкінечних рядах» (І. Лемох); «Загальна фізика з експериментального погляду» (В. П'єр); Практичні заняття для кандидатів на навчальні посади (В. П'єр); Основи теорії хвиль з аналітичного погляду (В. П'єр); «Електричні парадіаелектромагнетичні та магнето-електричні дії у вищих розрахунках» (В. Урбанський); «Загальна і спеціальна мінералогія, зокрема, для фармацевтів» (Г. фон Лобажевський); «Спеціальна ориктогнозія з вправами у визначенні мінералів, передусім для кандидатів на навчальні

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I-II – 1842/1843, I-II.

гімназійні посади» (Г. фон Лобажевський); «Медична зоологія» (Г. М. Шмідт); «Історія тварин» (Г. М. Шмідт); «Загальна та спеціальна неорганічна хімія, передусім для фармацевтів» (Г. Вольф).

Окрім того, студенти кожного фаху мали відвідувати обов'язкові предмети: сільське господарство, педагогіку, польську мову та літературу¹.

Поділ навчального процесу на філософському факультеті на філософсько-історичний, філологічний та математично-природничий фахи існував ще у 1870-х роках.

В останні десятиліття ХІХ – на початку ХХ ст. офіційні статистично-довідкові видання Університету не містять вказівок на фахи філософського факультету. «Програми курсів» містять рубрикації за певними напрямми, проте ототожнювати їх зі спеціальностями, як часто роблять дослідники, є помилкою (це чітко ствердив Р. Тарнавський у своєму дисертаційному дослідженні). Рубрики у тодішніх «Програмах курсів» існували лише для того, аби студенти могли легше зорієнтуватися у дисциплінах, на які хотіли записатися (наприклад, на зламі ХІХ–ХХ ст. курси, представлені на філософському факультеті, були об'єднані в рубрики «Філософія і педагогіка», «Історія і географія», «Філологія, історія літератури і мистецтво», «Математичні та природничі науки»). Тодішня система навчання передбачала вільний запис студентів на курси, які були важливими для їхньої професійної підготовки, а фах студента визначав передусім семінар, у якому він працював, та поєднані з цим семінаром (або ж вправами) лекційні курси. Керівництво Університету, готуючи «Програми курсів», акцентувало увагу студентів: «Слухачам рекомендують відвідувати заняття інших викладачів у вільний від основних лекцій час»².

Саме в одному із семінарів студент готував докторську роботу, якщо прагнув захистити навчання з науковим ступенем. Наголосимо, що, наприклад, ступінь доктора філософії у характеризований період визначався за галузями (доктор філософії в галузі), які можна ототожнити зі спеціальностями. Галузь цього наукового ступеня визначалася завдяки т. зв. строгому іспиту (ригорозу), що поєднував два предмети на вибір кандидата на отримання ступеня³.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1854/1855, I.

² Program wykładów, 1899/1900, I.

³ Докладніше див.: Тарнавський, Народознавство у Львівському університеті наприкінці ХІХ – в першій половині ХХ ст.: контексти, дискурси, наукові зв'язки. (дисертація).

Від середини XIX ст. на філософському факультеті Львівського університету з'явилася така форма практичних занять, як семінар. З часом саме вона стала визначальною для фахової підготовки студентів і поширилася на інших факультетах. Семінари могли мати декілька різновидів (наприклад, вищий і нижчий семінари). Керувати семінарами доручали лише професорам. Нижчою формою семінару був просемінар. У Львівському університеті просемінар існував здебільшого для підготовки філологів-класиків – знавців грецької та латинської мов: існувала традиція, що професор, який спеціалізувався на грецькій мові керував грецьким відділом філологічного семінару та латинським відділом – просемінару, а професор, котрий спеціалізувався на латині – латинським відділом філологічного семінару та грецьким відділом – просемінару. Зокрема, у «Програмах курсів» зазначено:

Філологічний семінар, Грецький відділ: Пояснення трагедії Евріпіда «Іполіт», аналіз письмових робіт членів семінару (звичайний професор, доктор Л. Цвіклінський, у четвер із 10 до 13, Зала археологічного інституту);

Філологічний просемінар, Латинський відділ: Пояснення книги XXII Лівія; вправи з домашнього завдання; письмові й усні вправи латинською мовою (звичайний професор, доктор Л. Цвіклінський, у п'ятницю і суботу з 11 до 12 години, зала археологічного інституту);

Філологічний семінар, Латинський відділ: Пояснення пісні Катулла; читання книги II Лівія; оцінка робіт членів семінару (звичайний професор, доктор Б. Кручкевич, у понеділок з 10 до 12 години, зала археологічного інституту);

Філологічний просемінар, Грецький відділ: пояснення книги VIII «Кіропедії» Ксенофонта та книги XI «Одіссеї» Гомера; усні та письмові вправи у перекладах «Парадоксів» Цицерона одночасно з відповідними польськими текстами грецькою мовою, а грецьких – латинською (звичайний професор, доктор Б. Кручкевич, у суботу з 8 до 10 години, зала археологічного інституту)¹.

Ще однією з форм практичних занять, традиційною для Львівського університету, були вправи. Зазначимо, що один викладач міг паралельно керувати і вправами, і семінаром. Вправи уважалися нижчими від семінару за статусом і були, за наявності відповідного їм семінару, фактичною підготовкою до нього. Подекуди вправи та семінар могли бути об'єднаними (зокрема, семінарські вправи з історії польської літератури, якими керував професор Роман Пілят²). Для точних і природничих наук усталеним

¹ Program wykładów, 1899/1900, I.

² Program wykładów, 1899/1900, I.

було формулювання «практичні вправи» (зокрема, «в лабораторії»), для гуманітарних наук – просто «вправи». Відмінність у цих формулюваннях не була випадковою, адже точні та природничі науки передбачали експериментальну складову.

Як у межах вправ, так і просемінару та семінару відбувалося читання й опрацювання джерел, їх інтерпретація, обговорення дискусійних питань тощо, проводилися письмові роботи.

Окремою формою занять був репетиторій, тобто повторення матеріалу. Часто репетиторій міг бути поєднаним із вправами. Наприклад, професор географії Антоній Реманн проводив репетиторій та географічні вправи¹.

Поділ на фахи існував і на право-, і державознавчому факультеті, проте лише у першій половині 1850-х років. Тоді на факультеті існували три фахи: загальний науковий фах, адміністративний фах і юридичний фах². Наприклад, у першому семестрі 1854/1855 н. р. підготовка у їхніх межах виглядала так:

I. Загальний науковий фах: «Вступ до філософії права, відтак – природне приватне право» (Е. Гербст); «Політична економія» (Я. Паздера); «Теорія статистики і статистика великих європейських держав» (А. Гаммер); «Наука про державні розрахунки, особливо про загальні принципи науки про розрахунки, про методи розрахунків, і про форми майнових розрахунків» (З. Штайнер);

II. Адміністративний фах: «Церковне право» (Ф. Коттер); «Австрійське адміністративне право» (Я. Паздера); Австрійське фінансове право (А. Гаммер); «Офіційні акти цивільних влад і військові справи» (Я. Паздера); «Судова медицина для юристів з практичними демонстраціями» (Ф. Гатчер); «Рятувальні заходи при уявних смертях і раптових небезпеках для життя» (Ф. Гатчер);

III. Юридичний фах: «Римське право: загальна частина та речове право» (Ф. Коттер); «Давність і набуття права власності за давністю володіння згідно з австрійським цивільним правом і в порівнянні з римським правом, пруським земельним правом і Кодексом Наполеона» (Ф. Коттер); «Австрійське кримінальне право» (Е. Гербст); «Австрійське загальне цивільне право згідно зі загальним цивільним законодавством» (Є. Фангор); «Австрійське судочинство та інструкції щодо проведення процесів у майнових справах» (Й. Шольц); «Австрійське торговельне та вексельне право» (Й. Шольц)³.

¹ Program wykładów, 1899/1900, I.

² Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1854/1855, I–II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1854/1855, I.

Надалі офіційні статистично-довідкові видання, під час подачі курсів юридичного факультету, не містили їхньої рубрикації. Як і на філософському факультеті, фактичну спеціальність студента визначала його робота у межах тих чи інших практичних занять та відвідування пов'язаних і з ними лекцій. Всі інші курси вважалися додатковими. Однією з найпоширеніших форм занять (окрім лекцій) на юридичному факультеті в другій третині XIX ст. був репетиторій (наприклад, у зимовому семестрі 1870/1871 н. р. відбувався репетиторій із римського права під керівництвом Франца Коттера, репетиторій з австрійського загального приватного права під керівництвом Анджея Фангора та репетиторій із науки фінансів під керівництвом Леона фон Білінського¹). Відтак, усе більше утверджувалася така форма практичних занять, як семінар. Наприклад, «Програма курсів» за зимовий семестр 1899/1901 н. р. містила рубрику «Семінарські вправи (безкоштовні)»:

Семінар із римського права (звичайний професор доктор П'єнтак, час і день узгодять згодом);

Семінар із науки адміністрації (звичайний професор доктор Пілят, у четвер з 18:00 до 20:00 години, зала VI);

Семінар із міжнародного права (звичайний професор доктор Рошковський, у суботу з 16:00 до 17:00 години, зала XIII);

Семінар із польського права – звичайний професор доктор Бальцер, субота з 16:00 (одна друга) до 18:00 (одна друга), зал 10.

Семінар із церковного права (звичайний професор доктор Абрагам у п'ятницю з 16:00 до 17:00 години, зала XII);

Криміналістичний семінар (звичайний професор доктор Гризецький, у понеділок дві години);

Вищий семінар із економіки та науки фінансів (звичайний професор доктор Охенковський, у середу з 18:00 до 20:00 години, зала IX);

Семінар із економіки для початківців (звичайний професор доктор Охенковський, у п'ятницю з 18:00 до 20:00 години, зала IX);

Економічний семінар (звичайний професор доктор Гломбінський, в суботу з 18:00 до 20:00 години, зала XIII)².

На відміну від філософського та юридичного факультетів, на теологічному факультеті поділу на фахи впродовж другої половини XIX – початку XX ст. не було впроваджено взагалі. В офіційних статистично-

¹ Ordnung der Verlesungen, 1870/1871, I.

² Program wykładów, 1899/1900, I.

довідкових виданнях Львівського університету другої третини ХІХ ст. перелік курсів цього факультету окреслено як «Теологічні лекції для кандидатів духовного стану». Наприклад, у вже згаданому зимовому семестрі 1854/1855 н. р. наповнення цієї рубрики було таким: «Історія християнської Церкви, переплетена з історією богословської літератури від заснування Христової Церкви до понтифікату Григорія VII» (О. фон Криницький); «Біблійна археологія» (Я. фон Кухарський); «Гебрейська мова» (Я. фон Кухарський); «Сирійська, халдейська та арабська мови з практичними вправами» (Я. фон. Кухарський); «Біблійна герменевтика» (А. Чайковський); «Грецька мова і екзегеза Євангелія від св. Йоана» (А. Чайковський); «Екзегетичні лекції по Посланню до Ефесян» (А. Чайковський); «Загальна педагогіка» (Л. Маліновський); «Догматична теологія» (Ф. Пельц); «Наставлення догматическіє» (Я. Ціпановський); «Моральна теологія» (Л. Маліновський); «Пастирська теологія» (Ю. Загурський); «Богословіє пастирское» (А. Юзичинський); «Катехитика» (польською мовою); «Методика» (Я. Островський); «Наставлення катахетично-педагогічна» (А. Чайковський)¹.

Заняття на теологічному факультеті були організовані за навчальними роками (курсами). Зокрема, у 1870/1871 н. р.:

I навчальний рік: «Загальна догматика» (С. Сембратович); «Божественна історія» (К. Сарніцький); «Грамматика гебрейської мови» (К. Сарніцький); «Трактування вибраних розділів Старого Завіту з Вульгати (пророк Ісаїя)» (К. Сарніцький); «Грамматика східних діалектів (сирійського і халдейського) з практичними вправами» (К. Сарніцький);

II навчальний рік: «Спеціальна догматика» (С. Сембратович); «Біблійна герменевтика» (Ю. Вацка); «Трактування книг Нового Завіту згідно з грецьким текстом: Перше послання до Коринтян» (Ю. Вацка); «Трактування згідно з текстом Вульгати» (Ю. Вацка); «Вищі трактування Послання до Євреїв» (Ю. Вацка); «Педагогіка» (німецькою мовою) (Ф. Костек);

III навчальний рік: «Моральна теологія» (А. Філярський); «Церковна історія» (Й. Делькевич);

IV навчальний рік: «Пастирська теологія» (українською мовою) (Ф. Костек); «Пастирська теологія» (польською мовою) (Р. Левіцький); «Інституції канонічного права» (Щ. Заблоцький); «Катехитика і методика» (польською мовою) (Я. Гаусманн); «Катехитика і методика» (українською мовою) (Г. Крижановський)².

¹ Ordnung der Verlesungen, 1854/1855, I.

² Ordnung der Verlesungen, 1870/1871, I.

На зламі XIX–XX ст. навчальний процес на теологічному факультеті був надалі організований за чотирма навчальними роками. Серед форм занять, окрім лекцій, тоді фіксуємо вправи («вправи з церковної історії» обсягом дві години на тиждень, якими керував надзвичайний професор, доктор теології Ян Фіалек; наголошувалося, що участь у них – «тільки за попереднім записом у професора»¹).

Керівництво Університету також звертало увагу на те, що «будь-які лекції з теології призначені здебільшого для кандидатів духовного стану, однак згідно з ухвалою від 15 вересня 1851 р. (збірник Ухвал №216), їх можуть відвідувати, окрім студентів теологічного факультету, також студенти інших факультетів або духовні особи, які не належать до Університету»².

На медично-хірургічних студіях у першому семестрі 1854/1855 н. р. навчальний процес передбачав поділ на обов'язкові лекції, розподілені за трьома навчальними роками, та необов'язкові лекції. Зокрема:

обов'язкові лекції:

I навчальний рік: «Анатомія людини з оглядом фізіологічної будови та обґрунтуванням практичного застосування: загальна анатомія, кістки та зв'язки, м'язи» (К. А. Фойгт); «Загальна і медична фізика» (Ф. Ляутнер);

II навчальний рік: «Загальна і спеціальна фізіологія людини та фармакогнозія» (І. В. Гавранек);

III навчальний рік: «Спеціальна медична патологія і терапія разом з польовими медично-практичними заняттями» (П. Й. Горачек); «Спеціальна хірургічна патологія і терапія, разом із навчанням операцій, інструментів і бандажів, польовими хірургічно-практичними польовими заняттями» (К. Нагель); «Судова медицина з практичними демонстраціями» (Ф. Гатчер). Навчання хірургічних операцій на трупах і накладання бандажних пов'язок у присутності К. Нагеля та під керівництвом хірургічно-клінічних асистентів.

Необов'язкові лекції: «Топографічна анатомія разом з практичними демонстраціями на трупах» (К. А. Фойгт); «Патологічна анатомія» (Ф. Гатчер); «Рятувальні заходи при уявних смертях і раптових небезпеках для життя» (Ф. Гатчер); «Стоматологія» (В. Штраський); «Лікування вушних хвороб» (В. Штраський); Практичне акушерство (тримісячна практика у Загальній лікарні під керівництвом Ф. Вебера) лише для акушерів, котрі склали строгий іспит з хірургії; патолого-анатомічні заняття на трупах (під керівництвом П. Й. Горачека); Судові розтини (Ф. Гатчер); «Теоретичне акушерство» польською і німецькою мовами (Ф. Вебер)³.

¹ Program wykładów, 1899/1900, I.

² Program wykładów, 1899/1900, I.

³ Ordnung der Verlesungen, 1854/1855, I.

Для порівняння, у першому семестрі 1870/1871 н. р. на медично-хірургічних студіях, тобто фактично під кінець їхнього існування, навчальний процес був організований так:

обов'язкові лекції:

I навчальний рік: «Анатомія людини: загальна анатомія, кості і зв'язки, м'язи» (Е. Ректоржик);

II навчальний рік: «Загальна і спеціальна фізіологія» (І. В. Гавранек);

III навчальний рік: «Спеціальна медична патологія і терапія разом з польовими – медично-практичними заняттями» (Й. Фінгер); «Спеціальна хірургічна патологія і терапія, разом із навчанням операцій, інструментів і бандажів, польовими хірургічно-практичними польовими заняттями» (К. Нагель); «Судова медицина і медичний нагляд з оглядом австрійського законодавства» (Ф. Гатчер);

необов'язкові лекції:

«Топографічна анатомія у зв'язку з її практичним медично-хірургічним застосуванням» (Е. Ректоржик);

«Жіночі хвороби: теоретично-практичні заняття в Загальній лікарні» (Ф. Вебер);

«Рятувальні заходи при уявних смертях і раптових небезпеках для життя» (Ф. Гатчер);

«Лікування зубів» (В. Штраський);

«Паталогічна анатомія» (Е. Ректоржик);

заняття з акушерства:

«Теоретично-практичні заняття з акушерства для кандидаток в акушерки» (німецькою мовою) (викладача мало бути заміщено);

«Практичне акушерство для початкуючих акушерок» (викладача мало бути заміщено)¹.

Курси на відновленому медичному факультеті на зламі XIX–XX ст. у «Програмах курсів» подано без рубрикації. Окрім лекцій, значний наголос було зроблено на практичній підготовці студентів – «вправи», «практичні вправи», зокрема – «практичні вправи в лабораторії». Наголосимо на побутуванні й такої форми навчання, як робітня (лабораторій)².

На різних факультетах існували також такі форми навчання, як конверсаторії – розмови викладача зі студентами на різні навчально-наукові теми (наприклад, у 1870/1871 н. р. курс ц.-к. звичайного публічного професора філософії Зигмунда Бараха-Раппопорта «Кантова “Критика

¹ Ordnung der Verlesungen, 1870/1871, I.

² Program wykładów, 1899/1900, I.

чистого розуму” був побудований у формі конвєрсаторію – лекції-бєсєди, що передбачала обов’язкове вєдвєдування, систематичне виконання завдань, участь у дискусії¹).

Окремо варто згадати й поширенє у межах медичних і природничих наук «екскурсії» (навчальні або науковє), тобто заняття, які проходили у «польових» умовах. Зокрема, «ботанічні екскурсії» для студентів проводили викладачі ботаніки та медичної ботаніки (Ф. Ляутнер, А. Вайс, Т. Цєсельський, А. Залєвський), «зоологічні екскурсії» (тричі на тиждєнь, у сприятливє дні) – Г. М. Шмїдт, «геологічні екскурсії» – Р. Зубєр та ін. Екскурсії, як форму навчання, застосовував і профєсор історії мистецтва нового часу Я. Болєз-Антєневич².

Усі лекційні та практичні курси, які студент вєдвєдував упродовж свого навчання, записувалися у його легїтимаційну книжку (Index Lectionum)³, вєдтак – у т. зв. абсолюторій⁴. Як уже зазначалося, студенти могли закінчити Університет у статусі абсолювєнтів, тобто без докторського диплома (тоді функції диплома й виконували абсолюторії), або ж у статусі доктора – теології, прав, медицини (усіх медичних наук) чи філософії⁵.

Отже, на основі наведєної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 2.3.

¹ Akadēmische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1870/1871, I–II; Program wykładów, 1880/1881, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Див. наприклад: ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 139 (Звіт про рух бланків залікових книжок студентів та переписка з Намісництвом у Львові про надходження від студентів плати за навчання, 1855–1856); Музей історії ЛНУ імені Івана Франка, ц.-к. Університет імені цїсаря Франца І у Львові: Зєновій Льницький (легїтимаційна книжка), оригінал, 1895 (оригінал); ц.-к. Університет імені цїсаря Франца І у Львові: Володимир Білінський (Index Lectionum), оригінал, 1904 (оригінал); ц.-к. Університет імені цїсаря Франца І у Львові: Фїшер Адам (Index Lectionum), оригінал, 1908–1911 (оригінал).

⁴ Див. наприклад, ДАЛО, ф. 26, оп. 15, спр. 717 (Абсолюторії слухачів філософського факультету за 1870-ті – 1890-ті роки); спр. 719 (Абсолюторії філософського факультету за 1900-ті – 1910-ті роки); спр. 721 (Абсолюторії слухачів філософського факультету за 1900-ті – 1920-ті роки); спр. 724 (Абсолюторії слухачів філософського факультету за 1900-ті – 1920-ті роки).

⁵ Див. наприклад: Музей історії ЛНУ імені Івана Франка, ц.-к. Університет імені цїсаря Франца І у Львові: диплом доктора права Андрія Чайковського, 1897, папір (оригінал); ц.-к. Університет імені цїсаря Франца І у Львові: диплом доктора права Леона Балабана, 1898, пергамент (оригінал).

Упродовж австрійського періоду у Львівському університеті відбулися відчутні зміни стосовно професорсько-викладацького складу, студентства та організації навчального процесу. Якщо до середини ХІХ ст. навчальний процес забезпечували переважно звичайні та надзвичайні професори, то далі поширився й інститут приватних доцентів, роль яких із кожним роком зростала. Відтак, важливого значення набув й інститут титулярних професорів – доцентів, які мали статус професора без обіймання кафедри.

Стосовно студентства, то відбувся його поділ на звичайних і надзвичайних слухачів, відтак, процеси кінця ХІХ – початку ХХ ст. зумовили появу на медичному та філософському факультетах Університету звичайних та надзвичайних слухачок.

Трансформації навчального процесу у Львівському університеті австрійського періоду чітко виражені у появі нових форм навчання, зокрема, семінарів, робітень, конверсаторіїв, репетиторіїв тощо, які були покликані забезпечити якіснішу науково-практичну підготовку студентів.

2.4. Зміни мов викладання у Львівському університеті як головний прояв національних трансформацій

Друга половина ХІХ – початок ХХ ст. в історії народів Габсбурзької монархії стали періодом виразного національно-культурного і політичного поступу. Австро-Угорська імперія, що являла собою федерацію автономних країв, стала небаченим досі в Європі «політичним полігоном», де дивовижно спліталися національні, світоглядні, партійні суперечності, особисті амбіції¹. Не залишилася осторонь від цих змін і Галичина², політична ситуація в якій визначалася зростанням українсько-польського конфлікту.

Хоча демографічна перевага польської суспільності над українською в межах «коронного краю» була незначною (за даними офіційного перепису 1900 р. близько 5 %), а в Східній Галичині поляки становили, за різними оцінками, від однієї четвертої до однієї третьої населення (22,70 % за релігійною, та 32,71 %

¹ Мудрий, Українсько-польські відносини в Галичині у 1867–1890 роках: політичний аспект. Автореф. дис. ... канд. іст. наук (Львів, 1997), 1.

² Гайндль, «Відень і Львів: Значення Галичини для центральних органів габсбурзької імперії (1848–1867)», *Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ у Львові* (Львів, 1994), 54–57.

за мовною ознаками)¹, тоді як українці – аж дві третини (відповідно – 63,40 % та 63,09 %)², поляки займали привілейоване становище завдяки майновій, політичній перевазі, більш сприятливим культурним умовам, що утворилися внаслідок конституційних перетворень в Австрії в 60–70-х роках XIX ст.

Чи не найбільш запекле українсько-польське суперництво розгорнулося в царині освіти, адже отримання знань рідною мовою ставало необхідною передумовою подальшого розвитку українського національного організму. Наприкінці XIX ст. Галичина становила найвідсталіший в освітньо-культурному сенсі край Австрійської монархії. За даними перепису 1900 р., з 7,3 млн населення краю читати і писати вміли лише 2,22 млн, а кількість неписьменних сягала 2/3 населення (4,66 млн)³.

В освітній сфері найболючіше відчувалася політична нерівноправність українського народу щодо польського. 1890 р. в Галичині діяли 3 453 народні (початкові) школи, з яких 1 749 були українськими, і 29 гімназій (середніх шкіл), лише дві з яких – у Львові та Перемишлі – з українською мовою викладання. До Першої світової війни українці здобули в Галичині ще чотири гімназії (1898 р. – у Коломиї, 1906 р. – у Тернополі, 1908 р. – у Стрию та Станіславові, причому боротьба за відкриття останньої в Галицькому сеймі та в Краєвій шкільній раді могла б стати темою для окремого наукового дослідження). За той же час поляки заснували в краї 43 гімназії⁴. Окрім того, поляки володіли низкою спеціальних шкіл: рільничих, технічних, жіночих, приватних, – яких не мали українці⁵. Попри зростання кількості українських учнів у школах і гімназіях, їх питома частка в загальному числі учнів зменшувалася. Приміром, якщо в 1866–1870 рр. серед учнів середніх шкіл українці становили 22,5 %, то в 1881–1886 рр. – 16,9 %. Бракувало вчителів для українських шкіл і гімназій. Зі

¹ Охримович, «З поля національної статистики Галичини», *Студії з поля суспільних наук і статистики* (Львів, 1909), т. 1, 68, 77, 83, 84 ([Таблиці «Людність Галичини щодо віри й мови», «Пропорція руської і польської народностей»).

² С. Макарчук, *Український етнос* (Виникнення та історичний розвиток) (Київ, 1992), 81.

³ Свобода (1901), ч. 30.

⁴ Курляк, *Українська гімназійна освіта у Галичині (1864–1918 рр.)*, 13–14; Станом на 1914 р. поляки володіли в Галичині 59 гімназіями державними і двома приватними; українці – 6 гімназіями державними повними, однією неповною, українськими відділами в двох польських, і 8 приватних, фінансованих українським суспільством (Демкович-Добрянський, *Українсько-польські стосунки у XIX сторіччі*, 81–83).

⁵ Ładyżyński, «Nauczyciele szkół zawodowych w Galicji epoki autonomicznej», 87–165; Bilewicz, *Prywatne średnie ogólnokształcące szkolnictwo żeńskie w Galicji w latach 1867–1914*, 127.

загальної кількості 8 134 галицьких вчителів наприкінці XIX ст. лише 1 803 були українцями, а 6 197 – поляками¹. Це створювало широке поле для ополячення вже існуючих українських шкіл через т. зв. утравізацію (запровадження двомовного – українсько-польського викладання). Якщо 1890 р. в Галичині було 152 утравістичні школи, то 1900 р. – вже 231².

Наприкінці XIX – на початку XX ст. українські політичні і громадські діячі неодноразово намагалися звернути увагу австрійського уряду на явну дискримінацію, якої зазнавали 3,5 млн українців у Галичині, Буковині й на Закарпатті внаслідок відсутності власного університету. Зокрема, вони вказували на те, що українці є єдиним великим народом Австрійської монархії, який не має власної вищої школи, позаяк німці мають аж шість університетів (у Відні, Інсбруку, Граці, Зальцбургу, Празі, Чернівцях), чехи – один (у Празі), й навіть поляки, які поступаються за чисельністю українцям, фактично володіють двома (у Кракові та, завдяки ополяченню, у Львові)³. Між тим, 19-та стаття основних законів Австро-Угорської держави від 1867 р. гарантувала «усім народам і племенам держави рівні права щодо вживання рідної мови в шкільництві, адміністрації, публічному та науковому житті»⁴. Формально вона надавала українцям право отримувати не лише початкову й середню, але й вищу освіту рідною мовою як «загально-уживаною» в Галичині, без обов'язку навчатись іншою крайовою мовою – польською⁵.

Водночас українська громадськість вважала відкриття національного Університету своїм невід'ємним історичним правом, оскільки традиційно володіла значними концесіями в існуючому у Львові Університеті імені Франца І. Свідченням цього було зокрема те, що Львівський університет залишався наприкінці XIX ст. єдиним вищим навчальним закладом у світі, де існували кафедри з українською мовою викладання. Їх виникнення було тісно пов'язане із заснуванням у 1784 р. самого Університету австрійським імператором Йосифом II⁶, який ставив за мету піднесення освітнього рівня

¹ Österreichische Statistik (Wien, 1903), Bd. 62, Heft. 2, 329–330.

² Ibid.

³ «О руський університет у Львові (Інтерпеляція посла о. Данила Тянякевича до міністра просвіти внесена на засідання палати послів дня 20 с.н.)», *Діло* (1898), ч. 278.

⁴ Дністрянський, «О український університет», *Діло* (1907), ч. 147.

⁵ Дністрянський, «Права руської мови у Львівським університеті», 1–32.

⁶ Заснований цісарським дипломом від 21 жовтня 1784 р. Львівський університет був якісно новою освітньою установою західноєвропейського зразка, яка ні в чому (ані в плані навчального процесу, ані матеріальною базою, ані підбором викладачів) не була зв'язана з Єзуїтською академією, ліквідованою 1773 р. Йосиф II особисто прибув у 1783 р. до Львова, щоб організувати в центрі Галичини університет – ЦДІА

Східної Галичини, де українці становили більшість населення¹. Підтвердженням того, що Львівський університет був призначений задовільняти передусім культурні потреби українського населення, українські інтелектуали кінця XIX ст. вважали існування при ньому в 1787–1809 рр. т. зв. *Studium Ruthenum* (Руського інституту) – відділення, в якому на двох факультетах (філософському і богословському) окремі предмети викладали українською мовою². Причини того, що українці не скористалися нагодою здобути власне вище шкільництво ще наприкінці XVIII – на початку XIX ст. (протягом 1804–1809 рр. *Studium*

України у Львові, ф. 462 (Український горожанський комітет), оп. 1, спр. 162, арк. 1 [Історична довідка про Львівський університет та дискримінацію навчальною адміністрацією української професури і студентів, 1920]). Зі загостренням українсько-польського політичного протистояння на початку XX ст. польські політичні й наукові кола намагалися обґрунтувати й з 1907 р. офіційно підтвердити тезу про заснування Львівського університету польським королем Яном II Казимиром на підставі фундаційної грамоти від 20 січня 1661 р. Ці твердження мали на меті закріпити польський характер Львівського університету всупереч українським домаганням. Їх антинауковість була фахово доведена українськими дослідниками, які вказували на відсутність генетичного зв'язку між сучасним Львівським університетом та реорганізованою в XVII ст. в Академію єзуїтською колегією, а також на недостатні правові основи королівського диплому від 20 січня 1661 р., який не було підтверджено польським (Барвінський, Йосиф II чи Ян Казимир? (3 нагоди святкування мнимої 250-літ. річниці естования Львівського університету) (Львів, 1912); Барвінський, Предтеча університету ім. Франца I у Львові (Критичні замітки до питання про генезу Львівського університету). Відбиток з "Записок НТШ". Т. 125 (Львів, 1917); Буда, За український університет (Київ, 1912); Возняк, «Наші університетські традиції у Львові», Ілюстрована Україна (Львів, 1913), ч. 5; [Грушевський], «Добиваймося свого університету», Діло (1897), ч. 146; *Observator* [Грушевський], «Листи з над Полтви», 85.

¹ [Грушевський], «Добиваймося свого університету!», *Діло* (1897), ч. 146.

² У 1790–1809 рр. українською, а в дійсності церковно-руською мовою на теологічному факультеті викладали такі дисципліни: церковна історія (Теодор Захаріяsevич), гебрeйська й грецька мови (Арсен Радкевич), моральна теологія (Андрей Палович), церковне право (Андрій Ангелович), на філософському – чиста і прикладна математика (Іван Земанчик), фізика (він же), теоретична і прикладна філософія (Петро Лодій), логіка, метафізика й етика (Іван Лаврівський) (Андрохович, «Львівське "Studium Ruthenum"», 123–195; Гарасевич, «О преподаваніяхъ на рускомъ языцѣ въсеучилищи Львовскомъ, заведѣныхъ всемилоствѣйшимъ Императоромъ Іосифомъ II», 61–64; Кревецький, «Неоправдані докори (До історії т. зв. Руського Інституту (*Studium Ruthenum*) на Львівськiм університетi)», 116–126; Олександрович, Маркіян Шашкевич. Українське літературне відродження в Галичині (Український відділ Львівського університету (1787–1809), 25; Романів, Грицак, «З іменем Шевченка», 19; Стеблій, «Початки українського національного руху в Галичині», 62).

Ruthenum було закрито, а в 1805 р., внаслідок фінансових труднощів уряду було ліквідовано Львівський університет) вони вбачали у непослідовній політиці австрійського уряду, що «не дбав про пробудження національної свідомості руської народности», не докладав систематичних зусиль у справі підготовки української інтелігенції, а також у неготовності самих українців усвідомити важливість національних освітніх установ¹.

Відновлюючи 7 серпня 1817 р. Львівський університет, імператор Франц І визначив своїм розпорядженням як головну підготовчу базу до нього першу Львівську (руську) гімназію², що також недвозначно вказувало на призначення Університету для культурних потреб українців. Однак через вказані вище причини українська мова так і не зазвучала в стінах відновленого Львівського університету, натомість монополією користувалася латинська, а з 1848 р. – німецька. Професори-українці обіймали високі посади в університетській ієрархії. Так, до кінця XIX ст. 15 українців обиралися ректорами у 20-річних каденціях (вперше – Антоній Ангелович в 1796/1797 н. р.; востаннє – о. Йосиф Комарницький в 1896/1897 н. р.). Проте пропуском до посади ректора для професорів-українців була їхня байдужість у відстоюванні національних вимог. З цих 15 ректорів двоє були світськими особами, решта – священниками³.

Могутнім поштовхом до початку боротьби українців за свої права у Львівському університеті стала «Весна народів» в Австрії, яка створила умови для активізації суспільно-політичного життя Східної Галичини. Проблема українського університету виникає з появою організованого українського руху під час революції 1848–1849 рр.⁴ З утвердженням у Львові першої української політичної організації – Головної Руської Ради – та місцевих руських рад українська громадськість почала домагатись організації народних шкіл по всіх селах і містечках, запровадження навчання рідною мовою в середніх та вищих школах та заснування нових навчальних закладів для підготовки вчителів. У червні 1848 р. українська делегація на Слов'янському конгресі в Празі заперечила домагання польських делегатів стосовно запровадження польської мови у Львівському університеті. Голова української делегації Іван Борисикевич наголошував, що для заспокоєння культурних потреб поляків у Галичині існує Краківський університет, а Львівський мусить стати українським⁵. Визнаючи справедливість цієї вимоги, австрійський імператор Франц Йосиф І своїм

¹ ЦДІА України у м. Львові, ф. 364 (Лукань Степан), оп. 1, спр. 174, арк. 4–10.

² Jaworski, Uniwersytet Lwowski. Wspomnienie jubileuszowe, 68.

³ Каровець, Українці – ректори Львівського університету, 15.

⁴ Стеблій, «Українська “Весна народів” у Львові», 176.

⁵ Брик, «Слов'янський з'їзд у Празі 1848 р. і українська справа», 165.

розпорядженням від 13 вересня 1848 р. заснував у Львівському університеті кафедру руської словесності¹. Згідно з розпорядженням міністра віросповідань і освіти від 19 грудня 1848 р., професором цієї кафедри став відомий діяч українського національного відродження Яків Головацький².

Свій погляд на національне призначення Львівського університету віденський уряд продемонстрував розпорядженням від 27 грудня 1848 р. про мову викладання в гімназіях і вищих навчальних закладах в українській частині Галичини. В його шостому пункті наголошувалося: «Щодо наук університетських, то приймається так само (як і в гімназіях. – В. К.) за підставу, що виклади мають відбуватися в краєвій мові, а тепер професори, що не знають тої мови остаються на своїх місцях»³. Те, що під краєвою мовою в Східній Галичині уряд розумів українську, свідчило відкриття 1849 р. на теологічному факультеті трьох кафедр з українською мовою викладання. Поляки мали на той час лише одну кафедру польської мови та літератури, засновану ще 1826 р.⁴.

Питання про націоналізацію Університету постало з новою силою в період конституційних реформ в Австрійській монархії в 60-ті роки XIX ст. «Австрійське правительство відчувало потребу русинів у націоналізації освіти і мало охоту піти назустріч цій потребі. Націоналізуючи Краківський університет для поляків, правительство австрійське, очевидно, призначило Львівський університет для русинів. 4 лютого 1861 р. запроваджено, хоч з певними обмеженнями, польську мову викладову в Краківським університеті, а вже 23 березня 1862 р. цісарською постановою заведено на правничому відділі Львівського університету дві надзвичайні кафедри з руською викладовою мовою»⁵. Кафедру цивільного процесу зайняв доктор Омелян Лопушанський, кафедру кримінального права і процесу – доктор Володислав Сроковський. У розпорядженні з цього приводу уряд акцентував свій «намір дати руській мові на правничім відділі відповідне поле до наукового розвою і виображення». Головним критерієм обсади цих кафедр у подальшому називалося знання кандидатом української мови⁶. Подальше заснування нових українських кафедр у Львівському університеті уряд ставив у залежність тільки від наявності кандидатів на викладацькі посади. У 1864 р. уряд прихильно поставився й

¹ ЦДІА України у м. Львові, ф. 146 (Галицьке намісництво у Львові), оп. 14, спр. 1, арк. 1–21.

² «З листа Я. Головацького до І. Борискевича від 17.09.1848 р.», 291–292.

³ Грушевський, Из польсько-украинских отношений Галиции, 23.

⁴ Дністрянський, «О український університет; З приводу університетської справи», *Діло* (1912), ч. 220.

⁵ *Observer* [М. Грушевський], Справа українсько-руського університету у Львові, 11.

⁶ Цит. за: Рожанський, «Руска мова на правничім відділі Львівського університету», 31.

до створення третьої української кафедри – цивільного права, але за браком кандидата відмовився від цього наміру. Судовий іспит зі згаданих предметів дозволено було складати українською мовою. М. Грушевський уважав, що уряд ніби взяв на себе ініціативу поступової українізації Львівського університету¹. Практично одночасно, в 1863–1866 рр., уряд відмовляв проханням окремих польських науковців дозволити викладати польською мовою. Своє ставлення щодо польської викладової мови у Львівському університеті Австрійське міністерство віросповідань і освіти окреслило у відповіді 1869 р. на ухвалу Галицького сейму про полонізацію Університету, заявивши, що утримання двох польських університетів у Галичині не належить до обов'язків держави².

Проте уряд не міг надалі опиратися полонізації Львівського університету, що поступово розпочалася в другій половині 60-х років зі здобуттям поляками політичної влади в Галичині внаслідок конституційного компромісу 1867 р. За влучним висловом М. Грушевського, «поляки крок за кроком почали вдиратися сюди»³. Проте фактом залишається те, що поляки дістали право викладової мови у Львівському університеті на п'ять років пізніше, ніж українці (згідно з імператорським розпорядженням від 26 лютого 1867 р., – кафедру римського права). У той час (попри численні законодавчі ініціативи намісника і сейму про запровадження польських кафедр і викладової мови в Університеті) поляки, очевидно, ще не почували себе повноправними господарями Університету й погоджувалися визнавати рівноправність української мови. Вони висловлювалися за збереження українських кафедр і збільшення їхньої кількості «в міру спроможності і потреби». Ще 25 червня 1861 р. польський аристократ Єжи Любимирський, ставлячи на голосування в краєвому сеймі внесення про усунення німецьких викладів з Львівського університету, висловився за заміну їх заняттями польською й українською мовами в «справедливому співвідношенні». 23 жовтня 1869 р. віце-маршалок краєвого сейму Ю. Лаврівський представив внесок про надання українській і польській мовам статусу урядових мов у Галичині, причому вони повинні були стати рівноправними викладовими мовами у Львівському університеті⁴. 1870 р. спеціальна угодова комісія, складена зі семи українців і семи поляків, під

¹ *Observator* [Грушевський], *Листи з над Полтви*, 89.

² [Грушевський], «Добиваймося свого університету!», *Діло* (1897), ч. 146; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 406 (Текти статей з газет «Gazeta Narodowa» та «Dziennik Lwowski» про рішення щодо лекцій у Львівському університеті польською мовою, 1869).

³ *Observator* [Грушевський], *Справа українсько-руського університету у Львові*, 20.

⁴ Волинець, «Юліан Лаврівський», 9, 10.

керуванням графа Владислава Бадені односторонньо ухвалила, що «на Львівському університеті мають відбуватися виклади в язиках польським і руським». Було також ухвалено, що найближчим часом будуть засновані й українські кафедри для всіх предметів на юридичному факультеті та для окремих предметів на філософському й теологічному факультетах¹. Вирішальним кроком до націоналізації Львівського університету стала імператорська постанова з 4 липня 1871 р., яка встановила утравістичний (двомовний – польський і український) характер викладання в цьому навчальному закладі. Скасовувалися будь-які обмеження щодо мови викладання на юридичному та філософському факультетах. Постанова чітко стверджувала, що «найвищим наміром Його Величності є створити вільне поле для науки на Львівському університеті в обох тамошніх краєвих мовах», забезпечити розвиток української і польської культури. Ця постанова формально діяла аж до розпаду Австро-Угорської імперії 1918 р.² Проте в 70-х роках унаслідок все ще слабого розвитку верстви національної інтелігенції, українці не змогли висунути кандидатів на українські кафедри. Цим негайно скористалися поляки, які, захопивши в свої руки практично всі кафедри, стали думати про юридичне закріплення свого фактичного панування в Університеті³. Польські професори відмовлялися трактувати українську мову як рівноправну у вищій освіті Галичини й чинили активні старання перед урядом щодо закріплення польського характеру Університету у Львові. Вже в імператорській постанові 1871 р. М. Грушевський вбачав наслідок цього суспільно-політичного тиску поляків на австрійську владу, оскільки ця постанова «націоналізувала Університет не в інтересах руського народу, а на користь «обох краєвих мов». Він змушений був визнати, що «руські культурні сили в тодішніх обставинах ніяк не могли витримати боротьби з польськими, що тягли собі на велику міру кандидатів (на кафедри. – В. К.) з заграниці й правительство своєю нейтральністю віддало Університет у фактичне володіння полякам»⁴. Усе це дало можливість польським професорам Львівського університету вже в 1873 р. виступити перед урядом з ініціативою заміни німецької урядової мови в Університеті на польську, без жодної згадки про права української⁵.

¹ «Справа руського університету», *Руслан* (1899), ч. 144.

² Рожанський, *Руска мова на правничім відділі*, 127.

³ Дністрянський, «Самостійний український університет у Львові», *Діло* (1907), ч. 67.

⁴ Грушевський, «Добиваймося свого університету», *Діло* (1897), ч. 145, 1; ч. 146, 1–2; ч. 147, 1–2. Передрук: *Літературно-науковий вісник*, 8 (1899): 84–116.

⁵ Там само.

Однак австрійський уряд не поспішав визнавати польську мову урядовою у внутрішньому вжитку в Львівському університеті та в зносинах останнього з владою і лише імператорською постановою з 27 квітня 1879 р. було надано фактичну перевагу польській мові. Проте ця постанова зазначала, що внутрішнє письмове спілкування з українськими професорами і студентами (відповіді адміністрації Університету на їхні подання українською мовою) потрібно вести лише українською. Як наголошував Станіслав Дністрянський, «Львівський університет щодо внутрішньої урядової мови має польський характер, але щодо зносин між сторонами є утравкістичний»¹. Уряд не побажав скасувати рівноправність української викладової мови у Львівському університеті попри відповідне подання академічного сенату Університету 1880 р. Навпаки, у 1881 р. він створив на юридичному факультеті звичайну кафедру цивільного права з українською викладовою мовою для професора Олександра Огоновського, а міністерство віросповідань та освіти в декреті з 3 травня 1882 р. зазначило, що всі професори Львівського університету мають викладати по-польськи, за винятком тих випадків, коли уряд вирішить створити кафедру з викладанням в одній з краєвих мов (тобто українською)². «Таким чином, – писав М. Грушевський, якого таким порядком 1894 р. було призначено професором кафедри всесвітньої історії з українською мовою викладання, – поляки zostалися лише в фактичній володінню Львівським університетом, полонізацію його могли удержувати лише фактичною перевагою і тими засобами, які давала їм автономічна організація Університету [...] Але правительтво не хотіло управнити з цього польського status possidenti і зв'язати себе якими-небудь постановами на користь польської викладової мови, не хотіло ніяким чином признавати цього Університету польським. Воно мовби чекало, доки то русини підростуть культурно і зможуть заявити претензії на зарезервовані їм права»³. Неодноразові звернення польських властей Львівського університету до австрійського уряду щодо юридичного визнання польського характеру Університету доводили, що самі поляки чудово усвідомлювали утравкістичний характер існуючого Університету⁴.

Австрійські урядові чинники завжди юридично визнавали утравкістичний характер Львівського університету. Зокрема, у спеціальному звіті з нагоди заснування кафедри всесвітньої історії з українською мовою викладання Міністр

¹ Грушевський, «Добиваймося свого університету», *Діло* (1897), ч. 145, 1; ч. 146, 1–2; ч. 147, 1–2. Передрук: Літературно-науковий вісник 8 (1899): 84–116.

² Зобків, «Боротьба о національний характер Львівського університету», 79.

³ *Observator* [Грушевський], *Справа українсько-руського університету у Львові*, 17.

⁴ Зобків, «Боротьба о національний характер Львівського університету», 77.

віросповідань і освіти Пауль Гауч відзначив, що жодне дотогочасне міністерське розпорядження не призупинило дії імператорської постанови від 4 липня 1871 р., яка проголошувала безперешкодне викладання українською мовою у Львівському університеті. Його наступник на цій посаді Вільгельм Гартель у відповідь на парламентську інтерпеляцію (запит) українських послів 10 грудня 1901 р. акцентував, що українці мають повне право на розширення власного «стану посідання» у Львівському університеті шляхом габілітації своїх науковців на професорів¹. Інша річ, що уряд, як, зрештою, українські політики, науковці та активні члени української громадськості, чудово розуміли, що, попри свій історичний і юридичний утравквістичний характер щодо викладової і урядової мови, Львівський університет фактично мав польський характер з тенденцією до поступового обмеження прав українців у його стінах².

Наприкінці ХІХ ст. стан українських викладів у Львівському університеті представлявся так. На теологічному факультеті єдину кафедру з українською викладовою мовою (Нового завіту) з 1892 р. обіймав о. доктор Йосиф Комарницький³. З 1899 р. почав діяти біблійний семінар Старого Завіту і східних мов о. доктора Тита Мишковського, який 1902 р. габілітувався на приватного доцента. Окрім того, з 1898 р. позаштатним викладачем катехизму українською мовою був о. Іван Редькевич, а з 1906 р. – о. Євген Гузар. До Першої світової війни додалася лише одна українська кафедра – пасторського богослов'я (1905), яку обійняв приватний доцент Іван Бартошевський, та ще одна доцентура пасторського богослов'я (1913) (о. доктор Богдан Копцюх)⁴. На перший погляд, кращими видавалися позиції українських викладачів на філософському факультеті, де наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. відбулося певне збільшення кількості кафедр з українською викладовою мовою. Завдяки політиці українсько-польського порозуміння (т. зв. «Нової ери» 1890–1894 рр.) українці отримали можливість створити на філософському факультеті кафедру історії, яку вони бачили як кафедру історії України⁵. Імператорським розпорядженням таку

¹ Гнатюк, Уваги на сучасні теми, 62–63.

² «Ще в справі руського університету (Письмо невідомого автора до редактора Ruthenische Revue)», О руський університет у Львові, 38–39.

³ ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 907 (Особова справа Комарницького Йосифа). Коли в 1901 р. українська молодь активно включилася в боротьбу за національний університет, декан теологічного факультету Й. Комарницький залишився осторонь цієї боротьби і читав свій предмет латинською мовою (Ю. Судин, «Українці – у владах Львівського університету», Наше слово 34 (1995)).

⁴ ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 71 (Особова справа Бартошевського Івана); Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. II. (1898/9 – 1909/10), 284–304.

⁵ «В справі руської кафедри історії в Львівськiм університеті», Руслан (1899), ч. 251.

кафедру було засновано, однак, щоб не дратувати поляків, її було названо другою (паралельною щодо кафедри з польською викладовою мовою) кафедрою всесвітньої історії – «з спеціальним оглядом на історію Східної Європи»¹. Прогресивна українська громадськість рішуче протиставилася спробам польських властей Університету обсадити новостворену кафедру польськими викладачами. Після майже півторарічних пошуків австрійському урядові було запропоновано кандидатуру молодого українського історика, учня Володимира Антоновича, М. Грушевського². У 1894 р. уряд затвердив цю кандидатуру. Затвердження професором Львівського університету українця, що не був підданим Австрії, збільшувало надії народовських сил на подальше зростання українських кафедр у Львівському університеті шляхом запрошення в Галичину кращих наукових сил з Наддніпрянської України. Зокрема, обговорювалися плани створення ще однієї кафедри української мови й літератури (для проф. Михайла Дашкевича з Києва і Агатангела Кримського з Москви), кафедри медицини (для доктора Івана Черняховського)³. Проте цим планам не судилося збутися. Про здобуття посади приват-доцента на кафедрі української мови і літератури Львівського університету клопотав Іван Франко. Історія його габілітації є досить відомою, тому ми не будемо зупинятися на ній детально. Нагадаємо лише, що після успішного складання колоквиумів та прочитання габілітаційної лекції у стінах Львівського університету 22 березня 1895 р. йому так і не вдалось отримати посаду на кафедрі після смерті Омеляна Огоновського. Високі австрійські чиновники на чолі з графом Казімежем Бадені зробили все для того, щоб не допустити І. Франка до викладання у Львівському університеті⁴. Лише 1900 р. за сприяння маршалка Галицького сейму Станіслава Бадені було створено другу кафедру української мови і літератури («з особливою увагою на старослов'янську мову і літературу») для приват-доцента Ягеллонського університету Кирила Студинського⁵. У 1908–

¹ «В справе русской катедрі въ Львовском университетѣ», *Діло* (1892), ч. 225; «Кафедра руської історії на університеті Львовском», *Діло* (1893), ч. 187–188.

² Крикун, «Магістерська дисертація Михайла Грушевського (Післямова)», 577–622.

³ О. Барвінський, Заснування кафедри історії України в Львівському університеті, 15, 18.

⁴ Франко, «Історія моєї габілітації», *Діло* (1912), ч. 251–251; Барвінський, «Мої спомини про доктора Івана Франка (1890–1915)», *Спогади про Івана Франка*, упоряд., вступ. стаття і прим. М. І. Гнатюка (Львів, 1997); Грицак, Пророк у своїй Вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886) (Київ, 2006); Корнійчук, «До проблеми “Іван Франко і Львівський університет”», 189–199; В. Микитюк, Педагогічні концепції Івана Франка (теорія та методика навчання літератури), 312–335.

⁵ ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1833 (Особова справа Студинського Кирила); Сварник, «Археографічна передмова», *Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894–1932 рр.)*, XII–XVIII.

1918 рр. домагалися українці доцентури географії на філософському факультеті (доктор Степан Рудницький, 1908 р.), слов'янської літератури (доктор Іларіон Свенціцький), історії Австрії (доктор Степан Томашівський, 1912 р.). Варто мати на увазі, що з 1890-х років на тому самому факультеті як позаштатний лектор української мови безперервно для поляків викладав директор Львівської української гімназії Ілля Кокорудз¹.

Чи не найважливішим завданням українська громадськість вважала створення нових кафедр з українською викладовою мовою на найбільшому факультеті Львівського університету – права і політичних наук². Це диктувалося гострою потребою в створенні відповідно широкого прошарку адміністраторів і урядовців, які змогли б з часом змінити польську бюрократію в краєвому управлінні. Саме стосовно цього факультету українські суспільно-політичні сили вперше сформули вимогу його цілковитої утраквізації³. Не дивно, що саме на правничому факультеті українські прагнення нагтовхувалися на найзапекліший опір з боку поляків. З 1862 р. українцям не вдалося домогтися створення тут жодної своєї кафедри. 1870 р. на кафедрі карного права і процесу В. Сроковського змінив доктор Іван Добрянський, після смерті якого її професором став доктор Петро Стебельський. Однак вже обсада другої кафедри з українською викладовою мовою – цивільного права – після смерті професора Омеляна Лопушанського в 1875 р. спричинилася до протистояння між українською громадськістю та академічним сенатом Львівського університету. Всупереч інтригам останнього, 1882 р. надзвичайним професором цивільного права уряд затвердив українця доктора Олександра Огоновського. Смерть останнього 1891 р. спричинилася до ще сильніших спроб властей Університету колонізувати цю кафедру. Академічний сенат Університету відкинув наукову працю українського правника з Боснії доктора Михайла Зобкова, який згодом захистив її успішно в Загребському університеті. На початку 1896 р. кафедру було передано польському викладачеві доктору Александеру Долінському. Однак хвиля протестів в українській пресі, з боку студентів, парламентарів і сеймових послів, призвела до того, що він був змушений відмовитися від цієї кафедри. Вперта боротьба тривала майже сім років й завершилася перемогою українців: у 1898 р. уряд дозволив докторові Станіславові Дністрянському габілітуватися на доцента цієї кафедри (з 1901 р. він – надзвичайний професор

¹ Підраховано за: *Kronika Uniwersytetu Lwowskiego*. II. (1898/9 – 1909/10), 463–624.

² Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016), 31–45.

³ «Виклади руські на Львівському виділі правничому», *Діло* (1892), ч. 289.

Львівського університету)¹. Перед Першою світовою війною на правничому факультеті було засновано лише одну українську кафедру – австрійського цивільного права, доцентом якої 1908 р. став доктор Володимир Вергановський². На створеному 1894 р. медичному факультеті кафедр з українською викладавкою мовою не було³.

Тож, кількість українців, які викладали на трьох факультетах Львівського університету, була: в 1900 р. – шість професорських кафедр і одна доцентура, в 1914 р. – вісім кафедр і чотири доцентури, в 1918 р. – вісім кафедр і п'ять доцентур. Це, однак, не заважало його польським властям лицемірно стверджувати, що українська мова «звучить в стінах Львівського університету», користується тут цілковитою свободою, поступово поширює свої позиції завдяки альтруїстичній підтримці польських професорів, «котрі, виконуючи цивілізаційну місію щодо українців, виступають з ініціативами заснування все нових і нових кафедр з українською викладавкою мовою»⁴. Дискримінацію прав української мови у Львівському університеті виразно ілюструє диспропорція між заснуванням українських й польських кафедр. У період з 1898 р. до 1910 р. на правничому факультеті габілітувалося лише два українські викладачі, тоді як габілітацій поляків (разом зі запрошеними із закордонних вузів) відбулося дев'ять⁵. Диспропорція між реальним станом українських викладів у Львівському університеті та зростаючими освітніми потребами українського народу відчувалася ще більше на прикладі статистики українських студентів. За офіційними відомостями з 1 819 студентів, що навчалися на чотирьох факультетах Львівського університету 1899 р., студентів-українців було 524 особи (на теологічному – 228, права і політичних наук – 252, медичному – 13, філософському – 31), поляків – 1 282 (від цієї цифри треба відняти автоматично зачислюваних до польських студентів-євреїв, що згадувались в університетських звітах як «віруючі Мойсеевого обряду», усього їх було 354). Кількість студентів-поляків дорівнювала приблизно кількості студентів-католиків – 895, українців –

¹ ЦДІА України у м. Львові, ф. 834 (Українське студентське товариство «Січ» у Відні), оп. 1, спр. 107, арк. 13–14 (Біографія Дністрянського Станіслава); Стецюк, Станіслав Дністрянський як конституціоналіст, 11.

² Кахнич, Юридична освіта і наука у Львівському університеті (1661–1939), 98–126.

³ Стосовно українців – випускників медичного факультету, відначимо, що за 20 років його існування в умовах Австро-Угорської монархії з 544 випускників їх нараховувалося всього 40 (7,3 %) (Шапиро, Очерки по истории Львовского медицинского института, 35).

⁴ Скубала, Токарский, Польские университеты, 92; Rusini na uniwersytecie (Lwów, 1911), 6.

⁵ Підраховано за: Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. II. (1898/9 – 1909/10), 305–307.

греко-католиків 545¹. В конституційну добу співвідношення польських і українських студентів зазнавало помітних змін не на користь останніх. Якщо 1869 р. з 900 студентів Львівського університету близько 500 декларували рідною мовою польську (поляки та євреї) й 400 – українську, то в 1894 р. з 1 250 – відповідно – 800 (з них близько 250 «віруючі мойсеєвого обряду») і 424². Львівський університет у літньому семестрі 1896/1897 н. р. відвідували 1 513 студентів, з них 431 русин, 1 072 поляки, сім німців, один італієць, два болгари. За віросповіданням греко-католиками себе ідентифікувала 451 особа, римо-католиками – 725 осіб, євангелістами – 12, вірменами-католиками – 10, євреями – 315 осіб³.

Афери академічного сенату з українськими кафедрами, неодноразові шовіністичні заяви ректорів польською мовою, що «Львівський університет існує для нашого (себто польського. – В. К.) народу», відмова факультетських властей приймати вписи (вступні документи. – В. К.) українською мовою (а вписи гарантувалися постановою від 1871 р.) змушували студентів-українців відстоювати вимогу, щоб на всі подання українською мовою ректорат відповідав українською, а бланки й програми навчальних курсів для них друкувалися також українською мовою. Останньою краплею в цій «чаші терпіння» українських студентів стала справа з обсадою кафедри цивільного права, яка за характеристикою М. Грушевського, знищила серед української суспільності останні ілюзії щодо ставлення поляків до законних прав українського народу в Львівському університеті. Внаслідок систематичних зловживань польських властей в Університеті «утворився той неможливий, в високій мірі прикрий і образливий для русинів стан речей, коли вони мають на цілому Львівському університеті п'ять професур з руською мовою, [...] а дорога на Університет русинів забита цілком спеціальним польським фільтром»⁴. По гарячих слідах кафедри Омеляна Огоновського народолюбський орган «Діло» прямо закликав українську молодь до оборони утратившого характеру Львівського університету під гаслом: «Руські кафедри – для русинів!»⁵. У 1896 р. українські студенти вдалися до бойкоту викладів А. Долінського. Після того, як на заняття цього викладача, що не володів українською мовою, не записався жоден український студент, власті Університету були змушені облишити спроби полонізувати кафедру

¹ Skład Uniwersytetu, 1910, 36.

² «Руські виклади на Львівським університеті», *Діло* (1894), ч. 217.

³ Львівській університетъ. Свѣжо выдана програма выкладовъ подає слѣдуючі статистичні дані львівського університету. 1897. 21 серп. (2 верес.) (ч. 188), 3. Рубр.: Новинки.

⁴ *Observer* [Грушевський], Листи з-над Полтви, 100.

⁵ «Львівський університет а русини», *Діло* (1895), ч. 250.

цивільного права. Організаційна роль у цій акції бойкоту належала створеному 26 січня 1896 р. студентському товариству «Академічна громада», яке у 1900 р. об'єднало в своїх лавах 66 % студентів-українців світських факультетів Львівського університету¹. З діяльністю цього товариства був найтісніше пов'язаний початок організованих змагань українського студентства Львівського університету за національну вищу освіту.

19 травня 1898 р. на урочистих зборах з нагоди 100-ї річниці українського національного відродження товариство «Академічна громада» постановило розпочати цілеспрямовану боротьбу й безперервну акцію в стінах Львівського університету, найближчою метою якої оголошувалося створення нових кафедр з українською викладовою мовою. Стратегічною ж метою студентського руху референт зборів Євген Бурачинський уважав створення українського національного Університету. Для вироблення спільної платформи української молоді в цій справі було вирішено організувати 1899 р. у Львові перше віче студентів-українців Австро-Угорщини².

На початку ХХ ст. Львівському університету довелося стати ареною запеклої боротьби української молоді з польськими властями та шовіністично налаштованими польськими студентами за права української викладової та урядової мови. Ця боротьба надавала рухові галицьких українців за національну вищу школу якісно нового змісту та форм. З включенням до руху студентства університетське питання, що не виходило досі за межі дискусій у порівняно вузьких колах інтелігенції та петицій до уряду³, набуло по-справжньому загальнонаціонального резонансу⁴. За аналогією з

¹ М. Крикун, «Студентські організації Львівського університету на початку ХХ ст. (1900–1914 рр.)», *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura*, 2 (1998): 205–214.

² «Меморіал і резолюції віче української молоді», *Молода Україна* (1900), ч. 8, 321.

³ У 1898 р. університетські вимоги українців були вперше представлені австрійському урядові в спеціальних меморандумах НТШ, «Просвіти», Народної Ради, а також в інтерпеляції посла Д. Танечкевича. Однак, усі ці заходи не мали реального політичного значення, переслідували швидше інформаційні цілі (Мудрий, Львів осередком боротьби, 118).

⁴ Оцінюючи вплив студентського руху на активізацію українських суспільно-політичних сил, колишній студент Львівського університету й активний діяч УНДП Л. Цегельський писав: «Ледве минуло два роки (від першого віча студентів українців в справі заснування українського університету; віче відбулося 1899 р. – В. К.), а університетська справа зі сфери теоретичної дискусії перейшла на поле дійсної борби, стала не то нагальною, а пекучою, зробилася головним питанням національного життя, захопила всі кращі сили і верстви суспільности, полонила всі газети, зірвала цілий нарід, стала найгострішим кличем національного бою» (Л. Ц. [Л. Цегельський], «Національна вага університету консеквенції її для ренегатів», *Молода Україна* (1902), ч. 1–3, 10–11).

розвитком іредентизму серед інших народів Австро-Угорської імперії (чехів, італійців, словенців) організований студентський рух надав могутнього поштовху розвитку українського національного життя.

Попри те, що боротьба українських студентів у Львівському університеті розвивалася під гаслом утравкізації цього навчального закладу, в перспективі вона фактично спрямовувалася на заснування окремого українського Університету у Львові. Учасники університетської боротьби усвідомлювали, що поступова утравкізація існуючого Університету є надзвичайно важким і непевним шляхом здобуття національного вищого шкільництва – внаслідок «незвичайної ворожнечі до руського елемента у теперішньому Львівському університеті». Не лише українські професори, але й студенти вважали тогочасний Університет у принципі нездатним до підготовки української національної інтелігенції через те, що він був в основному осередком польського культурного життя і залишався б таким навіть після його цілковитої утравкізації¹. Проте неприхильне ставлення пануючих в Галичині поляків до ідеї заснування українського університету у Львові не залишало вибору українській стороні. Вона могла добиватися розділу існуючого Університету, лише послідовно відстоюючи й розширюючи свої права в останньому.

Стратегію боротьби за окремий український університет у Львові через захист прав українців в існуючому Львівському університеті чітко накреслив М. Грушевський 1897 р. – ще за два роки до студентських виступів. Вона стала своєрідним гаслом для українського студентського руху: «У Львові, столиці Галицької Русі, в центрі національного, культурного життя, в теперішніх обставинах не лише австрійської, а цілої України-Русі, від Сяна до Кубані, в першій лінії мусить бути задоволена ця потреба українсько-руського народу. Львівський університет належить русинам! Не входимо в те, що правительство зробило би з польськими викладами, – може воно хотіло б дати полякам другий університет у краю, може би хотіло zostавити теперішній Львівський університет в їх руках, а для русинів заснувати новий, – в це, сказано, не входимо, лише повторяємо з притиском: русини мусять мати руський університет у Львові!»².

Занепокоєні стрімким розвитком у Галичині українського руху, польські суспільно-політичні сили вели проти створення українського університету у Львові боротьбу, яку вважали «сенсом нашого буття, нашим віровизнанням

¹ Косевич, «Українці на Львівському університеті», 291.

² Грушевський, «Добиваймося свого університету!», *Діло* (1897), ч. 147.

і нашою програмою, від якої не можемо відмовитись»¹. Водночас один зі знаних лідерів українського студентства початку ХХ ст. Льонгин Цегельський стверджував, що відродження української культури порушило питання заснування українського університету у Львові, що є одним із етапів еволюційного розвитку².

На користь заснування українського університету свідчили значний ріст відсотка руських студентів в існуючому Львівському університеті і відсутність там мовної толеранції, збільшення кількості випускників українських середніх шкіл, які прагнули продовжувати навчання, вагомі здобутки українських науковців, об'єднаних у Науковому товаристві ім. Шевченка. Цю ідею підтримав навіть польський часопис «Kurjer Lwowski», який у співіснуванні двох вищих навчальних закладів у Львові – польського й українського – вбачав здорову наукову конкуренцію³. Однак польська спільнота усіяко опиралася бажанню українців. Отже, загострення суспільно-політичної атмосфери навколо університетського питання сприяло поляризації польського політичного табору на прихильників і ворогів загального порозуміння з українцями. Відтак, університетська справа (за оцінками тогочасних публіцистів) «надовго стала одним з найголосніших факторів в галицькому громадському житті»⁴, і сьогодні, як ніколи, становить багатий матеріал для осмислення особливостей національного руху українців та поляків під владою Австрії.

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 2.4.

Єзуїтська академія – творіння польського короля Яна Казимира, стала у 1784 р. австрійським державним закладом вищої освіти. Так сталося, що перші польські кафедри були створені у 1784 і 1817 рр. Водночас перші українські кафедри – у 1849 і 1850 рр. Від 1871 р. поряд із німецькими і латинськими існували вісім польських і п'ять українських кафедр. З 1871 р. всі кафедри, за винятком кафедр латинської і української мов, а також німецької мови і літератури, були перетворені на польські. Все ж, окрім них, було утворено дві нові українські кафедри й одну німецьку кафедру.

Офіційною мовою Університету в 1784–1879 рр. була німецька. З 1879 р. було запроваджено польську мову як офіційну. Це стосувалося і мови, якою складали екзамени студенти світських факультетів.

¹ «Uchwala Kola polskiego w sprawie uniwersyteckiej», *Gazeta Narodowa* (1912), Nr 260.

² Л. Ц. Національна вага університету і консеквенції її для ренегатів, 2.

³ Курилишин, Часопис «Діло» (Львів, 1880–1839 рр.): матеріали до бібліографістики (Дрогобич, 2017), т. 3: 1895–1899 рр., 34–35.

⁴ Буда, За український університет, 13.

Для кращого розуміння того, яка мова була офіційна в підавстрійському університеті, можна виділити наступні чотири періоди її застосування: Перший період – від 1784 р. до 1848 р. Тоді установа була латинсько-німецькою вищою школою. Протягом цього періоду поляки поступово здобули окремі кафедри, до того часу, поки в 1848 р. не з'явилося розпорядження про введення польської мови викладання в цілому Університеті. Другий період, 1848–1871 рр., характеризується різним ставленням уряду до Університету, що відповідало змінам політичної ситуації. Спочатку було скасовано постанову, згідно з якою запроваджувалася польська мова викладання. Німецька мова викладання стає обов'язковою. Водночас створюють декілька українських кафедр, а пізніше знову інші польські кафедри. У 1871 р. німецьку мову викладання скасовано і запроваджено польську та українську мови викладання за вільним вибором лекторів при збереженні німецької мови у статусі офіційної. Третій період тривав від 1871 до 1879 рр. Упродовж цього часу Університет розвивався на основі принципу вільного вибору мови викладання, що дало змогу полякам поступово перетворити Університет фактично у польський вищий навчальний заклад. Відтак, польська мова викладання стала домінантою. Врешті це було офіційно затверджено у 1879 р. Відтоді замість німецької мови польська стає офіційною і мовою екзаменів з окремими винятками на користь української та німецької мов. Четвертий період, від 1879 р. до 1918 р., охоплює подальший розвиток Університету як польського закладу, проте, як і раніше, існує можливість створення українських кафедр і вибору української мови викладання.

Висновки до розділу 2

У період перебування Галичини у складі монархії Габсбургів у Львові відбулося становлення класичного університету: за своєю структурою, управлінням, організацією навчально-наукового процесу. Попри те, що впродовж 1805–1817 рр. вищий навчальний заклад діяв у статусі ліцею, це не перервало університетської традиції Львова, позаяк між усіма організаційними формами функціонування Університету упродовж 1784–1918 рр. (Йосифінський університет – Львівський ліцей – Францисканський університет) існувала тяглість, зокрема, завдяки незмінній науковій діяльності у цих закладах тих самих представників професорсько-викладацькому складу.

Навчально-науковий процес у Львівському університеті австрійського періоду відображав загальні тенденції розвитку вищої освіти в монархії

Габсбургів. До середини ХІХ ст. це був навчальний заклад, спрямований на вишкіл професійних кадрів – священників, чиновників, лікарів, учителів тощо, натомість від кінця 1840-х років ці державні завдання поєднувалися з науковою діяльністю Університету. Це відбулося під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, зокрема, світового розвитку наукових знань. Важливу роль у становленні Львівського університету саме як наукового осередку відіграли зміни у формах навчання (впровадження семінарів та інших моделей практичної підготовки студентів), розширення мережі наукових підрозділів, а також, кола викладацьких посад завдяки впровадженню посади приватного доцента. Це відкривало перед молодими науковцями ширші можливості залучення їх до університетського середовища як викладачів-дослідників, аніж система, заснована лише на інститутах професорських кафедр.

Суспільно-політичні процеси, що вирували у краї, позначалися на характері соціальної поведінки студентства Університету. А боротьба за права жінок спричинилася до розширення їхніх можливостей у здобутті освіти, зокрема вищої. На початку ХХ ст. у Львівському університеті жінки отримали право навчатися на медичному і філософському факультетах.

Львівський університет мав також чітку специфіку, порівняно з іншими університетами монархії Габсбургів. Вона була зумовлена національним чинником – особливістю національного складу населення Галичини. Національні трансформації у Львівському університеті проявлялися не лише у національному складі викладачів (переважання на першому етапі діяльності відновленого Університету професорів, запрошених (або призначених) із інших університетів монархії, які за походженням були австрійцями, німцями, чехами та ін., відтак, поступове збільшення, і врешті, домінування серед викладацьких кадрів представників місцевої галицької інтелігенції – польської та української). Головною ознакою національних перетворень в Університеті стала зміна мов викладання: 1) переважання латинської та німецької мов у навчальному процесі (1784–1848), відтак – домінування німецької (1848–1871), утраквістичний польсько-український характер Університету щодо мов викладання (від 1871 р.) та полонізація навчального процесу (від кінця 1870-х років).

Розділ 3

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ТА ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ У 1784-1848 РОКАХ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСОРСЬКО-ВИКЛАДАЦЬКОГО СКЛАДУ

3.1. Перші професорські кафедри факультетів та студій. *Studium Ruthenum*

Теологічний факультет і теологічні студії

Минуло більше десяти років від часу появи касаційного бреве Папи Климентія XIV від 21 липня 1773 р. і ліквідації ордену єзуїтів, як імператор Йосиф II 21 жовтня 1784 р. заснував новий Університет у Львові¹. Ще до того, у межах проведення шкільної реформи академію трансформували в ліцей. Відповідно до імператорського декрету від 22 серпня 1775 р., заняття з теології мали відбуватися в одній із давніх монастирських будівель Львова. Для налагодження навчального процесу планували відкрити три кафедри: Святого Письма та історії Церкви, догматичної теології, моральної і пасторальної теології. Саме про це йшлося у цісарському декреті від 31 травня 1776 р. Кафедру догматичної теології очолив професор Вінцентий Діханіч. Мар'ян Гусль читав лекції із моральної теології. Після його смерті, з 1779 р. цей предмет викладав професор Бернард Домославський. Заняття з вивчення гебрійської мови проводив священник-єзуїт професор Юзеф Скобера. Оплата праці на теологічних студіях становила 500 гульденів на рік,

¹ Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів, 2-ге вид., доп., 16–17.

і вона була вдвічі меншою, ніж оплата, яку отримували професори права та медицини. Заняття відбувалися в будинку колишньої Єзуїтської школи. На студіях опановували знання лише студенти римо-католицької віри¹.

Зазначимо, що директором теологічних студій було призначено Вінцентія Діханича (обіймав цю посаду до 1784 р.). Він був священником-домініканцем, доктором теології з 1775 р. Прибув до Львова 1776 р. з Кракова. У 1784–1788 рр. В. Діханич був професором догматичної теології, а в 1787/1788 н. р. – професором моральної теології Львівського університету. Подарував університету збірку літератури, яку привіз із Кракова. Розвивав теологічні науки за зразком Віденського університету. Викладав догматику і патрологію. Звільнений за розпорядженням Йосифа II².

У межах церковної реформи, яку проводили Габсбурги, окремі теологічні студії були засновані для потреб української молоді – віруючих Греко-католицької церкви. Реформа церковної освіти тривала впродовж 1774–1776 рр. Її результатом було збільшено вивчення обсягів Святого Письма, патрології, історії Церкви, пастирського богослов'я, педагогіки, катехетики. Реформа мала за мету перетворити духовенство на державне чиновництво, освіта якого мала сягати університетського рівня. У Галичині, де греко-католицькі священники були змушені відробляти панщину, римо-католикам було заборонено переводити уніатів на латинський обряд. Сам термін «уніат» держава забороняла як образливий. Марія Терезія оголосила про свій намір «покінчити з усім, що могло дати привід уніатам уважати себе гіршими від римо-католиків». Для покращення рівня освіти уніатського духовенства за сприяння австрійської влади у 1774 р., власне, й було засновано «Королівську греко-католицьку Генеральну семінарію у Відні при св. Варварі» (*Regium generale Seminarium Graeco-Catholicum Viennae ad Sanctam Barbaram*). У щоденному вжитку, а потім і офіційно, була прийнята скорочена назва «Барбареум» (*Barbareum*). Десятилітнє існування «Барбареуму» мало велике значення для Греко-католицької церкви, тому що її випускниками були шість єпископів, 16 крилошан, 10 професорів університету чи єпархіяльних семінарій, вісім ректорів семінарій і вісім письменників. У 1783 р. було засновано Генеральну духовну семінарію у Львові, де продовжували свої студії студенти «Барбареуму», що походили з Галичини. Семінарія стала для Галичини й українського народу

¹ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 42–44.

² О. Дух, «Догматики (Догматики і полеміки; Спеціальної догматики і фундаментальної теології; Догматичної теології) кафедра», *Encyclopaedia*. Т. I, 451–452; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 580 (Особова справа Діханича Вінцентія).

храмом богословських студій та осередком національного відродження¹.

Нову програму для теологічних студій розробив абат о. Стефан Франц Раутенштраух. Офіційно влада затвердила її у 1774 р. Відповідно до програми студенти навчалися упродовж п'яти років. За якийсь час, зважаючи на те, що кількість охочих навчатися зменшилася, з 1788 р. термін навчання скоротили до трьох років. На студіях опановували знання лише студенти римо-католицької віри².

Радикальні зміни у структурі, методах і призначенні теологічних студій відбулися внаслідок реформаторської діяльності Йосифа II. Йосифінські реформи були класичним виявом філософських та політичних ідей епохи Просвітництва, доби розквіту раціоналізму з його вірою у всемогутність розуму, епохи, з притаманним їй схваленням лише того, що відповідає критеріям раціональності та корисності, а отже, гострих антиклерикальних настроїв. У політичному плані Просвітництво було пов'язано з освіченим абсолютизмом. На думку цісаря, духовенство зі свого боку мало насамперед пильнувати законслухняність віруючих стосовно чинної світської влади. Реформуючи організаційну структуру теологічних студій для потреб нового університету у Львові, австрійські чиновники робили ставку насамперед на тих професорів-теологів, які схвалювали реформаторський курс Йосифа II. Випробування на лояльність пройшли лише двоє із колишніх викладачів теологічних студій. На новоутвореному теологічному факультеті, відновленого 1784 р. Львівського університету, залишилися працювати В. Діханіч (догматична теологія) і Б. Домославський (теологія моральна)³.

Францішек Берnard Домославський народився у Варшаві 1734 р. З 1760 р. – капелан. У 1764–1765 рр. був викладачем студій монастирського ордену у Перемишлі, а з 1774 р. – у Варшаві. З 1778 до 1786 рр. викладав у Самборі. Упродовж 1787–1788 рр. – професор моральної теології і догматики Львівського університету. Відійшов від застосування у навчальному процесі рекомендованих владою урядових австрійських посібників. Із 1788 до 1800 рр. – перекладач богословської літератури у Сандомирському

¹ Див.: Гнатюк, Національне відродження Австро-Угорських українців (1772–1880) (Відень, 1916); Історичні постаті Галичини XIX–XX ст. (Париж, Сідней, Торонто, 1961); Кугутяк, Галичина: сторінки історії, 248.

² Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 42–44.

³ Докладніше див.: Матвієнко, Теологічний факультет Львівського університету (1869–1918). Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2012); М. Чорний, Р. Сіромський, «Діханіч (Dichanich, Dichanik, Dichanig)», *Encyclopedia*. Т. I, 445; М. Чорний, «Домославський (Domosławski) Францішек Берnard», *Encyclopedia*. Т. I, 457; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 580.

домініканському монастирі. Протягом 1800–1804 рр. – пріор домініканського монастиря у Януві-Подляському. Залишив по собі наукові праці: «Mędrek lingwista czyli zdanie o zszacunku i nabuciu potrzebnym uczonych języków» (Sambor, 1786), «Mędrek w prawdziwej swojej postaci» (Sandomierz, 1786), «Annotationes ad libellum patronorum regni Poloniae et Suaciae breviario Ordinis Praedicatorum adiunctum» (Sandomierz, 1798). Помер 10 січня 1821 р. у Януві-Подляському¹.

Обидва отці-домінікани, професори Ф. Домославський та В. Діханич, які залишалися вірними своїм усталеним поглядам на домінуючу роль католицької Церкви в суспільстві, завершили свою кар'єру на теологічному факультеті Львівського університету в 1788 р. Першого на кафедрі замінив професор Андрій Павлович, другого – професор Йозеф Віммер. Відомо, що професор А. Павлович народився у 1763 р. на Закарпатті. Навчався в Ужгородській єпархіальній семінарії. Закінчив Генеральну греко-католицьку духовну семінарію у Егері (Угорщина) та ГКДС у Львові. Із 1788 р. – доктор теології. У 1787–1788 рр. – професор фізики Studium Ruthenum. Упродовж 1788–1795 рр. – професор моральної теології Львівського університету. Помер 14 лютого 1795 р. у Львові².

До викладання в університеті Й. Віммер служив каноніком в Оломоуці (Чехія). У 1788 р. замінив на посаді професора В. Діханича. До 1792 р. викладав догматику на теологічному факультеті. На 1788/1789 н. р. був обраний ректором Львівського університету. Помер у 1792 р., похований у Відні³.

Першим деканом теологічного факультету відновленого Університету було обрано професора Яна Баптиста Фінзінгера. До переїзду у Львів він виконував обов'язки каноніка в Петіні. У 1784–1791 рр. був професором церковної історії, директором теологічних студій. У 1786 р. відмовився від посади ректора Львівського університету. Виконував функції помічника та радника ректора Вацлава Бетанського. Відомий науковою працею «Primaе Linedae Encyclopediae theologiae» (Leopoli, 1787)⁴. Його університетська кар'єра завершилася разом зі смертю Йосифа II⁵.

¹ S. Barącz, Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce (Lwów, 1861), t. 2; Чорний, «Домославський (Domosławski) Францішек Бернад», 457.

² Пристай, Львівська греко-католицька духовна семінарія. 1783–1945, 118–119; Ю. Овсінський, «Павлович Андрій», *Encyclopedia*. Т. II, 245.

³ М. Чорний, «Віммер (Wimmer) Йозеф», *Encyclopedia*. Т. I, 289.

⁴ Матвієнко, «Церковна історія у Львівському університеті: загальний огляд проблеми», 181–182.

⁵ Ю. Овсінський, «Фінзінгер (Finziger, Finsinger) Ян Баптист», *Encyclopedia*. Т. II, 587.

Навчання на теологічному факультеті тривало п'ять років. Проте вже з 1785 р. кількість навчальних років було зменшено до чотирьох. Студенти першого курсу слухали такі предмети, як історія Церкви і теологічна енциклопедія, гебрійська мова і герменевтика Старого Завіту. На другому курсі викладали теологічну літературу, грецьку мову, герменевтику Нового Завіту, патрологію, догматичну теологію (частина перша). На третьому році навчання – догматичну теологію (частина друга), полеміку, моральну теологію. На останньому курсі викладали канонічне право і пастирську теологію. Переважну більшість дисциплін професори читали латинською мовою. Однак були й винятки. Зокрема, пастирську теологію студентам викладали польською мовою. Додатково, поза межами навчальної програми, студентів зобов'язували слухати лекції з німецької мови, природничої історії, медичних наук та ін. Навчання відбувалося не в головній будівлі Університету, а в приміщенні Духовної семінарії.

Зміни в організації кадрового потенціалу в Університеті і на теологічному факультеті, зокрема, були пов'язані з урядовим декретом від 20 травня 1786 р., яким вводилося конкурентне заміщення вакантних посад¹. Розглянемо кафедри, які діяли на теологічному факультеті відновленого Університету. Воднораз окреслимо біографії відомих професорів – очільників цих кафедр. Приміром, професорами гебрійської мови і герменевтики Старого Завіту в різні роки були Ігнацій Інокентій Фесслер (1784–1788) та Арсеній Радкевич (1796–1821). Професорами історії Церкви – Ян Баптист Фінзінгер (1784–1790), Андрій Білецький (1792–1799) та Францішек Ксаверий Захаріяевич (1800–1815).

Церковну історію після Я. Фінзінгера продовжив читати А. Білецький. Походив зі с. Біличі Самбірського циркулу. Закінчив нижчі гімназійні класи у Дрогобичі. У 1790 р. завершив навчання у Львівській греко-католицькій духовній семінарії. Доктор теології («Positiones ex univertiis disciplinis theologis», 1789). З 1791 до 1799 рр. – професор історії Церкви (*Studii latini* та *Studii rutheni*) теологічного факультету Львівського університету. У 1797 р. занедужав і перебрався до рідного села. З 1800 р. – парох у Біличах. Помер після 1820 р.²

¹ Відповідно до цього документа, претендент на посаду викладача складав письмові та усні іспити, програми яких виробляли та затверджували у Віденському університеті. Результати усіх іспитів розглядали спочатку представники намісництва, а потім – Надвірна комісія. Остаточне рішення приймав імператор.

² Я. Глистюк, «Білецький Андрій», *Encyclopedia*. Т. I, 204. ЛННБ України ім. В. Стефаніка), Відділ рукописів, ф. 167, оп. 2, спр. 213.

Наступником А. Білецького став відомий теолог, професор Ф. К. Захаріясевич. Він народився 1 грудня 1770 р. у Станиславові. Закінчив місцеву гімназію. З 1795 р. – вікарій при Вірменському кафедральному соборі у Львові. У 1799–1802 рр. – директор відділу теологічних студій латиною. З 1797 р. почав викладати. Упродовж 1800–1802 рр. надзвичайний, а з 1802 до 1815 рр. – звичайний професор історії Церкви. Викладав також світське право. У 1826/1827 н. р. – ректор Львівського університету. З 1835 р. – єпископ Тарнувський. У 1840–1845 рр. – єпископ Перемиський. Написав низку наукових праць: «Początki katedralnego kościoła łacińskiego we Lwowie» (Czasopismo Bibl. Ossol. 1829. 4 poszyt. S. 78), «Wiadomość o Ormianach w Polsce» (Lwów, 1842), «Vitae episcoporum Praemisliensium» (Vien, 1844), «Wiadomości historyczne o najdawniejszych biskupstwach w Polsce» (Lwów, 1850). Помер 12 червня 1845 р. Похований у Перемишлі¹.

Професорами герменевтики Нового Завіту і грецької мови в різний час були Йозеф Роттер (1784–1794), Михайло Гарасевич (1794/1795) та Міхал Домбровський (1797/1798). Професорами догматики були такі відомі теологи, як В. Діханіч (1776–1788), Антоній Ангелович (1784–1786), Й. Віммер (1788–1792), А. Павлович (1792–1795) та М. Гриневецький (1797–1825), професорами моральної теології – Б. Домославський (1784–1788), А. Павлович (1788–1796), Мацей Шанковський (1796–1800); професорами пастирської теології – М. Скородинський (1784–1787), Ян Потоцький (1787–1796), М. Гарасевич (1796–1800), М. Левицький (1800–1808).

Велику повагу й авторитет в Університеті мав теолог, українець, Микола Скородинський, перший професор пастирської теології. Народився 15 січня 1857 р. у Зборові в сім'ї пароха й декана Михайла Скородинського. Упродовж 1775–1780 рр. студював теологічні дисципліни у Відні, у Генеральній духовній семінарії св. Варвари (т. зв. Barbareum). Був призначений ректором і працював на посаді професора морального та пастирського богослов'я при єпархіальній Греко-католицькій духовній семінарії у Львові. Упродовж 1783/1784 н. р. – віце-ректор, у 1796/1797 н. р. – тимчасовий ректор ГКДС у Львові. Протягом 1784–1786 рр. – професор пастирської теології з латинською мовою викладання. У період із 1786 по 1787 рр. пастирську теологію читав польською мовою. Обраний деканом теологічного факультету Львівського університету на 1793/1794 н. р. Із 1804 до 1805 рр. – ректор Університету. Разом із А. Ангеловичем домагався переведення семінарії під керівництво єпископату; боровся за відновлення Галицької митрополії та за права

¹ Пристай, Львівська греко-католицька духовна семінарія, 96–97; Ю. Овсінський, «Захаріясевич Францішек Ксаверій», *Encyclopedia*, Т. I, 254–255.

Церкви. Переклав і видав підручник Ф. Гіфтшюца «*Osnowa przepisanego w c. k. dziedzicznych państwach uczenia Theologii pastoralnej X. Franc. Giftschütza w niemieckim języku wydana (...) na polski przetłumaczona*» (Львів, 1787). Писав і видавав проповіді польською та німецькою мовами¹.

Ще одна цікава постать в історії Львівського університету, представник богословської науки, який перебрав кафедру у професора М. Скородинського, а також був деканом теологічного факультету – Ян Антоній Потоцький. Народився у 1759 р. в Ержібетвароші (тепер Дубравені повіту Сібіу, Румунія). Навчався у папській колегії для вірмен та українців у Львові впродовж 1780–1784 рр. Закінчив Генеральну латинську семінарію у Львові та теологічний факультет Університету. У 1786–1787 рр. – лектор, а з 1787 до 1796 рр. – професор пастирської теології з латинською мовою викладання. У 1794/1795 н. р. обраний деканом теологічного факультету. Упродовж 1792/1793 н. р. очолював Львівський університет як ректор. У 1825 р. призначений єпископом Перемишля. Помер у Львові 1832 р.².

Михайло Гарасевич продовжив добрі традиції, закладені М. Скородинським. Він народився 23 травня 1763 р. у с. Яхторові Золочівського циркулу. Закінчив школу піярів у Золочеві. Як більшість відомих того часу українців-теологів, навчався 1784 р. у Відні в Барбареумі. Закінчив Генеральну латинську духовну семінарію та Генеральну греко-католицьку духовну семінарію у Львові (1787). Упродовж 1784–1787 рр. навчався у Львівському університеті. Ієрейські свячення прийняв у 1795 р. У 1787–1789 рр. – префект студій греко-католицької консисторії. Саме тоді викладав як лектор Університету. Упродовж 1789–1800 рр. працював як звичайний професор пастирської теології з польською мовою викладання. У 1794/1795 н. р. – суплент герменевтики Нового Завіту і грецької мови. У період з 1792 до 1800 рр. – професор кафедри у *Studium Ruthenum* У 1795/1796 рр. – декан теологічного факультету. У період 1796–1802 рр. – почесний репрезентант теологічного факультету Львівського університету. У 1793–1797 рр. був також співробітником «*Dziennika Patryotycznych Polityków*». У 1800 р. призначений генеральним вікарієм у Львові. Представляв духовенство перед цісарем. Брав активну участь у справі відновлення Галицької греко-католицької митрополії. Разом із А. Ангеловичем у 1809 р. зазнав цькування нової влади за вірність австрійській владі. У 1810 р. нагороджений Командорським

¹ Андрохович, Історія гр.-кат. Генеральної Духовної Семінарії у Львові (1783–1810) (Львів, 1936).

² S. Barącz, *Żywoty sławnych Ormian w Polsce* (Lwów, 1850); М. Мельник, «Потоцький (Potocki) Ян Антоній», *Encyclopaedia*. Т. II, 318.

Хрестом Леопольда, а наступного року отримав титул барона де Нойштерна. З 1813 р. – архипресвітер відновленої Галицької греко-католицької митрополії. Протягом 1814–1818 рр. – адміністратор митрополії. З 1819 р. усунений від управління митрополією, продовжив займатися історією Церкви. У 1820 р. подарував Греко-католицькій митрополічій капітулі власну велику бібліотеку. Залишив по собі наукові праці: «*Annales Ecclesiae Ruthenae gratiam et communionem cum S. Sede Romana habentis, ritumque graeco-slavicum observantis, cum singulari respectu ad dioeceses ruthenas Leopoliensem, Premisliensem et Chelmensem*» (Leopoli, 1863), «*Berichtigung der Umriss zu einer Geschichte der Ruthenen*» (Wien, 1835). Помер у Львові 29 квітня 1836 р.¹

Обов'язки професора після М. Гарасевича перейняв Міхал Домбровський. У 1797 р. він захистив докторат із теології. З 1795 до 1798 рр. був професором грецької мови і герменевтики, з 1797 р. – Нового Завіту та грецької мови. У період з 1797 до 1798 рр. – звичайний професор латинської теології Львівського університету. У 1798 р. отримав парафію у Потиличі (нині – с. Потелич Жовківського р-ну Львівської обл.). Греку і герменевтику викладав українською мовою².

Одним із яскравих представників нової генерації професорів-теологів періоду йосифінських реформ католицької Церкви був Ігнац (Інокентій Аврелій) Феслер. Він народився 18 травня 1755 р. у с. Цурндорфі (угорською – Цурані), земля Бургенланд, Австрія. У 1772 р. закінчив єзуїтську колегію. У 1783 р. І. Феслер здобув у Відні докторський ступінь з теології. У 1784 р. отримав титул професора східних мов і герменевтики. У Львівському університеті став професором гебрійської мови і герменевтики Старого Завіту. У 1785 р. йому доручили цензуру всіх єврейських книг у Королівстві Галичини і Лодомерії. У Львові вступив до місцевої масонської ложі «Фенікс до Круглого Столу», але згодом вийшов з її складу, заснував разом із Е. Кортумом нову ложу «Щиросердної Людини». Підтримував дружні взаємини з греко-католицьким єпископом Петром Білянським, а також іншими українськими релігійними діячами та педагогами, зокрема –

¹ ЛННБ України ім. В. Стефаника), Відділ рукописів, ф. 167, оп. 2, спр. 687; О. Купчинський, «Михайло Гарасевич», Відомі та маловідомі постаті національної науки й культури (Львів, 2011), т. 3, 33; Матвієнко, «Церковна історія у Цісарсько-королівському університеті імені Франца І у Львові», 113; Сухий, Галичина: між Сходом і Заходом, 18–19.

² Чорний, «Домославський (Domosławski) Францішек Бернард», *Encyclopedia*. Т. I, 457.

М. Скородинським та А. Ангеловичем. Учнями І. Фесслера були вихідці із Закарпаття, що навчалися тоді у Львові, – Петро Лодій, Іван Орлай, Василь Кукольник. 1788 р. переїхав до Бреслау (тепер Вроцлав) на територію Пруссії. Далі – у Саратов, Санкт-Петербург. Помер 15 грудня 1839 р. у Санкт-Петербурзі¹.

Упродовж короткого часу, з 1784 до 1785 рр., професором теологічної літератури і патрології Львівського університету працював Раймунд Пельц. Про нього збереглося мало відомостей. Зокрема, після 1785 р. він був професором моральної теології в університеті Фрібура (Швейцарія)².

Діяльність теологічного факультету у 1804/1805 н. р. регламентувала нова навчальна програма. Порівняно з навчальною програмою теологічного факультету Йосифінського університету нова була простішою для опанування. Урядовий декрет від 11 вересня 1805 р. визначив склад факультету і тривалість навчання.

До теологічного факультету ліцею увійшли чотири кафедри: Старого і Нового Завіту, догматичної теології, моральної і пастирської теології з катехизмом, історії Церкви. Студенти першого року навчання слухали історію Церкви та Старого Завіту. На другому році навчання їм викладали догматичну теологію та моральну теологію. Щодо третьокурсників, то вони слухали лекції з пастирської теології та продовжували слухати курс із моральної теології. Від 1806 р. було запроваджено (для забезпечення релігійно-морального виховання студентів) предмет «Релігійні науки», який читали на першому курсі теологічного, а також юридичного факультету. Першим викладачем згаданої нової дисципліни на теологічному факультеті був доктор Іван Лаврівський. Він народився 15 травня 1773 р. у с. Терка Сандецького циркулу (тепер Польща). Закінчив філософський факультет Львівського університету. У 1798–1810 рр. був префектом студій Генеральної греко-католицької духовної семінарії, після чого став працювати суплентом і, згодом, професором кафедри історії Церкви «*Studium Ruthenum*» (1798–1803), водночас викладаючи грецьку мову і герменевтику Нового Завіту у *Studium Latinum*. Наступні роки (1803–1809) працював на кафедрі морального богослов'я *Studium Ruthenum*. У 1804–1813 рр. займав посаду професора кафедри релігії філософського факультету. Окрім того, з 1804 р. був професором кафедри пастирського богослов'я Львівського університету.

¹ М. Чорний, «Фесслер Ігнацій Аурелій», *Encyclopedia*. Т. II, 569–570; P. Barton, *Ignatius Aurelius Fessler: Von Barockkatholizismus zur Erweckungsbewegung* (Wien, Kölne, Graz, 1969).

² Я. Глистюк, «Пельц (Peltz) Раймунд», *Encyclopedia*. Т. I, 276.

У 1809–1810 та 1813–1814 рр. І. Лаврівський викладав догматику на приватних богословських студіях у монастирях бернардинів і францисканців. Цікаво, що у 1808 р. він був призначений єпархіальним екзаменатором для католицького духовенства Галичини. У період 1814–1820 рр. перебував на посаді ректора ГГКДС у Львові, водночас будучи суплентом кафедри пастирської теології з польською мовою викладання теологічного факультету Львівського університету. І. Лаврівський переклав польською мовою книгу А. Райхенбергера з пастирської теології. Окрім цього, написав популярну історію Русі (1806), переклав Літопис Нестора польською мовою, уклав граматику «руснацької мови». Помер Іван Лаврівський 25 червня 1846 р. у м. Перемишль¹.

У 1802–1811 рр. директором теологічних студій Львівського університету був архієпископ-митрополит Львівський вірменського обряду Ян Якуб Шимонович. Він зумів повернути факультету право проводити докторські захисти, що створило відносно кращі умови розвитку теологічного факультету Львівського університету. Від 1806 р. Я. Шимонович переніс заняття, які проводили в ГГКДС, до Львівського ліцею. Він намагався залучити до викладання на факультеті місцеве греко-католицьке духовенство. Серед запрошених був священник, знаний ерудит, енергійний організатор, вправний оратор Ксаверій Францішек Захаріясевиц. Він народився 1 липня 1770 р. у Станиславові. Там же закінчив гімназію і прослухав курс філософсько-теологічних студій у Львівському університеті (1789–1792). У 1795 р. став вікарієм при Вірменському кафедральному соборі у Львові, а 1800 р. працював у Львівському університеті як надзвичайний, а від 1802 р. – звичайний професор кафедри історії Церкви, де викладав світське право. Написав та опублікував низку історичних праць, зокрема, «Series canonicorum ecclesiae metropolitanae Leopoldensis ab anno 1429 ad 1824 chronologice conscripta»; «Początki katedralnego kościoła łacińskiego we Lwowie» («Czasopismo Biblioteki Ossolińskich», 1829); «Wiadomość o Ormianach w Polsce» (Lwów, 1842); «Vitae episcoporum Praemisliensium» (Wien, 1844); «Wiadomości historyczne o najdawniejszych biskupstwach w Polsce» (Lwów, 1850). Помер 12 червня 1845 р. у м. Перемишль. Ще одним відомим священником, якого Я. Шимонович запросив викладати до Львівського ліцею, був доктор Теодат Мараморос. Він керував кафедрою моральної теології у період 1806–1813 рр.².

¹ Я. Глистюк, «Лаврівський Іван», *Encyclopedia*. Т. II, 19–20; Андрохович, «Іван Лаврівський один з піонерів українського відродження в Галичині (1773–1820)», 37–38.

² Jaworski, Uniwersytet Lwowski. Wspomnienie jubileuszowe, 65–66; Wołczański, «Wydział Teologiczny Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1661–1939», 84–85.

Особливою постаттю теологічного факультету був Андреас Цайсль. Майбутній професор народився у 1754 р., перед приїздом до Львова викладав пасторальну теологію у ліцеї Оломоуца та Ягеллонському університеті. У 1812–1829 рр. був президентом і директором теологічних студій у Львівському ліцеї, а згодом – Університеті. За час своєї діяльності на посаді президента теологічного факультету проводив реформи у викладанні богословських дисциплін, надаючи їм академічного характеру. У 1812/1813 н. р. був обраний ректором Львівського ліцею. Як канонік Львівської римо-католицької капітули протистояв спробам відновлення Галицької греко-католицької митрополії. Залишив по собі праці «Positiones selectae ex universis disciplinis theologicis, quas in s. r. Lyceo Olomucensi ... publice defendas suscepit Anno 1802» (Оломуції 1802). Помер А. Цайсль 30 листопада 1829 р. у Львові¹.

Серед професорів теологічного факультету виокремлюємо Яна Непомуцена Франтішека Гофманна. Народився 1753 р. у с. Кельчани (тепер Чехія). Ступінь магістра філософії і вільних наук та бакалавра теології здобув в університеті Оломоуца. Згодом навчався на юридичному факультеті Віденського університету, а 1776 р. висвятився у церкві св. Маргарити у Відні. У 1778 р. його скерували до Львова катехитом «нормальних шкіл». У 1801 р. як церковний візитатор Я. Гоффман був проректором Львівського університету, після чого (1805) опинився на посаді директора студій теологічного факультету. Це не перешкодило йому у 1805/1806 н. р. виконувати обов'язки ректора Ягеллонського університету і водночас бути там же архипресвітером костелу св. Діви Марії. Однак вже наступного року (1806) Я. Гофманн повернувся до Львова, де у 1808/1809 н. р. обіймав посаду ректора Львівського ліцею. Влітку 1809 р. Я. Гофманн був змушений залишити Львів через вступ до нього польських військ, союзників Наполеона. Помер 21 грудня 1835 р. у Львові. На його честь у 1895 р. було названо вулицю у Львові².

У 1812 р. у програмах теологічного факультету відбулися деякі зміни у викладанні навчальних дисциплін. Зокрема, на другому році навчання запровадили такі предмети: «Канонічне право» і «Екзегеза (тлумачення) Нового Завіту» та «Грецька мова». Відтак, викладання моральної теології було перенесено на третій рік. Почали більше уваги приділяти практичним заняттям зі студентами. Для студентів-теологів запровадили також години рільництва, що у майбутньому давало їм змогу допомагати в організації господарської діяльності парафіян. Тож, програма навчання студентів

¹ М. Мельник, «Цайсль (Zeisl) Андреас», *Encyclopaedia*. Т. II, 624.

² М. Мельник, «Гофман Ян Франтішек», *Encyclopaedia*. Т. I, 376.

теологічного факультету на початку XIX ст. була дещо оновлена з урахуванням можливості практичного застосування здобутих знань. Нова програма навчання на теологічному відділі Львівського університету була впроваджена урядовим розпорядженням від 23 квітня 1850 р. Вона ґрунтувалася на ухвалі австрійського єпископату від 30 квітня 1849 р. Однак варто зауважити, що у часі перетворення Львівського лицю на Францисканський університет викладачі ще користувалися старими програмами.

Згідно з актом про відновлення Університету у Львові, який підписав цісар Франц I 7 серпня 1817 р., теологічний факультет поряд із філософським і юридичним, було внесено до складу вищих студій. Навчання у нововідновленому Францисканському університеті тривало чотири роки. Офіційно викладання німецькою мовою в Університеті провадили протягом 1817–1848 і 1851–1871 рр. Для теологічного факультету Львівського університету до 1848–1849 н. р. викладовою мовою була латина. Після укладення конкордату між Австрійською монархією та Апостольською столицею (1855) і врегулювання плану навчальних курсів на теологічному факультеті (1857) відбулися деякі зміни. Відтоді право вибору кандидатів на викладацьку посаду надавали єпископам керуючих єпархій. Для здобуття ступеня професора чи викладача релігії, потрібне було уповноваження від єпископа, у єпархії котрого знаходився навчальний заклад. У Львові таке право отримали єпископи обох обрядів – греко- і римо-католицького¹.

Як уже зазначалося, ще від 1784 р. на теологічному факультеті існували кафедри історії Церкви, Біблійних наук Старого та Нового завіту, догматики, моральної теології, пасторальної теології. Остання у 1849 р. була поділена за мовною ознакою на дві – з українською та польською мовами викладання. Чимало викладачів-теологів не лише займалися педагогічною роботою, а й досліджували наукову проблематику церкви. Передусім це стосується церковної історії та студій, що межували між історією та релігією. Поміж тим, були теологи, які займали важливі адміністративні посади у Львівському університеті та відігравали ключову роль у громадському житті Галичини.

Першим деканом відновленого теологічного факультету Францисканського університету був Модест Мелетій Гриневецький. Він народився 8 листопада 1758 р. у с. Лютовиська Сяноцького циркулу (тепер Підкарпатське воєводство, Польща). Навчався у Самбірській гімназії, академії у Замості (1779–1781), конвікті кліриків у Лерасові, Генеральній ГКДС (1785–1786), на теологічному факультеті Львівського університету (1785–

¹ Observator [Грушевський], Справа українсько-руського університету у Львові, 4, 6. Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. II, 306–307.

1789). У 1777 р. вступив до чину василіян, а в 1779 р. переїхав до монастиря святого Спаса біля Самбора. Упродовж 1786–1789 рр. – в. о. префекта студій I року семінарії та корепетитора II року філософії *Studium Ruthenum*. У 1789–1798 рр. працював лектором кафедри догматики *Studium Ruthenum*. Тривалий час – 1793–1822 рр. – професор кафедри догматики і полеміки *Studium Latinum*. У 1821–1822 рр. обіймав посаду ректора Львівського університету. Упродовж 1817–1818 рр. та 1822/1823 н. р. – декан теологічного факультету Львівського університету. Автор праці «*Assertiones philosophicae-physicae*» (1781). Помер М. Гриневецький 1 квітня 1823 р. у Львові¹.

Після М. Гриневецького посаду декана теологічного факультету обійняв Арсеній (Антін) Радкевич. Він народився 14 квітня 1759 р. у с. Волиця Комарівська Сокальського повіту. Закінчив гімназію отців-піярів у Варяжі. До 1781 р. вивчав філософські й богословські науки при Василіянських монастирях Замостя і Львова. З 1784 р. навчався на теологічному факультеті відновленого Львівського університету. Упродовж 1787–1791 рр. – професор Університету. З 1791 р. до 1805 р. – надзвичайний професор гебрейської мови і герменевтики Старого Завіту *Studium Ruthenum*. З 1791 до 1796 р. – надзвичайний професор кафедри з латинською мовою викладання, а з 1796 до 1821 р. – звичайний професор кафедри гебрейської мови і герменевтики Старого Завіту. Тричі був обраний деканом теологічного факультету (1796/1797, 1803/1804, 1818/1819). У 1818–1819 рр. – сеньйор теологічного факультету Львівського університету. Відомою працею А. Радкевича є «*Tentamen Publicum ex Historia Ecclesiastica*» (Lwów, 1784). Помер А. Радкевич 1 серпня 1821 р. Похований у Львові².

Неодноразово деканом факультету обирали Венедикта рицаря де Равич Левицького. Він народився 24 травня 1783 р. у с. Іванівці Стрийського циркулу у сім'ї пароха Євстахія Левицького та Катерини з роду Кульчицьких. Закінчив початкову школу у Стрию, нижчі класи гімназії у Львові (1802), а впродовж 1803–1805 рр. – філософські та правничі студії Львівського університету. Богословську освіту здобув у Віденському університеті з переважно відмінними успіхами (1805–1809). У 1821 р., склавши строгий іспит (ригороз), отримав ступінь доктора теології без захисту тез дисертації. У 1810 р. отримав ієрейське свячення. У 1810–1815 рр. – вікарій архикатедрального храму святого Юрія у Львові. У 1810–1814 рр. –

¹ ЛННБ України ім. В. Стефаника), Відділ рукописів, ф. 167, оп. 2, спр. 97.

² Кривецький, «Неоправдані докори (До історії т. зв. Руського Інституту (*Studium Ruthenum*) на Львівському університеті)», 116–126; Крип'якевич, Історичні проходи по Львову, 164.

капелан митрополита Антонія (Ангеловича). У 1820–1824 рр. і 1836–1837 рр. – тимчасово ректор Генеральної ГҚДС у Львові. У другій каденції як головний настоятель семінарії переслідував вихованців підозрами стосовно нелегальної антиавстрійської діяльності. У 1817–1818 рр. був суплентом, а вже з 1818 р. – дійсним професором морального богослов'я, а з 1820 р. – ще й архієпархіальним екзаменатором для усього католицького духовенства Галичини. Неодноразово обирався деканом теологічного факультету (1827/1828, 1828/1829, 1830/1831, 1835/1836, 1838/1839, 1842/1843, 1846/1847). У 1829–1820 рр. обіймав посаду ректора Львівського університету. У 1826 р. В. Левицький отримав звання почесного крилошанина. Згодом, у 1827 р., його призначили соборним крилошанином митрополичої капітули. З 1835 р. В. Левицький стає цензором театралізованих вистав та усіх друкованих видань кирилицею в Галичині. Саме на цій посаді він заперечував проти розвитку української мови, не допустивши до друку альманах «Руської Трійці» – «Зоря», а видану за кордоном «Русалку Дністрову» заборонив поширювати у Галичині. Помер В. Левицький 14 січня 1851 р. у Львові¹.

Високі посади не лише в Університеті, а й поза його межами обіймав Мартин рицар де Барвінський. Народився 22 квітня 1784 р. у с. Осташівці (тепер Зборівського району Тернопільської обл.). У 1802 р. закінчив гімназію у Збаражі, а згодом – філософський факультет Львівського університету (1804) та теологічний факультет Віденського університету. Ієрейське освячення отримав у 1807 р. у Відні від митрополита Антонія (Ангеловича) неодруженим. У 1810 р. М. Барвінський був адміністратором парафіяльної церкви святих апостолів Петра і Павла у Львові. Упродовж 1810–1814 рр. – префект студій Генеральної ГҚДС. Вже у 1811 р. М. Барвінський був звичайним професором біблійних наук Нового Завіту та грецької мови у Львівському ліцеї, а з 1812 р. – єпархіальним екзаменатором для католицького духовенства Галичини. У 1817 р. працював професором Львівського університету, у 1819–1824 рр. – референтом консисторії при монастирі сестер ЧСВВ у Словіті. Двічі був обраний деканом теологічного факультету (1819/1820, 1823/1824). У 1837/1838 рр. – ректор Львівського університету. Упродовж 1835–1860 рр. як шляхтич та прелат був депутатом до Галицького станового сейму. Помер М. Барвінський 22 березня 1865 р. у Львові. Був похований на Городоцькому цвинтарі у Львові, а з 1880 р. перенесений на Личаківське кладовище. Професор заповів чимало грошей як капітал для заснування допомогового фонду, залишив велику бібліотеку капітули, інституту «Народний Дім». Що важливо, згідно з постановою

¹ ЛННБ України ім. В. Стефаника, Відділ рукописів, ф. 167, оп. 2, спр. 1818.

цісаря 1834 р. М. Барвінського було піднесено до лицарського стану. Він також був Кавалером Ордена залізної корони III класу¹.

Найдовше посаду декана теологічного факультету обіймав Онуфрій Криницький. Він народився 12 червня 1791 р. у с. Крива Ясельського повіту. Закінчив Львівський лицей і Генеральну ГКДС. У 1817 р. – катехит у реальній школі; водночас у 1816 р. – префект студій, у 1817 р. – суплент. Протягом 1817–1861 рр. він був професором церковної історії. У 1821–1826 рр. викладав біблійні мови. Очолював теологічний факультет упродовж 12 років (1820/1822, 1824/1825, 1829/1830, 1831/1833, 1839/1840, 1843/1844, 1848–1855, 1857/1858). Тричі обіймав посаду ректора Львівського університету (1833/1834, 1855/1856, 1858/1859). Водночас у 1834–1839 рр. працював професором біблійних студій для слабших учнів Генеральної ГКДС. У 1847 р. за дорученням губернатора Галичини графа Франца Стадіона проводив цензуру книг Оссолінеуму. Помер він 25 березня 1867 р. у м. Перемишль, Польща².

Дослідником відносин між людиною, сучасним їй світом та історією Церкви був професор теологічного факультету Себастьян Іванський. Він народився 12 січня 1800 р. у с. Чудець Ясельського циркулу. Упродовж 1830–1835 рр. працював завідувачем кафедри пастирської теології (польською мовою). У 1832–1835 рр. – директор теологічних студій Львівського університету. У 1835–1847 рр. – священник у Жидачеві, а згодом настоятель костелу Найсвятішої Діви Марії і святих Андрія та Станіслава у Станиславові. Серед наукових інтересів професора була пастирська теологія. Помер він 1854 р. у Станиславові³.

Дослідником біблійної археології, східних мов та окремих питань з історії Церкви був Я. Кухарський. Він народився 1806 р. Навчався на теологічному факультеті Віденського університету, в інституті «Августінеум» у Відні. У 1836–1857 рр. – професор біблійних наук Старого Завіту. Тричі був обраний деканом теологічного факультету (1847/1848, 1855/1856, 1856/1857). Упродовж 1857–1874 рр. – пробошч у Теребовлі, радник львівської капітули, суддя римо-католицької консисторії. Автор праці «Biblioteka kazań dobranych tegoczesnych kaznodziejów słynniejszych archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego» (Lwów, 1844–1846. Т. 1, 2). Помер він 8 листопада 1874 р. у Львові. Похований на Личаківському цвинтарі⁴.

¹ ЛННБ України ім. В. Стефаника), Відділ рукописів, ф. 167, оп. 2, спр. 122.

² М. Чорний, «Криницький Онуфрій», *Encyclopedia*. Т. I, 673.

³ Ю. Овсінський, «Іванський (Iwański) Себастьян», *Encyclopedia*. Т. I, 547.

⁴ ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1029 (Особова справа Кухарського Яна Евангеліста); М. Чорний, «Кухарський (Kucharski) Ян», *Encyclopedia*. Т. I, 699.

Отже, професорсько-викладацький склад теологічного факультету формувався відповідно до клопотань Міністерства віровизнань та освіти перед австрійським імператором. У досліджуваний період на факультеті працювала ціла плеяда досвідчених викладачів – і поляків, і українців. Здебільшого це були випускники гімназій та духовних семінарій, а також теологічних факультетів найбільших австрійських університетів. Основне завдання священників-викладачів полягало у тому, щоб навчити студентів мистецтву гомілетичних писань і настанов. Дехто з них проводив наукові дослідження в галузі церковної історії, біблійної археології та інших теологічних наук. Професори-теологи мали високий рівень фахової підготовки, що давало їм змогу займатися науковими дослідженнями, виконувати різноманітні адміністративні обов'язки у Львівському університеті, бути активними учасниками громадсько-політичного життя краю.

Юридичний факультет та юридичні студії

Юридичний факультет як окремий структурний підрозділ Львівського університету бере свій початок від 1784 р. Відтоді, на відміну від інших факультетів, він не припиняв своєї діяльності. Наголосимо, що система викладання правничих дисциплін була пов'язана також зі «Становою колегією» (утворена у 1776 р.), де навчалися особи винятково шляхетського походження. Організацією юридичного факультету від 1784 р. займалися доктори права Антон Пфлегер і Ян Амброз, а також відомі австрійські правники Домінік Кьофіль і Бальтазар Борзага. Вони працювали над організаційним оформленням освітньої і наукової діяльності та забезпечували викладання природного, міжнародного, римського, кримінального та канонічного права. Кількість кафедр у Йосифінському університеті відповідала кількості професорів. Навчальна програма юридичного факультету передбачала вивчення натурального права, історії римського права та адміністрації (на першому курсі), цивільного та кримінального права (на другому), церковного права (на третьому), політичних наук (на четвертому). Ще у 1784 р., під час створення юридичного факультету, у його структурі виникли такі кафедри: природного права, права народів та інституцій (згодом – кафедра природного права, права народів і кримінального права; кафедра кримінального права, філософії та енциклопедії права); цивільного права, пандекти і кримінального права (згодом – кафедра римського та цивільного права; кафедра цивільного права); церковного права (згодом – кафедра церковного та римського права,

окремі кафедри церковного права та римського права); політичних умінь і австрійського законодавства та ін. (згодом – кафедра політичних умінь і статистики). Від 1784 р. навчання і викладання на юридичному факультеті університету відбувалося латинською і німецькою мовами. Від 1787 р. навчальний процес переведено винятково на німецьку мову¹.

Назва кафедри ототожнювалася зі спеціалізацією професора, який її уособлював, і, головню, відповідала курсам, які він викладав. Тому спеціалізації кафедр у межах факультету часто повторювалися. На початку своєї діяльності юридичний факультет Львівського університету був чисельно невеликим. У 1784 р. право у Львівському університеті вивчали всього 26 студентів, а у 1790 р. – вже 78. Навчання на юридичних студіях Львівського ліцею тривало три роки².

На першому курсі факультету природне право та історію римського права читав професор Антон Пфлегер, лицар фон Вертенау. Упродовж 1784–1799 рр. він був професором природного права, права народів та інституцій. Походив зі Словенії, де народився 24 березня 1748 р. Закінчив філософський факультет Люблянського та юридичний факультет Віденського університетів. У 1774 р. отримав ступінь доктора права. Світогляд А. Пфлегера формувався під впливом ідей Жан-Жака Руссо та філософських поглядів Іммануїла Канта. З 1808 р. він був канцлером ордена Золотого руна. Помер 27 травня 1820 р.³.

У 1799 р. кафедру природного права, права народів та інституцій перетворено на кафедру природного права, права народів і кримінального права. У цей період професорами з такою предметною сферою були Ігнац Церголь (1799–1801) і Карл Аппельтауер (1801–1806). І. Церголь був фаховим юристом, автором праці «Über die charakteristischen Unterscheidungsmerkmale des Sitten und der Rechtsgesetzes», яка вийшла друком у Львові в 1800 р. К. Аппельтауер народився у Відні 31 січня 1767 р. Як доктор права він отримав пропозицію стати професором Львівського університету. На посаді пропрацював п'ять років, згодом переїхав до Кракова, а далі – до Граца. Про науковий доробок ученого відомо мало.

¹ Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016); Кахнич, «Виникнення Львівського університету та юридичного факультету у його структурі у другій половині XVII ст.», *Правова система, громадянське суспільство та держава* (Львів, 2009), 32–34.

² Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016), 185.

³ Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, red. Adam Redzik (Kraków, 2017), 388.

Загалом, методика викладання юридичних дисциплін К. Аппельтауера повторювала манеру його попередника І. Церголя¹.

У 1784–1797 рр. на юридичному факультеті діяла кафедра цивільного права, пандектів і кримінального права. Професором із відповідною предметною сферою був, зокрема, перший декан юридичного факультету Львівського університету Бальтазар Борзага. Він народився 17 березня 1745 р. у Тиролі. Випускник юридичного факультету Віденського університету. У Відні Б. Борзага розпочав викладати право у Терезіанській академії, а надалі й на юридичному факультеті Університету. На посаді професора цивільного права, пандектів і кримінального права Львівського університету Б. Борзага викладав цивільне, римське та кримінальне право. Також читав сучасне римське право (т. зв. пандекти). Б. Борзага був насамперед юристом-практиком, а не науковцем. Відтак, вагомого наукового доробку не залишив. Утім, він знаний як один із розробників австрійського Цивільного кодексу 1792 р. У 1801/1802 н. р. очолював Львівський університет. Помер 26 січня 1806 р.²

У 1797 р. кафедру цивільного права, пандектів і кримінального права перейменували на кафедру римського та цивільного права. Під такою назвою, очолена Францом Марксом, вона існувала до 1805 р. Про її завідувача відомо лише те, що він народився у 1759 р. в австрійському Гмундені, помер у 1809 р. у Львові. Після того, як Львівський університет у 1805 р. був перетворений на лицей, Ф. Маркс переїхав до Ягеллонського університету, де обійняв посаду професора. У структурі юридичного факультету з 1784 р. функціонувала також кафедра церковного права. З 1784 до 1806 рр. її очолював Ян Амброз. У 1810 р. ця кафедра була перетворена на кафедру церковного та римського права. Ян Амброз фон Рехтенберг, чех за походженням, народився 21 червня 1744 р. у м. Глук, тепер Угерське Градіште Злінського краю, Чехія. Навчався на юридичному факультеті Віденського університету. Там, у 1774 р., захистив докторат із права. З 1784 р. Я. Амброз викладав на новоствореному юридичному факультеті Львівського університету церковне та кримінальне право. У 1785/1786, 1792/1793, 1802/1803 та 1805 роках був деканом юридичного факультету. У 1789/1790, 1805/1806 рр. – ректор Львівського університету. З 1796 р. – позаштатний радник шляхетського суду, канцлер Латинської консисторії у Львові. Помер у 1815 р.³

¹ Redzik, «Nauki prawne na Uniwersytecie Lwowskim», 146–147.

² ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 145 (Особова справа Борзаги Бальтазара).

³ Ю. Ревера, М. Мельник, «Амброс фон Рехтенберг Ян», Encyclopedia. Т. I, 135; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 18 (Особова справа Амброза фон Рехтенберга).

У 1784 р. на юридичному факультеті університету було утворено кафедру політичних умінь і австрійського законодавства. Із такою назвою вона діяла до початку XIX ст. У 1806 р. її перейменували на кафедру політичних наук і статистики. Упродовж існування цієї кафедри нею керували Домінік Кьофіль (1784–1798), Йозеф Беєр (1798–1801), Г. Готч (1801–1806) та ін.

Домінік Зігфрід фон Кьофіль народився 18 травня 1748 р. Навчався на юридичному факультеті Віденського університету. У 1784 р. Д. Кьофілю доручили очолити новостворену кафедру політичних наук та австрійського законодавства. Кафедра мала важливе прикладне значення, зокрема для підготовки керівних кадрів для новоствореної австрійської провінції. Як професор Д. Кьофіль викладав стиль управління та статистику. Водночас він був губернським радником. Д. Кьофіль став автором однієї з перших праць із історії держави та права Галичини, яка побачила світ у Львові в 1791 р. – «Systematischer Auszug aus dem für Gallizien bestehenden politischen Gesetze und Verordnungen» (Lemberg, 1791). На 1793/1794 н. р. Д. Кьофіля було обрано ректором Львівського університету. Із листів Ф. Кратера про сучасний стан Галичини, в яких автор розповідає про тогочасний Львівський університет, читаємо: «Жалію, що він у Львові не зумів стати так корисним для суспільства, як Зонненфельс у Відні. Бо ж тому, що він читає по-німецьки, і звичайно має двох, а інколи й одного слухача». У 1798 р. залишену Д. Кьофілем кафедру очолив юрист Й. Беєр. У 1806 р. кафедра політичних наук та австрійського законодавства змінила свою назву на кафедру політичних умінь і статистики¹.

Навчання на юридичних студіях Львівського ліцею тривало три роки. Від 1804 р. директором правничих студій був Йозеф Арбтер. Він народився 1 квітня 1771 р. у Єстерндорфі (тепер Крнов, Чехія). У 1795 р. закінчив юридичний факультет Віденського університету, отримав ступінь доктора права. Від 1796 р. працював у Львівському апеляційному суді, згодом – у Земському суді Станиславова, далі – радником Львівського апеляційного суду. Упродовж 1804–1817 рр. був президентом і директором юридичних студій Львівського ліцею. На каденцію 1809–1810 н. р. був обраний ректором Львівського ліцею. У 1817 р. став директором юридичного факультету Францисканського університету, а у 1824 р. переїхав до Граца, де також дослужився до високих посад, зокрема, ректора тамтешнього Університету (1828–1829 рр.). Помер 7 квітня 1836 р. у Граці².

¹ Redzik, Stanisław Starzyński (1853–1935) a rozwój polskiej nauki prawa konstytucyjnego, 37–38.

² Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I.

Після закриття у Львові 1805 р. Університету більшість його професорів переїхали до Кракова. Відтак, викладати в ліцеї залишилися випускники Йосифінського університету, заступники професорів. Природне право, право народів і кримінальне право викладав доктор Пьотр Павлович. Його наступником був доктор Кароль Віслобоцький. У 1803 р. К. Віслобоцький закінчив юридичний факультет Львівського університету, отримав ступінь доктора права. Після відновлення університету Францом I упродовж 1827/1828 та 1828/1829 н. р. був суплентом природного і кримінального права, а згодом – деканом юридичного факультету Львівського університету¹.

Іншим відомим випускником юридичного факультету університету був доктор Ян Яворський. На початках функціонування Львівського ліцею він викладав там цивільне право. Амос Іван Хреститель (де Баловичі) Яворський народився 15 червня 1772 р. у с. Турочки Нижні Самбірського циркулу. Після закінчення Генеральної ГКДС (1797) навчався на теологічному (1797) та юридичному (1805) факультетах Львівського університету. У 1797–1798 рр. був суплентом кафедри історії Церкви, потім – суплентом кафедри цивільного і провінційного права (1805/1806), а від 1807 р. – суплентом церковного права Львівського університету².

Серед плеяди молодих правників Йосифінського університету знаходимо й ім'я Яна Хризостома Мохнацького. Він закінчив школу у Сяноку, гімназію в Подолінці, навчався й успішно закінчив Генеральну ГКДС (1795–1800). У Львівському університеті закінчив теологічний (1798) та юридичний факультети. У 1801–1807 рр. працював надзвичайним професором кафедри церковного права *Studium Ruthenum* Львівського університету. Цікаво, що у 1806 р. Я. Мохнацький складав конкурсні іспити задля отримання посади професора кафедри церковного права *Studium Latinum*. Однак цієї посади він так і не отримав. Після цього у 1807 р. він відмовився від кар'єри професора і до 1827 р. був парохом у с. Стара Сіль³.

У 1806 р. для роботи на юридичних студіях були запрошені професори з інших навчальних закладів імперії, зокрема, Максиміліан Алоїз Фюгер. Він народився у 1774 р. у Граці. М. Фюгер був вихованцем юридичного факультету Віденського університету, де здобув ступінь доктора права. У 1806 р. почав працювати у Львівському ліцеї. Там він обійняв вакантну посаду завідувача кафедри природного права, права народів та інституцій, адже її попередній завідувач Карл Аппельтауер (1801–1806) переїхав до Кракова.

¹ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I.

² Я. Глистюк, «Яворський Амос Іван Хреститель (де Баловичі)», *Encyclopedia*. Т. II, 712.

³ Я. Глистюк, «Мохнацький Іван Хризостом (де)», *Encyclopedia*. Т. II, 164.

У Львівському ліцеї М. Фюгер викладав такі предмети, як природне право, природне політичне право, право європейських народів, енциклопедія права, австрійське кримінальне право. Серед відомих праць правника «Soll man den, eines Criminalverbrechens Beschuldigten in den oesterreichischen Erblanden eigene Vertheidiger gewaeren? Beantwortet und herausgegeben von Maximillian Fueger» (Wien, 1797), а також «Kurze Darstellung und Erlaeuterung der Hauptpunkte des Finanz-Patentes vom 20. Hornung 1811» (Lemberg, 1810). М. Фюгер був однією з найяскравіших постатей викладацького складу юридичного факультету¹.

У 1806 р. кафедру римського і цивільного права юридичного факультету перетворено на кафедру цивільного права. Її професором став один із найвідоміших юристів Австрійської імперії у галузі австрійського цивільного права Йозеф фон Вінівартер. Народився 14 квітня 1780 р. у Кремсі, там же закінчив гімназію. У 1804 р. завершив навчання на юридичному факультеті Віденського університету, став практикуючим юристом. Упродовж 1806–1827 рр. працював професором Львівського ліцею, викладав студентам цивільне право стародавнього Риму. Лекційний курс Й. Вінівартера – «Цивільне право Австрії», став основою Загального кодексу законів Австрійської імперії 1811 р. Переклав латинською мовою австрійський Цивільний кодекс (1812). У 1818/1819 н. р. Й. Вінівартера обрали ректором Львівського університету. У 1827 р. став почесним громадянином та членом магістрату Львова. Після цього перебрався до Відня, де працював професором юридичного факультету Віденського університету (1827–1848). Був автором праць «Handbuch der politischen und Justiz-Gesetzkunde für die Königreiche Galizien und Lodomerien. 1 Abteilung: Darstellung der Organisation des Landes und der Verwaltung» (Lemberg, 1826); «Systematische Darstellung der in den altösterr. deutscher Provinzen bestehenden, die öffentlichen Beamten als solche, betreffenden Gesetze und Verordnungen» (Wien, 1829). Помер у 1848 р.².

Кафедра церковного права існувала у структурі юридичного факультету з часу відновлення Університету Йосифом II. Серед відомих її очільників були Ян Амброз (1784–1806), Франц Зоммаруга (1806–1807) та Ян Добрянський (1809–1810).

Ян фон Рехтенберг Амброз був професором церковного права упродовж 1784–1806 рр. Користувався неабияким авторитетом у колег, тому багаторазово обіймав посаду декана юридичного факультету. Наступним професором церковного права був Франц Вінсент Емануель

¹ ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1977 (Особова справа Фюгера Максимілана Алойзія).

² Ю. Лисий, «Вінівартер Йозеф, фон», *Encyclopedia*. Т. I, 289.

барон фон Зоммаруга. Народився 1780 р. у Відні, закінчив юридичний факультет Віденського університету (1802 р.), а наступного року отримав ступінь доктора права. Упродовж 1802–1805 рр. Ф. Зоммаруга працював в адвокатській конторі, а також викладав церковне право в університетах Відня та Падуї. Професором церковного права у Львівському ліцеї став у 1806 р. Наступного року його запросили бути наставником сина австрійського імператора Франца I – ерцгерцога Франца Карла. У 1818–1831 рр. займав різні урядові посади. У 1832 р. був обраний ректором Віденського університету. Титул «барон» отримав 1838 р. У 1848 р. був призначений міністром юстиції, міністром освіти і віровизнань Австрії. Останнім щаблем у кар'єрі Ф. Зоммаруги стало президентство Верховного суду Австрії (1857–1860). Цей правник був автором багатьох змін до законодавства Австрії. Помер 2 жовтня 1860 р.¹.

У 1809–1810 рр. професором церковного права працював Ян Добрянський де Добра. Він народився 1780 р. і був нащадком давнього українсько-польського шляхетського роду зі сіл Доброї Рустикальної і Доброї Шляхетської (тепер с. Добра Сяноцького повіту Підкарпатського воєводства Польщі). Як і більшість його попередників на посадах у Львівському університеті, закінчив юридичний факультет Львівського університету, а тоді й Віденського університету. У 1805 р. Я. Добрянський одним із перших отримав диплом доктора права Львівського університету. Ще у 1806 р. він спробував стати професором церковного права, але це йому вдалося лише 1809 р. Професором церковного права Я. Добрянський був лише рік, перекваліфікувавшись відразу на польське право. Так, на початку 1810-х років проведено реформу правової освіти в Австрії. Це зумовило запровадження у Львівському ліцеї нової обов'язкової дисципліни – польського права. Цей предмет читали безперервно аж до 1855 р. Першим професором польського права, став саме Я. Добрянський: 8 листопада 1811 р. він уперше прочитав лекцію з польського права. Після того, як у 1810 р. Я. Добрянський очолив новостворену кафедру польського права, торговельного і вексельного права та процесу, кафедра церковного права була перетворена на кафедру церковного і римського права. Від 1810-х років її очолював учень автора Цивільного кодексу (1813) Францішека Цайлера Барнард Барон. Майбутній професор народився 7 серпня 1780 р. у Чехії. Закінчив гімназію у Цешині. Вивчав філософію у Санкт-Петербурзі, а право освоїв у Віденському університеті (1810). Професором римського і

¹ Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, red. Adam Redzik (Kraków, 2017), 389.

церковного права Львівського університету був упродовж 1812–1829 рр. Б. Барон викладав також енциклопедію права, був редактором часопису «Lemberger Zeitung»¹.

Професором політичних умінь і статистики упродовж 1806–1816 рр. та 1818–1827 рр. був доктор Йозеф Рорер. Він походив з Австрії (народився 1769 р. у Відні). Навчався у Віденському та Інсбруцькому університетах. Від 1791 р. працював чиновником у Брегенцервальді (Форарльберг, Австрія), згодом – у Відні, а з 1797 р. – Львові. Від 1800 р. був комісаром львівської поліції. У 1816–1818 рр. Й. Рорер був професором юридичного факультету Оломоуцького університету. Автор праць «Über die Tiroler» (Wien, 1796); «Neuestes Gemälde von Wien» (Wien, 1797); «Bemerkungen auf einer Reise nach Wien» (Wien, 1804), «Versuch über die deutschen Bewohner der österreichischen Monarchie» (Wien, 1804), «Bemerkungen auf einer Reise von der Türkischen Gränze über die Bukowina» (Wien, 1804), «Statistik des österreichischen Kaiserthums» (Wien, 1827, bd. 1). Помер він 21 вересня 1828 р. у Відні².

Серед правників ліцею був і Георг Ехснер. Він походив із Німеччини. Народився 14 травня 1757 р. у с. Унтерляйнах (Баварія). Вивчав право у Вюрцбурзькому та Геттінгенському університетах. Після закінчення навчання здійснив тривалу подорож Францією, Голландією, Англією, Туреччиною, Волощиною, Молдавією. Знав і володів багатьма мовами, зокрема, німецькою, французькою, італійською, польською, румунською, грецькою, турецькою. У 1806 р. був призначений надвірним радником при Галицькому губернаторстві. У 1807 р. був обраний ректором Львівського університету. У 1809 р. разом зі сім'єю Г. Ехснера захопили польські війська, союзники Наполеона, і перевезли як заручника до Любліна. У 1817 р. філософський факультет Львівського університету надав Г. Ехснеру титул почесного доктора філософії. Помер 1 лютого 1829 р. у Львові³.

Від 1806 р. у Львівському ліцеї працював Антоній Розберський. Він проводив заняття із застосування цивільного права в суді. Окрім того, до 1815 р. він був радником шляхетного, а пізніше апеляційного судів у Львові. У 1810–1813 рр. за його сприяння видавали перший правничий часопис у Галичині «Annales Jurisprudientiae pro regnis Galiciae et Lodomeriae». Це

¹ М. Мельник, «Барон (Baron) Бернард», *Encyclopedia*. Т. I, 183; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 70 (Особова справа Барона Бернарда).

² Redzik, «Nauki prawne na Uniwersytecie Lwowskim», 149–150; Р. Тарнавський, «Рорер (Rohrer) Йозеф», *Encyclopedia*. Т. II, 379.

³ М. Мельник, «Ехснер (Oechsner) Георг», *Encyclopedia*. Т. I, 485.

видання було тісно пов'язане з університетською правничою школою. Перших два роки часопис виходив латинською мовою, а після 1812 р. – німецькою¹.

Юридична наука тогочасного університету загалом спиралася на ідеї історичної школи права. Її завданням було теоретичне обґрунтування режиму абсолютної монархії. Правнича наука розвивалася під суворим урядовим наглядом. Відомо, що домінуючі на той час ідеї відстоювали непорушність державного ладу Габсбурзької монархії².

Серед професорів-юристів Францисканського університету були як колишні викладачі Львівського ліцею (М. Фюгер, Й. Вінівартер та Й. Рорер), так і нові постаті. Кафедру природного права, права народів та інституцій упродовж 1825–1845 рр. очолював Миколай Нападевич. Народився 9 березня 1779 р. у с. Увісла Гусятинського повіту. Навчався в гімназіях Збаража і Бережан. Закінчив філософські та юридичні студії у Львівському ліцеї. Продовжив навчання у Ягеллонському університеті, після закінчення якого у 1807 р. отримав диплом доктора права. Від 1809 р. працював асистентом, викладав студентам ліцею етику, логіку і філософію (метафізику). У 1813 р. став професором філософії з латинською мовою викладання. У 1815 р. дещо поміняв наукові інтереси, ставши викладачем австрійського, кримінального і європейського міжнародного права. Тричі обирався деканом філософського факультету. У 1828/1829 н. р. – ректор Львівського університету. Почесний громадянин Львова (1823). Серед лекційних курсів М. Нападевича на першому етапі його викладацької діяльності – загальне державне право, кримінальне право, природне та європейське міжнародне право, природне публічне право, загальне політичне право. За основу своїх лекцій використовував підручник К. Мартіні. М. Нападевич обіймав посаду професора кафедри природного права, права народів і кримінального права до своєї смерті. Помер 1 квітня 1845 р., похований у Львові³.

Студентам другого курсу один професор викладав: у першому семестрі римське право, у другому – церковне право. Від 1810 до 1848 р. римське і церковне право викладали троє професорів. Першим був уже згаданий Б. Барон. Відтак, від 1821 р. професором церковного та римського права став Антон Гаймбергер. Він народився 1795 р. у Нижній Австрії. У 1813–1819 рр. навчався на філософському та юридичному факультетах Віденського університету. Одним із його викладачів був відомий австрійський юрист

¹ Redzik, «Nauki prawne na Uniwersytecie Lwowskim», 147–148.

² Львівський університет, 1661–1986, 18–20.

³ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 250.

Т. Доллінер, який власне надав поштовх А. Гаймбергеру до церковного та римського права. Крім цих наук у Львівському університеті, він читав торговельне і вексельне право у Львівській реальній торговельній академії. Вважався одним із провідних учених-юристів свого часу. У 1829 р. А. Гаймбергер написав підручник для вищих шкіл з римського приватного права під назвою «*Jus romanum privatum idque purum, secundum fontes et interpretationes optimorum jurisperitorum*». Цю працю видали у Львові в 1829–1830 рр. у чотирьох томах. Її переклади німецькою та італійською мовами, які світ побачили у 1830–1850 рр., стали визнаним методичним матеріалом із приватного римського права в університетах Центрально-Східної Європи.

Від 1842 р. професором церковного і римського права Львівського університету став Франц Коттер (виконував ці обов'язки до 1871 р., з перервами у 1857–1863 рр.). Ф. Коттер народився у 1813 р. в австрійському Герстені. У 1836 р. закінчив Віденський університет, а 1838 р. отримав ступінь доктора права. У 1840 р. викладав кримінальне право у Віденському університеті, де 1842 р. був призначений професором. Проте того ж року його перевели на посаду професора церковного і римського права юридичного факультету Львівського університету.

Продовжувала своє функціонування й кафедра політичних умінь і статистики, утворена ще 1806 р. на основі кафедри політичних умінь і австрійського законодавства. Упродовж її існування відповідними професорами були Й. Рорер, Міхаель Штьогер, Август Новак, Едвард Томашек, Ян Паздера.

Водночас із 1818 р. статистику студентам читав Карл Йозеф фон Гюттнер. Він народився 1793 р. у Лінці. Навчався на юридичному факультеті Віденського університету завдяки меценатству графа Ю. Оссолінського. Від 1818 р. завдяки його сприянню став професором статистики юридичного факультету Львівського університету. Й. Гюттнер був ініціатором видання календаря «*Pielegryzm Lwowski*». Автор праці «*Ausführliche Entwicklung des Lehre von des gesetzliches Erbfolge in der freivererblichen Vermögen nach des österreichisches bürgerliches Gesetzbuch nebst e. kurzen Geschichte derselben in der Erzherzogthum Österreich*» (1819). Помер 16 березня 1822 р. у Львові.

Після смерті Й. Гюттнера статистику ще два роки читав Й. Рорер. По від'їзді Й. Рорера до Відня кафедру очолив Міхаель Франц Штьогер. Він народився 22 вересня 1796 р. у Відні. З 1820 р. – доктор філософії, а з 1824 р. – доктор права. Впродовж 1824–1827 рр. – суплент філософії Віденського університету. 11 березня 1827 р. – професор статистики Львівського

університету. У 1830–1834 рр. – професор політичних умінь і статистики. Помер 18 січня 1834 р. у Львові.

У 1831 р. професором статистики став Август Новак. Після смерті М. Штогера і до свого переїзду в Прагу (1836) А. Новак також викладав політичні уміння. У 1837 р. місце професора А. Новака зайняв Йоганн Моріц Хлюп, який читання статистики поєднував з економічними дисциплінами. Й. Хлюп народився 1822 р. Упродовж 1839–1848 рр. працював викладачем факультету права Львівського університету. З 1849 р. – професор фінансової звітності, статистики Празького університету¹.

Едвард Томашек народився 21 липня 1810 р. у Монтеці, Нижня Австрія. Працював у Віденському університеті. Упродовж 1836–1837 рр. був редактором часопису Вінценза Вагнера «Zeitschrift für Österreichische Rechtgelehrsamkeit und politische Gesetzkunde», у 1841–1845 рр. – часопису «Jahrbuch zur Verbreitung gemeinnütziger Kenntnisse». У 1838–1845 рр. – професор юридичного факультету Львівського університету. Від 1845 р. працював в освітньому міністерстві у Відні. Автор праці «Über die in Galizien geltende Erbfolge in Bauerngütern» (1840).

Від 1847 р. професором політичних умінь і статистики у Львівському університеті став Ян Паздера. Він народився 1812 р. у Чехії. Закінчив Оломоуцький університет, де отримав ступінь доктора права (1839). Перш ніж стати професором Львівського університету, Я. Паздера працював суддею та адвокатом в Оломоуці (1839–1842), викладав у місцевому університеті (1842–1845). Працюючи у Львівському університеті, Я. Паздера цікавився австрійським правом, політичною економією та фінансами, статистикою. Особливу увагу студентів зосереджував на австрійському торговельному і вексельному праві на теренах Королівства Галичини та Лодомерії. Помер 14 лютого 1896 р. у Львові.

Кафедру цивільного права юридичного факультету Львівського університету до 1827 р. очолював професор Йозеф Максиміліан Вінівартер (викладав від 1806 р.). Серед його курсів – цивільне право стародавнього Риму. Наступником Й. Вінівартера став Ігнац Грасль (1829–1848). Він народився у Відні 1795 р. Упродовж 1825–1827 рр. був суплентом австрійського цивільного права у Віденському університеті. Ще у Відні написав й опублікував працю «Über die Verbindlichkeit der Mutter und väterlichen Großmutter eines Minderjährigen, die Vormundschaft über denselben, wenn sie die gesetzliche Ordnung trifft, zu übernehmen, nach dem österreichischen allg. bürgerl. Gesetzbuche» (1826). Найвідомішим дослідженням з наукового доробку вченого львівського періоду стала праця «Das österreichische Eherecht der Juden», опублікована у Відні 1848 р.

¹ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 254.

Ще 1811 р., як уже згадувалося, утворено кафедру польського права, торговельного і вексельного права та процесу. Передумовою її створення стало те, що за реформою викладання права в університетах Австрії замість лекцій з німецького права ввели лекції із крайового права (у Львівському університеті – польського). Крім того, реформа передбачала більшу увагу до розвитку практичних навичок і умінь під час викладання юридичних наук в університетах монархії Габсбургів. Кафедрою упродовж її існування керували Ян Добрянський (1811–1839), Моріц Штубенраух (1839–1842), Францішек Туна (1842–1851).

Про Я. Добрянського йшлося вище. Стосовно М. Штубенрауха, то він народився 1811 р. у Відні. У 1832 р. закінчив юридичний факультет Віденського університету, згодом здобув ступінь доктора права. Працював на різних юридичних посадах у Відні. Серед наукового доробку М. Штубенрауха – праці «*Statistische Darstellung des Vereinswesens im Kaiserthume Österreich*» (1857), «*Commentar zum allgemeinen osterreichischen Gesetzbuche*» (1865) та «*Kommentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*» (1898)¹.

Наступний професор кафедри Ф. Туна народився 1800 р. в Іглаві (Чехія). Вивчав право у Берлінському, Оломоуцькому та Віденському університетах. У 1830 р. здобув ступінь доктора права. Працював у судах та фінансовій адміністрації. Будучи професором Львівського університету, Ф. Туна читав торговельне і вексельне право, канцеляристику.

Від 1830 р. на юридичному факультеті існувала також надзвичайна кафедра державних розрахунків, на якій викладав професор Філіпп Ріттер Ешеріх. Власне він був автором програми з цього предмета, а також декількох підручників.

У досліджуваний період випускниками юридичного факультету/юридичних студій були відомі адвокати й політики. Викладачі факультету відповідально виконували покладені на них владою функції, результатом чого став високий рівень фахової підготовки майбутніх чиновників галицького краю. У першій половині ХІХ ст. у Львівському університеті сформувалися наукові напрями правознавства, які охопили основні галузі юридичної науки.

Медичний факультет та медично-хірургічні студії

Реформи, що їх проводили австрійські імператори Марія-Терезія та Йосиф II, торкалися, з-поміж іншого, реформування медичної освіти

¹ А. Редзін, М. Мельник, «Штубенраух Моріц Едлер фон», *Encyclopedia*. Т. II, 693.

на території Австрійської монархії. Відомий представник австрійського Просвітництва, лейб-медик і довірений радник імператриці – Герард ван Світен, окрім реформаційних змін в освіті загалом, чимало уваги вділив і медичній освіті. Упровадження в життя концепції медичної освіти на теренах Галичини австрійський уряд доручив випускнику медичного факультету Віденського університету Анджею Крупінському (1744–1783). Ще 9 січня 1772 р., після того, як він закінчив навчання у Відні і здобув ступінь доктора медицини, його призначили протомедиком Галичини. А. Крупінський очолив Медичний колегіум, заснований 1773 р., а також організував підготовку медичних працівників за новим, австрійським, законодавством. За 12 років діяльності Медичного колегіуму було підготовано 60 хірургів та акушерок. За участі А. Крупінського була також проведена підготовча робота для відкриття у Львові медичного факультету Львівського університету. Наголосимо, що лікарі Медичного колегіуму організували проведення лекцій із теоретичної медицини – «*materia medica*», де вивчали цілющі властивості речовин для їх використання при лікуванні (згодом термін «*materia medica*» був замінений на «фармакологія»)¹.

Австрійська влада взяла систему охорони здоров'я під державний контроль і розпочала впроваджувати в Галичині досвід австрійської служби здоров'я, відповідно до медичної реформи, проведеної у державі 1770 р. Здійснення медичної реформи передбачало не лише зміни в галузі медичних і природничих наук, а й підготовку фахівців для адміністративних органів та лікарів. Відповідно до наказу намісника Галичини графа Антонія Пергена від 20 березня 1773 р., затверджено «Санітарний патент», який забороняв аптекарям і лікарям без університетської освіти вести професійну діяльність. Документ також регламентував лікарську й аптекарську працю. Лікарям було заборонено виготовляти ліки, аптекарям – виписувати рецепти та самостійно лікувати хвороби. Діяльність аптек була взята під контроль поліції, а монастирські аптеки ліквідовані. Аптеки, що залишилися, змушені були виконувати вимоги нової влади. Важливим заходом для організації медичного забезпечення у краї стало утворення Аптекарської палати Галичини («Греміум»), якій підпорядковувалися власники аптечних закладів, аптекарі та їхні учні. Згодом «греміум» аптекарів Галичини був розділений на два підрозділи: «Греміум» аптекарів Західної Галичини з центром у Кракові та «Греміум» аптекарів Східної Галичини з центром у Львові².

¹ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 38; Wojtkiewicz-Rok, «*Medycyna lwowska w dziesięciu odsłonach*», 377–379.

² Терещук, Історичні аспекти розвитку фармацевтичного законодавства і освіти,

У 1784 р. у Львівському університеті відкрито медичний факультет, однією з основ якого став Медичний колегіум (Медична школа). Уже на початковому етапі діяльності медичного факультету у Львові склалася чітка система вивчення фахових дисциплін. На першому курсі медичного факультету викладали анатомію, на другому – фізіологію та хірургію, на третьому – фармакогнозію й акушерство, на четвертому проводилися клінічні заняття. Навчально-теоретичною і практичною базою факультету були хірургічна та акушерська школи. Окрім того, студенти-медики слухали природничу історію та хімію. На п'ятому курсі вивчали лікарські засоби («*Materiae medicae*», що відповідає сучасній фармакології та фармакогнозії), патологію та акушерство. Протягом шостого курсу студенти проходили лікарську практику. Завершувалася медична освіта захистом інавгураційної дисертаційної праці. Шостий рік навчання, захист дисертації та видача дипломів були прерогативою столичного Віденського університету, який у такий спосіб виконував функції вищої атестації та контролю якості підготовки докторів медицини для цілої імперії. Упродовж першого двадцятиріччя існування медичного факультету (1784–1805) викладання дисциплін провадилося латинською і, частково, німецькою мовами. Власне, латинською мовою були написані дисертаційні праці перших професорів медичного факультету¹.

У 1784–1848 рр. медичний факультет, відтак – медично-хірургічні студії, займали переобладнану будівлю монастиря ордену тринітаріїв, розміщену між нинішніми вулицями Театральною та Краківською. Для навчання студентів було створено великий анатомічний музей, хімічну лабораторію. Розпочалося комплектування медичної університетської бібліотеки. Клінічною базою тодішнього медичного факультету служив шпиталь св. Лазаря, будівля якого розміщувалася на сучасній вулиці Коперника. Саме там практикував і проводив свої заняття протомедик Галичини А. Крупінський².

становлення суспільно-професійних організацій у західноукраїнських землях (XV ст. – 1-а половина XX ст.). Автореф. дис. канд. фарм. наук (Львів, 1996); За роками роки ... до 160-річчя фармацевтичного факультету Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1853–2013, 15; Святиня, Історія фармації, 214; Різничок, «Особливості дидактичної системи підготовки фармацевтів у Львівському університеті у 1784–1853 рр.», 286.

¹ Львівський державний медичний інститут. 210-річчю відкриттю, 5; Зіменковський, Калинюк, Лесик, Різничок, Терещук, Терещук, Сув'язь поколінь. Фармацевтичний факультет Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, 9; Rembelicki, Kuźnicka, Historia Farmacji 195–197.

² Рузанов, Львівське медичне училище, 12–13.

У медичних і пов'язаних із ними на той час науках переважали впливи професора Франца Беєргава, хірурга ван Світена-старшого і шведського ботаніка Карла Ліннея. Важливою подією для діяльності медичного факультету була організація хімічної лабораторії. Вважається, що першим хіміком у Львівському університеті був професор фізики Ігнацій Юзеф Мартинович (1755–1795). Він вивчав реакцію розкладу «тримучого золота» (амонякату золота), досліджував хімічний склад галицької нафти, написав перший у Львівському університеті підручник із хімії. Водночас, у галузі хімії працював також різнобічно ерудований професор Бальтазар Гакет (Акій) (1740–1815). Він провадив аналізи подільських кремнеземів, карпатських залізних руд, мінеральних вод і солей. У 1784–1805 рр. хімію і ботаніку для студентів медичного факультету у Львівському університеті викладав латинською мовою організатор і керівник хімічної лабораторії, доктор медицини С. Б. Шіверек.

Свіберту Бурхарду Шівереку було доручено організувати хімічну лабораторію, а також Ботанічний сад. Він народився 1 березня 1742 р. у Брільоні, Вестфалія, Німеччина. Навчався на філософських студіях у Вюрцбурзі, згодом у Віденському університеті, де вивчав медицину. У 1775 р. здобув ступінь доктора медицини. У 1775–1777 рр. був доктором медицини Віденського університету, потім професором ботаніки і хімії університету в Інсбруці. З 1777 до 1782 рр. перебував на посаді декана медичного факультету. У 1782 р. С. Б. Шіверек обрани ректором університету в Інсбруці, а вже наступного року він переїхав до Львова, де обладнав лабораторії і Ботанічний сад при колишньому монастирі домініканок на вулиці Коперника. Із часу відновлення Університету і до його тимчасового закриття був професором хімії і ботаніки. Окрім того, у 1784–1786 рр. учений перебував на посаді декана медичного факультету, з 1788 р. був сеньйором медичного факультету. У 1786–1788 рр. обіймав посаду керівника Ботанічного саду Львівського університету¹. У 1805 р. переїхав до Кракова, де очолив Ботанічний сад Ягеллонського університету і працював професором патології та медицини. Ф. Краттер у своїх листах називає С. Б. Шіверек «найкращим хіміком і ботаніком, невтомним дослідником природи», підкреслюючи цим його працелюбність. С. Б. Шіверек не залишив після себе наукових праць, проте його іменем названо рід Шіверекія з родини хрестоцвітих. Помер 29 серпня 1806 р. і похований у Кракові².

¹ ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 2115 (Особова справа Шіверек Свіберта Бургарда).

² Kratter, Briefe über den itzigen Zustand von Galizien, 31–33; М. Надрга, «Шіверк Бурхард Свіберг», *Encyclopaedia*. Т. II, 680; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 2115 (Особова справа Шіверек Свіберта Бургарда).

Анатомію на медичному факультеті викладали Антон Маргерр, Якуб Костжевський і Томаш Седей.

Антон Йозеф Маргерр народився 24 жовтня 1748 р. у Відні. У 1779 р. закінчив медичний факультет Віденського університету. Упродовж 1784–1804 рр. працював професором Львівського університету. Із 1784 до 1788 рр. був професором анатомії; згодом, у 1791–1801 рр. – професором загальної патології. А. Маргерр двічі був деканом медичного факультету – у 1792/1794 н. р. і 1803/1804 н. р. Автор праці про переривчасту лихоманку, підручника «Praelectiones physiologicae».

Томаш Франц Седей народився 20 грудня 1757 р. у Любляні. Там закінчив гімназію, а 1780 р. – медичний факультет Віденського університету. Упродовж 1780–1783 рр. працював викладачем, а в 1783–1787 рр. – професором фізіології Віденського університету. З 1787 р. до 1805 р. – професор фізіології та анатомії Львівського університету. Обирався деканом медичного факультету в 1787/1788 н. р. У 1805 р. переїхав до Кракова, де працював професором фізіології та анатомії Ягеллонського університету. Т. Седей виступив одним із ініціаторів та організаторів безкоштовної клініки зі щеплення проти віспи у Львові (відкрита 1802 р.). Професор Т. Седей чимало уваги та енергії вдіяв також пошуку коштів для поповнення новими медичними виданнями фондів університетської бібліотеки.

Клініку на медичному факультеті викладав Алоїз Капуано. Він народився 24 листопада 1743 р. у Відні, закінчив медичний факультет Віденського університету (1771). У 1784–1788 рр. працював професором патології та клінічної практики у Львівському університеті. Упродовж 1785/1786 н. р. був деканом медичного факультету, а в 1790/1791 н. р. – ректором Львівського університету. Помер 24 березня 1791 р. у Львові.

Практичну фізіологію та фізичну патологію на медичному факультеті викладав Августин Крігль. Про нього відомо, що він народився 7 серпня 1755 р. десь в Угорщині. Докторат із медицини здобув 1784 р., закінчивши медичний факультет Віденського університету. У 1784–1787 рр. був професором хірургії Львівського університету. Очолював шпиталь св. Лазаря у Львові, який слугував клінічною базою факультету. Викладав основи хірургії. Був знавцем із питань фізіології, патогенезу і можливостей лікування різних клінічних випадків. Помер 1787 р. у Львові.

Відомими спеціалістами з хірургії в Університеті були Ян Фрітш та Франц Мазох¹.

¹ Finkel, Starzyński, *Historya uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 111.

Народився Я. Фрітш 8 березня 1748 р. у Відні. Закінчив медичний факультет Віденського університету. З 1773 р. – доктор медицини. Стажувався з хірургії у Парижі, Страсбурзі, Брюсселі, Лондоні, Берліні. Працював військовим хірургом, ординатором Львівського шпиталю. З 1782 р. – професор Львівського університету, упродовж 1788–1793 рр. – професор хірургії. Помер у Львові 2 квітня 1793 р.

Особливо відомим у Львові був Ф. Мазох, якому за заслуги вдячні львів'яни присвоїли титул почесного громадянина міста. Він народився 21 квітня 1763 р. в Уймолдові, Банат, Румунія. Вивчав філософію у Трнавському і Карловому університетах в Чехії, а також медицину у Віденському університеті. До 1793 р. був асистентом хірургічної клініки Віденського шпиталю. З 1793 до 1805 рр. був професором хірургії Львівського університету, обирався деканом медичного факультету (1801/1802) і ректором Університету (1802/1803). Спільно з П. Краузнекером та Т. Седеєм організував у Львові безкоштовне щеплення від віспи. Помер у Львові 18 березня 1845 р.

В Університеті сформувався ще один напрям медицини – фармацевтичний. Кафедра фармакології була започаткована на медичному факультеті 1784 р. Для студентів викладали курс «Materiae medicae» (лікарські засоби). Лекції з цієї дисципліни читали Я. Костжевський (1784–1786), А. Маргерр (1792–1801), В. Жердзінський (1808–1847).

Перший рік медичного факультету, який відновив Йосиф II, видався складним і в його організації, й у взаємостосунках між викладачами. Викладання медичних предметів не було налагоджено на належному рівні. У перший рік існування факультету на здобуття вищої медичної освіти записалися лише вісім студентів, а на хірургію й акушерство – 56. Відтак, у 1787 р. були скасовані вибори декана, а справами факультету завідував старший лікар Вавжинец Прессен, у минулому – військовий. У 1788–1793 рр. він був обраний деканом медичного факультету. Упродовж двох каденцій – 1794/1795 н. р. і 1806/1807 н. р. обирався ректором Львівського університету. Водночас, у 1785–1805 рр., був протомедиком Галичини¹.

У 1788 р. постало питання про ліквідацію вищих медичних студій і збереження лише нижчого рівня навчання, яке готувало хірургів та акушерів. Для викладання збережених навчальних дисциплін закритого медичного факультету був залучений, з-поміж інших, талановитий учений, професор спеціальної природничої історії Бальтазар Гакет (Аке). Він народився 1739 р. у Бретані, Франція. Закінчив філософський факультет

¹ Зіменковський, Гжегоцький, Луцик. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009. Вид. 2-ге (Львів, 2009).

Єзуїтського колегіуму в Понт-а-Мюссоне, медицину вивчав у Монпельє і Парижі. Як лікар-хірург австрійської армії брав участь у Семилітній війні. У 1773–1787 рр. читав лекції з анатомії, хірургії й акушерства в університеті Любляни. Від 1787 р. – професор природничої історії медичного факультету Львівського університету. Б. Гакет був людиною розлогих знань, володів багатьма мовами, зокрема й слов'янськими. Використовував свої канікули для наукових подорожей та екскурсій. Зібрав велику колекцію бурштину та інших мінералів для Львівського університету, що стала початком університетського Мінералогічного музею. У 1806 р. Б. Гакета перевели до Кракова, де він працював професором природничої історії, викладав хімію і ботаніку. У 1810 р. виїхав до Відня. Іменем Б. Гакета у ботаніці названо рід «*Hacquetia*» і новий вид «*Pedicularis hacqueti*». Автор багатьох праць, зокрема – «*Plantae Alpinae Carniolicae*» (Wien, 1782), «*Neueste physikalisch-politische Reisen in den Jahren 1788 und 1789 durch die Dacischen und Sarmthischen oder Nördlichen Karpathen*» (Nörnberg, 1790–1796, bd. 1–4), «*Physische und technische Beschreibung der Flintsteine*» (1792), «*Lillyrie et la Dalmatie, ou leurs usages et costumes de leurs habitants et de ceux des contrees voisines*» (Paris, 1815). Помер Б. Гакет 10 січня 1815 р. у Відні¹.

В Університеті продовжували працювати знавці хірургії та акушерства. У школі викладали відомі вчені медично-хірургічної науки. Відтак, львівська акушерська школа і надалі відзначалася сильним науковим потенціалом. Поряд із подібними школами у Відні, Празі та Кракові вона справедливо вважалася одним із провідних акушерських навчальних закладів Європи. У ній викладали польською і німецькою мовами акушерство, хірургію, догляд за матір'ю і дитиною, дитячі хвороби, патологію, анатомію, гігієну, фізіологію. Випускники отримували диплом або свідоцтво акушера. У 1784–1875 рр. акушерську школу закінчили 1 710 осіб. У цій школі навчалися представники багатьох національностей Австрійської імперії.

У наступні три роки до Львова прибули нові професори медицини, зокрема – Йоганн Валентин фон Гільтенбранд, який здобув вищу медичну освіту у Віденському університеті. Велика заслуга в організації анатомічного кабінету (музею) належала доктору медицини, анатому Петеру Краузнєкеру. Він керував кафедрою у 1791–1803 рр. Здобув загальне визнання колег і був удостоєний титулу заслуженого професора Університету. Завдяки

¹ Бальтазар Гакет – дослідник Південно-Східної і Центральної Європи, упоряд. та наук. ред. М. Вальо, М. Кріль (Львів, 2000); І. Ровенчак, «Бальтазар Гакет як географ України», *Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис*, 2 (2000): 56–62.

П. Краузнекеру та його колегам було відновлено вищу медичну освіту, і в 1791–1805 рр. диплом доктора медицини у Львівському університеті здобули п'ять випускників, дипломи магістрів хірургії – 28 осіб, аптекарів – 13 осіб, ветеринарних лікарів – 28 випускників.

У 1805 р., з перетворенням університету у Львові на ліцей, медичний факультет припинив існування, а частина професорів переїхала до Ягеллонського університету. Замість медичного факультету у Львівському ліцеї 9 серпня 1805 р. відкрили медично-хірургічні студії (медично-хірургічний інститут), що функціонували до 1874 р. Директорами студій, а згодом інституту, були протомедики Галичини: у 1805–1807 рр. – Йоганн Лоранц, у 1807–1836 рр. – Франц де Пауль Нойгаузер.

На постаті Ф. Нойгаузера варто зупинитися докладніше. Народився він 1763 р. у Вайдгофені (Австрія). У 1794 р. закінчив медичний факультет Віденського університету. Упродовж 1795–1803 рр. працював окружним лікарем у Кракові, після чого очолював кафедру внутрішніх хвороб Ягеллонського університету (1803–1804). Від 1804 р. жив у Львові, займав посаду заступника директора медично-хірургічних студій, а згодом став їх директором і професором хірургії та акушерства (1808–1836). Двічі був обраний ректором Львівського університету (1810/1811, 1835/1836). Ф. Нойгаузер зробив значний внесок у покращення санітарного стану і медичної освіти в Галичині. Він був автором наукових праць, зокрема, «Über die Ruhr, welche im Monate April 1799 herrschte» (1799); «Was sind Kuhpochen? / Co jest ospa krowia? W czym niesie pożytek ludzkości? Jakim sposobem użjej należy?» (Kraków, 1802). Помер Ф. Нойгаузер 1836 р. у Львові¹.

Для зарахування на медико-хірургічні студії необхідно було подати свідоцтво про закінчення чотирикласної школи або проходження практики в майстра-цирульника. Навчання тривало два роки. Студентам першого року навчання викладали загальну і спеціальну хірургію, хірургічні інструменти, фізіологію, патологію, терапію внутрішніх хвороб, дієтетику і рецептуру. Слухачі другого року вивчали спеціальну терапію, операційну справу, внутрішні хвороби, судову медицину, акушерство, ветеринарію. Опитування для студентів проводили наприкінці тижня. Після закінчення семестру слухачі медико-хірургічних студій складали іспити. Щодо випускників студій, то це були хірурги і лікарі нижчого рівня. Вони мали право працювати за спеціальністю лише у Львівській провінції. Кількість

¹ Зіменковський, Гжегоцький, Луцик. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009. Вид. 2-ге, 433, 434.

слухачів медико-хірургічних студій часом сягала ста осіб. Охарактеризуємо викладачів медично-хірургічних студій.

Ян Махан народився у чеському Вамберку 16 травня 1762 р. У 1787 р. отримав ступінь доктора медицини, закінчивши Віденський університет. У 1787–1790 рр. був помічником хірурга у Львові. У 1790–1807 рр. очолював кафедру акушерства, а тоді – кафедру спеціальної патології та хірургії (до 1815 р.). У 1815–1824 рр. був професором акушерства медично-хірургічних студій. Помер 1825 р. у Львові.

Чималий внесок у розвиток тогочасної медицини зробив лікар-терапевт Франц Бабель фон Фронсберг. Він походив із Австрії, де народився 3 жовтня 1773 р. у Йоганнесбурзі. Закінчив філософський та медичний факультети Львівського університету. У 1795–1805 рр. працював лікарем Загальної лікарні Львова. Від 1805 р. – викладач Львівського ліцею, де протягом 1808–1834 рр. працював професором. У 1834–1841 рр. – сеньйор патології і загальної терапії медично-хірургічних студій, а також клініки при Львівському університеті. Водночас у 1824–1834 рр. був заступником директора Загальної лікарні. Двічі обіймав посаду ректора Львівського університету (1814/1815, 1839/1840). Варто відзначити, що Ф. Бабель фон Фронсберг був першим професором терапії у Львівському університеті, заснував у Загальній лікарні Львова анатомічний музей. Дослідники вважають його одним із найкращих тогочасних лікарів Галичини. Помер Ф. Бабель 13 квітня 1841 р. у Львові.

Серед медиків Львівського ліцею був і доктор медицини Войцех Жердзінський. Після закінчення 1807 р. медичного факультету Ягеллонського університету, у 1807–1808 рр. він працював асистентом на кафедрі загальної патології головного університету Кракова. Уже через рік (1808) обійняв посаду професора загальної патології і судової медицини Львівського ліцею, залишаючись на посаді і після піднесення навчального закладу у статус університету – до 1847 р. У 1831 р. обраний ректором Львівського університету. Викладав основи фізіології, терапії, рецептури, дієтетики та невідкладної допомоги.

Виокремимо також постать уже згаданого професора Т. Седея, котрий, повернувшись з Кракова, у 1809–1818 рр. провадив приватну лікарняну практику у Львові. У 1809 р. отримав почесне звання *Doctor honoris causa* Львівського університету. Був особистим лікарем губернатора Галичини Й. Бригідо. Уславився як один із засновників безкоштовної клініки зі щеплення проти віспи у Львові, що функціонувала у місті з 1802 р. Помер Т. Седей 1818 р. у Львові.

Професором акушерства був доктор медицини Фердинанд Штехер фон Зебеніц. Він народився 1779 р. у Самборі. У 1800 р. закінчив медичний

факультет Віденського університету. У 1801–1815 рр. працював головним лікарем Єврейської лікарні у Львові. Водночас, у 1805 р. перебував на посаді головного лікаря Військового шпиталю. Упродовж 1806–1835 рр. був професором фізіології, а у 1807–1826 рр. – акушерства. Ректор Львівського університету (1819/1820). У 1802 р. Ф. Штехер фон Зебеніц запровадив у Галичині щеплення проти тифу. Серед іншого спричинився до активного поборювання епідемії холери у 1831–1854 рр. Помер 22 вересня 1857 р. у Львові.

Медично-хірургічні студії відіграли значну роль у розвитку практичної та теоретичної медицини у Східній Галичині. Від 1817 р. медично-хірургічні студії виконували роль медичного факультету у складі відновленого імператором Францом І Львівського університету. Раніше вважалося, що у період існування студій викладання медицини у Львові обмежувалося рівнем середньої спеціальної освіти. Однак детальний аналіз навчальних програм, як і фаховості професорсько-викладацького складу, є найкращим свідченням того, що студії не поступалися за освітнім рівнем європейським університетам. Чимало професорів медично-хірургічних студій мали загальноєвропейську славу і визнання, пройшли науковий вишкіл у провідних університетах Кракова, Відня, Праги.

Від 1817 р. навчальні курси у межах студій провадили німецькою мовою. Медицину студенти вивчали шість років. Навчальна програма складалася з двох етапів: перші два роки слухачі опановували програму філософського факультету, який був загальноосвітнім – студенти вивчали логіку, математику, загальну і природничу історію та ін. На другому році навчання викладали фізику, прикладну математику, а також у навчальних планах зберігалась і природнича історія. Уже після успішного закінчення двох курсів студенти продовжували навчання на медико-хірургічних студіях. Програма третього курсу (або першого року власне медицини) передбачала вивчення анатомії, четвертого – фізіології та хірургії, п'ятого – лікарських речовин («*Materiae medicae*», що відповідає сучасній фармакології та фармакогнозії), патології та акушерства. Студенти шостого курсу проходили лікарську практику, після закінчення якої захищали наукову роботу. Оцінювання наукової роботи та видача дипломів були прерогативою Віденського університету, який виконував функції інституції, що контролювала якість підготовки докторів медицини для всієї імперії.

Філософський факультет та філософські студії

Навчальний процес на філософському факультеті від часу відновлення діяльності Львівського університету Йосифом II охоплював такі предмети: фізика, математика, логіка, метафізика, моральна філософія, природнича історія, географія, історія, мови, література. Зазвичай навчання на всіх факультетах провадили латинською мовою. Однак поступово деякі дисципліни почали викладати німецькою. Відновлений філософський факультет Йосифінського університету заклав добрі традиції як підготовчий факультет класичної вищої школи. У структурі філософського факультету з 1784 р. були кафедри філософії, фізики, математики, геометрії; загальної історії, допоміжних історичних наук, філології та естетики. Статус кафедр був різним. Наприклад, кафедра загальної історії була основною, натомість кафедру допоміжних історичних наук розглядали як допоміжну¹.

Першим деканом і директором філософського факультету був Ігнацій Мартинович. Він народився 20 липня 1755 р. у Пешті. Професор теоретичної та експериментальної фізики. Працював у Львівському університеті у 1784–1791 рр. Звичайний професор фізики і механіки. Очолював філософський факультет у 1785/1786 н. р. Викладав курс фізики за своїм підручником. Член багатьох наукових товариств. Сприяв збільшенню збірки приладів фізичного кабінету Університету, зокрема – придбав електричну машину. Колеги по університету за його вільнодумство вважали І. Мартиновича атеїстом. У 1771 р. отримав лабораторію у Віденському університеті. Згодом працював у Сасварі (Угорщина). Ініціатор створення у Пешті якобінського клубу. У 1795 р. ув'язнений і засуджений у Відні до смертної кари. Прилюдно страчений 21 травня 1795 р. у Буді. Автор близько 20 наукових праць, з-поміж яких – дослідження про хімічний склад галицької ропи, що мало чималу вагомість для вивчення природних ресурсів краю².

На першому році філософського факультету логіку, метафізику і моральну філософію читав Віт Вреха. Відомостей про нього небагато. Прибув до Львова з Відня. В Університеті працював до 1809 р. Свої лекції читав, дотримуючись ідей представника новоєвропейської метафізики Готфріда Вільгельма Ляйбніца і вченого-енциклопедиста Крістіана фон Вольфа. Наукові праці В. Врехи нам невідомі. Неодноразово обирався

¹ Крикун, «Львівський університет австрійського періоду», 39–40; Качмар, Тарнавський, «Філософський факультет Львівського університету в австрійський період», 81–90; Ilkiw-Swydneyki, Kaczmar, «Pierwsze katedry (1784–1805)», 54.

² Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*, 62–63.

деканом філософського факультету. У 1787/1788 н. р – ректор Львівського університету. Помер 23 січня 1809 р.

Одним із перших професорів математики в Університеті був Ігнацій фон Райн. Народився 13 лютого 1736 р. З його біографії відомо, що на початку 70-х років XVIII ст. працював у Віденському університеті. Професор практичної астрономії, префект астрономічної обсерваторії. У 1772/1773 н. р. – професор математики у Лінці. Із початком відновлення університету у Львові – професор чистої та прикладної математики. У Львівському університеті працював упродовж 1776–1785 рр. Виконував картографічні роботи в Галичині. Наукові уподобання: геометрія та географія. Помер після 1807 р.¹ Наступником І. фон Райна став Францішек Кодеш.

Народився Ф. Кодеш 3 серпня 1761 р. у Наході, Чехія. Закінчив Празький університет, вивчав математику та астрономію. З 1787 р. працював у Львові. У 1787–1805, 1813–1831 рр. – професор чистої та прикладної математики. Декан філософського факультету у 1803/1804, 1817/1818, 1823/1824, 1828/1829 навчальних роках. У 1804/1805, 1815/1816, 1816/1817 навчальних роках – ректор Львівського університету та ліцею. Лекції читав за Вольфом та Кестнером, а з 1817 р. – за своїм авторським підручником. У 1805–1809 рр. був професором чистої та прикладної математики, упродовж 1805–1807 рр. – керівником обсерваторії, у 1805/1806 н. р. деканом філософського факультету, а у 1808/1809 н. р. – ректором Ягеллонського університету. До сфери наукових інтересів Ф. Кодеша належали геометрія, вимірювання, астрономія. Серед відомих праць – «Elementa mathesis purae...» (Vien, 1818. Т. 1; 1826. Т. 2), «Abhandlung über die Rechnung bei veränderten Zahlungsterminen» (Lemberg, 1826). Помер у Львові 11 червня 1831 р.²

Природничу історію на філософському факультеті у 1784–1792 рр. викладав Антон Гільтенбранд. Він народився у Відні 1721 р. Попередньо у Віденській академії викладав філософію, природничу історію та фізичну географію. У 1792 р. очолив кафедру фізики. З 1793 р. – звичайний професор фізики Львівського університету. У 1794 р. вийшов на пенсію й отримав шляхетство за заслуги як професор філософії, історії і географії у цісарській «Edelknaben» (школі для дітей шляхти)³. Автор праць «Historia phisica» (Wien, 1780), «Versuch eines Katechismus der natürlichen Religion» (Wien, 1784), «Oesterreichischer Weinbaukatechismus oder kurzer Unterricht vom Weinbaue in Oesterreich» (Wien, 1796). Помер 25 серпня 1798 р.

¹ Duda, «Matematyka na Uniwersytecie Lwowskim», 296.

² Я. Притула. «Кодеш (Kodesch von Treuenhorst) Францішек», *Encyclopaedia*. Т. I, 625.

³ ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 424 (Особова справа Гільтенбранда Антона).

Серед відомих професорів-фізиків, які працювали на філософському факультеті Львівського університету, а водночас і викладали у *Studium Ruthenum*, був професор Іван Земанчик. Народився, ймовірно, на Закарпатті у 1759 р. У 1786/1787 н. р. – ад'юнкт (стажист) вищої математики у Будапештській вищій школі. Впродовж 1787–1794 рр. викладач, а в 1794–1805 рр. – професор фізики з латинською та українською мовами викладання. І. Земанчик, який прийшов на заміну професору А. Гільтенбранду, zorganizував чудовий фізичний кабінет, за що отримав урядову відзнаку. З 1801 р. викладав у *Studium Ruthenum*. У 1795/1796 н. р. – декан філософського факультету. На 1803/1804 н. р. І. Земанчика обрано ректором Львівського університету. У 1804 р. він відмовився від пропозиції переїхати до Російської імперії. Після закриття університету у Львові, з 1805 р. до 1809 р. – професор фізики Ягеллонського університету, де у 1806/1807 н. р. був деканом філософського факультету. У 1811/1812 н. р. працював професором фізики в ліцеї у Лінці, а в 1813–1822 рр. – професором фізики і механіки Віденського університету. З-поміж праць, які І. Земанчик залишив по собі, відомими є: «*Bericht über das Museum Francisco-Carolinum*» (Linz, 1855), «*Jenaische allgemeine Literatur-Zeitung*» (Jena, 1813). Помер І. Земанчик 19 квітня 1825 р.¹

Починаючи з 1784 р., можемо говорити і про розвиток історичної освіти та науки у Львівському університеті в межах спеціалізованих структурних підрозділів. У структурі філософського факультету було засновано дві кафедри історичного спрямування. Перша – кафедра допоміжних історичних наук, яка функціонувала впродовж 1784–1818 рр., друга – кафедра загальної історії, діяльність якої окреслюється 1784–1920 рр.²

У 1784 р. на філософський факультет було запрошено професора Людвіга Едварда Ценмарка. Народився він 1753 р. Раніше працював у Брно (Чехія). Його бачення історії відповідало духові того часу. За свідченням сучасників, Л. Ценмарк був більше літератором, ніж істориком. Зокрема, він був автором п'єси «Двоє друзів», якою починався 1784-й навчальний рік. Саму історію він сприймав як своєрідне мистецтво, завдання якого – слугувати опорою релігії та підставою моральності. Лекції читав латинською та німецькою мовами. Його лекційні курси із загальної історії були розроблені відповідно до санкціонованого цензурою тритомного підручника професора

¹ Стеблій, «Початки українського національного руху в Галичині», 62–65. Пристай, Львівська греко-католицька духовна семінарія, 116–123.

² Шуст, Тарнавський, «Історична наука у Львівському Університеті: 350 років розвитку», 12–13. Див. також: Szymański, «Pierwsza katedra nauk pomocniczych historii na ziemiach polskich», 318–326.

каролінського колегіуму в Брауншвайгу Юліуса Августа Ремера. Для студентів першого року філософії австрійська влада дозволила професору використовувати його підручник із допоміжних історичних дисциплін «Leitfaden der Vorlesungen über die historischen Wissenschaften» (Lemberg, 1796). Помер Л. Ценмарк 1814 р.¹

Першим професором допоміжних історичних наук був Готтфрід Уліх. Народився він 16 січня 1743 р. у Пьолтені, Нижня Австрія. Там і навчався. З 1759 р. – викладач загальної історії у школі піарів. Працював у Терезіанській військовій академії. Читав курс риторики у Віденському колегіумі св. Йосифа. У 1784/1785 н. р. – професор нумізматики, геральдики та дипломатики, з 1789 р. – надзвичайний професор. Опікувався нумізматичною збіркою, переданою з Терезіанської академії у складі бібліотеки Гареллі. Займався складанням каталогу університетської бібліотеки. Організував у Львові публічну читальню періодики, куди надходили німецькі та французькі часописи (32 назви). За період викладання в Університеті підготував підручник із дипломатики та нумізматики. У 1792/1793 н. р. – декан філософського факультету Львівського університету. Цікавився проблемами історії Австрії та допоміжними історичними дисциплінами, зокрема – дипломатикою, генеалогією, геральдикою, нумізматиною. Автор низки наукових праць, що вийшли у Відні, Празі, Львові. Зокрема: «Österreichische Geschichte zum Gebrauche des studierenden Jugend» (Wien, 1783–1784. Bd. I–II), «Praelectiones numismaticae» (1785). Опублікував політичну статтю в додатку до «Австрійського патріота», за що був на місяць ув'язнений владою. Помер 13 січня 1794 р. у Львові².

Класичну філологію у відновленому Йосифом II Університеті читав популярний серед студентської молоді Вацлав Ганн. Він народився 30 квітня 1763 р. у Граці, Австрія. Закінчив Віденський університет. Отримав ступінь доктора філософії. Був надзвичайно освіченою людиною, знав багато мов. У 17 років видав двотомник своїх віршів. У 1784–1788 рр. – викладач Львівського університету, з 1799 р. – професор філології та естетики. Декан філософського факультету в 1789/1790 н. р. У 1791/1792 н. р. – ректор Львівського університету. Перекладав літературні твори з грецької, латинської, французької та англійської мов. Автор багатьох праць, зокрема: «Selecta literarum classicarum exemplaria philologiae auditoribus usui» (Leopolis, 1789), «Vertischte Versuche. Von dem Verfasser selbst gesammelt und verbessert.

¹ Wöller, «Ludwig Zehnmark (1751–1814)», 11–20.

² Шуст, Гарнавський, «Історична наука у Львівському Університеті: 350 років розвитку», 13.

Teil 1. Erstlinge der Muse geopfert» (Lemberg, 1804). Від 1811 р. – почесний громадянин Львова. Помер 1816 р.¹.

Німецьку мову та літературу у відновленому Університеті читав Леопольд Умляуф. Він народився у 1758 р. Упродовж 1784–1803 рр. – перший професор-германіст Львівського університету. Ще у 1784 р. професор заснував семінар з німецької літератури. Саме цей період, на погляд сучасних дослідників, «можна назвати початком заснування германістики у нашому Університеті»². Згодом перший викладач латинської мови і старожитностей. У 1805 р. Л. Умляуф був запрошений на посаду професора класичних мов у Харківський університет. Відтоді і до початку 50-х років XIX ст. посада професора німецької літератури була вакантною. Опублікованих праць не залишив. Помер 1807 р.

Отже, філософський факультет Львівського університету – один із найстаріших факультетів цього вищого навчального закладу. Він поєднував вивчення гуманітарних, точних і природничих наук. Це давало йому змогу бути до певної міри універсальним і мати статус підготовчого факультету. На філософському факультеті Львівського університету впродовж 1784–1805 рр. викладали талановиті професори. Навчальні курси, які читали студентам факультету, охоплювали усі найважливіші напрями тогочасних наукових знань і з кожним роком їх ускладнювали та вдосконалювали. Теоретичні знання, які студенти отримували на лекціях, поєднувалися з практичними вправами, організованими на базі наукових інститутів філософського факультету Львівського університету.

Перетворення Львівського університету у 1805 р. на ліцей не вплинуло суттєво на функціонування характеризованого підрозділу. У структурі Львівського ліцею він існував як філософські студії. Хоча із закриттям Університету у Львові відбулися деякі кадрові зміни, однак чимало викладачів залишилися на місці, не переїхали до Кракова чи інших міст.

Викладачем філософії від 1809 р. був Миколай Нападєвич-Венцковський, який викладав ліцеїстам етику, логіку та філософію (метафізику). З 1813 р. він став професором філософії з латинською мовою викладання. У 1815 р. кардинально змінив наукові інтереси – став викладачем австрійського, кримінального і європейського міжнародного права. Щодо біографічних даних професора, то він народився 9 березня 1779 р. у с. Увісла Гусятинського повіту. Навчався в гімназіях Збаража та Бережан. Закінчив філософські та юридичні студії у Львівському ліцеї. Паралельно навчався у Ягеллонському

¹ М. Кріль, «Ганн (Hann) Вацлав», *Encyclopedia*. Т. I, 325.

² Сулим, «Іноземні мови у Львівському університеті», 295–296.

університеті, де 1807 р. отримав диплом доктора права. Тричі обирався деканом філософського факультету Львівського університету. У 1828/1829 н. р. – його ректор. Був почесним громадянином Львова (від 1823 р.).

Фізику у Львівському ліцеї викладав Антон Гльойзнер. Він народився 1782 р. у Галичині. Закінчив філософський факультет Львівського університету (1805). У ліцеї, а згодом у Францисканському університеті, очолював кафедру фізики (до 1824 р.); одночасно був звичайним професором фізики та надзвичайним професором природничої історії і технології (1809–1813). Студентам викладав математику, ботаніку, хімію, сільське господарство. У 1808 р. разом із П. Краузнекером уклав каталог університетських збірок природничої історії. У 1813 р. написав ілюстрований підручник з фізики (з невстановлених причин підручник не був виданий; нині його рукопис зберігається у Науковій бібліотеці Львівського університету). Протягом двох каденцій (1818/1819, 1819/1820) А. Гльойзнер був деканом філософського факультету¹.

Серед математиків, які залишилися працювати у Львівському ліцеї, був Ян Гольфельд. Він народився 15 квітня 1751 р. у Подебрадах (Чехія). Упродовж 1796–1805 рр. був професором практичної математики Львівського університету. Одночасно займався геодезичними та картографічними вимірюваннями в Галичині. У 1795/1796 н. р. обіймав посаду ректора Львівського університету, а 1805 р. був обраний деканом філософського факультету. Найвідомішою його науковою працею стала «*Neue Theorie von Wahl der Standlinien nebst trigonometrischer Berechnung der Fehler in Winkelmesse*» (Lemberg, 1793). Помер 7 листопада 1814 р. у Львові.

Гуманітарні дисципліни у Львівському ліцеї пов'язують із напрацюваннями, здійсненими за роки Йосифінського університету. Пониження статусу Університету до ліцею та скорочення навчання на філософських студіях до двох років призвело до зменшення лекційних годин курсу історичних наук. Вони становили три години на тиждень для старшокурсників і, відповідно, три години для слухачів другого року навчання. Кафедра загальної історії залишилася у Львові, що дало змогу Л. Ценмарку й надалі там викладати. У 1808 р. Л. Ценмарк отримав дозвіл на викладання у ліцеї також і допоміжних історичних дисциплін. Окрім того, ще одним його успіхом став дозвіл на читання лекцій у 1808/1809 н. р. німецькою мовою.

Наступником Л. Ценмарка на кафедрі загальної історії у 1811 р. став Йозеф Маусс. Він народився 12 лютого 1778 р. у Тенгені, округ Константа, Великий

¹ Див.: Wróblewski, «Fizyka na Uniwersytecie we Lwowie», 272.

Баден. У 1805 р. закінчив філософський факультет Віденського університету. Працював професором загальної історії Люблянського ліцею. А 15 листопада 1811 р. прочитав у Львові свою першу лекцію – про методологічні проблеми тогочасної історичної науки, особливості викладання історичних дисциплін в університетах та призначення університетських професорів. Студентам філософських студій Й. Маусс читав загальну історію, а з 1813 р. – історію Австрійської держави. Після відновлення Львівського університету і аж до 1848 р. включно викладав у ньому майже всі історичні дисципліни¹.

Серед істориків, які працювали у Львівському ліцеї, вирізнявся Томаш Вучич. У 1809–1812 рр. працював бібліотекарем, а від 1813 до 1818 рр. – директором бібліотеки Львівського університету².

Свою викладацьку і наукову діяльність мовознавця розпочав у Львівському ліцеї Ігнацій Поллак. Він народився 2 липня 1785 р. у Празі. Закінчив філософський факультет Празького університету. До 1813 р. працював професором гімназії у чеському Нейгаузі. Упродовж 1814–1818 рр. обіймав посаду професора грецької мови, естетики і латинської літератури, а з 1818 р. став надзвичайним професором педагогіки Львівського університету. Автор праці «Anleitung zur Methode der Redekunst zur zweckmäßigen Erleichterung des Humanitäts-Studiums» (1825). Помер І. Поллак 30 квітня 1825 р. у Львові³.

Функціонування філософського факультету в Університеті від 1817 р. демонструвало продовження традиційної політики Габсбургів у їхньому баченні опосередкованого впливу філософських наук на розвиток бюрократичної держави. Я. Воленський вважає, що у Францисканському університеті філософія як наука розвивалася, порівняно з Варшавським чи Ягеллонським університетами, значно повільніше. Зрештою, нічого дивного, адже Йосиф II засадничо вважав, що ключове завдання Львівського університету – готувати добрих фахівців, а не науковців⁴.

Проте модернізаційні процеси, які зачепили Європу у першій половині ХІХ ст., викликали зміни у вищій школі. Передовсім йшлося про природничі дисципліни, які мали стати основою практичності університетських знань. Від часу заснування Йосифінського університету і до Революції 1848 р. природничі науки викладали в межах однієї кафедри – кафедри природничої

¹ Докладніше див.: Wöller, «Jozeph Mauss (1778–1856)», 21–30; Кріль, «Педагогічна і наукова діяльність Йозефа Маусса», 93–106; Кріль, «Педагогічна і наукова діяльність Йозефа Маусса», 93–106; Стеблій, «Освіта», 47–54.

² ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 322 (Особова справа Вучича Томаша).

³ Т. Лещак, «Поллак Ігнаці», *Encyclopedica*. Т. II, 304.

⁴ Woleński, «Lwowska Szkoła Filozoficzna», 187.

історії. У різні періоди, залежно від потреб, лекції читали з таких предметів: фізична географія, ботаніка, зоологія, мінералогія і насамперед – сільське господарство. Той факт, що цей предмет був обов'язковим для студентів теологічного та філософського факультетів, а для студентів-правників і медиків – за вибором, свідчив про його важливість для майбутніх працівників аграрного галицького краю. Упродовж 1814–1841 рр. кафедра сільського господарства діяла як окрема. Надалі ж дисципліну «Сільське господарство» викладали професори природничої історії¹.

Після Б. Гакета загальну природничу історію на філософському факультеті читав доктор медицини Франц Дівальд. Він народився 1784 р. у Львові. Закінчив медичний факультет Віденського університету (1810). У 1817 р. – доктор філософії і медицини. Упродовж 1816–1828 рр. – професор природничої історії. На 1822/1823 н. р. обраний деканом філософського факультету Львівського університету. Серед наукових інтересів ученого – зоологія, мінералогія, ботаніка, основи технологій. Ф. Дівальд був засновником і керівником зоологічного музею, деякі експонати для якого отримав із імператорської колекції Відня (1823–1828). Помер у серпні 1828 р. у Львові².

Одночасно із Ф. Дівальдом, але геологічні науки, в Університеті викладав граф Станіслав Дунін-Борковський. Він народився 3 травня 1782 р. у с. Руда (тепер Бродівського району Львівської обл.). Навчався у Гірничій академії Фрайбурга. Крім того, вивчав хімію у Паризькому університеті. Досліджував содаліти Везувію у 1815–1816 рр. Деякі з його праць високо оцінив французький натураліст Ж. Кюв'є. С. Дунін-Борковський заклав основи хіміко-мінералогічних досліджень природних об'єктів, які проводив у власній лабораторії поблизу Львова. Подарував Університету 5 000 томів природознавчої літератури, а також велику колекцію мінералогічних взірців для мінералогічного музею Університету. Автор праць «Podróż do Włoch w latach 1815 i 1816» (Warszawa, 1820), «Mémoire sur la sodalite de Vesuve, presente a l'Academie le 28 Octobre» (Paris, 1816), «O obowiazkach bibliotekarza, rzecz napisana w r. 1827, z powodu uporządkować i otworzyć się mającej biblioteki imienia Ossolińskich» (Lwów, 1829). Помер С. Дунін-Борковський 29 грудня 1850 р. у Львові.

Як і в попередні періоди розвитку Університету, від 1817 р. і надалі продовжували активно розвиватися математичні науки. На зміну яскравим

¹ Бальтазар Гакет – дослідник Південно-Східної і Центральної Європи, упоряд. та наук. ред. М. Вальо, М. Кріль (Львів, 2000).

² Білоніжка, Матковський, Павлунь, Сливко, Геологічний факультет, 7–8.

особистостям Йосифінського періоду прийшли нові неординарні постаті, які перейняли та розвинули досягнення своїх попередників. Одним із найвідоміших математиків Австрії XIX ст. був професор Львівського університету Леопольд Шульц фон Страшніцький. Він народився 31 березня 1803 р. у Кракові. Вивчав філософію, математику і фізику у Віденському університеті. У 1823 р. став ад'юнктом математики і фізики у Віденській політехніці. Упродовж 1824–1827 рр. – ад'юнкт Віденського університету. У 1827–1834 рр. працював професором математики, фізики та астрономії ліцею у Любляні. У 1834–1838 рр. – професор математики і практичної геометрії Львівського університету. У 1835/1836 н. р. – декан його філософського факультету. Науковими інтересами професора були геометрія, числові методи алгебри, астрономія. В Університеті професор викладав чисту математику і практичну геометрію. Лекції читав за своїм підручником «Елементи чистої математики». На думку дослідників, підручник позитивно вирізнявся серед аналогічних видань того часу. На рівні згаданого підручника стоять також відомі його книги зі спеціальної та загальної арифметики, геометрії та основ вищого аналізу. Відтак, на відміну від інших, вищу математику Л. Страшніцький подавав поза офіційною університетською програмою. Тогочасні студенти з неабияким зацікавленням відвідували його лекції. Л. Шульц фон Страшніцький першим у Львові читав курс вищої математики. Серед праць ученого – «Elemente der reinen Mathematik» (Wien, 1827), «Elemente der reinen Geometrie» (Wien, 1835), «Stellung der Astronomie in Reiche der Menschheit» (Brünn, 1850). У Львівському університеті він працював лише чотири роки, однак надовго залишився в пам'яті львів'ян. Окрім захоплення математикою, Л. Шульц фон Страшніцький вирізнявся ще як громадський та політичний діяч. У 1848 р. його обрали депутатом до Франкфуртського парламенту. Помер професор 9 червня 1852 р. в австрійському Вослау.

Математичні студії у Францисканському університеті пошавилися після повернення з Ягеллонського університету до Львова Франтішека Кодеша (помер у Львові в 1831 р.). Наприкінці 1810-х – у 1820-х роках опубліковані його роботи «Elementa mathesis purae...» (Vien 1818, t. 1; 1826, t. 2), «Abhandlung über die Rechnung bei veränderten Zahlungsterminen» (Lemberg, 1826). Ф. Кодеша цінували як доброго педагога, який читав лекції спочатку за Христіаном Вольфом і Авраамом Кестнером, а від 1817 р. – за своїм підручником.

Після звільнення з посади професора кафедри фізики Львівського університету А. Гльойзнера, на вакантне місце претендували декілька осіб.

Врешті, кафедру обійняв Август Кунцек. Він народився 28 січня 1795 р. у сілезькому Кьонігзберзі (Клімковіце). Вивчав філософію в університеті Оломоуца (1815–1817), згодом – право, математику і фізику у Віденському університеті. Упродовж 1822–1824 рр. був ад'юнктом фізики і математики Віденського університету. У 1824–1848 рр. – професор фізики, а від 1827 р. ще й надзвичайний професор популярної механіки Львівського університету. На 1827/1828 н. р. був обраний деканом філософського факультету, а на 1832/1833 рр. – ректором Львівського університету. А. Кунцек був активним популяризатором науки. Захоплювався фізикою та астрономією. Намагаючись йти в ногу з досягненнями фізичної науки, А. Кунцек влаштовував поїздки до Німеччини, Франції та Англії, де відвідував природничі інститути, музеї, лабораторії. Що важливо, закупував нові книжки для фізичного кабінету. Крім науки, займався й громадськими справами – учив ремісників, читав популярні лекції для інтелігенції. Працював над організацією планування та створення Технічної академії у Львові. У 1847 р. А. Кунцек став професором фізики Віденського університету. У науковому доробку вченого – більше десяти праць, серед них: «Die Lehre vom Lichte nach dem neuesten Zustande der Wissenschaft zunächst für das Bedürfnis gebildeter Stände dargestellt» (Lemberg, Stanislawów und Tarnów, 1836; 2-ге вид. 1852); «Studien aus der höheren Physik» (Wien, 1856), «Lehrbuch der Experimental-Physik zum Gebrauche in Gymnasien und Realschulen» (Wien, 1858; усього 7 видань). Член-кореспондент Віденської АН. Отримав шляхетський титул «Edler von Lichton» (1862). Помер А. Кунцек 31 березня 1865 р.¹

Курси архітектури, зокрема будівництва мостів і доріг, на філософському факультеті Францисканського університету викладав Ігнац Шамбре, відомий архітектор та художник. Щодо гуманітарних дисциплін, то їх викладання на філософському факультеті Францисканського університету відображало загальні етнополітичні тенденції, характерні для Галичини першої половини ХІХ ст., зокрема, ідеї національного самоусвідомлення, що виявлялись у формуванні широкого національного руху.

Гучною подією стало заснування у Львівському університеті кафедри польської мови та літератури. Її відкриття було не лише науковим і культурно-освітнім, але передусім – політичним кроком до консолідації польської спільноти галицького краю. Імператор Франц І ще 7 серпня 1817 р. видав

¹ Вакарчук, Якібчук, Миколайчук, Попель, Фізичний факультет, 21–22. Історія Історія Астрономічної обсерваторії Львівського національного університету імені Івана Франка, 25–26.

документ про відкриття такої кафедри. Для підготовки інструкції щодо її діяльності Надвірна комісія освіти звернулася до відомого знавця польської літератури Юзефа Максиміліана Оссолінського. Уже в грудні 1817 р. Ю. Оссолінський підготував проєкт інструкції для майбутнього професора кафедри. У цьому проєкті було акцентовано увагу на основних напрямках викладання польської мови та літератури і водночас наведено поради щодо організації навчального процесу. Запропоновану Ю. Оссолінським програму роботи кафедри не підтримали у Надвірній комісії освіти. Чинovníки з Відня не погодилися зі запланованими обсягами викладання польської мови та літератури. Проєкт інструкції передбачав, що мову слухатимуть упродовж чотирьох годин на тиждень, а літературу – впродовж двох годин. Влада ж погоджувалася на викладання польської мови та літератури лише обсягом три години на тиждень. Було також оголошено кілька конкурсів на заміщення вакантної посади професора кафедри, проте відповідної кандидатури так і не знайшли. У 1822 р. для вирішення питання з кафедрою було створено спеціальну екзаменаційну комісію. Письмовий іспит, для участі в якому зголосилося вісім кандидатів, відбувся 3 березня 1822 р. У підсумку думки членів комісії виявилися неоднозначними: троє підтримали кандидатуру Миколая Міхалевича, а двоє інших – Яна Камінського. Надвірна комісія розглядала питання щодо призначання керівника кафедри польської мови та літератури більше двох років. Лише 9 січня 1826 р. її професором було призначено М. Міхалевича¹.

Народився М. Міхалевич 3 травня 1792 р. у с. Копичинці, на Тернопільщині. Працював домашнім учителем у родині графа Александра Фредра. Був бібліотекарем приватної книгозбірні князя Г. Любомирського у Пшеворську. У 1826 р. М. Міхалевич став заступником куратора, а в 1827–1828 рр. – кустошем Оссолінеуму. У 1827–1834 рр. обіймав посаду редактора часопису «Gazeta Lwowska». Професором кафедри польської мови та літератури Львівського університету працював упродовж 1826–1844 рр. М. Міхалевич проводив заняття з польської мови по три години на тиждень, а з польської літератури – по дві години тижнево. У 1827 р. його лекції з польської мови слухали 78 студентів, а з літератури – 26. Що цікаво, максимальної кількості слухачів лекційний курс із польської мови досягнув у 1837 р. – 108 осіб, лекційний курс з історії польської літератури у 1844 р. – 32 особи. У листопаді 1844 р. М. Міхалевич захворів і тому полишив

¹ Maślanka, «Lwowskie literaturoznawstwo», 350–351; ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 238 (Розпорядження Галицького губернського управління про заснування кафедри польської мови та літератури у Львівському університеті, 1818).

працю в Університеті. Виконувачем обов'язків професора кафедри було призначено Яна Шляхтовського, випускника філософського факультету Львівського університету¹.

Стосовно історичних наук, то на філософському факультеті, який був підготовчим, окрім різного роду історичних курсів, допоміжних історичних дисциплін, вивчали археологію, історію мистецтва, літератури та ін. «План наук» від 28 вересня 1824 р. передбачав вивчення історії як необов'язкового предмета на другому курсі філософського факультету. Загальна історія була обов'язковим предметом лише для студентів, звільнених від оплати, і стипендіатів. Австрійську історію мали слухати ті, хто готувався до докторантури. У 1825–1848 рр. обов'язковим підручником із загальної історії по кафедрі була праця професора Якоба Бранда «Allgemeine Weltgeschichte» (Wien, 1825). У процесі вивчення курсу австрійської історії обов'язковим був розгляд генеалогії австрійських дворянських родів, вивчення змісту найважливіших державних документів та історії деяких провінцій. У досліджуваній період історичні дисципліни на філософському факультеті продовжив викладати професор загальної історії, а від 1814 р. – й австрійської історії – Й. Маусс. Від 1820 р. професор Й. Маусс читав, по дві години на тиждень додатково, допоміжні історичні дисципліни: дипломатику, геральдику та нумізматику, а впродовж 1824–1827 рр. також і археологію. Предмети викладав німецькою мовою. У 1827/1828 н. р. Й. Маусс додатково працював викладачем грецької і латинської літератури на кафедрі класичної філології. Він також відомий як автор наукових та літературних творів, зокрема, опублікованих у 1822–1823 рр.: у виданні «Pielgrzym Lwowski» («Kształcenie naszych przodków», «Państwo Tureckie w Europie», «O Turkach, bitwie pod Warną i Warneńczykach», «Jaskinia pod Janowem w cyrkule Lwowskim», «Krzyż okolo Zaleszczyk. Powieść galicyjska», «Stanisław Windyca, powieść historyczna z pietnastego wieku»). Помер Й. Маусс у 1856 р., похований у Львові, на Личаківському цвинтарі².

Характерно, що «епоха Маусса» збіглася з поширенням ідей романтизму, внаслідок чого посилилася увага до історії загалом і, зокрема – до вивчення історії Австрії та народів, що її населяли.

¹ А. Кравчук, «Польської філології кафедра», *Encyclopedia*. Т. II, 307–308; А. Кравчук, «Михалевич (Michałewicz) Миколай», *Encyclopedia*. Т. II, 139; W. Hahn, «Katedra Historii Literatury Polskiej na Uniwersytecie Lwowskim (1826–1904)» (Lwów, 1912); S. Wasylewski, «M. Michałewicz», *Stulecie «Gazety Lwowskiej»*, 1811–1911 (Lwów, 1911), t. I, cz. 2.

² Ilkiw-Swydnycki, Kaczmar, «Pierwsze katedry (1784–1805)», 54; Wöller, «Jozeph Mauss (1778–1856)», 232.

Одним зі знаних викладачів Львівського університету першої половини XIX ст. був професор філософії Ігнацій Ян Гануш. Він народився 28 листопада 1812 р. у Празі. Навчався у Карловому і Віденському університетах. Отримав ступінь доктора філософії (1836). Професором філософії Львівського університету працював упродовж 1839–1847 рр. Двічі обирався деканом філософського факультету. Протягом 1847–1849 рр. обіймав посаду професора Університету в Оломоуці. У 1849–1869 рр. І. Гануш працював професором філософії, у 1860–1869 рр. водночас директором бібліотеки Карлового університету. Наукові зацікавлення І. Гануша – теоретична філософія, моральна філософія, історія філософії, історія Австрії, історія світової культури, слов'янознавство. У межах славістичних студій вивчав міфологію слов'ян. Учений перебував під впливом філософії Г. Гегеля та Ф. Шеллінга. Першим опублікував праці з філософії чеською мовою, чим неабияк прислужився чеському національному відродженню. За життя написав близько 30 праць, серед яких: «Lehrbuch der Philosophie» (Wien, 1835), «Die Wissenschaft des slavischen Mythus» (Lemberg, 1842), «Handbuch der wissenschaftlichen Denklehre» (Lemberg, 1843), «Grundzüge eines Handbuches der Metaphysik» (Lemberg, 1845), «Handbuch der philosophischen Ethik» (Lemberg, 1846). Помер І. Гануш 19 травня 1869 р. у Празі.

Загалом гуманітарна наука на філософському факультеті Львівського університету була представлена декількома світоглядними школами. На межі XVIII–XIX ст. в університетському середовищі переважали ідеалістичні ідеї Г. Ляйбніца, Р. Декарта і, особливо, Х. Вольфа. Інший напрям розвивав ідеї І. Канта, Й. Фіхте, а також деяких філософів-ідеалістів, у вченнях яких простежувались елементи діалектики. Вже на початку XIX ст. відчутним став вплив ідей Ф. Шеллінга та Г. Гегеля. Появою ідей утопічного соціалізму позначені 1830–1840-ті роки. Українську гуманітарну складову окреслили національні ідентифікаційні пошуки «Руської Трійці» та вихід у світ «Русалки Дністрової»¹. Загалом, гуманітарні науки на філософському факультеті Львівського університету у досліджуваний період розвивалися в контексті і під впливом процесів, цивілізаційних змін, які відбувалися в європейських державах. Водночас помітним ставало відображення національно-політичних пріоритетів в університетському середовищі та в змістовному наповненні дисциплін.

¹ Русалка Дністрова: Документи і матеріали, упоряд., вступ. ст. та приміт. Ф. Стеблій, О. Купчинський; упоряд., приміт. Я. Грицак (Київ, 1989), 143; А. Синиця, «Гануш (Hanus) Ігнацій Ян», *Encyclopedia*. Т. I, 325; Ф. Стеблій, «Культурне життя у Львові в першій половині XIX ст.», 236.

Studium Ruthenum

(Провізоричний науковий інститут з руською мовою)

Окремо варто звернути увагу на функціонування у Львівському університеті такої інституції, як Studium Ruthenum (Руські студії). Тут студенти-українці мали змогу слухати лекції українською мовою. Офіційна назва цієї інституції – «Провізоричний науковий інститут з руською мовою». Вживалася також назва «Руський інститут». Це була тимчасова навчальна установа, яка існувала при Львівському університеті у 1787–1809 рр. Інститут був заснований відповідно до указу Йосифа II від 9 березня 1787 р. Мету створення та завдання цього закладу дізнаємося з декрету Надвірної канцелярії: «Беручи до уваги пропозиції, як запобігти своєчасно нестачі священників греко-католицького обряду, Їх Імператорська Величність зволили постановити, що необхідно, поки не буде достатньої кількості українських кандидатів для духовного звання, які б знали латинську мову, zorganizувати для них провізоричний науковий інститут з викладовою руською мовою»¹.

Відкриття закладу відбулося 1 листопада 1787 р. Навчання в інституті проводили українською (церковно-слов'янською) мовою. Тричі на тиждень українські студенти мали змогу слухати лекції рідною мовою. У складі Studium Ruthenum було два відділи (факультети) – філософський (термін навчання – два роки) і богословський (п'ять років). У перший рік існування закладу на зазначених факультетах навчання тривало відповідно – два та один рік. Відтак, на філософському відділі вивчали логіку, етику і метафізику, математику, фізику. Богословський відділ мав у своєму складі шість кафедр: церковної історії, гебрійської мови і герменевтики Старого Завіту, грецької мови і герменевтики Нового Завіту, догматики, морального богослов'я, церковного права. Викладачів навчального закладу обирали на конкурсній основі. Перевагу надавали тим професорам, які мали власний переклад відповідного підручника, що мало компенсувати брак необхідної навчальної літератури. Інститут мав свою бібліотеку, основу якої становили твори з богослов'я та педагогіки, частина з яких надійшла з університетської бібліотеки. До закладу могли вступати кандидати, які досягли 17-річного віку, вміли читати і писати українською мовою, а також мали довідки про стан здоров'я, про походження з Галичини тощо. Для проживання студентам було надано приміщення греко-католицької генеральної семінарії. Заняття відбувалися в семінарії та в Університеті. Навчання, як і в Університеті,

¹ Андрохівич, «Львівське “Studium Ruthenum”», 123–195.

розпочиналося 3 листопада, згодом – з 1 вересня. Студенти складали два іспити на рік – у січні та червні¹.

У *Studium Ruthenum* одночасно навчалося 168 вихованців із двох дієцезій – Перемиської та Львівської. За увесь час існування закладу в ньому здобули освіту 470 студентів. Заняття на двох відділах – філософському та богословському – проводили: Теодор Захаріяевич (історія Церкви), Арсен Радкевич (гебрейська та грецька мови), Андрій Павлович (моральна теологія), Антоній Ангелович (церковне право), Іван Земанчик (чиста і прикладна математика), Петро Лодій (теоретична і прикладна філософія), Іван Лаврівський (логіка, метафізика, етика) та ін. Навчання тривало два роки. Професори для читання лекцій проходили конкурсний відбір. Платня, яку вони отримували, становила 500 гульденів на рік. Інститут організаційно був підпорядкований декану теологічного факультету. Незважаючи на те, що *Studium Ruthenum* мав провізоричний характер, йому випала вагом роль у підвищенні загальноосвітнього рівня тогочасного греко-католицького духовенства, що, зі свого боку, впливало на піднесення культури українського населення Галичини. Збільшення кількості українців, які знали латинську мову і могли навчатися на теологічному факультеті Львівського університету, спричинило поступове закриття інституту протягом 1808/1809 н. р. Вихованці *Studium Ruthenum* відіграли важливу роль у національному відродженні Галичини в Австрійській імперії².

Важливу роль у заснуванні інституту відіграв А. Ангелович. Він народився 14 квітня 1756 р. в с. Гринева Бережанського циркулу Бібречького повіту (тепер с. Гринів Пустомитівського р-ну Львівської обл.). Закінчив Єзуїтську академію у Львові. Упродовж 1775–1781 рр. навчався у Генеральній духовній семінарії св. Варвари у Відні (*Barbareum*). У 1779–1781 рр. викладав грецьку мову в семінарії у Відні. У 1783/1784 н. р. та впродовж 1787–1796 рр. був ректором новоутвореної Генеральної греко-католицької духовної семінарії у Львові. З 1784 р. до 1786 р. був професором догматики Львівського університету. У 1796/1797 н. р. був першим українцем на посаді ректора Львівського університету. З 1796 р. – єпископ у Перемишлі. У 1808 р. А. Ангеловича обрано митрополитом Галицької митрополії. Автор праць «*Kto jest powodem do wojny, Austrja czy Francja?*» (Lwów, 1805), «*Kto jest stroną zaczepiającą, Austryja czy Francya?*» (Lwów, 1805), «*Observations d'un patriot Austrichien sur diverses articles inserés dans les gazettes estrangères*» (*Leopolis*, 1809). Помер у Львові 9 серпня 1814 р. Брат митрополита – Андрій

¹ Пристай, Львівська греко-католицька духовна семінарія, 116–123.

² Возняк, «Наші університетські традиції у Львові», *Ілюстрована Україна*, 2 (1913).

Ангелович (1766–1820) – відомий як укладач рукописного підручника з церковного права для слухачів Studium Ruthenum.

Одним із відомих професорів в історії Провізоричного наукового інституту з руською мовою був Петро Лодій. Він народився 4 травня 1764 р. у с. Збій на Закарпатті. Навчався в гімназії Великого Варадина (тепер Орадя, Румунія). У 1782 р. вступив до ГКДС у Львові. Від 1787 р. – професор логіки, метафізики та моральної філософії у Studium Ruthenum. У 1797 р. обраний деканом філософського факультету Львівського університету. Окрім того, викладав математику і нумізматику. У 1801 р. П. Лодія запрошено до Ягеллонського університету, де до 1803 р. він працював професором метафізики, логіки та етики. З 1803 р. до 1819 р. – професор Петербурзького педагогічного інституту, де читав курси логіки, метафізики та моральної філософії. Упродовж 1819–1825 рр. був деканом факультету філософії і права Петербурзького університету, де читав курс теорії загального права. Автор наукових праць «Логические наставления, руководящие к познанию и различению истинного от ложного» (Санкт-Петербург, 1828); «Теория общих прав, содержащая в себе философское учение о естественном всеобщем праве» (Санкт-Петербург, 1828). Переклав підручник Крістіана Баумайстера «Elementa Philosophie (Наставления Любомудрия Нравоучительного)» (Львів, 1790), що було важливим для розвитку української термінології у філософії. З-поміж іншого написав підручники «Метафізика» та «Логічні настанови», рукописи яких зберігаються в бібліотеках Львова. П. Лодій розглядав природу як нескінченне розмаїття природних речей, органічних і неорганічних, що різняться між собою величезною протяжністю, конфігурацією й існують «поза нашим розумом», а Всесвіт розглядав не як його еманацию і випадкове нагромодження речей та явищ, а як суцільну систему, в якій панує закономірний зв'язок, що підлягає внутрішній об'єктивній закономірності. Помер П. Лодій 10 червня 1829 р. у Санкт-Петербурзі¹.

Одним із найвідоміших викладачів Studium Ruthenum був уже згаданий знавець східних мов Арсеній (Антін) Радкевич упродовж 1791–1805 рр. – надзвичайний професор гебрейської мови та герменевтики Старого Завіту Studium Ruthenum². Ще один знаний викладач підрозділу – Іван Дуткевич.

¹ Історія Львівського університету [рукопис] (Львів, 1976), 43; Андрохович, «Львівське "Studium Ruthenum"», 124–195. Див. також: Синиця, «Логіко-філософські концепції Бернарда Больцано і Петра Лодія: компаративний аналіз», 65–68.

² Кревецький, «Неоправдані докори (До історії т. зв. Руського Інституту (Studium Ruthenum) на Львівському університеті)», 116–126.

Він народився 1770 р. у с. Желехів (тепер с. Великосілки Кам'янка-Бузького р-ну Львівської обл.). У 1795 р. закінчив ГКДС у Львові. З 1795 р. до 1803 р. був префектом семінарії. У 1796–1798 рр. – суплент пастирського богослов'я, екзегези та догматики. Упродовж 1799–1803 рр. – надзвичайний професор догматики; у 1800–1803 рр. – професор екзегези Studium Ruthenum. На початку 1803 р. важко захворів і переїхав у село. Студенти написали скаргу на нього директору теологічних студій архієпископу Я. Шимоновичу. Після слідства та за наполяганням Я. Шимоновича губернія звільнила І. Дуткевича з усіх посад. З 1803 р. йому скасували платню. Доведений до відчаю, він 8 грудня покінчив життя самогубством.

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 3.1.

Із відновленням у 1784 р. Львівського університету як світського, державного навчального закладу імперії Габсбургів, на його новоутворених чотирьох факультетах функціонували типові для класичних університетів кафедри. Підрозділи очолювали досвідчені професори, яких залучали до викладання з різних університетів Австрійської монархії. За період їхньої діяльності Університет став одним із знаних вищих навчальних закладів Центрально-Східної Європи.

Світоглядне значення відновленого Львівського університету на перших етапах австрійського періоду його історії, визначальна роль його професорсько-викладацького складу виявляється, насамперед, в ознайомленні його вихованців із кращими надбаннями європейської наукової думки, підготовці фахових кадрів не лише для навчальних закладів та інших установ Львова і Галичини, але й для інших освітніх і наукових осередків імперії. Урешті, Університет відіграв значущу роль у вихованні кількох поколінь місцевої інтелігенції, яка зробила вагомий внесок у національний, науковий, освітній та культурний розвиток краю.

3.2. Особливості професорсько-викладацького складу та навчальних курсів у 1830-х - 1840-х роках

Коли йдеться про викладачів Львівського університету в австрійський період, спиняються здебільшого на характеристиці професорів і доцентів. Проте викладацький склад Університету, зокрема у першій половині ХІХ ст., значно ширший і багатоманітніший, особливо якщо взяти до уваги 1830–1840 рр. Проілюструємо це на прикладі окремих навчальних років указаних

десятиліть. Приміром, за матеріалами офіційних статистично-довідкових видань Університету, у 1832/1833 н. р. склад його трьох факультетів і медично-хірургічних студій був таким.

Під час характеристики теологічного факультету спершу вказано Францішека Ксаверія Абгаро лицаря фон Захаріяевича, як директора, та Онуфрія Криницького, як декана, а також чотирьох професорів – Венедикта Левицького (ц.-к. звичайний публічний професор моральної теології), Ігнація Пенку (ц.-к. звичайний публічний професор догматики), Якова Геровського (ц.-к. звичайний публічний професор біблійних наук Нового Завіту) та Міхала Круля (ц.-к. звичайний публічний професор біблійних наук Старого Завіту). Далі наведено ад'юнктів: посаду першого обіймав мировий священник Львівської архидієцезії, навчальний префект католицької семінарії, доктор теології Антоній Манастирський; посада другого була вакантною. Насамкінець зазначено дев'ятьох докторів теології (серед них – уже згаданих Ф. Захаріяевича та В. Левицького):

Блаженніший Михайло Левицький, Галицький греко-католицький митрополит, архієпископ Львівський, єпископ Кам'янецький, ц.-к. дійсний таємний радник, колишній ц.-к. звичайний публічний професор моральної теології;

Михайло Фрайгер фон Нойштерн Гарасевич, командор Цісарського австрійського Ордена Леопольда, архипастир і настоятель греко-католицького митрополічного собору, радник архієпископської консисторії, ц.-к. екзаменаційний комісар, колишній ц.-к. звичайний публічний професор теології;

Ігнацій Юхновський, настоятель католицького собору, екзаменатор при католицькій консисторії;

Францішек Ксаверій Абгаро лицар фон Захаріяевич;

Іван Лаврівський, настоятель греко-католицького собору в Перемишлі, професор теології ц.-к. Навчального відділу в Перемишлі;

Михайло Захарієвич, священник у Бродах;

Іван Гарасевич, священник собору та земельний декан, екзаменатор із церковного права (українською мовою);

Венедикт Левицький;

Томаш Полянський, мировий священник¹.

Отже, бачимо, що кількість викладачів теологічного факультету була розширена за рахунок посад ад'юнктів, а також осіб, які не мали статусу

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I-II.

професора, проте мали докторські ступені та/чи практичний досвід душпастирської праці¹.

Наведемо також перелік курсів, які викладали на теологічних студіях у 1832/1833 н. р. Офіційні статистично-довідкові видання містять інформацію лише про т. зв. відкриті лекції: «Історія Церкви» (О. Криницький); «Гебрійська мова», «Біблійна археологія», «Вступ до книг Старого Завіту» (М. Круль); «Грецька мова», «Трактування Біблії» (Я. Геровський); «Церковне право» (Антон Гаймбергер, доктор права, професор); «Педагогіка» (доктор теології, професор Григорій Яхимович, мировий священник Греко-католицької митрополії); «Догматика» (Ігнацій Пенка); «Моральна теологія» (В. Левицький); «Пастирська теологія» (професор Каетан Жмірудський, настоятель Католицької митрополічної капітули, радник консисторії). Серед т. зв. надзвичайних і безкоштовних курсів була дисципліна М. Круля «Споріднені діалекти гебрійської мови: арабський, сирійський, халдейський»².

Отже, як бачимо, Г. Яхимович і А. Гаймбергер, які відповідали за курси на теологічних студіях, не були зазначені у переліку професорсько-викладацького складу теологічного факультету, адже представляли інші факультети – відповідно – філософський і юридичний.

Структура професорсько-викладацького складу юридичного факультету у 1832/1833 н. р. була такою: директор Карл Краусс, декан Франц Франк, сеньйор Ян де Добра Добжанський, ц.-к. звичайний публічний професор римського і церковного права, доктор права Антон Гаймбергер, ц.-к. звичайний публічний професор природного та кримінального права, доктор права і філософії Міколай Нападевич, ц.-к. звичайний

¹ Докладніше про зазначених викладачів див.: Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*; Ю. Овсінський, «Захаріясевиц (Zacharia[rja]siewicz, Zacharyasiewicz) Францішек Ксаверій», *Encyclopedia*. Т. I, 525; М. Чорний, «Криницький Онупрій», *Encyclopedia*. Т. I, 673; Я. Глистюк, «Левицький Венедикт (рицар де Равич)», *Encyclopedia*. Т. II, 27–28; Ю. Овсінський, «Пенка (Penka) Ігнатій Йозеф», *Encyclopedia*. Т. II, 277; Я. Глистюк, «Геровський Яків», *Encyclopedia*. Т. I, 405; О. Дух, Ю. Овсінський, «Круль (Kryl) Міхал», *Encyclopedia*. Т. I, 678; М. Мельник, «Манастирський (Manastyrski) Антоній де Валагін», *Encyclopedia*. Т. II, 92–93; Я. Глистюк, «Левицький Михайло», *Encyclopedia*. Т. II, 28–29; Я. Глистюк, «Гарасевич Михайло Григорович», *Encyclopedia*. Т. I, 326–327; Я. Глистюк, «Лаврівський Іван», *Encyclopedia*. Т. II, 19–20; Я. Глистюк, «Гарасевич Іван Григорович», *Encyclopedia*. Т. I, 326. Натомість відомості про І. Юхновського, М. Захаревича і Т. Полянського в «Енциклопедії Львівського університету» відсутні.

² *Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II.*

публічний професор політичних наук та австрійського політичного законодавства, доктор права і філософії Міхаель Штюгер, ц.-к. звичайний публічний професор австрійського цивільного права Ігнац Грасль, ц.-к. звичайний публічний професор рахівництва, доктор філософії Філіпп лицар фон Ешеріх, ц.-к. звичайний публічний професор європейського державознавства та австрійської статистики Август Новак. Ад'юнктом числився доктор філософії Міхал фон Босовський. Також вказано докторів права, кількість яких була доволі значною (50 осіб, серед яких уже згадані викладачі): Їх можна розділити на декілька груп, а саме:

1. Доктори права без вказівки їхніх посад: Геронім лицар фон Вислобоцький, Деметрій Владіх, Юзеф Волчинський, Ян де Добра Добжанський, Павел Дячинський, Ігнацій Зайончковський, Томаш Клімашевський, Карл Краусс, Ян Кантій фон Кучинський, Кароль Маліш, Флоріан лицар фон Мінаевич, Міколай Нападевич, Лукаш Оганович, Войцех Пшибиловський, Петро Романович, Ян Антоній Рогілан-Ратинський, Марцелій лицар фон Тарнавецький, Юрій Торосевич, Франц Франк, Адам фон Цибульський, Ян фон Шептицький, Станіслав Шмідт;

2. Радники й синдики, а також особи, пов'язані зі сферою управління: міський голова Дрогобича Еміль Жерар фон Фестенбург, радник мігстрату Львова Карл Тіц, ц.-к. апеляційний радник, ректор-емерит Львівського університету Фердинанд Польшберг, ц.-к. радник та екзаменаційний комісар Жовківського абатства, директор Галицького інституту глухонімих Йоганн Франц Гофман; синдик ц.-к. Львівського університету Франц Баннахер;

3. Земельні та судові адвокати: у Львові – Теодор Вашкевич, Кароль Вислобоцький (декан-емерит юридичного факультету), Бенедикт Козерадський, Йоганн Крістіані, Ян Мадурович, Юзеф Мінаевич, Еразм фон Побуг-Бромірський, Клеменс Еугеніуш Рачинський, Міхал Тустановський, Ігнацій Шадбей, Бернгард Яноха, у Станиславові – Мойжеш Кляар; у Тарнові – Вінценз Лігенца та Франц Ксав'єр Поц;

4. Ц.-к. фіскал-ад'юнкти: Максиміліан Мохнацький, Адольф Пфайффер, Флоріан Фогт, Ігнацій Шимонович;

5. Концептс-практиканти: при ц.-к. надвірній прокурорській палаті Франц Штайнбюхель фон Райнвальд; при ц.-к. галицькій прокурорській палаті Ювеналь фон Бочковський, Ігнацій Стройновський, Карл Хільбріхт, а також Йозеф Шульц фон Страшніцький¹.

Наголосимо, що в «Енциклопедії Львівського університету» наявна

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II.

інформація лише про більшість професорів¹. Натомість відомостей про М. Босовського чи більшість осіб із категорії «Доктори права» – немає. Та сама ситуація і з «Історією Львівського університету» авторів Л. Фінкеля та С. Стажинського.

Відкриті лекції на юридично-політичних студіях у 1832/1833 н. р. були такими (перелік дисциплін наведено за порядком, вказаним у силабусі): «Енциклопедичний огляд правової науки», «Природне приватне право», «Загальне державне право», «Природне і європейське національне право», «Австрійське кримінальне право» (М. Нападевич); «Європейське державознавство», «Статистика Австрії та австрійське державне право» (А. Новак); «Римське право» (А. Гаймбергер); «Австрійське цивільне право» (І. Грасль); «Давнє польське право» (Я. де Добра Добжанський); «Політичні науки», «Австрійське політичне законодавство» (М. Штюгер); «Діловодство: юридичні норми та оперування ними», «Порядок суду і слідства», «Процес (Окрім майнових спорів)» (Я. де Добра Добжанський); «Польська мова» (М. Міхалевич)². Тож, вочевидь, більшість із зазначених докторів права відповідали за практичну підготовку студентів-правників (зокрема, за стажування), позаяк серед т. зв. надзвичайних і безкоштовних курсів юридичний факультет був представлений лише дисципліною Ф. фон Ешеріха³.

У характеристиці професорсько-викладацького складу медично-хірургічних студій першим зазначено директора Франца Едлера фон Нойгаузера, що водночас обіймав посаду губерньського радника; доктора фармакології та магістра акушерства Фердинанда Штехера фон Зебеніца, сеньйора студій і ц.-к. звичайного публічного професора акушерства, ректора-емерита Львівського університету та професора анатомії; доктора фармакології Франца Бабеля фон Фронсберга, ц.-к. звичайного публічного професора спеціальної терапії та медичної клініки, водночас – фізикуса

¹ М. Мельник, М. Кріль, «Краус (Krauss) Карл барон фон», *Encyclopedia*. Т. I, 668; М. Мельник, «Франк (Frank) Франц», *Encyclopedia*. Т. II, 593; М. Мельник, А. Редзюк, «Добжанський де Добра (Dobrzański de Dobra) Ян», *Encyclopedia*. Т. I, 449; Н. Швець, М. Мельник, В. Швець, «Гаймбергер (Haimberger) Антон», *Encyclopedia*. Т. I, 316; С. Пик, «Нападевич-Венцковський (Napadewich-Więckowski) Миколай», *Encyclopedia*. Т. II, 181; М. Мельник, «Штюгер (Stöger) Міхаель», *Encyclopedia*. Т. II, 692; М. Мельник, «Грасль фон Рехтен (Grassl von Rechten) Ігнацій», *Encyclopedia*. Т. I, 414; В. Швець, «Ешеріх (von Escherich) Філіп Ріттер», *Encyclopedia*. Т. I, 485; В. Швець, «Новак (Nowak) Август», *Encyclopedia*. Т. II, 201.

² Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II.

³ Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II.

загального шпиталю, ректора-емерита Львівського університету; доктора фармакології Войцеха Жердзінського, ц.-к. звичайного публічного професора і ректора-емерита Львівського університету; магістра хірургії та акушерства Бенедикта Вагнера, оперуючого хірурга та ц.-к. звичайного публічного професора теоретичної та практичної хірургії; доктора фармакології Франца Еккеля, ц.-к. звичайного публічного професора ветеринарії; доктора філософії Фелікса Пфау, хірурга та акушера, ц.-к. звичайного публічного професора теоретичного та практичного акушерства; доктора фармакології Антонія Славіковського, офтальмолога, надзвичайного професора патології; Карла Калігу, хірурга та дантиста, надзвичайного професора стоматології; доктора фармакології Йозефа Гербля, нотаря медично-хірургічних студій.

Далі надано перелік львівських практикуючих лікарів (включно з уже згаданими викладачами Університету), серед яких:

- надзвичайний професор фармакології Антоній Славіковський, сеньйор і професор Фердинанд Штехер фон Зебеніц, професори і ректори-емерити Львівського університету Петер Краузнекер та Франц Мазох, медично-клінічний асистент Університету Франц Келлерманн;
- головний фізикус Львова Йозеф Гербль (нотар медично-хірургічних студій), другий міський фізикус Гайнріх Штехер фон Зебеніц, другий лікар Загальної лікарні Ян Мадиевський, фізикус Єврейського шпиталю Ісаак Епштайн, фізикус Інституту Львівських милосердних сестер Антон Ноель;
- лікарі Адам Барак, Ігнац фон Вольф, Йозеф Гусманн, Ян Добровольський, Лазар Дубс, Антон Едлер фон Шпавенті, Франц Еккель, Войцех Жердзінський, Йоганн Каспарі, Готфрід Мосінг, Франц Едлер фон Нойгаузер, Якоб Раппопорт, Йозеф Тіц, Франц Бабель фон Фронсберг, Антон Цахар, Густав Шреттер, Давид Шреттер; низка лікарів із зазначенням лише прізвищ – Бардах, Вайнреб, Мацейовський, Піпес¹.

Як і у випадку з юридичним факультетом, в «Енциклопедії Львівського університету» наявні відомості переважно про професорів². Натомість

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II.

² С. Різничок, О. Луцик, І. Білінська, «Нойгаузер (Neuhauser de Paula) Франц», *Encyclopedia*. Т. II, 206; С. Різничок, М. Надрага, «Штехер фон Себенітц (Stecher fon Sebenitz) Фердинанд», *Encyclopedia*. Т. II, 691; І. Білінська, «Бабель фон Фронсберг (Babel von Fronsberg) Франц», *Encyclopedia*. Т. I, 164; С. Різничок, М. Надрага,

інформації про більшість зазначених практикуючих лікарів Львова – немає (як і в «Історії Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського).

У статистично-довідкових виданнях Львівського університету про предмети, які викладали на медично-хірургічних студіях у 1832/1833 н. р. є лише інформація про відкриті лекції (наводимо перелік лекцій у порядку, поданому в силабусі): «Вступ до хірургічних студій», «Анатомія» (Ф. Еккель), «Фізіологія», «Загальна патологія і терапія внутрішніх хвороб», «Медицина і хірургія», «Дієтетика і вступ до рецептознавства» (В. Жердзінський); «Теоретична хірургія, а саме загальна і спеціальна патологія зовнішніх хвороб» (Б. Вагнер); «Акушерство» (Ф. Штехер фон Зебеніц); «Спеціальна патологія і терапія внутрішніх хвороб» разом із практичними заняттями (Ф. Бабель фон Фронсберт); «Хірургічне оперування» (Б. Вагнер); «Спеціальна хірургічна терапія» разом із практичними заняттями (Б. Вагнер); «Судова фармакологія» (В. Жердзінський); «Акушерство» (Ф. Пфау); «Ветеринарія» (Ф. Еккель). Надзвичайні та безкоштовні курси, запропоновані викладачами медично-хірургічних студій, включали «Теоретичну офтальмологію» (А. Славіковський), «Патологічну анатомію» (Ф. Еккель), «Порятунок уявно мертвих» (В. Жердзінський), «Стоматологію» (К. Каліга)¹.

Характеристика професорсько-викладацького складу філософського факультету за 1832/1833 н. р. передбачала спершу згадку про директора і президента Фердинанда Штехера фон Зебеніца, декана Міхаеля Штьогера, сеньйора Йозефа Маусса, доктора теології, ц.-к. звичайного публічного професора релігійних наук та педагогіки Григорія Яхимовича, доктора філософії і права, ц.-к. звичайного публічного професора латинської і грецької філології, класичної літератури та естетики Карлманна Тангля, ц.-к. звичайного публічного професора польської мови і літератури Міколая Міхалевича, ц.-к. звичайного публічного професора фізики Августа Кунцека, ц.-к. надзвичайного професора цивільного будівельного мистецтва, члена Моравсько-сілезького сільськогосподарського товариства Ігнаца Шамбре.

«Жердзінський (Żerdziński) Войцех Адальберт», *Encyclopedia*. Т. I, 495–496; І. Білінська, В. Гриновець, «Вагнер (Wagner) Бенедикт», *Encyclopedia*. Т. I, 259; С. Різничок, М. Надрага, В. Гриновець, «Пфау (Pfau) Фелікс», *Encyclopedia*. Т. II, 343; А. Гудзь, С. Різничок, І. Білінська, «Славіковський (Ślawikowski) Антон», *Encyclopedia*. Т. II, 439–440; В. Гриновець, С. Різничок, М. Надрага, «Каліга (Caliga, Kaliga) Карл Прокоп», *Encyclopedia*. Т. I, 577; М. Гальків, «Краузнекер (Krausnecker) Петер», *Encyclopedia*. Т. I, 667; О. Луцик, С. Різничок, І. Білінська, «Мазох (Masoch, Massoch) Франциск», *Encyclopedia*. Т. II, 77, та ін. Відомостей про Ф. Еккеля та Й. Гербля в «Енциклопедії Львівського університету» немає.

¹ Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II.

Далі згадано ад'юнктів – Едварда Лінцбауера та Франца Новотного, відтак – докторів філософії (як і у випадках з іншими факультетами та медично-хірургічними студіями – включно з уже згаданими викладачами). У зазначеному переліку докторів філософії було вказано: Міхала фон Босовського, Йозефа Гольденталя, Александра Завадського, Йозефа Маусса, Фелікса Пфау, Міхаеля Штгогера, директора філософського факультету Йоганна Штібера, професора Миколая Нападевича, ц.-к. надвірного радника при вищому суді, ректора-емерита Львівського університету Юліуса лицаря фон Гюттерстала; ц.-к. апеляційного радника Львова, професора-емерита філософського факультету Львівського університету Антона Гльойзнера; декана-емерита філософського факультету Львівського університету, ц.-к. звичайного публічного професора земельного господарства та природничої історії Віденського університету Міхаеля Штеккера, ц.-к. звичайного публічного професора філософії ц.-к. Лицею у Горації (тепер у провінції Фріулі-Венеція-Джулія, Італія) Францішека фон Стронського, звичайного публічного професора латинської та грецької філології, класичної літератури та естетики Оломоуцького університету Міхаеля фон Канавала, ц.-к. верховного начальника округу в Моравії Йозефа Байера, ц.-к. окружного секретаря Жовкви Антона Фулера¹.

Отже, частина викладачів філософського факультету рівночасно працювала й на інших факультетах чи медично-хірургічних студіях. Докладнішу інформацію про більшість викладачів містить «Енциклопедія Львівського університету»², хоча про частину з них відомостей у цьому виданні немає.

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I-II.

² М. Кріль, «Маусс (Mauss) Йозеф», *Encyclopedia*. Т. II, 114; Т. Лещак, «Яхимович Григорій», *Encyclopedia*. Т. II, 728; М. Кріль, «Тангль (Tangl) Карлманн», *Encyclopedia*. Т. II, 497; А. Кравчук, «Михалевич (Michalewicz) Миколай», *Encyclopedia*. Т. II, 139; М. Мельник, А. Ровенчак, «Кунцек (Kunzek von Lichton) Август», *Encyclopedia*. Т. I, 692–693; Р. Тарнавський, «Шамбре (Chambre) Ігнац», *Encyclopedia*. Т. II, 664; М. Сенік, І. Білінська, А. Ровенчак, М. Мельник, «Завадзький (Zawadzki) Александр», *Encyclopedia*. Т. I, 506; М. Мельник, «Штібер (Stiber) Йоган», *Encyclopedia*. Т. II, 692; Т. Микітчак, А. Ровенчак, «Глойснер (Gloisner) Антон», *Encyclopedia*. Т. I, 408; М. Мельник, «Гюттер рицар фон Гюттерсталь (Hütter von Hüttersthal) Юліус Йозеф», *Encyclopedia*. Т. I, 399; І. Білінська, «Штекер (Stecker) Міхаель», *Encyclopedia*. Т. II, 690–691; Н. Швець, «Стронський (Stronński) Францішек Діонісій Гаспар фон», *Encyclopedia*. Т. II, 483–484; М. Мельник, «Канавал (Canaval) Міхаель Франц Ксав'є», *Encyclopedia*. Т. I, 581.

Порядок обов'язкових предметів на філософському факультеті у 1832/1833 н. р. був таким (перелік предметів подано у порядку, наведеному в силабусі): «Наука релігії» (Г. Яхимович), «Теоретична філософія» (Ф. Новотний), «Чиста математика» (А. Кунцек), «Латинська філологія» (К. Тангль), «Філософія моралі» (Г. Яхимович), «Фізика і прикладна математика» (А. Кунцек). Також викладачі філософського факультету характеризованого навчального року задекларували такі надзвичайні та безкоштовні курси: «Історія філософії» (Ф. Новотний), «Естетика» (К. Тангль), «Педагогіка» (Г. Яхимович), «Загальна світова історія», «Історія Австрійської держави», «Допоміжні історичні науки, а саме археологія» (Йозеф Маусс), «Польська мова і література, польська граматики» (М. Міхалевич), «Загальна природнича історія» та «Сільське господарство» (Ф. Глюбек), «Цивільне будівництво» (І. Шамбре), «Практична геометрія» та «Популярна механіка» (А. Кунцек)¹.

Окрім того, в Університеті існували курси малювання (викладач Франц Гаттон), французької мови (Карл фон Бойс), італійської мови (Йозеф Шлік), танців (Антон Пардіні), фехтування (Мартін Марі)².

Охарактеризована система організації факультетів та студій і порядку лекцій була сталою впродовж 1830-х років³.

Для порівняння наведемо характеристику професорсько-викладацького складу та курсів трьох факультетів та медично-хірургічних студій Львівського університету через десять років – у 1842/1843 н. р.

Характеризуючи професорсько-викладацький склад теологічного факультету, укладачі офіційних статистично-довідкових видань Університету спершу назвали директора і президента Деметра Гойдана⁴, декана і сеньйора Венедикта Левицького, далі – п'ятох професорів: ц.-к.

¹ Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1832/1833, I-II.

² Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1832/1833, I-II.

³ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1836/1837, I-II; Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg im Schuljahre 1836/1837, I-II; Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1838/1839, I-II; Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1838/1839, I-II; Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1840/1841, I-II; Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1840/1841, I-II; Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1841/1842, I-II; Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1841/1842, I-II.

⁴ Відомості про цього викладача в «Енциклопедії Львівського університету» відсутні.

звичайного публічного професора історії Церкви, доктора теології Онуфрія лицаря фон Криницького (почесний канонік греко-католицького головного собору в Перемишлі та ректор- і декан-емерит), ц.-к. звичайного публічного професора біблійних наук Нового Завіту, доктора теології Якова Геровського (почесний канонік греко-католицької домкапітули у Перемишлі, ректор- та декан-емерит); ц.-к. звичайного публічного професора біблійних наук Старого Завіту і східних мов, доктора теології Яна Кухарського (мировий священник Львівської католицької архидієцезії, в. о. директора теологічних і філософських студій для постійного кліру у Львові); ц.-к. звичайного публічного професора догматики, доктора теології Себастьяна Тичинського (мировий священник Перемиської католицької дієцезії та декан-емерит теологічного факультету); ц.-к. звичайного публічного професора пастирської теології, доктора теології Юліана Загурського (мировий священник Львівської католицької архидієцезії, професор-емерит біблійних наук теологічних і філософських студій для постійного кліру у Львові)¹.

Теологічний факультет мав також дві посади ад'юнкта: першу обіймав Антоній Юзичинський, мировий священник і навчальний префект Львівської греко-католицької генеральної семінарії. Натомість друга була вакантною. Далі було подано перелік докторів теології: Блаженніший Михайло Левицький, Галицький греко-католицький митрополит, архієпископ Львівський, єпископ Кам'янецький, ц.-к. дійсний таємний радник; Францішек Ксаверий Абгаро лицар фон Захаріяевич, єпископ Перемиський, ц.-к. губернський радник, ректор-емерит Львівського університету, директор- і президент-емерит його теологічного факультету; Іван Лаврівський, соборний декан греко-католицького собору в Перемишлі, професор-емерит теології ц.-к. Навчального закладу в Перемишлі; Венедикт Левицький; Тома Полянський, настоятель греко-католицького собору в Перемишлі, віце-директор Навчального закладу в Перемишлі; Юліан фон Загурський; Себастьян Іванський, почесний канонік Львівської католицької митрополічної капітули, католицький священник Жидачева Львівської архидієцезії, земельний декан і наглядач шкільних округів, колишній професор пастирської теології Львівського університету, декан-емерит його теологічного факультету; Міхал Круль, настоятель катедрального собору у Тарнові, ректор єпископської семінарії у Тарнові, колишній професор

¹ Про трьох останніх викладачів докладніше див.: М. Чорний, «Кухарський (Kucharski) Ян», *Encyclopedia*. Т. I, 699; Ю. Овсінський, «Тичинський (Tyczyński) Себастьян Міхал», *Encyclopedia*. Т. II, 522; М. Чорний, «Загурський (Zagórski) Юліан», *Encyclopedia*. Т. I, 515.

біблійних наук Старого Завіту та східних мов Львівського університету; Яків Геровський; Іван лицар фон Ільницький, віце-ректор Львівської греко-католицької генеральної семінарії¹.

Порядок відкритих лекцій на теологічних студіях у 1842/1843 н. р. був таким: «Історія Церкви» (О. Криницький), «Гебрейська мова», «Біблійна археологія» та «Вступ до книг Старого Завіту» (Я. Кухарський), «Грецька мова», «Трактування Біблії» (Я. Геровський), «Церковне право згідно з австрійськими законами і декретами» (доктор права Франц Коттер), «Догматика» (С. Тичинський), «Моральна теологія» (В. Левицький), «Пастирська теологія» (Ю. Загурський). Я. Кухарський та Я. Геровський декларували також надзвичайні та безкоштовні курси – відповідно – «Гебрейська мова і споріднені діалекти: арабський, сирійський, халдейський» та «Практичні заняття з латинської мови»².

Юридичний факультет у 1842/1843 н. р. був представлений директором Йозефом Райнером, деканом Антоном Гаймбергером, сеньйором Міколаєм Нападевичем фон Венцковським, ц.-к. звичайним публічним професором австрійського цивільного права, доктором права Ігнацом Граслем (був водночас синдиком Університету), ц.-к. звичайним публічним професором науки про розрахунки, доктором філософії Філіппом лицарем фон Ешперіхом (декан-емерит філософського факультету), ц.-к. звичайним публічним професором статистики, доктором права Йоганном Моріцом Хлюпом, ц.-к. звичайним публічним професором політичних наук і австрійського політичного законодавства, доктором права Едвардом Томашеком, ц.-к. звичайним публічним професором давнього польського цивільного права, торговельного та вексельного права і судового процесу Львівського університету, професором торговельного та вексельного права Львівської торговельної академії, доктором права Франтішеком Туною. Ад'юнктом числився доктор права Анджей Фангор³.

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II.

² Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II.

³ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II. Докладніше про вказаних викладачів див.: М. Мельник, «Райнер (Reiner) Йозеф», *Encyclopedia*. Т. II, 352–353; В. Швець, «Хлюп (Chlupp) Йоган Моріц», *Encyclopedia*. Т. II, 614; Р. Романюк, «Томашек (Tomashek) Едуард», *Encyclopedia*. Т. II, 527; А. Редзік, М. Мельник, В. Швець, «Туна (Tuna) Франтішек Едуард», *Encyclopedia*. Т. II, 535–536; А. Редзік, В. Швець, Н. Міщук, «Фангор (Fangor) Анджей», *Encyclopedia*. Т. II, 557.

Окрім зазначених осіб, серед викладацького складу факультету вказані й доктори права, частина з яких працювала у Львівському університеті й десятиліття тому:

- ц.-к. надвірні радники при вищому суді Андреас Ресіг та Йозеф Едлер фон Едер, ц.-к. радник, колишній земельний і судовий адвокат, декан-емерит юридичного факультету Франц Франк, ц.-к. радник кримінального відділу Карл Польберг, радник-протоколіст при ц.-к. земельному суді у Тарнові Адольф барон фон Кавалькабо; ц.-к. земельні радники Максиміліан Мохнацький, Ігнацій Стройновський, Карл Хільбріхт, Ігнацій Шимонович (декан-емерит юридичного факультету Львівського університету);
- віце-президент ц.-к. Апеляційного і Кримінального вищого суду, ректор-емерит Львівського університету Фердинанд Польберг, ректор-і директор-емерит юридичних студій Львівського університету Карл лицар фон Краусс, бургомістр Львова Еміль Жерар фон Фестенбург, радник магістрату Львова Карл Тіц, ц.-к. губернський комісар Агенор граф фон Голуховський, а також чиновники крайових органів влади Франц Штайнбюхель фон Райнвальд та Йозеф Шульц фон Страшніцький;
- земельні та судові адвокати Теодор Вашкевич, Міхал Гноїнський, Антоній Змінковський, Ян лицар фон Крістіані-Грабенський, Вінценз Лігенца, Ян Мадурович, Кароль Маліш, Флоріан лицар фон Мінасевич, Франц лицар фон Мінасевич, Ян Подгурський, Теодозій Полянський, Войцех Пшибиловський, Томаш Райський, Еугеніуш Рачинський, Петро Романович, Францішек Смулька, Марцелій лицар фон Тарнавецький, Міхал Тустановський, Адам фон Цибульський, Ян Чайковський, Ян Швайковський, Антоній Яноха, колишній земельний і судовий адвокат Еразм фон Побуг-Бромірський;
- коцептс-практиканти ц.-к. прокурорської палати Георг Емінгер, Юзеф Зезулька, Станіслав фон Козерадський, Едуард Левінський, Карл Леман, Андреас Махер, Фердинанд Навратіл, Вільгельм Найцер, Едвард Хорніцер, Йозеф Шенк, помічники-референти ц.-к. прокурорської палати Тит Грегорович та Казімеж Дендор, актуар прокурорської палати Станіслав Шляхтовський;
- фіскал-ад'юнкти Ювеналь фон Бочковський, Кирило В'єнковський, Франц Ксав'єр фон Пусе, Флоріан Фогт (на пенсії);
- доктори права (без вказівки професій) Алоїз фон Альт, Антоній фон Болос-Антоневич, Ізидор фон Дучинський, Александер Нападевич

фон Венцковський, Миколай Нападевич фон Венцковський, Геронім лицар фон Вислобоцький, Леон лицар фон Вшелячинський, Адольф Гампель, Домінік лицар фон Гембажевський, Антоній Деліновський, Мар'ян фон Дилевський, Ігнацій Зайончковський, Флоріан Земялковський, Маурицій Кабат, Леон Корецький, Ян Марін, Юзеф лицар фон Мінаевич, Норберт Мокжицький, Адольф Пфайффер, Лазар Пфефер, Карл Ретер, Павел Риглевич, Ян Антоній Рогілан-Ратинський, Фелікс Смяловський, Василь фон Струтинський, Анджей Фангор, Іван фон Федорович, Валентій Хіцкевич, Ігнацій Шадбей, Теодор Шмельовський, Карл Шнайдер, Ян Шпетманський, Ян Яблоновський¹.

Порядок відкритих лекцій юридично-політичних студій у 1842/1843 н. р. був таким: «Енциклопедичний огляд юриспруденції», «Природне приватне право», «Природне відкрите право», «Австрійське кримінальне право» (М. Нападевич фон Венцковський), «Теорія статистики», «Європейське державознавство», «Статистика Австрійської імперії зі спеціальним оглядом австрійського державного права», «Австрійські митні правила» (Й. Хлюп), «Римське право», «Церковне право згідно з австрійськими законами і декретами» (Ф. Коттер), «Австрійське цивільне право» (І. Грасль), «Давне польське право», «Торговельне та вексельне право» (Ф. Туна), «Політичні науки», «Австрійське політичне законодавство» (Е. Томашек), «Торговельне право: юридичні норми і застосування», «Судовий порядок», «Судові процеси, крім майнових спорів» (Ф. Туна). Окрім того, Ф. фон Ешеріх декларував курс з категорії надзвичайних та безкоштовних – «Рахівництво»².

Медично-хірургічні студії Львівського університету у 1842/1843 н. р. представляли: директор Кароль Ігнацій Штранський, сеньйор Войцех Жердзінський, ц.-к. публічний професор теоретичної і практичної хірургії, оперуючий хірург та головний хірург Загальної лікарні, доктор хірургії та магістр акушерства Бенедикт Вагнер, ц.-к. публічний професор теоретичного і практичного акушерства, хірург та акушер, головний акушер Загальної лікарні, доктор філософії Фелікс Пфау (декан-емерит філософського факультету), ц.-к. публічний професор медичних підготовчих наук, доктор фармакології, член-кореспондент Лікарського товариства

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II. Про більшість з указаних осіб «Енциклопедія Львівського університету» та «Історія Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського інформації не містить.

² Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II.

у Відні Йоганн Гльойзнер, ц.-к. публічний професор епідеміології та ветеринарного нагляду, ветеринар, доктор фармакології Франц Ляутнер, ц.-к. звичайний публічний професор анатомії, доктор фармакології Карл Нагель, надзвичайний викладач окулістики, земельний офтальмолог, член-кореспондент ц.-к. Лікарського товариства у Відні, доктор фармакології Антоній Славіковський, надзвичайний викладач стоматології, хірург, акушер, магістр стоматології Вінценз Штраський¹.

Далі згадано асистента медичної клініки, доктора фармакології Едварда Шнірха (працював другим лікарем Загальної лікарні) та асистента хірургічної клініки, хірурга й акушера Фердинанда Скібінського, нотаря медично-хірургічних студій, доктора фармакології Францішека Турека (працював водночас другим лікарем Загальної лікарні та комісаром аптечної і хірургічної комісії). Опісля подано перелік львівських практикуючих лікарів (разом із низкою уже згаданих осіб):

1. Лікарі без уточнень спеціалізації: Адам Барах, Адольф Вайнреб, Міхал Верещинський, Юзеф В'єнковський, Ігнац фон Вольф, Ігнацій Гавранек, Леон Генцель, Йоганн Гльойзнер, Ісаак Гольдбрег, Карл Гросс фон Розенбург, Йозеф Гусман, Самуель Діамант, Ян Добровольський, Лазар Дубс, Войцех Жердзінський, Карл Каспарі, Едвард фон Келер, Марк Лібштайн, Франц Ляутнер, Фелікс лицар фон Мацейовський, Карл Нагель, Абрагам Наткіс, Антон Ноель, Анджей Ожехович, Адольф Райс, Марк Раппопорт, Алоїз Рудзінський, Антоній Славіковський, Кароль Штранський, Йозеф Тіц, Йозеф Томанек, Францішек Турек, Файн, Едвард Шнірх, Густав Шретер, Франц Шубут;

2. Доктори медицини і хірургії Домінік Комбі та Ульріх Ісаак, ц.-к. лікар-криміналіст Рудольф Кубе;

3. Окуліст, акушер і хірург львівського міського округу, доктор медицини і хірургії Францішек Коссінський, ц.-к. львівський окружний лікар Йозеф Махольд, головний фізикус Львова Йозеф Гербль;

4. Ц.-к. директор Загальної лікарні Львова, член-кореспондент ц.-к. Лікарського товариства у Відні, колишній ц.-к. професор анатомії

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II. Докладніше див.: С. Різничок, М. Надрага, «Штранський (Stransky) Кароль Ігнаци», *Encyclopedia*. Т. II, 693; І. Білінська, С. Різничок, М. Надрага, «Лаутнер (Lautner) Франц», *Encyclopedia*. Т. II, 25; Л. Дубицький, С. Різничок, М. Надрага, «Нагель (Nagel) Карл», *Encyclopedia*. Т. II, 177; В. Гриновець, М. Надрага, С. Різничок, «Штраський (Strasky) Вінцентій», *Encyclopedia*. Т. II, 693.

Львівського університету, доктор фармакології і магістр акушерства Антон Франц Гайндль; колишній директор Загальної лікарні Львова, член медичного факультету Вищої школи Пешта, член-кореспондент ц.-к. Лікарського товариства у Відні, ц.-к. радник, ректор-емерит, сеньйор і професор Львівського університету Фердинанд Штехер фон Зебеніц; головний лікар Загальної лікарні, член-кореспондент ц.-к. Лікарського товариства у Відні Франц Едлер фон Нойгаузер, другий лікар Загальної лікарні, доктор медицини і хірургії Ігнац Едвард Глаттер; другі лікарі Загальної лікарні Йозеф Абгарович та Гуто Шулер;

5. Другий лікар Психіатричної лікарні Карл Берглеф, фізикус Медичного закладу Львівських милосердних сестер Йоганн Каспарі, фізикус Єврейського шпиталю Ісаак Епштайн, другий міський лікар і фізикус львівського шпиталю «Фортеця радості» Готфрід Мосінг;

6. Ц.-к. професор природничої історії та економіки Львівського університету Рудольф Кнер, ц.-к. радник, ректор- і професор-емерит теоретичної і практичної медицини Львівського університету, член медичного факультету Вищих шкіл у Відні та Пешті, член-кореспондент ц.-к. Лікарського товариства у Відні, почесний громадянин Львова Франц Мазох, член-кореспондент ц.-к. Лікарського товариства у Відні Якоб Раппопорт¹.

Порядок відкритих лекцій на медично-хірургічних студіях у 1842/1843 н. р. був таким: «Вступ до хірургічних студій», «Анатомія» (К. Нагель), «Фізика», «Хімія», «Ботаніка» (Й. Гльойзнер), «Фізіологія, загальна медично-хірургічна патологія і терапія», «Вивчення ліків», «Судова фармакологія» (В. Жердзінський), «Теоретичне акушерство», «Практичне акушерство» (Ф. Пфау), «Епідеміологія і ветеринарний нагляд» (Ф. Ляутнер), «Спеціальна медична патологія і терапія», «Медично-практичні заняття у лікарні» (Е. фон Нойгаузер), «Спеціальна хірургічна патологія і терапія», «Навчання оперуванню разом з ознайомленням з інструментами і вивченням бандажів», «Хірургічно-практичні заняття у лікарні» (Б. Вагнер). Серед надзвичайних та безкоштовних курсів були такі дисципліни викладачів медично-хірургічних студій, як «Теоретична офтальмологія» (А. Славіковський), «Про порятунок уявно мертвих» (В. Жердзінський), «Стоматологія» (В. Штраський)².

До професорсько-викладацького складу філософського факультету у

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II. Про більшість із вказаних осіб немає інформації ні в «Енциклопедії Львівського університету», ні в «Історії Львівського університету» Л. Фінкеля та С. Стажинського.

² Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II.

1842/1843 н. р. належали: директор і президент Адольф Пфайффер, декан Ігнацій Лемох, сеньйор Йозеф Маусс, ц.-к. звичайний публічний професор науки релігії та педагогіки, почесний канонік Львівської католицької митрополичої капітули Франц Амтманн, ц.-к. звичайний публічний професор теоретичної і практичної філософії, історії філософії, доктор філософії Ігнацій Гануш (декан-емерит філософського факультету), ц.-к. звичайний публічний професор латинської та грецької філології, класичної літератури та естетики, доктор філософії і права Карлманн Тангль (декан-емерит філософського факультету), ц.-к. звичайний публічний професор польської мови і літератури Миколай Міхалевич, ц.-к. звичайний публічний професор фізики і прикладної математики, доктор філософії Август Кунцек (ректор- і декан-емерит філософського факультету), ц.-к. звичайний публічний професор природничої історії та сільського господарства, доктор медицини Рудольф Кнер¹.

Ад'юнктами були: доктор філософії Ізидор фон Дучинський (викладав математику і фізику) та священник Августинського абатства св. Томи у Моравії, доктор філософії Томаш Франтішек Братранек (викладав філософію). Було подано також перелік докторів філософії, серед яких:

- греко-католицький єпископ, професор релігієзнавства та педагогіки Львівського університету, доктор теології і філософії Григорій Яхимович;
- Антон Вахгольц, Йозеф Гольденталь, Ізидор фон Дучинський, Філіпп лицар фон Ешеріх, Йозеф Куделка, Август Кунцек, Йозеф Маусс, Миколай Нападевич фон Венцковський, Адольф Пфайффер, Фелікс Пфау, Францішек лицар фон Стронський, Карлманн Тангль, Еузебіуш Черкавський, Ян Шляхтовський;
- ц.-к. звичайний публічний професор сільського господарства у Відні, декан- і професор-емерит філософського факультету Львівського університету Міхаель Штеккер, ц.-к. звичайний публічний професор математики ц.-к. Політехнічного інституту у Відні, декан-емерит філософського факультету Львівського університету Леопольд Шульц

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II. Докладніше див.: М. Мельник, «Пфайффер (Pfeiffer) Адольф», *Encyclopedia*. Т. II, 343; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1574 (Особова справа Пфайффера Адольфа); Я. Притула, «Лемох (Lemoch) Ігнацій», *Encyclopedia*. Т. II, 31; Т. Лещак, «Амтманн (Amtmann) Франц», *Encyclopedia*. Т. I, 135; А. Синиця, «Гануш (Hanus) Ігнацій Ян», *Encyclopedia*. Т. I, 325; О. Головачов, І. Білінська, «Кнер (Kner) Рудольф», *Encyclopedia*. Т. I, 614.

- фон Страшніцький, професор Університету Граца Франц Глюбек, ц.-к. професор латинської і грецької філології та естетики Оломоуцького університету, професор-і декан-емерит філософського факультету Львівського університету Міхаель фон Канавал, ц.-к. звичайний публічний професор фізики Ягеллонського університету Стефан лицар фон Кучинський, ц.-к. звичайний публічний професор філософії Навчального закладу у Тарнові Міколай Ліпінський, ц.-к. звичайний публічний професор фізики Навчального закладу в Перемишлі Александер Завадський, учитель гуманітарних наук у Перемишлі Амброс Яновський;
- ц.-к. апеляційний радник Львова, професор-емерит філософського факультету Львівського університету Антон Гльойзнер, ц.-к. окружний комісар Антон Фулер, ц.-к. надвірний радник при вищому суді, ректор-і декан-емерит філософського факультету Львівського університету Йоганн Штібер, ц.-к. камер-прокурор, дійсний губернський радник, ректор-і декан-емерит юридичного факультету, колишній директор і президент філософського факультету Львівського університету, доктор філософії і права Георг Гольцетан, ц.-к. верховний начальник округу у Моравії Йозеф Байер;
 - учитель граматики Франц Лангнер, вчитель гуманітарних наук Франц Новотний¹.

Порядок обов'язкових предметів філософського факультету у 1842/1843 н. р. був таким: «Наука релігії» (Ф. Амтманн), «Теоретична філософія», «Філософія моралі» (І. Гануш), «Елементарна математика» (І. Лемох), «Латинська філологія» (К. Тангль), «Моральна теологія» (І. Гануш), «Фізика і прикладна математика» (А. Кунцек). Серед надзвичайних та

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1842/1843, I-II. Докладнішу інформацію див.: Б. Чума, «Вахгольц (Wachholz, Wacholz) Антоні», *Encyclopedia*. Т. I, 271; Т. Лещак, «Черкавський (Cherkawski) Євсевій», *Encyclopedia*. Т. II, 645–646; А. Кравчук, «Шляхтовський (Szlachtowski) Ян», *Encyclopedia*. Т. II, 684; Я. Притула, «Шульц фон Страшніцький (Schulz von Strasznicki) Леопольд Кароль», *Encyclopedia*. Т. II, 694; Т. Микітчак, І. Білінська, «Глюбек (Hlubek) Франц», *Encyclopedia*. Т. I, 352; А. Синиця, «Ліпінський (Lipiński) Миколай», *Encyclopedia*. Т. II, 45; М. Сенік, І. Білінська, А. Ровенчак, М. Мельник, «Завадзький (Zawadzki) Александр», *Encyclopedia*. Т. I, 506; М. Мельник, «Гольцетан (Holzgethan) Георг», *Encyclopedia*. Т. I, 363. Інформація про Йозефа Байера, Т. Ф. Братранека, Й. Гольденталя, І. фон Дучинського, Й. Куделку, С. фон Кучинського, Ф. Лангнера, Ф. Новотного, А. Фулера, А. Яновського в «Енциклопедії Львівського університету» відсутня.

безкоштовних лекцій філософський факультет був представлений доволі широко: «Історія філософії» (І. Гануш), «Естетика» (К. Тангль), «Педагогіка» (Ф. Амтманн), «Загальна світова історія», «Історія Австрійської держави», «Дипломатика і геральдика» (Й. Маусс), «Польська мова і література» (М. Міхалевич), «Природнича історія», «Сільське господарство» (Р. Кнер), «Практична геометрія» (І. Лемох), «Мистецтво цивільного будівництва» (за цей курс відповідав художник ц.-к. Дирекції з будівництва Карл Гунглінгер)¹.

Окрім того, відбувалися й надалі загальноуніверситетські заняття з малювання (учитель Франц Машковський), французької мови (Франц Вунш), італійської мови (Якоб Нойманн), танців (танцмайстер Анрі Марі), фехтування (майстер фехтування Мартін Марі), верхової їзди (Франц Геберт)².

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 3.2.

Упродовж першого етапу діяльності Львівського королівського університету ім. Франца І професорсько-викладацький склад його факультетів і медично-хірургічних студій складався не лише з ц. к. звичайних та надзвичайних публічних професорів, а й ад'юнктів, клінічних асистентів (медично-хірургічні студії), а також викладачів, які мали лише докторські ступені. Особливо варто відзначити широке залучення до навчального процесу в Університеті священників і представників вищого духовенства (теологічний факультет), юристів та урядовців (юридичний факультет), практикуючих лікарів Львова (медично-хірургічні студії), представників різноманітних сфер гуманітаристики, точних і природничих наук (філософський факультет). Отже, професорсько-викладацький склад Університету був значно ширшим, аніж його кафедральна структура (представляла лише професорів). Окрім цього, аналіз широкого кола осіб, залучених до викладання у Львівському університеті, засвідчує (на індивідуальному рівні) його зв'язки з церковно-релігійними, адміністративними та судовими, медичними та іншими установами Львова, інших міст монархії Габсбургів.

Висновки до розділу 3

Упродовж 1784–1848 рр. структура Львівського університету зазнавала змін не лише на кафедральному, а й факультетському рівні. Під час

¹ Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II.

² Ordnung der öffentlichen Vorlesungen an der Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II.

існування вищого навчального закладу у формі ліцею медичний факультет перетворено на медично-хірургічні студії, які продовжили функціонувати у Францисканському університеті. Крім того, упродовж 1787–1809 рр. у вищому навчальному закладі існував спеціальний підрозділ – *Studium Ruthenum*, зорієнтований на навчання української студентської молоді.

Професорсько-викладацький склад Львівського університету у характеризований період мав ту особливість, що його представники походили з різних частин монархії Габсбургів і за національністю були австрійцями, чехами, українцями, поляками та ін. Специфіку при цьому мав теологічний факультет, де викладали виключно українці та поляки.

Стосовно викладацьких посад, то до 1848 р. ними були професори, ад'юнкти, також асистенти. Крім того, до навчального процесу було залучено чимало докторів, а також осіб без ступенів, які мали досвід практичної діяльності у тій чи іншій сфері – духовному служінні, управлінні та юриспруденції, медицині тощо.

Особливості діяльності Львівського університету в характеризований період полягали у тому, що він був покликаний передусім до виховання кадрів для розвитку Королівства Галичини та Лодомерії, як провінції монархії Габсбургів. Пропоновані викладачами Університету курси мали і загальний, і проблемний характер. Стосовно ж наукової діяльності, то вона полягала передусім в індивідуальній праці на цій ниві окремих викладачів, які залишили після себе низку досліджень, а також навчально-методичних видань.

Попри оновлення професорсько-викладацького складу Львівського університету впродовж 1784–1848 рр., крізь його призму простежуємо тяглість між різними етапами цього періоду, й, одночасно, між ним та 1773–1784 рр. – існуванням у Львові ліцеївської форми навчання до відновлення діяльності Львівського університету Йосифом II.

Розділ 4

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВІ НАПРЯМИ НА ТЕОЛОГІЧНОМУ ТА ЮРИДИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТАХ (1849-1918) В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ТА ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

4.1. Навчально-наукові напрями теологічного факультету

Від кінця 1840-х років у контексті реформ навчального процесу у Львівському університеті відбувалося розгалуження навчальних напрямів, представлених лекційними курсами та практичними заняттями на різних факультетах.

Догматика, фундаментальна теологія, християнська філософія

У літньому семестрі 1849/1850 н. р. серед обов'язкових курсів, що їх мали відвідувати студенти теологічного факультету, значилася «Догматика» латинською мовою (лектор Себастьян Тичинський) та українською мовою (викладав Яків Геровський)¹. Наголосимо, що Себастьян Міхал Тичинський був ц.-к. звичайним публічним професором біблійних наук і східних діалектів² (на 1850/1851 н. р. задекларував курс «Християнська догматика»)³. Натомість Я. Геровський був ц.-к.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1851/1852, I–II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 11; оп. 8, спр. 8 (Програми лекцій факультету і переписка з університетським сенатом і Митрополічною консисторією про порядок проведення іспитів, 1850–1852).

звичайний публічний професор біблійних наук Нового Завіту¹.

Від початку 1850-х років на посаді викладача догматики латинською мовою (через тривалу хворобу професора С. Тичинського) перебував доктор теології Франц Пельц, мировий священник Львівської католицької архидієцезії, професор біблійних наук Львівських надомних навчальних курсів для постійного кліру, згодом ще й католицький настоятель Винник². Серед курсів, які читав Ф. Пельц, була і дисципліна «Догматична теологія»³.

Натомість викладачем-суплентом догматики з українською мовою викладання до останньої третини 1850-х років був Яків Ціпановський, докторант теології, мировий священник Перемиської греко-католицької дієцезії, навчальний префект Львівської греко-католицької семінарії⁴. Його навчальний курс мав повну назву «Догматичні настанови для вихованців греко-католицької семінарії»⁵.

До професорської колегії теологічного факультету (як ц.-к. звичайний публічний професор догматики латинською мовою) з останньої третини 1850-х років одразу увійшов доктор теології Юзеф Черлюнчакевич, мировий священник Перемиської греко-католицької дієцезії⁶. Серед курсів, які викладав випускник Урбаніан Атенеум у Римі⁷, були такі дисципліни: «Догматична теологія», «Догматична теологія (фундаментальна і частково спеціальна)», «Загальна догматика», «Спеціальна догматика», «Спеціальна догматична теологія», «Фундаментальна теологія»⁸. Тож бачимо, що на відміну від переліку курсів із характеризованого навчально-наукового напрямку, які читали до першої половини 1850-х років, спектр пропонуван

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1856/1857, I-II; 1865/1866, I-II – 1868/1869, I-II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1868/1869, I-II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1857/1858, I-II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1857/1858, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 11; спр. 144 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і факультетами про складання програми лекцій на 1857/1858 н. р., з долученням програм лекцій Львівського університету на 1851/1852 та 1853/1854 навчальні роки); спр. 161 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і факультетами про складання та розповсюдження програми лекцій на 1857/1858 н. р.); оп. 8, спр. 8; спр. 54 (Програми лекцій і переписка з ректоратом і церковними установами з навчальних питань, 1855–1856).

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1857/1858, I-II – 1864/1865, I-II.

⁷ Я. Глистюк, «Черлюнчакевич Юзеф», Encyclopedia. Т. II, 647.

⁸ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1857/1858, I-II – 1864/1865, I-II.

до вивчення дисциплін згодом розширився, що свідчило про розвиток напрямку. Зокрема, з'явився окремий курс, присвячений фундаментальній теології.

Відтак, від середини 1860-х років професором-суплентом догматики став мировий священник Перемиської греко-католицької архидієцезії, навчальний префект греко-католицької загальної семінарії, доктор теології Сильвестер Сембратович¹. Від кінця десятиліття він викладав уже як ц.-к. звичайний публічний професор спеціальної догматики й водночас доцент фундаментальної теології². Серед курсів С. Сембратовича були «Спеціальна догматика» і «Загальна догматика»³.

Отже, наприкінці 1860-х років друга частина характеризованого напрямку, а саме – фундаментальна теологія, була інституціалізована на теологічному факультеті у формі доцентури.

Стосовно розвитку догматики у наступні десятиліття, то наголосимо, що предметна сфера ступенів викладачів представляла вже окремі її частини. Приміром, на початку 1880-х років провізоричним доцентом загальної догматики був доктор теології Теофіль Сембратович⁴, а заступником професора спеціальної догматики – кандидат у доктори теології Еміліан Лямбой⁵. Відтак, ц.-к. звичайним публічним професором спеціальної догматики і водночас доцентом фундаментальної теології, від 1885/1886 н. р. – ц.-к. звичайним публічним професором спеціальної догматики і фундаментальної теології став доктор теології Ян Мазуркевич (викладав до кінця 1880-х років)⁶.

Після Я. Мазуркевича надзвичайним професором спеціальної догматики, а від 1892/1893 н. р. – звичайним професором спеціальної догматики був доктор теології Юзеф Більчевський (викладав до кінця 1890-х років)⁷. Згодом надзвичайним професором спеціальної догматики, а від 1906/1907 н. р. – звичайним професором спеціальної догматики було номіновано Мацея Сеняницького, котрий на початках працював ад'юнктом

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1866/1867, I–II – 1870/1871, I–II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I–II – 1870/1871, I–II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1866/1867, I–II – 1870/1871, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I–II – 1889/1890, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 820 (Програми лекцій факультетів на зимове півріччя 1888/1889 н. р.); оп. 8, спр. 168 (Програми лекцій, розпорядження Міністерства віросповідань і освіти, переписка з ним, ректоратом і церковними установами з навчальних питань, 1884–1886).

⁷ Skład Uniwersytetu, 1890/1891, I–II – 1899/1900, I–II.

теологічного факультету, а від початку ХХ ст. – габілітованим приват-доцентом спеціальної догматики¹. М. Сеняницький викладав до кінця 1900-х років.

У наступному десятилітті одним із чільних представників напряму був доктор теології Францішек Лісовський – спершу габілітований приватний доцент спеціальної та спекулятивної догматики, від 1914/1915 н. р. – надзвичайний професор спеціальної догматики, від 1916/1917 н. р. – звичайний професор спеціальної догматики, а від 1917/1918 н. р. – звичайний професор спеціальної догматики та заступник професора спекулятивної догматики². Додамо, що впродовж першої половини – середини 1910-х років суплентом спекулятивної догматики був доктор теології Міхал Курись³.

Зі згадок предметної сфери ступенів викладачів теологічного факультету видно, що догматика могла поєднуватися з фундаментальною теологією. Проте, від 1890-х років вона найчастіше поєднувалась із християнською філософією. Одним із перших викладачів, які розвивали цей напрям на новому етапі функціонування теологічного факультету, був доктор теології Юзеф Лясковський, котрий у першій третині 1890-х років викладав як габілітований приватний доцент християнської філософії⁴. У 1892/1893 н. р. габілітованим приватним доцентом фундаментальної догматики став доктор теології Леон Валенга, що розпочинав викладання в Університеті як вчитель катехитики і методики (польською мовою). Від 1894/1895 н. р. учений був надзвичайним професором фундаментальної догматики і християнської філософії (викладав до останньої третини 1890-х років)⁵. У 1897/1898 н. р. заступником професора фундаментальної теології і християнської філософії був доктор теології Блажей Яшовський⁶, а у 1898/1899 н. р. заступником професора фундаментальної теології і християнської філософії був ад'юнкт Стефан Юрик⁷. У 1899/1900 н. р. надзвичайним професором фундаментальної догматики і християнської філософії, а від 1904/1905 н. р. – звичайним професором фундаментальної догматики і християнської філософії став

¹ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I-II – 1908/1909, I-II.

² Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I-II – 1917/1918, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1911/1912, I-II – 1915/1916, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1890/1891, I-II – 1892/1893, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і деканатами факультетів про складання та затвердження програми лекцій, термінах початку та закінчення навчального року та імагрикуляції студентів, 1892–1893).

⁵ Skład Uniwersytetu, 1888/1889, I-II – 1896/1897, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 820.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I-II – 1898/1899, I-II.

Ян Жуковський, котрий до того був ад'юнктом теологічного факультету. Саме він у наступні кілька років став одним із тих викладачів, що визначали лінію розвитку цієї частини навчально-наукового напрямку. У 1909/1910 н. р. звичайним професором фундаментальної догматики і християнської філософії, а від 1916/1917 н. р. – звичайним професором християнської філософії став доктор теології Казімеж Вайс¹. Додамо, що у 1912 р. до професорського грона теологічного факультету долучився надзвичайний професор фундаментальної теології та історії релігії, доктор теології Щепан Шидельський², випускник теологічного факультету Львівського університету (1896)³.

Біблійні науки та східні мови

Зазначений напрям складався з двох частин – біблійних наук Старого Завіту та східних діалектів і біблійних наук Нового Завіту.

Упродовж кінця 1840-х – початку 1850-х років членом професорської колегії теологічного факультету був уже згаданий С. М. Тичинський, мировий священник Перемиської католицької архидієцезії (перша складова предметної сфери його звання не містила уточнення, які саме біблійні науки він мав право викладати – Старого Завіту чи Нового Завіту)⁴, а у своїй викладацькій діяльності, як уже вказувалося, він робив наголос на християнську догматику⁵. Цікаво, що предметна сфера звання професора С. Тичинського була практично тотожна предметній сфері звання професора Яна Евангелиста Кухарського, що належав до професорської колегії теологічного факультету до кінця другої третини 1850-х років. Цей мировий священник Львівської католицької архидієцезії, доктор теології, який у 1848 р. обіймав посаду декана теологічного факультету, був ц.-к. звичайним публічним професором біблійних наук Старого Завіту та східних діалектів⁶.

Зазначимо, що у літньому семестрі 1849/1850 н. р. предмет Я. Кухарського «Гебрейська мова і споріднені біблійні діалекти (арабська, сирійська і халдейська мови)» належав до необов'язкових лекцій⁷. Загалом же перелік курсів Я. Кухарського був доволі широким та передбачав і дисципліни

¹ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Г. Боднар, «Щепан Шидельський», *Encyclopedia*. Т. II, 677.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1851/1852, I–II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 8.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1856/1857, I–II.

⁷ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

історичного спрямування, і філологічного, зокрема: «Вступ до святих книг Старого Завіту», «Загальний та спеціальний вступ до святих книг Старого Завіту», «Біблійна археологія», «Біблійна археологія, зокрема, вивчення Старого Завіту», «Гебрейська мова», «Гебрейська мова і екзегеза святих книг Старого Завіту», «Екзегеза книги Захарії та деяких псалмів», «Біблійні діалекти (халдейська, сирійська та арабська мови)», «Сирійська, халдейська та арабська мови з практичними вправами», «Сирійська і халдейська мови з практичними вправами», «Арабська мова з практичними вправами»¹.

Після того, як Я. Кухарський завершив педагогічну діяльність, посаду професора біблійних наук Старого Завіту і східних діалектів займали Лукаш лицар фон Солецький та Ігнацій Хжановський.

Доктор теології Л. Солецький був мировим священником Львівської католицької архидієцезії². Серед його курсів варто відзначити «Вступ до святих книг Старого Завіту», «Біблійна археологія», «Сакральна історія», «Екзегеза Вульгати», «Трактування Книги пророка Єремії з Вульгати», «Східні мови», «Граматика гебрейської мови», «Гебрейська мова та екзегеза святих книг Старого Завіту», «Гебрейська мова і екзегеза оригінального тексту Старого Завіту», «Арабська мова з практичними вправами», «Сирійська і халдейська мова (граматика) з практичними вправами»³.

Доктор теології, ад'юнкт теологічних студій І. Хжановський, за основним місцем праці – мировий священник Львівської католицької архидієцезії, навчальний префект, згодом – віце-ректор Латинської семінарії. До навчальної колегії теологічного факультету він входив з останньої третини 1850-х років до середини наступного десятиліття⁴. І. Хжановський, як і його попередники, викладав курси «Біблійна археологія», «Гебрейська граматика», «Сирійська і халдейська мови з практичними вправами», «Трактування вибраних розділів Мудрості Пророків згідно з Вульгатою»⁵.

Від першої третини 1860-х років розвиток частини напряму визначав священник василіанського чину Клеменс Сарніцький. Спершу він значився як другий ад'юнкт, докторант теології (доктор теології від 1866/1867 н. р.), а від 1865/1866 н. р. – як професор-суплент біблійних наук Старого Завіту

¹ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1857/1858, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 144; спр. 161; оп. 8, спр. 8; спр. 54.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1857/1858, I–II – 1864/1865, I–II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1857/1858, I–II – 1864/1865, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 144; спр. 161.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1857/1858, I–II – 1864/1865, I–II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I–II.

і східних діалектів¹. К. Сарніцький викладав такі предмети: «Сакральна історія», «Трактування книг Старого Завіту з Вульгати», «Трактування книг Старого Завіту з Вульгати (Книга пророка Єзекіля)», «Трактування вибраних розділів Старого Завіту з Вульгати (пророк Ісаїя)», «Трактування вибраних розділів з пророка Єремії (Вульгата)», «Трактування вибраних псалмів Старого Завіту з Вульгати», «Граматики гебрейської мови», «Граматики східних діалектів (сирійського і халдейського) з практичними вправами», «Сирійська і халдейська мова (граматика) з практичними вправами», «Граматики арабської мови з практичними заняттями»². К. Сарніцький був звичайним публічним професором біблійних наук Старого Завіту і семітських діалектів до початку ХХ ст.³ (як бачимо, назва напряму була дещо видозмінена: замість слова «східні» почали вживати слово «семітські»).

У 1903/1904 н. р. надзвичайним професором біблійних наук Старого Завіту і семітських діалектів став доктор теології Тит Мишковський (до того був ад'юнктом теологічного факультету та від кінця ХІХ ст. – приватним доцентом біблійних наук Нового Завіту (українською мовою). Від останньої третини 1900-х років Т. Мишковський був звичайним професором біблійних наук Старого Завіту і семітських діалектів, а від 1916/1917 н. р. – одразу звичайним професором біблійних наук Старого Завіту і семітських діалектів та приватним доцентом біблійних наук Нового Завіту⁴. У 1915/1916 н. р. суплентом біблійних наук Старого Завіту значився доктор теології Якуб Демітровський, що наприкінці австрійського періоду працював ад'юнктом теологічного факультету⁵.

У літньому семестрі 1849/1850 н. р. курс «Трактування Біблії: вступ до книг Нового Завіту» був серед обов'язкових предметів, із якими мали ознайомитися студенти теологічного факультету. Студентів першого року навчання із курсом знайомив викладач Я. Кухарський, а студенти другого року навчання відвідували лекції викладача Я. Геровського. До необов'язкових лекцій у літній семестр характеризованого навчального року

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1688 (Особова справа Сарніцького Клеменса).

² Ordnung der Verlesungen, 1865/1866, I-II – 1870/1871, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1901/1902, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 3 (Повідомлення Міністерству віросповідань та освіти і факультетам про затвердження програми лекцій, термінах їх початку та закінчення, 1900–1901); спр. 37 (Програмні розклади лекцій, навчальні плани та інші матеріали з цих питань на перше півріччя 1901/1902 н. р.); оп. 8, спр. 168.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1890/1891, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1915/1916, I-II – 1917/1918, I-II.

належали «Трактувальні читання Нового Завіту» (викладач Я. Геровський)¹. Доктор теології Я. Геровський був ц.-к. звичайним публічним професором біблійних наук Нового Завіту, почесним каноніком греко-католицької митрополичої капітули у Перемишлі, радником і референтом Львівської греко-католицької митрополичої консисторії².

Від початку 1850-х років викладачем біблійних наук Нового Завіту, вищих біблійних правил і грецької мови (згодом зазначений як викладач біблійних наук Нового Завіту) був мировий священник Перемиської греко-католицької дієцезії і навчальний префект Львівської греко-католицької семінарії, доктор теології Йосиф Сембратович. У 1859–1865 рр. він уже значиться як ц.-к. звичайний публічний професор біблійних наук Нового Завіту і грецької мови³. Зазначимо, що у 1865/1866 н. р., попри статус професора, Й. Сембратович фігурує лише в навчальній колегії теологічного факультету, а не у професорській колегії (можливо, це було пов'язано з тим, що цього навчального року він був професором-суплентом догматики)⁴.

Спектр курсів, за які відповідав Й. Сембратович упродовж свого викладання на теологічному факультеті, був значним. З-поміж них варто назвати: «Загальний та спеціальний вступ до святих книг Нового Завіту», «Біблійна герменевтика», «Екзегетичні лекції за Євангелієм від Марка», «Екзегетичні лекції за Посланням Павла до Коринтян», «Екзегетичні лекції за Посланням Павла до Римлян», «Трактування діянь св. Апостолів», «Трактування Євангелія св. Йоана згідно з Вульгатою», «Трактування Євангелія св. Йоана згідно з оригінальним текстом», «Трактування Євангелія св. Луки згідно з Вульгатою, приймаючи до уваги решту Євангелій», «Трактування Євангелія св. Луки, приймаючи до уваги решту Євангелій, згідно з оригінальним текстом», «Трактування Євангелія св. Матвія, згідно з оригінальним грецьким текстом», «Вищі трактування Послання св. Павла до Євреїв», «Вищі трактування Послання св. Павла до Коринтян», «Грецька мова і біблійна герменевтика Нового Завіту», «Грецька мова і екзегеза Євангелія від Марка»⁵.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

³ Я. Глистюк, «Сембратович Йосиф», Т. II, 409.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1850/1851, I–II – 1851/1852, I–II; 1858/1859, I–II – 1865/1866, I–II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1851/1852, I–II; 1860/1861, I–II – 1864/1865, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 8.

Напрямок «Біблійні науки та східні мови» представляв також Антоній Чайковський. Спочатку він був першим ад'юнктом, викладачем-суплентом катехитики і методики (українською мовою), а вже від 1852/1853 н. р. значився як колишній ад'юнкт теологічного факультету, викладач-суплент біблійних наук Нового Завіту, катехитики і методики (українською мовою), тобто предметна сфера цього викладача стала значно ширшою. За основним місцем праці А. Чайковський був мировим священником Львівської греко-католицької архидієцезії, навчальним префектом Львівської греко-католицької семінарії. Упродовж усіх 1850-х років входив до навчальної колегії¹. Перелік курсів зі сфери біблійних наук, які А. Чайковський викладав латинською мовою, доволі вагомий. Серед курсів, які слухали студенти, на лекціях А. Чайковського були «Біблійна герменевтика», «Вища екзегеза», «Вступ до святих книг Нового Завіту», «Грецька мова і екзегеза оригінального тексту Нового Завіту», «Екзегеза Вульгати», «Грецька мова і екзегеза Євангелія від св. Йоана», «Грецька мова і екзегеза Євангелія від св. Матвія», «Трактування Євангелія від св. Марка згідно з Вульгатою», «Грецька мова і екзегеза Євангелія від св. Марка, а також Першого послання Павла до Коринтян», «Екзегетичні лекції по Першому посланню св. Павла до Коринтян», «Екзегетичні лекції по Посланню св. Павла до Римлян», «Вищі трактування Послання св. Павла до Римлян», «Екзегетичні лекції по Посланню до Галатів», «Екзегетичні лекції по Посланню до Ефесян», «Трактування Послання св. Павла до Євреїв згідно з грецьким текстом»².

Від середини 1860-х професором-суплентом біблійних наук Нового Завіту став Франц Пельц. До навчальної колегії входив від початку 1850-х років і до кінця наступного десятиліття (із перервами)³. Ф. Пельц, продовжуючи наукову традицію своїх колег, знайомив слухачів із курсами «Біблійна герменевтика», «Трактування Книг Нового Заповіту згідно з оригінальним грецьким текстом», «Трактування Книг Нового Заповіту згідно з оригінальним грецьким текстом: Послання до Галатів», «Трактування книг Нового Заповіту згідно з оригінальним грецьким текстом: Перше послання до Коринтян», «Трактування Книг Нового Заповіту згідно з оригінальним

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1859/1860, I-II.

² Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1859/1860, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 179 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти про складання програми лекцій на 1859/1860 н. р.); спр. 196 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти, Намісництвом у Львові і вищими навчальними закладами про складання та розповсюдження програми лекцій, 1859–1860); оп. 8, спр. 8; спр. 54.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1856/1857, I-II; 1865/1866, I-II – 1868/1869, I-II.

грецьким текстом: Друге послання до Коринтян», «Трактування згідно з текстом Вульгати: Євангеліє від св. Луки», «Трактування згідно з текстом Вульгати: Євангеліє від св. Матвія», «Вищі трактування св. Йоана», «Вищі трактування послання св. Петра», «Вищі трактування послання св. Якова»¹.

Наприкінці 1860-х років членом професорської колегії теологічного факультету (як ц.-к звичайний публічний професор біблійних наук Нового Завіту) одразу став доктор теології Юзеф Ватцка, мировий священник Тарнівської католицької дієцезії². Пізніше предметна сфера професорського звання Ю. Ватцки була уточнена – до початку 1890-х років він же став звичайним публічним професором біблійних наук і вищої екзегетики Нового Завіту³. Серед курсів професора були «Біблійна герменевтика», «Вступ до святих книг Нового Завіту», «Трактування згідно з оригінальним грецьким текстом Послання до Римлян», «Вищі трактування Послання до Євреїв», «Вищі трактування Послання Св. Павла до Тимотея», «Трактування книг Нового Завіту згідно з грецьким текстом: Перше послання до Коринтян», «Трактування згідно з текстом Вульгати: Євангеліє св. Матвія»⁴.

У 1890/1891 н. р. надзвичайним професором біблійних наук Нового Завіту й майже одразу (1892/1893) звичайним професором біблійних наук Нового Завіту став доктор теології Йосиф Комарницький, який до того працював ад'юнктом теологічного факультету і навчав українською мовою катехитики й методики⁵. Додамо, що в середині 1910-х років суплентом східних мов і вищої екзегези Старого і Нового Завіту був доктор теології Теодозій Тит Галущинський (згодом працював ад'юнктом теологічного факультету)⁶.

Історія Церкви

У літньому семестрі 1849/1850 н. р. однією з обов'язкових лекцій на теологічному факультеті був курс «Історія християнської церкви», який

¹ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1868/1869, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 8; спр. 54.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1889/1890, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 820; оп. 8, спр. 168.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1885/1886, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 907 (Особова справа Комарницького Йосифа).

⁶ Skład Uniwersytetu, 1915/1916, I-II – 1917/1918, I-II.

викладав Онуфрій лицар фон Криницький¹. Читав також курси «Історія християнської Церкви, переплетена з історією богословської літератури від заснування Христової Церкви до понтифікату Григорія VII» та «Історія християнської Церкви, переплетена з історією богословської літератури від понтифікату Григорія VII до нашого часу»². До кінця 1850-х років О. фон Криницький, як один із авторитетних викладачів теологічного факультету, був членом професорської колегії³.

У 1860-х роках викладачем-суплентом історії Церкви був мировий священник Перемиської греко-католицької дієцезії, навчальний префект Львівської греко-католицької семінарії, доктор теології Йосиф Делькевич. Від середини 1860-х років Й. Делькевич у документах згадується як ц.-к. звичайний публічний професор церковної історії, а вже з 1887/1888 н. р. і до кінця 1880-х років – як звичайний професор церковної історії та педагогіки (педагогіку викладав українською мовою)⁴. Основним курсом, який упродовж багатьох років викладав учений, була «Церковна історія»⁵.

Після Й. Делькевича звичайним професором церковної історії став доктор філософії Еустахій Скроховський (викладав до середини 1890-х років)⁶. Надалі головним представником напряму став доктор теології (згодом – доктор теології і канонічного права) Ян Фіялек – як надзвичайний професор церковної історії, а від 1899/1900 н. р. – як звичайний професор церковної історії (викладав до кінця першої третини 1910-х років)⁷. У роки воєнного лихоліття заступником професора церковної історії, а з 1916/1917 н. р. – надзвичайним професором церковної історії став доктор теології Мечислав Тарнавський (розпочав викладання на теологічному факультеті 1914/1915 н. р. як габілітований доцент церковної історії)⁸.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

² Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1857/1858, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 11; спр. 161; оп. 8, спр. 8; спр. 54.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1859/1860, I-II

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1860/1861, I-II – 1870/1871, I-II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1889/1890, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 555 Особова справа Делькевича Йосифа); оп. 8, спр. 168.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I-II – 1870/1871, I-II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1890/1891, I-II – 1894/1895, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1896/1897, I-II – 1912/1913, I-II. Див.: L. Michalska-Bracha, K. Bracha, «Jan Fijałek (1864–1936)», Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka (Rzeszów, 2014), 179–190.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I-II – 1917/1918, I-II. Докладніше про напрям «Церковна історія» див.: Матвієнко, «Церковна історія у Львівському університеті: загальний огляд проблеми», 181–189.

Моральна теологія, пастирська теологія, катехитика і методика

Ще в літньому семестрі 1849/1850 н. р. до обов'язкових лекцій належав предмет «Моральна теологія» (латинською мовою)¹, який на третьому році навчання викладав Венедикт Левицький, доктор теології, ц.-к. звичайний публічний професор моральної теології, ц.-к. радник, почесний канонік і радник консисторії Львівської греко-католицької митрополичої капітули². Цей курс він задекларував і на наступний навчальний рік³.

Від початку 1850-х років викладання моральної теології у Львівському університеті було пов'язане з постаттю Людвіка Маліновського. Мировий священник Львівської католицької архидієцезії (згодом також навчальний префект Львівської католицької семінарії, професор педагогіки Львівських теологічно-філософських надомних навчальних курсів для регулярного кліру), спершу обіймав на теологічному факультеті Університету посаду ад'юнкта, а також був докторантом теології. Від 1851/1852 н. р. – викладач-суплент моральної теології і педагогіки. У 1857/1858 н. р. Л. Маліновський уже фігурує як доктор теології та ц.-к. звичайний публічний професор моральної теології і педагогіки у теологічному навчальному відділі для постійного кліру та доцент цих предметів у Львівському університеті, асесор шлюбного суду Львівської католицької архидієцезії, проте майже одразу стає ц.-к. звичайним публічним професором моральної теології і педагогіки на теологічному факультеті Львівського університету⁴. Предмети, які викладав Л. Маліновський, мали назви: «Моральна теологія», «Педагогіка», «Загальна педагогіка»⁵.

Від середини 1860-х років професором-суплентом моральної теології на теологічному факультеті був віце-ректор Львівської католицької семінарії, доктор теології Альберт Філярський, від кінця десятиліття – ц.-к. звичайний публічний професор моральної теології⁶. Основний його курс для студентів-теологів мав однойменну професорській сфері назву – «Моральна теологія»⁷.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1850/1851, I–II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 8.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1865/1866, I–II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1865/1866, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 8; спр. 54.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1865/1866, I–II – 1869/1870, I–II.

⁷ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1866/1867, I–II – 1870/1871, I–II.

А. Філярський був звичайним публічним професором моральної теології до останньої третини 1890-х років¹. Після нього, у 1897/1898 н. р., заступником професора моральної теології був приватний доцент моральної теології, доктор теології Станіслав Нараєвський (саме він став новим надзвичайним професором моральної теології, а від 1903/1904 н. р. – звичайним професором моральної теології)².

У вже згаданому літньому семестрі 1849/1850 н. р. курси «Пастирська теологія для католиків» (польською мовою) та «Пастирська теологія для греко-католиків» (українською мовою), викладали на четвертому році навчання – відповідно – Юліан Загурський та Антоній Юзичинський³.

Мировий священник Львівської католицької архидієцезії, доктор теології, ц.-к. звичайний публічний професор пастирської теології польською мовою Ю. Загурський був членом професорської колегії теологічного факультету до 1866/1867 н. р. До того ж, у характеристиці на Ю. Загурського було вказано: «професор-емерит біблійних наук при теологічних надомних курсах для регулярного кліру»⁴. Предмет, який Ю. Загурський викладав упродовж багатьох років студентам-теологам Університету, мав назву «Пастирська теологія» (читався польською мовою)⁵.

Мировий священник Перемиської греко-католицької дієцезії і навчальний префект Львівської греко-католицької семінарії, докторант теології А. Юзичинський до навчальної колегії теологічного факультету входив у першій половині 1850-х років як провізоричний приват-доцент пастирської теології⁶. Курс, який А. Юзичинський читав українською мовою, мав назву «Пастирське богослов'я»⁷.

Через затяжну хворобу професора Ю. Загурського викладачем-суплентом пастирської теології із польською мовою викладання у 1852/1853 н. р. був Антоній Васньєвський (за основним місцем праці – мировий священник Львівської католицької архидієцезії і начальник семінарії для хлопчиків)⁸. Він читав польською мовою курс «Пастирська теологія»⁹. У 1867/1868 н. р.

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1897/1898, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 168.

² Skład Uniwersytetu, 1892/1893, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1866/1867, I-II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1866/1867, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 8; спр. 54.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1854/1855, I-II.

⁷ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1854/1855, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 8.

⁸ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1852/1853, I-II.

⁹ Ordnung der Verlesungen, 1852/1853, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 66 (Переписка з

викладачем-суплентом пастирської теології (польська мова викладання), з наступного навчального року – докторантом теології, а від 1869/1870 н. р. – ад'юнктом, був Марцелій Палівода – мировий священник Львівської католицької архидієцезії і навчальний префект католицької семінарії¹. Польською мовою він читав курс «Пастирська теологія»². Додамо, що від останньої третини 1860-х років доцентом пастирської теології (із польською мовою викладання) був мировий священник Львівської католицької архидієцезії, доктор теології Рудольф Левіцький³, який презентував студентам свої лекції із пастирської теології⁴.

Натомість відповідні курси українською мовою – «Пастирське богослов'я», «Пастирське богослов'я для вихованців греко-католицької семінарії», а також курс «Педагогіка» (німецькою мовою), від середини 1850-х років читав Франц Серафін Костек⁵. Цей викладач був мировим священником Перемиської греко-католицької дієцезії, навчальним префектом у Львівській греко-католицькій семінарії. Спершу був викладачем-суплентом пастирської теології (українською мовою) на теологічному факультеті Університету. Від 1863/1864 н. р. був також просинодальним екзаменатором, докторантом теології, допоміжним референтом Греко-католицької митрополичої консисторії і директором Руського навчально-підготовчого семінару⁶. Після отримання ступеня доктора теології та номінації ц.-к. звичайним публічним професором пастирської теології (українською мовою) він був чільним представником напряду до кінця першої третини 1880-х років⁷. Його змінив доктор теології, ад'юнкт Іван Бартошевський: від 1883/1884 н. р. – заступник професора пастирської теології (українською мовою), від 1885/1886 н. р. – ц.-к. звичайний публічний професор пастирської теології (українською мовою), а згодом – звичайний професор пастирської теології і педагогіки (українською мовою)⁸.

Міністерства віросповідань та освіти і факультетами про затвердження програми лекцій на 1852/1853 н. р.).

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1867/1868, I-II – 1870/1871, I-II.

² Ordnung der Verlesungen, 1867/1868, I-II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1868/1869, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 107 (Справа про присвоєння Левіцькому Рудольфу звання доктора теології та посади доцента, 1867–1875).

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1868/1869, I-II – 1870/1871, I-II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1855/1856, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 54.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I-II – 1870/1871, I-II. Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1882/1883, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 71 (Особова справа Бартошевського Івана).

Натомість ц.-к. надзвичайним публічним професором пастирської теології (польською мовою) був доктор теології Людвік Кльосс, від 1883/1884 н. р. – ц.-к. звичайний публічний професор пастирської теології (польською мовою). Викладав до початку ХХ ст.¹. Далі пастирську теологію польською мовою представляли професори – доктор теології Алойзій Юган (спершу викладав як габілітований приватний доцент пастирської теології, а від 1903/1904 н. р. – як надзвичайний професор пастирської теології)² і доктор теології Адам Герстманн (спершу викладав як габілітований приватний доцент пастирської теології, від 1908/1909 н. р. – як надзвичайний професор пастирської теології, а від 1911/1912 н. р. – як звичайний професор пастирської теології)³. Від початку ХХ ст. габілітованим приват-доцентом пастирської теології був доктор теології Ян Слюсаж, який у другій половині 1880-х років обіймав посаду ад'юнкта теологічного факультету⁴.

Іншу частину напряму складає катехитика і методика. На початку 1850-х років викладачем катехитики і методики (польською мовою викладання) був Ян Жукевич – мировий священник Львівської латинської архидієцезії, катехит при св. Головнім взірцевій школі⁵. Читав предмет «Катехитика» (польською мовою)⁶. Згодом посаду викладача катехитики і методики (польською мовою) замістив мировий священник Львівської католицької архидієцезії, катехит Головної зразкової школи Львова Ян Вавжинец Островський (до навчальної колегії теологічного факультету входив у 1852/1853–1854/1855 навчальних роках)⁷. Читав курс «Методика» (польською мовою)⁸. Наприкінці 1860-х – на початку 1870-х років катехитику і методику польською мовою читав мировий священник Львівської католицької архидієцезії Ян Гаусманн⁹.

Викладачем-суплентом катехитики і методики (українською мовою) був уже згадуваний ад'юнкт теологічного факультету А. Чайковський (до навчальної колегії теологічного факультету входив упродовж усіх 1850-х років)¹⁰. На цьому напрямі він читав курс «Катехитично-педагогічні настанови»¹¹.

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1900/1901, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 168.

² Skład Uniwersytetu, 1902/1903, I–II – 1905/1906, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1900/1901, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1886/1887, I–II – 1916/1917, I–II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II.

⁶ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 8.

⁷ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1852/1853, I–II – 1854/1855, I–II.

⁸ Ordnung der Verlesungen, 1852/1853, I–II – 1854/1855, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 66.

⁹ Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I–II – 1870/1871, I–II.

¹⁰ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II – 1859/1860, I–II.

¹¹ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1859/1860, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 179; оп. 8, спр. 8.

Від середини 1860-х років викладачем-суплентом катехитики і методики (українською мовою) був доктор теології Гаврило Крижановський – ад'юнкт, мировий священник Львівської греко-католицької архидієцезії, навчальний префект у греко-католицькій семінарії, референт греко-католицької консисторії, просинодальний екзаменатор¹.

У наступні десятиліття катехитику і методику українською мовою викладали Іван Величко (до середини 1880-х років)², Йосиф Комарницький (кінець 1880-х років)³, Северин Торонський (початок 1890-х років)⁴, Іван Редкевич (від початку 1890-х – до середини 1900-х років)⁵, Євген Гузар (від середини 1900-х років)⁶, Кароль Єрмий (як заступник учителя катехитики і методики у 1916/1917 н. р.)⁷; польською мовою – Людвік Оллендер (до кінця 1880-х років)⁸, Леон Валенга (кінець 1880-х – початок 1890-х років)⁹, Станіслав Нараєвський (1890-ті роки)¹⁰. Додамо, що Юзеф Бочар, який був учителем катехитики і методики від кінця 1900-х років, викладав предмет спершу українською мовою, а згодом – польською мовою¹¹.

Канонічне та церковне право

Новий етап у розвитку канонічного (церковного) права на теологічному факультеті розпочався з 1860-х років. Саме тоді викладачем-суплентом церковного права для слухачів теології був доктор канонічного права Щенсний Заблоцький, мировий священник Львівської католицької архидієцезії, навчальний префект Львівської католицької семінарії, від середини десятиліття – канцлер Львівської католицької митрополичої

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1866/1867, I-II – 1868/1869, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

² Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1885/1886, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 168.

³ Skład Uniwersytetu, 1888/1889, I-II – 1889/1890, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 820.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1890/1891, I-II – 1891/1892, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1892/1893, I-II – 1904/1905, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 126 (Програми лекцій на зимовий семестр 1906/1907 н. р.).

⁷ Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I-II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1887/1888, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 798 (Програми лекцій та рішення Міністерства віросповідань та освіти про їх затвердження, 1887–1888).

⁹ Skład Uniwersytetu, 1888/1889, I-II – 1891/1892, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 820.

¹⁰ Skład Uniwersytetu, 1892/1893, I-II – 1896/1897, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886.

¹¹ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I-II – 1917/1918, I-II.

консисто́рії¹. Серед курсів, які читав Щ. Заблоцький, основним був предмет: «Інституції канонічного права»².

До середини 1890-х років характеризований навчально-науковий напрям, на теологічному факультеті представляв доктор теології Марцелій Палівода, спершу як ц.-к. надзвичайний публічний професор канонічного права для слухачів теології, від 1884/1885 н. р. – ц.-к. звичайний публічний професор канонічного права для слухачів теології, а від – 1885/1886 н. р. – ц.-к. звичайний публічний професор канонічного права і педагогіки для слухачів теології³. Після М. Паліводи надзвичайним професором церковного права і педагогіки, а від 1899/1900 н. р. – звичайним професором церковного права і педагогіки був доктор теології Блажей Яшовський, який розпочинав свою діяльність на теологічному факультеті на посаді ад'юнкта⁴.

Окрім професорів, цей напрям на теологічному факультеті представляли й приватні доценти, зокрема доктор теології, ад'юнкт Станіслав Висоцький – габілітований приватний доцент церковного права (викладав упродовж десятиліття – до останньої третини 1910-х років)⁵; доктор теології і канонічного права, ад'юнкт Ігнацій Грабовський – габілітований приватний доцент канонічного права (викладав від середини 1910-х років)⁶; доктор теології Василь Масьцюх – габілітований приватний доцент церковного права (викладав від кінця першої третини 1910-х років)⁷.

Педагогіка

Цей навчально-освітній напрям розвивався у тісному зв'язку з іншими напрямами. Навчальний процес на цьому напрямі забезпечував Людвік Маліновський, який 1851/1852 н. р. був викладачем-суплентом моральної теології і педагогіки, а від 1857/1858 н. р. вже був ц.-к. звичайним публічним професором моральної теології і педагогіки (читав курси «Педагогіка» та

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1860/1861, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193 (Статистичні звіти про роботу Університету за 1858/1859 та 1860/1861 навчальні роки, списки професорів і працівників та переписка з Міністерством віросповідань та освіти й Намісництвом про їх складання, 1859–1865).

² Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I-II – 1870/1871, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1894/1895, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 168.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1890/1891, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1901/1902, I-II – 1916/1917, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 37.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I-II – 1917/1918, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I-II – 1917/1918, I-II.

«Загальна педагогіка»)¹. Від 1887/1888 н. р. звичайним професором церковної історії та педагогіки був Йосиф Делькевич²; від 1908/1909 н. р. звичайним професором пастирської теології і педагогіки був Іван Бартошевський³. Як щойно згадувалося, ц-к. звичайним публічним професором канонічного права та педагогіки для слухачів теології був М. Палівода⁴, а згодом – Б. Яшовський⁵.

Церковне мистецтво

Цей напрям почав розвивати доктор теології Владислав Жила, який працював ад'юнктом теологічного факультету⁶.

Принагідно додамо, що ад'юнктами теологічного факультету, окрім низки уже згаданих осіб, були Юліан Барановський⁷, Лука Піпан⁸, Йосиф Мельницький⁹, доктор філософії Тадеуш Громніцький¹⁰, доктор філософії Ян Гробельський¹¹, докторант теології Алойзій Владислав Юган¹² (працювали також учителями), Михайло Демчук¹³, Йосиф Жук¹⁴, Леонтин Куницький¹⁵, доктор теології Діонізій Дорожинський¹⁶, доктор теології Костянтин

¹ Akademiesche Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1865/1866, I–II; Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1865/1866, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 8, спр. 7 (Справа про організацію курсу лекцій з педагогіки, 1850–1884).

² Skład Uniwersytetu, 1887/1888, I–II – 1889/1890, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 798.

³ Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1885/1886, I–II – 1894/1895, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I–II – 1917/1918, I–II. Докладніше про розвиток напрямку «Педагогіка» див.: Лещак, Організаційно-дидактичні аспекти підготовки вчителів у Львівському університеті (1812–1939 рр.). Автореф. дис. канд. пед. наук (Львів, 2014); Герцюк, Лещак, «Педагогічна освіта у Львівському університеті: погляд крізь століття», *Каменяр*, 1 (2011).

⁶ Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I–II – 1916/1917, I–II.

⁷ Akademiesche Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II.

⁸ Akademiesche Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1853/1854, I–II – 1858/1859, I–II.

⁹ Akademiesche Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I–II – 1870/1871, I–II.

¹⁰ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1883/1884, I–II.

¹¹ Skład Uniwersytetu, 1883/1884, I–II – 1884/1885, I–II.

¹² Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I–II – 1885/1886, I–II.

¹³ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I–II.

¹⁴ Skład Uniwersytetu, 1902/1903, I–II – 1903/1904, I–II.

¹⁵ Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I–II.

¹⁶ Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I–II – 1911/1912, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 126; спр. 326 (Програми лекцій на літній та зимовий семестри 1910/1911 н. р. і переписка з Міністерством віросповідань та освіти про їх затвердження, 1910–1911).

Богачевський¹, Іван Перепелиця². Всі вони, відповідно до своїх наукових зацікавлень, репрезентували охарактеризовані навчально-наукові напрями, що розвивалися на теологічному факультеті в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст.

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 4.1.

Упродовж 1849–1918 рр. структура теологічного факультету, незважаючи на зміни, залишалася порівняно сталою, що відобразалося й на конфігурації існуючих навчально-наукових напрямів. Натомість трансформації були відчутні у появі доцентур, які підсилювали уже існуючі напрями, або ж інституціалізували певні теологічні науки, сприяючи таким способом розширенню меж навчально-наукових напрямів чи появи нових.

В означений період на теологічному факультеті були представлені такі напрями, як:

1) догматика, фундаментальна теологія, християнська філософія (у межах цього напрямку розвивалася й нова для Університету наука – історія релігії) (представниками напрямку були С. Тичинський, Я. Геровський, Ф. Пельц, Я. Ціпановський, Ю. Черлюнчакевич, С. Сембратович, Т. Сембратович, Е. Лямбой, Я. Мазуркевич, Ю. Більчевський, М. Сенятицький, Ф. Лісовський, М. Курись, Ю. Лясковський, Л. Валенга, Б. Яшовський, С. Юрик, Я. Жуковський, К. Вайс, Щ. Шидельський);

2) біблійні науки та східні мови (С. Тичинський, Я. Кухарський, Л. Солецький, І. Хжановський, К. Сарніцький, Т. Мишковський, Я. Демітровський, Я. Геровський, Й. Сембратович, А. Чайковський, Ф. Пельц, Ю. Ватцка, Й. Комарницький, Т. Галущинський);

3) історія Церкви (О. Криницький, Й. Делькевич, Е. Скроховський, Я. Фіялек, М. Тарнавський);

4) моральна теологія, пастирська теологія, катехитика і методика (В. Левицький, Л. Маліновський, А. Філярський, Ю. Загурський, А. Юзичинський, А. Васньєвський, М. Палівода, Р. Левіцький, Ф. Костек, І. Бартошевський, Л. Клосс, А. Юган, А. Герстманн, Я. Слюсаж, Я. Жукевич, Я. Островський, Я. Гаусманн, А. Чайковський, Г. Крижановський, І. Величко, Й. Комарницький, С. Торонський, І. Редкевич, Є. Гузар, К. Єрмий, Л. Оллендер, Л. Валенга, С. Нараєвський, Ю. Бочар);

5) канонічне та церковне право (новий етап цього напрямку розпочався лише від 1860-х років, будучи представленим Щ. Заблоцьким, М. Паліводою,

¹ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1916/1917, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I–II.

Б. Яшовським, С. Висоцьким, І. Грабовським, В. Масьцюхом), педагогіка (Л. Маліновський, Й. Делькевич, І. Бартошевський, М. Палівода, Б. Яшовський);

б) церковне мистецтво (цей зовсім новий напрям наприкінці австрійського періоду розпочав розвивати В. Жила).

Як бачимо, частина з цих навчально-наукових напрямів була досить широкою за тематичним спектром, а тому охоплювала значну кількість викладачів. До того ж, у межах окремих напрямів курси викладали українською та польською мовами, що збільшувало удвічі кількість викладачів. Натомість персональний викладацький склад на інших напрямках був малочисельним, з одного боку, через зовсім недавнє запровадження навчальної дисципліни (наприклад, церковне мистецтво), з іншого, через те, що один викладач забезпечував викладання навчального курсу впродовж досить тривалого періоду.

4.2. Зміни навчального процесу та наукові напрями юридичного факультету

Філософія права, право націй та міжнародне право, державне та політичне право

До останньої третини 1850-х років зазначений навчально-науковий напрям представляв доктор права Едвард Герbst, ц.-к. звичайний публічний професор філософії права та австрійського кримінального права. За свою викладацьку кар'єру вчений був також членом колегії докторів право- і державознавчого факультету Віденського університету¹. Серед курсів Е. Герbstа переважали предмети зі сфери кримінального права і процесу, а серед дисциплін з характеризованого напрямку були:

1. «Філософія права», «Вступ до філософії права, відтак природне приватне право», «Історія філософії права»;
2. «Загальне і практичне європейське національне право», «Міжнародне право»;
3. «Загальне державне право»².

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1857/1858, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1857/1858, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 161; оп. 6, спр. 59 (Програми лекцій на літній семестр 1853/1854 н. р. та зимовий семестр 1854/1855 н. р., переписка з Міністерством віросповідань та освіти

Після Е. Гербста цей навчально-науковий напрям представляв доктор права Фрідріх Рульф, ц.-к. звичайний публічний професор філософії права та австрійського кримінального права, свого часу член колегії докторів права і державознавчого факультету Празького університету, захисник у майнових справах львівського земельного суду, захисник у кримінальних справах для львівського земельного суду вищої інстанції¹. Серед курсів Ф. Рульфа відповідної проблематики були «Філософія права та її історія», «Про історію філософії права від Гуго Гроція до Канта», «Кантова теорія права», «Основи етики як вступ до вивчення філософії права», «Філософське і європейське міжнародне право», «Міжнародне право», «Європейське міжнародне право», «Енциклопедія державознавчих наук», «Про державне право конституційної монархії з особливим наголосом на Австрії»².

Свого часу курс «Енциклопедія правових наук» читали ц.-к. звичайний публічний професор німецького права та історії німецького права Фердинанд Бішофф (середина 1850-х – перша половина 1860-х років) і ц.-к. надзвичайний публічний професор історії німецької держави і права Гайнріх Бруннер (друга половина 1860-х років)³.

На наступному етапі австрійського періоду напрям представляли декілька викладачів, які спеціалізувались кожний в окремій сфері. Приміром, доктор філософії, магістр права та адміністрації Густав Рошковський – ц.-к. надзвичайний публічний професор філософії прав і права націй, від 1889/1890 н. р. – звичайний професор філософії прав і права націй⁴. У першій третині 1910-х років надзвичайним професором права націй та міжнародного приватного права став доктор прав Зигмунт Цибіховський⁵.

До 1889/1890 н. р. заступником професора загального публічного права був ц.-к. надзвичайний публічний професор австрійського кримінального

та університетським сенатом про їх зміни, затвердження, роботу бібліотеки та з інших навчальних питань, 1853–1854).

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1858/1859, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1656 (Особова справа Рульфа Фрідріха).

² Ordnung der Verlesungen, 1858/1859, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 178 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і факультетами про складання програми лекцій на 1858/1859 н. р.).

³ Ordnung der Verlesungen, 1855/1856, I–II – 1869/1870, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1914/1915, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1917/1918, I–II. Докладніше про міжнародне право див.: Земан, Наука міжнародного права у Львівському університеті, за наук. ред. В. Репецького (Львів, 2015).

права та процесу Шенсний Гризецький¹. Проте чільним представником із публічного (державного) права став доктор прав Станіслав Стажинський: від початку 1880-х років – габілітований доцент австрійського публічного права, від 1889/1890 н. р. – надзвичайний професор загального та австрійського державного права, а від 1892/1893 н. р. – звичайний професор загального та австрійського державного права². Від 1913/1914 н. р. як габілітований приватний доцент австрійського політичного права напрям представляв доктор прав Едвард Дубанович³.

Історія держави і права

Розвиток зазначеного напрямку розпочинався з викладання історії держави і права германських народів. Зокрема, від середини 1850-х років й упродовж десятиліття ц.-к. надзвичайним публічним професором історії німецької держави і права, а згодом ц.-к. звичайним публічним професором німецького права та історії німецького права був доктор прав Фердинанд Бішофф⁴. Серед курсів професора, що стосувалися саме цього напрямку, були: «Історія німецької держави і права», «Німецьке приватне право», «Загальне німецьке приватне право», «Загальне німецьке приватне право як підготовка до вивчення австрійського права», «Система загального німецького приватного права з постійною прив'язкою до австрійського приватного права», «Історія австрійського права», «Право вірмен у Львові та інші джерела австрійського права». Окрім лекційних курсів, Ф. Бішофф впровадив до навчального процесу репетиторій з історії німецької держави і права⁵.

Після Ф. Бішоффа до кінця 1860-х років ц.-к. надзвичайним публічним професором історії німецької держави і права був доктор прав Гайнріх Бруннер⁶. Він викладав, зокрема, такі курси, як «Історія німецької держави

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1889/1890, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 820.

² Skład Uniwersytetu, 1882/1883, I-II – 1917/1918, I-II; Redzik, Stanisław Starzyński (1853–1935) a rozwój polskiej nauki prawa konstytucyjnego (Warszawa, Kraków, 2012); Кахнич, «Стажинський Станіслав – видатний конституціоналіст юридичного факультету Львівського університету», 50–55.

³ Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I-II – 1917/1918, I-II. Див. також: Кахнич, «Розвиток правової науки та освіти на юридичному факультеті Львівського університету за часів Австрії та Австро-Угорщини», 66–71.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I-II – 1864/1865, I-II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1855/1856, I-II – 1864/1865, I-II.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1866/1867, I-II – 1869/1870, I-II.

і права», «Німецьке приватне право», «Система німецького приватного права»¹.

Від 1870/1871 н. р. ц.-к. звичайним публічним професором історії німецької держави і права та загального німецького приватного права, австрійського фінансового законодавства став доктор прав і філософії Едвард Буль, колишній професор філософії прав, член право- і державознавчих професорських колегій університетів Праги та Кракова². Курси, які читав Е. Буль, мали назви «Історія німецької держави і права» та «Загальне німецьке приватне право». До початку 1880-х років Е. Буль був ц.-к. звичайним публічним професором історії держави та німецького права, загального приватного німецького права³. Від початку 1880-х років цю складову характеризуваного напрямку розвивав передусім доктор прав Александер Янович. Спершу він був габілітованим доцентом цивільного процесу; від 1883/1884 н. р. – ц.-к. надзвичайним публічним професором німецького права; від 1886/1887 н. р. – надзвичайним професором німецького права та водночас доцентом австрійського цивільного судового процесу; від 1887/1888 н. р. – звичайним професором німецького права і доцентом австрійського цивільного судового процесу, а від 1915/1916 н. р. – емеритованим звичайним професором німецького права⁴.

Наголосимо, що ще 1869/1870 н. р. як габілітований приватний доцент історії польського права і польського приватного права у Львівському університеті викладав доктор прав Станіслав Зборовський⁵ (читав курс «Система польського приватного права»⁶). Ця подія була важливою, позаяк інституціалізувала іншу складову напрямку – історію польського права.

До останньої третини 1880-х років її представляв доктор прав Анджей Фангор – звичайний професор австрійського цивільного права і старого польського права, заступник професора гірничого права, а в 1883/1884 н. р. – звичайний професор австрійського цивільного права та доцент польського права і гірничого права⁷. Тобто, бачимо, що польське право, зокрема старе польське право, було лише частиною, і то не основною, серед предметної

¹ Ordnung der Verlesungen, 1866/1867, I-II – 1869/1870, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203 (Програма лекцій на 1867/1868 н. р.).

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I-II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1870/1871, I-II.; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1882/1883, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 172 (Особова справа Буля Едварда).

⁴ Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II.

⁶ Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1883/1884, I-II.

сфери звань ученого. Серед курсів, які стосувалися характеризованого навчально-наукового напрямку, були «Джерела і літературна історія польського права» та «Старе польське приватне право»¹.

Новий етап у розвитку напрямку припав на початок викладацької діяльності у Львівському університеті доктора прав Освальда Бальцера: від 1884/1885 н. р. – габілітованого приватного доцента польського права, від 1887/1888 н. р. – надзвичайного професора польського права, а від 1890/1891 н. р. – звичайного професора польського права. О. Бальцера настільки визнавали в академічному середовищі, що він отримав звання доктор *honoris causa* Львівського університету².

Історія права була й серед наукових інтересів доктора прав Алойзія Віняжа, габілітованого приватного доцента польського приватного права (викладав з останньої третини 1890-х років до першої третини 1910-х років)³.

Досить часто у предметних сферах звань викладачів поєднувалося польське та німецьке право. Ще від 1893/1894 н. р. почесним професором старого польського і німецького права був доктор прав Міхал Бобжинський⁴. У середині 1900-х років габілітованим приватним доцентом польського права став доктор прав Пшемислав Домбковський (від 1910/1911 н. р. – із титулом надзвичайного професора), який від 1915/1916 н. р. був надзвичайним професором німецького права і водночас доцентом польського права⁵.

Таку складову напрямку «Історія держави і права», як порівняльна історія права, започаткував доктор прав Альфред Гальбан, який 1905/1906 н. р. почав працювати одразу в статусі звичайного професора порівняльної історії права⁶.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 59; спр. 203.

² Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I-II – 1917/1918, I-II; Pyter, Oswald Balzer i lwowska szkola historycznoprawna (Lublin, 2010); Кахнич, «Професор О. Бальцер в історії юридичного факультету Львівського університету», 65–72.

³ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1912/1913, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1893/1894, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1906/1907, I-II – 1917/1918, I-II; Кахнич, Бойко, «Становлення та розвиток історико-правової школи на юридичному факультеті Львівського університету», 87–109.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I-II – 1917/1918, I-II; Redzik, «Alfred Halban (1865–1926)», 203–218.

Римське право

Від початку досліджуваного періоду навчально-науковий напрям представляв доктор прав Франц Коттер, ц.-к. звичайний публічний професор римського цивільного і церковного права, член колегії докторів право- і державознавчого факультету Віденського університету, колишній ц.-к. звичайний публічний професор римського і канонічного права у королівському Угорському університеті Пешта, президент теоретичної державної екзаменаційної комісії державноправничого й адміністративного відділу, лицар Ордена Франца Йосифа¹.

Курси Ф. Коттера з римського права охоплювали: «Історію та інституції римського права», «Пандекти», «Пандекти, а саме сімейні стосунки», «Римське право, а саме загальна частина та речове право, разом з трактуванням», «Римське право, а саме історія римського права, загальна його частина, сімейне право, речове право, разом із заняттями з трактування», «Римське право, а саме сімейне та зобов'язальне право, разом із заняттями з трактування», «Зобов'язальне право згідно з римським правом у порівнянні з австрійським цивільним правом», «Давність і набуття права власності за давністю володіння, згідно з австрійським цивільним правом і в порівнянні з римським правом, пруським земельним правом і Кодексом Наполеона», «Шлюбні контракти згідно з австрійським цивільним законодавством та у порівнянні з римським правом». Окрім того, Ф. Коттер керував репетиторієм із римського права².

Рівночасно з Ф. Коттером від останньої третини 1850-х років до 1869/1870 н. р. ц.-к. звичайним публічним професором римського права був доктор прав, член Наукового товариства у Кракові Йосафат фон Зельонацький³. Він читав курси «Інституції та історія римського права з урахуванням польської правничої термінології», «Пандекти», «Пандекти, або нинішнє римське право», «Римське спадкове право», «Римське спадкове право з урахуванням польської правничої термінології». Також Й. Зельонацький впровадив низку форм практичних занять із римського права: репетиторій з римського права разом із трактуванням джерел, конверсаторій і диспуторій із загальної частини пандектів, диспуторій

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 945 (Особова справа Коттера Франца).

² Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 11; оп. 6, спр. 59; спр. 203.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1857/1858, I–II – 1869/1870, I–II.

з римського права у поєднанні з трактуванням джерел, диспуторій з римського зобов'язального права¹.

Далі характеризований навчально-науковий напрям представляв ц.-к. звичайний публічний професор римського права, доктор прав Фердинанд Жрудловський², а до кінця 1890-х років – звичайний професор римського права та австрійського торговельного і вексельного права (як приватний доцент відповідав лише за другу частину цієї предметної сфери³), доктор прав Леонард П'єнтак⁴. А надзвичайним професором римського права, від 1906/1907 н. р. – звичайним професором римського права, став доктор прав Ігнацій Кошембар-Лисковський⁵.

Потрібно наголосити й на тому, що впродовж аналізованого періоду римське право, як навчально-науковий напрям, представляли й викладачі, які пройшли шлях від приватних доцентів римського права:

- доктор прав Станіслав Шаховський (викладав до середини 1900-х років): габілітований приватний доцент римського права; від 1885/1886 н. р. – габілітований приватний доцент римського права та французького цивільного права (від 1888/1889 н. р. – з титулом професора); від 1894/1895 н. р. – надзвичайний професор римського права; від 1896/1897 н. р. – надзвичайний професор римського права, приватний доцент французького цивільного права; від 1902/1903 н. р. – звичайний професор римського права, приватний доцент французького цивільного права⁶;
- доктор прав Леон граф Пінінський (викладав від середини 1880-х років): габілітований приватний доцент римського приватного права; від 1892/1893 н. р. – звичайний професор римського права; від 1903/1904 н. р. – почесний професор римського та кримінального права⁷;
- доктор прав Марцелій Хлямтач (викладав від останньої третини 1890-х років): габілітований приватний доцент римського права; від 1900/1901 н. р. – надзвичайний професор римського права; від 1904/1905 н. р. – звичайний професор римського права⁸.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1857/1858, I-II – 1869/1870, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 161; оп. 6, спр. 203.

² Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1888/1889, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 798.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1898/1899, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1900/1901, I-II – 1917/1918, I-II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1905/1906, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1886/1887, I-II – 1917/1918, I-II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1898/1899, I-II – 1917/1918, I-II. Докладніше про напрям див.:

Канонічне та церковне право

Першим представником напрямку в австрійську епоху історії Львівського університету був уже згаданий звичайний публічний професор римського цивільного і церковного права, доктор прав Франц Коттер¹. Він читав курси «Канонічне право», «Церковне право», «Церковне право для правників», «Церковне право для теологів», «Церковне право: джерела церковного права та устави Церкви», «Церковне право: вся система за винятком шлюбного права»².

У 1857/1858 н. р. професором-суплентом канонічного права був доктор теології і права Франц Пуше, мировий священник, навчальний префект Львівської католицької архієпископської семінарії, засідатель шлюбного суду Львівської католицької архидієцезії, захисник шлюбу у Львівській вірмено-католицькій дієцезії³. У Львівському університеті він викладав курс «Канонічне право»⁴.

Від останньої третини 1850-х років на факультеті викладав доктор прав Еуген лицар фон Мор (фон Мор цу Морберг і Зунег), ц.-к. звичайний публічний професор канонічного права, який у середині 1860-х років став професором, ц.-к. звичайним публічним професором цивільного судового провадження та австрійського торговельного і вексельного права. Серед його курсів із характеризованого напрямку – «Канонічне право» та «Церковне право»⁵.

До середини 1880-х років навчально-науковий напрям «Канонічне (церковне) право» представляв ц.-к. звичайний публічний професор канонічного права, доктор прав Едвард Ріттнер⁶. Нетривалий час за цей напрям відповідав звичайний професор церковного права, доктор прав і

Кахнич, «Вплив римського права на діяльність юридичного факультету Львівського університету з 1661 до 1918 рр.», 30–35.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 59; спр. 203.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1857/1858, I–II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1857/1858, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 161.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1858/1859, I–II – 1870/1871, I–II; Ordnung der Verlesungen, 1858/1859, I–II – 1864/1865, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 178; Кахнич, «Утворення та діяльність кафедри канонічного права на юридичному факультеті Львівського університету у 1784–1864 рр.», 13–17.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1884/1885, I–II.

філософії Юзеф Кашніца¹. Новий етап у розвитку канонічного (церковного) права в межах юридичних наук у Львівському університеті розпочався з приходом на факультет в останній третині 1880-х років доктора прав Владислава Абрагама. Він одразу отримав статус надзвичайного професора канонічного права, а від 1890/1891 н. р. – звичайного професора канонічного права².

Приватне право

У 1850/1851 н. р. приватним доцентом відкритих та усних судових процесів на юридичному факультеті працював доктор права Міхал Кочинський³, до сфери наукових зацікавлень якого належало зокрема приватне право.

Від середини XIX ст. навчально-науковий напрям представляв Анджей Фангор, спершу як ц.-к. звичайний публічний професор загального цивільного законодавства, а від середини 1850-х років – як ц.-к. звичайний публічний професор загального австрійського і старого польського цивільного права⁴. Зокрема, він викладав «Австрійське загальне приватне право», «Систему австрійського загального приватного права (загальна частина, речове право, зобов'язальне право з особливим наголосом на польській правовій термінології)», проводив репетиторій з австрійського загального приватного права⁵.

Від останньої третини 1860-х років габілітованим приватним доцентом австрійського загального права (польською мовою) був доктор прав Фердинанд Жрудловський⁶. Він декларував курси «Система австрійського загального приватного права» та «Система австрійського загального приватного права (загальна частина: речове право, зобов'язальне право)»⁷.

До кінця 1880-х років навчально-науковий напрям представляв ц.-к. надзвичайний публічний професор австрійського приватного права

¹ Skład Uniwersytetu, 1886/1887, I-II.

² Skład Uniwersytetu, 1888/1889, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 820.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1850/1851, I-II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I-II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 59.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1867/1868, I-II – 1870/1871, I-II; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1868/1869, I-II – 1870/1871, I-II.

⁷ Ordnung der Verlesungen, 1867/1868, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203.

(українською мовою), а від 1882/1883 – ц.-к. звичайний публічний професор австрійського приватного права (українською мовою), доктор прав і філософії Олександр Огоновський¹. Українську складову напряму від останньої третини 1890-х років репрезентував доктор прав Станіслав Дністрянський (викладав українською мовою): спершу як суплент загального австрійського приватного права, від 1899/1900 н. р. – як габілітований приватний доцент і суплент загального австрійського приватного права, а від 1901/1902 н. р. – як надзвичайний професор загального австрійського приватного права².

Одним із найвідоміших польських знавців австрійського приватного права був доктор прав Ернест Тіль: розпочав викладати як габілітований приватний доцент австрійського загального приватного права, від 1887/1888 р. – із титулом надзвичайного професора, а від 1890/1891 н. р. – із титулом звичайного професора. Відтак, у 1895/1896 н. р. він став надзвичайним професором австрійського загального приватного права з титулом звичайного професора, а 1904/1905 н. р. – звичайним професором австрійського загального приватного права. У 1917/1918 н. р. Е. Тіль отримав статус емеритованого звичайного професора австрійського загального приватного права³.

У 1895/1896 н. р. габілітованим приватним доцентом австрійського приватного права став доктор прав Александер Долінський, проте згодом предметна сфера його звань була змінена⁴.

Цивільне право і процес

На кінець 1840-х років ц.-к. звичайним публічним професором загального цивільного законодавства, а від 1855/1856 н. р. – ц.-к. звичайним публічним професором загального австрійського і старого польського цивільного права (австрійського цивільного права і старого польського права) був земельний і судовий адвокат, доктор прав Анджей Фангор⁵.

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1889/1890, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1395 (Особова справа Олександра Огоновського).

² Skład Uniwersytetu, 1898/1899, I–II – 1917/1918, I–II; Стецюк, Станіслав Дністрянський як конституціоналіст (Львів, 1999); Кахнич, «Розвиток цивільного права у Львівському університеті та внесок Станіслава Севериновича Дністрянського в цей процес», 33–36.

³ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I–II – 1917/1918, I–II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II.

У 1883/1884 н. р. саме цивільне право залишилося у предметному засязї його професури як звичайного професора австрійського цивільного права та доцента польського права і гірничого права¹. Серед його лекційних курсів із навчально-наукового напрямку були: «Австрійське цивільне право», «Загальне австрійське цивільне право», «Австрійське загальне цивільне право (право власності на речі і III частина загального цивільного законодавства)», «Австрійське загальне цивільне право згідно із загальним цивільним законодавством». Серед дисциплін практичного спрямування – екзаменатрїй з австрійського цивільного права, практикум з австрійського цивільного права і цивільного процесу, практичні вправи з цивільного процесу з теоретичним висвітленням².

Наприкінці 1840-х років і до середини наступного десятиліття у Львівському університеті викладав доктор прав Йоганн Шольц – ц.-к. звичайний публічний професор старого польського цивільного права, торговельного і вексельного права та цивільного провадження, референт і вотант ц.-к. Львівського земельного суду³. Й. Шольц читав курси: «Практика австрійських цивільних судових процесів», «Австрійське судочинство та інструкції щодо проведення процесів у майнових справах», «Судові рішення та їх виконання у майнових справах», «Судочинство (крім майнових спорів) згідно із Законом від 9 серпня 1854 р.», «Сумарні процеси цивільного провадження згідно із декретом Надвірної канцелярїї від 2 грудня 1845 р. № 40443», «Старе польське цивільне право»⁴.

Від середини 1850-х років до середини наступного десятиліття у Львівському університеті викладав доктор прав Анджей Горак, ц.-к. звичайний публічний професор цивільного судового провадження, австрійського торговельного і вексельного права та австрійського фінансового права (законодавства), колишній президент державно-правової та адміністративної екзаменаційної комісії Оломоуца⁵. Серед його курсів, що представляли напрям, були «Австрійське цивільне судове провадження», «Австрійське цивільне судове провадження (діловодство, судовий організм, маніпуляція, юридичні норми у майнових справах до процесу судових

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1883/1884, I-II.

² Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 59; стр. 203.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1854/1855, I-II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1854/1855, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 59.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I-II – 1864/1865, I-II.

рішень), «Австрійське цивільне судове провадження (крім майнових спорів)», «Австрійське цивільне судочинство»¹.

У другій половині 1860-х років для студентів-правників, як ц.-к. звичайний публічний професор цивільного судового провадження та австрійського торговельного і вексельного права, викладав доктор права Еуген лицар фон Мор (фон Мор цу Морберг і Зунег), який читав курси «Австрійське цивільно-процесуальне право», «Австрійське цивільне судове провадження: діловодство, судовий організм, маніпуляція, юридичні норми у майнових справах до процесу судових рішень», «Австрійський цивільний процес»².

Ц.-к. надзвичайним публічним професором австрійського цивільного судового провадження з і без майнових справ (польською мовою) від останньої третини 1860-х років був доктор прав Маурицій Кабат, який працював також земельним і судовим адвокатом³. Його курси охоплювали «Судове провадження у спірних справах», «Судове провадження у спірних справах з увагою до нового проекту судового статуту», «Судове провадження в спірних (майнових) справах»⁴. До початку 1880-х років М. Кабат викладав уже як ц.-к. звичайний публічний професор австрійського цивільно-судового процесу у спірних і неспірних справах⁵.

Викладачем-суплентом цивільного судового провадження (українською мовою) від початку 1860-х років був ц.-к. ад'юнкт фінансової прокуратури, доктор прав Омелян Лопушанський⁶. Він читав курси «Цивільний процес», «Австрійський цивільний процес», «Австрійське цивільно-процесуальне право», «Судове провадження (крім спірних справ)»⁷.

До кінця австрійського періоду характеризований напрям представляв доктор прав Аугуст Балясітс: надзвичайний професор австрійського процесу у цивільних справах, від середини 1880-х років – звичайний професор австрійського цивільного процесу; від кінця XIX ст. – звичайний професор австрійського цивільного процесу; від 1915/1916 н. р. – емеритований

¹ Ordnung der Verlesungen, 1855/1856, I-II – 1864/1865, I-II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1864/1865, I-II – 1870/1871, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1864/1865, I-II – 1870/1871, I-II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1867/1868, I-II – 1870/1871, I-II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1867/1868, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1882/1883, I-II.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I-II – 1870/1871, I-II.

⁷ Ordnung der Verlesungen, 1863/1864, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203.

звичайний професор австрійського цивільного процесу¹. Від початку 1880-х років габілітованим доцентом цивільного процесу був доктор прав Александер Янович, залишався доцентом австрійського судового цивільного процесу й уже будучи професором із предметною сферою, зорієнтованою на німецьке право². Схожа ситуація була й у випадку з доктором прав Александером Долінським: від середини 1890-х років він був габілітованим приватним доцентом австрійського приватного права, а ставши професором у галузі торговельного та вексельного права, залишився водночас й приватним доцентом, проте з уточненням предметної сфери – габілітований приватний доцент австрійського цивільного права³.

На початку ХХ ст. розпочався новий етап у розвитку характеризуваного напряму. У 1908/1909 н. р. габілітованим приватним доцентом австрійського цивільного процесуального права став доктор прав Каміль Стефко, від 1911/1912 н. р. – надзвичайний професор австрійського цивільного процесуального права, від 1915/1916 н. р. – звичайний професор австрійського судового цивільного провадження⁴. У 1909/1910 н. р. габілітованим приватним доцентом австрійської цивільної процедури (українською мовою) став доктор прав Володимир Вергановський⁵; у 1910/1911 н. р. – габілітованим приватним доцентом австрійського цивільного процесуального права став доктор прав Маурицій (Мойжеш) Аллерганд⁶. У середині 1910-х років як приватний доцент австрійського цивільного права у Львівському університеті розпочав свою викладацьку діяльність доктор прав Роман Льоншан де Бер'є⁷.

Приватним доцентом французького цивільного права, як уже згадувалося, був доктор прав Станіслав Шаховський⁸.

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1917/1918, I-II.

² Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I-II – 1917/1918, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I-II – 1917/1918, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 240 (Особова справа Вергановського Володимира).

⁶ Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 13 (Особова справа Аллерганда Мауриція).

⁷ Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I-II – 1917/1918, I-II; Redzik, «Roman Longchamps de Brier (1883–1941)», 5–108.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1885/1886, I-II – 1905/1906, I-II. Докладніше про напрям «Цивільне право та процес» див.: Кахнич, «Відомі цивілісти на юридичному факультеті Львівського університету (з кінця ХІХ – середини ХХ століть)», 75–84; Кахнич, «Значення цивілістичної доктрини для розвитку юридичного факультету Львівського університету (початок ХVІІ – кін. ХІХ століття)», 9–21.

Кримінальне право і процес

Від початку характеризованого етапу австрійського періоду історії Львівського університету й до останньої третини 1850-х років представником напрямку був доктор прав Едвард Гербст – ц.-к. звичайний публічний професор філософії права та австрійського кримінального права, член колегії докторів право- і державознавчого факультету Віденського університету¹. Серед його курсів були:

1) лекційні: «Загальне й австрійське кримінальне право», «Австрійське кримінальне право», «Австрійське кримінальне судочинство», «Австрійський кримінальний процес», «Історичний розвиток сучасного австрійського кримінального процесу», «Теорія замаху на злочин і співучасті згідно із загальним правом і новими законодавчими актами», «Організація та сфера впливу австрійських судових та управлінських влад»;

2) практичні: практикум із австрійського кримінального права, репетиторій з австрійського кримінального процесу, екзаменаторій з австрійського кримінального права з обґрунтуванням сумнівних правових випадків, екзаменаторій з австрійського кримінального права і судочинства².

Після Е. Гербста головним представником характеризованого напрямку став Фрідріх Рульф, ц.-к. звичайний публічний професор філософії прав і австрійського кримінального права Львівського університету, член колегії докторів право- і державознавчого факультету Празького університету, захисник у майнових справах львівського земельного суду, захисник у кримінальних справах для львівського земельного суду вищої інстанції³. Ф. Рульф викладав такі предмети: «Австрійське кримінальне право», «Австрійський кримінальний процес», «Проект австрійського кримінального кодексу (про злочини і проступки)»⁴.

У 1860-х роках (до останньої третини десятиліття) викладачем-суплентом австрійського кримінального права (українською мовою) був доктор права Владислав лицар фон Сроковський, практикант ц.-к. фінансової

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1857/1858, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1857/1858, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 161; оп. 6, спр. 59.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1858/1859, I–II – 1870/1871, I–II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1858/1859, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 178.

прокуратури¹. Читав курс «Австрійське кримінальне право»². Від останньої третини 1860-х років і до середини 1910-х років спершу викладачем-суплентом австрійського кримінального права (українською мовою), від 1870/1871 н. р. – викладачем-суплентом австрійського кримінального права і кримінального процесу (українською мовою), а далі – габілітованим приватним доцентом австрійського кримінального права та процесу (українською мовою) був доктор прав Іван Добрянський³. Його головний курс – «Австрійський кримінальний процес»⁴.

У 1869/1870 н. р. «Австрійський кримінальний процес» викладав габілітований приватний доцент австрійського кримінального права (польською мовою), доктор прав Йозеф Моссінг⁵. Викладачем-суплентом австрійського кримінального права (польською мовою) від останньої третини 1860-х років був ц.-к. ад'юнкт земельного суду, доктор прав Шенсний Гризецький, від кінця десятиліття – габілітований приватний доцент австрійського кримінального права й австрійського кримінального процесу (польською мовою), а від початку 1870-х років – ц.-к. надзвичайний публічний професор австрійського кримінального права і кримінального процесу (польською мовою)⁶. Читав курси «Австрійське кримінальне право» та «Австрійський кримінальний процес»⁷. Щ. Гризецький представляв характеризований навчально-науковий напрям до початку ХХ ст.: як ц.-к. надзвичайний публічний професор австрійського кримінального права та процесу, заступник професора загального публічного права (до 1889/1890 н. р.), від початку 1890-х років – звичайний професор австрійського кримінального права і процесу, а від середини 1910-х років – емеритований звичайний професор австрійського кримінального права і процесу⁸.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I-II – 1867/1868, I-II.

² Ordnung der Verlesungen, 1863/1864, I-II – 1868/1869, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1868/1869, I-II – 1870/1871, I-II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1914/1915, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 589 (Особова справа Добрянського Івана).

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I-II.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1867/1868, I-II – 1870/1871, I-II.

⁷ Ordnung der Verlesungen, 1867/1868, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1917/1918, I-II.

Від середини 1880-х років напрям представляв також доктор прав Петро Стебельський: спершу як габілітований приватний доцент кримінального права (українською мовою); від 1892/1893 н. р. – як надзвичайний професор австрійського кримінального права і процесу, а від 1895/1896 н. р. – як звичайний професор австрійського кримінального права і процесу. Викладав українською мовою¹.

В останній третині 1880-х років до викладання в межах напрямку «Кримінальне право і процес» долучилися габілітований приватний доцент австрійського кримінального права і процесу, доктор прав Адольф Гек (працював до кінця десятиліття)² та габілітований доцент австрійського кримінального права і процесу, доктор прав Владислав Острожинський, який від 1892/1893 н. р. був надзвичайним професором австрійського кримінального права і процесу (працював до останньої третини 1890-х років)³.

У 1908/1909 н. р. звичайним професором австрійського кримінального права і процесу став доктор прав Юліуш Макаревич⁴. Відтоді ж габілітованим приватним доцентом австрійського кримінального права майже до кінця австрійського періоду працював доктор прав Ян Пайгерт⁵. У першій третині 1910-х років до розвитку напрямку додався ще один габілітований приватний доцент австрійського кримінального права і процесу – доктор прав Юліан Кароль Новотний⁶.

Також нагадаємо, що від 1903/1904 н. р. почесним професором римського та кримінального права був Леон граф Пінінський⁷.

Адміністративне право, статистика, економічні та суспільні науки

На 1849/1850 н. р. зазначений напрям у Львівському університеті представляв ц.-к. звичайний публічний професор політичних наук та австрійського адміністративного законодавства, доктор прав Ян Паздера. Водночас він працював професором торговельного та вексельного права,

¹ Skład Uniwersytetu, 1886/1887, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1888/1889, I–II – 1889/1890, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1887/1888, I–II – 1897/1898, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 798.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I–II – 1917/1918, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I–II – 1916/1917, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1917/1918, I–II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1886/1887, I–II – 1917/1918, I–II.

митного і державного монопольного порядку ц.-к. Технічної академії¹. Курси професора охоплювали широке коло проблематики:

1. «Австрійське адміністративне право», «Адміністративний звід законів», «Австрійський адміністративний звід законів (у т. ч. про державну службу)», «Загальна фінансова наука, австрійський адміністративний звід законів і її частина загального кримінального законодавства», «Наука адміністрації», «Адміністративна політика», «Адміністративне законодавство», «Офіційні акти цивільних властей і військові справи»;

2. «Австрійська статистика», «Статистика Австро-Угорської монархії», «Європейська статистика», «Статистика європейських держав», «Статистика європейських держав (за винятком великих держав)», «Теорія статистики та статистика європейських держав», «Теорія та історія статистики», «Теорія та історія статистики та основа могутності європейських держав»;

3. «Економіка і фінансова політика», «Національна економіка», «Національна економіка (вивчення народного господарства і турбота про народне господарство)», «Історія національної економіки», «Національні економіки», «Національні економіки та їхня історія», «Політична економія», «Політична економія (за виключенням фінансів)», «Наука фінансів»;

4. «Поліційна наука», «Культурна політика», «Поліційна наука і культурна політика»².

На кінець 1840-х років і до першої половини наступного десятиліття ц.-к. звичайним публічним професором статистики й австрійського фінансового законодавства був доктор прав Альбін Гаммер³. Він викладав «Австрійську статистику», «Європейську статистику», «Теорію статистики та статистику великих європейських держав», «Основну владу та конституції держав Європи (за винятком Австрії)», «Культуру європейських держав (за винятком Австрії)»⁴. В останній третині 1850-х років професором-суплентом австрійського адміністративного законодавства був земельний і судовий адвокат, доктор права Артур лицар фон Мацейовський⁵.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I-II.

² Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 59; спр. 203.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1854/1855, I-II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I-II – 1854/1855, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 11; оп. 6, спр. 59.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1857/1858, I-II – 1859/1860, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 161.

Читав відповідний курс – «Австрійське адміністративне законодавство»¹.

На початку 1860-х років у Львівському університеті викладав Юліан Дунаєвський, доктор прав, ц.-к. звичайний публічний професор адміністративного права, гірничого права та політичної економії². Серед його курсів були «Національна економіка» та «Австрійське гірниче право»³. У 1860-х роках ц.-к. звичайним публічним професором політичної економії, статистики та австрійського адміністративного законодавства був доктор прав Йоганн Коппель, колишній ц.-к. звичайний публічний професор судового провадження, ленного, торговельного та вексельного права в Університеті Інсбрука, природного та австрійського кримінального права Університету Оломоуца, статистики і політичного законодавства Ягеллонського університету, колишній президент Моравського ляндртагу, почесний громадянин Оломоуца, почесний член Музичного товариства цього міста, член-кореспондент історично-статистичної секції Моравсько-Сілезького товариства сприяння землеробству, дослідженню природи та країн⁴. Серед курсів Й. Коппеля – «Австрійське політичне законодавство», «Австрійське адміністративне законодавство», «Адміністративна політика», «Європейська статистика», «Національні економіки та їхня історія»⁵.

Економічні науки від середини XIX ст. представляли Йозеф Шротт, Зіард Штайнер, Ян Гончік.

Доктор філософії Йозеф Шротт до 1850/1851 н. р. був ц.-к. звичайним публічним професором науки про розрахунки Львівського університету та професором товарознавства і комерційної бухгалтерії Технічної академії⁶. Викладав студентам Університету курс «Австрійська наука про державні розрахунки»⁷. До середини 1850-х років ц.-к. надзвичайним публічним професором науки про державні розрахунки був Зіард Штайнер, котрий також був викладачем-суплентом у Технічній академії, членом ц.-к.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1856/1857, I–II – 1859/1860, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 179.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1860/1861, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

³ Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I–II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I–II – 1865/1866, I–II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1863/1864, I–II – 1866/1867, I–II.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1850/1851, I–II.

⁷ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II.

Галицького сільськогосподарського товариства¹. Серед курсів З. Штайнера – «Наука про державні розрахунки, зокрема – загальні принципи науки про розрахунки, методи розрахунків та форми майнових розрахунків», «Приватне рахівництво», «Наука про державні розрахунки зі спеціальним оглядом австрійської», «Загальна наука фінансів: від державних доходів до державного бюджету та встановлених для цього служб, фінансових влад і контролюючих органів», «Камеральна форма майнових розрахунків загалом та її застосування до австрійського державного бюджету та ін.»².

Ц.-к. надзвичайним публічним професором державного рахункознавства від середини 1850-х років та впродовж наступних десятиліть був Ян Гончік³. Його курси – «Наука про державні розрахунки», «Наука про державні розрахунки: загальні положення та камеральна форма розрахунків», «Наука про державні розрахунки: основні положення сутності розрахунків та камеральна форма розрахунків», «Наука про державні розрахунки, зокрема про застосування камеральної форми розрахунку майна у казначействі та у державному бюджеті», «Наука про державні розрахунки і комерційну бухгалтерію»⁴.

У першій третині 1860-х років приватним доцентом науки про державні розрахунки у Львівському університеті був працівник провінційної державної бухгалтерії, докторант філософії Теодор лицар фон Кульчицький⁵. Викладав «Несудовий розрахунковий процес» і керував репетиторієм загальних та державних розрахунків⁶.

Новий етап у розвитку наук, які представляють характеризований напрям, припав на останню третину XIX – перші десятиліття XX ст. Тоді перші частини зазначеного навчально-наукового напрямку репрезентував доктор прав Тадеуш Пілят: від кінця 1860-х років – габілітований приватний доцент національної економіки; його *veniam legendi* було розширено й на початку наступного десятиліття Т. Пілят фігурує як приватний доцент національної економіки, науки адміністрації та економічної

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II – 1854/1855, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1854/1855, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 59.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I–II – 1870/1871, I–II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1855/1856, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1860/1861, I–II – 1863/1864, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

⁶ Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I–II.

політики¹. На початках викладацької діяльності читав курси «Наука адміністрації» та «Спроба аналізу розв'язання соціального питання на господарській ниві в останні два десятиліття від 1848 р.»². У подальшому Т. Пілят був звичайним професором статистики, науки адміністрації та австрійського адміністративного права, заступником професора австрійського публічного права; далі – звичайним професором статистики, науки адміністрації та австрійського адміністративного права; від 1909/1910 н. р. – почесним професором адміністративного права і статистики; від 1915/1916 н. р. – почесним та емеритованим звичайним професором адміністративного права і статистики³. Від початку ХХ ст. габілітованим приватним доцентом статистики став доктор прав Юзеф Бузек: від середини 1900-х років – надзвичайний професор статистики, науки адміністрації та австрійського адміністративного права, від 1914/1915 н. р. – звичайний професор статистики, науки адміністрації та австрійського адміністративного права⁴.

У середині 1910-х років приватним доцентом із титулом звичайного професора науки фінансів та австрійського фінансового права і науки адміністрації та австрійського адміністративного права був доктор прав Єжи Міхальський⁵.

Від кінця 1860-х років в Університеті працював доктор прав Леон лицар фон Білінський, як габілітований приватний доцент національної економіки. Джерела також подають сферу його *veniam legendi*, а це – національна економіка, економічна політика та фінансове законодавство, або ж національна економіка, адміністративне законодавство та фінансове законодавство. Можливо, річ у тому, що на початках праці в Університеті Л. фон Білінський був також викладачем-суплентом управлінського законодавства. Викладав німецькою мовою⁶. Серед курсів – «Національна економіка», «Австрійське адміністративне законодавство: автономний управлінський організм представлених у Державній Раді королівств і земель, з особливим наголосом на самоуправлінні Галичини», «Система науки

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I-II; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

² Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1917/1918, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1902/1903, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1915/1916, I-II – 1917/1918, I-II.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1868/1869, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 117 (Особова справа Білінського Леона).

фінансів», репетиторій з науки фінансів, «Історія політичної економії»¹. Професура Л. фон Білінського за своєю предметною сферою відрізнялася від його доцентури, охоплюючи політичну економію. До початку 1890-х років він був ц.-к. звичайним публічним професором політичної економії².

Звичайним професором політичної економії став також доктор прав Владислав Охенковський (працював до останньої третини 1900-х років)³. Наприкінці 1880-х років габілітованим приватним доцентом суспільної економіки та державних фінансів став доктор прав Станіслав Гломбінський: від 1892/1893 н. р. – надзвичайний професор політичної економії, а від середини десятиліття – звичайний професор політичної економії⁴. На початку 1890-х років викладацький склад факультету поповнив доктор прав Владислав Пілят: спершу габілітований приватний доцент суспільної економіки, а від 1892/1893 н. р. – габілітований приватний доцент політичної економії (тобто, відбулася зміна предметної сфери його *veniam legendi*). Викладав В. Пілят до початку 1910-х років⁵.

Середина попереднього десятиліття визначна появою на факультеті габілітованого приватного доцента політичної економії, доктора прав Яна Розвадовського⁶ та габілітованого приватного доцента філософії й методології суспільних наук, доктора філософії Станіслава Грабського (від 1909/1910 н. р. – звичайний професор політичної економії, викладав до середини 1910-х років)⁷. Роки звичайної професури С. Грабського збіглися з перебуванням у статусі почесного професора політичної економії, доктора прав Юзефа Мілевського⁸. В останній третині 1910-х років до розвитку наряду додалися приватний доцент політичної економії, доктор філософії Ян Рутковський⁹ і приватний доцент суспільної економії, доктор прав Тадеуш Бжеський¹⁰.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1868/1869, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203.

² Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1890/1891, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1892/1893, I-II – 1907/1908, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1889/1890, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1891/1892, I-II – 1912/1913, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 871 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і деканатами факультетів про складання програми лекцій, термінах імастрикуляції, початку та закінчення навчального року, 1891–1892).

⁶ Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 126.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I-II – 1914/1915, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 126.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I-II – 1914/1915, I-II.

⁹ Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I-II – 1917/1918, I-II.

¹⁰ Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I-II – 1917/1918, I-II.

Фінансове право, торговельне та вексельне право

Наприкінці 1840-х років і до середини наступного десятиліття в Університеті, як уже зазначалося, викладав ц.-к. звичайний публічний професор старого польського цивільного права, торговельного і вексельного права та цивільного провадження, доктор прав Йоганн Шольц¹. Серед його курсів були «Австрійське торговельне та вексельне право», «Інститут відкритих книг»².

До першої половини наступного десятиліття ц.-к. звичайним публічним професором статистики й австрійського фінансового законодавства, як уже згадувалося, був доктор прав Альбін Гаммер³. Його курси, зокрема тематично, охоплювали «Прямі податки», «Австрійське пряме оподаткування», «Австрійське фінансове право», «Австрійське фінансове законодавство»⁴.

На середину 1850-х років й упродовж подальшого десятиліття ц.-к. звичайним публічним професором цивільного судового провадження, австрійського торговельного і вексельного права та австрійського фінансового права був доктор прав Анджей Горак, колишній президент державно-правової та адміністративної екзаменаційної комісії Оломоуца⁵. Він читав у Львівському університеті такі курси: «Фінансове законодавство», «Австрійське фінансове законодавство», «Австрійське торговельне і вексельне право», «Ведення справ про опіку, кураторство, усиновлення та узаконення», «Сутність лена (феода) в історично-правовому відношенні»⁶.

Характеризований напрям у другій половині 1860-х років представляв і ц.-к. звичайний публічний професор цивільного судового провадження та австрійського торговельного і вексельного права, доктор прав Еуген лицар фон Мор (фон Мор цу Морберг і Зунег). Читав курс «Торговельне та вексельне право»⁷.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1854/1855, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1854/1855, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 59.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1854/1855, I–II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1854/1855, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 11; оп. 6, спр. 59.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I–II – 1864/1865, I–II.

⁶ Ordnung der Verlesungen, 1855/1856, I–II – 1864/1865, I–II.

⁷ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1864/1865, I–II – 1870/1871, I–II; Ordnung der Verlesungen, 1864/1865, I–II – 1870/1871, I–II.

Від 1864/1865 н. р. ц.-к. надзвичайним публічним професором австрійського фінансового законодавства став доктор прав, філософії і вільних мистецтв Йоганн Байер, колишній ц.-к. звичайний публічний професор австрійського фінансового і політичного законодавства Правової академії Германштадта і Пресбурга¹. Й. Байер викладав курси «Австрійське політичне законодавство», «Загальне фінансове законодавство», «Австрійське фінансове законодавство», «Австрійське загальне фінансове законодавство», «Загальне фінансове законодавство з оглядом науки фінансів», «Митний і державний монопольний порядок згідно з чинним законодавством», «Непрямі податки», «Прямі податки та їх реформа», «Конституція громади Галичини згідно із законом від 12 серпня 1866 р.», «Заходи австрійського уряду для сприяння фізичному і розумовому розвитку громадян», «Закон від 5 березня 1862 р. для регулювання громад»².

Від 1870/1871 н. р., як уже йшлося, ц.-к. звичайним публічним професором історії німецької держави і права та загального німецького приватного права, австрійського фінансового законодавства став доктор прав і філософії Едвард Буль³. До початку 1880-х років він був професором-суплентом австрійського фінансового законодавства⁴.

У другій половині 1910-х років представлений Є. Міхальським напрям фінансового права тоді ж розвивав у Львівському університеті доктор прав Ігнацій Вайнфельд – приватний доцент австрійського фінансового права⁵. А наприкінці XIX – на початку XX ст. габілітованим приватним доцентом австрійського фінансового права на факультеті був доктор прав Рудольф Роля Рожицький⁶.

Другу частину означеного напрямку представляли: доцент науки про державні розрахунки (польською мовою), від 1883/1884 н. р. – габілітований приватний доцент державних фінансів Теодор Кульчицький (викладав до останньої третини 1880-х років)⁷; суплент державних фінансів, від 1888/1889 н. р. – приватний доцент державних фінансів Антоній Черний (викладав від середини 1880-х до останньої третини 1890-х років)⁸; суплент

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1864/1865, I-II – 1868/1869, I-II.

² Ordnung der Verlesungen, 1864/1865, I-II – 1868/1869, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 203.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1882/1883, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I-II – 1917/1918, I-II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I-II – 1902/1903, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 3; спр. 37.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1887/1888, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 798.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1885/1886, I-II – 1897/1898, I-II.

державних фінансів Тадеуш Ключік (згодом – Ключік-Ожеховський, від середини 1910-х років – Ожеховський) (викладав від кінця 1890-х років)¹.

Від кінця 1860-х років в Університеті працював габілітований приватний доцент австрійського торговельного та вексельного права, доктор права Леонард П'єнтак: від початку 1870-х років – ц.-к. надзвичайний публічний професор австрійського торговельного та вексельного права (польською мовою)². Викладав курс «Австрійське торговельне та вексельне право»³. Пізніше Л. П'єнтак став звичайним професором римського права та австрійського торговельного і вексельного права⁴. Від початку ХХ ст. в Університеті викладав доктор прав Александер Долінський: від 1903/1904 н. р. – надзвичайний професор торговельного та вексельного права, габілітований приватний доцент австрійського цивільного права; 1909/1910 н. р. – звичайний професор торговельного і вексельного права, приватний доцент австрійського цивільного права. Додамо, що викладати у Львівському університеті А. Долінський розпочав у середині 1890-х років, як габілітований приватний доцент австрійського приватного права⁵.

Гірниче право

У другій половині 1850-х років в Університеті викладав ц.-к. камеральний окружний комісар Йозеф Маутнер, як приватний доцент австрійського гірничого права⁶. Читав курс «Австрійське гірниче право»⁷. Курс «Загальне австрійське гірниче право» свого часу читали Ф. Бішофф, «Австрійське гірниче право» – Є. Фангор та Й. Байер⁸. На початку 1860-х років, як уже зазначалося, в Університеті викладав доктор права Юліан Дунаєвський –

¹ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I–II – 1870/1871, I–II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1870/1871, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1898/1899, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I–II – 1917/1918, I–II.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I–II – 1859/1860, I–II.

⁷ Ordnung der Verlesungen, 1855/1856, I–II – 1859/1860, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 179; спр. 196.

⁸ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II.

ц.-к. звичайний публічний професор адміністративного права, гірничого права та політичної економії, серед курсів якого був предмет «Австрійське гірниче право»¹.

Судова медицина

За розпорядженням Міністерства освіти і віросповідань від 17 грудня 1850 р. судову фармакологію для студентів-правників викладав («за дорученням») професор судової фармакології медично-хірургічних студій Львівського університету, доктор медицини і хірургії, мігістр акушерства Франц де Пауля Гатчер. Від 1853/1854 н. р. він був уже надзвичайним публічним професором судової медицини право- і державознавчого факультету та судової фармакології медично-хірургічних студій. Додамо, що Ф. де Пауля Гатчер був судовим лікарем львівського ц.-к. земельного суду, членом колегії медичного факультету Віденського університету, а також багатьох наукових товариств, зокрема й членом постійної медичної комісії Львова. Цікаво, що від 1855/1856 н. р., попри те, що й надалі був ц.-к. надзвичайним професором судової медицини право- і державознавчого факультету та вже ц.-к. звичайним публічним професором судової фармакології медично-хірургічних студій Львівського університету, Ф. де Пауля Гатчер входив лише до навчальної колегії право- і державознавчого факультету (можливо, тому, що за основним місцем праці належав усе ж до медично-хірургічних студій)².

Для студентів-правників Ф. де Пауля Гатчер викладав такі курси: «Судова медицина», «Судова медицина для юристів з практичними демонстраціями», «Судова медицина з практичними демонстраціями», «Медичний нагляд зі спеціальним оглядом відповідного австрійського законодавства», «Розслідування дитячих вбивств», «Рятувальні заходи при уявних смертях і раптових небезпеках для життя», «Історію диявола, чортівні та процесів над відьмами: психологічне і культурно-історичне дослідження». Окрім того, проводив практичні заняття: хімічні дослідження зі сфери судової та поліційної медицини, колегіальний практикум із судової медицини на тему «Епідемічні та ендемічні хвороби, їхня історія та законні засоби боротьби з ними» тощо³.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1860/1861, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 7.

³ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 6, спр. 59; спр. 203.

До початку 1890-х років у межах напрямку «Судова медицина» для студентів-правників викладав доктор медицини та хірургії, магістр акушерства Льонгін Фейгель – габілітований приватний доцент судової медицини, від 1883/1884 н. р. – ц.-к. надзвичайний публічний професор судової медицини¹. У середині 1890-х років заступником професора судової медицини на факультеті був доктор усіх медичних наук Леон Вахгольц². Вказаний напрям розвивав професор медичного факультету Владзімеж Серадський.

Наведемо перелік курсів, які викладали студентам юридичного факультету на зламі ХІХ–ХХ ст.³

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1899/1900, I	
Л. П'єнтак	Історія та інституції римського права
М. Хлямтач	Історія та інституції римського права
С. Шаховський	Цивільний римський процес
А. Янович	Історія джерел цивільного німецького права
С. Шаховський	Римське спадкове право
В. Абрагам	Церковне право
Г. Рошковський	Історія філософії права
Е. Тіль	Система австрійського приватного права, зокрема загальна наука та речове право
С. Дністрянський	Австрійське право приватне
Щ. Гризецький	Австрійське кримінальне право
П. Стебельський	Австрійське право карне
В. Охенковський	Лекція зі суспільної економії
С. Гломбінський	Суспільна економіка
А. Балясітс	Цивільна процедура
Л. П'єнтак	Австрійське торговельне право
Т. Пілят	Австрійське адміністративне право зі вступним викладом основ адміністрації
С. Стажинський	Загальне та австрійське політичне право
Г. Рошковський	Енциклопедія юридичних і політичних наук
О. Бальцер	Історія устрою Польщі

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1891/1892, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 871.

² Skład Uniwersytetu, 1894/1895, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 214 (Особова справа Вахгольца Леона).

³ Укладено за: Program wykładów, 1899/1900, I–II.

В. Абрагам	Церковне майнове право
С. Гломбінський	Австрійське гірниче право
В. Пілят	Про соціальне питання
А. Долінський	Австрійське іпотечне право
А. Віняж	Польське приватне право у середні віки
М. Хлямтач	Репетиторій з римського права
Р. Рожицький	Австрійське фінансове право
Т. Ключік	Головні принципи державних розрахунків, засновані на науках суспільної економіки та фінансів, та головні засади подвійної бухгалтерії
Л. П'єнтак	Семінар з римського права
Т. Пілят	Адміністративний семінар
Г. Рошковський	Семінар з міжнародного права
О. Бальцер	Семінар з польського права
В. Абрагам	Семінар з церковного права
Щ. Гризецький	Криміналістичний семінар
В. Охенковський	Вищий семінар з економіки та фінансів
В. Охенковський	Семінар з економіки для початківців
С. Гломбінський	Економічний семінар
1899/1900, II	
М. Хлямтач	Пандекта (частина загальна та зобов'язання)
С. Шаховський	Пандекта: речове та сімейне право
А. Янович	Історія та система німецького приватного права
В. Абрагам	Церковне право
О. Бальцер	Історія державного устрою Австрії
Т. Пілят	Статистика Австро-Угорської монархії у порівнянні з іншими державами
Е. Тіль	Австрійське приватне право (наука про зобов'язання)
Е. Тіль	Австрійське приватне право (шлюбне право разом зі шлюбним майновим правом)
С. Дністрянський	Австрійське право приватне
Щ. Гризецький	Австрійське кримінальне провадження
П. Стебельський	Австрійське поступоване карне
С. Гломбінський	Економічна політика
А. Балясітс	Цивільна процедура
В. Охендовський	Наука фінансів
Т. Пілят	Австрійське аграрне законодавство
А. Янович	Історія німецького кримінального права та судового провадження
Г. Рошковський	Міжнародне право

Г. Рошковський	Право війни зі спеціальним оглядом рішень конференції в Гаазі
О. Бальцер	Польське судове провадження
В. Абрагам	Канонічне шлюбне право у порівнянні з австрійським правом
Щ. Гризецький	Наука про в'язниці
С. Стажинський	Загальна наука про державу
С. Стажинський	Про союзи держав зі спеціальним оглядом відношення Австрії до Угорщини
С. Гломбінський	Польські економісти
А. Долінський	Репетиторій з австрійського приватного права
А. Віняж	Законодавство Казимира Великого
М. Хлямгач	Репетиторій з римського права
Р. Рожицький	Австрійське фінансове право
В. Серадський	Основи судової психопатології (для студентів юридичного факультету)
Т. Ключік	Наука про державні розрахунки у країнах, які представлені у державній раді і для спільних справ Австро-Угорської монархії
Т. Пілят	Адміністративний та статистичний семінар
А. Балясітс	Теоретичні і практичні семінарські вправи з ділянки примусового виконання
А. Янович	Семінар з німецького права
О. Бальцер	Семінар з польського права
В. Абрагам	Семінар з церковного права
С. Стажинський	Семінар з політичного права
В. Охенковський	Вищий семінар з економіки та фінансів
В. Охенковський	Економічний семінар для початківців
С. Гломбінський	Економічний семінар

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 4.2.

Структура юридичного факультету впродовж 1849–1918 рр. зазнавала трансформацій, що проявилось, зокрема, у змінах назв підрозділу: право-і державознавчий факультет, факультет права та адміністрації, факультет права та політичних наук.

Особливістю діяльності факультету на першому етапі характеризованого періоду було те, що його викладачі, за традицією попередніх років, могли поєднувати у предметній сфері своїх звань низку наук, які належали до різних навчально-наукових напрямів. Натомість згодом бачимо появу викладачів, предметна сфера яких є досить вузькою.

Крім того, у структурі факультету з'явилося чимало доцентур, які підсилили існуючі напрями, або ж уконституювали нові. Відтак, доценти

з часом ставали професорами, зумовлюючи появу нових професорських кафедр, або ж залишалися доцентами з титулами професорів.

Загалом, упродовж характеризованого періоду на юридичному факультеті Львівського університету можна говорити про існування таких напрямів:

1) філософія права, право націй та міжнародне право, державне та політичне право (представники різних його частин – Е. Гербст, Ф. Рульф, Ф. Бішофф, Г. Бруннер, Г. Рошковський, З. Цибіховський, Щ. Грizeцький, С. Стажинський, Е. Дубанович);

2) історія держави і права (Ф. Бішофф, Г. Бруннер, Е. Буль, А. Янович, С. Зборовський, Є. Фангор, О. Бальцер, А. Віняж, М. Бобжинський, П. Домбковський, А. Гальбан);

3) римське право (Ф. Коттер, Й. Зельонацький, Ф. Жрудловський, Л. П'єнтак, І. Кошембар-Лисковський, С. Шаховський, Л. Пінінський, М. Хлямтач);

4) канонічне та церковне право (Ф. Коттер, Ф. Пуше, О. Мор, Е. Рітнер, Ю. Кашніца, В. Абрагам);

5) приватне право (Є. Фангор, Ф. Жрудловський, О. Огоновський, С. Дністрянський, Е. Тіль, А. Долінський);

6) цивільне право і процес (Є. Фангор, Й. Шольц, А. Горак, О. Мор, М. Кабат, О. Лопушанський, А. Балясітс, А. Янович, К. Стефко, В. Вергановський, М. Аллерганд, Р. Льоншан де Бер'є, С. Шаховський);

7) кримінальне право і процес (Е. Гербст, Ф. Рульф, В. Сроковський, І. Добрянський, Й. Моссінг, Щ. Грizeцький, П. Стебельський, А. Гек, В. Острожинський, Ю. Макаревич, Я. Пайгерт, Ю. К. Новотний, Л. Пінінський);

8) адміністративне право, статистика, економічні та суспільні науки (різні складові напряму представляли Я. Пазд'єра, А. Гаммер, А. Мацейовський, Ю. Дунаєвський, Й. Коппель, Й. Шротт, З. Штайнер, Я. Гончік, Т. Кульчицький, Т. Пілят, Ю. Бузек, Є. Міхальський, Л. Білінський, В. Охенковський, В. Пілят, Я. Розвадовський, С. Грабський, Ю. Мілевський, Я. Рутковський, Т. Бжеський);

9) фінансове право, торговельне та вексельне право (Й. Шольц, А. Гаммер, А. Горак, О. Мор, Е. Буль, Є. Міхальський, І. Вайнфельд, Р. Рожицький), Т. Кульчицький, А. Черний, Т. Ключік-Ожеховський, Л. П'єнтак, А. Долінський);

10) гірниче право (Й. Маутнер, Ф. Бішофф, Є. Фангор, Й. Байер, Ю. Дунаєвський);

11)судова медицина (Ф. де Пауля Гатчер. Л. Фейгель, Л. Вахгольц, В. Серадський).

Отже, юридичний факультет Львівського університет став основою для розвитку різноманітних напрямів юридичних та економічних наук, а його викладачів у характеризований період представляли дві генерації – старіша, котра тяжіла до попереднього періоду, та нова, котра, зважаючи на нововведення у навчальному процесі, розпочала формувати свої наукові школи. За національним складом більшість викладачів юридичного факультету були поляками; низку професорських кафедр і доцентур посідали українці; на факультеті продовжували працювати й німецькомовні професори.

Висновки до розділу 4

Аналіз розвитку навчально-наукових напрямів на теологічному та юридичному факультетах Львівського університету впродовж 1849–1918 рр. крізь призму їх професорсько-викладацького складу засвідчив, що обидва факультети, спрямовані на забезпечення потреб суспільства, розвивалися шляхом зміцнення своєї структури завдяки збільшенню кількості доцентур, відтак – професорських кафедр. Саме завдяки цьому розвивалися вже існуючі навчально-наукові напрями та виникали нові.

На відміну від юридичного факультету, на теологічному факультеті велике значення мали й посади ад'юнктів, а також педагогічна складова.

Курси, які викладали на цих факультетах, мали чітке переважно практичне спрямування. Обидва факультети пов'язував напрям «Канонічне та церковне право», проте у межах різних підрозділів він мав свою специфіку.

Розділ 5

МЕДИЧНІ, ПРИРОДНИЧІ ТА ТОЧНІ НАУКИ ЯК НАВЧАЛЬНО-НАУКОВІ НАПРЯМИ (1849-1918): СТРУКТУРНИЙ, ПЕРСОНАЛЬНИЙ ТА ОСВІТНІЙ ВИМІРИ

5.1. Медичні науки

На середину XIX ст. у Львівському університеті діяли медично-хірургічні студії, створені на базі ліквідованого у 1805 р. медичного факультету. У досліджуваний період їх почергово очолювали директори:

- до початку 1860-х років – доктор медицини Карл Ігнацій Штранський, ц.-к. губернський і земельний медичний радник, ректор-емерит Львівського університету, лицар Ордена Франца Йосифа, член-кореспондент Віденського товариства лікарів¹;
- до середини 1860-х років – доктор медицини Едвард Келлерманн, ц.-к. радник і земельний медичний радник, лицар Ордена Франца Йосифа, почесний громадянин Тарнова і Зальцбурга²;
- 1865/1866 н. р. – на час вакантності посади директора студій, його обов'язки виконував сеньйор, ц.-к. звичайний публічний професор, доктор медицини та хірургії Карл Нагель, член ц.-к. постійної земельної медичної комісії, член Віденського товариства лікарів та Спілки лікарів Львова³;
- до середини 1870-х років – доктор медицини та магістр акушерства Ігнац Рессіг, ц.-к. медичний і ц.-к. земельний медичний радник, президент постійної земельної медичної комісії, член-кореспондент

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1854/1855, I-II – 1860/1861, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I-II – 1864/1865, I-II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1865/1866, I-II.

Віденського товариства лікарів, член Спілки лікарів Львова, лицар Ордена Франца Йосифа, почесний громадянин Стрия¹.

Особливості розвитку навчально-наукових напрямів у межах медично-хірургічних студій полягали в тому, що той самий викладач міг відповідати за курси з дисциплін, що представляли різні напрями (яскравий приклад – професор Ігнацій Вікторин Гавранек). Натомість після відновлення 1894 р. діяльності медичного факультету Львівського університету маємо становлення навчально-наукових напрямів із досить чіткими предметними межами. Наголосимо й на тому, що після ліквідації медично-хірургічних студій і до початку роботи медичного факультету минуло чимало часу, впродовж якого медичні науки розвивалися лише частково – на філософському факультеті.

Охарактеризуємо навчально-наукові напрями медичного спрямування впродовж середини XIX – початку XX ст.

Медичні фізика, хімія та ботаніка, фармакологія та фармакогнозія

На середину XIX ст. у Львівському університеті був уживаним термін «підготовчі медично-хірургічні науки», до яких належали медичні фізика, хімія та ботаніка. Посада професора/викладача цих наук була вакантною, а як суплент за них відповідав Франц Ляутнер, ц.-к. звичайний публічний професор епідеміології та ветеринарного нагляду, доктор медицини, магістр акушерства і ветеринарії. Він також був сеньйором медично-хірургічних студій, членом ц.-к. Галицького сільськогосподарського товариства, ординарієм Греко-католицької генеральної семінарії². Серед курсів Ф. Ляутнера були «Загальна і медична фізика», «Медична хімія», «Медична ботаніка», «Епідеміологія і ветеринарний нагляд». Він також проводив «ботанічні екскурсії» зі студентами ботаніки³. Зазначимо, що предмет «Загальна і медична фізика» згодом читав ц.-к. звичайний публічний професор анатомії Юліус фон Плянер⁴, а дисципліни «Загальна і медична фізика» та «Епідеміологія і ветеринарний нагляд» – професор-суплент

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1866/1867, I–II – 1870/1871.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II – 1860/1861, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

³ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1860/1861, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122 (Програма лекцій медично-хірургічних студій на 1855/1856 н. р.).

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1863/1864, I–II – 1870/1871, I–II.

епідеміології і ветеринарного нагляду Франц Гатчер¹ (у цьому контексті зазначимо й те, що ветеринарія загалом була представлена в Університеті лише від кінця XIX ст. Розвивав цей напрям доцент ветеринарії, доктор усіх медичних наук Юзеф Шпільман, який викладав також на філософському факультеті²).

Наприкінці 1860-х років медичну хімію та медичну ботаніку для студентів медично-хірургічних студій викладали професори філософського факультету – Едвард Ліннеман («Медична хімія») та Адольф Вайс («Медична ботаніка»)³.

У 1896/1897 н. р. на медичному факультеті розпочалося становлення медичної хімії як окремого навчально-наукового напрямку, який розвивав звичайний професор медичної хімії, доктор медицини і філософії (доктор усіх медичних наук і філософії) Владислав Немілович (викладав до кінця першої третини 1900-х років)⁴. У 1904/1905 н. р. звичайним професором медичної хімії став доктор усіх медичних наук і філософії Станіслав Бондзинський, який від кінця XIX ст. був надзвичайним професором гігієни⁵. В останній третині 1900-х років напрям підсилив габілітований приватний доцент медичної хімії, доктор усіх медичних наук Стефан Домбровський, який працював асистентом університетського закладу медичної хімії⁶.

Наголосимо, що викладацька діяльність В. Неміловича у Львівському університеті розпочалася на філософському факультеті: на початку 1890-х років він став його надзвичайним професором фармакогнозії (працював до 1895/1896 н. р.)⁷. До того цю науку розвивав доктор медицини та хірургії, магістр акушерства та окулістики Ігнацій Вікторин Гавранек: емеритований професор теоретичної медицини та окулістики, фармакогнозії та фармакології при ліквідованих медично-хірургічних студіях (викладаючи

¹ Akademesche Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I–II – 1870/1871, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1896/1897, I–II – 1903/1904, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26 (Програма лекцій на зимове півріччя 1897/1898 н. р.); спр. 27 (Програма лекцій на літнє півріччя 1897/1898 н. р.).

⁵ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I–II – 1917/1918, I–II. Докладніше див.: Зіменковський, Владзімірська, Лесик, Калинюк, Різничок, «Історичні та наукові етапи становлення кафедри фармацевтичної, органічної та біоорганічної хімії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького», 3–11;

⁷ Skład Uniwersytetu, 1891/1892, I–II – 1895/1896, I–II.

на них, читав курси «Фармакогнозія», «Загальна і спеціальна фізіологія людини та фармакогнозія», «Загальна і спеціальна фізіологія, загальна патологія і фармакогнозія», «Фармакологія, фармацевтичне товаровознавство, рецептура і дієтика»¹⁾, на початку 1880-х років – доцент фармакогнозії на філософському факультеті²⁾. Після І. Гавранека, у межах філософського факультету цю царину медичних наук продовжив розвивати доктор філософії, магістр фармації Мечислав Дунін Вонсович: від початку 1880-х років й упродовж десятиліття – приватний доцент фармакології³⁾.

Становлення регулярної університетської фармацевтичної освіти у Львові відбулося лише в середині ХІХ ст. Зокрема, у 1853 р. цар Франц Йосиф І видав розпорядження про створення фармацевтичних студій (відділення, курсу) з дворічною програмою навчання при філософському факультеті Університету. Викладання на них природничих дисциплін забезпечували професори філософського факультету, а медичних – відповідно, професори медично-хірургічних студій⁴⁾. Так, на фармацевтичних студіях викладали експериментальну фізику, хімію, зокрема, загальну неорганічну хімію, експериментальну неорганічну хімію, органічну хімію, мінералогію, фармацевтичну хімію, загальну зоологію, загальну ботаніку, фармакогнозію, а також проводили т. зв. практично-хімічні вправи у лабораторії⁵⁾.

Новий етап у розвитку фармакології та фармакогнозії розпочався з відновленням повноцінної діяльності медичного факультету Університету. Тоді звичайним професором фармакології та фармакогнозії став доктор медицини і філософії Вацлав Соберанський, який викладав до початку ХХ ст.⁶⁾. Після нього звичайним професором фармакології

¹⁾ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

²⁾ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II.

³⁾ Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I–II – 1890/1891, I–II.

⁴⁾ Сув'язь поколінь. Фармацевтичний факультет, 44.

⁵⁾ Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I–II – 1869/1870, I–II; Різничок, «Особливості дидактичної системи підготовки фармацевтів у Львівському університеті у 1784–1853 рр.», 280–291; Різничок, «Фармацевтичне відділення Львівського університету: історія заснування, освітня та наукова діяльність», 142–152; Зіменковський, Калинюк, Лесик, Різничок, Терещук, Терещук, Сув'язь поколінь. Фармацевтичний факультет Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1853–2009 (Львів, 2009); За роками роки ... до 160-річчя фармацевтичного факультету Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1853–2013, за ред. Б. Зіменковського (Львів, 2013).

⁶⁾ Skład Uniwersytetu, 1896/1897, I–II – 1901/1902, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 3; спр. 37; оп. 10, спр. 26; спр. 27.

та фармакогнозії став доктор усіх медичних наук Леон Попельський¹.

Від середини 1900-х років у Львівському університеті габілітувалися троє доцентів, які представляли характеризований напрям: доктор усіх медичних наук Єжи Модраковський – габілітований приватний доцент фармакогнозії та фармакології, від 1913/1914 н. р. – з титулом надзвичайного професора²; доктор усіх медичних наук Ян Прушинський – габілітований приватний доцент фармакології³; доктор усіх медичних наук Владислав Мазуркевич – габілітований приватний доцент фармакогнозії, а від 1915/1916 н. р. – надзвичайний професор фармакогнозії⁴.

Анатомія, гістологія та ембріологія

До одного з перших представників зазначеного напрямку цього етапу австрійського періоду історії Львівського університету можна зарахувати ц.-к. звичайного публічного професора, доктора медицини та магістра акушерства Крістіана Августа Фойгта, який викладав у першій половині 1850-х років⁵. Тематика його курсів така: «Анатомія людини з оглядом фізіологічної будови та обґрунтуванням практичного застосування: нутрощі, судини, нерви»; «Анатомія людини з оглядом фізіологічної будови та обґрунтуванням практичного застосування: загальна анатомія, кості та зв'язки, м'язи); «Топографічна анатомія з практичними демонстраціями на трупах»⁶.

Від середини 1850-х років й до початку наступного десятиліття ц.-к. звичайним публічним професором анатомії у Львівському університеті був доктор медицини та хірургії Юліус фон Плянер, член Віденського товариства лікарів⁷. Він відповідав за курси «Анатомія людини: нутрощі, нерви та судини», «Анатомія людини з оглядом фізіологічної будови та обґрунтуванням практичного застосування: загальна анатомія, кості та зв'язки, м'язи)», «Топографічна анатомія у зв'язку з її практичним медично-хірургічним застосуванням», «Загальна патологічна анатомія з

¹ Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I-II – 1917/1918, I-II.

² Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 126.

³ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1911/1912, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1854/1855, I-II.

⁶ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1854/1855, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

⁷ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I-II – 1860/1861, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

демонстраціями і практичними вправами» та «Спеціальна патологічна анатомія з демонстраціями і практичними вправами»¹.

Після Ю. фон Плянера ц.-к. звичайним публічним професором анатомії у Львівському університеті став хірург, посідач королівського грецького ордена Спасителя, член багатьох наукових товариств, зокрема – Віденського товариства лікарів та Королівського медичного товариства в Афінах, доктор медицини та хірургії, магістр акушерства Ернст Ректоржик². Як професор-суплент він викладав предмети «Анатомія людини: загальна анатомія, кості та зв'язки, м'язи», «Топографічна анатомія у зв'язку з її практичним медично-хірургічним застосуванням», «Патологічна анатомія», «Загальна і медична фізика»³.

Курси «Анатомія людини з оглядом фізіологічної будови та обґрунтуванням практичного застосування: вивчення нутрощів, судин, нервів» та «Топографічна анатомія разом з практичними демонстраціями на трупах» викладав і К. Негель⁴.

Як бачимо з тематики лекцій зазначених професорів, у середині–другій третині ХІХ ст. не було чіткого поділу у викладанні анатомії (її описової частини) та патологічної анатомії, він намітився згодом і усталився від кінця століття.

Після ліквідації медично-хірургічних студій у межах філософського факультету до 1894 р. доцентом анатомії людського тіла працював доктор філософії і медицини, згодом – доктор усіх медичних наук Генрик Кадий⁵. Як звичайний професор описової анатомії він став першим викладачем відновленого медичного факультету (викладав до 1912/1913 н. р.)⁶. Від 1913/1914 н. р. звичайним професором описової анатомії став доктор усіх медичних наук Юзеф Марковський, який від середини 1900-х років був габілітованим приватним доцентом описової анатомії⁷. Ще на початку ХХ ст. габілітованим приватним доцентом мікроскопової анатомії нервової системи став доктор усіх медичних наук Густав Бікелес. Від 1906/1907 н. р. він був доцентом із титулом надзвичайного професора, а через десять років –

¹ Ordnung der Verlesungen, 1855/1856, I-II – 1864/1865, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1864/1865, I-II – 1870/1871, I-II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1863/1864, I-II – 1870/1871, I-II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1882/1883, I-II – 1893/1894, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I-II – 1912/1913, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26; спр. 27.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 126.

доцентом із титулом звичайного професора¹. У контексті характеризованого напряму не можна оминати увагою й доктора усіх медичних наук і доктора філософії Едварда Лота: від середини 1910-х років – приватного доцента анатомії людини та антропології².

Від 1896 р. другу частину характеризованого напряму представляв доктор медицини (доктор усіх медичних наук) Владислав Шимонович, надзвичайний професор гістології та ембріології, від 1903/1904 н. р. – звичайний професор гістології та ембріології³. А від середини 1910-х років його підсилив доктор усіх медичних наук, кандидат природничих наук Мечислав Конопацький, приватний доцент ембріології⁴.

Фізіологія

На медично-хірургічних студіях курси «Загальна і спеціальна фізіологія людини та фармакогнозія», «Загальна і спеціальна фізіологія, загальна патологія і фармакогнозія» та «Загальна і спеціальна фізіологія, загальна патологія» читав ц.-к. звичайний публічний професор медично-теоретичних студій (теоретичної медицини для хірургів) І. Гавранек⁵. Тож фізіологія, як самостійний навчально-науковий напрям, тоді не розвивалася.

Після ліквідації медично-хірургічних студій і до початку повноцінної діяльності медичного факультету доцентом фізіології людини на філософському факультеті впродовж 1890/1891–1896/1897 навчальних років був доктор усіх медичних наук Густав Пьотровський⁶.

Першим професором фізіології відновленого медичного факультету Львівського університету став доктор медицини (доктор усіх медичних наук) Адольф Бек. У 1895/1896 н. р. його номінували надзвичайним професором фізіології, а 1897/1898 н. р. – звичайним професором фізіології⁷. Від останньої

¹ Skład Uniwersytetu, 1900/1901, I-II – 1917/1918, I-II.

² Skład Uniwersytetu, 1915/1916, I-II – 1917/1918, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1896/1897, I-II – 1917/1918, I-II; Владислав Шимонович – визначний львівський гістолог, керівник кафедри гістології та ембріології Львівського університету: біобібліографічний покажчик, уклад. М. Надрага, С. Васільєва, О. Кріль; наук. ред. О. Луцик (Львів, 2016); Луцик, Надрага, «Владислав Шимонович організатор і перший керівник кафедри гістології та ембріології Львівського університету», 213–217.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1915/1916, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1890/1891, I-II – 1896/1897, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I-II – 1917/1918, I-II. Докладніше див.: Науковий портрет Адольфа Бека – фундатора львівської наукової школи фізіологів. (До

третини 1890-х років габілітованим приватним доцентом фізіології на медичному факультеті був доктор усіх медичних наук Г. Пьотровський¹.

Патологічна анатомія, патологія, терапія внутрішніх хвороб, внутрішня медицина

До середини 1850-х років курси «Спеціальна медична патологія і терапія разом із польовими медично-практичними заняттями» та «Патолого-анатомічні справи на трупах»² викладав ц.-к. звичайний публічний професор, доктор медицини та магістр акушерства і офтальмології Пауль Йозеф Горачек³. У 1854/1855 н. р. «Патолого-анатомічні дослідження на трупах» у присутності студентів III курсу в морзі Загальної лікарні Львова проводив викладач-суплент доктор Франц Зерда, який викладав також курс «Спеціальна медична патологія і терапія разом з польовими медично-практичними заняттями»⁴. У 1855/1856 н. р. ті самі курси («Спеціальна медична патологія і терапія разом з польовими медично-практичними заняттями», «Патолого-анатомічні заняття на трупах»⁵) викладав ц.-к. звичайний публічний професор спеціальної медичної патології, терапії та медичної клініки, перший лікар Загальної лікарні Львова, доктор медицини та хірургії, магістр акушерства Адальберт Духек⁶.

У 1856/1857 н. р. викладачем-суплентом спеціальної медичної патології і терапії був професор Франц Гатчер (викладав курси «Патологічна анатомія», «Доповіді про спеціальну патологічну анатомію», «Патолого-анатомічні розтини трупів і казуїстика, у поєднанні з медично-клінічними заняттями»)⁷.

150-річчя від дня народження): біобібліографічний покажчик, уклад. С. Васільева, О. Кріль, М. Надрага, О. Заячківська, Р. Гжегоцький; наук. ред. М. Надрага (Львів, 2013); Заячківська, Світ Адольфа Бека очима Генрика Бека: цілком неофіційно (Львів, 2013); Коенен, Заячківська, Більський, «Науковий пріоритет А. Бека в нейрофізіології (до 135-річчя з дня народження А. Бека)», 105–109; Заячківська, Куенен, Гжегоцький, «Шляхетність у науці та житті: пам'яті фундатора львівської фізіологічної школи професора Адольфа Бека», 103–109; «Адольф Бек. Життєві феномени та методи їх дослідження», ред. О. Заячківська, 206–212.

¹ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I–II – 1903/1904, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26; спр. 27.

² Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1854/1855, I–II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II – 1854/1855, I–II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1854/1855, I–II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1855/1856, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I–II.

⁷ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1856/1857, I–II.

Від останньої третини 1850-х років курси «Спеціальна медична патологія і терапія разом із польовими медично-практичними заняттями» та «Патолого-анатомічні заняття на трупах» на медично-хірургічних студіях викладав ц.-к. звичайний публічний професор спеціальної медичної патології, терапії та медичної клініки, перший лікар терапевтичного відділення Загальної лікарні Львова, член Віденського товариства лікарів і Спілки галицьких лікарів, доктор медицини та хірургії Йозеф Фінгер¹. Додамо, що й серед курсів уже згаданого професора І. Гавранека складовою була патологія, зокрема: «Загальна та спеціальна патологія і терапія очних хвороб», «Загальна і спеціальна фізіологія, загальна патологія і фармакогнозія», «Загальна і спеціальна фізіологія, загальна патологія»². Дисципліну «Спеціальна медична патологія і терапія разом з польовими медично-практичними заняттями» викладав і К. Нагель³.

Від часу відновлення медичного факультету першу частину навчально-наукового напрямку представляв звичайний професор патологічної анатомії, доктор медицини (доктор усіх медичних наук) Анджей Обжут, який викладав від 1896/1897 н. р. й до початку 1910-х років⁴. Далі звичайним професором патологічної анатомії став доктор усіх медичних наук Здзіслав Дмоховський⁵. Окрім зазначених професорів, патологічну анатомію розвивали два приватні доценти, що працювали асистентами закладу патологічної анатомії Львівського університету: доктор усіх медичних наук Вітольд Новіцький, від 1909/1910 н. р. – габілітований приватний доцент патологічної анатомії, а від 1914/1915 н. р. – надзвичайний професор патологічної анатомії⁶, та доктор усіх медичних наук Ян Станіслав Горновський – від 1911/1912 н. р. габілітований приватний доцент патологічної анатомії, від 1914/1915 н. р. – титулований надзвичайний професор⁷. Як габілітований приватний доцент патологічної анатомії свою викладацьку кар'єру у Львівському університеті на початку ХХ ст. розпочинав і доктор усіх медичних наук Павел Кучера⁸.

Другу частину характеризованого напрямку від 1896/1897 н. р.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1857/1858, I-II – 1870/1871, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1857/1858, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 161.

² Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

³ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1896/1897, I-II – 1910/1911, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26; спр. 27.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I-II – 1917/1918, I-II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I-II – 1917/1918, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1911/1912, I-II – 1917/1918, I-II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1902/1903, I-II – 1917/1918, I-II.

представляв доктор медицини (доктор усіх медичних наук) Ян Прус, звичайний професор загальної та експериментальної патології¹. Упродовж десятиліття, починаючи з 1903/1904 н. р., на медичному факультеті викладав габілітований приватний доцент загальної та експериментальної патології (з 1908/1909 н. р. – вже як надзвичайний професор), доктор усіх медичних наук Едмунд Бернацький².

Другу і третю частини напряму представляв від 1897/1898 н. р. звичайний професор спеціальної патології і терапії внутрішніх хвороб, доктор усіх медичних наук Антоній Глюзінський³ та габілітований приватний доцент спеціальної патології і терапії внутрішніх хвороб, доктор медицини Оскар Відман (викладав лише до кінця XIX ст.)⁴. Відтак, можемо засвідчити появу низки приватних доцентів, які спеціалізувалися в означених галузях медицини: Юзеф Вічковський, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний доцент спеціальної патології і терапії внутрішніх хвороб (від 1905/1906 н. р. – із титулом надзвичайного професора)⁵; Мар'ян Франке, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний доцент спеціальної патології і терапії внутрішніх хвороб (від 1916/1917 н. р. – із титулом надзвичайного професора)⁶; Вінцентий Чернецький, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний доцент внутрішньої медицини, що від 1917/1918 н. р. змінив *veniam legendi*, працюючи як приватний доцент спеціальної патології і терапії внутрішніх хвороб⁷; Здзіслав Томашевський, доктор усіх медичних наук, приватний доцент патології і терапії внутрішніх хвороб⁸.

Внутрішню медицину від початку XX ст. представляли доктор усіх медичних наук Юліуш Марішлер, габілітований приватний доцент внутрішньої медицини (від 1911/1912 н. р. – із титулом надзвичайного професора), та доктор усіх медичних наук Роман Ренцький, габілітований приватний доцент внутрішньої медицини (від 1908/1909 н. р. – із титулом надзвичайного професора), а від 1911/1912 н. р. – надзвичайний професор внутрішньої медицини. У контексті цього напряму варто згадати доктора усіх медичних наук Едмунда Ковальського, що впродовж 1900-х –1910-х років

¹ Skład Uniwersytetu, 1896/1897, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26; спр. 27.

² Skład Uniwersytetu, 1903/1904, I-II – 1911/1912, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26; спр. 27.

³ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26; спр. 27.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1898/1899, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26; спр. 27.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1898/1899, I-II – 1917/1918, I-II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I-II – 1917/1918, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I-II – 1917/1918, I-II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1917/1918, I-II.

викладав на медичному факультеті як габілітований приватний доцент гідротерапії¹.

Хірургія

У середині ХІХ ст. й у наступні декілька десятиліть хірургію, як навчально-науковий напрям на медично-хірургічних студіях Львівського університету, розвивав ц.-к. звичайний публічний професор практичної хірургії, доктор медицини та хірургії Карл Нагель, який працював головним хірургом Загальної лікарні Львова². Головним його навчальним курсом, присвяченим хірургії, був предмет «Спеціальна хірургічна патологія і терапія, разом із навчанням операцій, інструментів і бандажів, польовими хірургічно-практичними польовими заняттями»³.

Навчання хірургічних операцій і накладення бандажних пов'язок, а також огляди хворих відбувалися під керівництвом асистентів хірургічної клініки (т. зв. клінічно-хірургічних асистентів), зокрема: доктора Кжечуновича⁴ та доктора Франца Зерди⁵ (1850-ті роки), доктора медицини та хірургії Карла Нісся⁶, доктора медицини та хірургії, магістра акушерства Йоганна Гофмокля⁷, доктора медицини та хірургії, магістра акушерства Йозефа Вайгеля⁸ (1860-ті роки), доктора медицини та хірургії, магістра акушерства Йоганна Шепаровича⁹ (кінець 1860-х – початок 1870-х років) та ін.

Новий етап у розвитку хірургії, як навчально-наукового напрямку у Львівському університеті, розпочався з відновленням повноцінної діяльності медичного факультету. До того ж, цей напрям в Університеті став одним із найсильніших у кадровому плані. Від 1897/1898 н. р. його представляв

¹ Skład Uniwersytetu, 1901/1902, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 3; спр. 37.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1853/1854, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1852/1853, I-II – 1853/1854, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 66; спр. 122.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1860/1861, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

⁷ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1867/1868, I-II.

⁸ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1868/1869, I-II.

⁹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

звичайний професор хірургії, доктор усіх медичних наук Людвік Ридигер¹, а також п'ять габілітованих приватних доцентів хірургії, четверо з яких згодом стали титулярними надзвичайними професорами або ж надзвичайними професорами: Антоній Габришевський, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний доцент хірургії (пропрацював до середини 1910-х років)²; Віктор Вер, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний доцент хірургії, від 1900/1901 н. р. – надзвичайний професор хірургії (пропрацював до середини 1900-х років)³; Гжегож Зембіцький, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний доцент хірургії, від 1903/1904 н. р. – із титулом надзвичайного професора (пропрацював до першої третини 1910-х років)⁴; Роман Баронч, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний доцент хірургії, від 1906/1907 н. р. – із титулом надзвичайного професора⁵; Гілярий Шрамм, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний доцент хірургії, від 1903/1904 н. р. – із титулом надзвичайного професора, від 1917/1918 н. р. – надзвичайний професор хірургії⁶.

У середині 1900-х років габілітованим приватним доцентом хірургії став доктор усіх медичних наук Максиміліан Герман. У 1909/1910 н. р. він став титулярним надзвичайним професором, а 1911/1912 н. р. – надзвичайним професором хірургії⁷.

Акушерство та гінекологія

Ще одним медичним навчально-науковим напрямом, доволі розвинутим у Львівському університеті на різних етапах австрійського періоду, було акушерство та гінекологія. До кінця першої третини 1850-х років його представляв доктор Фелікс Пфау, який викладав теоретичне акушерство, практичне акушерство та проводив заняття для початкуючих акушерок⁸.

Після нього, й до кінця 1860-х років, ц.-к. звичайним публічним професором теоретичного та практичного акушерства на медично-

¹ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26; спр. 27.

² Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1915/1916, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1904/1905, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1911/1912, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1917/1918, I-II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1917/1918, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I-II – 1917/1918, I-II.

⁸ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1853/1854, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1853/1854, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 80 (Навчальна програма Університету, 1853/1854).

хірургічних студіях Університету став доктор медицини та хірургії, магістр акушерства Фердинанд Вебер (від середини 1860-х років – Фердинанд Вебер лицар фон Ебенгоф). Він працював першим лікарем пологового відділення Загальної лікарні Львова, був членом Спілки лікарів Праги та Галицької спілки лікарів¹. Серед курсів Ф. Вебера (викладав їх польською і німецькою мовами) були: «Теоретичне акушерство», «Практичне акушерство», «Практичне акушерство для початкуючих акушерок», «Теоретично-практичні заняття з акушерства для кандидаток в акушерки», «Жіночі хвороби: теоретично-практичні заняття в Загальній лікарні». Наголосимо, що до частини занять з практичного акушерства, які під керівництвом Ф. Вебера відбувалися на базі Загальної лікарні Львова (тривали впродовж трьох місяців), допускали лише починаючих акушерів, які склали строгий іспит з хірургії².

Від кінця 1860-х років на медично-хірургічних студіях викладав й Едвард Жерерад лицар фон Фестенбург, доктор медицини та магістр акушерства, асистент пологового відділення і другий лікар Загальної лікарні Львова, член Спілки лікарів Львова³.

Після відновлення діяльності медичного факультету Львівського університету звичайним професором акушерства та гінекології від 1898/1899 н. р. став доктор усіх медичних наук Антоній Марс-Нога⁴, з ім'ям якого найтісніше пов'язаний розвиток цього напрямку наприкінці XIX – на початку XX ст. Відтак, в Університеті від 1899–1901 рр. почали роботу три габілітовані приватні доценти акушерства та гінекології:

- Францішек Косьмінський, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний доцент акушерства та гінекології, від 1906/1907 н. р. – із титулом надзвичайного професора, а від 1912/1913 н. р. – надзвичайний професор акушерства та гінекології⁵;
- Владислав Биліцький, доктор усіх медичних наук (доктор медицини, хірургії та магістр акушерства), габілітований приватний доцент акушерства та гінекології, від 1906/1907 н. р. – із титулом надзвичайного професора, від 1916/1917 н. р. – із титулом звичайного професора⁶;
- Адам Соловій, доктор усіх медичних наук, габілітований приватний

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1854/1855, I–II – 1869/1870, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1854/1855, I–II – 1869/1870, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I–II – 1870/1871, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1898/1899, I–II – 1917/1918, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

доцент акушерства та гінекології; від 1908/1909 н. р. – із титулом надзвичайного професора¹.

У середині 1910-х років приватним доцентом акушерства та гінекології став доктор усіх медичних наук Адам Чижевич².

Педіатрія

Цей навчально-науковий напрям наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. представляв як заступник професора педіатрії доктор усіх медичних наук Еміль Мерчинський³, згодом – доктор усіх медичних наук Ян Рачинський, який був надзвичайним професором педіатрії, від 1913/1914 н. р. – із титулом і характером звичайного професора⁴.

Гігієна

У 1887/1888 н. р. суплентом гігієни і соматології на філософському факультеті Львівського університету був доктор медицини Юзеф Мерунович⁵, доцентом гігієни і соматології до останньої третини 1900-х років працював доктор медицини Юзеф Шпільман⁶. Від початку ХХ ст. напрям представляв габілітований приватний доцент гігієни, доктор усіх медичних наук Казімеж Панек (ремунерований приватний доцент гігієни на філософському факультеті)⁷. У 1906/1907 н. р. надзвичайним професором гігієни (а незабаром й звичайним професором гігієни) став доктор усіх медичних наук Павел Кучера, який до того, нагадаємо, був габілітованим приватним доцентом патологічної анатомії (до 1906/1907 н. р.)⁸. Габілітованим приватним доцентом шкільної гігієни у першій половині 1910-х років був доктор усіх медичних наук Еугеніуш Вітольд Пясецький⁹. У контексті характеризованого напрямку не можна оминати й того, що на початку 1880-х років на філософському факультеті доктор медицини Є. В. Пясецький у статусі вчителя викладав гімнастику¹⁰.

¹ Skład Uniwersytetu, 1900/1901, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1779 (Особова справа Соловія Адама).

² Skład Uniwersytetu, 1915/1916, I-II – 1917/1918, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I-II – 1902/1903, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1887/1888, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 798.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1889/1890, I-II – 1906/1907, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 126.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 126.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1902/1903, I-II – 1917/1918, I-II.

⁹ Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I-II – 1914/1915, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

¹⁰ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II.

Ларингологія та отиатрія

На середину XIX ст. й упродовж наступних десятиліть курси «Медицина вуха», «Лікування вушних хвороб», «Теоретичне і практичне лікування вушних хвороб», «Лікування вушних хвороб з практичною демонстрацією» на медично-хірургічних студіях періодично читав приватний доцент, а від кінця першої третини 1850-х років – ц.-к. надзвичайний публічний професор стоматології і медицини вуха (зуболікування і вушних хвороб) Вінценз Штраський¹.

Початок нового етапу в розвитку напряму – уже на медичному факультеті – припав на останню третину 1900-х років. Так у 1908/1909 н. р. надзвичайним професором ларингології та отиатрії з титулом звичайного професора став доктор усіх медичних наук Антоній Юраш (від 1913/1914 н. р. – звичайний професор ларингології та отиатрії)². Тоді ж габілітованим приватним доцентом вушних хвороб почав працювати доктор усіх медичних наук Теофіль Залевський³.

Дантистика і стоматологія

Якщо у середині – другій третині XIX ст. стоматологія у Львівському університеті була поєднана в один навчально-науковий напрям із медициною вуха, то на початку XX ст., уже на відновленому медичному факультеті, це були два окремі напрями.

Хронологічно першу тенденцію, як уже зазначалося, представляв магістр хірургії, акушерства та стоматології, стоматолог В. Штраський, спершу приватний доцент, а від першої третини 1850-х років – ц.-к. надзвичайний публічний професор стоматології та вушних хвороб (у джерелах фігурує і як надзвичайний публічний професор стоматології, тобто без вушних хвороб у предметній сфері професорського звання, і як ц.-к. звичайний публічний професор). В. Штраський був постійним членом Центральної спілки німецьких стоматологів та Австрійської спілки стоматологів, почесним членом королівської Сілезької спілки стоматологів і членом Спілки лікарів Львова, членом сільськогосподарського і зоологічно-ботанічного товариств

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II – 1870/1871, I–II; Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

² Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I–II – 1917/1918, I–II.

у Відні, Товариства практичного садівництва у Фрауендорфі¹. Основним курсом В. Штраського зі сфери характеризованого навчально-наукового напрямку була дисципліна «Стоматологія» («Лікування зубів»)².

Відновився напрям у Львівському університеті, згідно з датуванням, на початку ХХ ст. У 1901/1902 н. р. габілітованим приватним доцентом дантистики став доктор усіх медичних наук Анджей Гонька (працював до кінця 1900-х років)³, а за рік габілітованим приватним доцентом стоматології і дантистики став також доктор усіх медичних наук Теодор Богосевич (від 1912/1913 н. р. був титулярним надзвичайним професором)⁴.

Новий етап у розвитку напрямку розпочався з переходом до Львівського університету в першій третині 1910-х років доктора усіх медичних наук Антонія Цешинського, який одразу отримав статус надзвичайного професора дантистики⁵.

Офтальмологія

Офтальмологію в межах медично-хірургічних студій Львівського університету від середини ХІХ ст. розвивав доктор медицини та хірургії, магістр акушерства й офтальмології Ігнацій Вікторин Гавранек, ц.-к. звичайний публічний професор медично-теоретичних студій (теоретичної медицини для хірургів), ординар відділу очних хвороб у Загальній лікарні Львова. І. Гавранек був відомий у науковому середовищі як член Спілки галицьких лікарів, нагороджений Золотим Хрестом заслуг з короною⁶. Серед курсів професора для студентів Університету була дисципліна «Загальна та спеціальна патологія і терапія очних хвороб»⁷.

Уже на відновленому медичному факультеті від 1898/1899 н. р. звичайним професором окулістики став доктор усіх медичних наук Емануель Махек⁸. А на початку ХХ ст. напрям поповнили два габілітовані приватні доценти окулістики: доктор усіх медичних наук Адам Шуліславський, який від

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II.

² Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 122.

³ Skład Uniwersytetu, 1901/1902, I-II – 1908/1909, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1903/1904, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I-II – 1917/1918, I-II.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1870/1871.

⁷ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1898/1899, I-II – 1917/1918, I-II; Турчак, Надрага, «Професор Емануель Емерік Махек (1852–1950): нариси біографії та наукового доробку», 70–72.

1910/1911 н. р. був доцентом із титулом надзвичайного професора (після цього пропрацював лише один навчальний рік)¹, та доктор усіх медичних наук Адам Беднарський (від 1910/1911 н. р. – доцент із титулом надзвичайного професора, від 1916/1917 н. р. – надзвичайний професор окулістики)². На початку 1910-х років до викладачів, які представляли характеризований напрям, доєднався габілітований доцент окулістики, доктор усіх медичних наук Віктор Фелікс Райс, який працював асистентом окулістичної клініки Університету³.

Дерматологія та венеричні хвороби

Цей навчально-науковий напрям від 1897/1898 н. р. представляв один викладач – звичайний професор дерматології та венеричних хвороб, доктор усіх медичних наук Владзімеж Лукасевич⁴.

Неврологія і психіатрія

У 1904/1905 н. р. надзвичайним професором психіатрії та невропатології, а від 1912/1913 н. р. звичайним професором психіатрії та невропатології став доктор усіх медичних наук Генрик Гальбан⁵. На початку 1910-х років напрям поповнили два габілітовані приватні доценти: доктор усіх медичних наук Казімеж Ожеховський став габілітованим приватним доцентом невропатології⁶, а доктор усіх медичних наук Ян Мазуркевич – габілітованим приватним доцентом психіатрії (викладав лише протягом двох навчальних років)⁷.

Судова медицина

Цей навчально-науковий напрям сполучав підрозділи медичного спрямування Львівського університету з юридичним факультетом, де також розвивався цей напрям (зусиллями переважно тих самих викладачів, які працювали водночас на двох факультетах).

Від середини ХІХ ст. й упродовж іще декількох десятиліть ц.-к. звичайним

¹ Skład Uniwersytetu, 1901/1902, I–II – 1911/1912, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

² Skład Uniwersytetu, 1903/1904, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1911/1912, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I–II – 1917/1918, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 10, спр. 26; спр. 27.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I–II – 1917/1918, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I–II – 1917/1918, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I–II – 1911/1912, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

публічним професором судової фармакології Львівського університету був доктор медицини та хірургії, магістр акушерства Франц де Пауля Гатчер, судовий лікар Львова, член медичного факультету Віденського університету та Галицького сільськогосподарського товариства¹. Спектр його курсів був досить широким і охоплював декілька тематичних груп:

1. «Судова медицина і медичний нагляд з оглядом австрійського законодавства», «Медичний нагляд (з оглядом австрійського законодавства)», «Судова медицина і санітарний нагляд»;

2. «Судова медицина з практичними демонстраціями», «Судові розтини трупів», «Патолого-анатомічні розтини трупів і казуїстика, у поєднанні з медично-клінічними заняттями» (проводилися у присутності студентів у морзі Загальної лікарні Львова)

3. «Рятувальні заходи при уявних смертях і раптових небезпеках для життя», «Отрути із судового та поліційно-санітарного погляду»².

На відновленому медичному факультеті Львівського університету від 1898/1899 н. р. габілітованим приватним доцентом судової медицини був доктор усіх медичних наук Владзімеж Серадський, який на зламі XIX–XX ст. став надзвичайним професором судової медицини, а у середині 1900-х років – звичайним професором судової медицини³.

Історія медицини

Зазначений напрям не набув ґрунтового розвитку, оскільки його представляв лише один викладач, який недовго працював на медичному факультеті. Проте сама можливість уконституювання напряму «Історія медицини» на медичному факультеті була важливим явищем. Так у 1909/1910 н. р. габілітованим приватним доцентом історії медицини став доктор усіх наук Владислав Шумовський, який викладав до кінця першої половини 1900-х років.

Наведемо перелік курсів, які викладали студентам медичного факультету на зламі XIX–XX ст.⁴.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II – 1870/1871, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1870/1871, I–II. Див. також: M. Nadraga, «Gatscher, Franz de Paula (1820–1882)», Österreichisches Biographisches Lexikon. Online-Edition, http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes&fbclid=IwAR2Ai4HdW hmHpMcv_kvdCuhqBTlh7EL39TJmaSkDliGyNqFGJtXqWg6EHFU (2018).

³ Skład Uniwersytetu, 1898/1899, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ Укладено за: Program wykładów, 1899/1900, I–II.

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1899/1900, I	
Г. Кадий	Анатомія людського тіла, а саме: остеологія, синдесмологія та імунологія
Г. Кадий	Ангіологія і неврологія
Г. Кадий	Про внутрішню будову нервових центрів
Г. Кадий	Практичні вправи в анатомічній препараторській
В. Шимонович	Гістологія (спеціальна частина)
В. Шимонович	Ембріологія (спеціальна частина)
В. Шимонович	Практичні вправи з гістології
А. Бек	Фізіологія
А. Бек	Практичні вправи з фізіології
В. Немілович	Фізіологічна хімія
В. Немілович	Хімічна робітня
В. Немілович	Курс дослідження крові та виділень
Я. Прус	Загальна та експериментальна патологія
Я. Прус	Вправи з експериментальної патології
Я. Прус	Загальна патологія хвороб мозку
А. Обжуг	Патологічна анатомія та демонстрації патологічних і мікроскопових препаратів
А. Обжуг	Вправи у патологічних секціях
А. Обжуг	Патологічно-гістологічні вправи
А. Обжуг	Практична бактеріологія
В. Соберанський	Експериментальна фармакологія
В. Соберанський	Рецептура
В. Соберанський	Фармакогнозія
В. Соберанський	Фармакологічна робітня
А. Глюзінський	Медична клініка разом з лекціями з патології і спеціальної терапії внутрішніх хвороб
А. Глюзінський	Вправи з фізичного обстеження хворих
О. Відманн	Практичні вправи з розпізнавання внутрішніх хвороб
Ю. Вічковський	Практичні вправи з мікроскопового дослідження крові, сечі, виділень тощо у застосуванні до діагностики внутрішніх хвороб
Л. Ридигер	Хірургічна клініка з лекціями з патології і загальної терапії хірургічних хвороб
В. Вер	Загальна хірургія: основи антисептики й асептики
Г. Зембіцький	Вправи з діагностики і терапії хірургічних хвороб зі спеціальним оглядом хвороб сечових шляхів
Г. Шрамм	Систематичні лекції з ділянки хірургії дитячого віку (хвороби нижніх кінцівок)

Г. Шрамм	Демонстрації та практичні вправи з педіатричної хірургії
А. Габришевський	Ортопедія
А. Габришевський	Хірургічна анатомія
Р. Баронч	Мала хірургія як вступ до клінічної хірургії
В. Лукасевич	Клініка шкірних і венеричних хвороб разом з лекціями з їхньої патології і терапії
Е. Махек	Окулістична клініка разом із лекціями з патології і спеціальної терапії очних хвороб
Е. Махек	Теоретична офтальмоскопія
А. Марс	Лекції та акушерсько-гінекологічна клініка
В. Биліцький	Курс гінекологічних операцій разом із вправами на манекенах
Ф. Косьмінський	Практичні вправи з акушерських операцій на манекенах
Ф. Косьмінський	Систематичні лекції про акушерські операції
С. Бондзинський	Гігієна
С. Бондзинський	Вправи з бактеріологічних і гігієнічно-хімічних досліджень
Ю. Шпільман	Порівняльна патологія і спеціальна терапія інфекційних хвороб свійських тварин зі спеціальним оглядом збудників, які переносяться на людей, і приписів ветеринарного нагляду з демонстраціями у клініках Ветеринарної академії
Курси зі судової медицини та про дитячі хвороби мали бути зазначені пізніше	
1899/1900, II	
Г. Кадий	Описова анатомія людського тіла, а саме спланхнологія та естезіологія
Г. Кадий	Топографічна анатомія
Г. Кадий	Практичні вправи в анатомічній препараторській
В. Шимонович	Гістологія (загальна частина)
В. Шимонович	Практичні вправи зі загальної гістології
В. Шимонович	Ембріологія (загальна частина)
А. Бек	Фізіологія
А. Бек	Практичні вправи з фізіології
Г. Піотровський	Основи психофізіології
В. Немілович	Медична хімія
В. Немілович	Хімічна робітня
В. Немілович	Хімічні судово-медичні дослідження
Я. Прус	Загальна та експериментальна патологія
Я. Прус	Вправи з експериментальної патології
Я. Прус	Загальна патологія хворіб нервової системи
А. Обжугт	Патологічна анатомія з демонстраціями секційного матеріалу і мікроскопових препаратів

А. Обжуг	Вправи у патологічних секціях
А. Обжуг	Патологічно-гістологічні вправи
А. Обжуг	Бактеріологія з головним оглядом патогенних бактерій
А. Обжуг	Самостійні вправи з патологічної анатомії та бактеріології
В. Соберанський	Експериментальна токсикологія
В. Соберанський	Практичні вправи з фармакогнозії
В. Соберанський	Фармакологічна робітня
А. Глюзінський	Медична клініка разом з лекціями з патології та загальної терапії зовнішніх хвороб
Ю. Вічковський	Практичні вправи з мікроскопового дослідження крові, сечі, виділень тощо у застосуванні до діагностики внутрішніх хвороб
Л. Ридигер	Хірургічна клініка з лекціями з патології і загальної терапії хірургічних хвороб
В. Вер	Анестезія при кровотечах і травмах
Г. Зембіцький	Вправи з діагностики і терапії хірургічних хвороб зі спеціальним оглядом хвороб сечових шляхів
Г. Шрамм	Систематичні лекції з ділянки хірургії дитячого віку
Г. Шрамм	Практичні вправи з хірургії дитячого віку
Р. Баронч	Мала хірургія як вступ до клінічної хірургії
А. Габришевський	Хірургічна анатомія
Л. Ридигер, А. Габришевський	Операційний курс
А. Габришевський	Ортопедія
В. Лукасевич	Клініка шкірних і венеричних хвороб разом з лекціями з їхньої патології і терапії
Е. Махек	Окулістична клініка разом із лекціями з патології і спеціальної терапії очних хвороб
А. Марс	Акушерсько-гінекологічна клініка
Ф. Косьмінський	Практичні вправи з розпізнавання жіночих хвороб на пацієнтках акушерсько-гінекологічної клініки
В. Биліцький	Репетиторій з акушерства
Е. Мерчинський	Лекції про дитячі хвороби
Е. Мерчинський	Про захисне щеплення від віспи, лекції з практичними вправами
С. Бондзинський	Гігієна
С. Бондзинський	Вправи з бактеорологічних та гігієнічно-хімічних досліджень
В. Серадський	Судова психопатологія
В. Серадський	Судово-медичні вправи
Ю. Шпільман	Інвазійні хвороби домашніх тварин з оглядом хвороб, які передаються на людей, та приписів ветеринарного нагляду з демонстраціями у клініках Ветеринарної академії

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 5.1.

Розвиток медичних наук у Львівському університеті впродовж 1849–1918 рр. мав ту специфіку, що вони розбудовувалися спершу не на спеціалізованому факультеті, а в межах медично-хірургічних студій, відтак, після їхньої ліквідації – на філософському факультеті, і лише від 1894–1896 рр. – на окремому медичному факультеті, що одразу ставало новим етапом для тих чи інших навчально-наукових напрямів.

На медично-хірургічних студіях викладали переважно професори; існували й посади асистентів двох клінік – медичної та хірургічної. Натомість від часу відновлення медичного факультету маємо дуже швидке розширення напрямів завдяки приватним доцентам, які згодом могли ставати професорами, очолюючи кафедри, або ж отримували статус титулярних професорів, зміцнюючи кадровий склад факультету.

Стосовно навчально-наукових напрямів медичного спрямування, то впродовж характеризованого періоду можна говорити про:

1) медичну фізику, хімію та ботаніку, фармакологію і фармакогнозію (цей напрям був розвинутий на всіх етапах зазначеного періоду й активно розвивався навіть у межах філософського факультету. Його представляли Ф. Ляутнер, Ю. Плянер, Ф. Гатчер, Ю. Шпільман, І. Гавранек, М. Дунін Вонсович, В. Немілович, С. Бондзинський, С. Домбровський, В. Соберанський, Л. Попельський, Є. Модраковський, Я. Прушинський, В. Мазуркевич);

2) анатомія, гістологія та ембріологія (на всіх етапах характеризованого періоду розвивалася лише перша частина напряму, представлена К. А. Фойгтом, Ю. Плянером, Е. Ректоржиком, К. Нагелем, Г. Кадієм, Ю. Марковським, Г. Бікелесом, Е. Лотом; натомість гістологію та ембріологію лише від другої половини 1890-х років почав розвивати В. Шимонович, відтак і М. Конопацький);

3) фізіологія (розвиток цього навчально-наукового напряму пройшов три етапи, хронологічно представлені І. Гавранеком, Г. Пьотровським та А. Беком, котрий став одним із найвідоміших польських фізіологів);

4) патологічна анатомія, патологія, терапія внутрішніх хвороб, внутрішня медицина (представниками різних складових цього широкого напряму були П. Й. Горачек, А. Духек, Ф. Гатчер, Й. Фінгер, К. Нагель, відтак – А. Обжут, З. Дмоховський, В. Новіцький, Я. С. Горновський, П. Кучера, Я. Прус, Е. Бернацький, А. Глюзінський, О. Відман, Ю. Вічковський, М. Франке, В. Чернецький, З. Томашевський, Ю. Марішлер, Р. Ренцький);

5) хірургія (у межах медично-хірургічних студій напрям представляли К. Нагель та асистенти хірургічної клініки, в межах медичного факультету – засновник власної наукової школи Л. Ридигер, а також А. Габришевський, В. Вер, Г. Зембіцький, Р. Баронч, Г. Шрамм, М. Герман);

6) акушерство та гінекологія (цей напрям пройшов подібний до хірургії шлях розвитку, будучи спершу представлений Ф. Пфау, Ф. Вебером, Е. Ж. Фестенбургом, а на відновленому медичному факультеті – засновником власної наукової школи А. Марсом-Ногою та Ф. Косьмінським, В. Биліцьким, А. Соловієм, А. Чижевичем);

7) педіатрія (представлений Е. Мерчинським та Я. Рачинським навчально-науковий напрям почав розвиватися лише на медичному факультеті);

8) гігієна (напрямок, який у Львівському університеті також виник досить пізно, представляли Ю. Мерунович, Ю. Шпільман, К. Панек, П. Кучера, Е. Пясецький).

Кожний із наступних навчально-наукових напрямів, розвиваючись і в роки існування медично-хірургічних студій, отримав новий етап розвитку на відновленому медичному факультеті, що виражене, зокрема, і в кількості викладачів, які його представляли: 9) ларингологія та отиатрія (В. Штраський, А. Юраш, Т. Залевський); 10) дантистика і стоматологія (В. Штраський, А. Гонька, Т. Богосевич, А. Цешинський); 11) офтальмологія (І. Гавранек, Е. Махек, А. Шуліславський, А. Беднарський, В. Райс).

Наступні два напрями розвинулися лише на медичному факультеті, а на етапі медично-хірургічних студій представлені не були: 12) дерматологія та венеричні хвороби (представник В. Лукасевич); 13) неврологія і психіатрія (Г. Гальбан, К. Ожеховський, Я. Мазуркевич).

Натомість такий навчально-науковий напрям, як судова медицина, активно розвивався від середини ХІХ ст. зусиллями Ф. де Паулі Гатчера, відтак на медичному факультеті – завдяки В. Серадському.

На зламі 1900–1910-х років на медичному факультеті було зроблено спробу започаткувати напрям «Історія медицини», представлений В. Шумовським, проте напрям не отримав розвитку.

Усі із зазначених навчально-наукових напрямів, окрім історії медицини, були представлені лекційними курсами та, з огляду на специфіку медичних наук, значною кількістю практичних занять, завдяки яким студенти-медики формувалися як майбутні професіонали-практики.

5.2. Природничі й точні науки

Природничі й точні науки охоплювали зоологію та порівняльну анатомію, ботаніку, географію, геологію, палеонтологію, петрографію, мінералогію, хімію, фізику та астрономію, математику. До природничих наук можна також зарахувати сільське господарство, представлене у структурі Університету викладацькою посадою та, відповідно – у навчальному процесі попереднього періоду. Наголосимо, що до 1860-х років в Університеті існував напрям «Природнича історія», який охоплював мінералогію, геологію, ботаніку (й певний час, зоологію). На 1849/1850 н. р. посада викладача природничої історії була вакантною¹. Відтак, її обійняв Гіацинт фон Лобажевський, що став ц.-к. звичайним публічним професором природничої історії.

Зоологія та порівняльна анатомія

Наприкінці 1840-х – на початку 1850-х років зоологію у Львівському університеті викладав доктор медицини, хірургії і філософії Василь Чернянський, приватний доцент мінералогії та зоології. Він працював другим лікарем Загальної лікарні Львова, викладачем природничої історії у німецькій вищій гімназії². Наприклад, у літньому семестрі 1849/1850 н. р. він читав курс «Фізіологія тварин»³.

Зоологію, як частину природничої історії, або як окремий напрям, від початку 1850-х років до середини 1870-х років викладав ц.-к. звичайний публічний професор зоології, доктор медицини Герман Максиміліан Шмідт⁴. Його курси охоплювали таку проблематику: «Природнича історія (зоологія), у т. ч. ентомологія», «Зоологія в загальних рисах (внутрішнє життя тварин)», «Внутрішнє життя тварин», «Анатомічно-фізіологічний нарис царства тварин», «Анатомічно-фізіологічний огляд тваринного світу», «Вивчення “душі” тварин», «Історія тварин», «Географія тварин», «Відношення тварин до людини», «Ентомологія», «Моллюскознавство в загальних рисах», «Медична зоологія», «Зоологія з увагою до фармації». Серед практичних занять, якими керував Г. Шмідт, були: т. зв. природно-

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850 – 1851/1852.

³ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 10 (Інструкція про складання та публікацію навчальної програми, 1850).

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852 – 1870/1871.

історичні екскурсії, зоологічні екскурсії (тричі на тиждень, у погожі дні), практичні зоологічні вправи, зокрема із розпізнавання тварин, а також зоологічний репетиторій¹.

У другій половині 1870-х – на початку 1880-х років зоологію, як навчально-науковий напрям на філософському факультеті Львівського університету, представляв звичайний публічний професор зоології, доктор медицини Шимон Сирський². У 1882/1883 н. р. заступником професора зоології був доктор філософії та медицини Генрик Кадий³. Згодом ц.-к. звичайним публічним професором зоології став доктор медицини Бенедикт Дибовський (від середини 1910-х років – Наленч-Дибовський). Учений викладав до 1905/1906 н. р. А у 1915/1916 н. р. повернувся до професорського грона філософського факультету у статусі емеритованого звичайного професора зоології та порівняльної анатомії⁴. Після переходу Б. Дибовського на пенсію, в середині 1900-х років, звичайним професором зоології став доктор філософії, магістр зоології та порівняльної анатомії Юзеф Нусбаум (від кінця 1900-х років – Нусбаум-Гілярович). У 1912/1913 н. р. предметна сфера його професури була розширена і Ю. Нусбаум-Гілярович фігурував уже як звичайний професор зоології та порівняльної анатомії (викладав до середини 1910-х років). Наголосимо, що учений розпочав свою викладацьку діяльність у Львівському університеті ще на початку 1890-х років як габілітований приватний доцент ембріології, гістології і порівняльної анатомії, а від 1902/1903 н. р. працював уже як доцент ембріології, гістології і порівняльної анатомії з титулом звичайного професора⁵.

Від останньої третини 1900-х років на філософському факультеті працював надзвичайний професор порівняльної анатомії, доктор філософії Казімеж Кветневський (від 1914/1915 н. р. із «титулом і характером» звичайного професора)⁶.

Не можна оминати увагою й приватних доцентів, які розвивали характеризований напрям. Так ще від середини 1880-х років на філософському

¹ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 86 (Програма лекцій на літнє півріччя 1861/1862 н. р. та зимове півріччя 1862/1863 н. р.); спр. 134 (Програма лекцій на 1869/1870 н. р., розпорядження Міністерства віросповідань та освіти і переписка з ректоратом з наукових та навчальних питань).

² Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1882/1883, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1883/1884, I–II – 1917/1918, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1891/1892, I–II – 1915/1916, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1386 (Особова справа Нусбаума-Гіляровича Юзефа).

⁶ Skład Uniwersytetu, 1907/1908, I–II – 1917/1918, I–II.

факультеті працював габілітований приватний доцент ембріології та порівняльної анатомії, доктор філософії Генрик Вельовеїський (числився до 1907/1908 н. р.)¹. На початку 1910-х років габілітованим приватним доцентом систематичної зоології та порівняльної анатомії (від 1914/1915 н. р. із титулом надзвичайного професора) став доктор філософії Ян Гіршлер². У середині 1910-х років розвиток характеризованого напрямку на філософському факультеті підсилили габілітований приватний доцент зоології та порівняльної анатомії, доктор філософії Рудольф Вайгль³ та приватний доцент систематичної зоології, доктор філософії Ян Грохмаліцький⁴.

Ботаніка

Мовлячи про середину XIX ст. треба наголосити, що тоді ботаніка залишалася частиною природничої історії. У Львівському університеті саме в її контексті ботаніку викладав Гіацинт фон Лобажевський, ц.-к. звичайний публічний професор природничої історії (викладав до початку 1860-х років), директор ботанічного саду Львівського університету, член королівського Пруського природознавчого товариства, Природознавчого товариства у Галле, Країнознавчої спілки Герцогства Буковини, Галицького ц.-к. сільськогосподарського товариства⁵. Серед його лекційних і практичних курсів 1850-х років ботаніці були присвячені дисципліни: «Ботаніка», «Природнича історія (ботаніка)», «Практично-природно-історичний навчальний курс ботаніки», «Природнича історія (ботаніка), у т. ч. історія та географія рослин, а також ботанічна література», «Ботаніка, а саме анатомія рослин, органографія і криптографічні рослини», «Основи загальної та спеціальної ботаніки, передусім для фармацевтів», «Загальна та спеціальна ботаніка, передусім для фармацевтів», «Практичні заняття зі спеціальної ориктогнозії, передусім для кандидатів на навчальні посади у гімназіях», «Практичні вправи з визначення рослин, передусім для кандидатів на навчальні посади у гімназіях», «Ботанічні екскурсії»⁶.

Від початку 1860-х років ботаніку викладав ц.-к. звичайний публічний

¹ Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I-II – 1907/1908, I-II.

² Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

³ Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I-II – 1917/1918, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1915/1916, I-II – 1917/1918, I-II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850 – 1860/1861; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

⁶ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1860/1861, I-II.

професор ботаніки, директор ботанічного саду Львівського університету¹, доктор філософії Адольф Вайс, член-кореспондент академії наук у Брюсселі, Дубліні, Мадриді та Сент-Луїсі². Серед курсів професора – «Загальна і спеціальна ботаніка», репетиторій з ботаніки для фармацевтів, ботанічні екскурсії, практичне застосування визначення лікарських трав із демонстрацією у мікроскопі. Наголосимо, що використанню мікроскопа А. Вайс присвятив чимало занять, зокрема курс «Мікроскопія»³.

Новий етап розвитку ботаніки у Львівському університеті пов'язаний із ц.-к. звичайним публічним професором ботаніки, директором ботанічного саду, доктором філософії Теофілом Цесельським, який викладав до середини 1910-х років⁴.

На початку 1890-х років габілітованим приватним доцентом анатомії рослин став доктор філософії Александер Залевський, від 1903/1904 н. р. – надзвичайний професор ботаніки (пропрацював у цьому статусі лише декілька років)⁵. Рівночасно із А. Залевським надзвичайним професором ботаніки став доктор філософії Мар'ян Рациборський. З 1909/1910 н. р. і до 1911/1912 н. р. учений був звичайним професором ботаніки⁶. За якийсь час його змінив магістр ботаніки Зигмунт Вуйціцький, що одразу отримав статус звичайного професора ботаніки⁷.

Окрім названих учених, напрям «Ботаніка» у Львівському університеті в 1880–1910 рр. представляли приватні доценти, предметні сфери звань яких були різними:

- доктор філософії Францішек Каменський, габілітований приватний доцент морфології та органографії рослин (початок 1880-х років)⁸;
- доктор філософії Ігнацій Шишилович, габілітований приватний доцент систематики й морфології рослин, від 1909/1910 н. р. – із титулом надзвичайного професора (середина 1890-х – 1900-ті роки)⁹;

¹ Про Ботанічний сад Університету докладніше див.: Прокопів, Борсукевич, «Зелена оаза», *Каменяр*, 1 (2011).

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864 – 1870/1871.

³ Ordnung der Verlesungen, 1865/1866, I–II – 1869/1870, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 134.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1914/1915, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1892/1893, I–II – 1905/1906, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1903/1904, I–II – 1911/1912, I–II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I–II – 1917/1918, I–II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1881/1882, I–II.

⁹ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I–II – 1909/1910, I–II.

- доктор філософії Северин Кжеменевський, габілітований приватний доцент рільничої ботаніки та фізіології рослин (від початку 1910-х років)¹;
- доктор філософії Броніслав Ніклевський, приватний доцент фізіології рослин і мікробіології (від початку 1910-х років)².

Географія

Як самостійний навчально-науковий напрям географія у Львівському університеті набула розвитку на початку 1880-х років, коли ц.-к. надзвичайним публічним професором географії став доктор філософії Антоній Реманн. У 1887/1888 н. р. вчений став звичайним професором географії (викладав до 1909/1910 н. р.). У 1915/1916 н. р. повернувся до професорського грона філософського факультету, але в статусі емеритованого звичайного професора географії³.

Від кінця XIX ст. як габілітований приватний доцент географії у Львівському університеті викладав доктор філософії Еугеніуш Ромер (від 1908/1909 н. р. – з титулом надзвичайного професора). У 1911/1912 н. р. Е. Ромер став звичайним професором географії⁴.

З початком 1909/1910 н. р. на філософському факультеті працював доктор філософії Степан Рудницький – габілітований приватний доцент географії, який викладав курси українською мовою⁵. У середині 1910-х років напрям «Географія» у Львівському університеті поповнився ще одним габілітованим приватним доцентом географії. Ним став доктор філософії Станіслав Павловський⁶.

Геологія, палеонтологія, петрографія, мінералогія

Як і ботаніка, геологічні науки у середині XIX ст. й надалі розвивалися в межах напрямку «Природнича історія». До початку 1860-х років їх представляв Г. фон Лобажевський. Серед його лекційних та практичних

¹ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1917/1918.

³ Skład Uniwersytetu, 1882/1883, I–II – 1915/1916, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I–II – 1917/1918, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1648 (Особова справа Рудницького Стефана); Академік Степан Рудницький, за ред. О. Шаблія (Львів, 2007).

⁶ Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I–II – 1917/1918, I–II.

курсів 1850-х років були: «Загальна і спеціальна мінералогія (ориктогнозія), передусім для слухачів фармацевтичних курсів», «Спеціальна ориктогнозія з вправами з визначення мінералів, передусім для кандидатів на навчальні посади у гімназіях», «Вправи з визначення ориктогностичних мінералів та гірських порід», «Гірські породи»¹.

Відтак, у 1860-х роках маємо чітке усамостійнення геологічних наук: від початку десятиліття, як і ботаніку, мінералогію почав представляти окремий викладач. Зокрема, ц.-к. надзвичайним професором мінералогії у Львівському університеті став доктор філософії Фердинанд Ціркель, що викладав до останньої третини 1860-х років². Він читав курси «Мінералогія», «Залежі руд», «Історія геології», «Вибрані розділи геології», «Вивчення геологічних формацій», «Палеонтологія зі спеціальним оглядом викопних молюсків», керував репетиторієм з мінералогії³.

У 1868/1869 н. р. посада професора мінералогії мала бути заміщена⁴. Тож на початку 1870-х років Ф. Ціркеля, як викладача мінералогії, змінив ц.-к. надзвичайний публічний професор мінералогії, доктор філософії Фелікс Кройц⁵. Серед дисциплін, які пропонував професор, були: лекційний курс «Мінералогія» та репетиторій з мінералогії⁶. Ф. Кройц працював на філософському факультеті Львівського університету до останньої третини 1880-х років, зокрема й у новому статусі – ц.-к. звичайного публічного професора мінералогії⁷. У 1888/1889 н. р. – надзвичайним професором мінералогії, а у 1890/1891 н. р. – звичайним професором мінералогії став доктор філософії Еміль Габданк-Дуниковський, який розпочинав свою викладацьку кар'єру у Львівському університеті в середині 1880-х років як габілітований приватний доцент історичної геології⁸. Мінералогія була й у предметній сфері звань двох доцентів. Так до 1903/1904 н. р. в Університеті як приватний доцент мінералогії та геології викладав звичайний публічний професор мінералогії та геології ц.-к. Політехнічної школи Юліан Недзведський (Медведський)⁹. А від середини 1910-х років приватним доцентом мінералогії і петрографії став доктор філософії Юліан

¹ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I–II – 1860/1861, I–II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864 – 1867/1868.

³ Ordnung der Verlesungen, 1863/1864, I–II – 1868/1869, I–II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1868/1869.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871.

⁶ Ordnung der Verlesungen, 1870/1871, I–II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1886/1887, I–II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I–II – 1917/1918, I–II.

⁹ Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I–II – 1903/1904, I–II.

Токарський¹ (єдиний викладач, у предметній сфері звання якого фігурувала петрографія).

Предметна сфера звань двох приватних доцентів-геологів мала тематичні межі. Уже згаданий Е. Габданк-Дуниковський був габілітованим приватним доцентом історичної геології (від 1887/1888 н. р. – рівночасно виконував функції заступника професора геології)². Натомість доктор філософії Рудольф Зубер був габілітованим приватним доцентом динамічної геології та геології Карпат (від 1896/1897 н. р. – надзвичайний професор геології; від 1901/1902 н. р. – звичайний професор геології)³.

Наприкінці 1880-х років габілітованим приватним доцентом загальної геології став доктор філософії Юзеф Семірадський (від 1894/1895 н. р. – із титулом надзвичайного професора). Коли ж на початку 1900-х років Ю. Семірадський став надзвичайним професором, то предметна сфера його професури охопила геологію та палеонтологію. Від 1905/1906 н. р. він фігурує як надзвичайний професор геології та палеонтології з «титулом і характером» звичайного професора⁴.

На початку 1890-х років габілітованим приватним доцентом палеонтології став доктор філософії Вавжинец Тейссейре, який з 1909/1910 н. р. був доцентом із титулом надзвичайного професора⁵. А вже у першій половині 1910-х років на філософському факультеті викладали двоє габілітованих приватних доцентів геології та палеонтології – доктори філософії Ян Новак⁶ та Войцех Роголя⁷.

Хімія

Упродовж 1850-х – початку 1870-х років у Львівському університеті змінилося декілька викладачів хімії. У першій третині 1850-х років хімію, як надзвичайний публічний професор хімії, викладав член ц.-к. Галицького сільськогосподарського товариства Франц Плесс (курси «Історія хімії, від Лавуазьє до наших часів», «Загальна хімія неорганічних тіл», «Аналітична

¹ Skład Uniwersytetu, 1915/1916, I-II – 1917/1918, I-II.

² Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I-II – 1887/1888, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 798.

³ Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 753 (Особова справа Зубера Рудольфа).

⁴ Skład Uniwersytetu, 1888/1889, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1709 (Особова справа Семірадського Юзефа).

⁵ Skład Uniwersytetu, 1891/1892, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 871.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I-II – 1917/1918, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I-II – 1917/1918, I-II.

хімія», «Хімія поживних речовин тварин і людей», «Застосування паяльних трубок»¹. До останньої третини десятиліття цей напрям представляв професор-суплент, доктор медицини, магістр акушерства Густав Адольф Вольф. Він працював професором хімії у ц.-к. Технічній академії Львова, був членом ц.-к. Наукового товариства у Празі, ц.-к. Лікарського товариства у Відні, ц.-к. сільськогосподарських товариств у Богемії, Зальцбурзі, Галичині, багатьох інших наукових товариств Австрійської монархії та інших країн². Серед курсів Г. Вольфа – «Загальна та спеціальна неорганічна хімія, особливо для фармацевтів», «Загальна і спеціальна органічна хімія з урахуванням фармацевтики», «Загальна, медично-фармацевтична та органічна хімія», «Загальна та фармацевтична неорганічна хімія», «Квалітативний і квантитативний аналіз неорганічних тіл», «Хімія зв'язаних радикалів, або органічні сполуки і вступ до органічного аналізу», «Застосування паяльних трубок». Професор також відповідав за практичні справи в лабораторії, зокрема – із кількісного та якісного аналізу, із квалітативного аналізу, приготування хімічних препаратів³.

Ц.-к. надзвичайний публічний професор хімії, доктор філософії Леопольд Пebaль викладав у Львівському університеті від останньої третини 1850-х років до середини наступного десятиліття⁴. Його дисципліни мали таку проблематику: «Загальна і фармацевтична хімія неорганічних сполук», «Неорганічна хімія з увагою до фармації», «Експериментальна хімія», «Експериментальна хімія з увагою до фармації», «Органічна хімія з урахуванням фармацевтичних препаратів», «Фармацевтична хімія», «Аналітична хімія як підготовка до практичних справ», «Вступ до самостійних хімічних пошукувань». Також Л. Пebaль керував практичними справами в лабораторії (зокрема, для фармацевтів і хіміків-початківців, тобто студентів перших років навчання), у т. ч. із хімічного аналізу й виготовлення препаратів⁵.

У 1865/1866 н. р. посада викладача хімії на філософському факультеті Львівського університету була вакантною і мала бути заміщена⁶. Відтак, ц.-к. надзвичайним публічним професором хімії став доктор філософії

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852 – 1852/1853; Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1852/1853, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 66.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1853/1854 – 1855/1856.

³ Ordnung der Verlesungen, 1853/1854, I-II – 1856/1857, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 80.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1856/1857 – 1864/1865.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1857/1858, I-II – 1863/1864, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 144; спр. 161; оп. 7, спр. 86.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1865/1866.

Едвард Ліннеман (викладав до початку 1870-х років)¹. Читав курси «Загальна хімія», «Загальна неорганічна хімія», «Експериментальна неорганічна хімія», «Органічна хімія», «Фармацевтична хімія», керував практичними справами у хімічній лабораторії (окремо – для хіміків-початківців)².

З 1871/1872 н. р. і до початку 1910-х років на філософському факультеті викладав ц.-к. звичайний публічний професор загальної та фармацевтичної хімії, доктор філософії Броніслав Радзішевський, який заснував свою наукову школу³. У 1884/1885 н. р. в Університеті розпочали діяльність два доценти-хіміки: габілітований приватний доцент аналітичної хімії доктор філософії Юліан Шрамм (викладав до початку 1890-х років)⁴ та габілітований приватний доцент органічної хімії, доктор філософії Броніслав Ляхович, що від 1887/1888 н. р. змінив предметну сферу *veniam legendi* і значився як габілітований приватний доцент загальної хімії. У 1893/1894 н. р. він отримав титул надзвичайного професора загальної хімії (викладав до кінця першої третини 1900-х років)⁵.

У середині 1900-х років надзвичайним професором хімії, а від 1909/1910 н. р. – звичайним професором хімії, в Університеті став доктор філософії Станіслав Толлочко⁶. Майже водночас з приходом на філософський факультет цього вченого, відбулася габілітація асистента університетського закладу хімії доктора філософії Станіслава Опольського, що отримав титул габілітованого приватного доцента загальної хімії, а у 1912/1913 н. р. він уже став надзвичайним професором органічної хімії⁷. Рівночасно зі С. Опольським, з 1906/1907 н. р., почав викладати на філософському факультеті асистент фізичного закладу, доктор філософії Роман Негруш, який отримав титул габілітованого приватного доцента фізичної хімії та електрохімії⁸. Від 1912/1913 н. р. як габілітований приватний доцент фізичної хімії та електроніки викладав доктор філософії Зигмунт Клеменевич⁹, а від середини 1910-х років – як габілітований приватний доцент загальної хімії –

¹ Akademiesche Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1866/1867 – 1870/1871; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1107 (Особова справа Ліннеманна Едварда).

² Ordnung der Verlesungen, 1864/1865, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 134.

³ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1909/1910, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I-II – 1890/1891, I-II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I-II – 1902/1903, I-II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 126.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1906/1907, I-II – 1917/1918, I-II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1906/1907, I-II – 1917/1918, I-II.

⁹ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I-II – 1917/1918, I-II.

асистент І хімічного закладу доктор філософії Казімеж Клінг¹. Рік до того напрям «Хімія» у Львівському університеті підсилив і доктор мінералогії та геогнозії Зигмунт Вайберг, який почав викладати як надзвичайний професор хімії, та майже одразу (1914/1915 н. р.) отримав титул звичайного професора хімії².

Фізика та астрономія

Фізику у Львівському університеті до початку 1850-х років представляв Александер Завадський³. Читав курси «Фізика», «Фізика (від тіл у загальному до сил, що панують над матерією; рівновага і рух, вага та ін.)», «Фізика (акустика, магнетизм та електрика)», «Фізика (явища, серед яких природа світла)», викладав також «практично-фізичний навчальний курс і приклади з експериментами»⁴.

Від 1852/1853 н. р. до останньої третини десятиліття фізику у Львівському університеті – спершу як професор-суплент, а згодом як ц.-к. звичайний публічний професор фізики – викладав доктор медицини і філософії Віктор П'єр (спершу його основним місцем праці була ц.-к. Технічна академія, де він був професором фізики, проте, перейшовши на постійне місце праці до Львівського університету, він став професором-суплентом ц.-к. Технічної академії). В. П'єр був членом Каринтійського сільськогосподарського товариства та Промислової спілки, Галицького сільськогосподарського товариства⁵. Серед лекційних курсів професора для студентів Львівського університету були: «Загальна експериментальна фізика», «Експериментальна фізика (зокрема, теорія хвиль та акустика, оптика і теорія тепла) разом з практичними вправами для кандидатів на навчальні посади до гімназій», «Основи теорії хвиль з аналітичного погляду», «Телеграфія загалом та електричні телеграфи зокрема», «Загальна теорія сил, які діють у протилежних пропорціях до квадрата дистанції з оглядом гравітації, статика і динаміка електрики і магнетики з використанням вищого аналізу», «Загальна фізика з експериментального погляду», «Загальна фізика з експериментального погляду, передусім для фармацевтів», «Вища оптика, теорія інтерференції, дифракції і поляризації», «Метеорологія». Серед

¹ Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I-II – 1917/1918, I-II.

² Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I-II – 1917/1918, I-II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850 – 1851/1852.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1851/1852, I-II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1852/1853 – 1856/1857; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1854/1855 – 1856/1857.

практичних курсів В. П'єра – т. зв. практично-фізичні вправи, практично-фізичні вправи для кандидатів на навчальні посади та експериментальні доповіді (з акустики, з оптики, з нової теорії електрики тощо)¹.

Рівночасно фізику у Львівському університеті у 1850-х роках – як приватний доцент математичної фізики, а згодом як професор-суплент фізики – викладав доктор філософії Войцех лицар фон Урбанський, працівник університетської бібліотеки (писар, згодом – наглядач, пізніше – бібліотекар), член ц.-к. Галицького сільськогосподарського товариства². Курси В. Урбанського мали таку тематику: «Математична фізика: електростатика і гальванізм», «Математична фізика: математично-фізична і фізична географія», «Математична фізика: гальванічний ланцюг загалом та поширення електрики на площі і в тілах зокрема», «Зв'язок теорії діамagnetики з теорією магнетики та електрики», «Електричні парадаіелектро-магнетичні та магнето-електричні дії у вищих розрахунках», «Електромагнетизм і електродіамagnetизм через вищі розрахунки», «Експериментальна фізика», «Природний магнетизм». Він також проводив практично-фізичні вправи та практичні вправи у фізичному кабінеті для кандидатів на навчальні посади, читав курс «Популярні лекції з астрономії»³.

На зламі 1850-х та 1860-х років професором-суплентом фізики у Львівському університеті став доктор філософії Алоїз Гандль, згодом – ц. к. звичайний публічний професор фізики. За роки своєї кар'єри він став членом Співки для поширення природничого знання у Відні, Технічної співки Львова, фізіографічної комісії Краківського наукового товариства, Австрійського товариства метеорології, почесним членом Центральної співки стенографів Львова, членом-кореспондентом ц.-к. Центрального закладу метеорології та природного магнетизму⁴.

З курсів А. Гандля назвемо такі: «Експериментальна фізика», Експериментальна фізика, передусім для слухачів фармацевтичних курсів», «Фізична техніка для кандидатів на навчальні посади», «Тверді, рідкі та газоподібні тіла», «Теорія рівноваги та руху твердих і рідких тіл», «Електрика», «Поляризація та подвійне переломлення», «Дія гальванічного струму», «Рівновага і рух тіл», «Теорія тепла», «Теорія світла», «Вищий аналіз і

¹ Ordnung der Verlesungen, 1852/1853, I–II – 1856/1857, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 66.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1850/1851 – 1858/1859.

³ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1858/1859, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 178; спр. 197 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і факультетами про складання програми лекцій на літній семестр 1858/1859 н. р.)

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1859/1860 – 1870/1871.

диференційні розрахунки», «Розрахункова і вимірювальна кристалографія», «Елементи астрономії». Серед практичних курсів, якими керував А. Гандль, наголосимо на практично-фізичних вправах/теоретично-практичних вправах (зокрема, для кандидатів на навчальні посади). Для кандидатів на навчальні посади він проводив і практикум (наприклад, присвячений теорії електрики). Також А. Гандль впровадив до навчального процесу репетиторій з експериментальної фізики та екзаменаторій з експериментальної фізики¹.

У Львівському університеті в останній третині XIX – на початку XX ст. фізика, як навчально-науковий напрям, розвивалася у низці субнапрямів.

Ц.-к. звичайним публічним професором фізики до кінця 1880-х років був доктор філософії Томаш Станецький², а ц.-к. надзвичайним публічним професором математичної фізики (від 1881/1882 – ц.-к. звичайним публічним професором математичної фізики) до кінця 1890-х років – доктор філософії Оскар Фабіан³. На початку цього ж десятиліття габілітованим приватним доцентом експериментальної фізики, від 1894/1895 н. р. – надзвичайним професором експериментальної фізики, а від 1897/1898 н. р. – звичайним професором експериментальної фізики став доктор філософії Ігнацій Закжевський⁴. На зламі століть габілітованим приватним доцентом фізики на філософському факультеті став доктор філософії Мар'ян Смолюховський. Уже в 1900/1901 н. р. він отримав титул надзвичайного професора теоретичної фізики, а 1903/1904 н. р. – звичайного професора теоретичної фізики (пропрацював в Університеті до 1912/1913 н. р.)⁵.

Від першої третини 1910-х років на філософському факультеті напрям «Фізика» підсилили два габілітовані приватні доценти фізики: доктор філософії Альфред Денізот⁶ та доктор філософії Ян Стоцьк⁷. У середині десятиліття звичайним професором фізики став доктор філософії Константій Закжевський⁸.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. на філософському факультеті

¹ Ordnung der Verlesungen, 1859/1860, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 179; оп. 7, спр. 86; спр. 134.

² Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1889/1890, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1898/1899, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1892/1893, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I-II – 1912/1913, I-II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I-II – 1917/1918, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I-II – 1917/1918, I-II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I-II – 1917/1918, I-II. Докладніше див.: Ровенчак, «Фізика у львівських навчальних закладах від XVII століття», 219–286; Wryblewski, «Fizyka na Uniwersytecie we Lwowie», 266–290.

Львівського університету з'явилися викладачі, предметна сфера звань яких стосувалася астрономії. В останній третині 1890-х років габілітованим приватним доцентом астрономії став доктор філософії Вацлав Ян Ляска (викладав до 1908/1909 н. р.)¹, а на початку 1900-х років – доктор філософії Марцін Ернст. Працюючи як габілітований приватний доцент астрономії, вже у 1905/1906 н. р. він – титулярний надзвичайний професор. Відтак, у 1907/1908 н. р. стає надзвичайним професором астрономії, а 1913/1914 н. р. – звичайним професором астрономії².

Математика

До 1869/1870 н. р. ц.-к. звичайним публічним професором математики у Львівському університеті був доктор філософії Ігнацій Лемох (рівночасно працював ц.-к. звичайним публічним професором практичної геометрії та креслення ц.-к. Технічної академії у Львові)³. Тематика його курсів для студентів філософського факультету Університету була такою:

- «Аналітична механіка»;
- «Елементи алгебри»;
- «Вища математика», «Вища математика: сферична тригонометрія, аналіз, обчислення інтегралів», «Вищий аналіз»; «Ознаки ковергенції і дивергенції у безкінечних рядах і розвиток функцій у безкінечних рядах», «Конвергенція та дивергенція рядів», «Ознаки конвергенції і дивергенції безкрайніх рядів»;
- «Сферична тригонометрія», «Площинна і сферична тригонометрія», «Площинна і сферична тригонометрія із застосуванням у побудові географічних карт і сонячних годинників»;
- «Диференціальні та інтегральні розрахунки», «Елементи диференційних і інтегральних розрахунків»;
- «Теорія і розв'язок вищих числових рівнянь», «Розв'язок вищих числових рівнянь», «Теорія розірваних ланцюгів і розв'язок вищих числових рівнянь»;

¹ Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I–II – 1908/1909, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1900/1901, I–II – 1917/1918, I–II. Докладніше див.: Історія Астрономічної обсерваторії Львівського національного університету імені Івана Франка, за ред. Б. Новосядлого (Львів, 2011); Апуневич, Новосядлий, «Астрономічна обсерваторія Університету», 339–356; Петрук, Астрономія у Львівському університеті в 1800–1939 роках (Львів, 2020).

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1869/1870, I–II.

- «Аналітична геометрія на площині», «Аналітична геометрія на площині та в просторі», «Аналітична геометрія на площині та в просторі без застосування диференційних та інтегральних розрахунків», «Аналітична геометрія на площині та в просторі з використанням диференційних і інтегральних розрахунків», «Аналітична геометрія із застосуванням диференційних та інтегральних розрахунків», «Інтегральні та варіаційні розрахунки і їх застосування у завданнях з аналітичної геометрії», «Аналітична геометрія поверхні»;
- «Використання мензули та планіметра», «Юридично-політична та камералістична арифметика», «Математичне обґрунтування літочислення і перепису мігруючих народів»;
- «Теоретична астрономія»¹.

Від початку 1870-х років і до кінця наступного десятиліття математика у Львівському університеті розвивалася зусиллями ц.-к. звичайного публічного професора математики, доктора філософії Вавжинця Жмурка². Наприкінці десятиліття (1889/1890 н. р.) надзвичайним професором математики, а від 1892/1893 н. р. – звичайним професором математики став доктор філософії Юзеф Пузина, який ще від середини 1880-х років був габілітованим приватним доцентом математики³. На початку ХХ ст. надзвичайним професором математики у Львівському університеті став доктор філософії Ян Раєвський (працював до середини 1900-х років)⁴. У 1911/1912 н. р. надзвичайним професором математики став доктор філософії Вацлав Серпінський, який від 1909/1910 н. р. був габілітованим приватним доцентом математики⁵.

Додамо, що впродовж 1880–1910-х років на філософському факультеті Львівського університету працювало декілька приватних доцентів математики: доктор філософії, магістр математичних наук Паризької академії Владислав Кретковський, габілітований приватний доцент математики (перша третина 1880-х років)⁶; доктор філософії Владислав Зайончковський, приватний доцент математики (перша третина 1880-х років)⁷; доктор філософії

¹ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1869/1870, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 10; оп. 7, спр. 86; спр. 134.

² Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1887/1888, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 798.

³ Skład Uniwersytetu, 1885/1886, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1900/1901, I–II – 1905/1906, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I–II – 1917/1918, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I–II – 1882/1883, I–II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I–II – 1882/1883, I–II.

Станіслав Кемпінський, габілітований приватний доцент математики (1900-ті роки)¹; доктор філософії Зигмунт Янішевський, габілітований приватний доцент математики, який до того працював асистентом (середина – друга половина 1910-х років)²; доктор філософії Гуго Штайнгауз, приватний доцент математики (від 1917/1918 н. р.)³.

Насамкінець наведемо дисципліни, представлені у першій половині 1900-х років у рубриках «Математика та природничі науки», та курси з географії з рубрики «Історія та географія» офіційного статистично-довідкового видання Львівського університету «Програма курсів»⁴.

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1900/1901, I	
Ю. Пузина	Лінійні диференціальні рівняння
Ю. Пузина	Нова геометрія
Ю. Пузина	Математичний семінар нижчого рівня
Ю. Пузина	Математичний семінар вищого рівня
І. Закжевський	Експериментальна фізика. Частина I
І. Закжевський	Репетиторій з фізики для фармацевтів
І. Закжевський	Практичні заняття в кабінеті фізики
М. Смолюховський	Електрика і магнетизм
М. Смолюховський	Диференціальне числення
Е. Дуніковський	Фізика мінералів
Е. Дуніковський	Петрографія
Е. Дуніковський	Вправи з мінералогії та петрографії
Р. Зубер	Загальна геологія
Ю. Семірадський	Палеонтологія хребетних
Ю. Семірадський	Про амоніти
Т. Цесельський	Детальна ботаніка
Т. Цесельський	Курс мікроскопування
Т. Цесельський	Природа бджоли
Т. Цесельський	Вправи в кабінеті ботаніки
А. Залевський	Анатомія тканин рослини

¹ Skład Uniwersytetu, 1901/1902, I–II – 1907/1908, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1917/1918, I–II. Докладніше див.: Притула, «Математика у Львові», 3–182; Duda, «Matematyka na Uniwersytecie Lwowskim do usunięcia Polaków ze Lwowa», 291–324.

⁴ Укладено за: Program wykładów, 1900/1901, I – 1904/1905, I.

А. Залевський	Морфологія і біологія грибів у найширшому значенні із демонстрацією під мікроскопом
І. Шишилович	Морфологія і біологія насіння
Б. Радзішевський	Загальна хімія
Б. Радзішевський	Фармацевтична хімія
Б. Радзішевський	Практичні заняття в хімічній лабораторії
Б. Радзішевський	Практичні заняття для медиків у післяобідній час
Б. Ляхович	Нарис хімії мінералів із унаочненням
Б. Ляхович	Хімія їжі, напоїв, їх фальсифікація, із унаочненням
Б. Ляхович	Вправи з органічної хімії із унаочненням і вправами з експериментальної хімії для кандидатів у вчителі середніх шкіл
Б. Дибовський	Систематична зоологія
Б. Дибовський	Основні дані, що стосуються життя тварин у морях
Б. Дибовський	Важливі деталі, що стосуються життя тварин у прісних водах
Б. Дибовський	Практичні вправи із систематичної зоології
Ю. Нусбаум	Загальна біологія для слухачів медицини та філософії
Ю. Нусбаум	Порівняльна анатомія
Ю. Нусбаум	Зоотомічно-мікроскопові вправи
Ю. Шпільман	Нарис соматології та гігієни із особливим врахуванням шкільної гігієни, а також науки про першу допомогу у надзвичайній ситуації
Ю. Шпільман	Гігієна харчування із розглядом підробки їжі та біологічно активних речовин
1900/1901, II	
Ю. Пузина	Про двійкові форми
Ю. Пузина	Вибрані відступи з теорії лінійних диференціальних рівнянь
Ю. Пузина	Математичний семінар нижчого рівня
Ю. Пузина	Математичний семінар вищого рівня
Я. Раєвський	Теорія заміщення
Я. Раєвський	Теорія еліптичних функцій
І. Закжевський	Експериментальна фізика. Частина II
І. Закжевський	Про змінний струм
І. Закжевський	Практичні заняття в кабінеті фізики
М. Смолуховський	Оптика
М. Смолуховський	Інтегральне числення
Е. Дуніковський	Геологія Галичини
Е. Дуніковський	Систематика найважливіших мінералів
Р. Зубер	Геологія викопного вугілля
Р. Зубер	Вправи з польової геології та навчальні геологічні екскурсії

В. Тейссейре	Систематичні палеонтологія
Т. Цесельський	Анатомія рослин
Т. Цесельський	Біологія рослин
Т. Цесельський	Вправи з позначення рослин
Т. Цесельський	Навчальні ботанічні екскурсії
Т. Цесельський	Використання знання про природу бджіл при їхньому розведенні
Т. Цесельський	Вправи у кабінеті ботаніки
А. Залевський	Морфологія і біологія клітини рослини із демонстрацією під мікроскопом
А. Залевський	Наука про водорості у вищому значенні із демонстрацією під мікроскопом
А. Залевський	Наукові екскурсії з вивчення нижчих криптогамних рослин
І. Шишилович	Систематичне групування квіткових рослин
І. Шишилович	Поява та розвиток альпійської флори
Б. Радзішевський	Практичні заняття в хімічній лабораторії
Б. Радзішевський	Практичні заняття для медиків
Б. Ляхович	Нарис хімії сполук вуглецю
Б. Ляхович	Історія хімії за останнє століття
Б. Ляхович	Практичні заняття у хімічній лабораторії якісного та кількісного аналізу, а також експериментальної хімії для кандидатів у вчителі середніх шкіл
Б. Дибовський	Систематична зоологія
Б. Дибовський	Про місцевих ссавців
Б. Дибовський	Про глибоководних морських та прісноводних тварин
Б. Дибовський	Практичні заняття з систематичної зоології
Ю. Нусбаум	Загальна біологія для слухачів медицини і філософії (продовження)
Ю. Нусбаум	Порівняльна анатомія безхребетних тварин (продовження)
Ю. Нусбаум	Практичний курс зоотомії (анатомія актинії, морського їжака, морської зірки, дощового хробака, лікарської п'явки, равлика виноградного, каракатиці, таргана, річкового рака, жаби)
Ю. Нусбаум	Спеціальна самостійна робота в Інституті порівняльної анатомії
Г. Вельovejський	Порівняльна анатомія безхребетних тварин
1901/ 1902, I	
Ю. Пузина	Диференціальне числення
Ю. Пузина	Диференціальні рівняння з частинними похідними
Ю. Пузина	Математичний семінар нижчого рівня
Ю. Пузина	Математичний семінар вищого рівня

Я. Раєвський	Алгебраїчні рівняння
Я. Раєвський	Аналітична геометрія
І. Закжевський	Експериментальна фізика. Частина I
І. Закжевський	Репетиторій з фізики для фармацевтів
І. Закжевський	Практичні заняття в кабінеті фізики
М. Смолюховський	Термодинаміка
М. Смолюховський	Вправи із теоретичної фізики
М. Ернст	Вступ до астрономії
Е. Дуніковський	Мінералогія
Е. Дуніковський	Вправи з мінералогії і петрографії
Р. Зубер	Історична геологія
Ю. Семірадський	Палеонтологія безхребетних тварин
Ю. Семірадський	Практичні заняття з позначення викопних рештків організмів
Т. Цесельський	Детальна ботаніка
Т. Цесельський	Курс мікроскопування
Т. Цесельський	Фізіологія рослин
Т. Цесельський	Вправи в кабінеті ботаніки
А. Залевський	Анатомія тканини рослин із демонстрацією під мікроскопом
А. Залевський	Морфологія і біологія грибів у найширшому значенні із демонстрацією під мікроскопом
І. Шишилович	Порівняльна історія розвитку вегетативних органів у вищих рослин
І. Шишилович	Морфологія та систематика мохових
Б. Радзішевський	Загальна неорганічна хімія
Б. Радзішевський	Фармацевтична хімія
Б. Радзішевський	Практичні заняття у хімічній лабораторії
Б. Радзішевський	Практичні заняття для медиків
Б. Ляхович	Нарис хімії мінералів із унаочненням
Б. Ляхович	Хімія їжі, напоїв, їх фальсифікація, із унаочненням
Б. Ляхович	Вправи з органічної хімії із унаочненням і вправами з експериментальної хімії для кандидатів у вчителі середніх шкіл
Б. Дибовський	Систематична зоологія
Б. Дибовський	Про місцевих тварин
Б. Дибовський	Доісторична людина
Б. Дибовський	Практичні вправи із систематичної зоології
Ю. Нусбаум	Загальна біологія для слухачів медицини та філософії
Ю. Нусбаум	Порівняльна анатомія
Ю. Нусбаум	Спеціальні роботи в Інституті порівняльної анатомії для слухачів, які уже пройшли курс зоотомії
Г. Вельovejський	Порівняльна анатомія безхребетних тварин

Ю. Шпільман	Нарис соматології та гігієни із особливим врахуванням шкільної гігієни, а також науки про першу допомогу у надзвичайній ситуації
Ю. Шпільман	Інфекційні хвороби із врахуванням хворіб, що трапляються у шкільної молоді, причини, симптоми, запобігання, дезінфекція
1901/1902, II	
Ю. Пузина	Диференціальні рівняння з частинними похідними (закінчення)
Ю. Пузина	Інтегральне числення
Я. Раєвський	Математичний семінар нижчого рівня
Ю. Пузина	Математичний семінар вищого рівня
Я. Раєвський	Алгебраїчні рівняння (продовження)
Я. Раєвський	Аналітична геометрія (продовження)
Кемпінський, пд	Принципи варіаційного числення
І. Закжевський	Експериментальна фізика. Частина II
І. Закжевський	Про теорію розчинів
І. Закжевський	Практичні заняття в кабінеті фізики
М. Смолюховський	Кінетична теорія газів
М. Смолюховський	Вправи з теоретичної фізики
В. Ласка	Теорія рухів місяця
М. Ернст	Про вимірювання часу та кутів (із вправами)
М. Ернст	Теорія помилок
Е. Дуніковський	Петрографія, тобто наука про скали
Ю. Медведський	Вступ до кристалографії
Р. Зубер	Геологія Карпат
Р. Зубер	Про теорії утворення гасу
Р. Зубер	Вправи з польової геології та навчальні геологічні екскурсії
Ю. Семірадський	Палеонтологія безхребетних тварин (продовження)
Ю. Семірадський	Геологічна дія води і повітря
Т. Цесельський	Загальна ботаніка
Т. Цесельський	Вправи з позначення рослин
Т. Цесельський	Навчальні ботанічні екскурсії
Т. Цесельський	Принципи помології із особливим акцентом на творенні сортів
Т. Цесельський	Вправи у кабінеті ботаніки
А. Залевський	Морфологія і біологія водоростей у найширшому значенні із демонстрацією під мікроскопом
А. Залевський	Морфологія та класифікація (систематика) вищих квіткових рослин із особливим акцентом на місцевих рослинах

А. Залевський	Наукові екскурсії з вивчення нижчих рослин, а частково також і вищих рослин
І. Шишилович	Морфологія та фізіологія органів чуття у вищих рослин
Б. Радзішевський	Загальна органічна хімія
Б. Радзішевський	Практичні заняття в хімічній лабораторії
Б. Радзішевський	Практичні заняття для медиків
Б. Ляхович	Нарис хімії сполук вуглецю
Б. Ляхович	Практичні заняття у хімічній лабораторії якісного та кількісного аналізу, а також експериментальної хімії для кандидатів у вчителі середніх шкіл
Б. Дибовський	Систематична зоологія (продовження)
Б. Дибовський	Про місцевих тварин
Б. Дибовський	Про людські раси
Б. Дибовський	Практичні заняття із систематичної зоології
Ю. Нусбаум	Загальна біологія для слухачів медицини та філософії (продовження)
Ю. Нусбаум	Порівняльна анатомія хребетних тварин (продовження)
Ю. Нусбаум	Спеціальні наукові роботи в Інституті порівняльної анатомії для початківців
1902/1903, I	
Ю. Пузина	Теорія аналітичних функцій
Ю. Пузина	Диференціальна геометрія
Ю. Пузина	Математичний семінар вищого рівня
Ю. Пузина	Математичний семінар нижчого рівня (аналітична геометрія в прикладах)
Я. Раєвський	Звичайні диференціальні рівняння
Я. Раєвський	Диференціальне числення
Я. Раєвський	Вправи з диференціального числення
І. Закжевський	Експериментальна фізика. Частина I
І. Закжевський	Репетиторій з фізики для фармацевтів
І. Закжевський	Практичні заняття в кабінеті фізики
М. Смолюховський	Механіка
М. Смолюховський	Вправи із теоретичної фізики
М. Ернст	Про визначення шляхів планет і комет
Е. Дуніковський	Мінералогія
Е. Дуніковський	Вправи з мінералогії та петрографії
Р. Зубер	Нарис геології для початківців
Р. Зубер	Детальна геологія мезозойної групи
Ю. Семірадський	Палеонтологія хребетних

Ю. Семірадський	Хімічна геологія
В. Тейссейре	Загальна палеонтологія
Т. Цесельський	Детальна ботаніка
Т. Цесельський	Про живлення і ріст рослин
Т. Цесельський	Курс мікроскопування
Т. Цесельський	Вправи в кабінеті ботаніки
А. Залевський	Морфологія і біологія грибів у найширшому (у т. ч. міксомицетів і бактерій)
А. Залевський	Порівняльна анатомія вищих судинних рослин із демонстрацією під мікроскопом
І. Шишилович	Основні поняття біології рослин
Б. Радзішевський	Загальна неорганічна хімія
Б. Радзішевський	Фармацевтична хімія
Б. Радзішевський	Практичні заняття
Б. Радзішевський	Практичні заняття для медиків
Б. Ляхович	Нарис хімії мінералів із унаочненням
Б. Ляхович	Вправи з органічної хімії із унаочненням і вправами з експериментальної хімії для кандидатів у вчителі середніх шкіл
Б. Дибовський	Систематична зоологія
Б. Дибовський	Про місцевих тварин (продовження)
Б. Дибовський	Про людські раси (продовження)
Б. Дибовський	Практичні заняття із систематичної зоології
Ю. Нусбаум	Загальна біологія для слухачів медицини та філософії
Ю. Нусбаум	Порівняльна анатомія органів чуття у ряду тварин (від найпростіших до ссавців)
Ю. Нусбаум	Спеціальні роботи в Інституті порівняльної анатомії для слухачів, які уже пройшли курс зоотомії
Ю. Шпільман	Нарис соматології та гігієни із особливим врахуванням шкільної гігієни, а також науки про першу допомогу у надзвичайній ситуації
Ю. Шпільман	Гігієна харчування із розглядом підробки їжі та біологічно активних речовин
1902/1903 II	
Ю. Пузина	Теорія еліптичних функцій
Ю. Пузина	Диференціальна геометрія. Продовження
Ю. Пузина	Математичний семінар нижчого рівня
Ю. Пузина	Математичний семінар вищого рівня
Я. Раєвський	Лінійні диференціальні рівняння

Я. Раєвський	Інтегральне числення
Я. Раєвський	Вправи з інтегрального числення
І. Закжевський	Експериментальна фізика, частина II
І. Закжевський	Про електроліз
І. Закжевський	Практичні заняття у кабінеті фізики
М. Смолуховський	Оптика
М. Смолуховський	Вправи із теоретичної фізики
М. Ернст	Практична астрономія (із вправами)
М. Ернст	Космогонічна теорія
Е. Дуніковський	Геологія Галичини
Е. Дуніковський	Нарис геології для початківців, частина II
Е. Дуніковський	Навчальні геологічні екскурсії
Е. Дуніковський	Про підземні води
Ю. Семірадський	Геологія польських земель
Ю. Семірадський	Хімічна геологія (продовження)
Т. Цесельський	Анатомія і фізіологія рослин
Т. Цесельський	Вправи з позначення рослин
Т. Цесельський	Природа бджоли
Т. Цесельський	Навчальні ботанічні екскурсії
Т. Цесельський	Вправи в кабінеті ботаніки
А. Залевський	Класифікація (систематика) вищих квіткових рослин із особливим акцентом на польських
А. Залевський	Наукові екскурсії з вивчення криптогамних та насінних рослин
І. Шишилович	Основні поняття біології рослин (продовження)
І. Шишилович	Голонасінні рослини із детальнішим акцентом на місцевій флорі.
Б. Радзішевський	Загальна органічна хімія
Б. Радзішевський	Практичні заняття у хімічній лабораторії I Інституту хімії
Б. Радзішевський	Практичні заняття для медиків
Б. Ляхович	Нарис хімії сполук вуглецю
Б. Дибовський	Систематична зоологія
Б. Дибовський	Про місцевих тварин
Б. Дибовський	Будова людини як свідчення її походження
Б. Дибовський	Практичні заняття з систематичної зоології
Г. Вельовеїський	Порівняльна анатомія безхребетних тварин
Ю. Нусбаум	Загальна біологія

Ю. Нусбаум	Порівняльна анатомія нервової системи
Ю. Нусбаум	Спеціальна робота в Інституті порівняльної анатомії
1903/1904, I	
Ю. Пузина	Алгебраїчні функції та інтеграли Абеля
Ю. Пузина	Вступ до алгебри
Ю. Пузина	Математичний семінар нижчого рівня. (Диференціальне числення)
Ю. Пузина	Математичний семінар вищого рівня
Я. Раєвський	Диференціальні рівняння з частинними похідними
Я. Раєвський	Аналітична геометрія у площині
І. Закжевський	Експериментальна фізика. Частина I
І. Закжевський	Практичні заняття в кабінеті фізики
І. Закжевський	Репетиторій з фізики для фармацевтів
М. Смолюховський	Електрика і магнетизм
М. Смолюховський	Вправи з теоретичної фізики
М. Ернст	Загальний вступ до астрономії
М. Ернст	Теорія астрономічної рефракції
Е. Дуніковський	Морфологія та літологія земної кори
Е. Дуніковський	Вправи з мінералогії та петрографії
Р. Зубер	Нарис загальної геології
Р. Зубер	Історія геодинамічних процесів
Ю. Семірадський	Палеонтологія безхребетних тварин
В. Тейссейре	Загальна палеонтологія
Т. Цесельський	Детальна ботаніка
Т. Цесельський	Біологія рослин
Т. Цесельський	Курс мікроскопування
Т. Цесельський	Вправи в кабінеті ботаніки
А. Залевський	Будова, морфологія і розвиток нижчих і вищих криптогамних рослин, із демонстрацією під мікроскопом
І. Шишилович	Біологія статевих органів у вищих рослин
І. Шишилович	Життя рослин у горах
Б. Радзішевський	Загальна неорганічна хімія для слухачів філософського і лікувального факультетів
Б. Радзішевський	Фармацевтична хімія
Б. Радзішевський	Практичні заняття у хімічній лабораторії
Б. Радзішевський	Практичні заняття для медиків
Б. Дибовський	Систематична зоологія
Б. Дибовський	Про місцевих тварин, продовження

Б. Дибовський	Будова людини як свідчення її походження, продовження
Б. Дибовський	Практичні заняття зі систематичної зоології та антропометрії
Ю. Нусбаум	Загальна біологія для слухачів медицини і філософії
Ю. Нусбаум	Порівняльна анатомія скелету (порівняльна остеологія) хребетних
Ю. Нусбаум	Спеціальна робота в Інституті порівняльної анатомії для слухачів, які пройшли курс зоотомічної та мікроскопної техніки
Ю. Шпільман	Нарис соматології та гігієни із особливим врахуванням шкільної гігієни, а також науки про першу допомогу в надзвичайній ситуації
Ю. Шпільман	Інфекційні хвороби із врахуванням хвороб, що трапляються у шкільній молоді, причини, симптоми, запобігання, дезінфекція
1903/1904, II	
Ю. Пузина	Інтегральне числення
Ю. Пузина	Інтегрування звичайних диференціальних рівнянь
Ю. Пузина	Математичний семінар вищого рівня
Я. Раєвський	Автоморфні функції
Я. Раєвський	Аналітична геометрія у просторі
Я. Раєвський	Математичний семінар нижчого рівня
Кемпінський, пд	Вибрані розділи з теорії диференціальних рівнянь
І. Закжевський	Експериментальна фізика. Частина II
І. Закжевський	Практичні заняття в кабінеті фізики
М. Смолюховський	Нові теорії магнетизму і світла
М. Смолюховський	Вправи з теоретичної фізики
М. Ернст	Паралакс і аберация
М. Ернст	Прецесія та нутація
Е. Дуніковський	Шляхетні мінерали і руди
Е. Дуніковський	Викопне вугілля в Галичині
Р. Зубер	Нарис історичної геології
Р. Зубер	Навчальні геологічні екскурсії
Р. Зубер	Геологічне значення карбонатів
Ю. Семірадський	Експериментальна геологія
Ю. Семірадський	Про викопні рослини
Т. Цесельський	Анатомія і фізіологія рослин
Т. Цесельський	Вправи з позначення рослин
Т. Цесельський	Природа бджоли
Т. Цесельський	Навчальні ботанічні екскурсії

Т. Цесельський	Вправи в кабінеті ботаніки
А. Залевський	Огляд квіткових, тобто покритонасінних рослин, з погляду морфології і систематики з особливим акцентом на рослинах Центральної Європи
А. Залевський	Наукові екскурсії з вивчення вищих і нижчих рослин
М. Раціборський	Загальна біологія
М. Раціборський	Патологія рослин
Б. Радзішевський	Загальна хімія (продовження). Для слухачів філософського і лікарського факультету
Б. Радзішевський	Практичні заняття в хімічній лабораторії
Б. Радзішевський	Практичні заняття в хімічній лабораторії для медиків
Б. Дибовський	Систематична зоологія
Б. Дибовський	Про взаємодію та взаємодопомогу у тваринному світі
Б. Дибовський	Про місцевих тварин
Б. Дибовський	Практичні вправи зі систематичної зоології
Ю. Нусбаум	Загальна біологія для слухачів медицини і філософії
Ю. Нусбаум	Порівняльна анатомія сечостатевого органу у хребетних
Ю. Нусбаум	Спеціальні роботи в Інституті порівняльної анатомії
Ю. Нусбаум	Порівняльна анатомія тварин
1904/1905, I	
Ю. Пузина	Теорія математичних функцій
Ю. Пузина	Нова геометрія
Ю. Пузина	Математичний семінар вищого рівня
Я. Раєвський	Теорія чисел
Я. Раєвський	Вступ до вищого аналізу
Я. Раєвський	Математичний семінар нижчого рівня
І. Закжевський	Експериментальна фізика. Частина I
І. Закжевський	Репетиторій з фізики для фармацевтів
І. Закжевський	Практичні заняття в кабінеті фізики
М. Смолюховський	Термодинаміка
М. Смолюховський	Вправи зі сферичної фізики
М. Смолюховський	Спектральний аналіз і теорія випромінювання
В. Ласка	Вступ до сферичної астрономії
М. Ернст	Теорія затемнення і споріднених явищ
Е. Дуніковський	Загальна мінералогія
Е. Дуніковський	Літогенез
Е. Дуніковський	Вправи з мінералогії та петрографії

Р. Зубер	Нарис загальної та історичної геології
Ю. Семірадський	Палеонтологія хребетних
В. Тейссейре	Анатомія і систематика скаменілих головоногих молюсків
Т. Цесельський	Детальна ботаніка
Т. Цесельський	Біологія рослин
Т. Цесельський	Курс мікроскопування
Т. Цесельський	Вправи у кабінеті ботаніки
А. Залевський	Морфологія і біологія криптогамних рослин (тобто криптантус) із демонстрацією під мікроскопом
М. Раціборський	Дихання рослин
І. Шишилович	Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на розвиток рослин
І. Шишилович	Про форми і групування рослин
Б. Радзішевський	Загальна хімія для слухачів філософського і лікарського факультетів
Б. Радзішевський	Фармацевтична хімія
Б. Радзішевський	Практичні заняття в лабораторії для слухачів філософії і фармацевтики
Б. Радзішевський	Практичні заняття для медиків
Б. Дибовський	Систематична зоологія
Б. Дибовський	Історія розвитку зоологічних знань
Б. Дибовський	Про місцевих тварин
Б. Дибовський	Практичні заняття зі систематичної зоології
Ю. Нусбаум	Загальна біологія для слухачів філософії і медицини
Ю. Нусбаум	Вступ до порівняльної анатомії, а також порівняльна анатомія примітивних (найпростіших)
Ю. Нусбаум	Заняття в інституті порівняльної анатомії
Г. Вельovejський	Морфологія й історія розвитку тварин
Ю. Шпільман	Нарис соматології та гігієни із особливим врахуванням шкільної гігієни, а також науки про першу допомогу у надзвичайній ситуації
Ю. Шпільман	Індивідуальна гігієна із врахуванням гігієни шкіри дитини та для різних професій

Навчальний рік, семестр	Напрямок
1900/1901, I	
А. Реманн	Форма та розміри Землі
А. Реманн	Репетиторій і географічні справи
Е. Ромер	Географія Австро-Угорської монархії

1900/1901, II	
А. Реманн	Географія Азії
А. Реманн	Будова і застосування глобуса Землі та неба
Е. Ромер	Географія Австро-Угорської монархії (завершення)
Е. Ромер	Географічні вправи
1901/1902, I	
А. Реманн	Океанографія, кліматологія та ботанічні регіони на Землі
А. Реманн	Репетиторій і географічні вправи
Е. Ромер	Вибрані питання антропогеографії
1901/1902, II	
А. Реманн	Географія давньої Польщі
Е. Ромер	Політична й економічна географія англійської колоніальної держави
1902/1903, I	
А. Реманн	Космічна географія
А. Реманн	Географічні вправи
Е. Ромер	Методика навчання географії в середній школі, ч. I. Історія та сучасний стан в Європі
1902/1903, II	
А. Реманн	Географія Карпат і прикарпатських регіонів
Е. Ромер	Наука про географічну карту
1903/1904, I	
А. Реманн	Фізична географія
А. Реманн	Географічні вправи
Е. Ромер	Географія Австро-Угорської монархії
1903/1904, II	
А. Реманн	Географія Східної Європи
Е. Ромер	Географія Австро-Угорської монархії (карпатські регіони. Політична й економічна географія усєї держави)
1904/1905, I	
А. Реманн	Космічна географія
А. Реманн	Географічні вправи
Е. Ромер	Торговельна географія

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 5.2.

Особливості розвитку природничих і точних наук в окреслений період полягали в тому, що їх викладали в межах філософського факультету, який від 1848/1849 н. р. перестав мати характер підготовчого, що, поряд із новими формами навчання (зокрема, семінарами), а також запровадження посад пиватних доцентів, сприяло розвитку навчально-наукових напрямів.

До початку 1860-х років більшість природничих наук (мінералогія, геологія, ботаніка, зоологія) розвивалася у межах напряму «Природнича історія» (представляв Г. Лобажевський), що було переважно даниною попередній традиції (це видно на прикладі зоології, що також була частиною природничої історії, але її викладав не Г. Лобажевський, а Г. М. Шмідт).

Відтак, можна говорити про становлення на філософському факультеті таких самостійних навчально-наукових напрямів, як зоологія та порівняльна анатомія (представники В. Чернянський, Г. М. Шмідт, Ш. Сирський, Б. Дибовський, Ю. Нусбаум-Гілярович, К. Кветневський, Г. Вельовеїський, Я. Гіршлер, Р. Вайгль, Я. Грохмаліцький); ботаніка (А. Вайс, Т. Цесельський, А. Залевський, М. Раціборський, З. Вуйціцький, Ф. Каменський, І. Шишилович, С. Кжеменевський, Б. Ніклевський); геологія, палеонтологія, петрографія, мінералогія (Ф. Ціркель, Ф. Кройц, Е. Габданк-Дуніковський, Ю. Недзведський (Медведський), Ю. Токарський, Р. Зубер, Ю. Семірадський, В. Тейссеїре, Я. Новак, В. Роголя); хімія (Ф. Плесс, Г. А. Вольф, Л. Пібаль, Е. Ліннеман, Б. Радзішевський, Ю. Шрамм, С. Толлочко, С. Опольський, Р. Негруш, З. Клеменевич, К. Клінг, З. Вайберг). У межах кожної з цих наук багато професорів і доцентів представляли вужчі галузі, що є чітким свідченням розвитку наукового знання впродовж останньої третини ХІХ – початку ХХ ст.

Особливе місце серед природничих наук на філософському факультеті займала географія, навчальні курси з якої спершу читали професори-історики. Відтак, як самостійний навчально-науковий напрям, географія оформилася лише на початку 1880-х років завдяки зусиллям засновника кафедри географії, професора А. Реманна. Надалі напрям також представляли Е. Ромер, С. Рудницький, С. Павловський.

Точними науками, що розвивалися у Львівському університеті в середині ХІХ – на початку ХХ ст. були фізика, астрономія і математика. Фізика у досліджуваний період розвивали А. Завадський, В. П'єр, В. Урбанський, А. Гандль, Т. Станецький, О. Фабіан, І. Закжевський, М. Смолюховський, А. Денізот, Я. Стоцьк, К. Закжевський. Частина з цих викладачів читала курси й з астрономії. Відтак, наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. в Університеті почали викладати доценти астрономії – В. Я. Ласка та М. Ернст (згодом – професор астрономії). Крім того, у предметній сфері звань викладачів-фізики могла бути окреслена окрема галузь цієї науки, наприклад, математична фізика чи теоретична фізика, що засвідчує про її активний розвиток.

Математику, як навчально-науковий напрям, у Львівському університеті представляли спершу І. Лемох та В. Жмурко. У 1880-х роках розпочався

новий етап її розвитку за участю професора Ю. Пузини, а також когорти інших викладачів, зокрема, Я. Раєвського, В. Серпінського, В. Кретковського, В. Зайончковського, С. Кемпінського, З. Янішевського, Г. Штайнгауза.

Висновки до розділу 5

Розвиток медичних, природничих і точних наук у Львівському університеті у середині ХІХ – на початку ХХ ст. був позначений і змінами у факультетській структурі Університету (набуття філософським факультетом звичайного, а не підготовчого статусу; відновлення медичного факультету), і реформуванням навчального процесу, зокрема, введенням посад приватних доцентів, впровадженням семінарів тощо.

Викладачі, які представляли зазначені науки, від останніх десятиліть ХІХ ст. у предметних сферах своїх звань мали окремі їхні складові (наприклад, історична геологія, динамічна геологія та геологія Карпат, фізична хімія та електрохімія, рільнича ботаніка та фізіологія рослин, фізіологія рослин і мікробіологія тощо), що засвідчувало розвиток наукового знання і його відображення в навчальному процесі.

Розділ 6

РОЗВИТОК ГУМАНІТАРНИХ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИХ НАПРЯМІВ НА ФІЛОСОФСЬКОМУ ФАКУЛЬТЕТІ (1849-1918): СТРУКТУРНИЙ, КАДРОВИЙ ТА ОСВІТНЬО-ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

6.1. Філософські та культурологічні науки, педагогіка

До 1869/1870 н. р. філософські науки у Львівському університеті викладав доктор філософії, ц.-к. звичайний публічний професор філософії та історії філософії Миколай Ліпінський, член ц.-к. Галицького сільськогосподарського товариства у Львові¹. Перелік його навчальних курсів 1849/1850 н. р. можна розділити на такі групи:

1) «Основи теоретичної філософії», «Загальний вступ до філософії і метафізики», «Загальний вступ до філософії і загальної метафізики», «Загальна метафізика», «Спеціальна метафізика», «Спеціальна метафізика, зокрема філософія природи і філософія духу», «Філософія моралі», «Основні засади філософії моралі», «Основи філософії моралі», «Філософія моралі з увагою на філософію права», «Історія і література філософії права», «Основи філософії моралі щодо філософії права»;

2) «Логіка», «Наукове вивчення основ логіки», «Основи логіки», «Обґрунтування логіки»;

3) «Психічна антропологія», «Фізична антропологія»;

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1869/1870, I–II; Качмар, Тарнавський, «Філософський факультет Львівського університету в австрійський період (від відновлення до утравкізації навчального закладу)», *Краєзнавство*, 1 (2013): 81–90.

4) «Історія філософії», «Історія філософії давнини», «Представлення історії філософії давнини», «Історія філософії античності», «Історія давньої філософії до II християнського століття», «Історія філософії від початку III християнського століття до Канта», «Історія філософії середньовіччя», «Історія філософії середньовіччя і нового часу», «Історія філософії від Канта до найновіших часів»¹.

У 1870/1871 н. р. в Університеті посаду викладача філософії посів ц.-к. звичайний публічний професор філософії, доктор філософії Зигмунд Барак-Раппопорт². Він читав такі курси: «Практична філософія», «Історія філософії» та «Кантова “Критика чистого розуму”». Окрім традиційних методів навчання, останній курс був побудований у формі конверсаторію, лекції-бесіди, що передбачала обов’язкове відвідування, систематичне виконання завдань, участь у дискусії³.

З останньої третини XIX ст. філософія була тісно пов’язана з педагогікою – саме ці дві науки були у предметній сфері професорського звання доктора філософії Еузебіуша Черкавського, ц.-к. звичайного публічного професора філософії та педагогіки (1871–1892)⁴. Е. Черкавський походив зі с. Тучапи Ярославського повіту. Вищі студії закінчив у Львівському університеті, належав до чільних представників галицького інтелектуального середовища. Серед наукових інтересів Е. Черкавського переважали проблеми педагогіки і дидактики, а також психології (т. зв. емпіричної психології)⁵.

У першій третині 1880-х років приватним доцентом філософії у Львівському університеті був доктор філософії Ігнацій Скроховський⁶. Тоді ж габілітованим приватним доцентом психології та філософії природи числився Юліан Охорович, доктор філософії та кандидат природничих наук⁷. Уродженець м. Радзіміна, що неподалік Варшави, Ю. Охорович був вихованцем Варшавського та Ляйпцизького університетів, а його наукові зацікавлення стосувалися психології творчості та етнопсихології⁸.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1869/1870, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 86; спр. 134.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I–II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1891/1892, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 2059 (Особова справа Черкавського Еузебіуша).

⁵ Т. Лещак, «Черкавський (Cherkawski) Євсей», Т. II, 645–646.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I–II – 1882/1883, I–II. В «Енциклопедії Львівського університету» відомості про І. Скроховського відсутні.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1882/1883, I–II.

⁸ Т. Лещак, Г. Михальчишин, В. Корнійчук, «Охорович (Ochorowicz) Юліан», Т. II, 238–239.

Від середини 1880-х років габілітованим приватним доцентом філософії, а згодом – надзвичайним професором філософії (1891/1892 н. р.) був доктор філософії Александер Раціборський. Упродовж тривалої праці вченого у Львівському університеті його академічні титули змінювалися, що свідчило про трансформацію структури підрозділів філософського спрямування: від 1895/1896 н. р. – доцент із титулом надзвичайного професора; від 1908/1909 н. р. – надзвичайний професор, від 1908/1909 н. р. – знову доцент із титулом надзвичайного професора¹.

Варто зазначити, що А. Раціборський походив зі с. Чернелиця Городельського повіту, був випускником Львівського університету. А. Синиця вказує, що особливу увагу вченого привертала філософські погляди Бенедикта Спінози та Джона Стюарта Мілля. Зокрема, він аналізував значення категорій і основи теорії пізнання у «системі логіки» Мілля, його погляди на природу математичних і логічних істин, поняття «причинності». Також А. Раціборський дав визначення філософії як науки, виокремлював такі її частини: психологія, формальна логіка, теорія пізнання, метафізика, етика та естетика².

На початку 1890-х років у Львівському університеті почав працювати, як габілітований приватний доцент філософії, доктор філософії Александер Скурський (Скорський). Походив він зі Станиславова. Навчаючись у Львівському університеті, А. Скурський був учнем Е. Черкавського. У 1895/1896 н. р. отримав звання надзвичайного професора філософії, 1898/1899 н. р. – звичайного професора філософії, у 1915/1916 н. р. – емеритованого звичайного професора філософії. Наголосимо, що водночас, упродовж 1890–1910 рр., А. Скурський був доцентом загальної педагогіки, тож продовжував традицію поєднання філософії та педагогіки³. Серед наукових зацікавлень вченого – філософія як академічна наука та її значення в університетських студіях; виокремлення педагогіки, як науки, з царини філософії⁴.

¹ Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I–II – 1917/1918, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1602 (Особова справа Раціборського Александра).

² А. Синиця, «Раціборський (Raciborski) Александр», Т. II, 356; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1602.

³ Skład Uniwersytetu, 1892/1893, I–II – 1901/1902, I–II; 1915/1916, I–II – 1917/1918, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 886.

⁴ Т. Лещак, «Скурський (Skórski) Александр», Т. II, 438. Про розвиток філософії в Університеті див. також: Синиця, «Історія викладання філософії у Львівському університеті (XVII – перша половина XX ст.)», 68–82; Синиця, «Історія логічних досліджень у Львівському університеті (XVII – пер. пол. XX ст.)», 31–41.

Від 1892 р. у Львівському університеті почав викладати доктор філософії Войцех граф Дзедушицький: спершу як габілітований приватний доцент історії філософії, естетики та етики, відтак (1896/1897 н. р.) – як надзвичайний професор естетики і габілітований приватний доцент історії філософії, естетики та етики¹. Майбутній учений навчався у Віденському університеті. Серед філософської проблематики особливу увагу звертав на погляди Іммануїла Канта, а також досліджував античну культуру й методи психології як складову пізнання людини, зв'язок людського духу з Богом. Писав працю «Історія філософії» («Historia filozofii»), опубліковану у 1914 р.².

Повертаючись у попередній хронологічний етап, наголосимо, що до початку 1850-х років на філософському факультеті викладав ц.-к. звичайний публічний професор класичної філології і літератури та естетики, доктор філософії і права Карлманн Тангль³, а до кінця 1860-х років – ц.-к. надзвичайний публічний професор німецької мови і літератури Йоганн Глох, який час від часу пропонував студентам курси: «Естетика» і «Систематична естетика»⁴.

Новий етап у розвитку філософських студій у Львівському університеті пов'язаний із постатями Казімежа Твардовського та Мсціслава Вартенберга.

Доктор філософії К. Твардовський був випускником Віденського університету, де й розпочав свою наукову і викладацьку діяльність. У 1895 р. учений перейшов до Львівського університету: спочатку працював як надзвичайний професор філософії, а згодом, від 1898/1899 н. р., як звичайний професор філософії⁵. Наукові інтереси К. Твардовського поєднували філософію, психологію та педагогіку. Зокрема, зі сфери філософії вченого особливо цікавили епістемологія, філософія мови, філософія логіки, математична логіка і логічна семантика⁶. Двоє представників наукової школи К. Твардовського (відома згодом як «Львівсько-Варшавська логіко-

¹ Skład Uniwersytetu, 1893/1894, I-II – 1905/1906, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 570 (Особова справа Дзедушицького Войцеха).

² Р. Сіромський, М. Мельник, «Дзедушицький (Dzieduszycki) Войцех», Т. II, 439–440.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1850/1851, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1852 (Особова справа Тангля Карлманна).

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1854/1855, I-II, 1863/1864, I-II, 1867/1868, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 86.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1860 (Особова справа Твардовського Казімежа, том I); спр. 1861 (Особова справа Твардовського Казімежа, том II).

⁶ Т. Лещак, І. Дуцяк, Н. Швець, «Твардовський (Twardowski) Казимеж Єжи Адольф», Т. II, 502.

філософська школа») – Владислав Вітвицький та Ян Лукасевич – від середини 1900-х років працювали у Львівському університеті: доктор філософії В. Вітвицький був габілітованим приватним доцентом філософії¹, а доктор філософії Я. Лукасевич – габілітованим приватним доцентом філософії (від 1911/1912 н. р. – із титулом надзвичайного професора)².

Доктор філософії Мсціслав Вартенберг (уродженець м. Жнін на теренах Помор'я) вищу освіту здобув в університетах Німеччини. Якийсь час був професором філософії Ягеллонського університету, у 1903/1904 н. р. став надзвичайним професором філософії Львівського університету, а відтак, у 1907/1908 н. р., – звичайним професором філософії. М. Вартенберг був фахівцем із філософії І. Канта та неокантіанства³.

Упродовж 1900-х років габілітованим приватним доцентом історії філософії (від 1909/1910 н. р. – із титулом надзвичайного професора) був доктор прав і філософії Вітольд Рубчинський, радник ц. к. Прокуратурії Скарбу, співробітник комісії для історії мистецтва та літературної комісії Польської академії наук у Кракові⁴.

Наприкінці 1840-х років за розвиток педагогіки на філософському факультеті відповідав Франц Амтманн⁵, який читав курс «Загальна педагогіка»⁶. У зимовому семестрі 1850/1851 н. р. посада викладача

¹ Skład Uniwersytetu, 1906/1907, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1907/1908, I–II – 1917/1918, I–II; Див. також: Woleński, «Lwowska Szkoła Filozoficzna», 185–208; Синиця, «Про природу історико-філософських концептів (на прикладі Львівсько-Варшавської школи)», 36–38; Synytsia, «Logiczne poglądy Kazimierza Twardowskiego: trudności realizacji = Логічне вчення Казимира Твардовського: труднощі реалізації», 27–32; Синиця, «Львівсько-Варшавська філософська школа», 395–396; Синиця, «Лукасевич Ян», 221–222; А. Синиця, «Вітвицький (Witwicki) Владислав», Т. I, 293; Я. Притула, І. Дуцяк, «Лукасевич (Łukasiewicz) Ян Леопольд», Т. II, 59.

³ Skład Uniwersytetu, 1903/1904, I–II – 1917/1918, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 210 (Особова справа Вартенберга Мсціслава); М. Мельник, «Вартенберг (Wartenberg) Мсціслав», Т. I, 266.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1902/1903, I–II – 1910/1911, I–II. Відомості про вченого в «Енциклопедії Львівського університету» відсутні. Докладніше про розвиток історії філософії в Університеті див.: Синиця, «Становлення і розвиток історико-філософських досліджень у Львівському університеті: до 25-річчя кафедри історії філософії», 52–72.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1850/1851, I–II.

⁶ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 10.

педагогіки була вакантною і її мали замістити¹. Тож у 1850-х – першій половині 1860-х років педагогіку для студентів філософського факультету викладав представник навчальної колегії теологічного факультету Людвік Маліновський²: як викладач-суплент читав курс під загальною назвою «Вища педагогіка». Деякі розділи його викладів стосувалися «сили волі та почуттів», «загальних основ виховання і їх застосування в творенні фізичних та інтелектуальних здібностей». Упродовж 1858/1859 і 1864/1865 навчальних років Л. Маліновський читав курс «Загальні засади виховання та їх застосування у розвитку й творенні фізичних здібностей» («Загальні засади виховання, також їх застосування у фізичному й інтелектуальному вихованні»)³.

Після Л. Маліновського викладачем-суплентом загальної педагогіки був доктор теології Франц Костек⁴. Під час свого перебування на факультеті знайомив студентів із курсами «Загальна педагогіка», «Загальна педагогіка: загальні засади виховання та їх застосування у фізичному й інтелектуальному вихованні», «Загальна педагогіка: утворення почуттів», «Засади виховання та їх застосування у фізичному й інтелектуальному вихованні»⁵.

Щодо розвитку педагогіки на філософському факультеті у наступний проміжок часу австрійського періоду функціонування Університету, то у 1890-х – на початку 1900-х років на цьому факультеті викладав габілітований приватний доцент педагогіки і дидактики, доктор філософії Антоній Даниш (уродженець Познані, випускник Вроцлавського університету)⁶, а від початку 1900-х років – габілітований приватний доцент педагогіки, доктор філософії Болеслав Маньковський (уродженець Любачева, вищі студії опановував в університетах Ляйпцига та Берліна)⁷.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1856/1857, I-II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1864/1865, I-II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1866/1867, I-II – 1870/1871, I-II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1865/1866, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 134.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I-II – 1902/1903, I-II; Т. Лещак, «Даниш (Danysz) Антоній», Т. I, 423.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1903/1904, I-II – 1917/1918, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1194 (Особова справа Маньковського Болеслава); Н. Швець, Т. Лещак, «Маньковський (Mańkowski) Болеслав Фердинанд», Т. II, 94–95. Див. також: Лещак, Організаційно-дидактичні аспекти підготовки вчителів у Львівському університеті (1812–1939 рр.). Автореф. дис. канд. пед. наук (Львів, 2014); Герцюк, Лещак, «Педагогічна освіта у Львівському університеті: погляд крізь століття», *Каменяр*, 1 (2011).

Наведемо перелік курсів характеризованого напрямку наприкінці XIX – початку XX ст.¹.

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1890/1891, I	
Е. Черкавський	Історія грецької філософії, починаючи від часів Сократа
Е. Черкавський	З дидактики (розгляд деяких розділів міністерських інструкцій 1884 р., дотичних до гімназійної науки, зокрема, науки мов)
1890/1891, II	
Е. Черкавський	Етика
Е. Черкавський	Повний виклад філософії у нарисі
А. Раціборський	Історія філософії від часу її занепаду в Греції
А. Раціборський	Читання та пояснення філософських творів
1891/1892, I	Філософія
Е. Черкавський	Повний виклад філософії у нарисі. Частина II
Е. Черкавський	Педагогічна психологія
А. Раціборський	Загальний нарис історії філософії з особливим оглядом новіших часів
А. Раціборський	Розбір та пояснення філософських творів
1891/1892, II	
Е. Черкавський	Педагогічна психологія
А. Раціборський	Етика
1892/1893, I	Філософія
	Психологія
А. Раціборський	Пояснення та розбір філософських творів
1892/1893, II	
А. Раціборський	Етика
А. Скурський	Головні філософські питання. Філософія життя. Свобода волі. Моральність. Виховання. Право. Держава
А. Скурський	Про завдання виховної психології
1893/1894, I	
А. Раціборський	Етика
А. Скурський	Курс логіки з особливим оглядом методології історичних, філологічних та правничих наук
А. Скурський	Нарис науки естетичного виховання
1893/1894, II	
А. Раціборський	Логіка
А. Раціборський	Пояснення «Утилітаризму» Дж. С. Мілля

¹ Укладено за: Program wykładów, 1890/1891, I – 1908/1909, I.

А. Скурський	Методологія природничих та математичних наук
А. Скурський	Про завдання та методику академічних студій
В. Дзедушицький	Вступ до історії філософії
1894/1895, I	
А. Раціборський	Психологія з оглядом її застосування в кримінології
А. Раціборський	Пояснення твору Рібо «Хвороби волі»
А. Скурський	Система філософії із загальним вступом до філософії
А. Скурський	Індукція і дедукція як методи дослідження і навчання
В. Дзедушицький	Історія стародавньої та середньовічної філософії
В. Дзедушицький	Загальна естетика
1894/1895, I	
А. Раціборський	Загальні засади естетики
А. Раціборський	Пояснення твору Гайне «Про ідеал у мистецтві»
А. Скурський	Свобода волі та вплив детермінізму на найновіші напрями у науці кримінального права
А. Скурський	Принципи педагогіки середніх шкіл
1895/1896, I	
А. Скурський	Курс наукової філософії з особливим оглядом соціальної етики
А. Скурський	Читання та пояснення «Розмислів» Декарта
В. Дзедушицький	Історія середньовічної та новочасної філософії
В. Дзедушицький	
1895/1896, II	
А. Скурський	Розвиток філософії в XIX столітті
А. Скурський	Про гуманістичне виховання з погляду сучасної культури
К. Твардовський	Критичний огляд творів філософії від найдавніших часів до кінця XVIII століття
К. Твардовський	Теорія індукційних досліджень
1896/1897, I	
А. Скурський	Філософія людського суспільства
А. Скурський	Про «Критику чистого розуму» Канта
К. Твардовський	Психологія
К. Твардовський	Вправи в дискусії на основі читання «Трактату про смислові враження»
В. Дзедушицький	Про зміну естетичних уявлень впродовж віків
В. Дзедушицький	Історія філософії в Англії
А. Даниш	Педагогіка та загальна дидактика. Частина I
1896/1897, II	
А. Скурський	Критична філософія Канта як вступ до філософських студій
А. Скурський	Історія австрійських середніх шкіл у поточному столітті
К. Твардовський	Психологія почуттів і волі

К. Твардовський	Філософія XIX століття
А. Даниш 1897/1898, I	Педагогіка та загальна дидактика. Частина II
А. Скурський	Принципи суспільства та держави з особливим оглядом найновіших реформаторських потуг
А. Скурський	Про етику Канта
А. Скурський	Філософський семінар (Читання та пояснення «Myślini» Броніслава Трентовського. Письмові роботи)
К. Твардовський	Етика
К. Твардовський	Душа і тіло
К. Твардовський	Філософський семінар: спільне читання та пояснення розвідки під назвою «Мова про принципи пізнання» Берклі (в перекладі Фелікса Єзерського)
В. Дзедушицький	Сучасний позитивізм
В. Дзедушицький	Загальні засади естетики
А. Даниш 1897/1898, II	Загальна дидактика
А. Скурський	Психологія
А. Скурський	Головні теорії педагогіки середніх шкіл
А. Скурський	Філософський семінар: Читання та пояснення «Myślini» Броніслава Трентовського. Том II. Письмові випрацювання
К. Твардовський	Історія грецької філософії
К. Твардовський	Засадничі поняття психофізики
К. Твардовський	Філософський семінар: а) Вправи у шкільній лекції в галузі філософської пропедевтики; б) Письмові роботи
1898/1899, I	
А. Скурський	Етика із загальним вступом до філософії
А. Скурський	Герберт Спенсер
А. Скурський	Філософський семінар: 1) Читання та критичний розгляд медитацій Декарта; 2) Письмові випрацювання з ділянки історії філософії в Польщі
К. Твардовський	Логіка
К. Твардовський	Про зорові ілюзії
К. Твардовський	Філософський семінар: а) Критичне читання розвідки Шопенгауера «Про свободу волі»; б) Вступні вправи до письмових випрацювань
В. Дзедушицький	Засади естетики
А. Даниш 1898/1899, II	Історія виховання з особливим оглядом виховної теорії. Частина I
А. Скурський	Нарис психології

А. Скурський	Історичний розвиток педагогічних теорій, починаючи від Реформації
А. Скурський	Філософський семінар: 1) Читання та критичний розбір Принципів Декарта; 2) Письмові роботи
К. Твардовський	Про методику наукових досліджень
К. Твардовський	Історія грецької філософії в епоху розквіту (від софістів до Аристотеля)
К. Твардовський	Вправи в галузі формальної логіки
К. Твардовський	Філософський семінар: Письмові роботи
А. Даниш	Нарис педагогіки
1899/1900, I	
К. Твардовський	Засадничі питання теорії пізнання та метафізики
К. Твардовський	Про реформаторські потуги на ниві формальної логіки
К. Твардовський	Філософський семінар: читання та інтерпретація розвідки Г. Т. Фехнер «Про питання душі»
А. Скурський	Засади людського суспільства з погляду на дотеперішній розвиток соціології
А. Скурський	Про родинне життя з позиції етики
А. Скурський	Філософський семінар: а) Читання та критичний розбір «Розмірковувань над найвищими питаннями людини» Юзефа Голуховського
А. Даниш	Історія виховання з особливим оглядом виховної теорії. Частина II (від гуманізму)
1899/1900, II	
К. Твардовський	Історія філософії від Аристотеля до отців Церкви
К. Твардовський	Про помилки у мисленні
К. Твардовський	Філософський семінар: Письмові роботи
А. Скурський	Філософія XIX століття
А. Скурський	Педагогічні погляди Гербарта
А. Скурський	Про завдання академічних студій
А. Скурський	Філософський семінар: а) Читання та пояснення «Розмірковувань над найвищими питаннями людини» Юзефа Голуховського (том II); б) Письмові роботи
А. Даниш	Загальна дидактика
1900/1901, I	
К. Твардовський	Психологія, частина I
К. Твардовський	Нижчий філософський семінар: Читання та інтерпретація нарису про людський розум Девіда Г'юма
К. Твардовський	Вищий філософський семінар: Читання та інтерпретація розділів з Метафізики Аристотеля
А. Скурський	Етика із загальним вступом до філософії

А. Скурський	Головні філософські питання
	Філософський семінар: а) Читання та пояснення «Перших засад загальної критики» Александра Тишинського; б) Письмові роботи
А. Даниш	Історія виховання з особливим оглядом виховної теорії, частина I
1900/1901, II	
К. Твардовський	Психологія
К. Твардовський	Історія схоластичної філософії
К. Твардовський	Нижчий філософський семінар: Читання та інтерпретація «Нарису про людський розум» Девіда Г'юма. Письмові роботи
К. Твардовський	Вищий філософський семінар: Читання та інтерпретація розділів з «Метафізики» Аристотеля. Письмові роботи
В. Дзедушицький	Естетика у застосуванні до мистецтва
А. Даниш	Загальна педагогіка
1901/1902, I	
К. Твардовський	Історично-критичний огляд головних систем наукової етики
К. Твардовський	Вправи в галузі експериментальної психології
К. Твардовський	Нижчий філософський семінар: Читання та інтерпретація «Meditationes de prima philosophia» Декарта. Письмові роботи
К. Твардовський	Вищий філософський семінар: Читання та інтерпретація «Пролегомени до кожної майбутньої метафізики, яка може постати як наука». Письмові роботи
В. Дзедушицький	Історія філософії десяти перших століть після Христа
А. Даниш	Історія виховання з особливим оглядом виховної теорії
1901/1902, II	
К. Твардовський	Сучасні напрями наукової етики
К. Твардовський	Психологія смаку й запаху
К. Твардовський	Нижчий філософський семінар: Читання та інтерпретація вибраних розділів філософських творів. Письмові випрацювання
К. Твардовський	Вищий філософський семінар: Читання та інтерпретація «Пролегоменів» Канта. Письмові роботи
В. Дзедушицький	Польська філософія XIX століття
А. Даниш	Історія виховної теорії у XVIII та XIX столітті
1902/1903, I	
К. Твардовський	Логіка
К. Твардовський	Історія філософії в нарисі
К. Твардовський	Нижчий філософський семінар: Читання та інтерпретація розвідки Берклі під назвою «Мова про принципи пізнання». Письмові роботи

К. Твардовський	Вищий філософський семінар: Читання та інтерпретація розвідки Шопенгауера «Про основу моралі». Письмові роботи
В. Дзєдушицький	Польська філософія в ХІХ столітті
1902/1903, II	
К. Твардовський	Про методику наукових досліджень
К. Твардовський	Історія новочасної філософії в нарисі
К. Твардовський	Нижчий філософський семінар: Інтерпретація «Розвідки про людський розум» Г'юма
К. Твардовський	Вищий філософський семінар: Письмові випрацювання
В. Рубчинський	Історія грецької філософії: софісти та виникнення грецького ідеалізму (Сократ та його учні до Платона)
1903/1904, I	
К. Твардовський	Психологія почуттів
К. Твардовський	Розвиток філософії у ХІХ столітті
К. Твардовський	Нижчий філософський семінар: Читання та інтерпретація «Розвідки про людський розум» Г'юма
К. Твардовський	Вищий філософський семінар: Читання та інтерпретація розділів з «Критики чистого розуму» Канта. Письмові роботи
М. Вартенберг	Критична історія питань субстанції та причинності
М. Вартенберг	Про взаємозв'язок між душею і тілом
В. Рубчинський	Про філософію Аристотеля (Історія грецької філософії)
В. Рубчинський	Спільне читання та інтерпретація творів Аристотеля з галузі логіки та метафізики з коментарем св. Томи Аквінського
1903/1904, II	
К. Твардовський	Психологія бажань і волі
К. Твардовський	Французька філософія ХІХ століття
К. Твардовський	Нижчий філософський семінар: Читання та інтерпретація розвідки Г'юма про людський розум (продовження та закінчення)
К. Твардовський	Вищий філософський семінар: Письмові роботи
М. Вартенберг	Життя і твори Канта, частина I
М. Вартенберг	Механізм і телеологія
М. Вартенберг	Філософський семінар (вибрані листи Ляйбніца)
В. Рубчинський	Про філософію Аристотеля та його учнів (продовження)
В. Рубчинський	Вправи в інтерпретації та критиці листів Аристотеля та його школи
Б. Маньковський	Формальна педагогіка
Б. Маньковський	Педагогічні вправи (Розбір питань із педагогічної практики)

1904/1905, I	
К. Твардовський	Вступ до експериментальної психології
К. Твардовський	Філософія Гегеля
К. Твардовський	Філософський семінар: Читання та інтерпретація «Пролегоменів» Канта. Письмові роботи
М. Вартенберг	Вступ до філософії та енциклопедії філософських наук
М. Вартенберг	Життя і твори Канта, частина II
М. Вартенберг	Філософський семінар (Нарис метафізики Р. Г. Лотце)
В. Дзедушицький	Про загальні засади естетики
В. Рубчинський	Практична філософія Аристотеля і її розуміння польськими письменниками XVI століття
В. Рубчинський	Спільне читання «Нікомахової етики» Аристотеля разом із польським перекладом та коментарями Себастьяна Петриці та вправи в дослідженні впливів аристотелізму на польську літературу
Б. Маньковський	Дидактика
Б. Маньковський	Педагогічні вправи: Обговорення дидактичних засад, що містяться в інструкціях до науки в австрійських гімназіях
1904/1905, II	
К. Твардовський	Етика і кримінальне право з погляду питання свободи волі
К. Твардовський	Філософія Гегеля (закінчення)
К. Твардовський	Філософський семінар: Читання та інтерпретація «Пролегоменів» Канта (закінчення). Письмові роботи
М. Вартенберг	Про філософські напрями
М. Вартенберг	Про етику та естетику Канта
М. Вартенберг	Філософський семінар (Берклі)
В. Рубчинський	Історія грецької філософії після Аристотеля аж до початків неоплатонізму
В. Рубчинський	Спільне читання та інтерпретація джерел для пізнання грецького скептицизму та особливості твору «Академіка» Цицерона
Б. Маньковський	Дидактика (продовження)
Б. Маньковський	Педагогічні вправи
1905/1906, I	
К. Твардовський	Головні напрями наукової етики
К. Твардовський	Нарис історії філософії до Аристотеля
К. Твардовський	Філософський семінар: Локк, «Нарис про людський розум». Письмові роботи
М. Вартенберг	Метафізика

М. Вартенберг	Про етику та естетику Канта
М. Вартенберг	Філософський семінар («Розмови між Гиласем та Філоноусом» Берклі)
В. Рубчинський	Неоплатонізм і його стосунок до попередніх систем, особливо до метафізики Аристотеля
Б. Маньковський	Історія педагогіки у XVII столітті
Б. Маньковський	Педагогічні вправи
	Соціальні науки
С. Грабський	Конверсаторій про методологію суспільних наук
С. Грабський	Сучасне волоське питання у Польщі
1905/1906, II	
К. Твардовський	Етичний скептицизм
К. Твардовський	Нарис історії філософії
К. Твардовський	Психологія супозиції
К. Твардовський	Філософський семінар: Письмові роботи
М. Вартенберг	Метафізика (продовження та закінчення)
М. Вартенберг	Про етичні погляди Канта
М. Вартенберг	Філософський семінар (Роздуми про засади філософії Картезія)
В. Рубчинський	Нарис історії естетики. Кн. I
В. Рубчинський	Спільне читання та інтерпретація «Поетики» Аристотеля та вибраних розділів з його «Риторики»
В. Вітвіцький	Психологія волі
Б. Маньковський	Психологія навчання (Дидактика, частина III)
Б. Маньковський	Педагогічні вправи
С. Грабський	Конверсаторії про методологію суспільних наук
1906/1907, I	
К. Твардовський	Логіка
К. Твардовський	Філософія Платона та Аристотеля
К. Твардовський	Філософський семінар. Група А: Читання та інтерпретація вибраних розділів із філософських творів. Письмові вправи. Група В: Читання та інтерпретація «Критики практичного розуму» Канта. Письмові роботи
М. Вартенберг	Історія новішої філософії до Канта
М. Вартенберг	Питання свободи волі
М. Вартенберг	Філософський семінар
В. Рубчинський	Нарис історії новочасної естетики
В. Рубчинський	Вправи в галузі історії філософії: спільне читання та інтерпретація джерел до історії етики стародавнього світу (Епіклет, Марк Аврелій, Платон)

В. Вітвіцький	Психологія зору
Б. Маньковський	Педагогічні ідеї у XVII ст.
Б. Маньковський	Педагогічні вправи
1906/1907, II	
К. Твардовський	Методи наукових досліджень
К. Твардовський	Філософія Платона і Аристотеля, частина II
К. Твардовський	Філософський семінар. Група А: Читання вибраних розділів філософських авторів. Група В: Читання та інтерпретація «Основи метафізики моральності» Канта. Письмові роботи
М. Вартенберг	Критичний огляд головних напрямів теорії пізнання
М. Вартенберг	Англійська філософія від Бекона до Г'юма
М. Вартенберг	Філософський семінар («Пірронівські нариси» Секста Емпірика)
В. Рубчинський	Історія новішої естетики в нарисі
В. Рубчинський	Спільне читання окремих розділів з твору Канта «Критика здатності судження» і розгляд його естетики
В. Вітвіцький	Психологія зорових образів
Я. Лукасевич	Філософія Ляйбніца та її актуальне значення
Я. Лукасевич	Логічні вправи
Б. Маньковський	Про національне виховання
Б. Маньковський	Педагогічні вправи
1907/1908, I	
К. Твардовський	Нарис психології, частина I
К. Твардовський	Історія філософії від Аристотеля до кінця стародавньої ери
К. Твардовський	Філософський семінар: Читання та інтерпретація, розвідка Д. Г'юма під назвою «Дослідження, дотичне до людського розуму» (польський переклад, Львів, 1905). Письмові роботи
К. Твардовський	Вправи в галузі експериментальної філософії
М. Вартенберг	Критична історія питань субстанції та причиновості
М. Вартенберг	Проблема свободи волі
М. Вартенберг	Філософський семінар (продовження читання та інтерпретації «Нарисів» Секста Емпірика)
В. Рубчинський	Критичний огляд найновіших естетичних теорій
В. Рубчинський	Естетичний конвєрсаторій на тлі спільних розглядів твору Г. Т. Фехнера «Введення в естетику»
В. Вітвіцький	Читання III книги «Етики» Спінози (Про афекти)
Я. Лукасевич	Нарис загальної теорії відносин
Я. Лукасевич	Вправи в галузі теорії відносин
Б. Маньковський	Про методи навчання

Б. Маньковський	Педагогічні вправи
С. Грабський	Суспільні ідеї в Польщі XVIII та XIX століття
С. Грабський	Основи аграрної політики
1907/1908, II	
К. Твардовський	Нарис психології. Частина II
К. Твардовський	Нарис філософії від Аристотеля до кінця стародавньої ери, частина II
К. Твардовський	Філософський семінар. Письмові роботи та закінчення читання «Досліджень, дотичних до людського розуму» Д. Г'юма
К. Твардовський	Вправи в галузі експериментальної психології
М. Вартенберг	Душа і тіло
М. Вартенберг	Філософія Спінози
М. Вартенберг	Філософський семінар (читання та інтерпретація діалогу Платона «Федон»)
В. Рубчинський	Нарис історії естетики у XVIII та XIX столітті
В. Рубчинський	Спільне читання, інтерпретація «Метафізики» Аристотеля та оцінювання письмових спроб перекладу
В. Вітвіцький	Читання III книги «Етики» Спінози під назвою «De affectibus» (продовження)
Я. Лукасевич	Про філософію Трентовського
Б. Маньковський	Засади морального виховання
Б. Маньковський	Педагогічний семінар
С. Грабський	Розвиток економічних відносин у Польщі від XVI до XIX століття
1908/1909, I	
К. Твардовський	Психологія мислення
К. Твардовський	Середньовічна філософія
К. Твардовський	Філософський семінар: Читання та інтерпретація окремих розділів «Критики чистого розуму» Канта. Письмові роботи
К. Твардовський	Вправи в галузі експериментальної психології
М. Вартенберг	Теорія пізнання
М. Вартенберг	Оптимізм і песимізм
М. Вартенберг	Філософський семінар (розвідка Шопенгауера про засади достатньої основи)
В. Рубчинський	Про відношення християнських письменників перших чотирьох століть до стародавньої філософії
В. Рубчинський	Спільний розбір і порівняння думок, що містяться у «Парменіді» та «Софісті» Платона
В. Вітвіцький	Новіші естетичні теорії
Я. Лукасевич	Про так звані найвищі права мислення

Я. Лукасевич	Лектура та інтерпретація окремих розділів із листів Аристотеля
Б. Маньковський	Гербарт і його становище в історії виховання
Б. Маньковський	Педагогічний семінар
С. Грабський	Теорія капіталу і зиску з капіталу
С. Грабський	Селянське та робітниче питання

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 6.1.

Філософія як навчальна дисципліна була представлена у навчальному процесі від заснування Львівського університету. Проте у досліджуваній період маємо відчутні зміни у її викладанні, пов'язані з постатями викладачів – професорів і доцентів (М. Ліпінський, З. Барах-Раппопорт, Е. Черкавський, І. Скроховський, Ю. Охорович, А. Раціборський, А. Скурський, В. Дзедушицький, К. Твардовський, М. Вартенберг, В. Вітвіцький, Я. Лукасевич, В. Рубчинський). Курси, які вони викладали студентам, мали здебільшого проблемний характер й охоплювали, крім власне філософії, також історію філософії, логіку, психологію, етику, естетику, педагогіку. Так, особливістю цього періоду був тісний зв'язок цих наук.

Кожний із вказаних викладачів мав також чітко окреслену предметну сферу звання (відповідно професорської кафедри чи доцентури, що дає змогу виокремити на філософському факультеті відповідні структурні одиниці, які охоплювали просто філософію; філософію та педагогіку; історію філософії; історію філософії, естетику та етику; естетику; психологію та філософію природи; загальну педагогіку). На початку характеризованого періоду естетику викладали К. Тангль та Й. Глох. Педагогіку окремо представляли Ф. Амтманн, Л. Маліновський, Ф. Костек. Наприкінці XIX – на початку XX ст. на філософському факультеті, поряд із викладачами-філософами, викладав доцент педагогіки і дидактики А. Даниш, а від початку 1900-х років – доцент педагогіки Б. Маньковський, що свідчило про подальше розмежування філософії та педагогіки.

Важливою подією у характеризований період стало заснування наприкінці XIX ст. філософського семінару під керівництвом К. Твардовського. Його наукову школу представляли на факультеті учні, професори В. Вітвіцький та Я. Лукасевич.

6.2. Філологічні науки

Класична філологія

До початку 1850-х років ц.-к. звичайним публічним професором класичної філології і літератури, естетики був доктор філософії і права Карлманн Тангль¹. Серед його тодішніх курсів були: «Грецька філологія (пояснення останніх трьох розділів «Іліади» Гомера)», «Вивчення форм грецької мови», «Пояснення промов Демосфена», «Латинська філологія (Пояснення «Од» Горація)», «Латинська філологія, а саме пояснення десятої книги «Повчання оратору» Квінтіліана», «Історія класичної літератури римлян»².

У 1851/1852 н. р. як ц.-к. надзвичайний професор класичної філології та літератури на філософському факультеті викладав доктор філософії, член німецького Східного товариства Бернгард Юльг³. Тематика його предметів була такою: «Історія грецької літератури», «Пояснення «Агріколи» Тацита», «Пояснення «Інституцій» Гая зі вступом про джерела римського права», «Про алтайську або фінно-татарську мовну сім'ю з особливим врахуванням монгольського, манчжурського та сибірських фінно-татарських діалектів», «Грамматика санскриту у порівнянні з гараматикою слов'янських мов»⁴. Отже, Б. Юльг виходив за межі класичної філології, розпочинаючи студії з порівняльного мовознавства.

Наступні два десятиліття розвитку класичної філології пов'язані з постаттю Вільгельма Кергеля, доктора філософії, ц.-к. звичайного публічного професора класичної літератури та філології⁵. Наведемо тематику його курсів за навчальними роками:

1851/1852 н. р.: «Енциклопедія філології», «“Федон” Платона», «Філологічні вправи за “Анабазисом” Ксенофонта»;

1852/1853 н. р.: «Грецький синтаксис», «Промова Цицерона на захист Мілона», «“Іліада” Гомера»; у філологічно-історичному семінарі – «“Югуртійська війна” Саллюстія разом з обговоренням філологічних огрехів»;

1853/1854 н. р.: «Грецько-римська метрика», «“Аннали” Тацита»; у

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1850/1851, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 11.

² Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II; 1850/1851, I.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II.

філологічно-історичному семінарі: «“Цар Едип” Софокла і Цицеронова промова до Сестія»;

1854/1855 н. р.: «Історія римської літератури», «“Антигона” Софокла», «Влаштування аттичного суду», «Сатири» Горація»; у філологічно-історичному семінарі: «Перша промова Демосфена проти Філіппа», «“Метаморфози” Овідія», «Геродот», «“Аннали” Тацита»;

1855/1856 н. р.: «Грецький синтаксис», «“Протагор” Платона»; у філологічно-історичному семінарі: «Геродот», «“Аннали” Тацита»;

1856/1857 н. р.: «Грецька античність», «Промова Демосфена про вінок»; у філологічно-історичному семінарі: «“Апологія” Платона», «“Енеїда” Вергілія»;

1857/1858 н. р.: «Аттичне судочинство», «“Сатири” Горація»; у філологічно-історичному семінарі: «“Цар Едип” Софокла», «Лівій»;

1858/1859 н. р.: «Синтаксис грецької мови», «“Протагор” Платона»; у філологічно-історичному семінарі: «“Цар Едип” Софокла»; «Лівій»;

1859/1860 н. р.: «Грецька античність», «Промова Демосфена про вінок»; у філологічно-історичному семінарі: «“Іліада” Гомера», «Листи Горація»;

1860/1861 н. р.: «Історія римської літератури», «“Антигона” Софокла»; у філологічно-історичному семінарі: «“Апологія” Платона», «Промова Цицерона до Сестія», оцінка письмових робіт.

1863/1864 н. р.: «Синтаксис грецької мови», «“Антигона” Софокла»; у філологічно-історичному семінарі: «“Іліада” Гомера», оцінка письмових робіт;

1864/1865 н. р.: «Метричні вправи», «“Протагор” Платона»; у філологічно-історичному семінарі: «“Іліада” Гомера», оцінка письмових робіт;

1865/1866 н. р.: «Синтаксис грецької мови», «Промова Демосфена про вінок»; у філологічно-історичному семінарі: «Геродот», оцінка письмових робіт;

1866/1867 н. р.: «Грецька античність», «“Антигона” Софокла»; у філологічно-історичному семінарі: «Геродот», оцінка письмових робіт;

1867/1868 н. р.: «Синтаксис грецької мови», «“Протагор” Платона»; у філологічно-історичному семінарі: «Третя промова Демосфена проти Філіппа», «Римські приватні старожитності», оцінка письмових робіт;

1868/1869 н. р.: «Метрика греків і римлян», «Промова Демосфена про вінок»; у філологічно-історичному семінарі: «“Апологія” Платона», оцінка письмових робіт;

1869/1870 н. р.: «Історія філології», «“Антигона” Софокла»; у філологічно-історичному семінарі: «“Апологія” Платона», оцінка письмових робіт.

1870/1871 н. р.: «Грецька античність», «“Протагор” Платона»;

у філологічно-історичному семінарі: «Цар Едип» Софокла», оцінка письмових робіт¹.

У 1860-х роках поряд із В. Кергелем класичну філологію на філософському факультеті викладав ц.-к. звичайний публічний професор класичної філології та літератури Густав Лінкер². Тематика його курсів була такою: «Історія римської літератури», «Пояснення “Енеїди” Вергілія», «“Сатири” Горація», «Коментар до вибраних “Од” Горація», «Пояснення листів Горація», «Історія Римської держави», «Римські приватні старожитності», «Промова Цицерона до Мурени», «Коментар першої промови Цицерона проти Катіліни», «“Югурта” Саллюстія», «Пояснення “Анналів” Тацита», «Книги Лівія». У філологічно-історичному семінарі Г. Лінкер керував метричними вправами³.

Аналізуючи перелік навчальних дисциплін В. Кергеля та Г. Лінкера, можна зробити висновок, що вони стосувалися не лише філологічної проблематики, а й історичної.

У 1870/1871 н. р. відбулася зміна викладачів, які представляли класичну філологію. Її почав викладати доктор філософії, ц.-к. звичайний публічний професор класичної філології Ян Врубель (колишній ц.-к. звичайний публічний професор класичної філології Ягеллонського університету)⁴. Серед його курсів для студентів Львівського університету були «Історія грецької літератури» і «Пояснення “Од” Горація»⁵.

У 1880-х роках навчально-науковий напрям «Класична філологія» розвивали два ц.-к. звичайні публічні професори з однойменною з напрямом предметною сферою звань – доктор філософії Зигмунт Венцлевський (викладав до останньої третини десятиліття)⁶ та доктор філософії Людвік Цвіклінський (викладав до початку ХХ ст.)⁷.

На початку 1880-х років у складі викладачів філософського факультету з'явився габілітований приватний доцент класичних мов, доктор філософії Броніслав Кручкевич, який після кількарічної перерви наприкінці десяти-

¹ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II –1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 86; спр. 134.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I-II –1869/1870, I-II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1863/1864, I-II –1869/1870, I-II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 316 (Особова справа Врубеля Яна).

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1870/1871, I-II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1886/1887, I-II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1900/1901, I-II.

ліття розпочав викладати як надзвичайний професор класичної філології, а від початку 1890-х років – як звичайний професор класичної філології¹.

На зламі 1880–1890 рр. джерела фіксують як викладача філософського факультету габілітованого приватного доцента класичної філології, доктора філософії Леона Штернбаха², а в другій половині 1880-х – першій половині 1900-х років габілітованим приватним доцентом класичної філології числився доктор філософії Міхал Єзеніцький³.

Новий етап у розвитку напрямку розпочав доктор філософії Станіслав Вітковський. Спершу він був габілітованим приватним доцентом класичної філології, від 1902/1903 н. р. – надзвичайним професором класичної філології, а від 1905/1906 н. р. – звичайним професором із аналогічною предметною сферою цього звання⁴.

В останній третині 1900-х років філософський факультет поповнився ще одним професором. У 1907/1908 н. р. надзвичайним професором класичної філології став доктор філософії Тадеуш Сінко (від 1911/1912 н. р. – звичайний професор класичної філології)⁵.

Від середини 1910-х років суплентом класичної філології був доктор філософії Ян Сайдак⁶.

Додамо, що латинська мова була представлена й серед загальнофакультетських лекторатів: відповідним курсом керував Ян Єнджейовський⁷.

Наведемо перелік курсів, які читали викладачі класичної філології у 1900–1918 рр.

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1900/1901, I	
Л. Цвіклінський	Грецькі державні старожитності
Л. Цвіклінський	Боги у грецькому мистецтві
Л. Цвіклінський	Семінар із філології, відділення грецької філології. Пояснення твору Ксенофонта про конституцію лакедемонців та твору Аристотеля про устрій Афінської держави, аналіз письмових робіт учасників семінару

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1888/1889, I–II – 1890/1891, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 820.

³ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I–II – 1904/1905, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1898/1899, I–II – 1917/1918, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1907/1908, I–II – 1913/1914, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I–II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1914/1915, I–II.

Л. Цвіклінський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: читання поем «Метаморфози» та «Фасти» Овідія. Звіт із домашнього читання; письмові та усні вправи латинською мовою
Б. Кручкович	Фонологія і морфологія латинської мови
Б. Кручкович	Семінар із філології, відділення латинської філології. Пояснення комедії Плавта «Хвалькуватий воїн» та V кн. «Історії» Геродота. Переклад уривків з життєписів Корнелія Непота, а також відповідних польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Синтаксис грецької мови
1900/1901, II	
Л. Цвіклінський	Конституція та адміністрація Афін
Л. Цвіклінський	«Оди» Горація
Л. Цвіклінський	Семінар із філології, відділення грецької філології, I і II кн. Фулідіда; аналіз письмових робіт учасників семінару
Л. Цвіклінський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: пояснення X книги Квінтіліана; звіт із домашнього читання; письмові та усні вправи латинською мовою
Б. Кручкович	Про стосунки у приватному житті стародавніх римлян
Б. Кручкович	Стилістичні особливості латинської мови у порівнянні з польською мовою
Б. Кручкович	Просемінар з філології, відділення латинської філології: пояснення I кн. «Анналів» Тацита; неперервне читання 5 сатир I кн. Горація. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XIV кн. «Одіссеї» Гомера та VI кн. Геродота. Переклад уривків із життєписів Корнелія Непота, а також відповідних польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
Я. Єзеніцький	Пояснення комедії Теренція «Брати»
С. Вітковський	Синтаксис грецької мови
С. Вітковський	Іонійський діалект з особливим акцентом на творах Гомера і Геродота
1901/1902, I	Філологія, історія літератури і мистецтва
	а) антична
Л. Цвіклінський	Історія грецької поезії
Л. Цвіклінський	Семінар із філології, відділення грецької філології: «Філокет» Софокла та «Лицарі» Аристофана; аналіз робіт учасників семінару
Л. Цвіклінський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Проти Гая Верреса» 1. IV. Цицерон і «Георгіки» 1. I. Вергілій; звіт із домашнього читання; письмові та усні вправи латинською мовою

Б. Кручкович	Синтаксис латинської мови
Б. Кручкович	Пояснення 3-ої поеми I кн. «Сильв» Стація
Б. Кручкович	Семинар з філології, відділення латинської філології: Пояснення сатир Ювенала, неперервне читання «Римської історії» Веллея Патеркула; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XV кн. «Одіссеї» Гомера та продовження пояснення VI кн. Геродота. Переклад уривків з життєписів Корнелія Непота, а також відповідних польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія грецької літератури в елліністичний період (проза)
С. Вітковський	Історія грецької мови
С. Вітковський	«Бенкет» Платона. Інтерпретація у поєднанні з граматичними вправами
Я. Єзеніцький	Про філософські твори Цицерона загалом. Пояснення окремих уривків із праць Цицерона «Тускуланські бесіди»
1901/1902, II	
Б. Кручкович	Про конституцію Римської держави
Б. Кручкович	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення «Од» Горация; неперервне читання I кн. «Тускуланських бесід» Цицерона; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XVI кн. «Одіссеї» Гомера та VII кн. Геродота. Переклад уривків з життєписів Корнелія Непота, а також відповідних польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Період розквіту Афін
С. Вітковський	Історія грецької драми
С. Вітковський	Вибрані уривки «із грецьких сакральних старожитностей»
1902/1903, I	
Б. Кручкович	Розвиток римської літератури від найдавніших часів до панування Августа
Б. Кручкович	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення поезії Катулла; неперервне читання I кн. Квінтіліана від § 46; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XVIII кн. «Одіссеї» Гомера та продовження пояснення VII кн. Геродота. Переклад уривків з життєписів Корнелія Непота, а також відповідних польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Грамматика грецької мови. Частина I. Фонетика і морфологія

С. Вітковський	Історія і наука Еллінізму
С. Вітковський	Семинар з філології, відділення грецької філології: «Панегірик» Ісократ
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Записки про громадянську війну» Цезаря. Книга II і III
Я. Єзеніцький	До теми Платона. Пояснення «Протагора» Платона
1902/1903, II	
Б. Кручкович	Історія римської літератури імператорського періоду
Б. Кручкович	Римська епіграфіка
Б. Кручкович	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення вибраних епіграм Марсілія; неперервне читання уривків I кн. Лівія. Оцінка робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XVIII кн. «Одіссеї» Гомера та продовження пояснення VII кн. Геродота. Переклад уривків з життєписів Корнелія Непота, а також відповідних польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Граматика грецької мови (Морфологія)
С. Вітковський	Історіографія та вимова грецької мови
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення грецької філології: «Агамемнон» Есхіла
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення латинської філології: «Сатири» Горация
1903/1904, I	
Б. Кручкович	Про вшанування богів у Римі
Б. Кручкович	Топографія Риму з особливим наголосом на періоді класичної літератури
Б. Кручкович	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення комедії Теренція «Андріанка» і вибраних римських інскрипцій
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XIX кн. «Одіссеї» Гомера та продовження пояснення VII кн. Геродота. Переклад уривків з життєписів Корнелія Непота, а також відповідних польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Будова грецького та римського вірша
С. Вітковський	«Анабазис» Ксенофонта (зі вступом про життя та постать Ксенофонта)
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення грецької філології: вибрані грецькі ліричні твори та діалектичні написи
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення латинської філології: «Про оратора» Цицерона

1903/1904, II	
Б. Кручкєвич	Адміністрація Римської держави
	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення II кн. «Історії» Тацита; неперервне читання «Фасти» Овідія. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкєвич	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XX кн. «Одіссеї» Гомера та продовження пояснення VII кн. Геродота. Переклад уривків з життєписів Корнелія Непота, а також відповідних польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія орфоепії у грецькій мові
С. Вітковський	Іонійський діалект з особливим акцентом на творах Гомера і Геродота
С. Вітковський	Історія грецької мови після Александра Македонського
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення грецької філології: Полібій кн. I
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення латинської філології: «Оди» Горація (вибірка з огляду на будову вірша)
Я. Єзеніцький	Пояснення вибраних листів Горація
1904/1905, I	
Б. Кручкєвич	Латинська граматики, Частина I: Фонологія і морфологія
Б. Кручкєвич	Особливості стилю латинської мови на тлі літературної польської мови
Б. Кручкєвич	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення 2 листа II кн. Горація; неперервне читання пісень цього ж поета; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкєвич	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XXI кн. «Одіссеї» Гомера та продовження пояснення VII кн. Геродота. Переклад уривків з життєписів Корнелія Непота, а також відповідних польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Устрій грецьких держав
С. Вітковський	Синтаксис грецької мови
	Історія грецької мови після Александра Македонського
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення грецької філології: «Горгій» Платона
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення латинської філології: «Анали» Тацита, кн. II і III
Я. Єзеніцький	Стислий опис розвитку жанру комедії у римлян. Пояснення комедії Теренція «Брати»
1904/1905, II	
Б. Кручкєвич	Приватне життя римлян

Б. Кручкович	Пояснення комедії Плавта «Три монети»
Б. Кручкович	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення вибраних листів Цицерона та римських інскрипцій. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XXII кн. «Одіссеї» Гомера та продовження обговорення VII кн. Геродота. Вправи з перекладу «Парадоксів» Цицерона та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Грецька література епохи імперії: головні представники
С. Вітковський	Синтаксис грецької мови. Частина II
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: діалог Лукіана «Півень, або Сновидіння»
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Метаморфози» Овідія. Кн. I–III
Я. Єзеніцький	Про філософські твори Цицерона. Пояснення вибраних уривків із діалогу Цицерона «Про природу богів»
1905/1906, I	
Б. Кручкович	Синтаксис латинської мови
Б. Кручкович	Семінар з філології, відділення латинської філології: пояснення комедії Плавта «Менехми» й елегій Тібулла. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XXIII кн. «Одіссеї» Гомера та продовження обговорення VII кн. Геродота. Вправи з перекладу «Парадоксів» Цицерона та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія грецької літератури в елліністичний період
С. Вітковський	«Бенкет» Платона
С. Вітковський	Історія грецької мови до Александра Македонського
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: «Медея» Еврипіда
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Про межі добра і зла» Цицерона. Кн. I–II
Я. Єзеніцький	Давньогрецькі сакральні пам'ятки
1905/1906, II	
Б. Кручкович	Конституція римської держави
Б. Кручкович	Топографія Стародавнього Риму
Б. Кручкович	Семінар з філології, відділення латинської філології: пояснення промови Цицерона «На захист Луція Мурени». Оцінка конкурсних робіт учасників семінару

Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення VII кн. «Історії» Геродота (продовження) та XXIV кн. «Одіссеї» Гомера. Вправи з перекладу «Парадоксів» Цицерона та польських текстів грецькою мовою, а уривків грецьких творів – латинською
С. Вітковський	Історія грецької трагедії та грецького театру
С. Вітковський	Епоха Перикла
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: «Птахи» Арістофана
С. Вітковський	Просемінар з філології, відділення латинської філології: Лівій. Книга XXI
1906/1907, I	
Б. Кручкович	Історія римської літератури від найдавніших часів до часів імперії
Б. Кручкович	Семінар з філології, відділення латинської філології: пояснення «Пісень» Горація та латинських інскрипцій республіканського періоду. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення III кн. «Грецької історії» Ксенофонта та I кн. «Іліади» Гомера. Вправи з перекладу «Парадоксів» Цицерона та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Грамматика грецької мови I. Вступ і фонетика
С. Вітковський	Історія та наука Еллінізму
С. Вітковський	Державне право Атики
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: «Бенкет» Ксенофонта
С. Вітковський	Просемінар з філології, відділення латинської філології: «Енеїда» Вергілія. Книга VI
1906/1907, II	
	V. Класична філологія та філологія стародавнього світу
Б. Кручкович	Історія римської літератури за часів імперії
Б. Кручкович	Семінар з філології, відділення латинської філології: пояснення IV кн. «Історії» Тацита. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар з філології, відділення грецької філології: пояснення II кн. «Іліади» Гомера та III кн. «Грецької історії» Ксенофонта (продовження). Вправи з перекладу «Парадоксів» Цицерона та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Грамматика грецької мови II. Морфологія

С. Вітковський	Грецькі історики
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення грецької філології: «Афінська політія» Аристотеля
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Записки про громадянську війну» Цезаря. Кн. III
1907/1908, I	
Б. Кручкович	Про вшанування богів у Римі
Б. Кручкович	Топографія Риму
Б. Кручкович	Пояснення промови Цицерона «На захист Сестія»
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення латинської філології: пояснення сатири Ювенала та неперервне читання X кн. «Повчання оратору» Квінтіліана. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення III кн. «Іліади» Гомера та III кн. «Грецької історії» Ксенофонта (продовження). Вправи з перекладу життєпису Мільтіада авторства Корнелія Непота та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Грецька та римська метрика
С. Вітковський	«Анабазис» Ксенофонта
С. Вітковський	Семинар з філології, відділення грецької філології: вибрані папіруси та грецькі написи
С. Вітковський	Просемінар з філології, відділення латинської філології: листи Горація
Т. Сінко	Елліністична поезія
Т. Сінко	Пояснення трагедії «Вакханки» Еврипіда
1907/1908, II	
Б. Кручкович	Про адміністрацію римської держави
Б. Кручкович	Семинар з філології, відділення латинської філології: пояснення V кн. праці Цицерона «Про межі добра і зла» та вибраних латинських інскрипцій республіканського періоду. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар з філології, відділення грецької філології: пояснення IV кн. «Іліади» Гомера та III кн. «Грецької історії» Ксенофонта (продовження). Вправи з перекладу життєпису Мільтіада авторства Корнелія Непота та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія орфоєпії грецької мови
С. Вітковський	Іонійський діалект (із детальним вивченням творів Гомера та Геродота)
С. Вітковський	«Бенкет» Платона

С. Вітковський	Семинар з філології, відділення грецької філології: V кн. «Іліади» Гомера
С. Вітковський	Просемінар з філології, відділення латинської філології: II кн. «Історії» Тацита
Т. Сінко	Лукіан і його часи
Т. Сінко	Пояснення вибраних уривків поеми Лукреція «Про природу речей», зі вступом про атомістичну філософію
Т. Сінко	Вправи зі стилістики латинської мови
1908/1909, I	
Б. Кручкович	Грамматика латинської мови. Фонологія та морфологія
Б. Кручкович	Семинар з філології, відділення латинської філології: пояснення вибраних творів Катулла; неперервне читання листів Цицерона. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар з філології, відділення грецької філології: пояснення V кн. «Іліади» Гомера та III кн. «Грецької історії» Ксенофонта (продовження). Вправи з перекладу життєпису Мільтіада авторства Корнелія Непота грецькою мовою та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Синтаксис грецької мови
С. Вітковський	Семинар з філології, відділення грецької філології: «Агамемнон» Есхіла
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Метаморфози» Овідія. Кн. II–IV
Т. Сінко	Приватне життя греків на тлі історії культури
Т. Сінко	Пояснення «Бенкету Трималхіона» Петронія
Т. Сінко	Вправи зі стилістики латинської мови
1908/1909, II	
Б. Кручкович	Приватне життя римлян
Б. Кручкович	Римська епіграфіка
Б. Кручкович	Засади стилістики латинської мови
Б. Кручкович	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення комедії Теренція «Брати». Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення другої частини V кн. «Іліади» Гомера та II кн. Геродота. Вправи з перекладу префацій Корнелія Непота польською мовою та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Устрій грецьких держав
С. Вітковський	Грецька література епохи імперії: головні представники
С. Вітковський	Семинар із філології, відділення грецької філології: грецькі лірики

С. Вітковський	Просемінар з філології, відділення латинської філології: «Про оратора» Цицерона. Кн. I
Т. Сінко	Плутарх з Херонії
Т. Сінко	Пояснення вибраних елегій Проперція зі вступом про римську елегію
Т. Сінко	Просемінар із латинської філології. Амур і Психея Апулея та стилістично-граматичні вправи
Т. Сінко	Просемінар з грецької філології. Твори Гесіода (читання історичних праць) та стилістично-граматичні вправи з грецької мови
1909/1910, I	
Б. Кручкевич	Синтаксис латинської мови
Б. Кручкевич	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення поеми Лукреція «Про природу речей», III кн., та вибраних уривків із «Історії» Лівія, I кн. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкевич	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення VI кн. «Іліади» Гомера та II кн. Геродота (продовження). Вправи з перекладу префацій Корнелія Непота грецькою мовою та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія елліністичної літератури (проза)
С. Вітковський	Історія грецької мови
С. Вітковський	Синтаксис прийменників грецької мови
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: «Федр» Платона
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Сатири» Горація
Т. Сінко	Культи, міфи та вірування греків. Частина I
Т. Сінко	Пояснення пісень Піндара зі вступом про життя поета та хронологію пісень
Т. Сінко	Просемінар із латинської філології: «Про природу богів» Цицерона та стилістично-граматичні вправи
Т. Сінко	Просемінар із грецької філології: «Панегірик» Ісократата та стилістично-граматичні вправи
1909/1910, II	
Б. Кручкевич	Устрій римської держави
Б. Кручкевич	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення «Змови Катіліни» Саллюстія. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару

Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення VII кн. «Іліади» Гомера та II кн. Геродота (продовження). Вправи з перекладу життєпису Павсанія авторства Корнелія Непота грецькою мовою та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія грецької трагедії та грецького театру
С. Вітковський	Епоха Перикла
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: «Електра» Софокла
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: Лівій. Книга XXI
Т. Сінко	Культи, міфи та вірування греків. Частина II
Т. Сінко	Пояснення пісень Горация зі вступом про правила інтерпретації лірики
Т. Сінко	Просемінар із латинської філології: «Історія Александра Великого Македонського» Курція Руфа та стилістично-граматичні вправи
Т. Сінко	Просемінар з грецької філології: Езопові байки та стилістично-граматичні вправи з грецької мови
В. Семкович	Латинська палеографія
1910/1911, I	
Б. Кручкович	Історія римської літератури республіканського періоду
Б. Кручкович	Про народні збори в Стародавньому Римі
Б. Кручкович	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення вибраних епіграм Марціала та римських інскрипцій. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення VIII кн. «Іліади» Гомера та II кн. Геродота (продовження). Вправи з перекладу префацій Лівія грецькою мовою та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
Т. Сінко	Грецька софістика за часів імперії
Т. Сінко	Пояснення творів Піндара: сицилійський період та пізніші часи
Т. Сінко	Просемінар з грецької філології: вибрані життєписи авторства Плутарха та вправи зі стилістики грецької мови
Т. Сінко	Просемінар з латинської філології: вибрані листи Плінія Молодшого та вправи зі стилістики латинської мови
1910/1911, II	
Б. Кручкович	Історія римської літератури часів імперії
Б. Кручкович	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення трактату «Про оратора» Цицерона. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару

Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення IX кн. «Іліади» Гомера та III кн. «Анабазису» Ксенофонта. Вправи з перекладу «Ютуртинської війни» Саллюстія та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Морфологія грецької мови
С. Вітковський	Грецькі історики до Александра Македонського
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: II кн. Геродота
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Про межі добра і зла» Цицерона
Т. Сінко	Війна та військова справа греків і римлян
Т. Сінко	Пояснення сатур Персія зі вступом про діатрибу стоїків і кініків
Т. Сінко	Просемінар із латинської філології: «Діалог про ораторів» Тацита та стилістично-граматичні вправи
Т. Сінко	Просемінар із грецької філології: вибрані твори Лукіана та стилістично-граматичні вправи
1911/1912, I	
Б. Кручкович	Про вшанування богів у Римі
Б. Кручкович	Топографія Риму
Б. Кручкович	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення «Послання до Пізонів» Горация та неперервне читання I кн. «Повчання оратору» Квінтіліана. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар з філології, відділення грецької філології: пояснення X кн. «Іліади» Гомера та III кн. «Анабазису» Ксенофонта (продовження). Вправи з перекладу життєпису Агесілая авторства Корнелія Непота та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Вступ до граматики грецької мови
С. Вітковський	Фонетика грецької мови
С. Вітковський	Грецька та римська метрика
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: «Бенкет» Ксенофонта
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Енеїда» Вергілія. Книга VI. Граматично-стилістичні вправи
Т. Сінко	Грецька література IV ст. після Р. Х. і кінець язичництва
Т. Сінко	Пояснення «Апології» Апулея з детальним вивченням стародавнього фольклору
Т. Сінко	Просемінар із грецької філології: промова «Про вінок, або На захист Ктесіфонта» Демосфена та стилістично-граматичні вправи

Т. Сінко	Просемінар з латинської філології: вибрані римські елегісти та стилістично-граматичні вправи
1911/1912, II	
Б. Кручкевич	Про правління в римській державі
Б. Кручкевич	Про Сенат у Стародавньому Римі
Б. Кручкевич	Семінар з філології, відділення латинської філології: пояснення промови Цицерона «На захист Сулли». Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкевич	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення «Іліади» Гомера (завершення: X–XI кн.) та III кн. «Анабазису» Ксенофонта (продовження). Вправи з перекладу життєпису Агесілая авторства Корнелія Непота й польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія орфоепії грецької мови
С. Вітковський	Грецька та римська метрика (завершення)
С. Вітковський	Іонійський діалект
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: «Афінська політія» Аристотеля
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Анналі» Тацита. Книга III. Граматично-стилістичні вправи
Т. Сінко	Риторика в Стародавній Греції та Римі
Т. Сінко	Пояснення трактату «Про високе» Псевдо-Лонгіна зі вступом про літературну критику стародавнього світу
Т. Сінко	Грецький роман
Т. Сінко	Просемінар із грецької філології: вибрані уривки з творів грецьких філософів та стилістичні вправи
Т. Сінко	Просемінар із латинської філології: листи Цицерона і його сучасників та стилістичні вправи
1912/1913, I	
Б. Кручкевич	Грамматика латинської мови. Вступ, фонологія та морфологія
Б. Кручкевич	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення вибраних творів Катулла та інскрипцій республіканського періоду. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкевич	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XI кн. «Іліади» Гомера та III кн. «Анабазису» Ксенофонта (продовження). Вправи з перекладу життєпису Агесілая авторства Корнелія Непота та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Синтаксис грецької мови

С. Вітковський	Семинар із грецької філології: вибрані папіруси та грецькі написи
С. Вітковський	Просемінар із латинської філології: «Оди» Горація
Т. Сінко	Елліністична поезія
Т. Сінко	Пояснення трагедії «Іпполіт» Евріпіда
Т. Сінко	Просемінар із латинської філології. Амур і Психея Апулея та стилістично-граматичні вправи
Т. Сінко	Просемінар із грецької філології. Твори Гесіода та стилістично-граматичні вправи
1912/1913, II	
Б. Кручкович	Приватне життя римлян
Б. Кручкович	Засади стилістики латинської мови у порівнянні з польською
Б. Кручкович	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення комедії Плавта «Три монети». Оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XII кн. «Іліади» Гомера та III кн. «Анабазису» Ксенофонта (продовження). Вправи з перекладу життєпису Гамількара авторства Непота і польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Устрій грецьких держав
С. Вітковський	Державне право Аттіки
С. Вітковський	Грецька література епохи імперії: головні представники
С. Вітковський	Семинар із грецької філології: X кн. «Іліади» Гомера (детальний критичний аналіз)
С. Вітковський	Просемінар із латинської філології: «Про оратора» Цицерона. Кн. I. Граматично-стилістичні вправи
Т. Сінко	Плутарх з Херонії
Т. Сінко	Пояснення вибраних елегій Проперція зі вступом про римську елегію
Т. Сінко	Просемінар із латинської філології. Амур і Психея Апулея та стилістично-граматичні вправи
Т. Сінко	Просемінар із грецької філології. Читання творів Гесіода та стилістично-граматичні вправи
Т. Сінко	Семинар із латинської філології: «Про Платона і його вчення» Апулея
1913/1914, I	
Б. Кручкович	Синтаксис латинської мови
Б. Кручкович	Римська епіграфіка

Б. Кручкович	Семинар із філології, відділення латинської філології, I: пояснення твору «Аннали» Тацита, XV кн.; неперервне читання II кн. Лівія; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології, I: пояснення XIII кн. «Іліади» Гомера та II кн. «Спогадів про Сократа» Ксенофонта. Вправи з перекладу життєписів авторства Корнелія Непота і польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія елліністичної літератури (проза)
С. Вітковський	Історія грецької мови
С. Вітковський	Семинар з грецької філології: «Агамемнон» Есхіла
С. Вітковський	Просемінар із латинської філології: «Метаморфози» Овідія. Кн. II–IV
Т. Сінко	Лукіан і його часи
Т. Сінко	Пояснення вибраних уривків з поеми Лукреція «Про природу речей», зі вступом про атомістичну філософію
Т. Сінко	Семинар із грецької філології: Вакхлід
Т. Сінко	Просемінар із грецької філології: Езопові байки та стилістично-граматичні вправи з грецької мови
Т. Сінко	Просемінар із латинської філології: Курцій Руф та стилістично-граматичні вправи з латинської мови
1913/1914, II	
Б. Кручкович	Про устрій римської держави
Б. Кручкович	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення епіграм Марціала; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар з філології, відділення грецької філології: пояснення XIII кн. «Іліади» Гомера (продовження) та II кн. «Спогадів про Сократа» Ксенофонта (продовження). Вправи з перекладу життєпису Аттика авторства Корнелія Непота і польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія грецької трагедії та грецького театру
С. Вітковський	Епоха Перикла
С. Вітковський	Семинар з грецької філології: грецькі лірики
С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: Лівій. Книга XXII. Граматичні вправи
1914/1915, I	
Б. Кручкович	Історія римської літератури республіканського періоду
Б. Кручкович	Семинар із філології, відділення латинської філології: пояснення трактату «Про оратора» Цицерона та латинських інскрипцій. Оцінка конкурсних робіт учасників семінару

Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XIV кн. «Іліади» Гомера та «Спогадів про Сократа» Ксенофонта; переклад життєпису Аттіка та польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Граматики грецької мови, I. Фонетика
С. Вітковський	Вступ до граматики грецької мови
С. Вітковський	Історія та наука Еллінізму
С. Вітковський	Семінар з грецької філології: 1) X кн. «Іліади» Гомера (детальний критичний аналіз; завершення); 2) «Слідопити» Софокла
С. Вітковський	Просемінар із латинської філології: листи Горація. Граматичні вправи
1915/1916, I	
Б. Кручкович	Історія римської літератури республіканського періоду
Б. Кручкович	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення трактату «Про оратора» Цицерона та латинських інскрипцій; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XIV кн. «Іліади» Гомера та «Спогадів про Сократа» Ксенофонта; переклад життєпису Аттіка та польських текстів на грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	«Анабазис» Ксенофонта
С. Вітковський	Історія елліністичної літератури (проза)
С. Вітковський	Семінар із грецької філології: 1) X кн. «Іліади» Гомера (детальний критичний аналіз; завершення); 2) VII кн. Геродота
С. Вітковський	Просемінар із латинської філології: листи Горація. Граматичні вправи
1915/1916, II	
Б. Кручкович	Історія римської літератури за часів імперії
Б. Кручкович	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення поем Катулла; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкович	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XIV кн. «Іліади» Гомера (продовження) та II кн. «Спогадів про Сократа» Ксенофонта (продовження); вправи з перекладу життєписів авторства Корнелія Непота і польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Грецькі історики класичного періоду
С. Вітковський	Історія орфоєпії грецької мови
С. Вітковський	«Анабазис» Ксенофонта
С. Вітковський	Семінар із філології, відділення грецької філології: 1) X кн. «Іліади» Гомера (детальний критичний аналіз; завершення)

С. Вітковський	Просемінар із філології, відділення латинської філології: «Про межі добра і зла» Цицерона
1916/1917, I	
Б. Кручкевич	Про вшанування богів у Римі
Б. Кручкевич	Топографія Риму
Б. Кручкевич	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення життєпису Агріколи авторства Тацита; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
Б. Кручкевич	Просемінар із філології, відділення грецької філології: пояснення XV кн. «Іліади» Гомера та III кн. «Спогадів про Сократа» Ксенофонта; вправи з перекладу життєписів авторства Корнелія Непота і польських текстів грецькою мовою, а грецьких – латинською
С. Вітковський	Історія елліністичної літератури (проза, завершення)
С. Вітковський	Грецька та римська метрика
С. Вітковський	«Анабазис» Ксенофонта
С. Вітковський	Семінар із грецької філології: «Електра» Софокла
С. Вітковський	Просемінар із латинської філології: «Енеїда» Вергілія. Книга VI.
1916/1917, II	
Б. Кручкевич	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення «Од» Горация; оцінка конкурсних робіт учасників семінару
С. Вітковський	Морфологія грецької мови
С. Вітковський	«Бенкет» Платона
С. Вітковський	Пояснення промови «Про вінок, або На захист Ктесіфонта» Демосфена
С. Вітковський	Семінар із грецької філології: оксіринхський історик
С. Вітковський	Просемінар із латинської філології: «Аннали» Тацита. Книга IV. Граматично-стилістичні вправи
Я. Сайдак	Синтаксис латинської мови (Verbum)
Я. Сайдак	Гораций і його часи
Я. Сайдак	Методологія критичного аналізу тексту
Я. Сайдак	Просемінар з грецької філології: стилістично-граматичні вправи та читання поеми «Роботи та дні» Гесіода
1917/1918, I	
Б. Кручкевич	Народні збори в Стародавньому Римі
Б. Кручкевич	Семінар із філології, відділення латинської філології: пояснення III сатири Ювенала та вибраних уривків творів Лівія; оцінка конкурсних робіт учасників семінару

С. Вітковський	Фонетика грецької мови
С. Вітковський	Історія грецької мови
С. Вітковський	Пояснення трагедії «Прометей закутий» Есхіла
С. Вітковський	Семинар із грецької філології: «Бенкет» Ксенофонта
С. Вітковський	Просемінар із латинської філології: «Сатири» Горация. Гра- матично-стилістичні вправи
1917/1918, II	
С. Вітковський	Устрій грецьких держав
С. Вітковський	Грецька література епохи імперії: головні представники
С. Вітковський	Семинар із грецької філології: «Афінська політія» Аристотеля
С. Вітковський	Просемінар із латинської філології: «Про оратора» Цицеро- на. Граматично-стилістичні вправи
Я. Сайдак	Синтаксис латинської мови
Я. Сайдак	Латинська палеографія
Я. Сайдак	Катулл: життя та творчість
Я. Сайдак	Семинар із латинської філології: «Германія» Тацита (продо- вження)
Я. Сайдак	Просемінар із грецької філології: «Дії апостолів». Граматич- но-стилістичні вправи

Семітська філологія

Наприкінці 1840-х – у першій третині 1850-х років семітська філологія в Університеті набула розвитку завдяки викладацькій діяльності приватного доцента гебрейської мови та літератури, а також халдейських і арамейських діалектів, доктора юдейської теології і докторанта філософії Лазаря Еліяша Ігеля. Цей науковець за основним місцем праці був учителем юдаїзму у ц.-к. гімназіях і реальних школах Львова¹, а на філософському факультеті розпочав розвивати напрям, який, власне, й можна окреслити як «Семітська філологія». Серед курсів Л. Е. Ігеля були: «Критична граматики гебрейської мови», «Вступ до критичної граматики гебрейської мови», «Критична граматики гебрейської мови (загальний вступ до всіх частин мови, згодом головні слова та слова на означення часу)», «Філологія оригіналів Біблії Старого Завіту», «Халдейська мова Біблії», «Порівняльне відображення халдейських діалектів Біблії та вавилонський Талмуд», «Пояснення книги Єремії з історичного та лінгвістичного погляду», «Біблійні халдеїзми»,

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1852/1853, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 764 (Особова справа Ігеля Лазаря Еліяша).

«Історія гебрейської і халдейської літератури», «Гебрейська література», «Гебрейська література: критичний, історичний та філологічний огляд П'ятикнижжя»¹.

Окрім Л. Е. Ігеля, на початку 1850-х років семітську філологію в межах лекторатів представляв рабин Єфраїм Ізраель Блюхер, як учитель семітських мов (окрім «сирійського та арабського діалектів»), який читав курси: «Гебрейська мова», «Арамейська мова», «Самаритянська мова»².

Упродовж середини 1850–1900 рр. навчально-науковий напрям «Семітська філологія» на філософському факультеті не був представлений. Новий етап у його розвитку постає з початком 1910-х років у межах викладацької діяльності доктора філософії Мойжеша Шорра – спершу як габілітованого приватного доцента семітських мов та історії давньосемітського Сходу, а від 1915/1916 н. р. – як доцента з титулом надзвичайного професора³.

У 1910/1911 н. р. курси М. Шорра містилися в рубриці «Порівняльне мовознавство» (перший семестр) і «Порівняльна філологія та літературознавство» (другий семестр) «Програм курсів»⁴, відтак – від 1911/1912 н. р. – в окремій рубриці «Семітська філологія».

Наведемо перелік курсів цього науковця за роками:

1910/1911, зимовий семестр: «Історія та культура євреїв на матеріалі вавилонсько-асирійських пам'яток», «Граматики іврити», «Інтерпретація арабських текстів», «Інтерпретація асирійських текстів»;

1910/1911, літній семестр: «Інтерпретація асирійських пам'яток», «Читання арабських текстів», «Граматики іврити»;

1911/1912, зимовий семестр: «Право Стародавнього Вавилону (згідно з Кодексом Хаммурапі та тогочасною юридичною практикою) у порівнянні з ізраїльським й арабським законодавством (для юристів та істориків)», «Інтерпретація асирійських текстів (вищий рівень)», «Вправи з арабської мови (вищий рівень)»

1911/1912, літній семестр: «Право Стародавнього Вавилону (згідно з Кодексом Хаммурапі та тогочасною юридичною практикою) у порівнянні з ізраїльським й арабським законодавством (продовження)», «Вправи з асирійської мови (вищий рівень)», «Вправи з арабської мови (вищий рівень)»;

¹ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1852/1853, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 10.

² Ordnung der Verlesungen, 1850/1851, I–II – 1851/1852, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I–II – 1917/1918, I–II; Вежбенец, «Мойсей Шорр і Майер Балабан у львівському університетському середовищі кінця XIX – початку XX ст.», 273–283.

⁴ Program wykładów, 1910/1911, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

1912/1913, зимовий семестр: «Історія семітського Сходу (Вавилонія й Ассирія)», «Єврейсько-арамейські папіруси з Асуана й Елефантини (інтерпретація)»;

1912/1913, літній семестр: «Історичні вправи (Основні проблеми історії Ізраїлю)», «Грамматика арабської мови»;

1913/1914, зимовий семестр: «Вавилон і Біблія (Порівняльний огляд релігії та культури)», «Інтерпретація Книги пророка Ісаї», «Вправи з арабської мови»;

1913/1914, літній семестр: «Книга Пісень (інтерпретація)», «Грамматика арамейської мови біблійних текстів», «Вправи з арабської мови»;

1914/1915, зимовий семестр: «Вавилонія й Ассирія (Нарис історії та культури)», «Інтерпретація Книги пророка Єремії», «Ассирологія. Курс I: Елементи клинопису та грамматика арамейської мови біблійних текстів», «Читання арабських текстів (Коран)»;

1915/1916, зимовий семестр: «Право Стародавнього Вавилону (на матеріалі Кодексу Хаммурапі та тогочасної юридичної практики)», «Інтерпретація Книги пророка Єремії», Ассирологія. Курс I: Елементи клинопису та грамматика арамейської мови біблійних текстів»;

1915/1916, літній семестр: «Арабська мова», «Інтерпретація ассирійських пам'яток»;

1916/1917, зимовий семестр: «Вибрані питання історії та культури Ізраїлю на тлі історії Сходу», «Інтерпретація старовавилонських юридичних документів», «Грамматика арабської мови з вправами»;

1916/1917, літній семестр: М. Шорр не викладав;

1917/1918, зимовий семестр: «Арабська мова», «Вавилонська мова», «Інтерпретація Книги Йова»;

1917/1918, літній семестр: «Вправи з арабської мови», «Інтерпретація космогонічних уявлень Вавилонії», «Інтерпретація Книги Йова»¹.

Як бачимо, завдяки М. Шорру, навчально-науковий напрям «Семітська філологія» став комплексним – філологічно-історично-культурологічним.

Порівняльна філологія (Порівняльне мовознавство та літературознавство)

Цей напрям у Львівському університеті оформився лише на початку ХХ ст., спершу як порівняльне мовознавство (у 1903/1904 н. р. габілітованим приватним доцентом порівняльної граматики індоевропейських мов став

¹ Program wykładów, 1910/1911, I–II – 1917/1918, II.

доктор філософії Густав Герсон Блятт, від 1911/1912 н. р. – надзвичайний професор порівняльної граматики індоєвропейських мов, викладав до середини 1910-х років¹). Після Г. Г. Блятта порівняльне мовознавство в Університеті представляв доктор філософії Анджей Гавронський – надзвичайний професор порівняльної граматики індоєвропейських мов зі спеціальним оглядом санскриту². Додамо, що курс старо- і нововірменської мов від середини 1900-х років викладав лектор Богдан Давидович³.

Відтак, доктор філософії Ян Каспрович (від 1909/1910 н. р. був надзвичайним професором, а від 1913/1914 н. р. – звичайним професором порівняльної історії літератури⁴) започаткував і розвинув другу частину напряму – порівняльне літературознавство.

Наведемо тематику курсів Г. Г. Блятта, А. Гавронського та Я. Каспровича за роками.

Г. Г. Блятт:

1903/1904, зимовий семестр: «Елементарний курс санскриту та читання хрестоматії Штенцлера-Пішеля»;

1903/1904, літній семестр: «Вступ до “Рігведи”» і читання простих гімнів»;

1904/1905, зимовий семестр: «Вступ до порівняльної граматики індоєвропейських мов»;

1904/1905, літній семестр: «Вступ до порівняльної граматики індоєвропейських мов»;

1905/1906, зимовий семестр: «Елементарний курс санскриту»;

1905/1906, літній семестр: «Читання хрестоматії Штенцлера-Пішеля»;

1906/1907, зимовий семестр: «Основні питання порівняльної фонетики та фонології індоєвропейських мов»;

1906/1907, літній семестр: «Основні питання порівняльної фонетики та фонології»;

1907/1908, зимовий семестр: «Вступ до порівняльної словозміни індоєвропейських мов»;

¹ Skład Uniwersytetu, 1903/1904, I–II – 1915/1916, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1917/1918, I–II; Козицький, «Анджей Гавронський (1885–1927): визначний поліглот та організатор сходознавчих студій у Львівському університеті», 481–496.

³ Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I–II – 1917/1918, I–II; Баран, «Ян Каспрович: учений та громадський діяч», 164–173.

1907/1908, літній семестр: «Короткий нарис порівняльного дієвідмінювання в індоєвропейських мовах»;

1908/1909, зимовий семестр: «Елементарний курс санскриту»;

1908/1909, літній семестр: «Елементарний курс санскриту (продовження) та читання хрестоматії Штенцлера-Пішеля»;

1909/1910, зимовий семестр: «Вступ до порівняльної граматики індоєвропейських мов», «Читання санскритських текстів»;

1909/1910, літній семестр: «Порівняльна фонетика та фонологія індоєвропейських мов», «Читання санскритських текстів»;

1910/1911, зимовий семестр: «Порівняльна словозміна індоєвропейських мов», «ГраMATика литовської мови»;

1910/1911, літній семестр: «Короткий нарис порівняльного дієвідмінювання в індоєвропейських мовах», «Читання литовських текстів»;

1911/1912, зимовий семестр: «Елементарний курс санскриту», «Читання хрестоматії литовської мови Відеманна»;

1911/1912, літній семестр: «Читання санскритських текстів», «Короткий нарис дієвідмін латинської мови»;

1912/1913, зимовий семестр: «Вступ до порівняльної граматики індоєвропейських мов», «Читання хрестоматії санскриту Лібіха»;

1912/1913, літній семестр: «Порівняльна фонетика та фонологія індоєвропейських мов», «Вступ до "Рігведи"» та читання менш складних гімнів»;

1913/1914, зимовий семестр: «Порівняльна словозміна індоєвропейських мов», «ГраMATика литовської мови»;

1913/1914, літній семестр: «Короткий нарис порівняльного дієвідмінювання в індоєвропейських мовах», «Читання литовських текстів»;

1914/1915, зимовий семестр: «Елементарний курс санскриту», «Декілька основних питань порівняльного синтаксису»;

1915/1916, зимовий семестр: «Елементарний курс санскриту», «Декілька основних питань порівняльного синтаксису»¹.

А. Гавронський:

1917/1918, літній семестр: «Нарис синтаксису санскриту», «Розвиток індійської драми», «Читання санскритських текстів», «ГраMATика старовірменської мови», «Читання старовірменських текстів (для підготовлених)»².

¹ Program wykładów, 1903/1904, I – 1915/1916, I.

² Program wykładów, 1917/1918, II – 1917/1918, II.

Я. Каспрович:
 1910/1911, літній семестр: «Персі Біші Шеллі та його сучасники»;
 1911/1912, зимовий семестр: «Люди в драмах Шекспіра: порівняльний аспект», «Читання та пояснення драм Шекспіра»;
 1911/1912, літній семестр: «Мотив Ченчі в поезії (з детальним вивченням Шеллі та Словацького)», «Інтерпретація творів Шеллі»;
 1912/1913, зимовий семестр: «Прометеїзм у поезії», «Читання та пояснення драм Шекспіра»;
 1912/1913, літній семестр: «Англійська поезія від Джона Кітса», «Мотив Саломеї в поезії», «Читання та пояснення творів Новаліса»;
 1913/1914, зимовий семестр: «Зародження драми», «Читання та пояснення поезії Ленау»;
 1913/1914, літній семестр: Я. Каспрович не викладав;
 1914/1915, зимовий семестр: «Дошекспірівська драматургія в Англії», «Читання та пояснення драм Фрідріха Геббеля»;
 1915/1916, зимовий семестр: «Дошекспірівська драматургія в Англії», «Читання та пояснення драм Фрідріха Геббеля»;
 1915/1916, літній семестр: «Поезія Шеллі», «Читання та пояснення драм Геббеля»;
 1916/1917, зимовий семестр: «Драми Шекспіра: порівняльний аспект», «Читання та пояснення драм Геббеля»;
 1916/1917, літній семестр: «Мотив Ченчі в поезії», «Читання та пояснення драм Геббеля»;
 1917/1918, зимовий семестр: «Зародження англійського романтизму», «Читання та пояснення творів Геббеля»;
 1917/1918, літній семестр: «Англійський романтизм», «Читання та пояснення творів Геббеля»¹.

Німецька філологія

На початку 1850-х років у Львівському університеті відбулася зміна викладача німецької філології. Ним став Йоганн Глох, ц.-к. надзвичайний публічний професор німецької мови та літератури². Його курси філологічного спрямування впродовж викладання на філософському факультеті мали таку тематику:

¹ Program wykładów, 1910/1911, II – 1917/1918, II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II – 1870/1871, I–II.

група мовознавчих дисциплін: «Німецька грамати́ка з увагою до порівняння мов», «Середньові́рхньонімецька грамати́ка», «Середньові́рхньонімецька грамати́ка, з вправами з читання», «Середньові́рхньонімецька грамати́ка з перекладацькими вправами», «Середньонімецька грамати́ка з вправами», «Середньонімецька грамати́ка з перекладацькими вправами», «Німецька грамати́ка з мовними порівняннями»;

група літературознавчих дисциплін: «Німецька метрика», «Мистецтво німецької прози», «Історія давньонімецької літератури», «Німецька міфологія», «Пісня про Нібелунгів», «Історія німецької літератури від Себастьяна Бранта до XVIII ст.», «Історія німецької літератури, головно XVIII ст.», «Історія німецької літератури і культури XVIII ст.», «Нова історія німецької літератури», «“Фауст” Гете», «“Тассо” Гете», «Драми Гете», «Інтерпретація поезій Гете», «Коментар до поезій Гете», «Практичні вправи в інтерпретації (на основі поезії Гете)», «Вибрані вірші і прозові уривки Гете з інтерпретаціями і стилевими вправами (переважно для кандидатів на навчальні посади)». «Історія новітньої німецької літератури»¹.

У першій третині 1880-х років за зазначений напрям відповідав заступник професора німецької мови та літератури, доктор філософії Август Зауер². Згодом, у 1883/1884 н. р., ц.-к. надзвичайним публічним професором німецької мови та літератури став доктор філософії Рихард Марія Вернер (від 1886/1887 н. р. – звичайний професор німецької мови та літератури). Цей професор викладав до 1909/1910 н. р.³.

Рівночасно з приходом до Львівського університету Р. М. Вернера, габілітованим приватним доцентом німецької мови та літератури (згодом – габілітованим приватним доцентом німецької мови та літератури і романської філології) став доктор філософії Максиміліан Кавчинський (викладав до початку 1890-х років)⁴.

У середині 1900-х років філософський факультет поповнився ще одним професором-германістом: 1905/1906 н. р. надзвичайним професором давнішої німецької мови та літератури став доктор філософії Йозеф Шац (в останній навчальний рік своєї викладацької праці – 1912/1913 – отримав титул звичайного професора давнішої німецької мови та літератури)⁵.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II – 1870/1871, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 86; спр. 134.

² Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1882/1883, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1883/1884, I-II – 1909/1910, I-II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1883/1884, I-II – 1891/1892, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 871.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I-II – 1912/1913, I-II; Wiesinger, «Joseph Schatz (1871–

Наступником Й. Шаца став доктор філософії Віктор Долльмайр, надзвичайний професор старої німецької мови¹. Його прихід до Львівського університету ознаменував новий етап у розвитку германістики у головній високій школі Львова. Через рік габілітованим приватним доцентом нової німецької філології та історії літератури став доктор філософії Еміль Пецольд². Від середини 1910-х років було впроваджено лекторат німецької мови під керівництвом доктора філософії Кароля Загаєвського³.

Англійська філологія

Зазначений напрям у Львівському університеті австрійського періоду був представлений лише лекторами. Скажімо, вчитель англійської мови Юзеф Кропівніцький (рівночасно відповідав за цей лекторат і в Політехнічній школі) викладав англійську мову студентам упродовж більш як чверть століття⁴. У середині 1900-х років лектором англійської мови на філософському факультеті став Павел Постель⁵, а наприкінці десятиліття до цього лекторату додався ще один лекторат англійської мови під керівництвом Фридеріка Вільяма Робертсона Батлера – безпосереднього носія мови⁶.

Романська філологія

У першій половині 1850-х років романська філологія у Львівському університеті була представлена курсами Я. Схокліжа («Італійська мова», «Історія італійської літератури»)⁷ та Кароля Пехурського («Французька мова», «Французька мова (раціональна і порівняльна граматика) разом із практичними вправами», «Французька мова (Раціональна і порівняльна граматика з посиланням на класичні та інші мови, словобудова, синтаксис, риторичні фігури, галлицизми, версифікація)», «Французька мова: початки; раціональне і порівняльне відтворення французького синтаксису», «Французька література», «Французька література: історія прованської поезії; французьке віршування», «Поезія Провансу», «Історія французької

1950) Sprachwissenschaftler, Dialektologe und Philologe an der Universitäten Innsbruck und Lemberg», 356–392.

¹ Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1915/1916, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1905/1906, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I–II – 1917/1918, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I–II – 1917/1918, I–II.

⁷ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1850/1851, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 10.

літератури XVIII ст.»)¹. Вони були в статусі «уроків іноземних мов», а викладачі – в статусі «вчителів у вузькому значенні слова»².

Доктор філософії Я. Схокліж (у 1849 р. колишній декан філософського факультету Львівського університету) був професором італійської мови у ц.-к. Технічній академії та Реальній школі, членом Галицького сільськогосподарського товариства. Італійську мову у Львівському університеті викладав як учитель, згідно з розпорядженням академічних влад від 5 березня 1850 р. (працював у першій третині 1850-х років)³.

Професором французької мови у ц.-к. Технічній академії та Реальній школі був К. Пехурський. Як учитель, подібно до Я. Схокліжа, французьку мову у Львівському університеті викладав з 5 березня 1850 р. (працював до середини 1850-х років)⁴.

Від кінця 1860-х років учителем італійської мови на філософському факультеті Львівського університету став Емануель лицар фон Штаубер⁵. Викладав італійську граматику з вправами на читання, писання і вимови⁶.

Додамо, що постійно серед лекторатів філософського факультету була французька мова: до середини 1900-х років за її викладання відповідав Ян Амборський (обіймав посаду вчителя французької мови одночасно в Університеті та Політехнічній школі)⁷. У 1906/1907–1909/1910 навчальних роках лектором французької мови на філософському факультеті був Ян Альфред Бігнат⁸. Після цього на факультеті існувало два лекторати французької мови – під керівництвом Еустахія Ясенчика-Жебровського⁹ та Еміля Луціана Вагнера¹⁰ і під керівництвом доктора філософії Болеслава Орловського¹¹ та Генрика Сверчевського¹². Від кінця 1900-х років лекторатом італійської мови керував Тадеуш Олейнічак¹³.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1855/1856, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1850/1851, I–II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II –1851/1852, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 11.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II –1856/1857, I–II.

⁵ Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I–II –1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 134.

⁶ Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I–II –1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 134.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1904/1905, I–II.

⁸ Skład Uniwersytetu, 1906/1907, I–II – 1909/1910, I–II.

⁹ Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I–II – 1914/1915, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

¹⁰ Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I–II – 1914/1915, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

¹¹ Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I–II – 1917/1918, I–II.

¹² Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I–II – 1917/1918, I–II.

¹³ Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I–II – 1917/1918, I–II.

Справжній розвиток романської філології як навчально-наукового напрямку у Львівському університеті започаткував доктор філософії Едвард Порембович (про нього згадує доцент німецької мови та літератури і романської філології М. Кавчинський, який викладав у 1880-х – на початку 1890-х років, курси романської філології читав як додаткові до свого основного *veniam legendi* – німецької мови та літератури)¹. Від 1897/1898 н. р. він був габілітованим приватним доцентом романської філології, від 1899/1900 н. р. – надзвичайним професором романської філології, а від 1908/1909 н. р. – звичайним професором із аналогічною предметною сферою звання².

Наведемо перелік курсів Е. Порембовича на початку ХХ ст.³

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1900/1901, I	Початки Романтизму
	Історична граматика французької мови. I Фонетика
	«Нове життя» і «Бенкет» Данте. Інтерпретація і читання
1900/1901, II	Філологія, історія літератури і мистецтва
	Історична граматика французької мови. I. Фонетика (продовження з читанням творів)
	Порівняльне вивчення іспанської драми
1901/1902, I	Філологія, історія літератури і мистецтва
	Історична граматика французької мови. II. Іменна словозміна
	Розвиток поетичного стилю в романських літературах
	Вправи з романської філології
1901/1902, II	Філологія, історія літератури і мистецтва
	Історична граматика французької мови. III. Творення та уживання слів
	Розвиток поетичного стилю в романських літературах
	Вправи з романської філології
1902/1903, I	Філологія, історія літератури і мистецтва
	Старофранцузька епопея (бретонський цикл)
	Історична граматика французької мови. IV. Синтаксис
	Вправи з романської філології
1902/1903, II	Філологія, історія літератури і мистецтва
	Новелістика в романських літературах доби Середньовіччя
	Французька мова в XVI ст.
	Вправи з романської філології

¹ Skład Uniwersytetu, 1883/1884, I-II – 1891/1892, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 871.

² Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I-II – 1917/1918, I-II.

³ Укладено за: Program wykładów, 1900/1901, I – 1917/1918, II.

1903/1904, I	Філологія, історія літератури і мистецтва
	Історія французької комедії
	Історична граматики французької мови. 1. Фонетика
	Вправи з романської філології
1903/1904, II	Філологія, історія літератури і мистецтва
	Історія французької трагедії
	Історична граматики французької мови. 1. Фонетика (продовження)
	Вправи з романської філології
1904/1905, I	Філологія, історія літератури і мистецтва
	Італійська література епохи Відродження
	Історична граматики французької мови. II. Морфологія
	Вправи з романської філології
1904/1905, II	Французька література епохи Відродження
	Історична граматики французької мови (III. Семантика)
	Практичні заняття з романської філології
1905/1906, I	Новітня історія французького роману
	Історична граматики французької мови IV. Синтаксис
	Інтерпретація старофранцузьких текстів
1905/1906, II	Головні напрямки у французькій літературі XVIII ст.
	Граматики іспанської мови (з читанням текстів)
	Інтерпретація старофранцузьких текстів
1906/1907, I	Порівняльний нарис середньовічної літератури романських країн
	Історична граматики французької мови, IV. Фонетика
	Практичні заняття з романської філології
1906/1907, II	Порівняльний нарис середньовічної літератури романських країн (продовження)
	Історична граматики французької мови: I. Фонетика
	Практичні заняття з романської філології
1907/1908, II	Порівняльна історія літератури романських народів, II. Відродження
	Історична граматики французької мови, II. Морфологія
	Практичні заняття з романської філології
1907/1908, II	Порівняльна історія літератури романських народів, II. Відродження (продовження)
	Історична граматики французької мови: III. Семантика
	Практичні заняття з романської філології
1908/1909, I	Порівняльна історія літератури романських народів, III. Бароко
	Французька література в період Липневої монархії
	Інтерпретація старофранцузьких текстів
	Нарис із граматики іспанської мови (з читанням текстів)
	Практичні заняття з романської філології

1908/1909, II	Французька література класичного періоду
	Структура старо- і новофранцузького вірша
	Інтерпретація італійських текстів
	Семінар із романської філології
1909/1910, I	Історія старофранцузької епопеї
	Вступ до порівняльної граматики романських мов
	Інтерпретація старофранцузьких текстів
	Семінар із романської філології
1909/1910, II	Історія старофранцузької епопеї. Ч. II
	Палеографія (на матеріалі романських рукописів), з вправами
	Французька школа «Мистецтво для мистецтва»
	Семінар із романської філології
1910/1911, I	Старопрованська поезія
	Французька мова XVI ст.
	Семінар із романської філології
1910/1911, II	Старофранцузька новелістика
	Інтерпретація старофранцузьких текстів
	Епопея Л. Аріосто
	Семінар із романської філології
1911/1912, I	ГраMATика старофранцузької мови
	Інтерпретація італійських текстів
	Семінар із романської філології
1911/1912, II	Мольєр і французька комедія XVII ст.
	ГраMATика іспанської мови з читанням текстів.
	Семінар із романської філології
1912/1913, I	VIII. Новітня філологія
	Італійська література епохи Відродження
	Історична граMATика французької мови. I. Фонетика
	Інтерпретація староіталійських текстів
	Семінар із романської філології
1912/1913, II	Італійська література епохи Відродження (продовження)
	Історична граMATика французької мови. I. Фонетика (продовження)
	Lectura Dantis. II Purgatorio
	Семінар із романської філології
1913/1914, I	Французька література епохи Відродження
	Історична граMATика французької мови. II. Морфологія
	Інтерпретація старофранцузьких текстів
	Семінар із романської філології

1913/1914, II	Французька література епохи Бароко
	Історична граматики французької мови. III. Семантика
	Семінар із романської філології
1914/1915, I	Старопрованська література
	Історична граматики французької мови. IV. Синтаксис
	Семінар із романської філології
1915/1916, I	Старопрованська література
	Історична граматики французької мови. IV. Синтаксис
	Семінар із романської філології
1915/1916, II	Латинська художня література у середньовіччі
	Про структуру старо- і новофранцузького вірша
	Семінар із романської філології
1916/1917, I	Історія французької літератури доби Романтизму
	Вступ до історії романських мов
	Семінар із романської філології
1916/1917, II	Історія французької літератури доби Романтизму (Ч. II)
	Палеографічні практикуми
	Семінар із романської філології
1917/1918, I	Література доби Відродження в романських країнах
	Теорія літературної критики
	Пояснення старофранцузьких текстів
	Семінар із романської філології
1917/1918, II	Література доби Відродження в романських країнах (продовження)
	Читання і пояснення романських текстів
	Семінар із романської філології

Слов'янська філологія

Зазначений напрям у Львівському університеті започаткував доктор філософії Антоній Каліна, що розпочав викладати на філософському факультеті як габілітований приватний доцент порівняльної граматики слов'янських мов, від 1888/1889 н. р. – як надзвичайний професор порівняльної філології слов'янських мов, а від 1892/1893 н. р. – як звичайний професор із аналогічною предметною сферою звання¹. Додамо, що нетривалий період

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1905/1906, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 779 (Особова справа Каліни Антонія); Brzezińska, Czachowski, Wielkopolanin we Lwowie: Antoni Kalina (1846–1906) – sławista i etnograf (Wrocław, Ostrów Wielkopolski, 2016).

габілітованим приватним доцентом порівняльної граматики слов'янських мов на філософському факультеті Львівського університету числився й доктор філософії Александер Брюкнер¹. На зламі ХІХ–ХХ ст. напрям «Слов'янська філологія» в Університеті був підсилений габілітованим приватним доцентом слов'янської філології, доктором філософії Яном Лецеєвським².

Після смерті А. Каліни головним представником характеризованого напрямку у Львівському університеті став доктор філософії Адам Антоній Кринський (титулярний звичайний професор слов'янської філології)³, а від середини 1910-х років – доктор філософії Казімеж Нітш (звичайний професор слов'янської філології)⁴. Додамо, що напрям розвивали й доценти: наприкінці 1900-х – у першій половині 1910-х років на філософському факультеті працював габілітований приватний доцент слов'янської філології, доктор філософії Франтішек Крчек⁵, а від середини десятиліття – габілітований приватний доцент порівняльної історії слов'янської літератури зі спеціальним оглядом східно- та південослов'янської літератури, доктор філософії Іларіон Свенціцький (читав курси українською мовою)⁶.

Наведемо перелік навчальних дисциплін, запропонованих викладачами-славістами Львівського університету на початку ХХ ст.⁷.

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1900/1901, I	
А. Каліна	Історія польської мови
1900/1901, II	
А. Каліна	Елементарний курс старослов'янської мови з практичними вправами
Я. Лецеєвський	Етнографічні особливості слов'ян
1901/1902, I	
А. Каліна	Родовід слов'янських мов
А. Каліна	Читання і пояснення старослов'янських пам'яток
Я. Лецеєвський	Етнографічні особливості слов'ян

¹ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1908/1909, I–II – 1914/1915, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I–II – 1917/1918, I–II.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I–II – 1914/1915, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I–II – 1917/1918, I–II; Архів ЛНУ імені Івана Франка, ф. Р–119, оп. 1 о/с, спр. 4488 (Особова справа Свенціцького Іларіона).

⁷ Укладено за: Program wykładów, 1900/1901, I – 1917/1918, II.

1901/1902, II	
А. Каліна	Фонетика старослов'янської мови
А. Каліна	Елементарний курс чеської мови
Я. Лецеєвський	Історія словенської літератури
1902/1903, I	
А. Каліна	Порівняльна граматики слов'янських мов. I. Морфологія
Я. Лецеєвський	Історія сербо-хорватської літератури
1902/1903, II	
А. Каліна	Порівняльна граматики слов'янських мов: дієвідмінювання
Я. Лецеєвський	Про життя і діяльність слов'янських апостолів св. Кирила і Мефодія
1903/1904, I	
А. Каліна	Історія слов'янської філології
Я. Лецеєвський	Західні слов'яни, їх розселення та історія
1903/1904, II	
А. Каліна	Практична граматики сербської мови з читанням та перекладом текстів сербською мовою
Я. Лецеєвський	Слов'яни в доісторичні часи
Я. Лецеєвський	Читання і пояснення старослов'янських пам'яток
1904/1905, I	
А. Каліна	Словозміна в польській мові
Я. Лецеєвський	Історія словенської літератури
1904/1905, II	
А. Каліна	Дієвідмінювання в польській мові
Я. Лецеєвський	Фонетика польської мови
1905/1906, I	
А. Каліна	Іменна словозміна в польській мові
Я. Лецеєвський	Граматики старослов'янської (староболгарської) мови
1905/1906, II	
А. Каліна	Про відмінювання займенників у польській мові
А. Каліна	Аналіз старопольських пам'яток
Я. Лецеєвський	Граматики староболгарської (старословенської) мови. Частина II. Наука про форми
1906/1907, I	
Я. Лецеєвський	Історична граматики сербсько-болгарської мови
1906/1907, II	
Я. Лецеєвський	Порівняльно-історична граматики чеської мови
1907/1908, II	
Я. Лецеєвський	Історична граматики чеської мови
1907/1908, II	Славістичних курсів не було зголошено

1908/1909, I	
А. Кринський	Граматика старослов'янської мови (продовження). Морфологія
А. Кринський	Порівняльна граматики російської мови
А. Кринський	Пояснення пам'яток старопольської мови (XIV і XV ст.) з вправами
Я. Лецеєвський	Граматика новоболгарської мови
Я. Лецеєвський	Історія болгарської літератури
1908/1909, II	
А. Кринський	Граматика старослов'янської мови (завершення)
А. Кринський	Граматика російської мови з читанням творів (завершення)
А. Кринський	Пояснення пам'яток старопольської мови (XIV і XV ст.) з вправами
Я. Лецеєвський	Порівняльна граматики слов'янських мов. Ч. I. Фонетика
1909/1910, I	
А. Кринський	Морфологія польської мови
А. Кринський	Читання і пояснення старослов'янських текстів
А. Кринський	Пояснення пам'яток старопольської мови (XV ст.)
Я. Лецеєвський	Порівняльна граматики слов'янських мов (продовження)
Ф. Крчек	Порівняльно-історична граматики польської мови. I. Фонетика
Ф. Крчек	Історія чеського письменства. I. Догуситський період
1909/1910, II	
А. Кринський	Морфологія польської мови (завершення)
А. Кринський	Читання і пояснення пам'яток старослов'янської мови, з вправами
А. Кринський	Пояснення пам'яток старопольської мови XV ст.
Я. Лецеєвський	Порівняльна граматики слов'янських мов (продовження)
Ф. Крчек	Порівняльно-історична граматики польської мови. I. Фонетика
Ф. Крчек	Порівняльно-історична граматики польської мови. I. Фонетика (завершення)
1910/1911, I	
А. Кринський	Порівняльна граматики слов'янських мов (Фонетика)
А. Кринський	Історія слов'янської філології
А. Кринський	Пояснення пам'яток старопольської мови XV ст.
А. Кринський	Семінар зі слов'янської філології
Ф. Крчек	Історія слов'янської філології
1910/1911, II	
А. Кринський	Порівняльна граматики слов'янських мов

А. Кринський	Історія слов'янської філології (продовження)
А. Кринський	Пояснення пам'яток старопольської мови XIV–XV ст.
А. Кринський	Семінар зі слов'янської філології
Я. Лецеєвський	Вибрані фрагменти творів південно-слов'янських літератур
Ф. Крчек	Історія слов'янської філології. Ч. I. До Міклошича
1911/1912, I	
А. Кринський	Порівняльна граматики слов'янських мов (морфологія)
А. Кринський	Історія слов'янської філології
А. Кринський	Пояснення старослов'янських і старопольських пам'яток
А. Кринський	Семінар зі слов'янської філології
Ф. Крчек	Історія слов'янської філології. Ч. II. Від Міклошича до найновіших часів
1911/1912, II	
А. Кринський	Порівняльна граматики слов'янських мов (продовження). Морфологія
А. Кринський	Про польські дієслова і їх відмінювання.
А. Кринський	Пояснення старослов'янських і старопольських пам'яток
А. Кринський	Семінар зі слов'янської філології
1912/1913, I	
А. Кринський	Порівняльна граматики слов'янських мов (морфологія)
А. Кринський	Граматики старослов'янської мови (фонетика)
А. Кринський	Пояснення старослов'янських і старопольських пам'яток
А. Кринський	Семінар зі слов'янської філології
Ф. Крчек	Граматики сербохорватської мови
1912/1913, II	
А. Кринський	Порівняльна граматики слов'янських мов (дієвідмінювання)
А. Кринський	Граматики старослов'янської мови (фонетика, продовження)
А. Кринський	Пояснення старослов'янських пам'яток
А. Кринський	Семінар зі слов'янської філології
Я. Лецеєвський	Граматики новоболгарської мови
Ф. Крчек	Граматики сербохорватської мови, II. Практичні справи
1913/1914, I	
А. Кринський	Граматики старослов'янської мови
А. Кринський	Морфологія польської мови
А. Кринський	Пояснення старослов'янських і старопольських пам'яток

А. Кринський	Семинар зі слов'янської філології
Ф. Крчек	Грамати́ка польської мови, Ч. I. Загальний вступ, діалектологія і фонетика
1913/1914, II	
А. Кринський	Історія слов'янської філології
А. Кринський	Морфологія польської мови
А. Кринський	Грамати́ка старослов'янської мови
А. Кринський	Семинар зі слов'янської філології
Ф. Крчек	Методологія мовних досліджень (для славістів і полоністів)
І. Свенціцький	Вступ до історії слов'янських літератур
І. Свенціцький	Шевченко в слов'янських літературах
1914/1915, I	
А. Кринський	Історія слов'янської філології
А. Кринський	Порівняльна грамати́ка східнослов'янських мов
А. Кринський	Пояснення старослов'янських і старопольських мовних пам'яток
А. Кринський	Семинар зі слов'янської філології
Ф. Крчек	Фонетика староболгарської мови
Ф. Крчек	Історія староболгарського письменства
І. Свенціцький	Історія східнослов'янського письменства до XVI в.
І. Свенціцький	Історико-літературні справи
1915/1916, I	
Ф. Крчек	Фонетика староболгарської мови
Ф. Крчек	Історія староболгарського письменства
1915/1916, II	
Я. Лецеєвський	Грамати́ка староболгарської мови
1916/1917, I	Славістичних курсів не було зголошено
1916/1917, II	
К. Нітш	Грамати́ка староцерковнослов'янської мови. Ч. II
К. Нітш	Сучасна польська мова
К. Нітш	Семинар зі слов'янської філології: справи з польської та старослов'янської граматики
1917/1918, I	
К. Нітш	Порівняльно-історична морфологія польської мови: I, Дієвідміювання
К. Нітш	Історія польського мовознавства (у зв'язку з історією слов'янської філології)

К. Нітш	Семінар зі слов'янської філології: читання старопольських і старослов'янських текстів
1917/1918, II	
К. Нітш	Дієвідмінювання у польській мові, Ч. II: значення та уживання форм
К. Нітш	Загальна фонетика з особливим акцентом на польській мові
К. Нітш	Семінар зі слов'янської філології: а) нижчий рівень: вправи для початківців б) вищий рівень: читання польських і старослов'янських текстів

Польська філологія

До початку 1850-х років польську філологію у Львівському університеті викладав доктор філософії Ян Шляхтовський, ц.-к. звичайний публічний професор польської мови і літератури, провізоричний директор Національного інституту Оссолінських (мешкав у його будівлі)¹. Серед курсів Я. Шляхтовського були: «Польська мова», «Польська граматики», «Польська література»².

У середині 1850-х років цей навчально-науковий напрям очолив доктор філософії Антоній Малецький – ц.-к. надзвичайний публічний професор польської мови і літератури, член ц.-к. Наукового товариства у Кракові, почесний член Союзу польсько-руської стенографії Львова, почесний член Товариства друзів наук у Познані, член-кореспондент Літературно-наукового товариства у Белграді, колишній ц.-к. навчальний радник і галицький шкільний радник³. Курси А. Малецького були такої тематики:

1. Мовознавча група курсів: «Найдавніші писемні пам'ятки польської мови», «Найдавніші і найважливіші пам'ятки польської мови», «Старослов'янська мова і граматики стосовно відповідних форм польської мови», «Найдавніші пам'ятки польської мови з врахуванням граматики (для кандидатів на навчальні посади)», «Порівняльна граматики польської і старослов'янської мови, особливо фонетики», «Старослов'янська мова з обґрунтуванням “Старослов'янської хрестоматії” д-ра Міклошича»,

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II –1850/1851, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1850/1851, I.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1856/1857, I–II –1870/1871, I–II; Wierzbicki, «Antoni Małecki (1821–1913)», 41–58.

«Переклад і коментар вибраних частин зі “Старослов’янської хрестоматії” Міклошича»;

2. Літературознавча група курсів: «Історія польської літератури», «Найдавніші польські писемні пам’ятки та філологічний коментар до найважливіших з них», «Історія польської літератури перед Реформацією», «Історія польської літератури в часи Сигізмунда, а саме з початку XVI ст. до середини XVII ст.», «Історія польської літератури: епоха Сигізмунда (продовження)», «Історія польської літератури XVI – перших 30 років XVII ст.», «Історія польської літератури другої половини XVIII ст.», «Історія польської літератури у часи Конарського, Станіслава Августа і Варшавського князівства (1740–1820)», «Історія польської літератури від початку нинішнього століття до появи романтиків», «Історія польської прози у XIX ст.», «Історія польської прози у сучасному столітті», «Історія польської літератури у частині прози в останній час», «Естетико-критичний аналіз творів Красінського, у т. ч. “Небожественна комедія” та “Іридіон”», «Естетичний аналіз деяких польських творів, особливо польської драматургії», «Історія польської поезії від Бродзінського і Міцкевича», «Естетико-критичний аналіз твору Словацького “Король-Дух”».

Окрім того, А. Малецький проводив практичні заняття з польської мови (усні та письмові), зокрема – т. зв. стилістичні вправи з польської мови та диспуторій про фонетику польської мови¹.

До середини 1900-х років його головним представником був доктор філософії Роман Пілят – ц.к. звичайний публічний професор польської мови та літератури, від 1905/1906 н. р. перебував у статусі почесного професора польської мови та польської літератури². У 1903/1904 н. р. звичайним професором польської мови та польської літератури на філософії значився доктор філософії Пьотр Хмельовський³. Згодом, від 1904/1905 н. р., посаду звичайного професора польської мови та польської літератури обійняв доктор філософії Юзеф Калленбах⁴.

Ще на початку XX ст. габілітованим приватним доцентом польської літератури на філософському факультеті Університету став доктор філософії Вільгельм Брухнальський (від 1904/1905 н. р. – із титулом надзвичайного професора). У 1905/1906 н. р. В. Брухнальського номінували надзвичайним

¹ Ordnung der Verlesungen, 1856/1857, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 86; стр. 134.

² Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1905/1906, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1903/1904, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I–II – 1917/1918, I–II.

професором польської мови та літератури, а 1908/1909 н. р. – звичайним професором польської мови та літератури¹.

У середині 1900-х років розвиток напряму «Польська філологія» у Львівському університеті підсилили три приватні доценти, згодом – титулярні надзвичайні професори:

- доктор філософії Констати Войцеховський, габілітований приватний доцент польської літератури (історії польської літератури), від 1915/1916 н. р. – з титулом надзвичайного професора²;
- доктор філософії Броніслав Губринович, габілітований приватний доцент польської літератури (історії польської літератури), від 1915/1916 н. р. – з титулом надзвичайного професора³;
- доктор філософії Віктор Ган, габілітований приватний доцент польської літератури (історії польської літератури), від 1917/1918 н. р. – з титулом надзвичайного професора⁴.

У 1912/1913 н. р. габілітованим приватним доцентом історії польської літератури став доктор філософії Юліуш Кляйнер, у майбутньому – один із провідних польських літературознавців⁵.

У таблиці наведено перелік дисциплін із напряму «Польська філологія», які викладали в Університеті у 1900–1918 рр.⁶.

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1900/1901, I	
Р. Пілят	Історія польської поезії у 1831–1848 рр.
Р. Пілят	Польська іменна словозміна
Р. Пілят	Семінар із історії польської літератури і лінгвістики
1900/1901, II	
Р. Пілят	Історія польської поезії у 1831–1848 рр. (продовження)
Р. Пілят	Польська іменна словозміна (продовження)
Р. Пілят	Семінар із історії польської літератури і лінгвістики
В. Брухнальський	Розвиток польської поезії від Ренесансу до Романтизму

¹ Skład Uniwersytetu, 1900/1901, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1904/1905, I–II – 1917/1918, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1907/1908, I–II – 1917/1918, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 360 (Особова справа Гана Віктора).

⁵ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1917/1918, I–II. Див. також: Maślanka, «Lwowskie literaturoznawstwo», 349–374.

⁶ Укладено за: Program wykładów, 1900/1901, I – 1917/1918, II.

1901/1902, I	
Р. Пілят	Історія польської поезії XVI – початку XVII ст.
Р. Пілят	Фонологія польської мови
Р. Пілят	Семінар із польської філології
В. Брухнальський	Польська поезія і поетика від Ренесансу до Романтизму (продовження)
В. Брухнальський	Вправи з історії польської літератури
1901/1902, II	
Р. Пілят	Історія польської літератури від другої половини X до XV ст.
Р. Пілят	Відмінювання займенників у польській мові
Р. Пілят	Семінар із польської філології
В. Брухнальський	Польська поезія і поетика від Ренесансу до Романтизму (завершення)
В. Брухнальський	Вправи з історії польської літератури
1902/1903, I	
Р. Пілят	Історія польської поезії від середини до кінця XVIII ст.
Р. Пілят	Фонетика польської мови
Р. Пілят	Семінар із польської філології
1902/1903, II	
Р. Пілят	Історія польської поезії після поділів Польщі та в період Варшавського герцогства (1795–1815 рр.)
Р. Пілят	Фонетика польської мови (продовження)
Р. Пілят	Семінар із польської філології
1903/1904, I	
Р. Пілят	Початки Романтизму в Польщі
Р. Пілят	Синтаксис польської мови, частина I
Р. Пілят	Семінар із польської філології
В. Брухнальський	Польська поезія епохи Відродження
В. Брухнальський	Віршування і строфіка польської поезії, лекція і вправи
1903/1904, II	
Р. Пілят	Початки Романтизму в Польщі (продовження)
Р. Пілят	Синтаксис польської мови (продовження)
Р. Пілят	Семінар із польської філології
П. Хмельовський	Ранній період історії польської літератури з граматичним та лексичним аналізом старопольських текстів
П. Хмельовський	Про найновіші течії в польській літературі. Частина I
П. Хмельовський	Історико-літературні вправи
В. Брухнальський	Польська поезія доби Відродження. Частина II
В. Брухнальський	Нарис із будови польського вірша
1904/1905, I	
Р. Пілят	Історія польської літератури від другої половини X до XV ст.

Р. Пілят	Іменна словозміна в польській мові
Р. Пілят	Семінар із польської філології
В. Брухнальський	Історія польської літератури доби Середньовіччя
В. Брухнальський	Польська проза золоті епохи
1904/1905, II	
Ю. Калленбах	Історія польської літератури після 1831 р. Частина друга
Ю. Калленбах	Практичні заняття з польської філології
В. Брухнальський	Про пам'ятки старопольської літератури і мови (Лекція і практичні заняття)
В. Брухнальський	Історія літератури і літературна критика в XIX ст.
К. Войцеховський	Головні напрямки в польському романі після 1831 р.
Б. Губринович	Поетична творчість Юліуша Словацького
1905/1906, I	
Ю. Калленбах	Гуманізм і реформація в Польщі
Ю. Калленбах	Зигмунт Красінський після 1840 р.
Ю. Калленбах	Практичні заняття з методики у сфері польської філології та літератури
В. Брухнальський	Фонетика польської мови
В. Брухнальський	Про пам'ятки старопольської мови
В. Брухнальський	Практичні заняття з польської філології
К. Войцеховський	Аналіз твору «Пан Тадеуш»
Б. Губринович	Історія жанру роману в Польщі I
Б. Губринович	«Король Дух» Словацького та сучасна польська поезія
1905/1906, II	
Ю. Калленбах	Польська поезія у другій половині XVI ст.
Ю. Калленбах	Зигмунт Красінський в період останнього десятиліття 1849–1859 рр.
Ю. Калленбах	Семінарські заняття з нової польської літератури
В. Брухнальський	Екзегеза старопольських пам'яток з погляду матеріалу та граматики
В. Брухнальський	Фонетика польської мови. Частина II
В. Брухнальський	Аналіз творів Міцкевича. Продовження
В. Брухнальський	Семінар із історії польської літератури. Розділ давньої польської літератури
К. Войцеховський	Зміни в польській ментальності та літературі після 1863 р.
Б. Губринович	Історія польського любовного роману XVII–XVIII ст.
Б. Губринович	Казімеж Бродзінський, життя і творчість
1906/1907, I	
Ю. Калленбах	Історія польської літератури часів Зигмунта III
Ю. Калленбах	Нарис історії польської поезії XIX ст.
Ю. Калленбах	Семінар із історії нової польської літератури

В. Брухнальський	Історія польської літератури епохи Відродження
В. Брухнальський	Фонетика польської мови, Ч. III
В. Брухнальський	Методичний вступ до вивчення історії польської літератури
В. Брухнальський	Семінар із історії польської літератури
К. Войцеховський	Університети Польщі
Б. Губринович	Польська літератури 1800–1822 рр.
Б. Губринович	Літературна критика в XIX ст.
1906/1907, II	
Ю. Калленбах	Історія польської літератури XVII ст.
Ю. Калленбах	Нарис польської поезії XIX ст. (продовження)
Ю. Калленбах	Семінар із історії польської літератури (новітній період)
В. Брухнальський	Історія польської літератури епохи Відродження. Частина II
В. Брухнальський	Іменна словозміна в польській мові
В. Брухнальський	Методичний вступ до вивчення історії польської літератури
В. Брухнальський	Семінар із історії польської літератури. Розділ давньої польської літератури
Б. Губринович	Польська поезія після 1863 р.
Б. Губринович	Сучасна літературна критика
1907/1908, II	
Ю. Калленбах	Польська література 2-ої пол. XVII ст.
Ю. Калленбах	Розквіт Романтизму в Польщі
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської філології
В. Брухнальський	Історія польської літератури епохи Відродження. Ч. III
В. Брухнальський	Вивчення форм у польській мові, Ч. II
В. Брухнальський	Вступ до вивчення історії польської літератури. Ч. II. Методологія
В. Брухнальський	Семінар із історії польської літератури. Розділ давньої польської літератури
К. Войцеховський	Новітній польський роман
Б. Губринович	Ігнацій Красіцький, життя і творчість
Б. Губринович	Читання та пояснення творів літературної критики
В. Ган	Еллінізм у Польщі в XV і XVI ст.
1907/1908, II	
Ю. Калленбах	Польська література періоду династії Сасів
Ю. Калленбах	Розквіт Романтизму в Польщі. Ч. II
Ю. Калленбах	Семінар із польської філології (новітній період)
В. Брухнальський	Історія польської літератури епохи Відродження (продовження)

В. Брухнальський	Вивчення форм у польській мові, Ч. II. Дієвідмінювання
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Новітній польський роман (продовження)
Б. Губринович	Читання та пояснення творів літературної критики
Б. Губринович	Польський роман XVII ст.
В. Ган	Латинські поети у Польщі в XVII і XVIII ст.
В. Ган	Поети легіоністи
1908/1909, I	
Ю. Калленбах	Польська література періоду Станіслава Августа
Ю. Калленбах	Розквіт Романтизму в Польщі. Ч. III
Ю. Калленбах	Семінар із польської філології з особливим акцентом на творчості Юліуша Словацького
В. Брухнальський	Історія польської літератури від найдавніших часів до епохи Відродження
В. Брухнальський	Фонетика польської мови
В. Брухнальський	Нарис із польського віршування
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Читання та аналіз вибраних творів Міцкевича з урахуванням педагогічної практики
Б. Губринович	Історія епохи Романтизму в Польщі. Ч. 1.
Б. Губринович	Читання та аналіз поеми Ю. Словацького «Король Дух»
В. Ган	Юліуш Словацький, життя і творчість. Ч. 1.
1908/1909, II	
Ю. Калленбах	Період Станіслава Августа (продовження)
Ю. Калленбах	Драматургія Юліуша Словацького
Ю. Калленбах	Полоністичний семінар
В. Брухнальський	Історія польської літератури від найдавніших часів до епохи Відродження. Ч. II
В. Брухнальський	Фонетика польської мови
В. Брухнальський	Нарис із польського віршування
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Читання та аналіз творів Міцкевича
Б. Губринович	Вацлав Потоцький, життя і творчість
Б. Губринович	Золотий період сербсько-хорватської літератури
Б. Губринович	Читання та пояснення чеських текстів
В. Ган	Юліуш Словацький, життя і творчість. Ч. I
1909/1910, I	
Ю. Калленбах	Історія польської еміграційної літератури, Ч. I (1831–1848)
Ю. Калленбах	Польські письменники-філософи першої половини XIX ст.
Ю. Калленбах	Полоністичний семінар

В. Брухнальський	Історія польської літератури від найдавніших часів до епохи Відродження. Ч. III
В. Брухнальський	Грамматика польської мови. Фонетика р. III
В. Брухнальський	Нарис із польського віршування
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
Б. Губринович	Читання та пояснення текстів літературної критики
Б. Губринович	Історія романтичної поезії в Польщі
В. Ган	Юліуш Словацький, життя і творчість. Ч. III (остання).
1909/1910, II	
Ю. Калленбах	Еміграційна література (1831–1848), Ч. II
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури
В. Брухнальський	Історія польської літератури від найдавніших часів до епохи Відродження. Ч. III.
В. Брухнальський	Грамматика польської мови. Фонетика. Ч. III
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Твори Адама Міцкевича після 1830 р.
Б. Губринович	Польська епічна поезія XVI і XVII ст.
В. Ган	Нарис із історії польської драми до кінця XVI ст.
1910/1911, I	
В. Брухнальський	Вступ до вивчення історії польської літератури
В. Брухнальський	Історія духовної культури в Галичині в період 1772–1848 рр.
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Читання твору «Марія» А. Мальчевського з урахуванням шкільної практики
Б. Губринович	Історія Романтизму в Польщі (молодий Міцкевич)
Б. Губринович	Читання і пояснення текстів літературної критики
В. Ган	Польська драми з пол. XVIII ст.
1910/1911, II	
Ю. Калленбах	Товіанізм у польській літературі
Ю. Калленбах	Лелевель
Ю. Калленбах	Семінар із історії польської літератури
В. Брухнальський	Вступ до вивчення історії польської літератури
В. Брухнальський	Історія духовної культури в Галичині в період 1772–1848 рр.
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
Б. Губринович	Адам Міцкевич, життя і творчість
В. Ган	Александр Фредро. Життя і творчість (III частина лекцій про польську драму)

1911/1912, I	
Ю. Калленбах	Життя і творчість Зигмунта Красінського. Ч. I (1812–1843)
Ю. Калленбах	Товіанізм у польській літературі
Ю. Калленбах	Семінар із польської філології
В. Брухнальський	Історія польської літератури до 1500 р.
В. Брухнальський	Граматики польської мови, вступ, I. Фонетика
В. Брухнальський	Курс старослов'янської мови для полоністів
В. Брухнальський	Семінар із історії давньої польської літератури і польської мови
К. Войцеховський	Адам Міцкевич. Життя і твори (до 1831 р.)
Б. Губринович	Адам Міцкевич після 1831 р.
Б. Губринович	Літературні бесіди (вступ до історії польської літератури)
В. Ган	Історія польської драми епохи Романтизму
1911/1912, II	
Ю. Калленбах	Життя і творчість Зигмунта Красінського. Ч. II (1844–1859 рр.)
Ю. Калленбах	Семінар із польської філології
В. Брухнальський	Історія польської літератури в Середньовіччі (продовження)
В. Брухнальський	Фонетика польської мови
В. Брухнальський	Граматики старослов'янської мови. Елементарний курс (продовження)
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	«Балади і романи» Міцкевича, «Гражина», «Дзяди» (віленські). Аналіз
Б. Губринович	Про лекції Міцкевича в «College de France»
Б. Губринович	Літературні бесіди
В. Ган	Історія польської драми в період 1849–1863 рр.
1912/1913, I	
Ю. Калленбах	Кс. Петро Скарга
Ю. Калленбах	Розвиток польської лірики в першій половині XIX ст.
Ю. Калленбах	Вступ до історії літератури
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури
В. Брухнальський	Історія польської літератури в Середньовіччі. Ч. III
В. Брухнальський	Фонетика польської мови. Ч. III
В. Брухнальський	Граматики старослов'янської мови. Елементарний курс для полоністів. Ч. III
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури

К. Войцеховський	Тема кохання в польській поезії XVIII і XIX ст.
Б. Губринович	Польський роман XVII ст.
Б. Губринович	Літературні бесіди
В. Ган	Мацей Казимир Сарбевський на тлі сучасної епохи
Ю. Кляйнер	Творчість Юліуша Словацького
Ю. Кляйнер	Про методи дослідження текстів та аналізу творів
Ю. Кляйнер	Практичні заняття з польської літератури
1912/1913, II	
Ю. Калленбах	Творчість Петра Скарги
Ю. Калленбах	Розвиток польської лірики у другій половині XIX ст.
Ю. Калленбах	Вступ до історії літератури
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури
В. Брухнальський	Поетика Середньовіччя з особливим акцентом на Польщі
В. Брухнальський	Грамматика польської мови (продовження)
В. Брухнальський	Грамматика староболгарської мови з практичними вправами
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Тема кохання в польській поезії XIX ст.
Б. Губринович	Польський роман доби Просвітництва
В. Ган	Польська сатирична поезія
Ю. Кляйнер	Творчість Юліуша Словацького (продовження)
Ю. Кляйнер	Про методи дослідження текстів та аналізу творів
Ю. Кляйнер	Практичні заняття з польської літератури
1913/1914, I	
Ю. Калленбах	Гуманізм у Польщі в першій половині XVI ст.
Ю. Калленбах	Розвиток польської лірики у XIX ст. Ч. III
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури.
В. Брухнальський	Поетика Середньовіччя з особливим акцентом на Польщі (Ч. II)
В. Брухнальський	Енциклопедія літературних навичок
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Історики літератури в Польщі у другій половині XIX ст. (порівняльний аспект)
К. Войцеховський	Епопея в Польщі
Б. Губринович	Актуальні проблеми в літературі доби Романтизму
В. Ган	Польська комедія Станіславівського періоду
Ю. Кляйнер	Творчість Юліуша Словацького в 1833–1842 рр.

Ю. Кляйнер	Практичні заняття з польської літератури
1913/1914, II	
Ю. Калленбах	Гуманізм у Польщі в другій половині XVI ст.
Ю. Калленбах	Польська лірика другої половини XIX ст.
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури
В. Брухнальський	Польська середньовічна поезія
В. Брухнальський	Енциклопедія літературних навичок (продовження)
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
Б. Губринович	Актуальні проблеми в літературі доби Романтизму, II
В. Ган	Польські авторки у часи незалежності
Ю. Кляйнер	Творчість Юліуша Словацького в 1833–1842 рр. (продовження)
Ю. Кляйнер	Практичні заняття з історії польської літератури
1914/1915, I	
Ю. Калленбах	Польська поезія XVI ст.
Ю. Калленбах	Семінар з нової польської літератури
В. Брухнальський	Польське віршування
В. Брухнальський	Граматики польської мови. Іменна словозміна
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Новітній польський роман
Б. Губринович	Казімеж Бродзінський на тлі сучасної епохи
Б. Губринович	Практичні заняття з польської літератури
В. Ган	Класичні студії в Польщі до кінця XVI ст.
1915/1916, I	
Ю. Калленбах	Польська поезія XVI ст.
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури
В. Брухнальський	Польське віршування
В. Брухнальський	Граматики польської мови. Іменна словозміна
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Новітній польський роман
Б. Губринович	Казімеж Бродзінський на тлі сучасної епохи
Б. Губринович	Практичні заняття з польської літератури
В. Ган	Енциклопедія і методологія історії польської літератури
Ю. Кляйнер	Творчість Юліуша Словацького в 1833–1842 рр.
Ю. Кляйнер	Практичні заняття з історії польської літератури
1915/1916, II	
В. Брухнальський	Граматики польської мови. Іменна словозміна (продовження)

В. Брухнальський	Історія польської поезії доби Середньовіччя
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури.
Б. Губринович	Історія польського роману, Ч. I
Б. Губринович	Антоній Малецький
Б. Губринович	Практичні заняття з польської літератури
Ю. Кляйнер	Творчість Юліуша Словацького в 1833–1842 рр. (продовження)
Ю. Кляйнер	Практичні заняття з історії польської літератури
В. Ган	Польські авторки в часи незалежності
1916/1917, I	
Ю. Калленбах	Пояснення пам'яток польської поезії XVI і XVII ст.
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури
В. Брухнальський	Історія польської поезії доби Ренесансу
В. Брухнальський	Вступ до граматики польської мови і фонетика польської мови
В. Брухнальський	Джерела вивчення літературної грамотності
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Аналіз творів Адама Міцкевича (ранні твори, «Балади і романси», «Гражина», «Дзяди»)
Б. Губринович	Історія польського роману XVII і XVIII ст.
Б. Губринович	Практичні заняття з польської літератури
В. Ган	Історія польського театру
Ю. Кляйнер	Творчість Юліуша Словацького після 1840 р. (продовження)
Ю. Кляйнер	Практичні заняття з історії польської літератури
1916/1917, II	
Ю. Калленбах	Адам Міцкевич
Ю. Калленбах	Пояснення найдавнішої польської поезії
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури
В. Брухнальський	Історія польської поезії доби Ренесансу (продовження)
В. Брухнальський	Фонетика польської мови (продовження)
В. Брухнальський	Джерела вивчення літературної грамотності
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Зміни в польській ментальності і літературі після 1863 р.
Б. Губринович	Історія польської літератури XVII ст.
Б. Губринович	Практичні заняття з польської літератури
В. Ган	Історія польського театру у XIX ст.

1917/1918, I	
Ю. Калленбах	Адам Міцкевич (1840–1855 рр.)
Ю. Калленбах	Пояснення найдавнішої польської поезії
Ю. Калленбах	Польська поезія XVI ст.
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури
В. Брухнальський	Історія польської поезії доби Ренесансу (Ч. III)
В. Брухнальський	Граматики польської мови. Фонетика (продовження)
В. Брухнальський	Джерела вивчення літературної грамотності
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Новітній польський роман у порівняльному аспекті
Б. Губринович	Історія польської літератури після 1831 р.
В. Ган	Польська драматична література XIX ст.
1917/1918, II	
Ю. Калленбах	Вступ до історії літератури
Ю. Калленбах	Семінар із нової польської літератури
В. Брухнальський	Історія польської поезії доби Ренесансу (продовження)
В. Брухнальський	Граматики польської мови. Фонетика (продовження)
В. Брухнальський	Джерела вивчення літературної грамотності (продовження)
В. Брухнальський	Семінар із давньої польської літератури
К. Войцеховський	Новітній польський роман у порівняльному аспекті
Б. Губринович	Польська поезія напередодні 1863 р.
Б. Губринович	Практичні заняття з польської літератури
В. Ган	Обсяг і завдання бібліографії

Українська філологія

Українська філологія як окремий навчально-науковий напрям у Львівському університеті започатковується наприкінці 1840-х років – з відкриттям у 1848 р. кафедри руської словесності (руської мови і літератури)¹. Її очолив мировий священник Львівської греко-католицької архидієцезії Яків Головацький як ц.-к. звичайний публічний професор руської мови і

¹ ДАЛО, ф. 26, оп. 22, спр. 866 (Повідомлення Галицького губернського управління про заснування кафедри української мови та доповідно записка йому про читання лекцій з цього предмету суплентом Головацьким Яковом, 1848); В. Качмар, «Змагання за український університет у Львові», *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини XX століття*. Частина I. Наукові осередки, за заг. ред. О. Петрука (Львів, 2020), 109–162.

літератури. Додамо, що він паралельно був професором-суплентом руської мови і літератури у двох львівських вищих гімназіях. Я. Головацький був членом-кореспондентом королівського Богемського наукового товариства у Празі, почесним членом Союзу польсько-руської стенографії, Лицарем царського Ордена св. Володимира IV класу. До 1867/1868 н. р. перебував у складі професорської колегії філософського факультету¹. Для студентів Львівського університету Я. Головацький викладав такі дисципліни:

«Історія руської мови і літератури»;

«Руська мова», «Руська мова: словотвір з погляду порівняльного мовознавства», «Руська мова: синтаксис», «Грамматика руської мови», «Руська мова: фонетика з погляду порівняльного мовознавства», «Руська фонетика, з оглядом на польську і чеську мови», «Про розвиток руської писемної мови на основі народних усних діалектів», «Руська мова: морфологія з погляду порівняльного мовознавства», «Руська мова: морфологія з погляду порівняльного мовознавства старослов'янської мови», «Руська морфологія, з оглядом на польську і чеську мови», «Нестор філологічно-критично освітлений, з обоснуванням порівняльної морфології і фонетики д-ра Міклошича», «Про Іпатський літопис з літературного і лінгвістичного погляду», «Читання з Остромирового Євангелія, з визначенням тих мовних форм, що різняться від нових церковно-слов'янських зводів і відрізняються від старослов'янської мови», «Історический очерк развития русского языка и критическое обозрение словесных произведений славяно-русских от древнейших времен до XIII столетия», «Звукословіє і видословіє руского языка», «Сравнительная грамматика руского языка (видословіє)», «Сравнительная грамматика главных славянских наречий», «О Несторе и продолжателях его в историческом и языковом отношении»;

«Руська література», «Історія руської літератури», «Руська література: загальний огляд розвитку», «Руська література: історія слав'яно-руської літератури. Перший період», «Руська література: історія слав'яно-руської літератури. Другий період», «Руська література: історія руської мови і літератури. Третій період», «Руська література: духовне красномовство і його характер у давній і середній період», «Історія руської літератури від XVI ст.», «Історія руской словесности от XII до XVI ст.», «О гласоудареніи руского языка і правилах руского стихосложенія», «Теорія поезій і красноречія»².

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1867/1868, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 437 (Особова справа Головацького Якова).

² Ordnung der Verlesungen, 1849/1850, II – 1866/1867, I–II.

Після того, як Я. Головацький залишив Львівський університет, викладачем-суплентом (від початку 1870-х років – професором-суплентом) руської мови та літератури став ц.-к. гімназійний учитель Львівської ц.-к. академічної вищої гімназії, згодом – греко-католицький миротворець, священник, доктор філософії Омелян Огоновський. Відтак, до своєї смерті у 1894 р. О. Огоновський був ц.-к. звичайним публічним професором руської мови та літератури¹. Серед курсів О. Огоновського були:

«Порівняльний синтаксис старослов'янської і руської мови», «Порівняльний синтаксис старослов'янської і руської мови: продовження і закінчення». «Порівняльна граматики старослов'янської і руської мови», «Пояснення "Хроніки" Нестора, видання Міклошича», «Коментар до мови "Руської правди"»;

«Історія руської мови і літератури. Перший період: від запровадження християнства до кінця XVI ст.», «Історія руської літератури. Найновіший період», «Історія руської мови і літератури. Найновіший період», «Огляд усіх періодів руської літературної історії»².

Після смерті О. Огоновського головним представником характеризованого напрямку у Львівському університеті став доктор філософії Олександр Колесса, спершу як габілітований приватний доцент руської мови та літератури, від 1896/1897 н. р. – габілітований приватний доцент руської мови та літератури і заступник професора із тих предметів, від останньої третини 1890-х років – надзвичайний професор руської мови та літератури, а від 1900/1901 н. р. – звичайний професор руської мови та літератури³.

На зламі XIX–XX ст. напрям підсилив надзвичайний професор руської мови та літератури зі спеціальним оглядом церковнослов'янської мови та літератури, доктор філософії Кирило Студинський (від 1908/1909 н. р. – звичайний професор руської мови та літератури зі спеціальним оглядом

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1867/1868, I–II – 1870/1871, I–II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1893/1894, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 1396 (Особова справа Омеляна Огоновського); В. Качмар, «Потреби та підстави заснування українського університету у Львові на зламі XIX–XX ст.», *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 26 (2005): 69–77.

² Ordnung der Verlesungen, 1867/1868, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 134.

³ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I–II – 1917/1918, I–II. Докладніше про формування О. Колесси, його діяльність та зв'язки з родиною див.: Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX–XX століття (з нагоди 130-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Миколи Колесси), упоряд. І. Довгалюк, А. Вовчак (Львів, 2005); Родина Колессів – спадкоємність науково-мистецької традиції (з нагоди 140-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси), упоряд. І. Довгалюк, А. Вовчак (Львів, 2013).

церковнослов'янської мови та літератури)¹. Тоді ж, у 1899/1900 н. р., на філософському факультеті запроваджено загальнофакультетський лекторат української мови (лектором став Ілля Кокорудз)².

Наведемо перелік курсів, які на початку ХХ ст. для студентів Львівського університету декларували О. Колесса та К. Студинський³.

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1900/1901, I	
О. Колесса	История української літератури ХІХ в. від Шевченка
О. Колесса	История рускої фільології ХІХ в.
О. Колесса	Практичні вправи з області рускої фільології і літератури, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для рускої фільології (Читане вибраних творів давнійшої і нової рускої літератури, оцінюване розправ наукових)
К. Студинський	Грамматика церковно-славянської мови
К. Студинський	История полемічного письменства в ХVІ–ХVІІ в. (докінчене) з коротким повторенем попередно взятого матеріялу
К. Студинський	Літературні вправи
1900/1901, II	
О. Колесса	История української літератури ХІХ в., дальше
О. Колесса	История рускої фільології ХІХ в. (дальше)
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу рускої мови и літератури, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для рускої фільології (Читане вибраних творів давнійшої и нової рускої літератури, оцінюване наукових розправ, наукові реферати)
К. Студинський	Грамматика церковно-славянської мови
К. Студинський	Київські учені ХVІІ віку
1901/1902, I	
О. Колесса	История української літератури ХІХ в. від Шевченка
О. Колесса	Исторична грамматика українсько-рускої мови (фонологія)
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-рускої мови и літератури, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для рускої фільології (Читане вибраних творів старинного і нового укр.-русського письменства і мови, оцінюване наукових розправ)
К. Студинський	Елементарний курс грамматики церковно-славянської мови (Введене і фонетика)

¹ Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Укладено за: Program wykładów, 1900/1901, I – 1917/1918, II.

К. Студинський	Драматичне письменство XVII і XVIII в.
К. Студинський	Літературні вправи
1901/1902, II	
О. Колесса	Історія української літератури XIX в. від Шевченка
О. Колесса	Вступні відомости з обсягу історичної граматики українсько-руської мови
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руської мови и літератури, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для руської фільології (Читане вибраних творів старинного і нового укр.-руського письменства і мови, оцінюване наукових розправ)
К. Студинський	Драматична література XVII і XVIII в. (продовжене з повторенням попередно взятого матеріалу)
К. Студинський	Фонетика церковно-славянської мови з поглядом на староруську звучню
К. Студинський	Літературні вправи
1902/1903, I	
О. Колесса	Історія української літератури XIX в.
О. Колесса	Історична граMATика українсько-руської мови
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руської мови и літератури, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для руської фільології (Читане вибраних творів старинного і нового укр.-руського письменства і мови, оцінюване наукових розправ)
К. Студинський	Історія руського письменства по кінець XV в.
К. Студинський	Деклінація і конюгація в церковно-славянській мові
К. Студинський	Літературні вправи
1902/1903, II	
О. Колесса	Історія української літератури в XIX в. (дальше)
О. Колесса	Історична граMATика українсько-руської мови (дальше)
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руської мови и літератури, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для руської фільології (Читане вибраних творів старинного і нового укр.-руського письменства і мови, оцінюване розправ наукових)
К. Студинський	Історія руського письменства по кінець XV в.
К. Студинський	Складня церковно-славянської мови
К. Студинський	Літературні вправи
1903/1904, I	
О. Колесса	Руська література апокріфічна
О. Колесса	Історична граMATика українсько-руської мови

О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руського письменства і мови (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології (Читане вибраних творів старинного і нового українсько-руського письменства і мови, оцінюване розправ наукових)
К. Студинський	Оригінальне руске письменство до полов. XIII віка
К. Студинський	Складня церковно-славянської мови з поглядом на руску мову
К. Студинський	Літературні вправи
1903/1904, II	
О. Колесса	Старинний роман і повість на Руси
О. Колесса	Історична граматика українсько-руської мови (дальше)
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руського письменства і мови (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології (Читане вибраних творів, оцінюване наукових розправ)
К. Студинський	Оригінальне руске письменство до полов. XIII віка (докінчене)
К. Студинський	Складня церковно-славянської мови з поглядом на руску граматику (докінчене)
К. Студинський	Літературні вправи
1904/1905, I	
О. Колесса	Історія руської літератури драматичної XVII–XVIII віку
О. Колесса	Історична граматика українсько-руської мови
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руського письменства і мови (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології (читання вибраних творів, оцінюване наукових розправ)
К. Студинський	Староруске письменство від полов. XIII віка
К. Студинський	Граматики церковно-славянської мови з поглядом на руску мову, часть I
К. Студинський	Літературні вправи
1904/1905, II	
О. Колесса	Історія українсько-руської літератури драматичної XVII–XVIII в. (дальше)
О. Колесса	Історична граматики українсько-руської мови, (дальше)
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руського письменства і мови, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології, (Читане вибраних творів, оцінюване наукових розправ)
К. Студинський	Граматики церковно-славянської мови з поглядом на руску мову. (Часть II. Деклінація і конюгація)
К. Студинський	Історія руського письменства від початку XV в.
К. Студинський	Літературні вправи

1905/1906, I	
О. Колесса	Вибрані питання з обсягу українсько-руської літератури
О. Колесса	Історія українсько-руської фільології
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руського письменства і мови, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології, (Читане вибраних творів, оцінюване наукових розвідок)
К. Студинський	Руське письменство від половини XVI віку
К. Студинський	Складня церковно-славянської мови з поглядом на руську граматику (з граматичними вправами)
К. Студинський	Літературні вправи
1905/1906, II	
О. Колесса	Історія українсько-руської літератури XIX ст.
О. Колесса	Історія українсько-руської фільології, (дальше)
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руського письменства і мови, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології, (Читане вибраних творів, оцінюване наукових розвідок)
К. Студинський	Вибрані питання з руської літератури XVI і XVII віка
К. Студинський	Фонетика церковно-слав'янської і руської мови (з практичними вправами)
К. Студинський	Літературні вправи
1906/1907, I	
О. Колесса	Історія українсько-руської літератури XIX ст. (від 30-их років)
О. Колесса	Історія українсько-руської фільології в другій половині XIX в.
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руської фільології, (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
К. Студинський	Руське письменство в XVII віці
К. Студинський	Деклінація і конюгація в церковно-славянській і руській мові
К. Студинський	Літературні вправи
1906/1907, II	
О. Колесса	Історія українсько-руської літератури XIX в. (дальше)
О. Колесса	Історична граматики українсько-руської мови
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу українсько-руської фільології (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
К. Студинський	Практичний курс церковно-славянської і староруської граматики
К. Студинський	Руське письменство в XVII віці
К. Студинський	Руська проповідь в II. половині XVII в.
К. Студинський	Літературні вправи

1907/1908, II	
О. Колесса	История української літератури XIX в.
О. Колесса	Історична граматики української мови
О. Колесса	Практичні вправи з обсягу української фільології (для учит. кандидатів)
О. Колесса	Семінар для української фільології
К. Студинський	Граматики церковно-славянської і руської мови, Ч. 1
К. Студинський	История руського письменства при кінці XVII і XVIII в.
К. Студинський	Літературні вправи
1907/1908, II	
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології (для учит. кандидатів)
К. Студинський	Руські письменники XVIII в.
К. Студинський	Конюгація старославянської і староруської мови
К. Студинський	Літературні вправи
1908/1909, I	
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
К. Студинський	Історія руського письменства у XIX віці
К. Студинський	Історична граматики руської мови
К. Студинський	Літературні вправи
К. Студинський	Руське письменство до половини XIII в.
1908/1909, II	
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
К. Студинський	Літературне відроджене Галичини в першій половині XIX віку
К. Студинський	Історична граматики руської мови (продовжене)
К. Студинський	Староруська повість
К. Студинський	Семінар для руської фільології
К. Студинський	Літературні вправи
К. Студинський	Старинне агіографічне письменство
1909/1910, I	
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
К. Студинський	Історична граматики руської мови (конюгація)
К. Студинський	Полемічна література від XI до кінця XVI ст.
К. Студинський	Семінар для руської фільології
1909/1910, II	
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
К. Студинський	Вибрані питання з історії руського письменства XIX віку
К. Студинський	Грамматичні вправи (читане та інтерпретація староруських текстів)
К. Студинський	Семінар для руської фільології

К. Студинський	Старозавітні апокрифи
1910/1911, I	
О. Колесса	История руської драматичної поезії в XVII і XIX в.
О. Колесса	З генези Шевченкової творчости
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
К. Студинський	Складня церковно-слав'янської мови з поглядом на старо-руську і живу мову
К. Студинський	Руське письменство XIX віку, від виступу Івана Котляревського
К. Студинський	Семінар для руської фільології
1910/1911, II	
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
О. Колесса	З генези поетичної творчости Т. Шевченка
К. Студинський	Маркіян Шашкевич, его часи, жите і творчість
К. Студинський	Складня церковно-славянської мови з поглядом на староруску і живу мову
К. Студинський	Семінар для руської фільології
К. Студинський	Звучня церковно-славянської мови (для початкуючих)
1911/1912, I	
О. Колесса	История руської драматичної поезії в XVII і XVIII в.
О. Колесса	З генези Шевченкової творчости
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
1911/1912, II	
О. Колесса	З генези Шевченкової творчости
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
К. Студинський	Вибрані питання з руського письменства XIX в.
К. Студинський	Конюгація церковно-славянської мови (елементарний курс) з практичними вправами
К. Студинський	Семінар для руської фільології
1912/1913, I	
О. Колесса	Вибрані питання з історії української літератури XIX ст.
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільології
К. Студинський	Деклінація церковно-славянської мови
К. Студинський	Руське письменство до половини XVIII в.
К. Студинський	Семінар для руської фільології
1912/1913, II	
К. Студинський	Староруське письменство (Ч. II)

К. Студинський	Іпатий Потій і його літературна творчість (в тристаліте смерти)
К. Студинський	Практичні вправи з області церковно-слов'янської і староруської граматики
К. Студинський	Семінар для руської фільольогії
1913/1914, I	
О. Колесса	Вибрані питання з історії української літератури XIX ст.
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільольогії
К. Студинський	Староруське письменство (Ч. III)
К. Студинський	Історична граMATика руської мови
К. Студинський	Семінар для руської фільольогії
1913/1914, II	
О. Колесса	Вибрані питання з історії української літератури
О. Колесса	Семінар для українсько-руської фільольогії
К. Студинський	Полемічне письменство від XI до XVI в.
К. Студинський	Історична граMATика руської мови (докінчене)
К. Студинський	Семінар для руської фільольогії
1914/1915, I	
О. Колесса	Вибрані питання з історії української літератури
О. Колесса	Семінар для українсько-руської літератури
К. Студинський	Руські письменники XVII в.
К. Студинський	Елементарний курс граMATики церк.-слов. мови
К. Студинський	Семінар для українсько-руської фільольогії
1915/1916, I	
О. Колесса	Вибрані питання з історії української літератури
О. Колесса	Історія української фільольогії
О. Колесса	Семінар для української фільольогії
К. Студинський	Руські письменники XVII в.
К. Студинський	Елементарний курс граMATики церк.-слов. мови
К. Студинський	Семінар для українсько-руської фільольогії
1915/1916, II	
О. Колесса	Вибрані питання з історії української літератури
О. Колесса	Історія української фільольогії
О. Колесса	Семінар української фільольогії
К. Студинський	Письменники другої половини XVII в.
К. Студинський	Деклінація церковно-слов'янської мови
К. Студинський	Семінар для українсько-руської фільольогії
1916/1917, I	

О. Колесса	Історія української драматичної літератури
О. Колесса	Історія української фільології
О. Колесса	Семінар української фільології
К. Студинський	Руське письменство XVIII в.
К. Студинський	Важніші питання з історичної граматики рускої мови
К. Студинський	Семінар для українсько-руської фільології
1916/1917, II	
О. Колесса	Історія української апокрифічної літератури
О. Колесса	Історія української фільології
О. Колесса	Семінар української фільології
К. Студинський	Вибрані питання з історії українсько-руського письменства XIX в.
К. Студинський	Історична граMATика рускої мови, конюгація
К. Студинський	Семінар для українсько-руської фільології
1917/1918, I	
О. Колесса	Історія української апокрифічної літератури
О. Колесса	Історія української мови
О. Колесса	Семінар української фільології
К. Студинський	Українсько-руське історичне письменство від XI до XVIII в.
К. Студинський	Вибрані питання з української літератури XIX в.
К. Студинський	Історична граMATика рускої мови (звучня і морфологія)
К. Студинський	Семінар для українсько-руської фільології
1917/1918, II	
О. Колесса	Історія української апокрифічної літератури
О. Колесса	Історія української мови
О. Колесса	Семінар української фільології
К. Студинський	Вибрані питання із староруського письменства
К. Студинський	Введене в граMATику церковно-слов'янської мови
К. Студинський	Семінар для українсько-руської фільології

Стенографія та ораторське мистецтво

Важливим напрямом практичної підготовки студентів Університету, що перетинався з філологією, були стенографія та ораторське мистецтво.

Від кінця 1850-х років за набуття студентами практичних навичок зі стенографії відповідав Любін Олевінський, учитель німецької, польської та руської стенографії, член Центрального Союзу стенографів австрійських цісарських земель у Відні, екзаменатор зі стенографії у державній

екзаменаційній комісії для кандидатів на навчальні посади Львова¹. Серед його курсів були: «Німецька стенографія на основі габельсберзької системи», «Польська стенографія», «Руська стенографія», «Стенографія польською та руською мовами»².

У 1880–1890 рр. за курс стенографії відповідав учитель Юзеф Полінський³, у 1900-х роках – учитель Владзімеж Ресль⁴, згодом – лектор Максиміліан Месьюз⁵. Від 1909/1910 н. р. впроваджено т. зв. лекторат вимови під керівництвом Юліуша Теннера⁶.

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 6.2.

Упродовж середини ХІХ – початку ХХ ст. у Львівському університеті відбулися відчутні трансформації щодо викладання та структурного представлення напрямів, які стосувалися філологічних наук. Подальшого розвитку набули класична філологія (представники цього напрямку – К. Тангль, В. Кергель, Г. Лінкер, Я. Врубель, З. Венцлевський, Л. Цвіклінський, Б. Кручкевич, Л. Штернбах, М. Єзеніцький, С. Вітковський, Т. Сінко, Я. Сайдак, Я. Єнджейовський), німецька філологія (представники – Й. Глох, А. Зауер, Р. М. Вернер, М. Кавчинський, Й. Шац, В. Долльмайр, Е. Пецольт, К. Загаєвський) та польська філологія (представники – Я. Шляхтовський, А. Малецький, Р. Пілят, П. Хмельовський, Ю. Калленбах, В. Брухнальський, К. Войцеховський, Б. Губринович, В. Ган, Ю. Кляйнер). Проте більшість навчально-наукових напрямів лише виникли, або ж відновилися після тривалої перерви.

Від початку 1910-х років М. Шорр відродив напрям «Семітська філологія», що наприкінці 1840-х – у першій третині 1850-х років розвивався зусиллями Л. Е. Ігеля та Є. І. Блюхера; а наприкінці ХІХ ст. Е. Порембович надав нового поштовху розвитку напрямку «Романська філологія» (у середині ХІХ ст. його представляли Я. Схокліж та К. Пехурський, відтак М. Кавчинський та лектори французької та італійської мов).

Від 1848 р. (заснування кафедри руської словесності під керівництвом Я. Головацького) почав розвиватися навчально-науковий напрям

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I–II – 1870/1871, I–II.

² Ordnung der Verlesungen, 1863/1864, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 194 (Тимчасовий регламент про іспити зі стенографії та ін., 1859–1960); ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 134.

³ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1899/1900, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1901/1902, I–II – 1910/1911, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1917/1918, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1909/1910, I–II – 1917/1918, I–II.

«Українська філологія», представниками якого впродовж 1849–1918 рр. були Я. Головацький, О. Огоновський, О. Колесса, К. Студинський та як лектор української мови І. Кокорудз.

Від останньої третини ХІХ ст. розвивався, заснований А. Каліною напрям «Слов'янська філологія» (крім А. Каліни його представляли Я. Лецеєвський, А. Кринський, К. Нітш, Ф. Крчек, І. Свенціцький, певний час – А. Брюкнер, а також лектори слов'янських мов).

На початку ХХ ст. виник напрям «Порівняльна філологія», представлений мовознавчою складовою (за розвиток порівняльного/індоєвропейського мовознавства відповідав Г. Г. Блятт, а наприкінці австрійського періоду – А. Гавронський; як лектор старо- і нововірменської мов – також Б. Давидович) та літературознавчою частиною (представляв Я. Каспрович).

У межах лекторату в навчальному процесі філософського факультету була представлена англійська філологія, а також стенографія та ораторське мистецтво.

Усі перелічені великі навчально-наукові напрями розвивалися завдяки запровадженню до навчального процесу відповідних семінарів і вправ, а у випадку з класичною філологією – семінару, просемінару та вправ.

6.3. Історичні та мистецтвознавчі науки

Історія

Наприкінці 1840-х років за навчально-науковий напрям «Історія» у Львівському університеті відповідав Антон Вахгольц – доктор філософії, ц.-к. звичайний публічний професор загальної історії та історії австрійської держави, допоміжних історичних наук. У складі професорської колегії філософського факультету він був до 1859/1860 н. р.¹. Курси А. Вахгольца упродовж десятиліття – до 1858/1859 н. р. – мали таке спрямування:

1. «Загальна історія», «Історія системи європейських держав в останньому тисячолітті у зв'язку з позаєвропейськими історичними процесами», «Історія давнини до встановлення римського світового панування», «Загальна історія: Античність і середні віки Сходу», «Загальна історія: історія європейських держав у VI і VII ст.», «Загальна історія, а саме історія середніх віків, з наголосом на культурному стані», «Загальна історія середніх віків, у т. ч.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II –1859/1860, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 213 (Особова справа Вахгольца Антона).

історія хрестових походів», «Історія європейських держав у часи релігійних реформ», «Загальна історія, а саме історія нового часу у XVII–XVIII ст.»;

2. «Історія Австрійської держави», «Австрійська історія», «Історія Австрійської монархії від найдавніших до найновіших часів», «Австрійська історія, а саме історія Австрії з Угорщиною і Богемією від стародавніх часів до згасання стародавніх династій», «Історія Австрійської держави: історія Богемії та Угорщини і сусідніх земель від початків до їхнього воз'єднання з Угорщиною за Фердинанда I», «Історія австрійської держави, від початку правління Леопольда II до найновіших часів», «Історія Австрії у час правління цесаря Фрідріха IV і Максиміліана I», «Історія Австрійської монархії (від цесаря Леопольда I й до нового часу)», «Історія Австрії: історія Австрійської монархії від воцаріння імператора Карла VI до найновіших часів»;

3. Практичні вправи для учасників історично-філософського семінару, де кожного року професор робив наголос на певному історичному періоді – давній історії, історії античності, історії середніх віків, історії нового часу, новітній історії.

Зазначимо, що, окрім курсів історичного спрямування, А. Вахгольц викладав і географію (наприклад, курс «Методика географії»), яка в той час була пов'язана з історією¹.

Наприкінці 1850-х років членом професорської колегії філософського факультету став ще один історик – Готтфрід Муїс, доктор філософії, ц.-к. звичайний публічний професор загальної історії (викладав до початку 1860-х років)². Тож у 1859/1860 н. р. курси з історії читали два викладачі: «Історія Австрійської монархії від найдавніших до найновіших часів», «Нестор і його продовжувачі, прочитаний на мові оригіналу, історично розтлумачений» – А. Вахгольц; «Історія Греції після Пелопоннеської війни», «Історія середніх віків» – Г. Муїс, який керував також історичними вправами з історії середніх віків в історично-філологічному семінарі. Отже, наголосимо, що А. Вахгольц переключився на читання передусім австрійської історії, а загальну історію не викладав³.

У наступному 1860/1861 н. р. лекції з історії читав лише Г. Муїс: «Історія Римської республіки», «Загальна історія нового часу від часів Реформації», «Універсально-історичне представлення давньої історії Близького Сходу з особливим наголосом на народі Ізраїлю»; керував заняттями історично-

¹ Ordnung der Verlesungen, 1849/1850–1858/1859; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 178.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1859/1860, I–II –1860/1861, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

³ Ordnung der Verlesungen, 1859/1860, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 179.

філологічного семінару, які поєднувались із лекціями про історика Лівія¹.

Згодом, на початку 1860-х років, відбулася зміна викладача історії на філософському факультеті Університету. Викладачем-суплентом загальної історії та історії Австрійської монархії став приватний доцент історії, доктор філософії Гайнріх Цайсберг. Пізніше він фігурував як ц.-к. звичайний публічний професор загальної історії та професор-суплент австрійської історії². Наголосимо, що Г. Цайсберг повернувся до читання обох курсів: загальної історії та історії Австрійської монархії; окрім того, керував історичними семінарами³.

Докладніші відомості маємо лише про курси Г. Цайсберга зі загальної історії («Історія античності за виключенням історії Риму», «Історія Європи від занепаду Західної Римської імперії до її відродження Карлом Великим», «Загальна історія від кінця XIII ст. до кінця XV ст.», «Історія Європи від кінця XV ст. до кінця XVII ст.», «Загальна історія XVI і XVII ст.»), позаяк іншу сферу своєї викладацької діяльності він декларував у «Програмах курсів» стисло – «Австрійська історія». Додамо, що Г. Цайсберг звертав особливу увагу на джерелознавство, читаючи відповідні курси («Джерельна історія з історії середніх віків», «Джерела до польської історії у середньовіччі») та проводячи відповідні заняття для учасників історичного семінару (наприклад, «Керівництво до джерелознавства нової історії»). Історичні семінари за керівництва Г. Цайсберга мали тематику відповідно до хронологічних періодів – історія античності, середньовіччя чи нового часу⁴.

У 1869/1870 н. р. ц.-к. звичайним публічним професором австрійської історії на філософському факультеті Львівського університету став доктор філософії Едвард Роберт Рьослер, лицар мексиканського Ордена Гваделупи, член-кореспондент Семигородського країнознавчого союзу⁵. А наступного навчального року як представник приватних доцентів до складу професорської колегії філософського факультету увійшов приватний доцент загальної історії, доктор філософії Францішек Ксаверий Ліске, який почав викладати наприкінці 1860-х років⁶.

¹ Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I-II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg sammt, 1863/1864, I-II – 1870/1871, I-II.

³ Ordnung der Verlesungen, 1860/1861, I-II – 1863/1864, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 86.

⁴ Ordnung der Verlesungen, 1864/1865, I-II – 1868/1869, I-II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I-II.

Закцентуємо, що на початках своєї викладацької діяльності у Львівському університеті Е. Рьослер читав також курси із загальної історії (зокрема, у 1869/1870 н. р. – «Історію Французької революції від 1789 р.»), керував історичним семінаром. Тоді ж Ф. К. Ліске викладав предмет «Найновіша історія Франції: від Липневої революції 1830 р. до Наполена III у 1852 р.». Наступного навчального року Е. Рьослер читав курси «Загальна історія в часах переселення народів» та «Австрійська історія», керував вправами (поєднаними з лекціями) в межах історичного семінару зі загальної історії, а Ф. К. Ліске викладав лекційний курс «Історія епохи Французької революції, 1789–1814 рр.»¹. Зазначимо, що з часом Ф. К. Ліске став одним із провідних польських істориків, засновником власної наукової школи. Як ц.-к. звичайний публічний професор загальної історії він викладав до кінця 1880-х років². Після нього надзвичайним професором загальної історії, а від 1896/1897 н. р. – звичайним професором загальної історії, став доктор філософії Броніслав Дембінський³.

Ще в першій половині 1880-х років габілітованим приватним доцентом загальної історії став доктор філософії Александер Семкович. Від 1890/1891 н. р. його номінували доцентом із титулом надзвичайного професора⁴.

Наголосимо, попри те, що Михайло Грушевський (викладав від 1894 р.) спеціалізувався на історії Східної Європи (передусім України), в офіційних статистично-довідкових виданнях Львівського університету його означили як «звичайного професора загальної історії» (заняття проводив українською мовою). Окрім того, його науковий ступінь позначали як «доктор філософії»⁵. Нагоосимо, що офіційно очолену М. Грушевським кафедру ліквідували 1916 р.⁶. Наведемо цитату з першої лекції М. Грушевського у Львівському

¹ Ordnung der Verlesungen, 1869/1870, I–II – 1870/1871, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 7, спр. 134.

² Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1889/1890, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 820.

³ Skład Uniwersytetu, 1891/1892, I–II – 1917/1918, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 871.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1884/1885, I–II – 1917/1918, I–II; Kolbuszewska, «Aleksander Semkowicz (1850–1923)», 167–178.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1894/1895, I – 1914/1915, I–II.

⁶ ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 510 (Особова справа Грушевського Михайла); ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 961 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти та Намісництвом у Львові з питання переходу професора Грушевського Михайла в австрійське підданство, 1895–1900). Докладніше про викладацьку діяльність М. Грушевського в Університеті див.: Тельвак, «Михайло Грушевський та польсько-український конфлікт у Львівському університеті: спроба реконструкції», 32–43; Тельвак, Педич, «Персональний склад львівської історичної школи Михайла

університеті, яку молодий професор виголосив у 1894 р., окресливши у ній теоретичні засади народницького напрямку в історіографії:

«Я вийшов за границі хронологічні свого курсу, щоб показати, як тісно й нерозривно сполучені між собою всі періоди історії Русі, як одні й ті ж змагання народні, одна й та ж головна ідея переходить через увесь той ряд віків, в так одмінних політичних і культурних обставинах. Тільки з зазначеної точки нам ясно визначиться єдність, сей зв'язок, і заступить механічне сполучення окремих періодів. Народ, маса народна зв'язує їх в одну цілість, і єсть, і повинний бути альфою і омегою історичної розвідки. Він — з своїми ідеалами й змаганнями, з своєю боротьбою, поспіхом і помилками — єсть єдиний герой історії. Зрозуміти його стан економічний, культурний, духовий, його пригоди, його бажання й ідеали — єсть мета нашої історії. Політично-громадський устрій звичайно не відповідав тим ідеалам. Свій чи чужий, він ніколи, чи майже ніколи, не був витворений відповідно ним, і громада з урядом стояли один проти одного не тільки в період давній. Устрій державний по всі часи цікавий нам переважно тим, оскільки він впливав на стан народу, оскільки сам підупадав впливу громади й оскільки відповідав її бажанням і змаганням. І культура, що розвивається в верхніх верствах народу, цікава нам головним чином не так сама в собі, як тим, що відбивається в її загальнонародного»¹.

Від кінця XIX ст. спостерігаємо звуження предметних сфер звань істориків, їх обмеження певним хронологічним періодом. Наприклад, від останньої третини 1890-х років габілітованим приватним доцентом історії нового часу (від 1901/1902 н. р. – із титулом надзвичайного професора), а від 1907/1908 н. р. – звичайним професором історії нового часу був доктор філософії Шимон Аскенази².

Від початку XX ст. габілітованим приватним доцентом історії середньовіччя і нового часу (від 1909/1910 н. р. – із титулом надзвичайного професора) був доктор філософії Адам Шельонговський³; від середини XX ст. – габілітованим приватним доцентом новітньої історії – доктор філософії Адам Скалковський⁴. Додамо, що від середини 1880-х років

Грушевського: методологічний аспект», 18–35; Тельвак, «Історичні вправи» Михайла Грушевського у Львівському університеті: спроба реконструкції», 313–322.

¹ М. Грушевський, «Вступний виклад з давньої Історії Русі, виголошений у Львівському університеті 30 вересня 1894 р.», <http://litopys.org.ua/hrs/hrs01.htm>.

² Skład Uniwersytetu, 1897/1898, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1902/1903, I–II – 1914/1915, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1914/1915, I–II – 1917/1918, I–II; Klasa, «Adam Mieczysław Skalkowski (1877–1951)», 283–301.

габілітованим приватним доцентом історії середньовіччя та нового часу був доктор філософії Людвік Фінкель, який зберігав за собою цю доцентуру, навіть будучи професором австрійської історії¹.

Предметна сфера звань могла обмежуватися й географічним регіоном. Зокрема, в останній третині 1910-х років як приватний доцент історії Південного Сходу Європи на філософському факультеті Львівського університету розпочав викладати доктор філософії Ольгерд Гурка².

Ц.-к. звичайним публічним професором австрійської історії до кінця ХІХ ст. був доктор філософії Ізидор Шараневич³. Ще у 1891/1892 н. р. надзвичайним професором австрійської історії став габілітований приватний доцент історії середньовіччя і нового часу доктор філософії Людвік Фінкель, який від 1895/1896 н. р. мав статус надзвичайного професора австрійської історії та доцента історії середньовіччя і нового часу. У 1900/1901 н. р. Л. Фінкель став звичайним професором австрійської історії, водночас, як уже зазначалося, будучи й доцентом історії середньовіччя і нового часу⁴.

На початку 1910-х років габілітованим приватним доцентом австрійської історії став доктор філософії Степан Томашівський (викладав курс українською мовою)⁵. В останній третині десятиліття приватним доцентом австрійської та загальної середньовічної історії номінували доктора філософії Теофіля Еміля Модельського⁶. Як бачимо, предметна сфера його доцентури охопила одразу австрійську історію та окремих хронологічний період загальної історії.

До останньої третини 1900-х років на філософському факультеті викладав габілітований ц.-к. приватний доцент польської історії (від 1902/1903 н. р. – із титулом надзвичайного професора), доктор філософії Александер Гіршберг⁷. Відтак, від початку 1880-х років у Львівському університеті постійно викладав і професор польської історії. Від 1882/1883 н. р. ц.-к. надзвичайним публічним професором польської історії, від 1887/1888 н. р. – звичайним професором польської історії, а від 1915/1916 н. р. – емеритованим звичайним професором

¹ Skład Uniwersytetu, 1886/1887, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1917/1918, I–II; Romek, «Olgiard Gyrka (1887–1955)», 411–434.

³ Skład Uniwersytetu, 1881/1882, I–II – 1898/1899, I–II.

⁴ Skład Uniwersytetu, 1886/1887, I–II – 1917/1918, I–II; Centkowski, «Ludwik Finkel jako dydaktyk historii», 201–208; Blachowska, «Ludwik Finkel (1858–1930)», 285–308.

⁵ Skład Uniwersytetu, 1912/1913, I–II – 1917/1918, I–II.

⁶ Skład Uniwersytetu, 1917/1918, I–II.

⁷ Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1906/1907, I–II; Kawalec, «Aleksander Hirschberg (1847–1907)», 149–166.

польської історії був доктор філософії Тадеуш Войцеховський¹. Після цього вченого, головним представником напрямку став доктор філософії Станіслав Закжевський: від 1907/1908 н. р. – надзвичайний професор польської історії, а від 1913/1914 н. р. – звичайний професор польської історії. Наголосимо, що викладання у Львівському університеті С. Закжевський розпочав як габілітований приватний доцент польської історії та загальної середньовічної історії із довіреним викладом допоміжних наук історії², тобто предметна сфера його доцентури була широкою. У цьому контексті зазначимо, що від зламу 1900–1910 рр. і до середини десятиліття габілітованим приватним доцентом допоміжних наук історії був доктор філософії Владислав Семкович³.

Наведемо тематику курсів, які на філософському факультеті Університету на початку ХХ ст. задекларували його викладачі-історики⁴.

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1900/1901, I	
Т. Войцеховський	Історія слов'янських народів до 1000 р.
Т. Войцеховський	Латинська середньовічна палеографія
Б. Дембінський	Історія папства в епоху Відродження та релігійної революції (XV і XVI ст.)
Б. Дембінський	Політичні теорії в стародавні часи та середні віки до Макіавеллі
Б. Дембінський	Семінар із загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії
Л. Фінкель	Держава Ягеллонів у 1492–1526 рр.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина VII
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	Галицько-Волинська держава
М. Грушевський	Історія Східної Європи у XVII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Європа та Польща в добу Конгресового Королівства у 1815–1830 рр.
1900/1901, II	
Т. Войцеховський	Історія слов'янських народів до 1000 р. (продовження)
Т. Войцеховський	Латинсько-польська палеографія

¹ Skład Uniwersytetu, 1882/1883, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1905/1906, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Skład Uniwersytetu, 1910/1911, I–II – 1915/1916, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 13, спр. 326.

⁴ Укладено за: Program wykładów, 1900/1901, I – 1917/1918, II.

Б. Дембінський	Росія та Пруссія у XVIII ст. з детальним вивченням епохи поділів Польщі
Б. Дембінський	Історія Західної Європи від падіння Римської імперії до хрестових походів
Б. Дембінський	Семинар із загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина II
Л. Фінкель	Держава Ягеллонів у 1492–1526 рр.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина VIII
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Боротьба за Галичину та Волинь у XIV ст.
М. Грушевський	Історія Східної Європи у XVII ст. (завершення)
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Європа та Польща в добу Конгресового Королівства у 1815–1830 рр. (продовження й завершення)
1901/1902, I	
Т. Войцеховський	Історія Польщі, Русі та Литви в середні віки
Т. Войцеховський	Середньовічна дипломатика
Б. Дембінський	Французька революція 1789–1795 рр.
Б. Дембінський	Фруассар: критичний аналіз літопису та читання
Б. Дембінський	Макіавеллі та його часи
Б. Дембінський	Семинар із загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина III
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина I
Л. Фінкель	Держава Ягеллонів у 1492–1526 рр.
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Історія Великого князівства Литовського до пол. XV ст.
М. Грушевський	Україна в XVII–XVIII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Європа та Польща в добу Миколи I, 1826–1856 рр.
1901/1902, II	
Т. Войцеховський	Історія Польщі, Русі та Литви в середні віки (продовження)
Т. Войцеховський	Дипломатика
Б. Дембінський	Історія Французької революції. Частина II, Жиронда, Клуб якобінців
Б. Дембінський	Політичні теорії від Макіавеллі до недавніх часів
Б. Дембінський	Семинар із загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина IV
Л. Фінкель	Східне питання в історичному розвитку
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина II
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Україна у XVII–XVIII ст.

М. Грушевський	Велике князівство Литовське у XIV–XV ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
А. Гіршберг	Польща та Московія у першій половині XVII ст.
Ш. Аскенази	Європа та Польща в добу Миколи I, 1826–1856 рр. (продовження й завершення)
1902/1903, I	
Т. Войцеховський	Історія Польщі у XV–XVI ст.
Т. Войцеховський	Латинсько-польська палеографія
Б. Дембінський	Кінець стародавнього світу та перші віки християнської ери до падіння Західної Римської імперії
Б. Дембінський	Падіння Польської Речі Посполитої та історія першої Французької республіки до Наполеона (1792–1795 рр.)
Б. Дембінський	Семінар з історії: відділення загальної історії
Л. Фінкель	XIX ст. з детальним вивченням історії Австрії
Л. Фінкель	Ягеллонсько-Габсбурзький конгрес у Відні 1515 р.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина III
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	Історія Унії Литви та Польщі
М. Грушевський	Вибрані питання з історії Східної Європи у XVII–XVIII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Європа та Польща в добу Миколи I, 1832–1856 рр. (завершення)
1902/1903, II	
Т. Войцеховський	Історія Польщі у XV–XVI ст.
Т. Войцеховський	Латинсько-польська палеографія
Б. Дембінський	Виникнення та розвиток новітнього суспільства у XII–XV ст., I. Падіння феодалізму. Відродження
Б. Дембінський	Джерела до XIII ст. Читання Жуанвіля
Б. Дембінський	Семінар із загальної історії
Л. Фінкель	XIX ст. з детальним вивченням історії Австрії. Частина II
Л. Фінкель	Історія Чехії, Угорщини та Польщі у 1515–1526 рр.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина IV
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	Східна Європа в передісторичні часи
М. Грушевський	Історія Криму у XIII–XVIII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Європа та Польща в добу Миколи I, 1846–1856 рр. (завершення)
А. Шельонговський	Північне питання (продовження). Велика прусська війна, 1626–1629 рр.

1903/1904, I	
Т. Войцеховський	Історія слов'янських народів до 1000 р.
Т. Войцеховський	Середньовічна дипломатика
Б. Дембінський	Виникнення новітнього суспільства, II. Епоха Відродження
Б. Дембінський	Про історичні джерела у XIII–XV ст.
Б. Дембінський	Розвиток літератури й історичної критики від XIX ст. до найновіших часів
Б. Дембінський	Семінар із загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австрії. Частина I, до 1526 р.
Л. Фінкель	Вступ до вивчення історії
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина VI
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	Історія України-Руси, X–XII ст.
М. Грушевський	Суспільно-політичний устрій Великого князівства Литовського у XV–XVI ст.
М. Грушевський	Вибрані питання з історії Східної Європи у XVI ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Перші роки Станіслава Августа 1764–1772 рр.
А. Шельонговський	Економічний розвиток Польщі
1903/1904, II	
Т. Войцеховський	Історія слов'янських народів до 1000 р. (продовження)
Т. Войцеховський	Польська дипломатика
Б. Дембінський	Виникнення новітнього суспільства, II. Франція, Англія, Іспанія у XIII–XVI ст.
Б. Дембінський	Розвиток літератури й історичної критики від XIX ст. до найновіших часів. Частина II
Б. Дембінський	Семінар з історії: відділення загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина II (1526–1740 рр.)
Л. Фінкель	Історія Австрії від 1848 р.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії (II–I ст. до Р. Х.)
Л. Фінкель	Семінар з історії
М. Грушевський	Історія України-Руси, XI–XII ст.
М. Грушевський	Суспільно-політичний устрій Великого князівства Литовського у XV–XVI ст. (продовження)
М. Грушевський	Вибрані питання з історії Східної Європи
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Перші роки Станіслава Августа 1764–1772 рр. (завершення)
А. Шельонговський	Економічний переворот у Польщі в XV–XVI ст.
1904/1905, I	
Т. Войцеховський	Історія Польщі, Литви та Русі в середні віки

Т. Войцеховський	Латинсько-польська палеографія
Б. Дембінський	Реформа та релігійна революція (XV–XVI ст.)
Б. Дембінський	Нарис європейської політики з вивченням колоніальної політики у к. XVIII – першій половині XIX ст.
Б. Дембінський	Семінар з загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австрії. Частина III
Л. Фінкель	Габсбурги та Ягеллони, 1492–1515 рр.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії (продовження)
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	З історії Східної Європи, X ст.
М. Грушевський	Суспільні відносини та культурне життя на Русі в XIV–XVI ст.
М. Грушевський	Вибрані питання з історії Східної Європи в XVII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Історія Варшавського князівства у 1807–1815 рр.
А. Шельонговський	Новітня історія Росії від Петра I
А. Шельонговський	Історичні вправи
1904/1905, II	
Т. Войцеховський	Історія Польщі, Литви та Русі в середні віки (продовження)
Т. Войцеховський	Латинсько-польська палеографія
Б. Дембінський	Реформа та релігійна революція (XVI ст.). Частина II
Б. Дембінський	Нарис європейської політики у першій половині XIX ст. Частина II
Б. Дембінський	Семінар із загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австрії. Частина IV, 1740–1790 рр.
Л. Фінкель	Історія Австрії від 1848 р. (продовження)
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина VIII
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	З історії Східної Європи, XI ст.
М. Грушевський	Суспільно-політичні й економічні відносини на українсько-руських землях у XIV–XVI ст.
М. Грушевський	Церковні відносини Східної Європи у XIV–XV ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Огляд саксонських урядів у Польщі від Тарногородської конфедерації (1715–1763 рр.)
А. Шельонговський	Утворення Королівства Пруссії
А. Шельонговський	Статистика в історичних дослідженнях на матеріалі «Історичних джерел» Павінського та Яблоновського
1905/1906, I	
Т. Войцеховський	Історія Польщі в середні віки

Б. Дембінський	Англійські революції у XVII ст.
Б. Дембінський	Огляд найновіших закордонних праць з історії
Б. Дембінський	Семинар із загальної історії
Л. Фінкель	XIX ст. з детальним вивченням історії Австрії
Л. Фінкель	Габсбурги та Ягеллони (1492–1526 рр.)
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина IX
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Економічне та культурне життя на українсько-руських землях у XV–XVI ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи у XVI–XVII ст.
М. Грушевський	Українсько-руська палеографія
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Саксонські уряди у Польщі від Тарногородської конфедерації до смерті Августа III (1715–1763 рр.)
А. Шельонговський	Період панування Вазів в історії Польщі
А. Шельонговський	Історичні вправи
С. Закжевський	Майстерність писемності у Польщі в X–XIV ст.
С. Закжевський	Хрестові походи в Польщі за часів П'ястів
1905/1906, II	
Б. Дембінський	Англійська революція у XVII ст.
Б. Дембінський	Семинар із загальної історії
Л. Фінкель	XIX ст. з детальним вивченням історії Австрії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії від 1867 р.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина X
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Українсько-руські землі у XVI–XVII ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи у XVII ст.
М. Грушевський	Українсько-руська палеографія XVII–XVIII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Створення Королівства Польського 1813–1815 рр.
С. Закжевський	Польська палеографія у XIV–XV ст.
С. Закжевський	Середньовічна хронологія
С. Закжевський	Нарис польської історії: часи панування П'ястів
1906/1907, I	
Б. Дембінський	Французька революція 1789–1795 рр. Частина I. Вибух революції
Б. Дембінський	Огляд джерел й історичної літератури XVIII ст.
Б. Дембінський	Семинар із історії: відділення загальної історії

Л. Фінкель	XIX ст. із детальним вивченням історії Австрії (продовження)
Л. Фінкель	Держава Ягеллонів у XVI ст.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина I
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Економічне та культурне життя на українсько-руських землях у XVI–XVII ст.
М. Грушевський	З культурного руху в Східній Європі XVI ст.
М. Грушевський	Галицько-Волинська держава у XIII–XIV ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Історія Конгресового Королівства у 1815–1830 рр.
С. Закжевський	Нарис польської історії: часи панування П'ястів (від смерті Болеслава Кривоустого)
С. Закжевський	Правила середньовічної дипломатії
1906/1907, II	
Б. Дембінський	Французька революція. Частина II. Законодавчий орган і Конвент
Б. Дембінський	Флорентійська історіографія у XIII–XVI ст.
Б. Дембінський	Історична література в першій половині XIX ст.
Б. Дембінський	Семинар із історії: відділення загальної історії
Л. Фінкель	XIX ст. із детальним вивченням історії Австрії. Частина IV, від 1848 р.
Л. Фінкель	Вступ до вивчення історії
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина II
Л. Фінкель	Семинар з історії
М. Грушевський	Економічне та культурне життя на українсько-руських землях у XVI–XVII ст.
М. Грушевський	З культурного руху в Східній Європі XVI ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Історія Конгресового Королівства у 1815–1830 рр. (продовження й завершення)
С. Закжевський	Дипломатичні вправи
С. Закжевський	Історія козацьких воєн
1907/1908, I	
Б. Дембінський	Від Людовика XVI до Наполеона
Б. Дембінський	Макіавеллі та його часи
Б. Дембінський	Джерела про історію Франції у XV ст. (читання та коментування «Спогадів» Комміна)
Б. Дембінський	Семинар із загальної історії

Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина I
Л. Фінкель	Ягеллони та Габсбурги у XVI ст.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина III
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Культурне та духовне життя на українських землях у XV–XVIII ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи XVII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Історія Варшавського князівства у 1806–1815 рр.
Ш. Аскенази	Вправи з критики історичних джерел XVIII–XIX ст.
С. Закжевський	Історія Польщі (дворічний курс). Частина I: часи панування П'ястів
С. Закжевський	Палеографічні вправи XIV–XVI ст.
А. Шельонговський	Географічна історія Східної Європи та прилеглих країн Азії
1907/1908, II	
Б. Дембінський	Франція й Англія у XIX ст. з детальним вивченням суспільних і соціальних відносин
Б. Дембінський	Політичні теорії стародавнього світу
Б. Дембінський	Семинар із історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина I
Л. Фінкель	Ягеллони та Габсбурги у XVI ст.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина III
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Українська козаччина у XVI ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи XVII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Історія панування Станіслава Августа 1764–1795 рр.
Ш. Аскенази	Вправи. Критика джерел з новітньої історії
С. Закжевський	Історія Польщі. Частина II: часи панування Ягеллонів
С. Закжевський	Палеографічно-дипломатичні вправи
С. Закжевський	Історичні вправи
А. Шельонговський	Цивілізації Сходу та їхній зв'язок із західно-європейською культурою
1908/1909, I	
Б. Дембінський	Виникнення новітнього суспільства, I. Епоха Відродження
Б. Дембінський	Пруссія та Росія у 1764–1863 рр.

Б. Дембінський	Коммін і тогочасні автори історичних праць (читання та критика джерел)
Б. Дембінський	Семінар із історії: відділення загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина I
Л. Фінкель	Вступ до вивчення історії. Частина II. Розвиток історіографії
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина III
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	Українська козаччина у XVI–XVII ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи XVII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Історія панування Станіслава Августа 1764–1795 рр. (продовження й завершення)
Ш. Аскенази	Критика джерел з новітньої історії
С. Закжевський	Історія Польщі. Часи панування Ягеллонів
С. Закжевський	Палеографічно-дипломатичні вправи
С. Закжевський	Історичні вправи (конверсаторій)
А. Шельонговський	Територіальна історія Східної Європи
1908/1909, II	
Б. Дембінський	Франція, Англія й Іспанія у XIII–XVI ст.
Б. Дембінський	Політичні теорії від епохи Відродження до найновіших часів
Б. Дембінський	Семінар із загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина II
Л. Фінкель	Вступ до вивчення історії. Частина II. Розвиток історіографії (продовження)
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина IV
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	Українська козаччина у XVII ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи XVII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Наполеон I і Польща 1796–1815 рр.
Ш. Аскенази	Вправи. Критика джерел з новітньої історії
С. Закжевський	Історія Польщі. Частина II: часи панування Ягеллонів (продовження)
С. Закжевський	Палеографічні вправи
С. Закжевський	Історичні вправи
А. Шельонговський	Вступ до історії цивілізацій

1909/1910, I	
Б. Дембінський	Релігійна революція у XVI ст.
Б. Дембінський	Позиція Франції й Англії щодо поділів Польщі
Б. Дембінський	Семінар із загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина II
Л. Фінкель	Вступ до вивчення історії. Частина II. Розвиток історіографії
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина V
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	Україна у другій чверті XVII ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи IX–X ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Наполеон і Польща 1796–1815 рр. (продовження й завершення)
Ш. Аскенази	Критика джерел з новітньої історії, з детальним вивченням польських
С. Закжевський	Історія Польщі. Часи панування Ягеллонів (від 1447–1506 рр.)
С. Закжевський	Польська історіографія за часів панування П'ястів
С. Закжевський	Дипломатичні вправи
С. Закжевський	Історичні вправи
А. Шельонговський	Економічне зростання новітньої Польщі
А. Шельонговський	Історичні вправи. Шляхи Польщі на схід
1909/1910, II	
Б. Дембінський	Релігійна революція у XVI ст.
Б. Дембінський	Другий поділ Польщі на тлі європейської політики
Б. Дембінський	Семінар із історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина III
Л. Фінкель	Вступ до вивчення історії. Частина II. Розвиток історіографії
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина VI
Л. Фінкель	Семінар із історії
М. Грушевський	Україна в другій чверті XVII ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи у XVII ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи IX–X ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Початок панування Станіслава Августа 1764–1772 рр.
Ш. Аскенази	Вправи. Критика новітніх джерел, з детальним вивченням польських

С. Закжевський	Історія Польщі за часів панування Ягеллонів з детальним вивченням польсько-хрестоносних відносин
С. Закжевський	Палеографічні вправи. Письмо польських кодексів за часів панування П'ястів
С. Закжевський	Семинар із історії Польщі
А. Шельонговський	Вступ до історії цивілізацій
А. Шельонговський	Історичні вправи
1910/1911, I	
Б. Дембінський	Релігійна революція у XVI ст. Частина II
Б. Дембінський	Другий поділ Польщі. Частина II
Б. Дембінський	Читання вибраних текстів з джерел XVI ст.
Б. Дембінський	Семинар із історії
Л. Фінкель	XIX ст. з детальним вивченням історії Австрії
Л. Фінкель	Ягеллони та Габсбурги у XVI ст.
Л. Фінкель	Нарис загальної історії. Частина VIII
Л. Фінкель	Семинар із історії
С. Закжевський	Історія Польщі за часів панування П'ястів зі вступом про виникнення слов'янських держав
С. Закжевський	Польська палеографія. Рукописи за часів панування П'ястів, практичні заняття
С. Закжевський	Історичні вправи
А. Шельонговський	Історія Пруссії у відносинах з Польщею
В. Семкович	Загальна дипломатика середніх віків
1910/1911, II	
Б. Дембінський	Основні течії європейської культури від революції XVI ст. до революції XVIII ст.
Б. Дембінський	Пруссія від Фрідріха II до Базельського миру
Б. Дембінський	Семинар із історії
Л. Фінкель	XIX ст. з детальним вивченням історії Австрії (продовження)
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Політичне та культурне життя України у 1630–1640 рр.
М. Грушевський	З історії Східної Європи X ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Історія часів Наполеона та Варшавського князівства у 1807–1813 рр.
Ш. Аскенази	Вправи. Критика новітніх джерел, з детальним вивченням польських
С. Закжевський	Історія Польщі у XIV ст.

С. Закжевський	Палеографічні вправи
С. Закжевський	Семинар із історії Польщі
А. Шельонговський	Вступ до історії цивілізацій
В. Семкович	Детальна дипломатика середніх віків: 1. Документи імператорів і королів Німеччини, Франції й Італії; 2. Папські документи
1911/1912, I	
Б. Дембінський	Розвиток історичної науки від епохи Відродження до найновіших часів
Б. Дембінський	Англія та Французька революція
Б. Дембінський	Семинар із загальної історії
Л. Фінкель	XIX ст. з детальним вивченням історії Австрії. Частина III
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Україна в середині XVII ст.
М. Грушевський	З історії Східної Європи VIII–IX ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
С. Закжевський	Історія Польщі за часів панування Ягеллонів
С. Закжевський	Практичні заняття з польської дипломатики
С. Закжевський	Семинар з історії Польщі
А. Шельонговський	Порівняльна історія суспільства в Польщі та Західній Європі
А. Шельонговський	Перші цивілізації
В. Семкович	Детальна дипломатика середніх віків (продовження): 3. Приватна дипломатія Німеччини, Франції й Італії; 4. Польська дипломатика. Дипломатично-палеографічні вправи
1911/1912, II	
Б. Дембінський	Розвиток історичної науки у XIX ст. (продовження)
Б. Дембінський	Історія Англії за часів Наполеона
Б. Дембінський	Семинар із історії
Л. Фінкель	XIX ст. із детальним вивченням історії Австрії (продовження)
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	З історії Східної Європи: часи Володимира Великого
М. Грушевський	Україна в середині XVII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Історія війни 1812 р.
Ш. Аскенази	Вправи. Критика джерел з новітньої історії
С. Закжевський	Історія Польщі за часів панування Ягеллонів (продовження)
С. Закжевський	Польська дипломатика (документи канцелярії та дипломи Владислава Ягайла)

С. Закжевський	Семинар із історії
А. Шельонговський	Історія давньоримського міста та суспільства
А. Шельонговський	Найменування слов'янських народів та місцевостей (з вправами)
С. Томашівський	Історія Галичини. Частина I
1912/1913, I	
Б. Дембінський	Епоха Відродження
Б. Дембінський	Макіавеллі та його твори
Б. Дембінський	Семинар з історії
Л. Фінкель	XIX ст. з детальним вивченням історії Австрії (від 1848 р.)
Л. Фінкель	Габсбурги та Ягеллони у XVI ст.
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Хмельниччина
М. Грушевський	Вибрані питання з історії Східної Європи у X–XI ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
С. Закжевський	Історія Польщі за часів панування П'ястів
С. Закжевський	Латинська палеографія. Рукописні пам'ятки та документи від IX ст.
С. Закжевський	Семинар із історії Польщі
А. Шельонговський	Порівняльна історія села в Польщі та на Заході
А. Шельонговський	Заселення пограничних територій Мазовії (з вправами)
В. Семкович	Вправи з допоміжних наук історії
В. Семкович	Польська сфрагістика середніх віків
С. Томашівський	Історія Галичини. Частина II
С. Томашівський	Історичні вправи
1912/1913, II	
Б. Дембінський	Англійська революція у XVII ст.
Б. Дембінський	Позиція Пруссії щодо повстання Костюшка
Б. Дембінський	Макіавеллі. Частина II. Аналіз трактату «Державець»
Б. Дембінський	Семинар із історії
Л. Фінкель	XIX ст. із детальним вивченням історії Австрії
Л. Фінкель	Габсбурги та Ягеллони у XVI ст. (продовження)
Л. Фінкель	Семинар з історії
М. Грушевський	Хмельниччина
М. Грушевський	Вибрані питання з історії Східної Європи
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Конгресове Королівство у 1815–1830 рр.

Ш. Аскенази	Вправи з джерел про новітню історію Польщі
С. Закжевський	Нарис історії Польщі за часів панування Ягеллонів
С. Закжевський	Семінар з історії Польщі
С. Закжевський	Вправи з польської дипломатики
А. Шельонговський	Цезаризм
А. Шельонговський	Економічна основа Північної війни (з вправами)
В. Семкович	Вправи з допоміжних наук історії
В. Семкович	Походження та розвиток польських гербів
С. Томашівський	З історії т. зв. східного питання
С. Томашівський	Історичні вправи
1913/1914, I	
Б. Дембінський	Французька революція у 1789–1795 рр.
Б. Дембінський	Політичні теорії у XVI–XVII ст.
Б. Дембінський	Семінар із історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина I
Л. Фінкель	Семінар із історії
Ш. Аскенази	Історія еміграції та польських легіонів у 1795–1807 рр.
Ш. Аскенази	Вправи з джерел про новітню історію Польщі, польських та іноземних
М. Грушевський	Хмельниччина
М. Грушевський	Вибрані питання з історії Східної Європи у XI–XII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
С. Закжевський	Історія Польщі у XIII–XIV ст. (від 1241 р.)
С. Закжевський	Вправи з польської дипломатики
С. Закжевський	Семінар із історії Польщі
А. Шельонговський	Історія міст у Польщі та на Заході
А. Шельонговський	XVII ст. у Польщі: політична історія
А. Шельонговський	Історичні вправи. Кордони Польщі й Русі на матеріалі літопису
В. Семкович	Палеографічно-дипломатичні вправи
В. Семкович	Розвиток латинської писемності до кінця середніх віків
С. Томашівський	Нарис історії Австрії й Угорщини
С. Томашівський	Українська історіографія XIX ст.
С. Томашівський	Історичні вправи
1913/1914, II	
Б. Дембінський	Англійська революція та Кромвель, 1640–1660 рр.
Б. Дембінський	Третій поділ Польщі

Б. Дембінський	Семинар із історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина II
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	Велике князівство Литовське у XIV–XVI ст.
М. Грушевський	Вибрані питання з історії Київської держави у X–XI ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
Ш. Аскенази	Історія Варшавського князівства
Ш. Аскенази	Критика джерел з новітньої історії
С. Закжевський	Історія Польщі за часів панування Ягеллонів. Зовнішні відносини
С. Закжевський	Семинар із історії Польщі
С. Закжевський	Вправи з польської дипломатії Владислава Локетка та Казимира Великого
А. Шельонговський	Вступ до історії цивілізацій
А. Шельонговський	Історичні вправи, папська скарбниця й польські фінанси в середні віки
В. Семкович	Палеографічно-дипломатичні вправи
В. Семкович	Нарис середньовічної хронології
С. Томашівський	Устрій Австро-Угорщини
С. Томашівський	Українська історіографія XIX ст.
С. Томашівський	Історичні вправи
1914/1915, I	
Б. Дембінський	Французька революція 1789–1795 рр.
Б. Дембінський	Данте та його часи
Б. Дембінський	Семинар із історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина III
Л. Фінкель	Габсбурги та Ягеллони, 1526–1572 рр.
Л. Фінкель	Семинар із історії
М. Грушевський	1649 рік
М. Грушевський	Вибрані питання з історії Східної Європи у IX–XII ст.
М. Грушевський	Історичні вправи
С. Закжевський	Історія Польщі за часів правління Сигізмундів
С. Закжевський	Семинар із історії
С. Закжевський	Дипломатичні вправи
А. Шельонговський	Соціально-політична історія Польщі та Заходу у XV–XVII ст.
А. Шельонговський	Історичні вправи. Мемуари як джерела історії XVII ст.
В. Семкович	Практичні заняття з палеографії та дипломатики (нижчий рівень, для початківців)

В. Семкович	Практичні заняття з палеографії та дипломатики (вищий рівень)
В. Семкович	Нарис середньовічної хронології
В. Семкович	Загальна дипломатика середніх віків
С. Томашівський	Історія Австрії від 1848 р.
С. Томашівський	Історичні вправи
А. Скалковський	Історія польської еміграції та легіонів у 1796–1806 рр.
А. Скалковський	Історичні вправи (з новітньої доби)
1915/1916, I	
Б. Дембінський	Боротьба за рівновагу Європи в історичному розвитку
Б. Дембінський	Макіавеллі та його часи
Б. Дембінський	Семінар із історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина III
Л. Фінкель	Габсбурги та Ягеллони, 1526–1572 рр.
Л. Фінкель	Семінар із історії
С. Закжевський	Історія Польщі за часів панування П'ястів
С. Закжевський	Семінар із історії
С. Закжевський	Вправи з палеографії та дипломатики
В. Семкович	Практичні заняття з палеографії та дипломатики (нижчий рівень, для початківців)
В. Семкович	Практичні заняття з палеографії та дипломатики (вищий рівень)
В. Семкович	Загальна дипломатика середніх віків
С. Томашівський	Історія Галичини від 1772 р.
С. Томашівський	З передісторії світової війни
С. Томашівський	Історичні вправи
А. Скалковський	Історія польської еміграції та легіонів у 1796–1806 рр.
А. Скалковський	Історичні вправи (з новітньої доби)
1915/1916, II	
Б. Дембінський	Історична література від Французької революції до сьогодення
Б. Дембінський	Колоніальна політика європейських держав у новітню добу
Б. Дембінський	Семінар із історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії з 1526 р.
Л. Фінкель	Розвиток історіографії
Л. Фінкель	Семінар із історії
С. Закжевський	Історія Польщі у 1241–1384 рр.
С. Закжевський	Дипломатичні вправи

С. Закжевський	Семинар із історії Польщі
Ш. Аскенази	Польське питання на Віденському конгресі 1814–1815 рр.
Ш. Аскенази	Дослідження джерел з новітньої польської історії
В. Семкович	Імператорська та папська дипломатія
А. Скалковський	Генега Варшавського князівства
А. Скалковський	Колоніальна політика Наполеона за часів Французького консулату
А. Скалковський	Вправи з новітньої історії
1916/1917, I	
Б. Дембінський	Французька революція 1789–1795 рр.
Б. Дембінський	Англійський імперіалізм
Б. Дембінський	Семинар із історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина III
Л. Фінкель	Розвиток історіографії (продовження)
Л. Фінкель	Семинар із історії
Ш. Аскенази	Польське питання на Віденському конгресі 1814–1815 рр.
Ш. Аскенази	Критика джерел часів Наполеона та Конгресового Королівства
С. Закжевський	Нарис історії Польщі за часів панування Ягеллонів
С. Закжевський	Палеографічні вправи
С. Закжевський	Семинар із історії
С. Томашівський	Історія Австро-Угорщини від 1866 р.
С. Томашівський	Боротьба за Чорне море протягом історії
С. Томашівський	Історичні вправи
А. Скалковський	Історія Варшавського князівства у 1807–1809 рр.
А. Скалковський	Вправи з новітньої історії
1916/1917, II	
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина III
Л. Фінкель	Розвиток історіографії. Частина II
Л. Фінкель	Семинар із історії
Ш. Аскенази	Тадеуш Костюшко 1745–1817 рр.
Ш. Аскенази	Критика джерел з новітньої історії
С. Закжевський	Огляд історії Польщі за панування Вазів
С. Закжевський	Засади дипломатики з практичними заняттями
С. Закжевський	Семинар із історії Польщі
С. Томашівський	Боротьба за Чорне море (продовження)
С. Томашівський	Історичні вправи

А. Скалковський	Історія Варшавського князівства (продовження)
А. Скалковський	Вправи з новітньої історії
1917/1918, I	
Б. Дембінський	Французька революція 1789–1795 рр.
Б. Дембінський	Повстання Костюшка на тлі європейської політики
Б. Дембінський	Семінар із історії: відділення загальної історії
Л. Фінкель	Історія Австро-Угорської монархії. Частина II
Л. Фінкель	Вступ до вивчення історії
Л. Фінкель	Семінар із історії
Ш. Аскенази	Англія та Польща у XVIII–XIX ст.
Ш. Аскенази	Вправи з джерел про новітню історію
С. Закжевський	Огляд історії Польщі за панування Вазів (продовження)
С. Закжевський	Дипломатичні справи
С. Закжевський	Семінар із історії Польщі
С. Томашівський	Історія Галичини та Володимирії
С. Томашівський	Історичні справи
А. Скалковський	Війна 1812 р. та кінець Варшавського князівства (продовження)
А. Скалковський	Історія Тадеуша Костюшка
А. Скалковський	Вправи з новітньої історії
О. Гурка	Іслам: його розвиток, закони та значення
О. Гурка	Вступ до вивчення історії Південно-Східної Європи (лекція з вправами)
1917/1918, II	
Б. Дембінський	Французька революція 1789–1793 рр.
Б. Дембінський	Повстання Костюшка на тлі європейської політики
Б. Дембінський	Семінар із історії: відділення загальної історії
С. Закжевський	Польща та Литва у 1370–1429 рр.
С. Закжевський	Правила польської дипломатії у XII–XIII ст. з вправами
С. Закжевський	Семінар із історії Польщі
А. Скалковський	Ян Генрик Домбровський
А. Скалковський	Вправи з новітньої історії
Т. Е. Модельський	Історія наддунайських країн від Великого переселення народів (продовження)
Т. Е. Модельський	Історія Галичини та Буковини з кінця XVIII ст.
Т. Е. Модельський	Середньовічна історіографія про слов'ян
Т. Е. Модельський	Історичні справи: читання та пояснення середньовічних джерел. Життя св. Мефодія

Етнологія та антропологія

Від початку 1910-х років у Львівському університеті як окремий навчально-науковий напрям почала розвиватися етнологія. Це відбулося завдяки надзвичайному професору етнології, доктору філософії Станіславу Цішевському¹. Він викладав курс «Етнографія Австралії, Меланезії, Мікронезії та Полінезії» та керував етнографічним конвєрсаторієм на тему «Джерела до польської етнографії». У 1911/1912 та 1912/1913 навчальних роках не викладав².

У 1913/1914 н. р. до викладацької діяльності на філософському факультеті приступив доктор філософії Ян Чекановський – надзвичайний професор антропології та етнології³. Серед його курсів були: «Вступ до антропології», «Антропологія», «Загальна антропологія», «Етнографія», «Етнографія Океанії», «Етнографія Африки», «Антропологія та етнографія Африки», «Етнологія та етнографія Африки», «Вступ до антропології та етнографії Польщі». Також учений керував антропологічними вправами (передбачали збирання та опрацювання спостережень), антропологічно-статистичними вправами та антропологічним лабораторієм⁴.

Класична археологія та праісторія

Археологія як навчально-науковий напрям мала дві складові – класичну археологію та праісторію (остання була тісно пов'язана з етнологією та антропологією). Габілітованим приватним доцентом класичної археології та праісторії від 1903/1904 н. р. був доктор філософії Кароль Гадачек. У 1905/1906 н. р. учений став надзвичайним професором класичної археології та праісторії, а 1909/1910 н. р. – звичайним професором класичної археології

¹ Skład Uniwersytetu, 1911/1912, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 5, спр. 2040 (Особова справа Цішевського Станіслава).

² Program wykładów, 1910/1911, I-II – 1912/1913, I-II; Тарнавський, «Народознавчі студії у Львівському університеті наприкінці XVIII – у першій половині XX ст.: причинки до історіографії питання», 140–149; Тарнавський, «Тенденції розвитку народознавства у Львівському університеті у другій половині XVII – на початку XX століття», 76–85; Тарнавський, «Станіслав Цішевський: життєпис, наукові праці та педагогічна діяльність», 279–288.

³ Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I-II – 1917/1918, I-II; Тарнавський, «Кафедра антропології та етнології Львівського університету під керівництвом Яна Чекановського: створення та перші роки діяльності», 105–120; Архів ЛНУ імені Івана Франка, ф. Р-119, оп. 1, спр. 204 (Особова справа Чекановського Яна).

⁴ Program wykładów, 1913/1914, I-II – 1917/1918, I-II.

та праісторії¹. Наголосимо, що в «Програмах курсів» курси К. Гадачека спершу подавалися у рубриці «Філологія, історія літератури та мистецтва» – після класичної філології (а не з історією чи окремо). Дисципліни з царини класичної археології, які пропонував К. Гадачек, сприймалися саме як складова історії мистецтва (загалом, ці дві науки – класична археологія та історія мистецтва – у Львівському університеті початку ХХ ст. і в міжвоєнний період були тісно переплетені між собою). Лише у 1908/1909 н. р. у «Програмах лекцій» курси К. Гадачека було виокремлено в рубрику «Класична археологія», а від наступного навчального року – в рубрику «Класична археологія та праісторія», яка охоплювала увесь спектр археологічних наук. Тематика курсів К. Гадачека була такою:

1903/1904 н. р., літнє півріччя: «Давнє грецьке мистецтво», «Пам'ятки т. зв. Мікенської цивілізації»;

1904/1905 н. р., зимове півріччя: «Грецьке мистецтво у часи розквіту», «Зброя та одяг греків, етрусків і римлян», «Огляд неолітичних розкопок у Європі»;

1904/1905 н. р., літнє півріччя: «Римське мистецтво», «Помпеї: архітектура та пам'ятки мистецтва»;

1905/1906 н. р., зимове півріччя: «Міфологія в грецькому та римському мистецтві», «Афіни. Олімпія. Дельфи»;

1905/1906 н. р., літнє півріччя: «Грецька архітектура», «Грецька скульптура IV ст. до Р. Х.»;

1906/1907 н. р., зимове півріччя: «Історія живопису Стародавнього світу», «Зародження цивілізацій і давня історія Східної та Центральної Європи»;

1906/1907 н. р., літнє півріччя: «Шедеври грецької скульптури», «Історичне мистецтво римлян»;

1907/1908 н. р., зимове півріччя: «Живопис Стародавнього світу», «Пояснення вибраних малюнків на грецьких вазах», «Зародження цивілізацій і давня історія Східної та Центральної Європи»;

1907/1908 н. р., літнє півріччя: «Божества в грецькому мистецтві», «Фідій і його школа», «Надгробні скульптури греків та римлян»;

1908/1909 н. р., зимове півріччя: «Божества в грецькому мистецтві», «Фідій і його школа», «Надгробні скульптури греків та римлян»

1908/1909 н. р., літнє півріччя: «Шедеври грецької скульптури», «Помпейський живопис», «Старожитності слов'янських земель»;

1909/1910 н. р., зимове півріччя: «Нарис класичної археології», «Праісторія слов'янських земель», «Римський живопис»;

¹ Skład Uniwersytetu, 1903/1904, I-II – 1914/1915, I-II.

1909/1910 н. р., літнє півріччя: «Римське мистецтво», «Шати й обладунки греків і римлян»;

1910/1911 н. р., зимове півріччя: «Грецьке художнє ремесло», «Розквіт грецької скульптури», «Шати й обладунки в Стародавній Греції та Італії»;

1910/1911 н. р., літнє півріччя: «Елліністична скульптура», «Грецький живопис», «Археологія Центральної та Східної Європи», семінар із археології (Пояснення праці «Картини» Філострата Старшого; оцінка робіт);

1911/1912 н. р., зимове півріччя: «Грецька цивілізація до Гомера», «Поліклет і його школа», семінар з археології («Картини» Філострата Старшого; оцінка наукових робіт);

1911/1912 н. р., літнє півріччя: «Божества в грецькому мистецтві», «Наука про доісторичні форми», семінар з археології (Пояснення розділу «Дельфи» праці Павсанія; кн. X; оцінка письмових робіт);

1912/1913 н. р., зимове півріччя: «Грецька культура до Гомера», «Єгипетське мистецтво», семінар з археології (Пояснення розділу «Аттика» праці Павсанія; кн. I; оцінка письмових робіт);

1912/1913 н. р., літнє півріччя: «Грецька скульптура у IV ст. до Р. X.», «Огляд археологічних досліджень на землях давньої Польщі», семінар з археології (Обговорення вибраних римських саркофагів);

1913/1914 н. р., зимове півріччя: «Вступ до археології», «Грецька архітектура», «Вибрані стародавні скульптури», семінар із археології (Рельєфи римських саркофагів);

1913/1914 н. р., літнє півріччя: «Фідій і його школа», «Епоха металу в праісторії Польщі», семінар з археології (Вибрані грецькі вази, оцінка робіт);

1914/1915 н. р., зимове півріччя: «Мистецтво Римської імперії», «Шати й обладунки стародавніх греків і римлян», семінар із археології (Пояснення вибраних малюнків на грецьких вазах)¹.

Отже, як бачимо, К. Гадачек читав не лише лекційні курси різного тематичного спектру, а й впровадив до навчального процесу семінар із археології.

Після його смерті розвивати археологію у Львівському університеті продовжив надзвичайний професор класичної археології, доктор філософії Едмунд Булянда². Наголосимо, що назву рубрики у «Програмах курсів» відтоді було змінено – їй повернули назву «Класична археологія», позаяк праісторія у наукових зацікавленнях Е. Булянди відіграла опосередковану роль. Лекційні курси, які він пропонував студентам, були такої тематики:

¹ Program wykładów, 1903/1904, II – 1914/1915, I.

² Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I-II; 1917/1918, I-II.

«Археологія (значення, завдання, методи)», «Грецька архітектура», «Грецька скульптура», «Фідій і Поліклет», «Римська епіграфіка (військові написи)», «Історія і топографія Риму». Окрім семінару з археології, Е. Булянда керував й археологічними вправами¹.

Історія мистецтва

Окреслений напрям у Львівському університеті розпочав розвиватися від початку 1890-х років завдяки доктору філософії Яну Болозу-Антоневичу – надзвичайному професору історії мистецтва нового часу, а від 1898/1899 н. р. – звичайному професору історії мистецтва нового часу². У середині 1910-х років напрям підсилив його учень – доктор філософії Владислав Подляха, який почав викладати як приватний доцент історії середньовічного мистецтва³.

Наведемо перелік курсів Я. Болоза-Антоневича й В. Подляхи на початку ХХ ст.⁴.

Навчальний рік, семестр	Назва курсу
1900/1901, I	
Я. Болоз-Антоневич	Французький живопис 1700–1870 рр.
Я. Болоз-Антоневич	Відомі галереї І. Лувр у Парижі та Люксембурзький музей
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва
1900/1901, II	
Я. Болоз-Антоневич	Історія французького мистецтва XVIII ст. до 1815 р.
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва
1901/1902, I	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво ХХ ст. до 1850 р.
Я. Болоз-Антоневич	Вправи (Читання та інтерпретація твору Ф. де Голланда «Чотири діалоги 1538»)

¹ Program wykładów, 1916/1917, II – 1917/1918, II. Докладніше про розвиток археології в Університеті див.: Булик, Львівська археологія XIX – початку ХХ століття: дослідники, наукові установи, музеї (Львів, 2014); Булик, Археологічна наука у Львові у XIX – на початку ХХ століття. Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2007); Білас, Археологічна наука у Львівському університеті (друга половина XIX – 30-ті роки ХХ ст.). Автореф. дис. канд. іст. наук (Львів, 2004); Білас, «Археологічна наука у Львівському університеті (XIX – 30-ті роки ХХ ст.)», 46–114.

² Skład Uniwersytetu, 1893/1894, I–II – 1917/1918, I–II; Руденко, Вірменський слід у розвитку львівського мистецтвознавства: Ян Болоз Антоневич», 245–257.

³ Skład Uniwersytetu, 1916/1917, I–II; 1917/1918, I–II.

⁴ Укладено за: Program wykładów, 1900/1901, I – 1917/1918, II.

1901/1902, II	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво XIX ст.: 1800–1850 рр.
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва
1902/1903, I	
Я. Болоз-Антоневич	Леонардо да Вінчі, життя і творчість
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва, а) читання «Діалога про живопис» Дольче та уривків із «Трактату про живопис» Леонардо да Вінчі; б) аналіз праць з мистецтва, вправи з ідентифікації творів малярства
1902/1903, II	
Я. Болоз-Антоневич	Леонардо да Вінчі, життя і творчість
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва. I. Читання праць Леонардо да Вінчі, II. Вправи з картинних підписів
Я. Болоз-Антоневич	Арнольд Беклін
1903/1904, I	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво XIX ст. Романтики
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва. I. Читання праць Леонардо да Вінчі, II. Вправи з картинних підписів
1903/1904, II	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво XIX ст. Романтики (III Англійська школа)
Я. Болоз-Антоневич	Семінар з історії мистецтва: а) Нижчий рівень (для початківців): Методика і загальні засади вивчення мистецтва, б) Вищий рівень (виконання вправ з критичного аналізу і письмових праць)
1904/1905, I	
Я. Болоз-Антоневич	Історії італійського мистецтва до 1400 р.
Я. Болоз-Антоневич	Семінар з історії мистецтва: а) Нижчий рівень (для початківців): основні відомості, б) Вищий рівень: виконання вправ з критичного аналізу і письмових праць
1904/1905, II	
Я. Болоз-Антоневич	Італійське мистецтво 1250–1400 рр.
Я. Болоз-Антоневич	Репетиторій
Я. Болоз-Антоневич	Вправи: а) нижчий рівень
Я. Болоз-Антоневич	Вправи: б) вищий рівень
Я. Болоз-Антоневич	Вправи: в) з історії мистецтва в Польщі (аналіз праці проф. Войцеховського «Кафедральний собор на Вавелі»)
1905/1906, I	
Я. Болоз-Антоневич	Італійське мистецтво Раннього Відродження у 1400–1450 рр.
Я. Болоз-Антоневич	Репетиторій (для початківців)
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з італійського мистецтва (читання й інтерпретація творів Лермольєфа)

Я. Болоз-Антоневич	Рекомендації для самостійних робіт
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з польського мистецтва (середньовічний Краків)
1905/1906, II	
Я. Болоз-Антоневич	Італійське мистецтво Раннього Відродження
Я. Болоз-Антоневич	Експурсія пам'ятками мистецтва Львова й околиць з поясненням
Я. Болоз-Антоневич	Рекомендації для самостійних робіт
1906/1907, I	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво італійського Відродження
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з італійського мистецтва
Я. Болоз-Антоневич	Рекомендації для самостійних робіт
1906/1907, II	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво італійського Відродження
Я. Болоз-Антоневич	Рекомендації для самостійних робіт
Я. Болоз-Антоневич	Експурсія пам'ятками мистецтва Львова й околиць з поясненням
1907/1908, I	
Я. Болоз-Антоневич	Італійська скульптура XV ст.
Я. Болоз-Антоневич	Рекомендації для самостійних робіт
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з італійського мистецтва
1907/1908, II	
Я. Болоз-Антоневич	Італійська скульптура XV ст.
Я. Болоз-Антоневич	Рекомендації для самостійних робіт
Я. Болоз-Антоневич	Студії про галереї
1908/1909, I	
Я. Болоз-Антоневич	Італійське мистецтво XV ст.
Я. Болоз-Антоневич	Рекомендації для самостійних робіт
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва
1908/1909, II	
Я. Болоз-Антоневич	Італійський живопис XV ст.
Я. Болоз-Антоневич	Рекомендації для самостійних робіт
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва
1909/1910, I–II	
Я. Болоз-Антоневич	Італійський живопис XV ст.
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва
Я. Болоз-Антоневич	Рекомендації для самостійних робіт
Я. Болоз-Антоневич	Історія італійського живопису XV ст.
Я. Болоз-Антоневич	Читання й інтерпретація праці «Цицерон» Буркгардта
Я. Болоз-Антоневич	Семінар з історії мистецтва
1910/1911, I	
Я. Болоз-Антоневич	Леонардо да Вінчі

Я. Болоз-Антоневич	Семінар з історії новітнього мистецтва
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва, для початківців (репетиторій і студії про галереї)
1910/1911, II	
Я. Болоз-Антоневич	Артур Гроттгер
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва (галереї в Санкт-Петербурзі та Мюнхені)
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
1911/1912, I	
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва (флорентійське мистецтво)
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
1911/1912, II	
Я. Болоз-Антоневич	Ватикан і собор св. Петра
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва (римські пам'ятки мистецтва)
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
1912/1913, I	
Я. Болоз-Антоневич	Леонардо да Вінчі та флорентійське мистецтво
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва та репетиторій (на основі лекцій)
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
1912/1913, II	
Я. Болоз-Антоневич	Леонардо да Вінчі (до 1500 р.)
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з мистецтва Відродження в Польщі
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
1913/1914, I	
Я. Болоз-Антоневич	Леонардо да Вінчі (продовження)
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво Відродження в Польщі (вправи та лекції)
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
1913/1914, II	
Я. Болоз-Антоневич	Леонардо да Вінчі (завершення)
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з історії мистецтва в Польщі
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
1914/1915, I	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво та естетика XIX ст., I. Класицисти та романтики
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з польського мистецтва XVI ст.
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії новітнього мистецтва
1915/1916, I	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво та естетика XIX ст., I. Класицисти та романтики
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з польського мистецтва XVI ст.

Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії новітнього мистецтва
1915/1916, II	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво та естетика XIX ст., II. 1830–1850 pp.
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з польського мистецтва XIX ст.
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
1916/1917, I	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво та естетика XIX ст., III. 1850–1880 pp.
Я. Болоз-Антоневич	Репетиторій з історії мистецтва
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
1916/1917, II	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво та естетика XIX ст., IV. 1870–1910 pp.
Я. Болоз-Антоневич	Репетиторій з історії мистецтва
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
В. Подляха	Нарис історії мистецтва в середньовічній Польщі
1917/1918, I	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво Відродження в Польщі
Я. Болоз-Антоневич	Репетиторій з історії мистецтва
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
В. Подляха	Нарис історії мистецтва в середньовічній Польщі (продовження)
1917/1918, II	
Я. Болоз-Антоневич	Мистецтво Відродження в Польщі
Я. Болоз-Антоневич	Вправи з мистецтва Відродження в Польщі
Я. Болоз-Антоневич	Семінар із історії мистецтва
В. Подляха	Готичне мистецтво в Польщі
В. Подляха	Вправи з історії мистецтва

Історія і теорія музики

Як окремий навчально-науковий напрям історія й теорія музики у Львівському університеті почала розвиватися завдяки діяльності доктора філософії Адольфа Хибінського: спершу габілітованого доцента історії й теорії музики, а від 1916/1917 н. р. – надзвичайного професора історії й теорії музики¹.

Курси А. Хибінського охоплювали теоретичні проблеми музикології та різні періоди історії музики, із наголосом на творчості окремих композиторів:

¹ Skład Uniwersytetu, 1913/1914, I–II – 1917/1918, I–II.

1. «Тема та мотив (лекції та вправи)», «Теорія й історія циклічних форм в оркестровій музиці», «Мензуральна нотація та табулатура», «Вокальні та вокально-інструментальні форми», «Інструментальні форми з історичними коментарями», «Теорія контрапункту у XVI ст.», «Аналіз контрапунктних (канон і fuga) та симфонічних форм (увертюра, симфонічна поема та симфонія)», «Курс контрапункту (лекції та вправи)», «Теорія фуґи», «Пояснення вибраних розділів теоретичних праць Йоана Тінкторіса (бл. 1475 р.), Бартоломео Рамоса де Парехи (бл. 1482 р.) та Франкіно Гафурі (бл. 1496 р.)»;

2. «Історія музики в епоху Відродження (1450–1600 рр.)», «Історія багатоголосної музики у XV–XVI ст.», «Польська музика у XVI ст.», «Історія інструментальних форм до часів Й. С. Баха», «Фортепіанна та органна музика Й. С. Баха та Г. Ф. Генделя», «Розвиток фортепіанної музики у XVII–XVIII ст. (від англійських вірджиналістів до Гайдна та Моцарта)», «Йоганн Себастьян Бах як композитор інструментальної музики», «Увертюра та симфонія XVIII ст. (до Л. ван Бетховена)», «Симфонія та увертюра від часів Бетховена», «Аналіз останніх сонат Бетховена (лекції та вправи)», «Історія фортепіанної сонати», «Вибрані питання історії симфонічної музики XIX ст.», «Симфонія та увертюра німецьких романтиків (від Шуберта до Брамса)», «Симфонічна поема від Ф. Ліста до Р. Штрауса»¹.

Також учений запровадив до навчального процесу практичні заняття – вправи з музикології – для початківців та для слухачів старших курсів. У різні роки це були: вправи з аналізу гармонії та форми; вправи з аналізу інструментальних форм; вправи з аналізу інструментальних і вокальних форм; вправи з аналізу вокальних творів XVI ст.; вправи з аналізу сонат Бетховена; вправи з аналізу сонат від Бетховена до Регера; вправи з аналізу вибраних праць Р. Вагнера².

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 6.3.

Від середини XIX ст. на філософському факультеті Львівського університету розвивався напрям «Історія», який мав дві складові – «Загальна історія» та «Австрійська історія». Їх представляли один або два професори. На першому етапі характеризованого періоду напрям забезпечували А. Вахгольц, Г. Муйс, Г. Цайсберг, Е. Рьослер, читаючи лекційні курси (зазвичай, вузькотематичні та проблемного характеру) і

¹ Докладніше див.: Граб, Музикологія як університетська дисципліна: Львівська музикологічна школа Адольфа Хибінського (1912–1941) (Львів, 2009).

² Укладено за: Program wykładów, 1912/1913, II – 1917/1918, II.

керуючи практичними заняттями, зокрема, в межах семінару. Наступний етап у розвитку навчально-наукового напрямку «Історія» (кінець 1860-х – кінець 1880-х років) пов'язаних із викладанням у Львівському університеті Ф. К. Ліске.

В останні десятиліття ХІХ – перші десятиліття ХХ ст. напрям «Історія» у Львівському університеті репрезентували провідні українські та польські історики – І. Шараневич, М. Грушевський, С. Томашівський, Т. Войцеховський, С. Закжевський, Л. Фінкель, Б. Дембінський, Ш. Аскенази, А. Шельонговський, А. Семкович, А. Скальковський, О. Гурка, Т. Е. Модельський, А. Гіршберг. Наголосимо, що вони презентували різні галузі історії (і в хронологічному, і в територіальному плані, що свідчило про розвиток навчально-наукового напрямку). Ці особливості відображено, зокрема, у сфері їхніх професорських чи доцентських звань. Окрім загальної історії (деякі викладачі спеціалізувалися на її різних періодах – історії середньовіччя і нового часу, новітній історії) та австрійської історії, на зазначеному етапі розвивалися польська історія, історія Східної Європи (з наголосом на українських землях), історія Південного Сходу Європи. Спеціальні історичні дисципліни («допоміжні науки історії») викладав В. Семкович.

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. у Львівському університеті розпочалося становлення низки нових навчально-наукових напрямів історичного та мистецтвознавчого спрямувань, які були представлені відповідними професорськими кафедрами чи доцентурами. Серед них – етнологія та антропологія (С. Цішевський, Я. Чекановський), класична археологія та праісторія (К. Гадачек, Е. Булянда), історія мистецтва (Я. Болоз-Антоневич, В. Подляха), історія і теорія музики (А. Хибінський).

Розвитку кожного напрямку, чи окремої його ділянки, сприяло впровадження до навчального процесу практичних занять – вправ або/та семінару під керівництвом того чи іншого професора. Саме навколо них формувалися наукові середовища (школи).

Висновки до розділу 6

Розвиток різноманітних гуманітарних наук у Львівському університеті, який активно розпочався на його філософському факультеті після реформування підрозділу, спричинився до того, що на початку ХХ ст. Університет був одним із провідних наукових центрів Австро-Угорщини

з багатьох сфер гуманітаристики, зокрема, філософії, класичної філології, семітської філології, порівняльного мовознавства та порівняльного літературознавства, романської філології, німецької філології, слов'янської філології, польської філології, української філології, історії, антропології та етнології, класичної археології, історії мистецтва, історії і теорії музики, В Університеті розпочалося формування наукових шкіл, які представляли зазначені науки, чому слугували вправи та семінари як форми навчання.

Загалом же, розвитку кожного з навчально-наукових напрямів гуманітарного спрямування сприяла система, за якою викладання у Львівському університеті здійснювали не лише звичайні та надзвичайні професори, але й приватні доценти, які врешті могли отримати звання професора та посісти кафедру, або ж стати титулярними професорами.

Розділ 7

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ У 1784-1918 РОКАХ

Наукова діяльність Львівського університету в австрійський період мала низку особливостей на різних його етапах. Якщо наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. вона розвивалася переважно завдяки індивідуальній науковій роботі викладачів і лише за невеликими винятками спиралася на діяльність спеціалізованих структурних підрозділів Університету, то у другій половині XIX – на початку XX ст. мережа таких підрозділів стала доволі розгалуженою, маючи свою специфіку на різних факультетах і на загальноуніверситетському рівні.

7.1. Університетська бібліотека - головний загальноуніверситетський науковий підрозділ

Загальноуніверситетським науковим підрозділом, відколи діяльність Львівського університету відновив Йосиф II, була університетська бібліотека. В офіційних статистично-довідкових виданнях Університету її характеризували після університетської канцелярії. Офіційною назвою підрозділу до середини XIX ст. була «ц.-к. університетська бібліотека». Від кінця першої третини 1840-х років офіційні університетські видання фіксують серед наукових підрозділів Університету бібліотеку та нумізматичну збірку (поряд із цим підрозділом згадано природничі кабінети та збірки господарських інструментів, анатомічний театр, фізичні кабінети). Проте на початку 1850-х років у тих самих виданнях книгозбірня Університету знову окреслена як «ц.-к. університетська бібліотека». Від початку 1860-х років усталилася назва «ц.-к. університетська бібліотека та нумізматична

збірка», а від середини 1910-х років – «ц.-к. університетська бібліотека»¹.

Упродовж 1784–1848 рр. підрозділ був розташований у приміщеннях колишнього монастиря тринітаріїв (нині вул. Краківська), у 1853–1904 рр. – у будівлі Університету на вул. св. Миколая, а від 1905 р. – у спеціально збудованому корпусі на вул. Мохнацького. У декреті Йосифа II від 24 березня 1785 р. йшлося, що придбання нових книг для університетської бібліотеки (підрозділ отримував усталену річну фінансову дотацію на утримання та комплектування) мало відбуватися з урахуванням навчальних потреб (для забезпечення лекційних курсів). Зокрема, обов'язковим мало стати придбання видань, «яких професори самі собі придбати не можуть». Університетська бібліотека поповнилася збіркою Пія Ніколауса Гареллі, яку перевезли з віденської Терезіанської академії, а також книгами та рукописами з майже півтори сотні монастирів Галичини й Буковини, закритих у ході секуляризаційної політики австрійського уряду. Книгозбірню поповнювали також завдяки приватним дарам, а від 1807 р. університетська бібліотека отримувала обов'язковий примірник видань, які публікували у Королівстві Галичини та Лодомерії. Величезних втрат бібліотечні фонди зазнали під час пожежі в будівлі Університету 2 листопада 1848 р.: із 51 тисячі книг вдалося врятувати лише 13 тисяч. Мовлячи про організаційні засади університетської бібліотеки, не можна оминати увагою той факт, що наприкінці XVIII ст. було відокремлено дублетні примірники книг, що уможливило впровадження аналога абонементу – викладачі отримали змогу брати книги додому².

Упродовж австрійського періоду університетську бібліотеку очолювали письменник Генріх Готфрід фон Бретшнайдер (1784–1801), юрист Максиміліан Алоїз Фюгер фон Рехтборн (1806–1813), історик Томаш Вучич (1813–1818), юрист Йозеф фон Вінвартер (1818–1819), державний діяч Карл Кьоллер (1820–1837), філософ Францішек фон Стронський (1837–1859), фізик Войцех Урбанський (1859–1892), історик Александер Семкович (1892–1912), педагог Болеслав Маньковський (1912–1923)³.

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II – 1842/1843, I–II; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1860/1871, I–II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1917/1918, I–II.

² В. Кметь, «Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка», *Encyclopedia*. Т. II, 185–186; Н. Швець, «Бретшнайдер (von Bretschneider) Генріх Готтфрід», *Encyclopedia*. Т. I, 239; Н. Швець, «Гареллі бібліотека», *Encyclopedia*. Т. I, 403.

³ Докладніше див.: Н. Швець, «Бретшнайдер (von Bretschneider) Генріх Готтфрід», *Encyclopedia*. Т. I, 239; М. Мельник, «Фюгер фон Рехтборн (Füger von Rechtborn)

Зазначимо, що на початках діяльності відновленого Львівського університету посади директора університетської бібліотеки в її особовому складі не було. Керівником підрозділу до початку 1860-х років уважалася особа, що обіймала посаду бібліотекаря, але згодом цю посаду замінили на посаду голови підрозділу. Окрім цього, для університетської бібліотеки було передбачено посаду наглядача, а також, залежно від років – низку інших ставок: скриптора, фамулюша, практиканта, амануента тощо. Наприклад, у 1832/1833 н. р. посаду наглядача обіймав Ян Косович, скриптора – Антон Муц, фамулюша – Миколай Роман Лей. Відтак, наприклад, у 1836/1837 н. р. штатний розпис університетської бібліотеки (окрім посади бібліотекаря) охоплював посади наглядача (А. Муц) та практиканта, пізніше – амануента (М. Лей). Такий склад підрозділу залишався незмінним й у наступні роки. Лише на початку 1840-х років до нього додали ставку скриптора (обійняв Антон Фенцль). На початку 1850-х років склад університетської бібліотеки був таким: бібліотекар Ф. Стронський, наглядач А. Муц, скриптор В. Урбанський (мав ступінь доктора філософії та водночас працював приватним доцентом математичної фізики), амануент М. Лей. У 1850/1851 н. р. до ставок університетської бібліотеки додали бібліотечного служника, якому виділили помешкання у т. зв. будівлі для спільного проживання на вул. св. Миколая. У 1852/1853 н. р. відбулися зміни у персональному складі підрозділу. Посаду бібліотекаря надалі обіймав Ф. Стронський, амануента – М. Лей, натомість В. Урбанський перейшов на посаду наглядача; скриптором працював доктор прав Якуб Кульчицький. Особу, яка обіймала посаду бібліотечного служника, в офіційних виданнях Львівського університету не згадано. Наступного року зміни торкнулися лише ставки скриптора – її обійняв Роман Стоклосінський. У 1854/1855 н. р. посаду амануента залишив М. Лей, тож у зимовому семестрі вона числилася вакантною, у літньому ж семестрі її обійняв Войцех Бурсік. У такому складі (бібліотекар Ф. Стронський, наглядач В. Урбанський, скриптор Р. Стоклосінський, амануент В. Бурсік) університетська бібліотека діяла до кінця 1850-х років¹.

Максиміліан Алоїзій», *Encyclopedia*. Т. II, 605; Н. Швець, «Вучич (Wutschisch, Vuchich, Wuchich) Томас», *Encyclopedia*. Т. I, 311; Ю. Лисий, «Вінівартер (Winiwarter) Йозеф фон», *Encyclopedia*. Т. I, 289; Н. Швець, «Кьоллер (Köller) Карл», *Encyclopedia*. Т. I, 705; Н. Швець, «Стронський (Stronński) Францішек Діонісій Гаспар фон», *Encyclopedia*. Т. II, 484; Н. Швець, А. Ровенчак, «Урбанський (Urbański) Войцех (Адальберт)», *Encyclopedia*. Т. II, 552; М. Чорний, «Семкович (Semkowicz) Александер», *Encyclopedia*. Т. II, 412–413; Н. Швець, Т. Лещак, «Маньковський (Mańkowski) Болеслав Фердинанд», *Encyclopedia*. Т. II, 94–95.

¹ Підсумовано за: Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen

У контексті наведеної характеристики особового складу університетської бібліотеки потрібно окремо спинитися на постаті Ф. Стронського. В офіційних виданнях Львівського університету його характеризували так: «Францішек лицар фон Стронський, ц.-к. радник, доктор філософії, колишній професор філософії філософського навчального відділу Горації, директор і президент філософського факультету Львівського університету, член теоретичної державної екзаменаційної комісії загального відділу, ц.-к. шкільної ради і член галицької гімназійної екзаменаційної комісії, ц.-к. Галицького сільськогосподарського товариства. Мешкає у будівлі для спільного проживання на вул. св. Миколая»¹.

У 1859 р. університетську бібліотеку очолив В. Урбанський. У його характеристиці зазначалося, що Войцех лицар фон Урбанський є доктором філософії, колишнім приватним доцентом математичної фізики та викладачем-суплентом фізики, членом гімназійної екзаменаційної комісії, ц.-к. Галицького сільськогосподарського товариства та членом-кореспондентом ц.-к. Наукового товариства у Кракові. Як і Ф. Стронський, очолюючи бібліотеку, В. Урбанський мешкав у будівлі для спільного проживання на вул. св. Миколая².

Після переходу В. Урбанського на посаду бібліотекаря, посада наглядача підрозділу залишилася вакантною, зате посади скриптора та амануента й надалі обіймали – відповідно – Р. Стоклосінський та В. Бурсік³. Зміни у складі бібліотеки відбулися лише у 1863/1864 н. р.: головою підрозділу залишався В. Урбанський, натомість фіксуємо відсутність посади наглядача та наявність двох ставок скриптора (обіймали Р. Стоклосінський та Едвард Новаковський); В. Бурсік продовжував працювати на посаді амануента; знову введено ставку бібліотечного служника. У 1864–1866 рр. посади обидвох скрипторів були вакантними (у 1866/1867 н. р. їх обійняли докторанти філософії Ян Стобецький та Альбін Оттманн, а наступного року А. Оттманна змінив докторант права Едмунд Бужинський); амануентом надалі працював В. Бурсік; окрім нього, також числився один бібліотечний служник. У 1869/1870 та 1870/1871 навчальних роках, окрім голови, у складі університетської бібліотеки були: скриптори – докторант права

führenden Universität zu Lemberg, 1832/1833, I–II – 1842/1843, I–II; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1863/1864, I–II.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1858/1859, I–II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1859/1860, I–II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1859/1860, I–II – 1862/1863, I–II.

Е. Бужинський та доктор філософії Карл Райфенкугель; посада амануента була вакантною, натомість В. Бурсік фігурував як фамулюш; для підрозділу була виділена й ставка бібліотечного служника¹.

Від 1864/1865 н. р. офіційні видання Львівського університету подають таку характеристику бібліотеки: «Ц.-к університетська бібліотека разом із рукописною та нумізматичною збірками відкриті для громадського відвідання протягом навчального року, за винятком вихідних і святкових днів, від 8 ранку до 1 дня»².

Від 1870-х років університетська бібліотека та нумізматична збірка, як науковий підрозділ, зазнала змін у плані посад: керівник підрозділу фігурує вже як директор; уведено нові посади, наприклад, кустоша, волонтера чи курсора. Наприклад, у 1870–1890 рр. посаду кустоша обіймали доктор права Е. Бужинський (1872–1889), А. Семкович (1889–1892), Фридерік Паппе (1892–1897); скриптора – доктор філософії К. Райфенкугель (1872–1875), доктор філософії Тадеуш Войцеховський (1875–1882), А. Семкович (1883–1889), Ф. Паппе (1889–1892), Здзіслав Гординський (1892–1895), Б. Маньковський (1895–1897); амануента – А. Оттманн (1872–1876), А. Семкович (1877–1883), Ф. Паппе (1883–1889), З. Гординський (1887–1892), Б. Маньковський (1890–1895), Тадеуш Стерналь (1893–1896), Юзеф Коженювський (1896–1897); фамулюша – В. Бурсік (1872–1880), Ігнацій Осуховський (1874–1890), Микола Семків (1881–1883, 1885–1890); волонтера – Т. Стерналь (1892–1893), Вільгельм Рольний (1893–1894), Євген Барвінський (1896–1897); практиканта – В. Рольний (1894–1897); курсора – М. Семків (1883–1885)³.

Отже, бачимо, що ці посади формували середовище бібліотечних працівників, які рухалися кар'єрними сходами, вдосконалюючи свої вміння та навички. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. штат бібліотеки, як і її фонди, постійно зростав, зміцнюючи головний науковий підрозділ Університету.

У контексті характеристики загальноуніверситетських наукових підрозділів варто згадати й університетський архів, заснований Л. Фінкелем у 1894 р.⁴ Проте в офіційних статистично-довідкових виданнях Львівського університету він не фігурує серед структурних одиниць у рубриці «Наукові

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I–II – 1870/1871, I–II.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1864/1865, I–II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1870/1871, I–II – 1879/1880, I–II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1898/1899.

⁴ ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 943 (Меморіальна записка професора Фінкеля Людвіка і переписка з Намісництвом у Львові з питання створення університетського архіву, 1894).

заклади». Тож архів функціонував в австрійський період здебільшого як адміністративна одиниця.

Детально й скрупульозно історію університетського архіву в австрійський період дослідила О. Осередчук. Зокрема вона зазначає, що «Рішенням сенату від 04.09.1894 р. було засновано новий підрозділ – архів Львівського університету, а Л. Фінкеля призначили керівником новоствореного архіву. Добре ознайомлений зі станом документів, він одразу взявся до активної роботи. Архіву надали приміщення на першому поверсі у головному корпусі Університету на вул. св. Миколая, 4 (нині вул. Грушевського, 4). Для закупівлі необхідного інвентаря Л. Фінкель вирішив залучити Намісництво. Він пише два важливі документи: лист до Галицького намісництва та пам'ятну записку про заснування архіву, де обґрунтовує потребу у новоствореному підрозділі»¹. Окремо О. Осередчук спиняється на формуванні бібліотеки архіву. Дослідниця вказує, що наявність власної бібліотеки в архіві була зафіксована у статуті Університету, а також наголошує на необхідності сучасних студій над історією архіву та бібліотеки Університету: «Оскільки такі підрозділи, як бібліотека, архів та інші наукові заклади протягом тривалого часу не зазнавали особливих змін та не відзначались динамікою розвитку, університетські вчені у різноманітних публікаціях не надавали їм належної уваги»².

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 7.1.

Упродовж австрійського періоду університетська бібліотека була головним загальноуніверситетським науковим підрозділом. Ставки, передбачені для нього австрійською владою, та переміщення у межах підрозділу кар'єрними сходами працівників, допомогли сформувати навколо університетської бібліотеки окреме наукове середовище.

Важливою складовою бібліотеки була поєднана з нею нумізматична збірка, що стала однією з основ для розвитку спеціальних історичних дисциплін.

У 1894 р. Л. Фінкель заснував університетський архів. Проте в офіційних статистично-довідкових виданнях Львівського університету він був зазначений серед наукових інститутів Університету.

¹ Осередчук, «Людвік Фінкель – засновник та перший директор архіву Львівського університету», 291.

² Осередчук, «Бібліотека архіву Львівського університету (1894–1939): проблеми реконструкції», 101.

7.2. Наукові підрозділи медичного спрямування

Під час докладнішої характеристики професорських кафедр медичного факультету та підрозділів медичного спрямування Львівського лицю Л. Фінкель згадував і низку структурних одиниць наукового спрямування. Приміром, засновані на початку відновлення Йосифом II Львівського університету Ботанічний сад та хімічна лабораторія уважалися допоміжними підрозділами саме медичного факультету. Їх очолив професор ботаніки та хімії Свіберт Бурхард Шіверек. Також Л. Фінкель наголосив, що С. Б. Шіверек упродовж десяти років оплачував роботу лаборанта (вочевидь, хімічної лабораторії). На жаль, історик не вказав, хто саме обіймав цю посаду¹.

Іншим науковим підрозділом, який організував на медичному факультеті професор спеціальної природничої історії Бальтазар Гакет (Акій), був кабінет природничої історії, що мав у своїй структурі мінералогічну збірку. У 1805 р. (під час підготовки переїзду до Кракова) Б. Гакет мав передати кабінет природничої історії, а С. Б. Шіверек – хімічну лабораторію, згідно з інвентарем, професору ветеринарії Гжегожу Хмелю (він працював нотарем медичного факультету). Проте незабаром надійшло розпорядження про переміщення до Ягеллонського університету значної кількості одиниць із фондів зазначених підрозділів, що було зроблено на вимогу Б. Гакета. У 1808 р. каталог збірок природничої історії укладали професори Йоганн Гльойзнер та Петер Краузнекер².

Професор анатомії П. Краузнекер став засновником іншого науково-практичного підрозділу Львівського університету – анатомічного музею. Щойно обійнявши викладацьку посаду на медичному факультеті, він розпочав роботу над створенням, як пише Л. Фінкель, «збірок т. зв. анатомічного амфітеатру та анатомічних, фізіологічних і патологічних препаратів». У 1803 р. П. Краузнекер представив добре впорядкований анатомічний музей. Тоді ж, виходячи на пенсію, вчений передав підрозділу свої приватні збірки, наглядаючи за анатомічним музеєм і на пенсії³.

¹ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 103–104; М. Надрага, «Шіверек (Schiverec) Бурхард Свіберг», *Encyclopedia*. Т. II, 680.

² Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 109–110, 114, 153–154; І. Білінська, Ю. Мельник, І. Ровенчак, «Гакет (Hacquet) Бальтазар», *Encyclopedia*. Т. I, 317; І. Білінська, М. Надрага, С. Різничок, «Хмель (Chmel) Єжи (Гжегорж, Георг)», *Encyclopedia*. Т. I, 615.

³ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 114, 292; М. Гальків, «Краузнекер (Krausnecker) Петер», *Encyclopedia*. Т. I, 667. Див. також: Зіменковський, Матешук-Вацеба, Підвальна, Кордис, *Анатомічний музей Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, 2020)*.

Після відновлення діяльності Львівського університету у 1817 р. викладачі медично-хірургічних студій вдавалися до реформ його підрозділів наукового спрямування. Зокрема, у 1839 р. професор медичних підготовчих наук Й. Гльойзнер реорганізував хімічну лабораторію (спроби зробити це у 1834–1836 рр., здійснені суплентом хімії аптекарем Мюллінгом, були невдалими). Професор анатомії Йозеф Беррес (викладав у 1817–1831 рр.), що отримав від П. Краузнекера добре впорядкований анатомічний музей (послугувалися також назвою «анатомічний театр»), збільшив кількість його препаратів. Кабінет природничої історії (його окреслювали і як «збірки природничої історії») було збагачено природничими колекціями, подарованими львівським аптекарем Францішеком Саломоном (у 1826–1831 рр. викладав на медично-хірургічних студіях фармакологію). Вочевидь, реорганізація медично-хірургічних студій 1833 р., а також подальше реформування структури Львівського університету спричинилися до перенесення двох із зазначених наукових інститутів – хімічної лабораторії та кабінету природничої історії – на філософський факультет. Анатомічний музей, вочевидь, залишився при медично-хірургічних студіях, проте під час їх характеристики в офіційних довідкових виданнях Львівського університету його не згадано як «науковий інститут». Натомість від 1854/1855 н. р. у цих виданнях фігурує окрема рубрика «Наукові інститути філософського факультету», серед яких згадано збірки природничої історії, а саме: а) мінералогічно-ботанічний музей, очолюваний професором натуральної історії Гіацинтом фон Лобажевським; б) зоологічний музей під керівництвом професора зоології Германа Максиміліана Шмідта (разом із природничими кабінетами під наглядом Зигмунта Яроліма); в) Ботанічний сад, директором якого був професор Г. Лобажевський; д) хімічна лабораторія, очолена професором хімії Густавом Адольфом Вольфом, а з кінця десятиліття – Леопольдом фон Пebaлем¹.

У 1863/1864 н. р. відбулася їх реформа: хімічна лабораторія під керівництвом Л. фон Пebaля виокремилася як самостійний інститут, а до складу збірок та інститутів природничої історії (як бачимо, офіційна назва підрозділу включала вже два таксонімічні рівні наукових підрозділів) увійшли: а) мінералогічний музей, очолюваний професором мінералогії Фердинандом Ціркелем; б) ботанічний музей, ботанічний сад і освітній

¹ Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 270, 271, 274; М. Гальків, «Беррес (Berres) Йозеф», *Encyclopedia*. Т. I, 196; І. Білінська, Т. Калинюк, С. Різничок, «Саламон (Salamon) Францішек», *Encyclopedia*. Т. II, 397; *Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1853/1854, I–II – 1860/1861, I–II*.

інститут для вихованців садівництва під керівництвом професора ботаніки Адольфа Вайса; в) зоологічний музей під керівництвом професора зоології Г. М. Шмідта з окремими природничими кабінетами, наглядцем яких залишався З. Яролім¹.

Новий етап у розвитку наукових інститутів медичного спрямування Львівського університету можна датувати 1864/1865–1896/1897 н. р. Його нижня хронологічна межа пов'язана зі зникненням «збірок та інституту природничої історії». Л. Фінкель писав, що у 1864 р. професори філософського факультету Ф. Ціркель, А. Вайс та Г. М. Шмідт подали прохання до Намісництва про поділ підрозділу на самостійні наукові інститути з наданням їм відповідних приміщень. Відтоді рівноправними науковими інститутами вважалися хімічна лабораторія та збірка апаратів і препаратів, мінералогічний музей, ботанічний музей, ботанічний сад, освітній інститут для садівників, зоологічний музей, у структурі якого був природничий кабінет (упродовж наступних десятиліть ці підрозділи, передусім ботанічного спрямування, зазнавали певних реформ). Наголосимо, що саме відтоді вони розвивалися в руслі традицій філософського факультету, маючи з медициною лише той зв'язок, що їхні керівники викладали на фармацевтичному курсі/фармацевтичних студіях філософського факультету. Того самого 1864/1865 н. р. на юридичному (право- та державознавчому) факультеті перестала діяти патолого-хімічна лабораторія для судової медицини та медичного нагляду під керівництвом надзвичайного професора судової медицини Франца де Пауля Гатчера (сам професор і надалі викладав). Тож середину 1860-х років варто розглядати у ширших контекстах реформування мережі наукових інститутів Львівського університету. Від початку 1850-х років лабораторія для судової медицини та медичної поліції була єдиним науковим інститутом право- і державознавчого факультету, а Л. Фінкель уважав Ф. де Паулю Гатчера «найвідомішим професором «хірургічної школи», адже він був залучений і до викладання на медично-хірургічних студіях².

Не можна оминати увагою й медичну та хірургічну клініки, які існували при медично-хірургічних студіях, але на базі Загальної лікарні Львова. Ці клініки мали асистентів. Зокрема, у 1850-х – на початку 1870-х років асистентами медичної клініки були доктор медицини і хірургії Міхаель

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 46 (Справа про створення хімічної лабораторії, 1851–1853).

² Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 327, 340; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II – 1877/1878, I–II.

Моссур¹, доктор медицини і хірургії Йоган Гайстленнер², доктор медицини і хірургії, другий лікар Загальної лікарні Теодор Ізеческул³, доктор медицини Ян Раттай⁴ (1850-ті роки), доктор медицини Карл Ленц⁵, доктор медицини і магістр акушерства Філіп Ессрогер⁶, доктор медицини і хірургії, магістр акушерства, судовий лікар Казімеж Мосінг⁷, доктор медицини Кароль фон Вонгровський⁸, доктор медицини і хірургії, магістр акушерства Оскар Відманн⁹ (1860-ті – початок 1870-х років). Натомість т. зв. клінічно-хірургічними асистентами хірургічної клініки були доктор Кжечунович¹⁰ і доктор Франц Зерда¹¹ (1850-ті роки), доктор медицини і хірургії Карл Ніссль¹², доктор медицини і хірургії, магістр акушерств Йоганн Гофмокль¹³, доктор медицини і хірургії, магістр акушерства Йозеф Вайгель¹⁴ (1860-ті роки), доктор медицини і хірургії, магістр акушерства Йоганн Шепарович¹⁵ (кінець 1860-х – початок 1870-х років) та ін.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1852/1853, I-II – 1855/1856, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1852/1853, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 66.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1855/1856, I-II – 1858/1859, I-II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1856/1857, I-II.

⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1858/1859, I-II – 1859/1860, I-II.

⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1860/1861, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

⁶ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I-II – 1864/1865, I-II.

⁷ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1863/1864, I-II – 1866/1867, I-II.

⁸ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1865/1866, I-II – 1866/1867, I-II.

⁹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1867/1868, I-II – 1870/1871, I-II.

¹⁰ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II – 1853/1854, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1852/1853, I-II – 1853/1854, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 66; спр. 80.

¹¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I-II; Ordnung der Verlesungen, 1851/1852, I-II.

¹² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1860/1861, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 193.

¹³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1867/1868, I-II.

¹⁴ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1868/1869, I-II.

¹⁵ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1869/1870, I-II – 1870/1871, I-II.

Під наглядом обох клінічних асистентів – медичної та хірургічної клінік – студенти медично-хірургічних студій здійснювали вечірні відвідини клінік для спостереження за хворими¹.

Ліквідація у середині 1870-х років медично-хірургічних студій, як окремого навчального підрозділу, спричинило згасання розвитку медицини у Львівському університеті. Поштовхом для відновлення медичних досліджень стало відкриття у 1878/1879 н. р. фармакогностичної збірки – нового наукового інституту філософського факультету. Його очолив професор Ігнацій Вікторин Гавранек. Зазначимо, що під час характеристики структури наукових інститутів Львівського університету в офіційних довідкових виданнях фармакогностичну збірку характеризували останньою (під номером 7) – після зоологічного музею. Керівник фармакогностичного підрозділу І. В. Гавранек був знаним ученим – доктором медицини, магістром акушерства та окулістики, членом Товариства лікарів у Львові. У Львівському університеті, окрім посади керівника наукового підрозділу, він отримав викладацьку посаду доцента фармакогнозії. Проте, вже у 1881 р. фармакогностичну збірку очолив Мечислав Дунін Вонсович – доктор філософії, викладач Політехнічної школи, який у Львівському університеті обійняв посаду приватного доцента фармакогнозії (залишався на ній до 1891 р.). Ставок науково-допоміжних посад фармакогностична збірка, як науковий інститут, не мала².

У 1891/1892 н. р. відбулася реорганізація підрозділу у фармакогностичний заклад. Тоді ж змінили і керівника підрозділу. Заклад очолив доктор філософії і всіх медичних наук, габілітований приватний доцент Віденського університету Владислав Немілович. Від 1892/1893 н. р. він був уже надзвичайним професором фармакогнозії філософського факультету Львівського університету. Відтоді ж фармакогностичний заклад мав ставку демонстратора: у літньому півріччі 1892/1893 н. р. її отримав Ян Кжижановський; у зимовому півріччі 1893/94 н. р. вона була вакантною, а вже у літньому півріччі 1893/1894 н. р. та зимовому півріччі наступного навчального року її обійняв магістр фармації Здзіслав Людвік Завалкевич³.

Від 1890 р. у структурі наукових закладів філософського факультету з'явилася анатомічна збірка, очолена Генриком Кадиєм. У переліку відповідних підрозділів в офіційних довідкових виданнях Львівського

¹ Ordnung der Verlesungen, 1857/1858, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 144.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1878/1879; I-II – 1879/1880, I-II; Skład Uniwersytetu, 1891/1892, I-II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 871.

³ Skład Uniwersytetu, 1891/1892, I-II – 1894/1895, I-II.

університету вона розмістилася між зоологічним кабінетом з робітнею під керівництвом Бенедикта Дибовського та фармакогностичною збіркою під керівництвом М. Дуніна Вонсовича, яка закінчувала цей перелік. На час заснування анатомічної збірки доктор Г. Кадий був приватним доцентом анатомії людського тіла філософського факультету Львівського університету (призначений 27 вересня 1887 р.), а за основним місцем праці – професором анатомії домашніх тварин Ветеринарної школи. Перед переїздом до Львова, він викладав у Ягеллонському університеті як приватний доцент людської та порівняльної анатомії. Учений був знаний у науковому світі, зокрема був членом-кореспондентом Академії наук у Кракові. Наголосимо, що створення анатомічної збірки у Львівському університеті було зумовлено потребою існування відповідної збірки препаратів для проведення занять Г. Кадием. На організацію підрозділу вченому виділили одноразову дотацію у розмірі 600 золотих, а далі – щорічні дотації до 1894 р. у розмірі 200 золотих. Як науковий заклад анатомічна збірка під керівництвом Г. Кадия не мала жодних ставок допоміжних працівників. У серпні 1891 р. Міністерство віросповідань та освіти цікавилось в Г. Кадия щодо можливості створення спеціалізованого музею для кафедри описової анатомії майбутнього медичного факультету Львівського університету, а в листопаді того ж року вчений отримав доручення від міністерства випрацювати загальний проект будівель для т. зв. теоретичних закладів цього факультету – інститутів описової анатомії, гістології та фізіології. Опрацьований Г. Кадием проект Міністерство віросповідань та освіти затвердило 26 листопада 1892 р.¹

У 1891/1892 н. р. у контексті реформи, що полягала у переведенні збірок у статус закладів, анатомічну збірку перетворено на анатомічний заклад. Варто наголосити, що назву підрозділу офіційно змінено на «заклад описової анатомії» лише у 1896/1897 н. р. У межах згаданої реформи 1891/1892 н. р. у структурі наукових закладів філософського факультету створено новий підрозділ – фізіологічний заклад. В офіційних довідкових виданнях Університету його розмістили між анатомічним та фармакогностичним закладами. Фізіологічний заклад очолив доктор усіх медичних наук, доцент фізіології людини Львівського університету та доцент фізіології домашніх ссавців Крайової вищої рільничої школи у Дублянах Густав Піотровський. Як і підрозділ під керівництвом Г. Кадия, фізіологічний заклад не мав ставок науково-допоміжних працівників².

¹ Skład Uniwersytetu, 1889/1890, I–II – 1893/1894, I–II; Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. I. (1894/95–1897/98), 140, 142.

² Skład Uniwersytetu, 1891/1892, I–II – 1896/1897, I–II; ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 871.

У 1894 р., із відновленням медичного факультету Львівського університету, розпочалася його укомплектація викладачами та структурними підрозділами медичного спрямування, які до того були на філософському факультеті. Цей процес не був одномоментним, а тривав упродовж кількох років. В офіційних довідкових виданнях Університету медичний факультет характеризували від першого семестру 1895/1896 н. р. За традицією його розмістили третім – після теологічного та юридичного факультетів (на той час – факультет права та політичних умінь) і перед філософським факультетом. У структурі медичного факультету було зазначено двох працівників: Г. Кадий – доктор медицини, звичайний професор описової анатомії (на той час член-кореспондент Академії наук у Кракові, член Крайової Ради здоров'я, почесний член Галицького ветеринарного товариства та Віденського товариства надзвичайних ситуацій) та Адольф Бек – доктор усіх медичних наук, надзвичайний професор фізіології. У примітці наголошувалося, що справжня організація відкритого у 1894/1895 н. р. факультету відбудеться лише у 1896/1897 н. р., коли до роботи буде залучено відповідну кількість професорів. До того, призначені почергово у 1894/1895 та 1895/1896 н. р., представники викладацького грона та інші функціонери вважатимуться приналежними до філософського факультету, колегіум і деканат якого визначатиме водночас і порядок денний медичних студій¹.

Кафедру описової анатомії, яку очолив Г. Кадий, на медичному факультеті створено в квітні 1894 р. Того ж року розпочалося зміцнення кадрового потенціалу анатомічного закладу, зокрема – для цього було виділено ставку асистента. У першому семестрі 1894/1895 н. р. (1 травня – 30 вересня 1894 р.) її обійняв доктор медицини Едвард Півль, у другому семестрі – доктор медицини Тадеуш Венцлевський (був асистентом підрозділу від 1 жовтня 1894 р. до 30 квітня 1896 р.). На другий семестр 1895/1896 н. р. відбулося розширення штату підрозділу: нововведену ставку демонстратора обійняв слухач медицини Альфред Бужинський².

На відміну від Г. Кадия, Г. Піотровський та В. Немілович продовжували ще декілька років фігурувати працівниками філософського факультету – відповідно – як доцент фізіології людини і надзвичайний професор фармакогнозії. Фізіологічний заклад й надалі не мав інших ставок, окрім ставки керівника. Проте у 1895/1896 н. р. у його складі відбулися кардинальні зміни. Замість Г. Піотровського підрозділ очолив А. Бек, призначений

¹ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1894/1895, I–II – 1895/1896, I–II; Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. I. (1894/95–1897/98), 145.

на новостворений медичний факультет як надзвичайний професор фізіології найвищим указом від 28 травня 1895 р. Обійнявши цю посаду, А. Бек активно опікувався фізіологічним закладом (навіть перебував у закордонному відрядженні для ознайомлення з найвідомішими науковими інститутами). Закладу також виділили дві ставки асистента (посада першого асистента залишилася вакантною, а посаду другого асистента обійняв слухач медицини Болеслав Блажек)¹.

У складі фармакогностичного закладу зберігалися ставки керівника і демонстратора (у зимовому півріччі 1894/1895 н. р., як уже зазначалося, її обіймав магістр фармації З. Л. Завалкевич, у літньому півріччі – магістр фармації Юзеф Гротовський; у літньому півріччі 1895/1896 н. р. демонстратором став Роман Мерунович, а в зимовому півріччі наступного навчального року посада знову опинилася вакантною). На медичний факультет В. Немілович, як звичайний професор медичної хімії, перейшов лише у літньому півріччі 1896/1897 н. р. Тоді ж фармакогностичний заклад філософського факультету під його керівництвом був перетворений на заклад медичної хімії медичного факультету².

У виданні «Програми курсів» за зимове півріччя 1896/1897 н. р. указано, що справжня організація відкритого у 1894/1895 н. р. медичного факультету розпочалася лише восени цього року – після призначення професорів на керовані ними кафедри. При цьому у складі факультету зазначено лише Г. Кадия та А. Бека. Натомість В. Немілович і Г. Піотровський й надалі вказані на своїх колишніх посадах на філософському факультеті.

Наукові заклади медичного спрямування у першому семестрі 1896/1897 н. р. розподілилися так:

1) заклад описової анатомії: керівник Г. Кадий; асистент доктор медицини Леон Свежавський; демонстратор – слухач медицини Альфред Бужинський;

2) гістологічно-ембріологічний заклад: керівник (на час заступництва професора гістології) Г. Кадий, асистент Тадеуш Прасхіль;

3) фізіологічний заклад: керівник А. Бек, перший асистент Адам Ясінський, другий асистент – слухач медицини Болеслав Блажек;

4) фармакогностичний заклад: керівник В. Немілович, посада демонстратора – вакантна³.

¹ Skład Uniwersytetu, 1895/1896, I-II; Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. I. (1894/95–1897/98), 168.

² Skład Uniwersytetu, 1894/1895, I-II – 1896/1897, I-II.

³ Skład Uniwersytetu, 1896/1897, I-II.

Отже, бачимо появу нового наукового підрозділу – гістологічно-ембріологічного закладу.

Видання «Програма курсів» за літнє півріччя 1896/1897 н. р. відтворює вже повноцінну діяльність медичного факультету (докладну інформацію про призначення його професорів та доцентів містить «Хроніка Львівського університету» за 1894–1898 рр.)¹. Деканом факультету вказано Г. Кадия, продеканом – звичайного професора загальної та експериментальної патології Яна Пруса. Окрім них, до викладацького грона факультету увійшли звичайний професор патологічної анатомії Анджей Обжут, звичайний професор медичної хімії В. Немілович, звичайний професор фармакології та фармакогнозії Вацлав Соберанський, надзвичайний професор фізіології А. Бек, надзвичайний професор гістології та ембріології Владислав Шимонович. Кожен із них очолив відповідний науковий заклад (у характеризованому виданні з'явилася рубрика «Наукові заклади медичного факультету»). Натомість Г. Піотровський залишився у складі філософського факультету як доцент фізіології людини².

Саме заклади під керівництвом Генрика Кадия, Владислава Неміловича, Адольфа Бека стали основою відновленого у 1894 р. медичного факультету Львівського університету. Відтак, заклад описової анатомії спершу очолював Г. Кадий, а від середини 1910-х років – Юзеф Марковський, що починав як демонстратор закладу. Наголосимо, що у закладі описової анатомії працював Мар'ян Панчишин: у 1906–1910 рр. – демонстратор, у 1910–1913 рр. – асистент³. Після включення фармакогностичного закладу в структуру медичного факультету його перейменували на заклад медичної хімії (після Владислава Неміловича очолив Станіслав Бондзінський). Без змін під керівництвом Адольфа Бека діяв фізіологічний заклад. Поряд із охарактеризованими підрозділами першими структурними одиницями медичного факультету стали гістологічно-ембріологічний заклад (керівник – Владислав Шимонович), заклад експериментальної фармакології та фармакогнозії (спершу очолений Вацлавом Соберанським, далі – Леоном (Леопольдом) Попельським), заклад загальної та експериментальної патології (керівник Ян Прус), патологічно-анатомічний заклад (перейменований у 1915 р. у заклад паталогічної анатомії), яким наприкінці 1890-х – на початку

¹ Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. I. (1894/95–1897/98), 136–138.

² Skład Uniwersytetu, 1896/1897, I–II.

³ Докладніше див.: «Народний лікар» Мар'ян Панчишин (до 135-річчя від дня народження). Біобібліографічний покажчик, уклад. А. Магльований, М. Надрага, С. Васільева, О. Кріль; наук. ред. А. Магльований (Львів, 2017).

1910-х років керував Анджей Обжуг, а далі – Здзіслав Дмоховський. Усі зазначені наукові інститути знаходилися за адресою Пекарська, 52. Там розмістили і заснований наприкінці XIX ст. Влодзімежем Серадським заклад судової медицини, а також заснований на початку XX ст. заклад гігієни (керівник – Павел Кучера). Наприкінці XIX ст. на медичному факультеті створено: клініку внутрішніх хвороб (директор Антоній Глюзінський), хірургічну клініку (Людвік Ридигер), акушерсько-гінекологічну клініку та робітню для вправ з акушерських і гінекологічних операцій (Антоній Марс) (усі знаходилися за адресою Піярів, 4); дерматологічну клініку (очолив Влодзімеж Лукасевич), спершу розміщену на вулиці Гловінського, 7, а далі – на Пекарській, 81; окулістичну клініку (директор Емануель Махек, адреса Гловінського, 7). На початку XX ст. при факультеті організовано педіатрію, перейменовану наприкінці 1900-х років на клініку дитячих хвороб. Її очолив Ян Рачинський. Спершу підрозділ тимчасово розміщувався в дитячому шпиталі св. Софії, а від середини 1910-х років знаходився за адресою Гловінського, 5. На початку XX ст. у структурі медичного факультету створили також амбулаторію нервових хвороб (директор Генрик Гальбан), а наприкінці 1900-х років – ларингологічну та отологічну амбулаторію (очолив Антоній Юраш). Обидва підрозділи знаходилися за адресою Гауснера, 9. Від початку XX ст. на медичному факультеті створено підрозділи стоматологічного спрямування, що зазнавали частої реорганізації: інститут стоматології (1906–1911) – стоматологічна амбулаторія (1911–1917) – стоматологічний заклад (з 1917 р.). Інститут стоматології очолював Анджей Гонька. Після його смерті у 1909 р. й до 1913 р. посада директора підрозділу була вакантною. У 1913 р. стоматологічну амбулаторію, згодом – заклад, очолив Антоній Цешинський. Стоматологічні підрозділи Львівського університету спершу знаходилися за адресою Оссолінських, 11 (фронт із вулиці Тихої), а від середини 1910-х років – за адресою Зелена, 5а. Наголосимо, що переважна більшість із вказаних підрозділів мали ставки науково-допоміжних працівників, які ставали основою наукових шкіл професорів¹.

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 7.2.

¹ Skład Uniwersytetu, 1893/1894, I–II – 1917/1918, I–II; І. Білинська, «Медична освіта у Львівському університеті», *Каменярь*, 1 (2011): 17–18; Б. Зіменковський, О. Луцик, «Медичний факультет», *Encyclopedia*. Т. II, 119–120; Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького: довідник (Львів, 2009), 19–20; Б. Зіменковський, М. Гжегоцький, О. Луцик, Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009 (Львів, 2009), XII.

Перші наукові підрозділи медичного спрямування були засновані у Львівському університеті на початковому етапі діяльності його медичного факультету (кінець XVIII ст.). До них належали хімічна лабораторія, кабінет натуральної історії з мінералогічною збіркою (збірки й інститут натуральної історії) та анатомічний музей (театр). Упродовж наступних десятиліть вони зазнали трансформацій, найвідчутнішими серед яких були ліквідація анатомічного музею, як окремого підрозділу, переведення хімічної лабораторії та збірок й інституту натуральної історії до структури філософського факультету з наступним поділом підрозділу на окремі структурні одиниці мінералогічного, ботанічного та зоологічного спрямувань. Кінець 1870-х – початок 1890-х років позначений створенням у структурі наукових інститутів філософського факультету низки збірок (фрамакогностичної, анатомічної). На початку 1890-х років, у межах загальноуніверситетської реформи наукових підрозділів, ці збірки перетворено на заклади (анатомічний заклад, фармакогностичний заклад), до того ж мережу закладів медичного спрямування розширено (створено фізіологічний заклад, через декілька років – гістологічно-ембріологічний заклад). Згодом саме ці підрозділи стали основою мережі наукових закладів відновленого медичного факультету, в межах якого мережа наукових підрозділів стала ще розгалуженішою, включаючи заклади та інститути, клініки, амбулаторії.

Розвиток характеризованих структурних одиниць відбувався завдяки діяльності провідних учених медиків – наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. – Бурхарда Свіберта Шіверека, Бальтазара Гакета (Аке), Петера Краузнєкера, Йозефа Берреса, згодом – Ігнація Вікторина Гавранєка, Мечислава Дуніна Вонсовича, від початку 1890-х років – Владислава Неміловича, Генрика Кадія, Густава Піотровського, Адольфа Бека, відтак – решти професорів медичного факультету. Розвиток наукових підрозділів медичного спрямування завдяки запровадженню до їхнього штату ставок науково-допоміжних працівників було розпочато лише в першій половині – середині 1890-х років у контексті підготовки відновлення медичного факультету Львівського університету. Саме посади науково-допоміжних кадрів наукових закладів стали підґрунтям для формування майбутніх наукових шкіл медичного факультету.

7.3. Природничі і точні науки у наукових підрозділах Університету

Середина XIX ст. стала переломним періодом у науковій діяльності Львівського університету. Від початку 1850-х років розпочалася розбудова мережі підрозділів, окреслених в офіційних виданнях Університету збірним терміном «наукові інститути». Перші з них виникли на медичному факультеті, про що йшлося у попередньому підрозділі, але після ліквідації цього факультету вони були перенесені на філософський факультет. Окрім того, існували й підрозділи, засновані безпосередньо на філософському факультеті.

Ще від початку 1840-х років у Львівському університеті діяв науковий підрозділ фізичного спрямування – фізичний кабінет (завідував Август Кунцек). Під такою назвою підрозділ існував до початку 1850-х років, відколи почав частіше фігурувати в джерелах як фізичний музей. Упродовж другої половини XIX – початку XX ст. цей підрозділ зазнавав трансформацій і у назві, і в структурі: від 1864 р. – фізичний музей, фізичний інститут для кандидатів у вчителі та фізико-механічний верстат; від 1873 р. – фізичний інститут, станція метеорологічних і магнетичних спостережень із механічно-фізичним верстатом, фізичним музеєм та бібліотекою підручкової літератури; від 1879 р. – фізичний заклад, станція метеорологічних і магнетичних спостережень із механічно-фізичним верстатом, фізичним кабінетом та бібліотекою підручкової літератури; від 1894 р. – фізичний заклад, станція метеорологічних спостережень зі збіркою приладів, бібліотекою підручкової літератури, фізичною робітнею і механічним верстатом; від 1915 р. – фізичний заклад і метеорологічна станція (наголосимо, що саме у їхній структурі діяла заснована ще 1771 р. астрономічна обсерваторія Університету, яка цього року відзначає свій 250-річний ювілей). Керівниками характеризованих підрозділів від 1850-х років до 1918 р. почергово були Александер Завадський, Віктор П'єр, Войцех Урбанський, Алоїз Гандль, Томаш Станецький, Оскар Фабіан та Ігнацій Закжевський. Упродовж десятиліть, до 1881 р., у підрозділі працював університетський механік Йоганн Леопольдер, якого після дворічної вакансії цієї посади, у 1883 р. змінив Ян Бохніг. У 1880–1890 рр. підрозділу було надано ставку асистента (у 1882–1886 рр. її обіймав майбутній керівник Ігнацій Закжевський, після нього – Здзіслав Станецький (1887–1893), Еміль Снопек (1893–1894), Ян Залуський (1894–1896) та інші), а в середині 1890-х років – також ставку стипендиста (у 1894–1896 рр. ним був Юзеф Бляутх). Після зведення університетського

корпусу на вулиці Длугоша (нині вулиця Кирила і Мефодія), фізичний заклад розмістили за адресою Длугоша, 8. За цією ж адресою знаходилася заснована у першій половині 1900-х років збірка астрономічних наукових фондів, реформована перед Першою світовою війною в астрономічний заклад (очолював Марцін Ернст)¹.

Науковими інститутами Львівського університету від початку 1850-х років уважали й семінари. Математичним семінаром від початку 1890-х років керував Юзеф Пузина. У 1895/1896 н. р. цей семінар розділили на математичний нижчий семінар і математичний вищий семінар. За обидва підрозділи відповідав Ю. Пузина, у першій половині 1910-х років – разом із Вацлавом Серпінським. У 1915 р. ці семінари знову об'єднали в один математичний семінар, проте в складі двох відділів – нижчого й вищого (їхньою роботою до 1918 р. керували Ю. Пузина та В. Серпінський). Приміщення, в яких діяли ці підрозділи, знаходилися за адресою Длугоша, 8. Там само від початку 1910-х років діяв семінар математичної фізики, керівниками якого впродовж 1912–1918 рр. були Мар'ян Смолюховський та Константий Закжевський².

Від початку 1850-х років керівництво Львівського університету вело переговори про створення нової хімічної лабораторії. Її відкрили 1854 р., через десять років, реформувавши у хімічну лабораторію та збірку препаратів і приладів, а на початку 1870-х років – у хімічну лабораторію зі збіркою приладів, препаратів та бібліотекою підручничкової літератури. Першим керівником підрозділу став Густав Вольф (1854–1857), наступними – Леопольд Пебаль (1857–1865) та його колишній асистент Едвард Ліннеман

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1842/1843, I-II; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, I-II – 1878/1879, I-II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I-II – 1917/1918, I-II; Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 322–324; Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. II, 284–285; *Енциклопедія Львівського університету*. Фізичний факультет. Факультет електроніки. Астрономічна обсерваторія. Матеріали до енциклопедії (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2005), 37, 104, 138, 151–152, 161–164, 184; Фізичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1953–2013) (Львів, 2013), 23–25; С. Апунович, Б. Новосядлий, «Астрономічна обсерваторія університету», *Leopolis Scientifica*. Наука у Львові до середини ХХ століття. Ч. 2, ред. О. Петрук (Львів, 2020), 339–356; П. Якібчук, «Фізичний факультет», *Encyclopedia*. Т. II, 575.

² Skład Uniwersytetu, 1892/1893, I-II – 1917/1918, I-II; Я. Притула *Математичний семінар у Львівському університеті* (2015), <http://www.mmf.lnu.edu.ua/istoriia/istoriia-fakultetu/1245>; Я. Притула *Філософський факультет* (2017), <http://www.mmf.lnu.edu.ua/istoriia/istoriia-fakultetu/1552>.

(1865–1871). Новий період у діяльності хімічної лабораторії тривав від початку 1870-х років до 1910 р.: підрозділ очолював Броніслав Радзішевський, який сформував навколо нього свою наукову школу. Асистентами лабораторії були Казімеж Залеський (1872–1874), Юліан Грабовський (1874–1876), Пьотр Дунін-Вонсович (1877–1879), Францішек Мрозовський (1879–1880), Броніслав Ляхович (1880–1882, 1891–1895), Павел Віспек (1881–1883, 1884–1886), Юліан Шрамм (1882–1891), Юзеф Петер (1887–1892), Еугеніуш Козеровський (1892–1894), Здзіслав Завалькевич (1894–1896), а стипендистами – Франц Мязга (1873–1875), Адам Глоговський (1875–1876), Рудольф Зубер (1879–1880), Павел Віспек (1880–1881), Людвік Шуль (1882–1885), Юзеф Петер (1885–1887), Міхал Сеньковський (1887–1891), Ярослав Ломніцький (1891–1892), Станіслав Немчицький (1892–1896) та інші. Лаборантом підрозділу протягом десятиліть працював хімік Пьотр Горніг. На початку ХХ ст. у хімічній лабораторії під керівництвом Б. Радзішевського створили окремий відділ, який очолив спершу Броніслав Ляхович, а далі Станіслав Толлочко. У 1910–1912 рр. посада керівника хімічної лабораторії була вакантною, а 1912 р. на її базі створено хімічний інститут I (від 1915 р. – хімічний заклад I) під керівництвом С. Толлочка та хімічний інститут II (від 1915 р. – хімічний заклад II), який очолив Станіслав Опольський. Обидва підрозділи, як попередньо і хімічна лабораторія, знаходилися за адресою Длугоша, 6¹.

Від початку 1840-х років як окремий науковий інститут у Львівському університеті існували природничі кабінети і збірка економічних предметів, якими завідував професор природничої історії та сільського господарства Рудольф Кнер. На початок 1850-х років підрозділ був реорганізований у природничо-історичну збірку, яка складалася з мінералогічного кабінету і гербарію (завідував Гіацинт фон Лобажевський). Натомість уже у 1851/1852 н. р. замість неї фіксуємо природничо-історичний музей під його ж керівництвом, а наступного навчального року – природничо-історичні збірки, серед відділів яких був, зокрема, мінералогічно-ботанічний музей на чолі з Г. Лобажевським (керував підрозділом до початку 1860-х років). Тоді ж створено мінералогічний музей, який очолив Фердинанд Ціркель. Наприкінці 1860-х років до нього приєднали колекцію ученого-мінералога

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1878/1879, I–II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1917/1918, I–II; Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 318; Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. II, 316; *Енциклопедія Львівського університету. Хімічний факультет. Матеріали до енциклопедії* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003), 46, 48, 82, 91, 99–100, 111; Я. Каличак, «Хімічний факультет», *Encyclopaedia*. Т. II, 611–612.

та геолога графа Станіслава Борковського й об'єднаний підрозділ очолив Герман Максимиліан Шмідт. Два наступні періоди в діяльності підрозділу можна окреслити 1870–1880 рр. (директорство Фелікса Кройца) та кінцем 1880-х – кінцем 1910-х років (директорство Еміля Дуніковського). У ці роки підрозділ неодноразово реформували, зокрема, у мінералогічний музей зі збірками Борковського (до 1879 р.); мінералогічний, геологічний та геогностичний кабінет із особливою збіркою з дару графа Борковського (кінець 1870-х – початок 1880-х); мінералогічний, геологічний та геогностичний кабінет (1880-ті – 1890-ті); мінералогічний і петрографічний кабінет (початок 1900-х – середина 1910-х); мінералогічний і петрографічний заклад (від 1915 р.). Спершу підрозділи мали лише ставку наглядача (у 1879–1881 рр. її обіймав Марцелій Левандовський), згодом – демонстратора (Зигмунт Шнайдер, 1881–1885; Міхал Новосельський, 1885–1887; Вільгельм Кучера, 1887–1893) та лаборанта (Міхал Подгурський, 1884–1896), потім – асистента (Валерій Січинський, 1893–1896). Охарактеризовані підрозділи геологічного спрямування знаходилися за адресою Длугоша, 6. Від середини 1900-х у Львівському університеті за адресою Длугоша, 8 діяв також окремий геологічно-палеонтологічний заклад, очолений учнем Б. Радзішевського Рудольфом Зубером. Ще на початку 1890-х років засновано географічний кабінет, перетворений наприкінці 1890-х років на географічний інститут. Цей підрозділ за адресою Длугоша, 27 очолював Антоній Реманн (1892–1910), а після річної вакансії посади директора, Еугеніуш Ромер (від 1911 р.)¹.

У 1852 р. засновано новий ботанічний сад Львівського університету: його очолив Г. Лобажевський, а обер-садівником став член-кореспондент Тюринзької садівничої спілки та член Цісарсько-королівського Галицького сільськогосподарського товариства Карл Бауер (працював до 1875 р., а після шести років вакансії цю посаду обіймали Францішек Тюршмід та Адам Блажек). Як уже згадувалося, Г. Лобажевський завідував університетським

¹ Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1842/1843, I–II; Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1878/1879, I–II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1917/1918, I–II; Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. II, 129–130, 145–147; *Енциклопедія Львівського університету. Геологічний факультет. Матеріали до енциклопедії* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2004), 64, 74, 112; *Геологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1945–2010)* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2010), 8; *Географічний факультет* (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016), 4–5; О. Матковський, «Геологічний факультет», *Encyclopedia*. Т. I, 334–339; О. Шаплій, Я. Притула, «Scientiae naturales: з історії природничих наук», *Каменяр*, 1 (2011), 5.

природничо-історичним музеєм, який у 1853 р. реформували у природничо-історичні збірки, що включали два музеї: зоологічний (директор Герман Максиміліан Шмідт, наглядач за природничими кабінетами Зигмунт Яролім) та мінералогічно-ботанічний (директор Г. Лобажевський). Проте уже у 1863 р. відбулася наступна реорганізація: створено природничо-історичні збірки та інститути, в складі зоологічного музею (у підрозділі продовжили працювати Г. М. Шмідт і З. Яролім), уже згаданого мінералогічного музею та ботанічного музею разом із ботанічним садом та освітнім інститутом для вихованців садівництва (підрозділи ботанічного спрямування очолив Адольф Вайс). У подальші роки ботанічний сад, як підрозділ, відокремили від ботанічного музею. Він фігурує під такими назвами, як ботанічний сад зі збіркою насіння (1865–1869); ботанічний сад зі збіркою насіння та освітній інститут для вихованців садівництва (1869–1870); ботанічний сад та освітній інститут для вихованців садівництва (1870–1879); ботанічний сад із закладом навчання садівників (1879–1896); ботанічний сад (від 1896). Зазнав реорганізацій і ботанічний музей, що відображалось й на його назві: ботанічний музей (1864–1867); ботанічний музей зі збірками гербарію та спеціальною бібліотекою (1867–1870); ботанічний музей зі збірками гербарію, препаратів та спеціальною бібліотекою (1870–1871). На початку 1870-х років змінилося керівництво підрозділу – його очолив Теофіль Цесельський. Із новим керівництвом відбулася чергова структурна реорганізація у ботанічний музей зі спеціальною ботанічною бібліотекою, гербарієм і збіркою препаратів, а наприкінці 1870-х років у ботанічний кабінет із гербарієм галицьких, європейських та екзотичних рослин, збіркою препаратів, спеціальною ботанічною бібліотекою та ботанічною робітнею. Під такою назвою цей науковий інститут Львівського університету за адресою св. Миколая, 4 існував до завершення керівництва Т. Цесельського в середині 1910-х років. У 1915 р. ботанічний кабінет реформували у ботанічний заклад. До завершення Першої світової війни посада його керівника була вакантною, її заміщав спершу Юзеф Нусбаум-Гілярович, згодом – Казімеж Кветневський. Серед асистентів наукових інститутів ботанічного спрямування у різні роки були Станіслав Григлевич (1875–1879), Шимон Труш (1879–1881), Йосиф Олеськів (1881–1884), Францішек Вогель (1884–1887), Зигмунт Шнайдер (1887–1892), Максиміліан Шенетт (1892–1896) та інші¹.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, I–II – 1878/1879, I–II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1917/1918, I–II; Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I, 325, 339; *Енциклопедія Львівського університету*. Біологічний факультет та Ботанічний сад. Матеріали до енциклопедії (Львів: ЛНУ

Уже згаданим зоологічним музеєм Львівського університету від початку 1850-х років і до 1876 р. керував Г. М. Шмідт. Наприкінці 1870-х років, уже за нового директора – Шимона Сирського, відбулася реорганізація підрозділу в зоологічний кабінет із робітнею (під такою назвою він фігурує до середини 1910-х років), а 1915 р. – у зоологічний заклад. Підрозділ знаходився за адресою св. Миколая, 4. Після Ш. Сирського посада його директора рік була вакантною, у 1882–1883 рр. її обіймав Генрик Кадий, у 1884–1906 рр. – Бенедикт Дибовський, у 1906–1916 рр. – Юзеф Нусбаум-Гілярович. Вакантну в 1916–1918 рр. посаду директора зоологічного закладу заступав Казімеж Кветневський. Щодо допоміжних працівників підрозділу, то наглядачем зоологічного музею після З. Яроліма працював Марцелій Левандовський (1873–1879). Далі цю ставку замінили на препаратора (посаду обійняв Ян Загурський). У середині 1880-х років у музеї ввели й низку інших допоміжних посад. У другій половині цього десятиліття спершу демонстратором, а далі асистентом працював Адам Уляновський, а наприкінці 1880-х – у 1890-х роках – Ян Каванна. Від середини 1890-х років у структурі наукових інститутів філософського факультету діяв також порівняльно-анатомічний заклад (від початку 1910-х років – заклад порівняльної анатомії) (директор Юзеф Нусбаум-Гілярович, згодом – Казімеж Кветневський; адреса – св. Миколая, 4), а від середини 1900-х років – біологічно-ботанічний інститут (від початку 1910-х років – біологічно-ботанічний заклад) (директор Мар'ян Раціборський, згодом – Зигмунт Вуйціцький; адреса – Длутоша, 5)¹.

Отже, на основі наведеної інформації можна зробити такі висновки до підрозділу 7.3.

Упродовж австрійського періоду у Львівському університеті було засновано мережу наукових підрозділів, які представляли точні та природничі науки. За організаційними формами це були музеї (кабінети), збірки, лабораторії, інститути та заклади, семінари та ін. Власне, інститути та заклади, як форми наукових підрозділів у Львівському університеті, виникли передусім для забезпечення потреб точних і природничих наук. У структурі підрозділів фізичного спрямування діяла астрономічна обсерваторія

імені Івана Франка, 2005), 28, 81, 104, 170, 179; Прокопів, Борсукевич, «Зелена оаза», *Каменяр*, 1 (2011).

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1878/1879, I–II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1917/1918, I–II; Finkel, Starzyński, *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. II, 250–258; *Енциклопедія Львівського університету*. Біологічний факультет та Ботанічний сад. Матеріали до енциклопедії (Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2005), 36, 59, 77, 81, 118, 133; І. Шидловський, «Зоологічний музей», *Encyclopedia*. Т. I, 539.

Університету, заснована ще 1771 р. Одним із головних наукових підрозділів Університету був також ботанічний сад.

Наукові підрозділи природничого спрямування філософського факультету були тісно пов'язані на початках із підрозділами медичного факультету, а після ліквідації медично-хірургічних студій розвиток медичних наук відбувався саме на філософському факультеті.

Особливістю наукових підрозділів було й те, що вони зазвичай мали допоміжних працівників.

7.4. Наукові підрозділи гуманітарного, юридичного та теологічного спрямувань

У попередньому підрозділі уже йшлося про те, що однією з форм наукових інститутів факультетського рівня у Львівському університеті були семінари. Перший семінар – філологічно-історичний – почав діяти на початку 1850-х років на філософському факультеті. З часу заснування семінару його керівниками були відомі вчені – філолог-еллініст, професор і завідувач кафедри Вільгельм Кергель та історик, звичайний професор загальної й австрійської історії Антон Вахгольц.

Упродовж наступних двадцяти років розширювалася тематика наукових досліджень, що стало передумовою незначного, однак збільшення чисельності керівництва семінаром і зумовило процес реорганізації інституції. У 1860-х роках відповідно до напрямів діяльності семінаром керували вже трое професорів: за філологічну складову відповідали В. Кергель та філолог-класик Густав Лінкер, а історичним напрямом курував один професор-історик (на початку десятиліття Готфрід Муйс, згодом – Генрик Цайссберг, Роберт Реслер). Помітних змін структура філологічно-історичного семінару зазнала від початку 1870-х років – саме тоді відбувся поділ на філологічний та історичний відділи, а відтак виникли філологічний та історичний семінари¹. Свою версію перетворень у межах семінару запропонували дослідники історії Університету Я. Притула і Р. Тарнавський, на переконання яких, такі переміни були зумовлені «як світовими тенденціями в розвитку гуманітарних наук, так і тим, що на початку 1870-х років його історичну складову очолили амбітні науковці: історики Францішек Ксаверій Ліске (загальна історія) та Ізидор Шараневич (австрійська історія)»².

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1870/1871, I–II.

² Притула, Тарнавський, «Львівський університет до середини ХХ століття», 53–54.

Як керівник історичного семінару Ф. К. Ліске впроваджував критичні методи публікації історичних джерел, розширював наукову і навчально-методичну інфраструктуру історичної науки, в межах діяльності семінару сприяв реалізації наукового потенціалу цілої плеяди молодих істориків¹. На зміну Ф. К. Ліске як керівника семінару за загальну історію відповідали Тадеуш Войцеховський і Броніслав Дембінський.

Натомість керівництво роботою новоствореного філологічного семінару упродовж наступних десяти років здійснювали: філологи-елліністи Ян Врубель, Зигмунт Венцлевський та Людвік Цвіклінський (грецька і латинська філологія), германісти Еугеніуш Янота, Август Зауер, Ріхард Марія Вернер (німецька філологія).

Неабиякий вплив суспільні процеси в Галичині у другій половині 1880-х – на початку 1890-х мали на розвиток університетської науки, і передусім – гуманітарних студій. До прикладу, у другій половині 1880-х років структура філологічного семінару зазнала змін: виникли відділи польської філології (керівник Роман Пілят) і, практично в той самий час, руської філології (керівник Омелян Огоновський)². Структурні зміни відбулися і в історичному семінарі. На початку 1890-х років його було офіційно розділено на два відділи: загальної історії (очолював Б. Дембінський) та австрійської історії (керував І. Шараневич, а з кінця ХІХ ст. – Л. Фінкель).

Викладання та організація наукових пошуків у галузі класичної філології також зазнали позитивних змін. Зокрема, було організовано семінар класичної філології, у якому діяли відділи грецької філології (Л. Цвіклінський, далі – Станіслав Вітковський) і латинської філології (Броніслав Кручкевич), а також просемінар класичної філології з відділами грецької філології (Б. Кручкевич) та латинської філології (Л. Цвіклінський, С. Вітковський). Головною метою просемінару було ознайомлення студентів із методикою наукової діяльності з обраної дисципліни – фактично підготовка до роботи у повноцінному семінарі. У межах роботи просемінару, як бачимо, керівництво відділами здійснювали ті самі філологи-елліністи, однак водночас забезпечували викладання іншої мови (викладач греки відповідав за латину і навпаки).

Рівночасно вирішилося й питання утворення семінару руської філології (керував О. Огоновський, згодом Олександр Колесса, а в середині – другій половині 1910-х років спільно із Кирилом Студинським). Приблизно тоді

¹ Р. Шуст, «Ліске (Liske) Францішек Ксаверій, *Encyclopedia*. Т. II, 46.

² Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1849/1850, II – 1878/1879, I–II; Skład Uniwersytetu, 1880/1881, I–II – 1889/1890, I–II.

ж створено семінар польської філології (керівник Р. Пілят), германістичний семінар (Р. М. Вернер), математичний семінар одразу ж реформовано у математичний нижчий та математичний вищий семінари, керівництво якими здійснював Юзеф Пузина (певний час разом із Вацлавом Серпінським).

У другій половині 1890-х років на філософському факультеті також було організовано філософський семінар, діяльність якого розгорталась у рамках роботи двох відділів. Науковими пошуками у межах дослідницьких проблем семінару керував Казімеж Твардовський, спершу з Александером Скурським, а далі – із Мсціславом Вартенбергом¹.

На зламі 1900–1910 рр. кардинальні зміни відбулися у структурі семінарів гуманітарного спрямування філософського факультету. Наприклад, до роботи семінарів стосовно традиційних напрямів досліджень, які проводили упродовж кількох десятиріч, додалися нові наукові підрозділи, що охоплювали широкий спектр галузей академічної гуманітаристики. У структурі гуманітарних семінарів виникли: педагогічний семінар (керівник Болеслав Маньковський), археологічний семінар (Карел Гадачек, з 1916 р. – Е. Булянда), семінар історії мистецтва (Ян Болоз-Антоневич), семінар слов'янської філології (Адам Антоній Кринський, далі Вільгельм Брухнальський та Казімеж Нітш), семінар романської філології (створений Едвардом Порембовичем як романський семінар), а також семінар математичної фізики (керував Мар'ян Смолуховський, згодом Константій Закшевський). Не оминула реорганізація і класичних семінарів: до історичного додався відділ польської історії (керівник С. Закшевський); семінар польської філології був сформований із двох підрозділів – старої польської філології (В. Брухнальський) та нової польської філології (Юзеф Калленбах); аналогічні відділи було створено на семінарі німецької філології (очолювали почергово Р. М. Вернер, Йозеф Шац та В. Долльмайр) – власне таку назву носив колишній германістичний семінар².

Зокрема, Я. Притула і Р. Тарнавський стверджують, що на юридичному факультеті перші семінари були засновані на початку 1870-х років³. Однак, відповідно до архівних матеріалів, вони існували вже у попередньому десятилітті⁴. Близько десяти років семінари було розподілено між двома

¹ Skład Uniwersytetu, 1890/1891, I–II – 1917/1918, I–II.

² Skład Uniwersytetu, 1899/1900, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Притула, Тарнавський, «Львівський університет до середини ХХ століття», 58.

⁴ ДАЛО, ф. 26, оп. 12, спр. 199 (Статистичні зведення про кількість студентів по факультетах та зведення про надходження коштів від учасників семінару зі

відділами факультету – правничо-історичним (керівники цих підрозділів – Едвард Буль, Анджей Фангор, Щенний Гризецький, Леонард П'єнтак, Мауриций Кабат, згодом ще й Едвард Рітнер, Олександр Огоновський, Фердинанд Жрудловський) та правничо-адміністративним (керівники семінарів цього відділу – Тадеуш Пілят, Леон Білінський, згодом також Ернест Тілля). Проте на початку 1880-х років було скасовано поділ на відділи. У 1880–1890-х роках керівництво семінарами на юридичному факультеті здійснювали Є. Фангор, Л. Білінський, Е. Рітнер, Т. Пілят, О. Огоновський, Щ. Гризецький, Л. П'єнтак, Аугуст Балясітс, Юзеф Кашніца, Ян Рошковський, Владислав Абрагам, Александер Янович, Леон Пінінський, Владислав Охенковський, Станіслав Гломбінський. Від середини 1880-х років було організовано й інші семінари: свій семінар створив Освальд Бальцер, з кінця 1880-х – Станіслав Стажинський, а на початку 1890-х – Петро Стебельський.

У середині 1910-х років визнали доцільність відновлення практики тридцятирічної давності – поділ семінарів між двома відділами факультету. Відтепер семінари працювали на правничому (семінари О. Бальцера, В. Абрагама, П. Стебельського, Е. Тілля, Марцелія Хлямтача, Ігнація Кошембара-Лисковського, Станіслава Дністрянського, Александра Долінського, Альфреда Гальбана, Юліуша Макаревича, Станіслава Грабського, Каміля Стефка, Пшемислава Домбковського) та політичному (семінари С. Стажинського, С. Гломбінського, Юзефа Бузека, Зигмунта Цибіховського) відділах факультету¹.

Свої давні традиції мали й семінари як наукові інституції, а наприкінці 1890-х років вони набули особливого змісту на філософському та юридичному факультетах. Натомість на теологічному факультеті такий формат організації наукової діяльності не набув популярності. Справді, на теологічному факультеті перші семінари виникли лише на початку ХХ ст. У цьому контексті варто виокремити семінар церковної історії (керівник Ян Фіялек, відтак – Мечислав Тарнавський); латинський (з 1913 р. – польський) гомілетичний семінар (керівники Алойзій Юган, Адам Герстманн, Станіслав Жуковський) та грецький (з 1913 р. –

старопольського права, 30 грудня 1859 р. – не раніше жовтня 1868 р.); В. Качмар, І. Бойко, «Утворення та розвиток Львівського університету – одного з найдавніших осередків вищої освіти в Україні та Східній Європі», *Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016)*, за заг. ред. В. Бурдіна, В. Нора та І. Бойка (Львів, 2016), 33–35.

¹ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1871/1872, I–II – 1878/1879, I–II; Skład Uniwersytetu, 1879/1880, I–II – 1917/1918, I–II; Притула, Тарнавський, «Львівський університет до середини ХХ століття», 57–58.

руський) гомілетичний семінар (керівник Іван Бартошевський)¹.

Наголосимо, що на філософському факультеті, окрім семінарів, функціонували й інші форми наукових підрозділів. До прикладу, наприкінці 1900-х років філософський семінар бачимо уже як філософський семінар разом із психологічною робітнею. Свого часу Л. Цвіклінський започаткував археологічний кабінет, а зі середини ХХ ст. разом із археологічним семінаром діяв археологічний заклад (очолювали Кароль Гадачек, після його смерті посаду керівника підрозділу обіймав Станіслав Вітковський, відтак – Едмунд Булянда). Інститут, відтак – заклад історії мистецтва нового часу, діяв рівночасно із семінаром історії мистецтва під керівництвом Я. Болоза-Антоневича.

Так само у 1910-х роках працював заклад історії музики (очолював Адольф Хибінський). Дещо згодом, у 1913 р., започатковано антропологічно-етнологічний заклад, керівником якого був Ян Чекановський. До слова, у 1900–1910-х роках, поза семінаром та просемінаром класичної філології, науковим підрозділом з цього напрямку були й збірки класичної філології, за які відповідав С. Вітковський².

Зазначимо також, що на юридичному факультеті, як уже стверджувалося, до середини 1860-х років функціонувала патолого-хімічна лабораторія для судової медицини та медичного нагляду, керував якою надзвичайний професор судової медицини Франц де Пауля Гатчер³.

Висновки до розділу 7

Від часу відновлення Львівського університету Йосифом II у його структурі продовжили діяльність університетська бібліотека та астрономічна обсерваторія; було засновано низку нових наукових підрозділів, зокрема, ботанічний сад і хімічну лабораторію; а відтак – збірки, кабінети та музеї тощо, які представляли медичні, природничі й точні науки.

¹ Притула, Тарнавський, «Львівський університет до середини ХХ століття», 59; В. Качмар, «Теологічний факультет Львівського університету: структура та діяльність», *Zagadnienia religijne i narodowościowe we współczesnych badaniach polskich, słowackich i ukraińskich na terenie Euroregionu Karpackiego. Aspekt historyczny, prawny, socjologiczny, filozoficzny i etyczny* (Jarosław, 2015), cz. I, 77–96.

² Skład Uniwersytetu, 1890/1891, I–II – 1917/1918, I–II.

³ Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg, 1851/1852, I–II – 1864/1865, I–II.

Початок нового етапу розвитку науки у Львівському університеті, зокрема в організаційному плані, можна датувати серединою XIX ст. Відтоді мережа наукових підрозділів постійно розширювалася, захопивши й гуманітарні та юридичні науки, а згодом й теологічні. Однією з основних форм наукових підрозділів в Університеті в цей час став семінар. Поряд із цією формою існували інститути та заклади (наприкінці XIX – на початку XX ст. низка таких підрозділів була заснована й для гуманітарних наук), кабінети та музеї, збірки (термін для окреслення підрозділів різного рівня), лабораторії та ін. На відновленому у 1894 р. медичному факультеті розвивалася мережа підрозділів, які мали забезпечити розвиток медичних наук – заклади та інститути, клініки та амбулаторії.

Структурні перетворення в мережі наукових підрозділів Львівського університету, що зафіксовані в змінах їхніх назв, ілюструють розвиток науки, розробку нових напрямів. Саме наукові підрозділи, очолені провідними ученими-професорами, стали основою для формування їхніх наукових шкіл. Це відбувалося за умови наявності при підрозділах ставок допоміжних наукових кадрів – асистентів, демонстраторів, стипендістів тощо.

ВИСНОВКИ

1. Дослідження історії Львівського університету австрійського періоду, зважаючи на практичну відсутність комплексних праць, які б охопили повністю 1784–1918 рр., можливе лише на основі першоджерел, зокрема, архівних матеріалів і річників офіційних статистично-довідкових видань Францисканського університету. Опрацювання цієї обширної інформації можливо здійснювати лише із застосуванням методів історичного дослідження, зокрема, структурно-функціонального (Університету як цілісної системи з різноманітних компонентів, які мають чітко визначені функції), компаративного (порівняння реалій з різних етапів досліджуваного періоду), типологічного (систематизація фактичного матеріалу), просопографічного (висвітлення біографій викладачів) тощо.

2. Упродовж 1784–1918 рр. Львівський університет зазнав трьох значних організаційних трансформацій у плані форм функціонування: Львівський цісарсько-королівський університет (Йосифінський університет), 1784–1805 р. – Львівський ліцей, 1805–1817 рр. – Львівський цісарсько-королівський університет імені Франца I (Францисканський університет), 1817–1918 рр. Зміна цих моделей діяльності Університету визначалася владою монархії Габсбургів і мала у своїй основі політичне підґрунтя: доцільність, чи недоцільність (зокрема, з фінансового погляду) існування Університету в столиці провінції Королівство Галичини і Лодомерії.

До історії Львівського університету австрійського періоду необхідно також зараховувати діяльність низки навчальних закладів Львова упродовж 1773–1784 рр., позаяк згідно з дипломом імператора Йосифа II від 21 жовтня 1784 р. Львівський університет був відновлений на їх основі, а також можна відстежити неперервність у його діяльності завдяки викладацькій і науковій роботі у цих закладах, та у відновленому Університеті, низки професорів (зокрема, В. Врехи, Я. Амброза, А. Пфлегера). Етап 1773–1784 рр. можна окреслити терміном «ліцейські студії».

3. В організаційному плані Львівський університет в австрійський період був організований за зразком класичних австрійських університетів,

зокрема, мав у своєму складі чотири факультети – теологічний, юридичний, медичний та філософський. Відтак, специфіка полягала у тому, що після пониження вищого навчального закладу до ліцею, а далі – відновлення статусу університету, у ньому, замість медичного факультету діяли лише медично-хірургічні студії (проблема відновлення повноцінного факультету полягала у фінансовій стороні питання), після ліквідації яких в останній третині XIX ст. професори-медики викладали на філософському факультеті. Лише 1894 р. відновлено повноцінний медичний факультет. Від середини XIX ст. відбулася реформа філософського факультету: від підготовчого до повноцінного підрозділу факультетського рівня. Упродовж XIX ст. реформування зазнавав і юридичний факультет, що відобразилося у зміні його назв: право- і державознавчий – права та адміністрації – права і політичних наук.

Особливість Львівського університету в плані структури була зумовлена й національною специфікою Галичини й полягала у діяльності *Studium Ruthenum* (1787–1809), відтак – кафедр польської мови та літератури, руської словесності, польської історії та загальної історії зі спеціальним оглядом Східної Європи під керівництвом М. Грушевського.

Структура адміністрації Університету була досить консервативною, й основні зміни у ній стосувалися передусім кількості членів колегіального органу управління – академічного сенату (консисторії). Його головою був ректор, якого обирали на річний термін. Існувала також посада проректора. До допоміжної академічної адміністрації належали секретар, скарбник, канцеляристи та педель, яких уважали працівниками канцелярії та квестури.

До професорсько-викладацького складу Університету спершу належали професори (звичайні та надзвичайні), ад'юнкти, вчителі та лектори (відповідали за факультативні курси); до навчального процесу (а саме – практичної підготовки студентів) залучали також докторів і залежно від факультету/студій – священників, адвокатів й державних чиновників, практикуючих лікарів Львова, представників різних гуманітарних наук. Від середини XIX ст. в Університеті запроваджено інститут приватних доцентів, кількість яких до 1870-х років була незначною, а відтак почала стрімко зростати. Професійне зростання приватних доцентів, поява габілітованих приватних доцентів (уведено процедуру здобуття права викладання і титулу доцента через габілітацію) спричинила розвиток інституту титулярних професорів. Поширення набуло й залучення до навчального процесу почесних та емериторованих професорів.

Професорсько-викладацький склад факультетів об'єднувався у професорські та навчальні колегії. До середини XIX ст. важливе значення мало також розмежування факультетів та навчальних студій. Факультети очолювали декани (існувала й посада проректорів), студії – директори.

Студенти (слухачі) Львівського університету поділялися на звичайних та надзвичайних, а також госпітантів (практикантів). Лібералізація суспільних процесів у кінці XIX – початку XX ст. спричинилися до дозволу навчатися на медичному та філософському факультетах жінкам. З національного погляду більшість студентства Львівського університету була поляками та українцями (кількість українців суттєво переважала на теологічному факультеті).

Упродовж австрійського періоду суттєвих трансформацій зазнав навчальний процес, зокрема, стосовно форм навчання: наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. йшлося лише про лекції та практичні заняття (вправи). Після реформ 1848/1849 н. р. у середині XIX ст. запроваджено перший семінар (філологічно-історичний), відтак мережа семінарів і факультетів Університету постійно розширювалася. Поряд із семінарами продовжували існувати практичні заняття нижчого рівня (окрім вправ, також просемінари), а також такі форми навчання, як робітня (лабораторій), репетиторій, конверсаторій. Навчання у Львівському університеті в австрійський період можна було завершити абсолювентом (без наукового ступеня) або ж доктором (теології, права/прав, медицини/усіх медичних наук, філософії).

Національні трансформації у Львівському університеті впродовж австрійського періоду чітко виражені у змінах мов викладання та відкриття кафедр і запровадженням доцентур із польською та українською мовами викладання. Відтак, протягом цього періоду можна виокремити низку етапів: 1784–1848 рр. (основні мови викладання латинська та німецька), 1848–1871 рр. (німецька, як основна мова викладання), 1871–1879 рр. (польська та українська, як основні мови викладання), 1879–1918 рр. (фактична колонізація Львівського університету). Полонізація Львівського університету і нехтування правами українців щодо здобування вищої освіти українською мовою спричинило напруження у суспільному просторі Галичини та початку боротьби української галицької спільноти за Український університет у Львові.

4. Упродовж 1784–1848 рр. Львівський університет виконував переважно функції підготовки кадрів для функціонування різних сфер життя Королівства Галичини і Лодомерії. На його факультетах/студіях працювали здебільшого професори, які за національністю були австрійцями, німцями, чехами (виняток

становив теологічний факультет, де викладали українці та поляки). Фаховий рівень тодішніх викладачів Університету був високим, проте, завдання, які ставила перед вищим навчальним закладом державна влада, стримували його поступ як наукового центру, наука розвивалася завдяки індивідуальним зусиллям викладачів, публікації ними поодиноких досліджень. Викладання велося за затвердженими державною владою підручниками.

5. Натомість упродовж 1849–1918 рр. спостерігаємо суттєві трансформації в освітньо-науковій сфері, спричинені реформами у діяльності Університету після революційних подій наприкінці 1840-х років. Це спричинило виникнення значної кількості нових навчально-наукових напрямів, а також подальший розвиток уже існуючих. Ці зміни зумовило декілька чинників: загальноосвітні тенденції у розвитку наукового знання, а на університетському рівні – поява талановитих амбіційних викладачів-науковців; залучення до навчального процесу приватних доцентів, які зміцнювали той чи інший навчально-науковий напрям, сприяли становленню нових тощо; впровадження семінарів, як форми навчання та наукових підрозділів тощо.

Завдяки стрімкому розвитку навчально-наукових напрямів на всіх факультетах Університету, на початку ХХ ст. головний вищий навчальний заклад Львова став одним із провідних освітніх центрів Австро-Угорщини з різних галузей теологічних, юридичних, медичних, природничих, точних і гуманітарних наук.

6. Радикальним перетворенням у Львівському університеті сприяли й трансформації у мережі наукових підрозділів навчального закладу. Якщо впродовж кінця ХVІІІ ст. й до середини ХІХ ст. вони представляли переважно медичні, природничі й точні науки, то після реформ кінця 1840-х років усе більше почали охоплювати різноманітні сфери наукових знань, зокрема, гуманітаристики. Окрім семінарів, як наукових підрозділів, тут виникли заклади та інститути (представляли, зокрема, історію мистецтва, історію музики, археологію, антропологію та етнологію). На відновленому 1894 р. медичному факультеті сформувалася мережа клінік та інших спеціалізованих підрозділів науково-практичного спрямування. Саме наукові підрозділи Львівського університету, очолені професорами, ставали основою для формування академічних шкіл, які визначали сталий розвиток наукового і освітнього потенціалу та Львівського університету зокрема, і університетської освіти на західноукраїнських землях у цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Неопубліковані джерела

Архів Львівського національного університету імені Івана Франка

1. Ф. Р-119, оп. 1, спр. 204 (Особова справа Чекановського Яна).
2. Ф. Р-119, оп. 1 о/с, спр. 4488 (Особова справа Свенціцького Іларіона).

Державний архів Львівської області

3. Ф. 26, оп. 5, спр. 13 (Особова справа Аллерганда Мауриция).
4. Ф. 26, оп. 5, спр. 18 (Особова справа Амброза фон Рехтенберга).
5. Ф. 26, оп. 5, спр. 71 (Особова справа Бартошевського Івана).
6. Ф. 26, оп. 5, спр. 117 (Особова справа Білінського Леона).
7. Ф. 26, оп. 5, спр. 145 (Особова справа Борзаги Бальтазара).
8. Ф. 26, оп. 5, спр. 172 (Особова справа Буля Едварда).
9. Ф. 26, оп. 5, спр. 210 (Особова справа Вартенберга Мсціслава).
10. Ф. 26, оп. 5, спр. 213 (Особова справа Вахгольца Антона).
11. Ф. 26, оп. 5, спр. 214 (Особова справа Вахгольца Леона).
12. Ф. 26, оп. 5, спр. 240 (Особова справа Вергановського Володимира).
13. Ф. 26, оп. 5, спр. 316 (Особова справа Врубеля Яна).
14. Ф. 26, оп. 5, спр. 360 (Особова справа Гана Віктора).
15. Ф. 26, оп. 5, спр. 424 (Особова справа Гільтенбранда Антона).
16. Ф. 26, оп. 5, спр. 437 (Особова справа Головацького Якова).
17. Ф. 26, оп. 5, спр. 510 (Особова справа Грушевського Михайла).
18. Ф. 26, оп. 5, спр. 555 (Особова справа Делькевича Йосифа).
19. Ф. 26, оп. 5, спр. 570 (Особова справа Дзедушицького Войцеха).
20. Ф. 26, оп. 5, спр. 580 (Особова справа Діханіча Вінцентія).
21. Ф. 26, оп. 5, спр. 589 (Особова справа Добрянського Івана).
22. Ф. 26, оп. 5, спр. 316 (Особова справа Врубеля Яна).
23. Ф. 26, оп. 5, спр. 360 (Особова справа Гана Віктора).
24. Ф. 26, оп. 5, спр. 424 (Особова справа Гільтенбранда Антона).
25. Ф. 26, оп. 5, спр. 437 (Особова справа Головацького Якова).
26. Ф. 26, оп. 5, спр. 510 (Особова справа Грушевського Михайла).

27. Ф. 26, оп. 5, спр. 555 Особова справа Делькевича Йосифа).
28. Ф. 26, оп. 5, спр. 570 (Особова справа Дзедушицького Войцеха).
29. Ф. 26, оп. 5, спр. 580 (Особова справа Діханичча Вінцентія).
30. Ф. 26, оп. 5, спр. 589 (Особова справа Добрянського Івана).
31. Ф. 26, оп. 5, спр. 753 (Особова справа Зубера Рудольфа).
32. Ф. 26, оп. 5, спр. 764 (Особова справа Ігеля Лазаря Еліяша).
33. Ф. 26, оп. 5, спр. 779 (Особова справа Каліни Антонія).
34. Ф. 26, оп. 5, спр. 893 (Особова справа Козьми Стефана).
35. Ф. 26, оп. 5, спр. 907 (Особова справа Комарницького Йосифа).
36. Ф. 26, оп. 5, спр. 945 (Особова справа Коттера Франца).
37. Ф. 26, оп. 5, спр. 1107 (Особова справа Ліннеманна Едварда).
38. Ф. 26, оп. 5, спр. 1194 (Особова справа Маньковського Болеслава).
39. Ф. 26, оп. 5, спр. 1386 (Особова справа Нусбаума-Гіляровича Юзефа).
40. Ф. 26, оп. 5, спр. 1395 (Особова справа Олександра Огоновського).
41. Ф. 26, оп. 5, спр. 1396 (Особова справа Омеляна Огоновського).
42. Ф. 26, оп. 5, спр. 1574 (Особова справа Пфайффера Адольфа).
43. Ф. 26, оп. 5, спр. 1602 (Особова справа Раціборського Александера).
44. Ф. 26, оп. 5, спр. 1648 (Особова справа Рудницького Стефана).
45. Ф. 26, оп. 5, спр. 1656 (Особова справа Рульфа Фрідріха).
46. Ф. 26, оп. 5, спр. 1688 (Особова справа Сарницького Клеменса).
47. Ф. 26, оп. 5, спр. 1709 (Особова справа Семірадського Юзефа).
48. Ф. 26, оп. 5, спр. 1779 (Особова справа Соловія Адама).
49. Ф. 26, оп. 5, спр. 1833 (Особова справа Студинського Кирила).
50. Ф. 26, оп. 5, спр. 1852 (Особова справа Тангля Карлманна).
51. Ф. 26, оп. 5, спр. 1860 (Особова справа Твардовського Казімежа, т. I).
52. Ф. 26, оп. 5, спр. 1861 (Особова справа Твардовського Казімежа, т. II).
53. Ф. 26, оп. 5, спр. 2040 (Особова справа Цішевського Станіслава).
54. Ф. 26, оп. 5, спр. 2059 (Особова справа Черкавського Евзебіуша).
55. Ф. 26, оп. 5, спр. 2115 (Особова справа Шіверека Свіберта Бургарда).
56. Ф. 26, оп. 6, спр. 59 (Програми лекцій на літній семестр 1853/1854 н. р. та зимовий семестр 1854/1855 н. р., переписка з Міністерством віросповідань та освіти та університетським сенатом про їх зміни, затвердження, роботу бібліотеки та з інших навчальних питань, 1853–1854).
57. Ф. 26, оп. 6, спр. 203 (Програма лекцій на 1867/1868 н. р.).
58. Ф. 26, оп. 7, спр. 2 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти, Галицьким крайовим губернаторством, ректоратом та інші матеріали про обрання ректора, декана та надання Чернянському Василю, Урбанському Адальберту та Блюхеру Ізраїлю прав приват-доцентів, 1849–1851).

59. Ф. 26, оп. 7, спр. 86 (Програма лекцій на літнє півріччя 1861/1862 н. р. та зимове півріччя 1862/1863 н. р.).
60. Ф. 26, оп. 7, спр. 134 (Програма лекцій на 1869/1870 н. р., розпорядження Міністерства віросповідань та освіти і переписка з ректором з наукових та навчальних питань).
61. Ф. 26, оп. 8, спр. 7 (Справа про організацію курсу лекцій з педагогіки, 1850–1884).
62. Ф. 26, оп. 8, спр. 8 (Програми лекцій факультету і переписка з університетським сенатом і Митрополичою консисторією про порядок проведення іспитів, 1850–1852).
63. Ф. 26, оп. 8, спр. 54 (Програми лекцій і переписка з ректором і церковними установами з навчальних питань, 1855–1856).
64. Ф. 26, оп. 8, спр. 107 (Справа про присвоєння Левіцькому Рудольфу звання доктора теології та посади доцента, 1867–1875).
65. Ф. 26, оп. 8, спр. 168 (Програми лекцій, розпорядження Міністерства віросповідань і освіти, переписка з ним, ректором і церковними установами з навчальних питань, 1884–1886).
66. Ф. 26, оп. 10, спр. 26 (Програма лекцій на зимове півріччя 1897/1898 н. р.).
67. Ф. 26, оп. 10, спр. 27 (Програма лекцій на літнє півріччя 1897/1898 н. р.).
68. Ф. 26, оп. 12, спр. 7 (Справа про організацію та роботу кафедри судової медицини під кеївництвом професора Гатчера Франца, 1850–1869).
69. Ф. 26, оп. 12, спр. 10 (Інструкція про складання та публікацію навчальної програми, 1850).
70. Ф. 26, оп. 12, спр. 11 (Розклад лекцій на 1850/1851 н. р.; список посадового, професорського та адміністративного складу Університету; розпорядження Міністерства віросповідань та освіти про роботу приват-доцентів, та ін., 1850).
71. Ф. 26, оп. 12, спр. 21 (Переписка з Міністерства віросповідань та освіти і заяви кандидатів про призначення на посади доцентів, 1850–1862).
72. Ф. 26, оп. 12, спр. 28 (Вказівки Міністерства освіти та інструкція сенату з адміністративних питань, 1850).
73. Ф. 26, оп. 12, спр. 29 (Переписка з Галицьким губернським управлінням про відновлення інсигній і документів про заснування Університету, пошкоджених під час пожежі 2.XI.1848 р., 1850–1861).
74. Ф. 26, оп. 12, спр. 31 (Справа про передачу Університету будівлі колишнього єзуїтського конвікту та проведення його реконструкції, 1850).

75. Ф. 26, оп. 12, спр. 46 (Справа про створення хімічної лабораторії, 1851–1853).
76. Ф. 26, оп. 12, спр. 66 (Переписка з Міністерства віросповідань та освіти і факультетами про затвердження програми лекцій на 1852/1853 н. р.).
77. Ф. 26, оп. 12, спр. 67 (Справа про переобрання ректора, 1852).
78. Ф. 26, оп. 12, спр. 71 (Інвентарний опис і поповерховий план езуїтської будівлі при костелі св. Миколая, переданого у 1851 р. Університету, 1852).
79. Ф. 26, оп. 12, спр. 79 (Положення про сенат Львівського університету, 1853).
80. Ф. 26, оп. 12, спр. 122 (Програма лекцій медично-хірургічних студій на 1855/1856 н. р.).
81. Ф. 26, оп. 12, спр. 80 (Навчальна програма Університету, 1853/1854).
82. Ф. 26, оп. 12, спр. 92 (Оголошення про конкурси на отримання стипендій студентами, 1853).
83. Ф. 26, оп. 12, спр. 135 (Оголошення Намісництва у Львові про конкурси на отримання стипендій студентами, 1855).
84. Ф. 26, оп. 12, спр. 139 (Звіт про рух бланків залікових книжок студентів та переписка з Намісництвом у Львові про надходження від студентів плати за навчання, 1855–1856).
85. Ф. 26, оп. 12, спр. 144 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і факультетами про складання програми лекцій на 1857/1858 н. р., з долученням програм лекцій Львівського університету на 1851/1852 та 1853/1854 навчальні роки).
86. Ф. 26, оп. 12, спр. 161 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і факультетами про складання та розповсюдження програми лекцій на 1857/1858 н. р.).
87. Ф. 26, оп. 12, спр. 178 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і факультетами про складання програми лекцій на 1858/1859 н. р.).
88. Ф. 26, оп. 12, спр. 179 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти про складання програми лекцій на 1859/1860 н. р.).
89. Ф. 26, оп. 12, спр. 193 (Статистичні звіти про роботу Університету за 1858/1859 та 1860/1861 навчальні роки, списки професорів і працівників та переписка з Міністерством віросповідань та освіти й Намісництвом про їх складання, 1859–1865).
90. Ф. 26, оп. 12, спр. 194 (Тимчасовий регламент про іспити зі стенографії та ін., 1859–1960).
91. Ф. 26, оп. 12, спр. 196 (Переписка з Міністерством віросповідань

та освіти, Намісництвом у Львові і вищими навчальними закладами про складання та розповсюдження програми лекцій, 1859–1860).

92. Ф. 26, оп. 12, спр. 197 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і факультетами про складання програми лекцій на літній семестр 1858/1859 н. р.).

93. Ф. 26, оп. 12, спр. 199 (Статистичні зведення про кількість студентів по факультетах та зведення про надходження коштів від учасників семінару зі старопольського права, 30 грудня 1859 р. – не раніше жовтня 1868 р.).

94. Ф. 26, оп. 12, спр. 203 (Переписка з Міністерство віросповідань та освіти і Намісництвом у Львові про призначення працівників і технічного персоналу, 1859–1861).

95. Ф. 26, оп. 12, спр. 216 (Інструкція Міністерства віросповідань та освіти про умови визнання закордонного докторського диплому та заходах припинення перездачі докторських іспитів, 1860–1866).

96. Ф. 26, оп. 12, спр. 244 (Оголошення Ради Галицького крайового управління у Льові про встановлення стипендії ім. Агенора графа Голуховського для студентської молоді, 1861).

97. Ф. 26, оп. 12, спр. 378 (Лист Міністерства віросповідань та освіти про розробку проекту правил складання іспитів для отримання звання доктора юридичних наук з додатком проекту, 1867).

98. Ф. 26, оп. 12, спр. 406 (Текти статей з газет «Gazeta Narodowa» та «Dziennik Lwowski» про рішення щодо лекцій у Львівському університеті польською мовою, 1869).

99. Ф. 26, оп. 12, спр. 534 (Інструкція про роботу педелів Львівського університету, 1875 – не пізніше 1918).

100. Ф. 26, оп. 12, спр. 695 (Інструкції для працівників Університету та переписка з Намісництвом у Львові про їх затвердження, 1882).

101. Ф. 26, оп. 12, спр. 798 (Програм лекцій та рішення Міністерства віросповідань та освіти про їх затвердження, 1887–1888).

102. Ф. 26, оп. 12, спр. 820 (Програми лекцій факультетів на зимове півріччя 1888/1889 н. р.).

103. Ф. 26, оп. 12, спр. 871 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і деканатами факультетів про складання програми лекцій, термінах іма трикуляції, початку та закінчення навчального року, 1891–1892).

104. Ф. 26, оп. 12, спр. 886 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти і деканатами факультетів про складання та затвердження програми лекцій, термінах початку та закінчення навчального року та іма трикуляції студентів, 1892–1893).

105. Ф. 26, оп. 12, спр. 943 (Меморіальна записка професора Фінкеля Людвіка і переписка з Намісництвом у Львові з питання створення університетського архіву, 1894).
106. Ф. 26, оп. 12, спр. 961 (Переписка з Міністерством віросповідань та освіти та Намісництвом у Львові з питання переходу професора Грушевського Михайла в австрійське підданство, 1895–1900).
107. Ф. 26, оп. 13, спр. 3 (Повідомлення Міністерству віросповідань та освіти і факультетам про затвердження програми лекцій, термінах їх початку та закінчення, 1900–1901).
108. Ф. 26, оп. 13, спр. 37 (Програмні розклади лекцій, навчальні плани та інші матеріали з цих питань на перше півріччя 1901/1902 н. р.).
109. Ф. 26, оп. 13, спр. 126 (Програми лекцій на зимовий семестр 1906/1907 н. р.).
110. Ф. 26, оп. 13, спр. 210 (Рішення про видання «Хроніки Університету» за 1898/1899–1905/1906 навчальні роки, 1906).
111. Ф. 26, оп. 13, спр. 326 (Програми лекцій на літній та зимовий семестри 1910/1911 н. р. і переписка з Міністерством віросповідань та освіти про їх затвердження, 1910–1911).
112. Ф. 26, оп. 13, спр. 591 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора медичних наук неврологу Бабінському Юзефу-Францішеку-Феліксу, 1912).
113. Ф. 26, оп. 13, спр. 592 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора філософських наук професору Краківського університету Вітковському Аугусту, 1912).
114. Ф. 26, оп. 13, спр. 593 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук Голевінському Владиславу, 1912).
115. Ф. 26, оп. 13, спр. 594 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора філософії вченій Кюрі-Скловській Марії, 1912).
116. Ф. 26, оп. 13, спр. 595 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук ученому Осуховському Антонію, 1912).
117. Ф. 26, оп. 13, спр. 597 (Диплом про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук доктору Смольці Станіславу, 1912).
118. Ф. 26, оп. 13, спр. 598 (Дипломи про присвоєння звань почесного доктора медичних наук ученим Нейссеру Едмунду, Бабінському Юлію та Барановському Ігнацію, 1912).
119. Ф. 26, оп. 13, спр. 599 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук ученим Цвіклінському Людвіку та Гуссареку-Гейнляйну Максиміліану, 1912).

120. Ф. 26, оп. 13, спр. 600 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії вченому Тарновському Станіславу та Пінінському Леону, 1912).
121. Ф. 26, оп. 13, спр. 602 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії історикам Корзону Тадеушу та Яблонському Александеру, 1912).
122. Ф. 26, оп. 13, спр. 603 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії історикам Кубалі Людвіку та Войцеховському Тадеушу, 1912).
123. Ф. 26, оп. 13, спр. 604 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора медичних наук сановникам Бадені Станіславу, Коритовському Вітольдзу та історика Бобжинському Міхалу, 1912).
124. Ф. 26, оп. 13, спр. 605 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора юридичних наук сановнику Штюрґху Карлу та професорам Суліговському Адольфу, Уляновському Болеславу, Цоллю Фридеріку, 1912).
125. Ф. 26, оп. 13, спр. 606 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії географу Арцтовському Генрику та архієпископу Більчевському Юзефу, 1912).
126. Ф. 26, оп. 13, спр. 607 (Дипломи про присвоєння звання почесного доктора філософії єпископу Ліковському Едварду, вченому Ломніцькому Мар'яну Алойзю та художнику Мальчевському Гіацинту, 1912).
127. Ф. 26, оп. 13, спр. 873 (Доповідна записка проф. д-ра Адольфа Бека про події в університеті під час російської окупації 1914/15 рр.).
128. Ф. 26, оп. 15, спр. 589 (Головний каталог звичайних слухачів філософського факультету, 1893/1894).
129. Ф. 26, оп. 15, спр. 590 (Головний каталог звичайних слухачів філософського факультету, 1893/1894).
130. Ф. 26, оп. 15, спр. 717 (Абсолюторії слухачів філософського факультету за 1870-ті – 1890-ті роки).
131. Ф. 26, оп. 15, спр. 719 (Абсолюторії філософського факультету за 1900-ті – 1910-ті роки).
132. Ф. 26, оп. 15, спр. 721 (Абсолюторії слухачів філософського факультету за 1900-ті – 1920-ті роки).
133. Ф. 26, оп. 15, спр. 724 (Абсолюторії слухачів філософського факультету за 1900-ті – 1920-ті роки).
134. Ф. 26, оп. 22, спр. 2 (Наказ Надвірної канцелярії, повідомлення Галицького губернського управління та інші матеріали про підготовку до

відкриття університету та офіційний церемоніал його відкриття, 5 квітня 1784 р. – 18 січня 1785 р.).

135. Ф. 26, оп. 22, спр. 11в (Список ректорів та проректорів Університету, 1785–1872).

136. Ф. 26, оп. 22, спр. 25 (Списки підручників та посібників для теологічного, юридичного і медичного факультетів, 1801).

137. Ф. 26, оп. 22, спр. 31 (Справа про перетворення Львівського університету в ліцей у зв'язку з переведенням частини професорсько-викладацького складу до Краківської академії, не пізніше серпня 1805 р. – 6 січня 1806 р.).

138. Ф. 26, оп. 22, спр. 97 (Справа про проведення інвентаризації майна, 1809).

139. Ф. 26, оп. 22, спр. 205 (Повідомлення Галицького губернського управління, циркуляри сенату та інші матеріали про організацію урочистого відкриття Університету та ін., 5 жовтня 1817 р. – 2 листопада 1818 р.).

140. Ф. 26, оп. 22, спр. 238 (Розпорядження Галицького губернського управління про заснування кафедри польської мови та літератури у Львівському університеті, 1818).

141. Ф. 26, оп. 22, спр. 289 (Справа про ухвалення проєкту статуту юридичного факультету, 1821–1822).

142. Ф. 26, оп. 22, спр. 290 (Проєкт статуту теологічного факультету, 1821).

143. Ф. 26, оп. 22, спр. 348 (Програма лекцій факультетів на 1824/1825 н. р.).

144. Ф. 26, оп. 22, спр. 695 (Правила заміщення викладацьких посад, видані Придворною комісією освіти у Відні, 1839).

145. Ф. 26, оп. 22, спр. 866 (Повідомлення Галицького губернського управління про заснування кафедри української мови та доповідно записка йому про читання лекцій з цього предмету суплентом Головацьким Яковом, 1848).

146. Ф. 26, оп. 22, спр. 904 (Біографії професорсько-викладацького складу філософського факультету, 1784–1804).

147. Ф. 254, оп. 1, спр. 103 (Матеріали до статей та інших праць Фінкеля Людвіка).

148. Ф. 254, оп. 1, спр. 130 (Записки до Історії Львівського університету).

149. Ф. 254, оп. 1, спр. 382 (Особова справа Фінкеля Людвіка).

**Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника
НАН України, Відділ рукописів**

150. Ф. 131, («Львівський університет, 1868–1941»).
151. Ф. 167, оп. 2, спр 97, («фонд Левицькі, 1727–1913»).
152. Ф. 167, оп. 2, спр. 122, («фонд Левицькі, 1727–1913»).
153. Ф. 167, оп. 2, спр. 213, («фонд Левицькі, 1727–1913»).
154. Ф. 167, оп. 2, спр. 687, («фонд Левицькі, 1727–1913»).
155. Ф. 167, оп. 2, спр. 1818, («фонд Левицькі, 1727–1913»).
156. Ф. 167, оп. 2, спр. 2920, («фонд Левицькі, 1727–1913»).

**Музею історії Львівського національного університету
імені Івана Франка**

157. Історія Львівського університету [машинопис]. (Львів, 1976).
158. Index Lectionum Володимира Білінського, 1904 (оригінал).
159. Диплом доктора права Андрія Чайковського, 1897, папір (оригінал).
160. Диплом доктора права Леона Балабана, 1898, пергамент (оригінал).
161. Легітимаційна книжка Зеновія Ільницького, 1895 (оригінал).
162. Index Lectionum Адама Фішер, 1908–1911 (оригінал).
163. Легітимаційна карта Адама Фішера, 1911 (оригінал).
164. Витяги з австрійського освітнього законодавства за виданнями початку ХХ ст. (копія).

Центральний державний історичний архів України у м. Львові

165. Ф. 131 (Колекція пергаментних грамот), оп. 1, спр. 849.
166. Ф. 131 (Колекція пергаментних грамот), оп. 1, спр 850.
167. Ф. 146 (Галицьке намісництво у Львові), оп. 14, спр. 1.
168. Ф. 364 (Лукань Степан. Священник), оп. 1, спр. 174.
169. Ф. 451 (Греко-католицька богословська академія, м. Львів), оп. 2, спр. 67.
170. Ф. 462 (Український горожанський комітет у Львові), оп. 1, спр. 162.
171. Ф. 834 (Українське студентське товариство «Січ» у Відні), оп. 1, спр. 107.

Опубліковані джерела та література

172. «Адольф Бек. Життєві феномени та методи їх дослідження», ред. Заячківська, О., *Праці Наукового товариства ім. Шевченка*, 43. Медичні науки. Лікарський збірник. Нова серія. Том XXVII (2015): 206–212.
173. Андрохович, А. «Іван Лаврівський один з піонерів українського відродження в Галичині (1773–1820)». *Записки НТШ*, 128 (1919): 37–38.

174. Андрохович, А. «Історія гр.-кат. Генеральної Духовної Семінарії у Львові (1783–1810)». *Праці Греко-Католицької Богословської Академії у Львові*, 3, Ч. 2 (1936): 61–505.
175. Андрохович, А. «Львівське “Studium Ruthenum”». *Записки НТШ*, 131 (1921): 123–195.
176. Андрусак, Т. «Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка». *Юридична енциклопедія*: в 6 т., відп. ред. Ю. Шемшученко. Київ: Укр. енцикл., 2004. т. 6, 768.
177. Апунович, С., Новосядлий Б. «Астрономічна обсерваторія Університету». *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини ХХ століття*. Ч. II. Точні науки, за заг. ред. О. Петрука. Львів, 2020. 339–356.
178. Бальтазар Гакет – дослідник Південно-Східної і Центральної Європи, упоряд. та наук. ред. М. Вальо, М. Кріль. Львів, 2000.
179. Баран, З. «Ян Каспрович: учений та громадський діяч». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 164–173.
180. Барвінський, Б. «Мої спомини про доктора Івана Франка (1890–1915)». *Спогади про Івана Франка*, упоряд., вступ. стаття і прим. М. І. Гнатюка (Львів, 1997).
181. Барвінський, Б. Йосиф II чи Ян Казимир? (З нагоди святкування мнимої 250-літ. річниці ествання Львівського університету). Львів, 1912.
182. Барвінський, Б. Предтеча університету ім. Франца I у Львові (Критичні замітки до питання про генезу Львівського університету. Відбиток з «Записок НТШ». Т. 125. Львів, 1917.
183. Барвінський, О. «Заснування кафедри історії України в Львівському університеті». *Ювілейний збірник НТШ в 50-ліття заснування 1873–1923*. Львів, 1923.
184. Білас, Н. «Археологічна наука у Львівському університеті (XIX – 30-ті роки ХХ ст.)». *Археологічні дослідження Львівського університету*, 8 (2005): 46–114.
185. Білас, Н. Археологічна наука у Львівському університеті (друга половина XIX – 30-ті роки ХХ ст.). Автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 2004.
186. Білінська, І. «Медична освіта у Львівському університеті». *Каменярь*, 1 (2011).
187. Білінська, І. «Бабель фон Фронсберг (Babel von Fronsberg) Франц». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 164.

188. Білінська, І. «Штекер (Stecker) Міхаель». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 690–691.

189. Білінська, І., Гриновець, В. «Вагнер (Wagner) Бенедикт». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 259.

190. Білінська, І., Калинюк, Т., Різничок, С. «Саламон (Salamon) Францішек». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 397.

191. Білінська, І., Мельник, Ю., Ровенчак, І. «Гакет (Hacquet) Бальтазар». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 317.

192. Білінська, І., Надрага, М., Різничок, С. «Хмель (Chmel) Єжи (Гжегорж, Георг)». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 615.

193. Білінська, І., Різничок, С., Надрага, М. «Лаутнер (Lautner) Франц». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 25.

194. Білоніжка, П., Матковський, О., Павлунь, М., Сливко, Є. Геологічний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1945–2010): Довідково-інформаційне видання: Видання друге, перероблене і доповнене. Львів, 2010.

195. Благий, В. «Структура та викладацький склад вищих шкіл Львова на початку ХХ ст.». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 35–36 (2000): 207–220.

196. Благий, В. «Студенти-медики Львівського університету на початку ХХ ст. (1900–1914 рр.)». *Львів: місто – суспільство – культура*, 3 (1999): 409–420.

197. Благий, В. «Студентки Львівського університету в 1897–1914 роках». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 33 (1998): 132–138.

198. Благий, В. «Товариства студенток Львівського університету на початку ХХ ст.». *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету* (Львів, 1999): 117–121.
199. Благий, В. Студентство Львівського університету в 1900–1914 роках: історико-соціологічний аспект. Автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 2003.
200. Боднар, Г. «Щепан Шидельський». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 677.
201. Бойко, А., Андрусак, Т. «Jus est ars boni et aequi – Право є мистецтво добра і справедливості (Правнича школа Університету)». *Каменяр*, 1 (2011).
202. Бойко, І. «Передумови заснування Львівського університету та становлення його юридичного факультету до 355-річчя з часу створення». *Часопис Київського університету права*, 1 (2016): 17–24.
203. Брик, І. Слов'янський з'їзд у Празі 1848 р. і українська справа. Львів, 1920.
204. Буда, С. За український університет. Київ, 1912.
205. Булик, Н. Археологічна наука у Львові у ХІХ – на початку ХХ століття. Автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 2007.
206. Булик, Н. Львівська археологія ХІХ – початку ХХ століття: дослідники, наукові установи, музеї. Львів, 2014.
207. Вакарчук, І., Якібчук, П., Миколайчук, О., Попель, О. Фізичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1953–2013). Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2013.
208. Вежбенець, В. «Мойсей Шорр і Майер Балабан у львівському університетському середовищі кінця ХІХ – початку ХХ ст.». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 273–283.
209. «Виклади руські на Львівському виділі правничому». *Діло*. 1892. Ч. 289.
210. Від імператорсько-королівського Міністерства віровизнань і освіти Академічному сенатові Львівського університету, 29 квітня 1853 р.. 38.
211. Владислав Шимонович – визначний львівський гістолог, керівник кафедри гістології та ембріології Львівського університету: біобібліографічний покажчик, уклад. М. Надрага, С. Васільєва, О. Кріль; наук. ред. О. Луцик. Львів, 2016.
212. Возняк, М. «До характеристики Петра Лодія». *Записки Наукового товариства ім. Шевченка*. Львів, 1913. Т. 113. 148–155.

213. Возняк, М. «Наші університетські традиції у Львові». *Ілюстрована Україна*, 2 (1913).
214. Возняк, М. «Невідомий голос Івана Франка в університетській справі», *Краківські вісті*. Краків, 1942. Число 148. 3–4.
215. Волинець, С. «Юліан Лаврівський». С. Волинець, *Передвісники і творці листопадового зриву. Західноукраїнські громадські і політичні діячі*. Вінніпег, 1965.
216. «В справе русской катедри въ Львовском университете». *Діло*. 1892. Ч. 225.
217. «В справі Львівського університету». *Руслан*. 1910. Ч. 41. 6 березня (21 лютого).
218. «В справі руської кафедри історії в Львівському університеті». *Руслан*. 1899. Ч. 251.
219. «В справі університетської бучі». *Руслан*. 1907. Ч. 24. 30 січня (12 лютого).
220. Габермас, Ю. «Ідея Університету – навчальні процеси». *Ідея Університету*: антологія, упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. Львів: Літопис, 2002. 185–210.
221. Гайндль, В. «Відень і Львів: Значення Галичини для центральних органів габсбурзької імперії (1848–1867)». *Матеріали засідань Історичної та Археографічної комісії НТШ у Львові*. Львів, 1994. 54–57.
222. Гальків, М., «Беррес (Verres) Йозеф». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 196.
223. Гальків, М., «Краузнекер (Krausnecker) Петер». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 667.
224. Гарасевич, І. «О преподаваніяхъ на русскомъ языкѣ въсеучилищи Львовскомъ, заведѣныхъ все милостивѣйшимъ Императоромъ Іосифомъ II». *Зоря Галицкая* (1851. Ч. 61–64).
225. Географічний факультет, за ред. В. Біланюка, Є. Іванова. Вид. 2-ге, перероб. і доп.. Львів, 2016.
226. Герцюк, Д., Лещак, Т. «Педагогічна освіта у Львівському університеті: погляд крізь століття». *Каменяр*, 1 (2011).
227. Глистюк, Я. «Білецький Андрій». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада:

І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 204.

228. Глистюк, Я. «Гарасевич Іван Григорович». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 326.

229. Глистюк, Я. «Гарасевич Михайло Григорович». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 326–327.

230. Глистюк, Я. «Геровський Яків». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 405.

231. Глистюк, Я. «Лаврівський Іван». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 19–20.

232. Глистюк, Я. «Левицький Венедикт (рицар де Равич)». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 27–28.

233. Глистюк, Я. «Левицький Михайло». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 28–29.

234. Глистюк, Я. «Мохнацький Іван Хризостом (де)». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 164.

235. Глистюк, Я. «Пельц (Peltz) Раймунд». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 276.

236. Глистюк, Я. «Сембратович Йосиф». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 409.

237. Глистюк, Я. «Черлюнчакевич Юзеф». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 647.

238. Глистюк, Я. «Яворський Амос Іван Хреститель (де Баловичі)». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 712.

239. Гнатюк, В. Національне відродження Австро-Угорських українців (1772–1880). Відень, 1916.

240. Голик, Р. «Alma mater leopolitana: Львівський університет в уявленнях галицької інтелігенції XIX–XX ст.». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 78–92.

241. Головачов, О., Білінська, І. «Кнер (Kner) Рудольф». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 614.

242. Граб, У. Музикологія як університетська дисципліна: Львівська музикологічна школа Адольфа Хибінського (1912–1941). Львів, 2009.

243. Граб, У. «Хибінський (Chybiński) Адольф Євстахій». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 610.

244. Гриновець, В., Надрага, М. Різничок, С. «Штраський (Strasky) Вінцентій». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 693.

245. Гриновець, В., Різничок, С. Надрага, М. «Каліга (Caliga, Kaliga) Карл Прокоп». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 577.

246. Грицак, Я. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ: Генеза, 1996.

247. Грицак, Я. Пророк у своїй Вітчизні. Франко та його спільнота (1856–1886). Київ, 2006.

248. Грушевський, М. «Добиваймося свого університету». *Діло*. 1897. Ч. 146.
249. Грушевський, М., Вступний виклад з давньої Історії Русі, виголошений у Львівському університеті 30 вересня 1894 р. <http://litopys.org.ua/hrs/hrs01.htm>.
250. Грушевський, М., «Добиваймося свого університету». *Діло*. 1897. Ч. 145, 1; Ч. 146, 1–2; Ч. 147, 1–2. Передрук: Літературно-науковий вісник 8 (1899): 84–116.
251. Грушевський, М. Из польсько-украинских отношений Галиции. Санкт-Петербург, 1907.
252. Гудзь, А., Різничок, С., Білінська, І. «Славіковський (Sławikowski) Антон». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 439–440.
253. Гудима, Ю. «Уроборос або вибрана бібліографія до історії розвитку історичної науки у Львівському університеті». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 50 (2015): 623–643.
254. Гудима, Ю., Качмар, В., Тарнавський, Р. «Universitas Leopoliensis: Nosce Te Ipsum. Праці з історії Львівського університету». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014, 746–750.
255. Гумбольдт, В. «Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні». *Ідея Університету*: антологія, упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. Львів: Літопис, 2002. 23–34.
256. Гюго Лейн, В. «Дати на службі націй: польсько-українська дискусія кінця ХІХ – початку ХХ ст. навколо дати заснування університету у Львові», *Україна модерна*, за редакцією В. Верстюка, Я. Грицака, Л. Зашкільняка, В. Кравченка, М. Крикуна. Львів: Інститут історичних досліджень Львівського державного університету імені Івана Франка, 1999. Доступ отримано 19 червня 2021 р., <http://prima.lnu.edu.ua/Subdivisions/um/um2-3/Statti/6-LEIN%20Victor%20Hugo.htm>
257. Дашкевич, Я. «Михайло Грушевський – історик народницького чи державницького напрямку?». *Михайло Грушевський і українська історична наука*. Матеріали наукових конференцій присвячених Михайлові Грушевському. Львів, 24–25 жовтня 1994 р., Харків, 25 серпня 1996 р., Львів, 29 вересня 1996 р. (Львів, 1999): 65–85.

258. Демкович-Добрянський, М. Українсько-польські стосунки у ХІХ сторіччі. Мюнхен, 1969.
259. «Диплом імператора Йосифа ІІ». *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 16–17.
260. «Диплом імператора Франца І». *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 24–25.
261. Дністрянський, С. «О український університет; з приводу університетської справи». *Діло*. 1912. Ч. 220.
262. Дністрянський, С. «О український університет». *Діло*. 1907. Ч. 147.
263. Дністрянський, С. «Права руської мови у Львівським університеті». *Часопись правнича і економічна* 3 (1901): 1–38.
264. Дністрянський, С. «Самостійний український університет у Львові». *Діло*. 1907. Ч. 67.
265. «Доктори honoris causa Львівського університету». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. ІІ: А–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 761–762.
266. «Доповідна записка проф. д-ра Адольфа Бека про події в Університеті під час російської окупації 1914/15 рр.». *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 112–114.
267. «Допоміжна академічна адміністрація Львівського імператорсько-королівського університету, її склад та службова інструкція для неї». *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 75–79.
268. Дубицький, Л., Різничок, С., Надрага, М. «Нагель (Nagel) Карл». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. ІІ: А–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 177.
269. Дух, О. «Догматики (Догматики і полеміки; Спеціальної догматики і фундаментальної теології; Догматичної теології) кафедра». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 451–452.

270. Дух, О., Овсінський, Ю. «Круль (Król) Міхал». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 678.
271. Енциклопедія Львівського університету. Біологічний факультет та Ботанічний сад. Матеріали до енциклопедії, відп. ред. І. Білінська, Л. Борсукевич. Львів, 2005.
272. Енциклопедія Львівського університету. Геологічний факультет. Матеріали до енциклопедії, відп. ред. П. Білоніжка, О. Матковський. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003.
273. Енциклопедія Львівського університету. Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. Івана Франка. Матеріали до енциклопедії, упор. Н. Швець. Львів, 2005.
274. Енциклопедія Львівського університету. Фізичний факультет. Факультет електроніки. Астрономічна обсерваторія. Матеріали до енциклопедії. Львів, 2005.
275. Енциклопедія Львівського університету. Фізичний факультет. Факультет електроніки. Астрономічна обсерваторія. Матеріали до енциклопедії, відп. ред. О. Миколайчук. Львів, 2007.
276. Енциклопедія Львівського університету. Хімічний факультет. Матеріали до енциклопедії, відп. ред. Р. Гладишевський. Львів, 2003.
277. «Запитання до руських професорів університетських і представників руських народних товариств на з'їзді українсько-руської молоді». *Руслан*. 1909. Ч. 148. 29 липня.
278. За роками роки... до 160-річчя фармацевтичного факультету Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1853–2013, за ред. Б. Зіменковського. Львів: Ліга-Прес, 2013.
279. Зашкільняк, Л. Вступ до методології історії. Львів, 1996. 69.
280. Зашкільняк, Л. «Історична наука в Галичині на початку ХХ ст. та українсько-польські взаємини». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 93–113.
281. Зашкільняк, Л. «Стосунки між українськими і польськими істориками на зламі ХІХ і ХХ століть». *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w ХХ і ХІХ w*. Т. II, red. J. Maternicki, L. Zaszkiłniak. Rzeszów, 2004. 272–294.
282. Заячківська, О. Світ Адольфа Бека очима Генрика Бека: цілком неофіційно. Львів, 2013.

283. Заячківська, О., Куенен, А., Гжегоцький, М. «Шляхетність у науці та житті: пам'яті фундатора львівської фізіологічної школи професора Адольфа Бека». *Експериментальна та клінічна фізіологія і біохімія*, 3 (2009): 103–109.
284. Звідомлення дирекції академічної гімназії у Львові за рік шкільний 1900–1901. Львів, 1901.
285. Земан, І. Наука міжнародного права у Львівському університеті, за наук. ред. В. Репецького. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015.
286. Зіменковський, Б., Владзімірська, О., Лесик, Р., Калинюк, Т., Різничок, С. «Історичні та наукові етапи становлення кафедри фармацевтичної, органічної та біоорганічної хімії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького». *Фармацевтичний журнал*, 5 (2007): 3–11.
287. Зіменковський, Б., Гжегоцький, М., Луцик, О. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2006. Вид. 2-ге. Львів: Наутілус, 2006.
288. Зіменковський, Б., Гжегоцький, М., Луцик, О. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2008. Львів: Наутілус, 2009.
289. Зіменковський, Б., Гжегоцький, М., Луцик, О. Професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1784–2009. Львів: Наутілус, 2009.
290. Зіменковський, Б., Калинюк, Т., Лесик, Р., Різничок, С., Терещук, С., Терещук, Т. Сув'язь поколінь. Фармацевтичний факультет Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: 1853–2009. Львів: Наутілус, 2009.
291. Зіменковський, Б., Луцик, О. «Медичний факультет». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 119–120.
292. Зіменковський, Б., Луцик, О., Бобровник, А., Різничок, С. «Історія розвитку і сучасний етап наукових шкіл Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (1784–2005)». *Acta Medica Leopoliensia*, 3 (2005): 201–223.
293. Зіменковський, Б., Луцик, О., Різничок, С. «Австійський період в історії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького». *Acta Medica Leopoliensia*, 13 (2007): 137–157.

294. Зіменковський, Б., Матешук-Вацеба, Л., Підвальна, У., Кордис, Б. Анатомічний музей Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Львів, 2020.
295. «З листа Я. Головацького до І. Борисикевича від 17.09.1848 р.». *Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835–1849*. Львів, 1909. 291–292.
296. Зобків, М. «Боротьба о національний характер Львівського університету». *За український університет у Львові* (Збірка статей в університетській справі). Львів, 1910.
297. Зубрицька, М. «Філософський дискурс ідеї Університету: в складних лабіринтах пошуку істини». *Ідея Університету: антологія*, упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. Львів: Літопис, 2002. 7–22.
298. «Інструкція для педеля в імператорсько-королівському Львівському університеті». *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 99–105.
299. Історичні постаті Галичини ХІХ–ХХ ст. Париж, Сідней, Торонто, 1961.
300. Історія Астрономічної обсерваторії Львівського національного університету імені Івана Франка, за ред. Б. Новосядлого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011.
301. Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-річчя створення історичного факультету, ред. Л. Зашкільняк, П. Серженга. Львів, 2015.
302. Каличак, Я. «Хімічний факультет». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: А–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014. 611–612.
303. Каровець, М. Українці – ректори Львівського університету. Жовква, 1936.
304. «Кафедра руської історії на університеті Львовском». *Діло*. 1893. Ч. 187–188;
305. «Кафедра руської історії на університеті Львовском». *Діло*. 1893. Ч. 187–188.
306. Кахнич, В. «Відомі цивілісти на юридичному факультеті Львівського університету (з кінця ХІХ – середини ХХ століть)». *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 66 (2018): 75–84.

307. Кахнич, В. «Вплив римського права на діяльність юридичного факультету Львівського університету з 1661 до 1918 рр.». *Часопис Київського університету права*, 3 (2019): 30–35.

308. Кахнич, В. «Значення цивілістичної доктрини для розвитку юридичного факультету Львівського університету (початок XVII – кін. XIX століття)». *Вроцлавсько-Львівський юридичний збірник*, 9 (2018): 9–21.

309. Кахнич, В. «Кафедра природного права, права народів та інституцій на юридичному факультеті Львівського університету з 1784 р.». *Часопис Київського університету права*, 1 (2015): 30–34.

310. Кахнич, В. «Львовский университет в период реформ в правовой науке и образовании монархами Габсбургами в XVIII в.». *Leges Si Viața. Republica Moldova* (2013): 95–98.

311. Кахнич, В. «Наукові джерела про історію юридичного факультету Львівського університету». *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 58 (2013): 49–55.

312. Кахнич, В. «Особенности университетских реформ в Австрийской империи в другой половине XVIII ст.». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*, 4, т. 1 (2013): 17-19.

313. Кахнич, В. «Професор О. Бальцер в історії юридичного факультету Львівського університету». *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*, 3 (2010): 65–72.

314. Кахнич, В. «Розвиток правової науки та освіти на юридичному факультеті Львівського університету за часів Австрії та Австро-Угорщини». *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 50 (2010): 66–71.

315. Кахнич, В. «Розвиток цивільного права у Львівському університеті та внесок Станіслава Севериновича Дністрянського в цей процес». *Часопис Київського університету права*, 1 (2018): 33–36.

316. Кахнич, В. «Стажинський Станіслав – видатний конституціоналіст юридичного факультету Львівського університету». *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 53 (2011): 50–55.

317. Кахнич, В. «Становлення та розвиток наукових концепцій в галузі кримінального права у Львівському університеті в Австрийський період (1784–1867 рр.) та їх вплив на сучасну правову доктрину України». *Часопис Київського університету права*, 2 (2019): 25–30.

318. Кахнич, В. «Утворення та діяльність кафедри канонічного права на юридичному факультеті Львівського університету у 1784–1864 рр.». *Історико-правовий часопис*, 1 (2015): 13–17.

319. Кахнич, В. «Функціонування юридичного факультету Львівського університету в складі Австрійської монархії у епоху Просвітництва». *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 64 (2017): 47–54.
320. Кахнич, В. Становлення і розвиток правової освіти та науки на юридичному факультеті Львівського університету (XVII–XX ст.): історико-правове дослідження. Автореф. дис. канд. юрид. наук. Львів, 2012.
321. Кахнич, В. Юридична освіта і наука у Львівському університеті (1661–1939): монографія. Львів, 2016.
322. Кахнич, В., Бойко, І. «Становлення та розвиток історико-правової школи на юридичному факультеті Львівського університету». *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 61 (2015): 87–109.
323. Качмар, В. «Адольф Бек про Львівський університет в період Першої світової війни». *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету 19–20: Ювілейний збірник на пошану Степана Качараби (2018–2019)*: 467–480.
324. Качмар, В. «Академічна громада у Львові». *Енциклопедія історії України*. Т. 1. Київ, 2003. 38–39.
325. Качмар, В. «Вища освіта». *Історія Львова: у трьох томах*. Т. 2, редкол.: Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. Львів: Центр Європи, 2007. 345–353.
326. Качмар, В. «До історії заснування Львівського університету та його перша будівля». *Історичні пам'ятки Галичини: матеріали наукової краєзнавчої конференції (26 жовтня 2000 р.)*. Львів, 2001. 250–254.
327. Качмар, В. «Документи з особової справи Михайла Грушевського про його діяльність у львівському університеті». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 55 (2018): 241–258.
328. Качмар, В. «Енциклопедія Львівського університету: від ідеї до виходу в світ». *Українська енциклопедистика: матеріали Третьої міжнародної наукової конференції (Київ, 22–23 жовтня 2013 р.)*. Київ, 2014. 67–74.
329. Качмар, В. За український університет у Львові. Ідея національної вищої школи у суспільно-політичному житті галицьких українців (кінець XIX – початок XX ст.). Львів, 1999.
330. Качмар, В. «Змагання за український університет у Львові». *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини XX століття*. Частина I. Наукові осередки, за заг. ред. О. Петрука. Львів, 2020. 109–162.
331. Качмар, В. «Ідея національної держави в середовищі українського студентства Галичини на початку XX століття». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 53 (2017): 142–160.

332. Качмар, В. «Львівський (таємний) український університет». *Довідник з історії України*, за заг. ред. І. Підкови і Р. Шуста, вид. 2-ге, доопрацьоване і доповнене. Київ, 2001. 431–432.
333. Качмар, В. «Львівський (таємний) український університет». *Світова історія XX–XXI століть. Енциклопедичний словник*. Видання друге, доповнене. Львів, 2019. 644–645.
334. Качмар, В. «Львівський національний університет імені Івана Франка. Історичний нарис». *Літопис випускників Львівського національного університету імені Івана Франка*. Київ: Логос, 2010. 12–51.
335. Качмар, В. «Львівський національний університет імені Івана Франка на зламі тисячоліть». *Енциклопедія. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 96–115.
336. Качмар, В. «Львівський національний університет імені Івана Франка». *Енциклопедія історії України*: у 10 т. Т. 6, редкол.: В. Смолій (голова) та ін. Київ, 2009. 358–364.
337. Качмар, В. «Львівський таємний український університет». *Енциклопедія історії України*: у 10 т. Т. 6, редкол.: В. Смолій (голова) та ін. Київ, 2009. 368–369.
338. Качмар, В. «Львівський університет (1918–1939 рр.)». *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки*. Т. 2: З–О. Івано-Франківськ, 2019. 478–482.
339. Качмар, В. «Львівський університет в імперії Габсбургів». *Галиція*, 2 (2012): 53–58.
340. Качмар, В. «Львівський університет і Революція Гідності». *Каменяр*, 4 (2019).
341. Качмар, В. «Львівський університет у вирі століть (історія, наука, постаті)». *Каменяр*, 2 (2010).
342. Качмар, В. «Львівський університет у вирі століть (історія, наука, постаті)». *Каменяр*, 3 (2010).
343. Качмар, В. «Львівський університет у вирі століть (історія, наука, постаті)». *Каменяр*, 4 (2010).
344. Качмар, В. «Львівський університет: на перехрестях чотирьох століть». *Міжнародні економічні відносини*, за ред. І. Грабинського. Львів, 2006. 9–18.

345. Качмар, В. «Львівському університету – 360!». https://lnu.edu.ua/lvivs-komu-universytetu-60/?fbclid=IwAR1JFEs1Kplo9sUAQU1rcfVuhuy43SjGRmn_keV8-3wYUq8tJlZkTYPCX4I (2021).
346. Качмар, В. «Марченко Михайло». *Енциклопедія Львова*. Т. 4, за ред. А. Козицького. Львів, 2012. 540–541.
347. Качмар, В. «Михайло Марченко – ректор Львівського державного українського університету в 1939/1940 рр.». *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*, 15 (2005): 81–90.
348. Качмар, В. «Михайло Марченко: перший радянський ректор Львівського університету, 1939–1940». *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura*, 7 (2010): 327–345.
349. Качмар, В. «Між ідеалами «радянизації» та «українізації»: діяльність Михайла Марченка на посаді ректора Львівського університету в 1939/1940 рр.». *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura*, 6 (2005): 141–159.
350. Качмар, В. «Освітньо-наукові трансформації у Львівському університеті за роки незалежності України». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 216–241.
351. Качмар, В. «Паше-Озерський Микола Миколайович. Життєвий шлях та наукові інтереси». *Медичне право*, 4 (2009): 141–146.
352. Качмар, В. «Перший крок назустріч ювілею». *Каменяр*, 1 (2003).
353. Качмар, В. «Перші кафедри у Львівському університеті. 1784–1805 рр.». *Історія та історики у Львівському університеті: традиції і сучасність (до 75-річчя створення Історичного факультету)*, за ред. Л. Зашкільняка та П. Серженги. Львів, 2015. 25–42.
354. Качмар, В. «Післямова», *Коротка ілюстрована історія рудківської школи. 1817–1997*, упоряд. В. Голинський. Львів, 2001. 38–39.
355. Качмар, В. «Повсякденне життя студентської молоді радянського Львова (на прикладі Львівського державного університету імені Івана Франка)». *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura*, 9 (2014): 314–328.
356. Качмар, В. «Погляди Михайла Марченка на угоду Богдана Хмельницького з Московщиною 1654 р.». *Козацтво в історії України (до 360-річчя битви під Батогом)*. Вінниця, 2012. 161–165.
357. Качмар, В. «Потреби та підстави заснування українського університету у Львові на зламі ХІХ–ХХ ст.». *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 26 (2005): 69–77.
358. Качмар, В. «Початкова і середня освіта». *Історія Львова: у трьох томах*. Т. 2, редкол.: Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. Львів: Центр Європи, 2007. 334–345.

359. Качмар, В. «Про університет». *Міжнародні економічні відносини. Довідник*, за ред. І. Грабинського. Львів, 2001. 7–9.
360. Качмар, В. «Проблема заснування українського університету у Львові на межі ХІХ–ХХ ст. у контексті національного життя». *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*, 26 (2005): 74–84.
361. Качмар, В. «Профспілки освітян в період “Революції Гідності” (на прикладі діяльності Первинної профспілкової організації працівників Львівського університету)». *Історія зародження і розвиток профспілкового руху в Україні: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції з нагоди 200-річчя створення першої профспілкової організації на українських землях (Львів, 9 листопада 2017 р.)*. Київ, 2017. 55–67.
362. Качмар, В. «Ректор Львівського університету Михайло Марченко: формування світогляду та “київський” період діяльності». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 16 (2008): 479–485.
363. Качмар, В. «Реорганізація Львівського університету 1939–1940 рр.». *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*, 7 (2005): 281–292.
364. Качмар, В. «Роль музею Степана Бандери у національно-патріотичному вихованні студентської молоді». *Матеріали науково-методичної конференції «Пізнай свій край»*. Львівський державний аграрний університет, травень 2001 р. Львів, 2002. 17–23.
365. Качмар, В. «Сецесія українських студентів Львівського університету». *Довідник з історії України*, за заг. ред. І. Підкови і Р. Шуста, вид. 2-ге, доопрацьоване і доповнене. Київ, 2001. 744.
366. Качмар, В. «Сецесія українських студентів Львівського університету 1901–1902». *Світова історія ХХ–ХХІ століть. Енциклопедичний словник*. Видання друге, доповнене. Львів, 2019. 969–975.
367. Качмар, В. «Слово про товариша». *Вісник Львівського університету. Серія історична. Спецвипуск: На пошану професора Олексія Сухого (2017)*: 13–19.
368. Качмар, В. «Справа українського університету в системі польсько-українських суперечностей у Галичині 1901–1908 років». *Проблеми слов'янознавства*, 52 (2002): 54–62.
369. Качмар, В. «Сторінками історії Франкового університету». *Міжнародні економічні відносини*, за ред. І. Грабинського. Львів, 2007. 9–18.
370. Качмар, В. «Студентська спільнота як чинник державотворчих процесів у період Перебудови». *Всеукраїнська науково-практична конференція: Порив до свободи: до 30-річчя декларації про державний суверенітет України*:

збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн конференції. 16 липня 2020 р. Львів, 2020. 32–36.

371. Качмар, В. «Студентський рух за національний університет у Львові на поч. ХХ ст. з погляду українських галицьких політиків», *Історичні пам'ятки Галичини (до 150-річчя від дня народження Івана Франка): матеріали Четвертої наукової краєзнавчої конференції*. 10 листопада 2006 р. Львів, 2008. 359–370.

372. Качмар, В. «Теологічний факультет Львівського університету: структура та діяльність». *Zagadnienia religijne i narodowościowe we współczesnych badaniach polskich, słowackich i ukraińskich na terenie Euroregionu Karpackiego. Aspekt historyczny, prawny, socjologiczny, filozoficzny i etyczny*, cz. I. Jarosław, 2015. 77–96.

373. Качмар, В. «Теофіл Коструба: життєвий шлях і наукові пошуки історика та богослова». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 50 (2014): 256–268.

374. Качмар, В. «Юрій Киричук: життєвий шлях і наукові інтереси історика». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 53 (2017): 58–69.

375. Качмар, В., Бойко, І. «Утворення та розвиток Львівського університету—одного з найдавніших осередків вищої освіти в Україні та Східній Європі». *Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016)*, за заг. ред. В. Бурдіна, В. Нора та І. Бойка. Львів, 2016. 33–54.

376. Качмар, В., Гудима, Ю. «До історії будівлі фізичного факультету Львівського університету». *Історичні пам'ятки Галичини: матеріали Другої наукової практичної конференції*. 21 листопада 2002 р. Львів, 2003. 205–210.

377. Качмар, В., Гульовата, Л. «Головні напрями міжнародної діяльності Львівського університету у 1990-х роках». *Вісник Львівського університету. Серія історична*. Спецвипуск: До 75-річчя професора Костянтина Кондратюка (2019): 553–560.

378. Качмар, В., Зьолковський, Н. «З історії повсякденного життя радянського студентства Львівського університету». *Історія радянської повсякденності: на перехресті джерел: зб. матеріалів Всеукр. наук.-теорет. семінару*. Вінниця, 14–15 травня 2015 р. Вінниця, 2015. 55–69.

379. Качмар, В., Качмар, Л. «Матеріали віденських архівів про польсько-австрійську полеміку щодо українського питання у міжвоєнний період». *Поляки, українці білоруси, литовці у міжвоєнній Польщі (1921–1923): матеріали міжнар. наук. конф.*, Дрогобич, 8–9 жовтня 2004 р. Дрогобич, 2005. 46–52.

380. Качмар, В., Малик, Я. «Українське питання напередодні Першої світової війни». *Україна у міжнародних відносинах ХХ ст.* Львів, 2004. 9–33.

381. Качмар, В., Притула, Я. «Історичний факультет у структурі Львівського університету: 1940 рік». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 50 (2014): 418–447.
382. Качмар, В., Тарнавський, Р. «Філософський факультет Львівського університету в австрійський період (від відновлення до утраквізації навчального закладу)». *Краєзнавство*, 1 (2013): 81–90.
383. Качмар, В., Тарнавський, Р. «Філософський факультет Львівського університету в австрійський період (від відновлення до утраквізації навчального закладу)». *Краєзнавство*, 1 (2013): 81–90.
384. Качмар, В., Швець, М. «Актуалізація досліджень з історії розвитку природничих і стислих наук у Львівському університеті в умовах глобалізації». *The III th International scientific and practical conference «Theory, science and practice» (October 05–08, 2020)*. Tokyo, 2020. 141–146.
385. Качмар, В. «Studium Rutenum». *Довідник з історії України*, за заг. ред. І. Підкови і Р. Шуста, вид. 2-ге, доопрацьоване і доповнене. Київ, 2001. 1171.
386. Качмар, В. «Vivat Universitas Leopoliensis». *Каменярь*, 7 (2001).
387. Квек, М. «Національна держава, глобалізація та Університет як модерний заклад». *Ідея Університету: антологія*, упоряд. М. Зубрицька, Н. Бабалик, З. Рибчинська; відп. ред. М. Зубрицька. Львів: Літопис, 2002. 267–294.
388. Квієк, М. Університет і держава. Вивчення глобальних трансформацій, пер. з англ. Т. Цимбала. Київ, 2009.
389. Кметь, В. «Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. II: А–Я*. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 185–186.
390. Кметь, В. «Скобера (Skobera) Юзеф». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. II: А–Я*. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 434–435.
391. Книгиницька, О. Громадська, військова та науково-педагогічна діяльність Олени Степанів. Автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 2018.
392. Коєнен, А., Заячківська, О., Більський, Р. «Науковий пріоритет А. Бека в нейрофізіології (до 135-річчя з дня народження А. Бека)». *Експериментальна та клінічна фізіологія і біохімія*, 1 (1998): 105–109.
393. Козицький, А. «Анджей Гавронський (1885–1927): визначний поліглот та організатор сходознавчих студій у Львівському університеті». *Наукові*

зошити історичного факультету Львівського університету, 19–20 (2018–2019): 481–496.

394. Козицький, А. «Львівські сходознавці першої третини ХХ століття». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 45 (2010): 389–410.

395. Козловський, С. Медієвістика у Львівському університеті (1784–1914). Автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 2012.

396. Кондратюк, К. Нариси історії українського національно-визвольного руху ХІХ століття. Тернопіль, 1993.

397. Кондратюк, К., Качмар, В. «Новітня історія України. 1945–2020 рр.». Львів, 2020.

398. Кондратюк, К., Качмар, В., Боднар, Г., Голубко, В. «Новітня історія України 1945–2007 рр.». Ч. 2. Львів, 2009.

399. Корнійчук, В. «До проблеми “Іван Франко і Львівський університет”». *Українська філологія: досягнення, перспективи*. Львів, 1994. 189–199.

400. Косевич, Є. «Українці на Львівському університеті». *Молода Україна*. 1901. Ч. 8–9.

401. Кравчук, А. «Михалевич (Michałewicz) Миколай». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 139.

402. Кравчук, А. «Шляхтовський (Szlachtowski) Ян». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 684.

403. Кравчук, А. Польської філології кафедра. *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 307–308.

404. Кривецький, І. «Неоправдані докори (До історії т. зв. Руського Інституту (Studium Ruthenum) на Львівським університеті)». *Записки НТШ*, 102 (1911): 116–126.

405. Крикун, М. «Львівський університет австрійського періоду (1784–1918)». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 38–53.

406. Крикун, М. «Магістерська дисертація Михайла Грушевського (Післямова)». *Михайло Грушевський. Барське староство. Історичні нариси (XV–XVIII ст.)*. Львів, 1996. 577–622.
407. Крикун, М. «Як писалася історія Львівського університету в радянський час». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 287–192.
408. Крикун, М. «Студентські організації Львівського університету на початку ХХ ст. (1900–1914 рр.)», *Lwów: miasto – społeczeństwo – kultura*, 2 (1998): 205–214.
409. Крип'якевич, І. *Історичні проходи по Львову*, авт. передм. Я. Ісаєвич; упоряд., текстолог. опрац. і приміт. Б. Якимовича; упоряд. іл. матеріалу Р. Крип'якевич. Львів, 1991.
410. Критичні замітки до питання про генезу Львівського університету. Відбиток з “Записок НТШ”. Т. 125. Львів, 1917.
411. Кріль, М. «Ганн (Hann) Вацлав». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 325.
412. Кріль, М. «Маусс (Mauss) Йозеф». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 114.
413. Кріль, М. «Педагогічна і наукова діяльність Йозефа Маусса». *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.* Т. IV, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak. Lwów, Rzeszów, 2006. 93–106.
414. Кріль, М. «Тангль (Tangl) Карлманн». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 497.
415. Кугутяк, М. *Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.)*. Івано-Франківськ, 1993.
416. Купчинський, О. «Михайло Гарасевич». *Відомі та маловідомі постаті національної науки й культури*. Львів, 2011. т. 3.
417. Купчинський, О. «Модест Гриневецький». *Вісник НТШ*. Львів, 2002. Ч. 27. 34–37.
418. Курилишин, К. *Часопис «Діло» (Львів, 1880–1839 рр.): матеріали до бібліографістики*. Дрогобич, 2017. т. 3.

419. Курляк, І. Українська гімназійна освіта у Галичині (1864–1918 рр.). Львів, 1997.
420. Лаврецький, Р. «Антоневич-Болоз (Antoniewicz-Bołoz) Ян». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011. 145
421. Лазаренко, Є. 300 років Львівського університету. Львів: Вид-во Львівського університету, 1961.
422. Левицький, К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 рр. На підставі споминів і документів. Львів, 1926. Ч. 2.
423. Левицький, В. Спомини. Львів: Видавництво «Папуга», 2021.
424. Лещак, Т. «Амтманн (Amtmann) Франц». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 135.
425. Лещак, Т. «Поллак Ігнаци». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 304.
426. Лещак, Т. «Скурський (Skórski) Александр». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 438.
427. Лещак, Т. «Черкавський (Czerkawski) Євсей». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 645–646.
428. Лещак, Т. «Яхимович Григорій». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 728.
429. Лещак, Т. Організаційно-дидактичні аспекти підготовки вчителів у Львівському університеті (1812–1939 рр.). Автореф. дис. канд. пед. наук. Львів, 2014.
430. Лещак, Т., Дуцяк, І., Швець, Н. Твардовський (Twardowski) Казимеж Єжи Адольф. *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський

(заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 502.

431. Лещак, Т., Михальчишин Г., Корнійчук, В. Охорович (Ochorowicz) Юліан. *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: А–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 238–239.

432. Лисий, Ю. «Вінівартер (Winiwarter) Йозеф, фон». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 289.

433. «Листування з органами влади щодо повернення інсигній університету і документів про його заснування». *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 39–41.

434. Лукич, В. «Спомини про Івана Франка». *Іван Франко у спогадах сучасників*. Львів, 1956. С. 61–64.

435. Луцик, О. Надрага, М. «Владислав Шимонович організатор і перший керівник кафедри гістології та ембріології Львівського університету». *Світ Медицини та Біології*, 4 (2019): 213–217.

436. Луцик, О. Різничок, С. Білінська, І. «Мазох (Masoch, Massoch) Франциск». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: А–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 77.

437. Л. Ц. [Л. Цегельський], «Національна вага університету консеквенції її для ренегатів». *Молода Україна*. 1902. Ч. 1–4.

438. Львівський державний медичний інститут. 210-річчю відкриттю, 100-річчю відновлення медичного факультету у Львові присвячується. Львів: Видавнича спілка «Словник», 1994.

439. Львівський державний університет імені Ів. Франка, ред. Роман Волков. Львів: Вид-во Львівського університету, 1947.

440. Львівський державний університет імені Івана Франка. 1661–1999 (Матеріали щодо надання статусу «Національного»). Львів, 1999.

441. Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького: довідник. Львів, 2009. 19–20.

442. Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького: [історія та сучасність], голова редколегії Б. Зіменковський. Київ, 2014.
443. Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького: погляд крізь віки (До 230-річчя від дня заснування): бібліографічний покажчик, уклад. Надрага, М. О. Кріль, С. Васільєва, Б. Кріль, В. Фальшовник, А. Воробйова уклад.; наук. ред. Р. Лесик, М. Надрага. Львів, 2014.
444. «Львівський університет а русини». *Діло*. 1895. Ч. 250.
445. Львівський орденa Леніна державний університет імені Івана Франка, автор тексту В. Здоровега. Львів: Вид-во Львівського університету, 1973.
446. Львівський орденa Леніна державний університет імені Івана Франка. Львів: Каменярь, 1978.
447. Львівський університет ім. І. Франка. Львів, 1967.
448. Львівський університет, 1661–1986, ред. колегія В. Чугайов, С. Макарчук, Д. Григоращ. Львів: Вища школа, 1986.
449. «Львѡвскій університетъ. Свѣжо выдана програма выкладѡвъ подає слѣдуючї статистичнї данї львѡвского університету». 1897. Ч. 188.
450. Макарчук, С. Український етнос (Виникнення та історичний розвиток). Київ, 1992.
451. Малець, С. «Михайло Гарасевич – представник європейського Просвітництва». *Бальтазар Гакет – дослідник Південно-Східної і Центральної Європи*. Львів, 2000. 87.
452. Матвієнко, Г. «Викладачі-українці теологічного факультету Львівського університету: освіта та кар'єрний ріст». *Схід*, 4 (2012): 105–110.
453. Матвієнко, Г. «Професійний та національний склад і матеріальне забезпечення викладачів теологічного факультету Львівського університету (1870–1918)». *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*, 12 (2011): 99–108.
454. Матвієнко, Г. «Церковна історія у Львівському університеті: загальний огляд проблеми». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 181–189.
455. Матвієнко, Г. «Церковна історія у Цісарсько-королівському університеті імені Франца І у Львові». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 50 (2014): 113–122.
456. Матвієнко, Г. Теологічний факультет Львівського університету (1869–1918). Автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 2012.

457. «Матеріали про вибори ректора університету на 1852/53 навчальний рік». *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 62–66.

458. Матковський, О. «Геологічний факультет». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 334–339.

459. Мельник, В., Синиця, А. «Історія філософського факультету Львівського університету». *Каменярь*, 1 (2011).

460. Мельник, М. «Ад'юнкт». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 123.

461. Мельник, М. «Барон (Baron) Бернард». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 183.

462. Мельник, М. «Вартенберг (Wartenberg) Мсціслав». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 266.

463. Мельник, М. «Гольцгетан (Holzgethan) Георг». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 363.

464. Мельник, М. «Гофман Ян Франтішек». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 376.

465. Мельник, М. «Гюттер рицар фон Гюттерсталь (Hütter von Hüttersthal) Юліус Йозеф». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 399.

466. Мельник, М. «Грасль фон Рехтен (Grassl von Rechten) Ігнацій». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 414.

467. Мельник, М. «Доктор». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 452.

468. Мельник, М. «Доцент». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 459.

469. Мельник, М. «Ехснер (Oechsner) Георг». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 485.

470. Мельник, М. «Канавал (Canaval) Міхаель Франц Ксав'є». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 581.

471. Мельник, М. «Манастирський (Manastyrski) Антоній де Валагін». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. ІІ: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 92–93.

472. Мельник, М. «Потоцький (Potocki) Ян Антоній». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. ІІ: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 318.

473. Мельник, М. «Професор». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. ІІ: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 332–333.

474. Мельник, М. «Пфайффер (Pfeiffer) Адольф». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. ІІ: Л–Я. Видавнича рада:

І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 343.

475. Мельник, М. «Райнер (Reiner) Йозеф». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 352–353.

476. Мельник, М. «Франк (Frank) Франц». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 593.

477. Мельник, М. «Фюгер фон Рехтборн (Füger von Rechtborn) Максиміліан Алоїзій». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 605.

478. Мельник, М. «Цайсль (Zeisl) Андреас». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 624.

479. Мельник, М. «Штібер (Stiber) Йоган». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 692.

480. Мельник, М. «Штогер (Stöger) Міхаель». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 692.

481. Мельник, М., Кріль, М. «Краус (Krauss) Карл барон фон». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 668.

482. Мельник, М., Редзюк А. «Добжанський де Добра (Dobrzański de Dobra) Ян». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 449.

483. Мельник, М., Ровенчак, А. «Кунцек (Kunzek von Lichton) Август». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 692–693.
484. «Меморіал і резолюції віче української молоді». *Молода Україна*. 1900. Ч. 8.
485. Микитюк, В. Педагогічні концепти Івана Франка (теорія та методика навчання літератури). Львів, 2017.
486. Микітчак, Т. Білінська, І. «Глюбек (Hlubek) Франц». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 352.
487. Микітчак, Т., Ровенчак, А. «Глойснер (Gloisner) Антон». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 408.
488. Мудрий, В. Змагання за українські університети в Галичині, ред. О. Романів. Львів; Нью-Йорк, 1999.
489. Мудрий, В. «Львів осередком боротьби за український університет». *Наш Львів. Ювілейний збірник 1252–1952*. Нью-Йорк (1953): 126–132.
490. Мудрий, М. Українсько-польські відносини в Галичині у 1867–1890 роках: політичний аспект. Автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 1997.
491. Надрага, М. «Шіверек (Schiverek) Бурхард Свіберг». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 680.
492. Науковий портрет Адольфа Бека – фундатора львівської наукової школи фізіологів. (До 150-річчя від дня народження): біобібліографічний покажчик, уклад. С. Васільєва, О. Кріль, Надрага, М. Заячківська, О., Р. Гжегоцький; наук. ред. М. Надрага. Львів, 2013.
493. «Народний лікар» Мар'ян Панчишин (до 135-річчя від дня народження). Біобібліографічний покажчик, уклад. А. Магльований, Надрага, М. С. Васільєва, О. Кріль; наук. ред. А. Магльований. Львів, 2017.

494. Овсінський, Ю. «Захаріясевич (Zacharia[rja]siewicz, Zacharyasiewicz) Францішек Ксаверій». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 525.

495. Овсінський, Ю. «Захаріясевич Францішек Ксаверій». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 254–255.

496. Овсінський, Ю. «Іванський (Iwański) Себастьян». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 547.

497. Овсінський, Ю. «Павлович Андрій». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 245.

498. Овсінський, Ю. «Пенка (Penka) Ігнатій Йозеф». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 277.

499. Овсінський, Ю. «Тичинський (Tyczuński) Себастьян Міхал». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 522.

500. Овсінський, Ю. «Фінзінгер (Finziger, Finsinger) Ян Баптист». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 587.

501. Огієнко, О. «Модель дослідницького університету В. Гумбольдта: історія і сучасність». *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 5 (2014): 53–61.

502. Олександрович, М. Маркіян Шашкевич. Українське літературне відродження в Галичині (Український відділ Львівського університету (1787–1809)). Торонто, 1961.
503. «О руський університет у Львові (Інтерпеляція посла о. Данила Тянячкевича до міністра просвіти внесена на засідання палати послів дня 20 с.н.)». *Діло*. 1898. Ч. 278.
504. Осередчук, О. «Архіви вищих навчальних закладів у системі архівних установ другої половини ХІХ–першої половини ХХ століття». *Архіви України*, 4 (2012): 47–61.
505. Осередчук, О. «Бібліотека архіву Львівського університету (1894–1939): проблеми реконструкції». *Архіви України*, 4 (2011): 100–113.
506. Осередчук, О. «Людвік Фінкель – засновник та перший директор архіву Львівського університету». *Архіви України*, 3–4 (2010): 288–305.
507. Осередчук, О. «Шляхи забезпечення збереженості архівних документів в архівах державних установ на території Західної України (кінець ХІХ ст. – 1939 р.): на прикладі архіву Львівського університету». *Студії з архівної справи та документознавства*, 21 (2013): С. 75–78.
508. Осередчук, О. Архів Львівського університету у другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст.: історія формування та функціонування. Автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 2012.
509. Охримович, В. «З поля національної статистики Галичини». *Студії з поля суспільних наук і статистики* (Львів, 1909. т. 1, 68, 77, 83, 84 (Таблиці «Людність Галичини щодо віри й мови». «Пропорція руської і польської народностей»)).
510. Павлишин, О. Євген Петрушевич (1863–1940). Ілюстрований біографічний нарис. Інститут історичних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка; Програма модерної історії та суспільства України імені Петра Яцика. Львів: Манускрипт-Львів, 2013.
511. Петрук, О. Астрономія у Львівському університеті в 1800–1939 роках. Львів, 2020.
512. Пик, С. «Нападевич-Венцковський (Naradiewich-Więckowski) Миколай». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 181.
513. Полоністика у Львові: 200 років ідеї. Історія підручників з польської мови. Збірник праць з нагоди 200-річчя цісарського рескрипту

про започаткування польської філології у Львівському університеті, за ред. А. Кравчук, В. Кметя. Київ, 2018.

514. Помірко, Р. «Романське мовознавство у Львівському університеті». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 328–339.

515. Пристай, М. Львівська греко-католицька духовна семінарія. 1783–1945. Львів, Рудно, 2003.

516. Притула, Я. «Кодеш (Kodesch von Treuenhorst) Францішек». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 625.

517. Притула, Я. «Лемох (Lemoch) Ігнацій». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 31.

518. Притула, Я. «Математика у Львові». *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини ХХ століття*. Частина II. Точні науки, за заг. ред. О. Петрука. Львів, 2020. 3–182.

519. Притула, Я. «Шульц фон Страшницький (Schulz von Strasznicki) Леопольд Кароль». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 694.

520. Притула, Я., Дуцяк, І. «Лукашевич (Łukasiewicz) Ян Леопольд». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 59.

521. Притула, Я. Математичний семінар у Львівському університеті. 2015. <http://www.mmf.lnu.edu.ua/istoriia/istoriia-fakultetu/1245>.

522. Притула, Я., Шаблій, О. «Scientiae naturales: з історії природничих наук». *Каменяр*, 1 (2011).

523. Притула, Я., Тарнавський, Р. «Львівський університет до середини ХХ століття». *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини ХХ століття*. Ч. I. Наукові осередки, за заг. ред. Олега Петрука. Львів, 2020. 56–73.

524. Притула, Я. Філософський факультет. 2017. <http://www.mmf.lnu.edu.ua/istoriia/istoriia-fakultetu/1552>.

525. Прокопів, А., Борсукевич, Л. «Зелена оаза». *Каменяр*, 1 (2011).
526. Расевич, В. Габсбурзький університет. <https://lia.lvivcenter.org/uk/organizations/franz-i-university/>.
527. Ревера, Ю., Мельник, М. «Амброс фон Рехтенберг Ян». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 135.
528. «Регламент академічного сенату імператорсько-королівського Львівського університету, затверджений указом міністерства від 29 квітня 1853 р. № 1226». *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 33–35.
529. Редзій, А., Мельник, М. «Штубенраух Моріц Едлер фон». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 693.
530. Редзій, А., Мельник, М. Швець, В. «Туна (Tuna) Франтішек Едуард». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 535–536.
531. Редзій, А., Швець, В., Міщук, Н. «Фангор (Fangor) Анджей». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 557.
532. Резюме. за перекладом Мар'яна Мудрого. “*Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*”, red. Adam Redzik Krakow:Wydawnictwo Wysoki Zamek, 2017. 1266–1267.
533. «Ректори Львівського університету». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 758–760.
534. Різничок, С. «Особливості дидактичної системи підготовки фармацевтів у Львівському університеті у 1784–1853 рр.». *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи: у*

3-х т. Т. 3: Педагогічна думка, освіта, персоналії: теоретичний, історичний, компаративістський підходи, за ред. М. Євтуха, Д. Герцюка, К. Шмида. Львів, 2013. 280–291.

535. Різничок, С. «Фармацевтичне відділення Львівського університету: історія заснування, освітня та наукова діяльність». *Науковий вісник Чернігівського університету. Педагогіка та психологія*, 517 (2010): 142–152.

536. Різничок, С., Луцик, О., Білінська, І. «Нойгаузер (Neuhauser de Paula) Франц». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 206.

537. Різничок, С., Надрага, М. «Жердзінський (Żerdziński) Войцех Адальберт». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 495–496.

538. Різничок, С., Надрага, М. «Штехер фон Себенітц (Stecher fon Sebenitz) Фердинанд». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 691.

539. Різничок, С., Надрага, М. «Штранський (Stransky) Кароль Ігнаци». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 693.

540. Різничок, С., Надрага, М., Гриновець, В. «Пфау (Pfaу) Фелікс». *Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 343.

541. Ріккарді, Г. Політика урядів Австро-Угорщини щодо вищих навчальних закладів Східної Галичини: національний аспект (1867–1914 роки). Автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 2016.

542. Ровенчак, А. «Фізика у львівських навчальних закладах від XVII століття». *Leopolis Scientifica. Наука у Львові до середини XX століття*. Ч. II. Точні науки, за заг. ред. О. Петрука. Львів, 2020. 219–286.

543. Ровенчак, І. «Бальтазар Гакет як географ України». *Історія української географії. Всеукраїнський науково-теоретичний часопис*, 2 (2000): 56–62.
544. Родина Колессів у духовному та культурному житті України кінця XIX – XX століття (з нагоди 130-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси та 100-річчя від дня народження академіка Миколи Колесси), упоряд. І. Довгалюк, А. Вовчак. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2005.
545. Родина Колессів – спадкоємність науково-мистецької традиції (з нагоди 140-річчя від дня народження академіка Філарета Колесси, упоряд. І. Довгалюк, А. Вовчак. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013.
546. Рожанський, Б. «Руска мова на правничім виділі львівського університету». *Часопись правнича*, 5 (1895): 30–35.
547. Розанов, О. Львівське медичне училище. Львів, 1993.
548. Романів, О., Грицак, Я. «З іменем Шевченка». *Аксіоми для нащадків: Українські імена у світовій науці: Зб. нарисів, упоряд. і передмова О. Романчука*. Львів, 1992.
549. Романюк, А. «Боротьба за український храм науки у Львові (1900–1914)». *Студентський шлях*. Львів, 1931. Ч. 7–8.
550. Романюк, Р. «Томашек (Tomashek) Едуард». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: А–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 527.
551. Руда, О. «Українська проблематика в дослідженнях польських науковців Львівського університету (кінець XIX – початок XX ст.)». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 114–129.
552. Руденко, О. Вірменський слід у розвитку львівського мистецтвознавства: Ян Болос Антоневич». *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, 26 (2015): 245–257.
553. Русалка Дністрова: Документи і матеріали, упоряд., вступ. ст. та приміт. Стеблій, Ф. О. Купчинський; упоряд., приміт. Я. Грицак. Київ, 1989.
554. «Руські виклади на Львівському університеті». *Діло*. 1894. Ч. 217.
555. Сварник, Г. «Археографічна передмова». *Листи Михайла Грушевського до Кирила Студинського (1894–1932 рр.)*. Львів, Нью-Йорк, 1998. XII–XVIII.
556. «Свобода». 1901. Ч. 30.
557. Святиня, М. Історія фармації. Львів, 2002.

558. Сеник, М., Білінська, І., Ровенчак, А., Мельник, М. «Завадзький (Zawadzki) Александр». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 506.

559. Синиця, А. «Вітвицький (Witwicki) Владислав». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 293.

560. Синиця, А. «Гануш (Hanuš) Ігнацій Ян». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 325.

561. Синиця, А. «Дорога завдовжки в століття... Історія філософського факультету Львівського університету». *Каменяр*, 1 (2011).

562. Синиця, А. «Історія викладання філософії у Львівському університеті (XVII – перша половина XX ст.)». *Соціогуманітарні проблеми людини*, 6 (2012): 68–82.

563. Синиця, А. «Історія логічних досліджень у Львівському університеті (XVII – пер. пол. XX ст.)». *Вісник Львівського університету. Серія Філософські науки*, 14 (2011): 31–41.

564. Синиця, А. «Лесьневський Станіслав». *Енциклопедія Львова*. Т. 4. Львів, 2012. 93.

565. Синиця, А. «Ліпінський (Lipiński) Миколай». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 45.

566. Синиця, А. «Логіко-філософські концепції Бернарда Больцано і Петра Лодія: компаративний аналіз». *Тези звітної наукової конференції філософського факультету*, відп. за випуск Л. Рижак, Н. Жигайло. Львів, 2021. 65–68.

567. Синиця, А. «Львівсько-Варшавська філософська школа». *Енциклопедія Львова*. Т. 4. Львів, 2012. 395–396.

568. Синиця, А. «Лукашевич Ян». *Енциклопедія Львова*. Т. 4. Львів, 2012. 221–222.

569. Синиця, А. «Про природу історико-філософських концептів (на прикладі Львівсько-Варшавської школи)». *Матеріали Міжуніверситетського*

круглого столу «Казимир Твардовський та його українські учні». 11 лютого 2021 р., за заг. ред. І. Карівця. Львів, 2021. 36–38.

570. Синиця, А. «Раціборський (Raciborski) Александр». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 356.

571. Синиця, А. «Становлення і розвиток історико-філософських досліджень у Львівському університеті: до 25-річчя кафедри історії філософії». *Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки*, 24 (2019): 52–72.

572. Синиця, А. Становлення і розвиток історико-філософських досліджень у Львівському університеті: до 25-річчя кафедри історії філософії. Львів, 2020.

573. Сіромський, Р., Мельник, М. «Дзедушицький (Dzieduszycki) Войцех». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 439–440.

574. Сліпий, Й. Спомини. ред. І. Дацько, М. Горяча, вид 2-ге. Львів-Рим: Видавництво УКУ, 2014.

575. «Справа руського університету». *Руслан*. 1899. Ч. 144.

576. Скубала, З., Токарский, З. Польские университеты. Варшава, 1959.

577. Смолінська, О. Теоретико-методологічні основи організації культурно-освітнього простору педагогічних університетів України, за наук. ред. Г. Васяновича. Суми, 2014.

578. «Справа українського університету». *Діло*. 1912. Ч. 95. 29 (16) квітня.

579. «Справа українського університету». *Діло*. 1912. Ч. 99. 4 травня (21 квітня).

580. Стеблій, Ф. «“Весна народів” у Львові». *Історія Львова: у трьох томах*. Т. 2, ред. колегія Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. Львів, 2007. 148–169.

581. Стеблій, Ф. «Культурне життя у Львові в першій половині XIX ст.». *Львів: місто – суспільство – культура*, 3 (1999): 232–248.

582. Стеблій, Ф. «Освіта». *Історія Львова: у трьох томах*. Т. 2, редколегія Я. Ісаєвич, М. Литвин, Ф. Стеблій. Львів, 2007. 47–54.

583. Стеблій, Ф. «Початки українського національного руху в Галичині». *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*, 2 (1995): 62–65.

584. Стеблій, Ф. «Українська “Весна народів” у Львові». *Львів. Історичні нариси*. Львів, 1996. 168–183.
585. Стецюк, П. Станіслав Дністрянський як конституціоналіст. Львів, 1999.
586. Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів, упоряд. Качмар, В. М. Смолій. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014.
587. Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів, упоряд. Качмар, В. М. Смолій; відп. ред. В. Сулим; передм. Р. Шуст. 2-ге вид., доп. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016.
588. Судин, Ю. «Українці – у владах Львівського університету». *Наше слово*, 34 (1995).
589. Сулим, В. «Populos linguae iungunt. Мови єднують людей». *Каменяр*, 1 (2011).
590. Сулим, В. «Іноземні мови у Львівському університеті». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 295–307.
591. Сухий, О. Від русофільства до москвофільства (російський чинник у громадській думці та суспільно-політичному житті галицьких українців у ХІХ столітті). Львів, 2003.
592. Сухий, О. «Львівський університет на рубежі ХІХ–ХХ ст.: організація, школи, громадське життя». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 52–77.
593. Сухий, О. «Українські та польські університетські середовища у Львові на рубежі ХІХ–ХХ ст.». *Наукові виклади*, 5 (2011): 30–40.
594. Сухий, О. Галичина між Сходом та Заходом. Нарис історії ХІХ – початку ХХ ст.. Львів, 1997.
595. Тарнавський, Р. «Кафедра антропології та етнології Львівського університету під керівництвом Яна Чекановського: створення та перші роки діяльності». *Вісник Інституту археології*, 8 (2013): 105–120.
596. Тарнавський, Р. «Концепт «генеалогія підрозділу» як складова проблемно-хронологічного підходу до висвітлення історії Львівського університету (на прикладі кафедри етнології)». *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*, 21 (2020): 350–357.
597. Тарнавський, Р. «Народознавчі студії у Львівському університеті наприкінці ХVІІІ – у першій половині ХХ ст.: причинки до історіографії

питання». *Вісник Львівського університету. Серія історична. Спецвип.*: На пошану проф. Олексія Сухого (2017): 140–149.

598. Тарнавський, Р. «Рорер (Rohrer) Йозеф». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 379.

599. Тарнавський, Р. «Станіслав Цішевський: життєпис, наукові праці та педагогічна діяльність». *Народознавчі зошити*, 2 (2013): 279–288.

600. Тарнавський, Р. «Тенденції розвитку народознавства у Львівському університеті у другій половині XVII – на початку XX століття». *Народна творчість та етнологія*, 4 (2015): 76–85.

601. Тарнавський, Р. «Шамбре (Chambrez) Ігнац». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 664.

602. Тарнавський, Р. Кафедра етнології Львівського університету. Класичний період (1910–1947, відп. ред. М. Глушко. Львів, 2016.

603. Тарнавський, Р. Народознавство у Львівському університеті наприкінці XIX – в першій половині XX ст.: контексти, дискурси, наукові зв'язки. Автореф. дис. докт. іст. наук. Львів, 2020.

604. Тарнавський, Р. Народознавство у Львівському університеті наприкінці XIX – в першій половині XX ст.: контексти, дискурси, наукові зв'язки. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. Львів, 2020.

605. Твардовський, К. «Львівський університет. Матеріали для обговорення питання університету». *Сторінки історії Львівського університету за матеріалами німецькомовних документів*, упоряд. В. Качмар, М. Смолій; відп. ред. В. Сулим; передм. Р. Шуст. 2-ге вид., доп. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 133–137.

606. Тейлор, А. Дж. П. Габсбурзька монархія 1809–1918. Історія Австрійської імперії та Австро-Угорщини. Львів, 2002.

607. Тельвак, В. «“Історичні вправи” Михайла Грушевського у Львівському університеті: спроба реконструкції». *Український археографічний щорічник*. Нова серія 19/20 (2016): 313–322.

608. Тельвак, В. «Михайло Грушевський та польсько-український конфлікт у Львівському університеті: спроба реконструкції». *Східноєвропейський історичний вісник*, 4 (2017): 32–43.

609. Тельвак, В. «П'ять ювілеїв Михайла Грушевського». *Український історичний журнал*, 2 (2016): 4–50.
610. Тельвак, В. «Українська історична наука на сторінках часопису «Kwartalnik Historyczny» (до 1914 р.)». *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.* Т. III, red. J. Maternicki, L. Zaszkilniak. Rzeszów, 2005. 245–256.
611. Тельвак, В., Педич, В. «Персональний склад львівської історичної школи Михайла Грушевського: методологічний аспект». *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Історія»*, 36 (2015): 18–35.
612. Терещук, Т. Історичні аспекти розвитку фармацевтичного законодавства і освіти, становлення суспільно-професійних організацій у західноукраїнських землях (XV ст. – 1-а половина XX ст.). Автореф. дис. канд. фарм. наук. Львів, 1996.
613. Турчак, О., Надрага, М. «Професор Емануель Емерік Махек (1852–1950): нариси біографії та наукового доробку». *Офтальмологіческий журнал*, 2 (2018): 70–72.
614. «Університетська справа». *Діло*. 1910. Ч. 51. 8 березня (23 лютого).
615. Фізичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1953–2013). Львів, 2013.
616. Франко, І. «Історія моєї габілітації». *Діло*. 1912. Ч. 251–251.
617. Цольнер, Е. Історія Австрії, пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко, Н. Іваничук. Львів, 2001.
618. Чорний, М. «Віммер (Wimmer) Йозеф». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 289.
619. Чорний, М. «Домославський (Domosławski) Францішек Берnard». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 457.
620. Чорний, М. «Загурський (Zagórski) Юліан». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 515.

621. Чорний, М. «Криницький Онуфрій». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 673.
622. Чорний, М. «Кухарський (Kucharski) Ян». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 699.
623. Чорний, М. «Семкович (Semkowicz) Александер». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. ІІ: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 412–413.
624. Чорний, М. «Фесслер Ігнацій Аурелій». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. ІІ: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 569–570.
625. Чорний, М., Сіромський, Р. «Діханіч (Dichanich, Dichanik, Dichanig)». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 445.
626. Чума, Б. «Вахгольц (Wachholz, Wacholz) Антоні». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 271.
627. Шаблій, О., Притула, Я. «Scientiae naturales: з історії природничих наук». *Каменяр*, 1 (2011). 5.
628. Шапиро, И. Очерки по истории Львовского медицинского института. Львів, 1959.
629. Швець, В. «Ешеріх (von Escherich) Філіп Ріттер». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. І: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 485.
630. Швець, В. «Новак (Nowak) Август». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. ІІ: Л–Я. Видавнича рада:

І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 201.

631. Швець, В. «Хлюп (Chlupp) Йоган Моріц». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 614.

632. Швець, Н. «Бретшнайдер (von Bretschneider) Генріх Готтфрід». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 239.

633. Швець, Н. «Вучич (Wutschisch, Vuchich, Wuchich) Томас». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 311.

634. Швець, Н. «Гареллі бібліотека». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 403.

635. Швець, Н. «Кьоллер (Kölller) Карл». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 705.

636. Швець, Н. «Стронський (Stroński) Францішек Діонісій Гаспар фон». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 484.

637. Швець, Н. А. Ровенчак, «Урбанський (Urbański) Войцех (Адальберт)». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 552.

638. Швець, Н., Лещак, Т. Маньковський (Mańkowski) Болеслав Фердинанд. *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський

(заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014, 94–95.

639. Швець, Н., Мельник, М., Швець, В. «Гаймбергер (Haimberger) Антон». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 316.

640. Шидловський, І. «Зоологічний музей». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 539.

641. Шуст, Р. «Ліске (Liske) Францішек Ксаверій». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 46.

642. Шуст, Р., Тарнавський, Р. «Історична наука у Львівському університеті: 350 років розвитку». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 11–41.

643. «Ще в справі руського університету (Письмо невідомого автора до редактора Ruthenische Revue)». *О руський університет у Львові*. 38–39.

644. Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016): монографія, за заг. ред. В. Бурдіна, В. Нора, І. Бойка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016.

645. Якібчук, П. «Фізичний факультет». *Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка*: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 575.

646. Яковенко, Н. Вступ до історії. Київ, 2007. 243–245.

647. Akademische Behörden an der k. k. Universität zu Lemberg (далі – ABUL), sammt der Ordnung der Vorlesungen an derselben II Semester des Studien-Jahres 1849/50. Lemberg, 1850.

648. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1850/51. Lemberg, 1850.

649. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1850/51. Lemberg, 1851.

650. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1851/52. Lemberg, 1851.

651. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1851/52. Lemberg, 1852.

652. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1852/53. Lemberg, 1852.

653. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1852/53. Lemberg, 1853.

654. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1853/54. Lemberg, 1853.
655. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1853/54. Lemberg, 1854.
656. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1854/55. Lemberg, 1854.
657. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1854/55. Lemberg, 1855.
658. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1855/56. Lemberg, 1855.
659. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1855/56. Lemberg, 1856.
660. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1856/57. Lemberg, 1856.
661. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1856/57. Lemberg, 1857.
662. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1857/58. Lemberg, 1857.
663. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1857/58. Lemberg, 1858.
664. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1858/59. Lemberg, 1858.
665. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1858/59. Lemberg, 1859.
666. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1859/60. Lemberg, 1859.
667. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1859/60. Lemberg, 1860.
668. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1860/61. Lemberg, 1860.
669. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1863/64. Lemberg, 1863.
670. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1863/64. Lemberg, 1864.
671. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1864/65. Lemberg, 1864.
672. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1864/65. Lemberg, 1865.
673. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1865/66. Lemberg, 1865.
674. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1865/66. Lemberg, 1866.
675. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1866/67. Lemberg, 1866.
676. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1866/67. Lemberg, 1867.
677. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1867/68. Lemberg, 1867.
678. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1867/68. Lemberg, 1868.
679. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1868/69. Lemberg, 1868.
680. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1868/69. Lemberg, 1869.
681. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1869/70. Lemberg, 1869.
682. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1869/70. Lemberg, 1870.
683. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1870/71. Lemberg, 1870.
684. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1870/71. Lemberg, 1871.
685. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1871/72. Lemberg, 1871.
686. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1871/72. Lemberg, 1872.
687. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1872/73. Lemberg, 1872.
688. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1872/73. Lemberg, 1873.
689. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1873/74. Lemberg, 1873.
690. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1873/74. Lemberg, 1874.
691. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1874/75. Lemberg, 1874.

692. ABUL im Sommer-Semester des Studien-Jahres 1874/75. Lemberg, 1875.
693. ABUL im Winter-Semester des Studien-Jahres 1875/76. Lemberg, 1875.
694. ABUL im Studien-Jahre 1877/78. Lemberg, 1877.
695. ABUL im Studien-Jahre 1878/79. Lemberg, 1878.
696. Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, red. Adam Redzik. Kraków, 2015.
697. Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, red. Adam Redzik. Kraków, 2017.
698. Angetter, D., Nadraga, M., Nadraga, A. «Medizin und Pharmazie an der Nationalen Medizinischen Danylo Halyc'ky-Universität in L'viv (Österreichische Periode, 1784–1918) / Medicine and Pharmacy at Danylo Halytsky Lviv National Medical University (Austrian Period, 1784–1918)». *Naturwissenschaft als Kommunikationsraum zwischen Deutschland und Russland im 19. Jahrhundert. Internationale Tagung, Leipzig, 29.9–1.10.2010 / Science as a Medium of Communication Between German and Russia in the 19th Century. Proceedings of the International Conference, Leipzig, Sept. 29 – Oct. 1, 2010. Aachen, 2011. 495–510.*
699. Barącz, S. Rys dziejów zakonu kaznodziejskiego w Polsce. T. 2. Lwów, 1861.
700. Barącz, S. Żywoty sławnych Ormian w Polsce. Lwów, 1850.
701. Bartnicka, K. «Polskie i rosyjskie uniwersytety na przełomie XVIII i XIX w. na tle europejskim». *Organizacje nauki: Polsko-rosyjskie relacje w sferze nauki XVIII–XX w.*, red. L. Zasztowt. Warszawa, 2013. 450–451.
702. Bartnicka, K. «Reformy uniwersyteckie w okresie oświecenia w Niemczech». *Religie, edukacja, kultura*, pod. red. M. Surdackiego. Lublin, 2002. 376–379.
703. Barton, P. Ignatius Aurelius Fessler: Von Barockkatholizismus zur Erweckungsbewegung. Wien, Kölne, Graz, 1969.
704. Beck, A. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie podczas inwazji rosyjskiej w roku 1914/15. Lwów, 1935.
705. Biblioteka uniwersytecka we Lwowie w latach 1899–1910. Lwów, 1912.
706. Bilewicz, A. Prywatne średnie ogólnokształcące szkolnictwo żeńskie w Galicji w latach 1867–1914. Wrocław, 1997.
707. Blachowska, K. «Ludwik Finkel (1858–1930)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, pod red. J. Maternickiego przy współpracy L. Zaskilniaka. Rzeszów, 2007. 285–308.
708. Brzezińska, A. W., Czachowski, H. Wielkopolanin we Lwowie: Antoni Kalina (1846–1906) – sławista i etnograf. Wrocław, Ostrów Wielkopolski, 2016.

709. С. к. Uniwersytetu imienia cesarza Franciszka I we Lwowie (даді – CKUFL). Skład w roku 1879/80. Lwów, 1879.
710. CKUFL. Skład w roku 1880/1. Lwów, 1880.
711. CKUFL. Skład i program wykładów w półroczu zimowym 1881/2. Lwów, 1881.
712. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu letniem 1881/2. Lwów, 1882.
713. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu zimowym 1882/3. Lwów, 1882.
714. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu letniem 1882/3. Lwów, 1883.
715. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu zimowym 1883/4. Lwów, 1883.
716. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu letniem 1883/4. Lwów, 1884.
717. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu zimowym 1884/5. Lwów, 1884.
718. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu letniem 1884/5. Lwów, 1885.
719. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu zimowym 1885/6. Lwów, 1885.
720. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu letniem 1885/6. Lwów, 1886.
721. CKUFL. Skład personalu i program wykładów w półroczu zimowym 1886/7. Lwów, 1886.
722. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letniem 1886/7. Lwów, 1887.
723. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1887/8. Lwów, 1887.
724. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letniem 1887/8. Lwów, 1888.
725. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1888/9. Lwów, 1888.
726. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letniem 1888/9. Lwów, 1889.
727. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1889/90. Lwów, 1889.

728. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1889/90. Lwów, 1890.
729. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1890/1. Lwów, 1890.
730. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1890/1. Lwów, 1891.
731. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1891/2. Lwów, 1891.
732. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1891/2. Lwów, 1892.
733. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1892/3. Lwów, 1892.
734. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1892/3. Lwów, 1893.
735. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1893/4. Lwów, 1893.
736. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1893/4. Lwów, 1894.
737. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1894/5. Lwów, 1894.
738. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1894/5. Lwów, 1895.
739. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1895/6. Lwów, 1895.
740. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1895/6. Lwów, 1896.
741. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1896/7. Lwów, 1896.
742. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1896/7. Lwów, 1897.
743. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1897/8. Lwów, 1897.
744. CKUFL. Skład Uniwersytetu u i program wykładów w półroczu letnim 1897/8. Lwów, 1898.
745. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1898/9. Lwów, 1898.
746. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1898/9. Lwów, 1899.

747. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1899/900. Lwów, 1899.
748. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1899/900. Lwów, 1900.
749. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1900/901. Lwów, 1900.
750. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1900/901. Lwów, 1901.
751. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1901/1902. Lwów, 1901.
752. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1901/1902. Lwów, 1902.
753. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1902/1903. Lwów, 1902.
754. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1902/1903. Lwów, 1903.
755. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1903/1904. Lwów, 1903.
756. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1903/1904. Lwów, 1904.
757. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1904/1905. Lwów, 1904.
758. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1904/1905. Lwów, 1905.
759. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1905/1906. Lwów, 1905.
760. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu letnim 1905/1906. Lwów, 1906.
761. CKUFL. Skład Uniwersytetu w letnim półroczu 1906/1907. Lwów, 1907.
762. CKUFL. Skład Uniwersytetu i program wykładów w półroczu zimowym 1906/1907. Lwów, 1906.
763. CKUFL. Program wykładów w półroczu letnim 1906/1907. Lwów, 1907.
764. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1907/1908. Lwów, 1907.
765. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1907/1908. Lwów, 1907.

766. CKUFL. Program wykładów w półroczu letniem 1907/1908. Lwów, 1908.
767. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1908/1909. Lwów, 1908.
768. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1908/1909. Lwów, 1908.
769. CKUFL. Program wykładów w półroczu letniem 1908/1909. Lwów, 1909.
770. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1909/1910. Lwów, 1909.
771. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1909/1910. Lwów, 1909.
772. CKUFL. Program wykładów w półroczu letniem 1909/1910. Lwów, 1910.
773. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1910/1911. Lwów, 1910.
774. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1910/1911. Lwów, 1910.
775. CKUFL. Program wykładów w półroczu letniem 1910/1911. Lwów, 1911.
776. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1911/1912. Lwów, 1911.
777. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1911/1912. Lwów, 1911.
778. CKUFL. Program wykładów w półroczu letniem 1911/1912. Lwów, 1912.
779. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1912/1913. Lwów, 1912.
780. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1912/1913. Lwów, 1912.
781. CKUFL. Program wykładów w półroczu letniem 1912/1913. Lwów, 1913.
782. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1913/1914. Lwów, 1913.
783. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1913/1914. Lwów, 1913.
784. CKUFL. Program wykładów w półroczu letniem 1913/1914. Lwów, 1914.

785. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1914/1915. Lwów, 1914.
786. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1914/1915. Lwów, 1914.
787. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1915/1916. Lwów, 1916.
788. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1915/1916. Lwów, 1915.
789. CKUFL. Program wykładów w półroczu letnim 1915/1916. Lwów, 1916.
790. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1916/1917. Lwów, 1917.
791. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1916/1917. Lwów, 1916.
792. CKUFL. Program wykładów w półroczu letnim 1916/1917. Lwów, 1917.
793. CKUFL. Skład Uniwersytetu w roku akademickim 1917/1918. Lwów, 1917.
794. CKUFL. Program wykładów w półroczu zimowym 1917/1918. Lwów, 1917.
795. CKUFL. Program wykładów w półroczu letnim 1917/1918. Lwów, 1918.
796. Centkowski, J. «Ludwik Finkel jako dydaktyk historii». *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.* T. II, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak. Rzeszów, 2004. 201–208.
797. Czekanowski, J. «Z działalności Zakładu antropologiczno-etnologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie w piętnastoleciu. 1914–1928». *Lud. Organ Polskiego towarzystwa etnologicznego, wydawany przez Polskie towarzystwo ludoznawcze we Lwowie.* 1928. Serja II. T. VII (XXVII). 183–184.
798. Ditchen, H. *Geschichte der Universität Lemberg zwischen Absolutismus, Totalitarismus und Nationalfragen.* Berlin, 2018.
799. Długosz, T. «Rzut oka na dzieje lwowskiego Wydziału Teologicznego». *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1933.* Lwów, 1934. 7–67.
800. Duda, R. «Matematyka na Uniwersytecie Lwowskim do usunięcia Polaków ze Lwowa». *Universitati Leopoliensi trecentessimus quinquagesimum anniversarium suae fundationis celebranti in memoriam.* Kraków: PAU, 2011. 291–324.

801. Dybiec, J. «Uniwersytet Lwowski pod zaborem austriackim». *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 65–76.
802. Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. I: А–К. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2011.
803. Encyclopaedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2 т. Т. II: Л–Я. Видавнича рада: І. Вакарчук (голова), М. Лозинський (заст. голови), Р. Шуст (заст. голови), В. Качмар (відп. секретар) та ін. Львів, 2014.
804. Finkel, L., Starzyński, S. *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. I. Lwów, 1894.
805. Finkel, L., Starzyński, S. *Historia uniwersytetu Lwowskiego*. Cz. II. Lwów, 1894.
806. Fras, Z. *Demokracy w życiu politycznym Galicji w latach 1848–1873*. Wrocław, 1997.
807. *Galicja w dobie autonomicznej (1850–1914)*. Wybór tekstów w opracowaniu Stefana Kieniewicza. Wrocław, 1952.
808. Grzybowski, K. *Galicja 1848–1914. Historia ustroju politycznego na tle historii ustroju Austrii*. Kraków, Wrocław, Warszawa, 1959.
809. Hahn, W. *Katedra Historii Literatury Polskiej na Uniwersytecie Lwowskim (1826–1904)*. Lwów, 1912.
810. Hahn, W. *Katedra Historii Literatury Polskiej na Uniwersytecie Lwowskim (1826–1904)*. Lwów, 1912.
811. *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 roku)*. red. J. Maternicki, J. Pisulińska, L. Zaszkiłniak). Rzeszów, 2016.
812. Hulewicz, J. *Sprawa wyższego wykształcenia kobiet w Polsce w wieku XIX*. Kraków, 1959.
813. Ilkiw-Swydnycki, M., Kaczmar, W. «Pierwsze katedry (1784–1805)». *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 r.)*. Rzeszów, 2016. 51–64.
814. Ilkiw-Swydnycki, M., Kaczmar, W. «Po ponownym erygowaniu Uniwersytetu (1817–1848)». *Historia w Uniwersytecie Lwowskim. Badania i nauczanie (do 1939 r.)*. Rzeszów, 2016. 75–86.
815. *Instrukcja dla urzędów pomocniczych c. k. Uniwersytetu lwowskiego*. Lwów, 1882.

816. Jaworski, F. Uniwersytet Lwowski. Wspomnienie jubileuszowe. Lwów, 1912.
817. Kachmar, V. «Lviv University: Cooperation of Polish Institutions of Higher Education». *Contemporary Socio-Economic of Polish-Ukrainian Cross-border Cooperation*. Warsaw, 2017. 65–66.
818. Kaczmar, W. «Teofil Kostruba (1907–1943)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2014. 579–590.
819. Katalog inkunabulów biblioteki uniwersyteckiej we Lwowie. Opracował dr. Eugeniusz Barwiński. Lwów, 1912.
820. Kawalec, A. «Aleksander Hirschberg (1847–1907)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2014. 149–166.
821. Klasa, B. «Adam Mieczysław Skałkowski (1877–1951)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2014. 283–301.
822. Kolbuszewska, J. «Aleksander Semkowicz (1850–1923)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2014. 167–178.
823. Kratter, F. Briefe über den itzigen Zustand von Galizien. Leipzig, 1786.
824. Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. I. (1894/95 – 1897/98). Lwów, 1899.
825. Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. II. (1898/9 – 1909/10). Zestawił W. Hahn. Lwów, 1912.
826. Ładyżyński, A. «Nauczyciele szkół zawodowych w Galicji epoki autonomicznej». *Acta Universitatis Wratislaviensis*. Wrocław, 1995. 87–165.
827. Lewicki, K. Uniwersytet Lwowski w 1809 roku. Lwów, 1936.
828. Lundgreen, P. «Die Universität Lemberg und ihre Historiker (1784–1914)». *Jahrbuch für Universitätsgeschichte*. Bd. 8. Berlin, 2005. 157–185.
829. Maślanka, J. «Lwowskie literaturoznawstwo». *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 349–374.
830. Maternicki, J. «Polskie szkoły historyczne we Lwowie w XIX w.». *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* T. III, pod red. J. Maternickiego, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2005. 23–45.
831. Michalska-Bracha, L., Bracha K. «Jan Fijałek (1864–1936)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2014. 179–190.

832. Michałewska, K. «Sprawa uniwersytetu ukraińskiego w latach 1848–1914». *Studia historyczne*. 1984. Zesz. I. 35–60
833. Nadraga, M. «Gatscher, Franz de Paula (1820–1882)». *Österreichisches Biographisches Lexikon*. Online-Edition, http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes&fbclid=IwAR2Ai4HdWhmHpMcv_kvdcuhqBTih7EL39TJmaSkDliGyNqFGJtXqWg6EHFU. 2018.
834. Nadraga, M., Zimenkovs'kyj, B., Lucyk, O., Kalynjuk, T. «Der Einfluss der Wiener Medizin auf die Entwicklung der Nationalen Medizinischen Danylo-Halyc'kyj-Universität in Lemberg (1784–1918)». *The influence of Viennese medicine on the development of the National Medical Danylo Halyc'kyj University in Lemberg (1784–1918). Strukturen und Netzwerke. Medizin und Wissenschaft in Wien 1848–1955*. Wien, 2018. 425–447.
835. Observator [Грушевський, М.]. «Листи з над Полтви. Лист третій (в справі українсько-руського університету у Львові)». *Літературно-науковий вісник*, 8 (1899): 84–116.
836. Observator [Грушевський, М.]. *Справа українсько-руського університету у Львові*. Львів, 1899.
837. Pawelec, T. «Szkoła czy środowisko (Lwów i lwowscy historycy – uwagi metodologiczne)». *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w.* T. III, pod red. J. Maternickiego, L. Zaskilniaka. Rzeszów, 2005. 46–60.
838. Przemówienie rektora Uniwersytetu Lwowskiego D-ra Ludwika Finkla na inaguracji roku akademickiego 1911/12 dnia 12 października 1911. Lwów, 1911.
839. Pyter, M. «Leon Halban (1893–1960)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaskilniaka. Rzeszów, 2014. 455–464.
840. Pyter, M. *Oswald Balzer i lwowska szkoła historycznoprawna*. Lublin, 2010. 20–49.
841. Redzik, A. «Alfred Halban (1865–1926)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaskilniaka. Rzeszów, 2014. 203–218.
842. Redzik, A. «Nauki prawne na Uniwersytecie Lwowskim». *Universitati Leopoliensi. Tsecentesimum Quinquagesimum Anniversarium Suae Funolationis Celebrant: im. Memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 145–184.
843. Redzik, A. «Roman Longchamps de Bérier (1883–1941)». *Kwartalnik Prawa Prywatnego*, 1 (2006): 5–108.
844. Redzik, A. *Stanisław Starzyński (1853–1935) a rozwój polskiej nauki prawa konstytucyjnego*. Warszawa, Kraków, 2012.

845. Reifen Kugel, K. «Biblioteka uniwersytecka we Lwowie». *Przewodnik naukowy i literacki*. Lwów, 1873. 185.
846. Rembelicki, R., Kuźnicka, B. *Historia Farmacji*. Warszawa, 1987.
847. Romek, Z. «Olgierd Górka (1887–1955)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkilniaka. Rzeszów, 2014. 411–434.
848. Röska-Rydel, I. *Kultur an der Peripherie des Habsburger Reiches: Die Geschichte des Bildungswesens und der kulturellen Einrichtungen in Lemberg von 1772 bis 1848*. Wiesbaden, 1993.
849. Sroka, S. T. «Nauki przyrodnicze i rolnicze na Uniwersytecie Lwowskim». *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 325–348.
850. Stolarczyk, M. «Galicyska Gwardia Narodowa w 1848 r.». *Galicja i jej dziedzictwo*. Tom 12: Galicja w 1848 roku. Demografia, działalność polityczna i społeczna, gospodarka i kultura, red. A. Bonusiak, M. Stolarczyk. Rzeszów, 1999. 75–88.
851. Stopka, K. «Nauki historyczne na Uniwersytecie Lwowskim». *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 225–266.
852. Suchyj, O. «Rozwój Lwowskiego środowiska uniwersyteckiego na przełomie XIX i XX w.». *Nauki prawne pomiędzy tradycją a współczesnością Prace dedykowane Profesorowi Romanowi Longchamps de Berier w 70 rocznice śmierci*. Lublin, 2011. 100–115.
853. Synytsia, A. «Logiczne poglądy Kazimierza Twardowskiego: trudności realizacji = Логічне вчення Казимира Твардовського: труднощі реалізації». *Tezy uczestników ukraińsko-polskiego seminarium na temat: «Lwowsko-Warszawska Filozoficzna Szkoła jako wspólnota odwagi i nadziei» = Тези учасників українсько-польського семінару «Львівсько-Варшавська філософська школа як спільнота відваги та надії»*. 22 вересня 2017 р., за ред. І. Карівця. Львів, 2017. 27–32.
854. Szymański, J. «Pierwsza katedra nauk pomocniczych historii na ziemiach polskich». *Personae, colligationes, facta. Profesorowi Kazimierzowi Jasińskiemu w 70 rocznicę urodzin przyjaciele, koledzy, uczniowie*. Toruń, 1991. 318–326.
855. *Taschenbuch der apostolischen Majestat Franz I. allerhöchsten Namen führenden Universität zu Lemberg, 1833*. Lemberg, 1832.
856. *TFUL für das Jahr 1837*. Lemberg, 1836.
857. *TFUL für das Jahr 1839*. Lemberg, 1838.
858. *TFUL für das Jahr 1841*. Lemberg, 1840.
859. *TFUL für das Jahr 1842*. Lemberg, 1841.

860. TFUL für das Jahr 1843. Lemberg, 1842.
861. Twardowski, K. Die Universität Lemberg. Materialien zur Beurteilung der Universitätsfrage. Wien, 1907.
862. «Uchwała Koła polskiego w sprawie uniwersyteckiej». *Gazeta Narodowa* (1912). Nr 260.
863. Wasylewski, S. «M. Michałowicz». *Stulecie «Gazety Lwowskiej». 1811–1911*. Lwów, 1911. t. I, cz. 2.
864. Wasylewski, S. M. «Michałowicz». *Stulecie «Gazety Lwowskiej». 1811–1911*. Lwów, 1911. t. 1, cz. 2.
865. Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. T. V, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak. Rzeszów, 2007.
866. Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w. T. II, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak. Rzeszów, 2004.
867. Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w. T. III, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak. Rzeszów, 2005.
868. Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XX i XIX w.». T. IV, red. J. Maternicki, L. Zaskilniak. Lwów, Rzeszów, 2006.
869. Wierzbicki, «Antoni Małecki (1821–1913)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaskilniaka. Rzeszów, 2014. 41–58.
870. Wiesinger, P. «Joseph Schatz (1871–1950) Sprachwissenschaftler, Dialektologe und Philologe an der Universitäten Innsbruck und Lemberg». *Вісник Львівського університету. Серія історична*, 49: Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету, за ред. О. Сухого (2013): 356–392.
871. Wojtkiewicz-Rok, W. «Medycyna lwowska w dziesięciu odsłonach». *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 375–408.
872. Wołczański, J. «Widzial Teologiczny Uniwersytetu Lwowskiego w latach 1661–1939». *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 77–144.
873. Wolf, G. «Geschichte der Lemberger Universität von ihrer Begründung 1784 bis 1848». *Kleine historische Schriften*. Wien, 1892. 1–47.
874. Woleński, J. «Lwowska Szkoła Filozoficzna». *Universitati Leopoliensi trecentesimo quinquagesimo anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 185–208.
875. Wöller, B. Europa als historisches Argument. Nationsbildungsstrategien polnischer und ukrainischer Historiker im habsburgischen Galizien. Bochum, 2014.

876. Wöller, B. «Heinrich Zeissberg (1839–1899)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2014. 93–104.
877. Wöller, B. «Jozeph Mauss (1778–1856)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2014. 21–30.
878. Wöller, B. «Ludwig Zehnmark (1751–1814)». *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2014. 11–20.
879. Wróblewski, K. «Fizyka na Uniwersytecie we Lwowie». *Universitati Leopoliensi trecentessimum quinquagesimum anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 266–290.
880. Wyrozumski, J. «Pzredmowa», *Universitati Leopoliensi trecentessimum quinquagesimum anniversarium suae foundationis celebranti in memoriam*. Kraków: PAU, 2011. 5–7.
881. *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*, pod red. nauk. J. Maternickiego, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2007.
882. *Złota księga historiografii lwowskiej XIX i XX wieku*. T. II, pod red. nauk. J. Maternickiego, P. Sierżęgi, L. Zaszkiłniaka. Rzeszów, 2014.

Наукове видання

КАЧМАР Володимир Михайлович

**ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
У 1784-1918 РОКАХ:
ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ОСВІТНЬО-НАУКОВІ
ТА НАЦІОНАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ**

Монографія

Редактор *Уляна Крук*
Комп'ютерне верстання *Світлани Сенік*
Обкладинка *Василя Рогана*

Формат 70x100/16. Ум. друк. арк. 42,89 + 1,93 вкл. Тираж 300 пр.

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Друк та палітурні роботи ТОВ «БУК-ДРУК»
вул. М. Бердичівська, 17А, м. Житомир,
тел.: 063 101 22 33, e-mail: printinz@gmail.com

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції України.
Серія ДК № 5610 від 21.09.2017 р.

Титульна сторінка
Акту відкриття
Львівського університету

Медаль з нагоди відкриття
Львівського університету
(лицева та зворотна сторони)

Велика печатка
Львівського університету
і печатки факультетів

Інсигнії ректора і деканів
Львівського університету

Антоній Вацлав Бетанський

Петро Лодій

Ігнацій Юзеф Мартинович

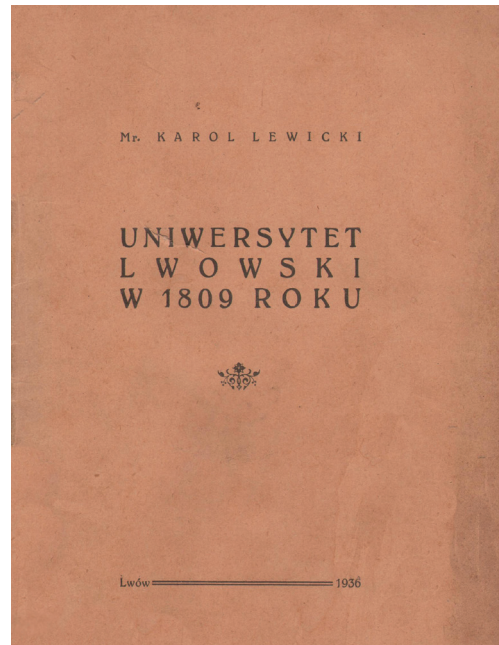
Печатка Львівського університету

Бальтазар Гакет

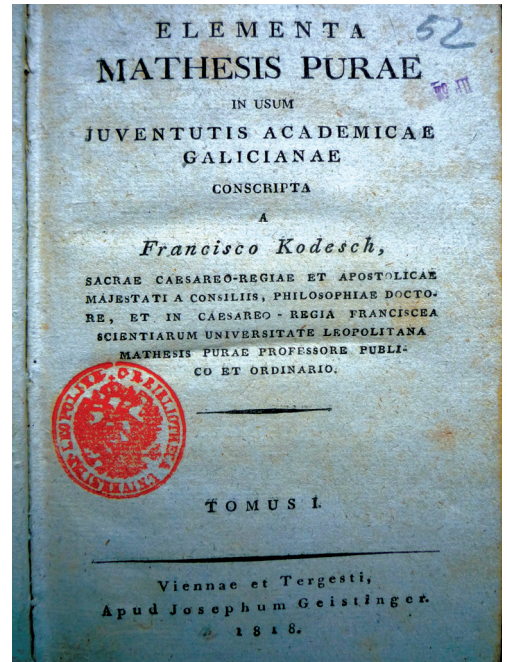
Анджей Крупінський

Обкладинка книги Кароля Левіцького «Uniwersytet Lwowski w 1809 roku» (1936)

Анджей Анквич

Титульна сторінка праці «Elementa mathesis purae» Франтішека Кодеша (1818)

Август Кунцек

Йозеф Мауцс

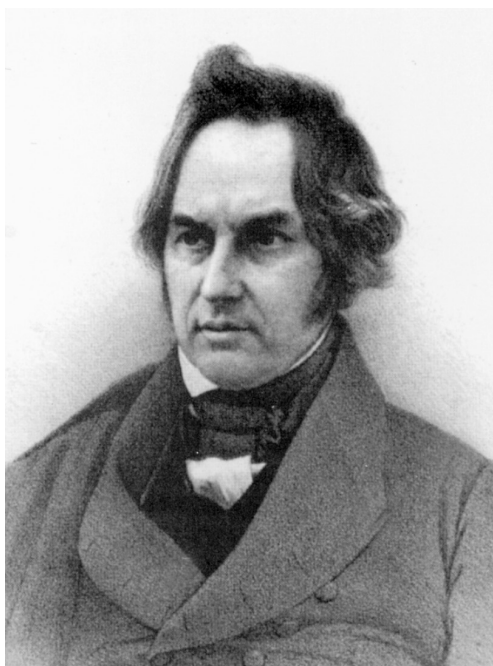
Франц Мазох

Юзеф Максиміліан Оссолінський

Бенедикт Вагнер

Йозеф Беррес

Михайло Мелетій Модест де Гриневецький

Ізидор Шараневич

Адольф Вайс

Яків Геровський

Маркіян Шашкевич

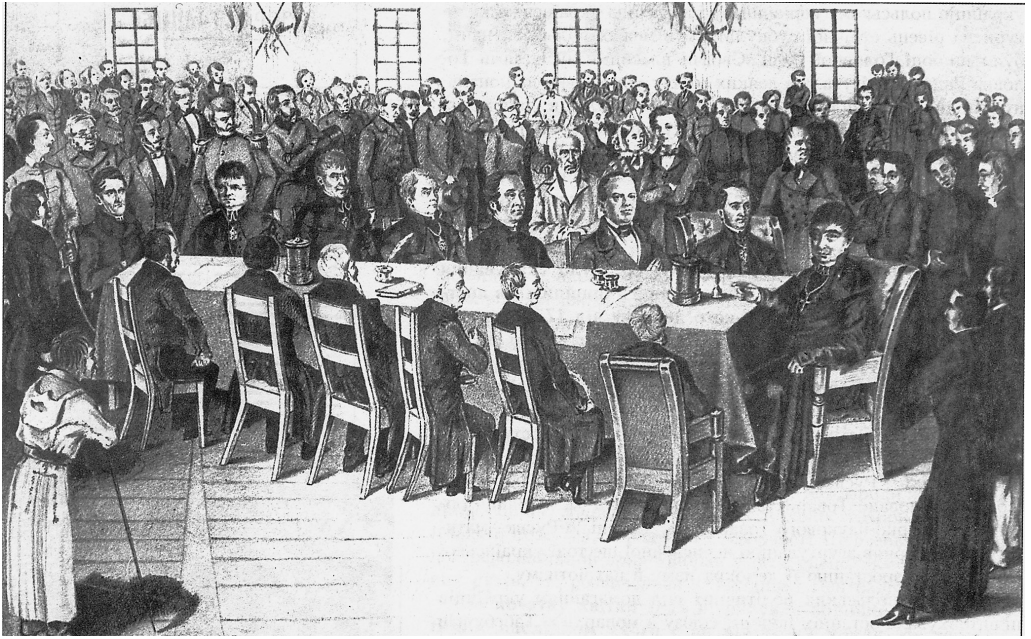
Іван Вагілевич

Яків Головацький

Венедикт Левицький

Перше засідання Головної Руської Ради у Львові дня 4 травня 1848 р.
Художник Е. Блоцький

Будівля Львівського університету на вул. Краківській

Пій Ніколаус і Йоганн Баптист Ганнібал Ґареллі

Будівля інститутів (закладів)
Львівського університету
(колишня вул. Длугоша)

Францішек фон Стронський

Читальний зал бібліотеки Львівського університету

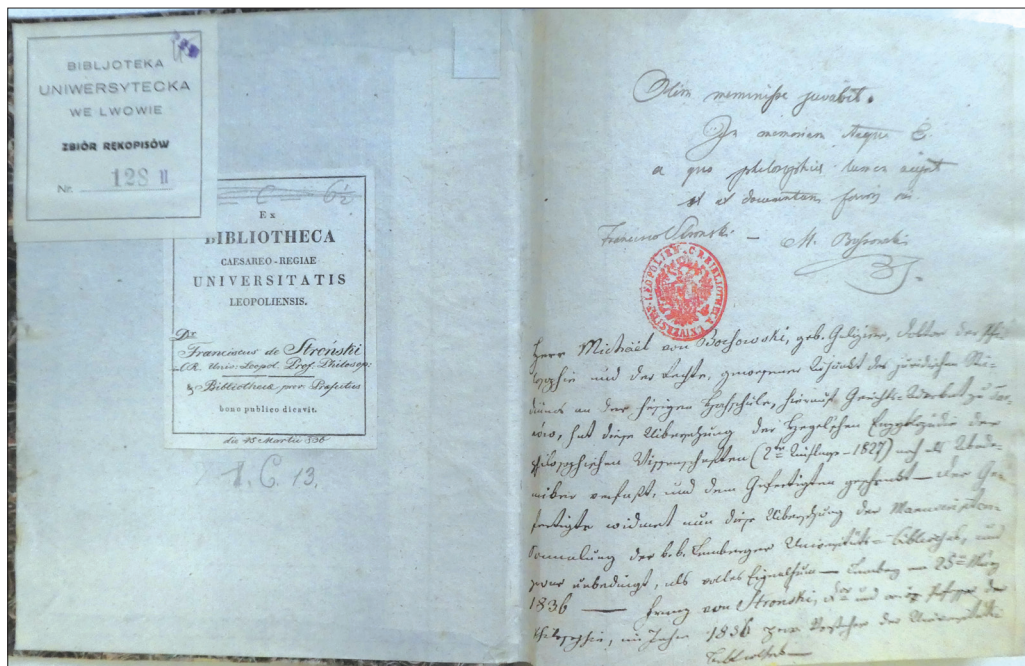
Будівлі медичного факультету Львівського університету на вул. Пекарській

Григорій Яхимович

Антоній Ангелович

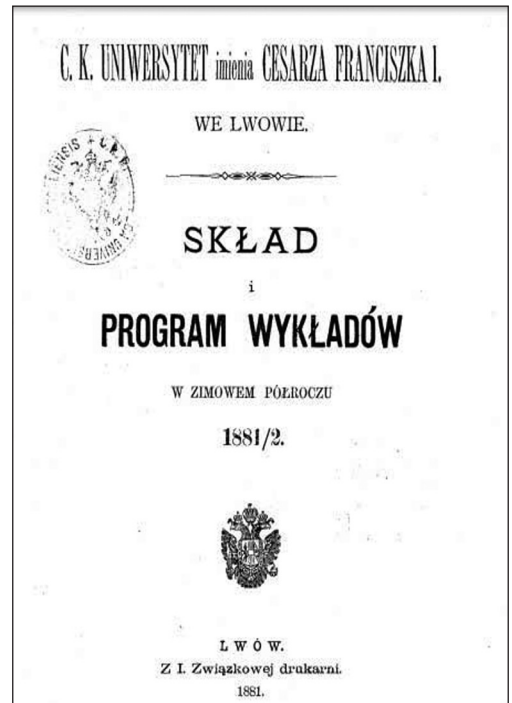
Рукопис і форзаці аркуші праці «Ogól umysłowych umiejętności» (1836) з дедикацією від перекладача Міхала Босовського професору Львівського університету Францішкові Стронському

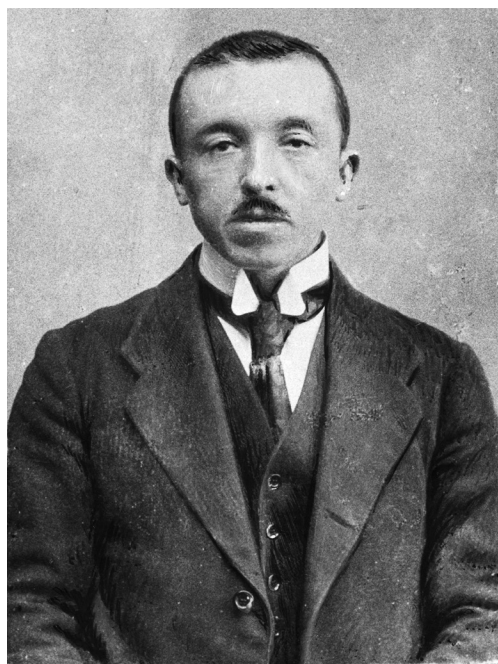
Юзеф Пузина та Мар'ян Смолюховський з колегами

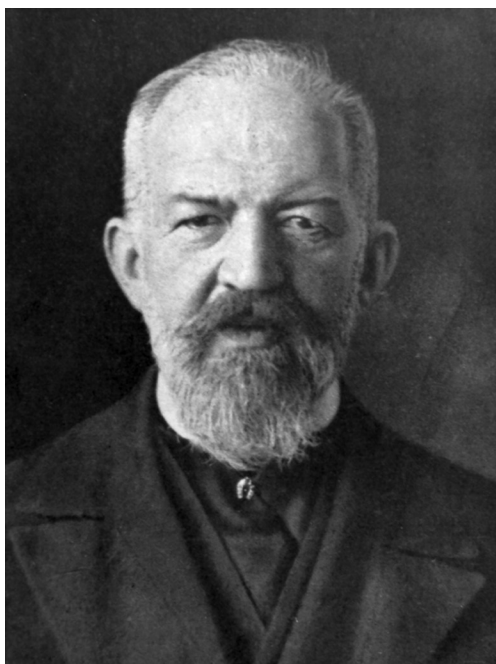
Юзеф Більчевський

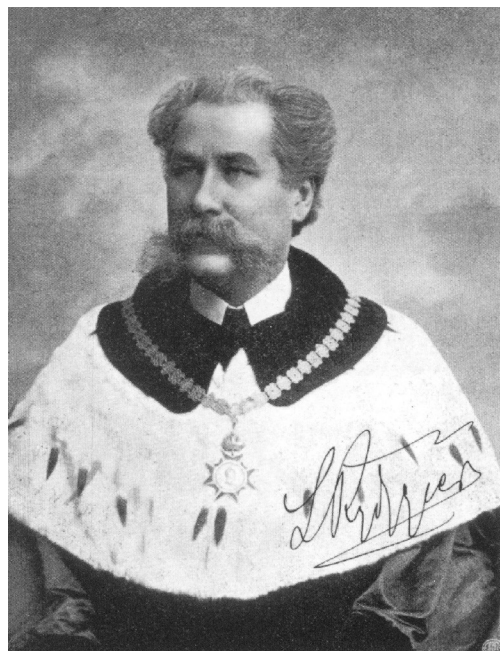
Титульна сторінка навчальної програми Львівського університету (1881/1882)

Степан Рудницький

Казімеж Твардовський

Людвік Ридигер

Іван Бартошевський

Францішек Ксаверий Ліске з учнями

Станіслав Дністряньський і депутати Галицького сейму

Освальд Бальцер

Михайло Грушевський

Олександр Огоновський

Станіслав Дністрянський

Степан Томашівський

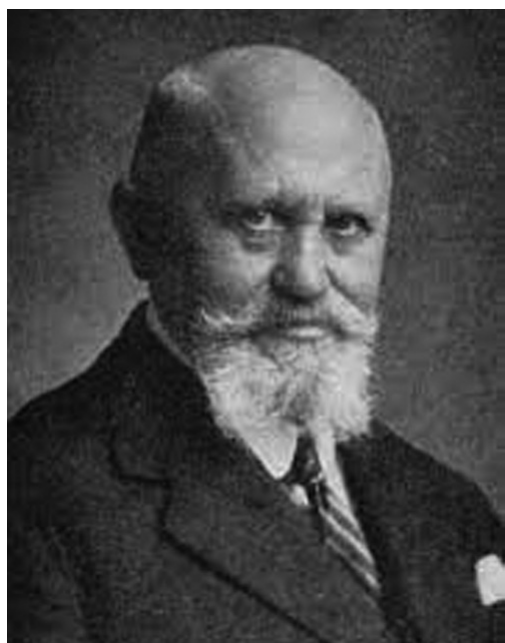
Іларіон Свенціцький

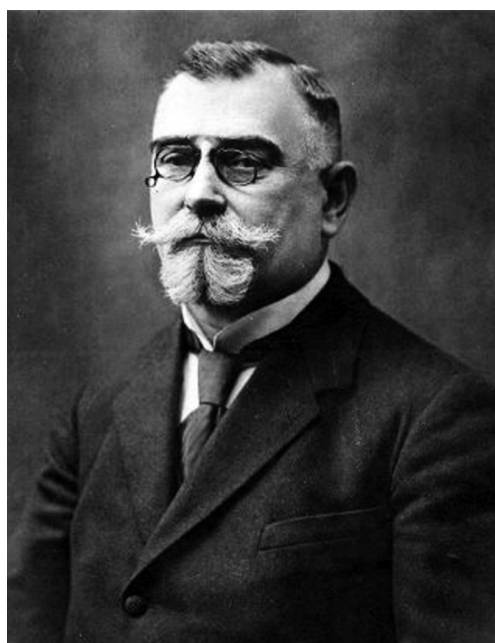
Олександр Барвінський

Генрик Кадій

Олександр Колесса

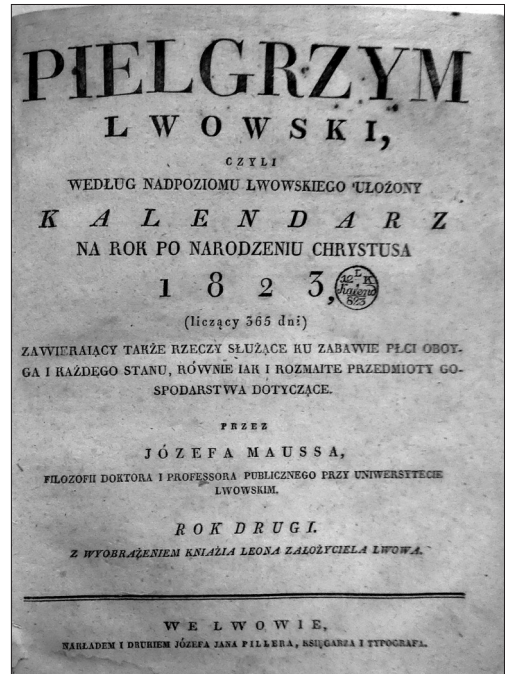
Кость Левицький

Юліан Романчук

Митрополит Андрей Шептицький

Шмуктитул і титульна сторінка видання «Pielgrzym Lwowski»
за редакцією Йозефа Маусса (1823)

Докторський диплом Андрія Чайковського (1887)

Львівський університет другої половини XIX – початку XX ст.

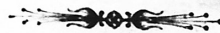

NOS RECTOR ET DECANUS

FACULTATIS *philosophica*

IN UNIVERSITATE CAES. REG. LEOPOLIENSI

LECTURIS SALUTEM A DOMINO!

Notum ac manifestum esse volumus omnibus et singulis,
Dominum *Joannem Franko*
oriundum ex *Sahujowie in Galicia*
in Album Universitatis et Facultatis *philosophica*
rite relatum esse. Id, quod manu propria et Sigillo Univer-
sitatis praesentibus adpresso testamur.

Leopoli die 20 mensis *Decembris* **Anno 1875**

Dr. E. Cheslawski

h. t. Rector Universitatis

Документ про зарахування Івана Франка студентом Львівського університету (1875)

МИНИСТЕРСТВО
Внутренних Дел

РЕКТОРЪ
ИМПЕРАТОРСКАГО
Университета Императора

10 апр. 1894 г.

Иркутскъ

Князь Николайчъ,

Князь Николайчъ,

Совѣтъ университета, согласно представленію историко-филологическаго факультета, и на основаніи 10 пун. 10 пун. § II ст. 89 унив. устава 1884 года, въ засѣданіи 29 сентября сего 1906 года, воззель Вася въ степень доктора русскаго словесности, безъ испытанія и представленія диссертации, о чемъ представляютъ на утвержденіе г. Министра Народнаго Просвѣщенія.

Нанѣ г. Министръ Народнаго Просвѣщенія, предлѣзаетъ, въ отъ 13 сего ноября за № 22511, уведомить, что слѣзъ утвердить Вася въ степени доктора русскаго словесности, безъ испытанія и представленія диссертации.

Сообща о семъ, съ своею стороною шлю сердечный привѣтъ новому доктору *Антоніи Васильевича*, присовокупляя, что установленный дипломъ на степень доктора русскаго словесности будетъ высланъ Вамъ немедленно, по отпущаніи его.

Прому принять увѣреніе въ совершенномъ моемъ почтеніи и преданности. *Дн. Багалія.*

Доктору
И. Я.
ФРАНКУ.

Повідомлення Ректора Харківського університету Дмитра Багалія Іванові Франку про обрання його почесним доктором

Шановний Зоре Професорів!

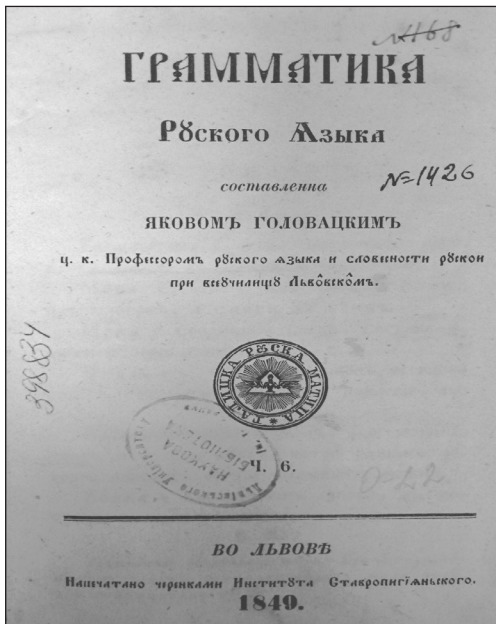

Відписаний має бути
предпожити Виписану
Зореві Професорів своєю
друковану працяю ту.
«Вань Вишинскій і его
твори» на мові рускій, а
також праці «Анактографія
літературної мови XVIII-XIX вв.»
(друковану в «Библиотека
Историческая») і «Вопросы о
Математике и Физике, а именно
и Эволюции и Развитии» (друко-
вану в «Wisk») з перекладом.

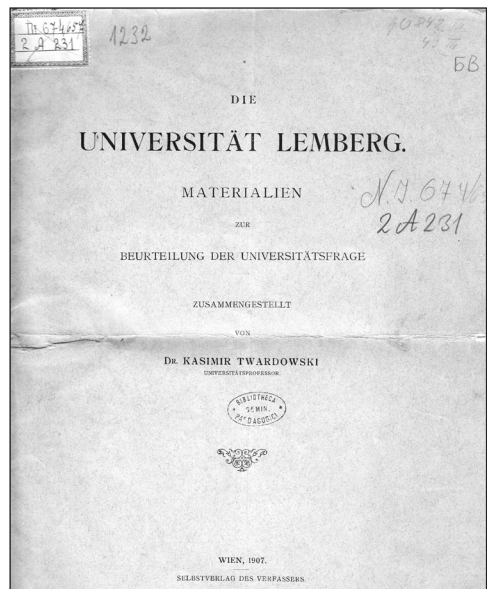
Шановний Зоре Професорів і
звѣстити на підставі праці
єк матоас на підставі
приложеннихъ пилій лекцій-
нихъ доішши підписаному
вчитатъ переді исторіі мѣтѣ
ручкѣи на університеті
Львівскімъ рускою мовою.
Міод г. 30 Жовтня 1894.

Др. Іван Франко

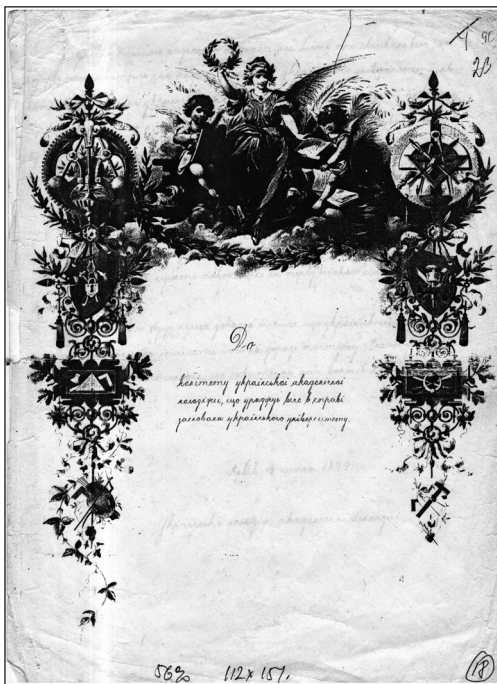
Звернення Івана Франка до зібрання професорів
Львівського університету (1894)

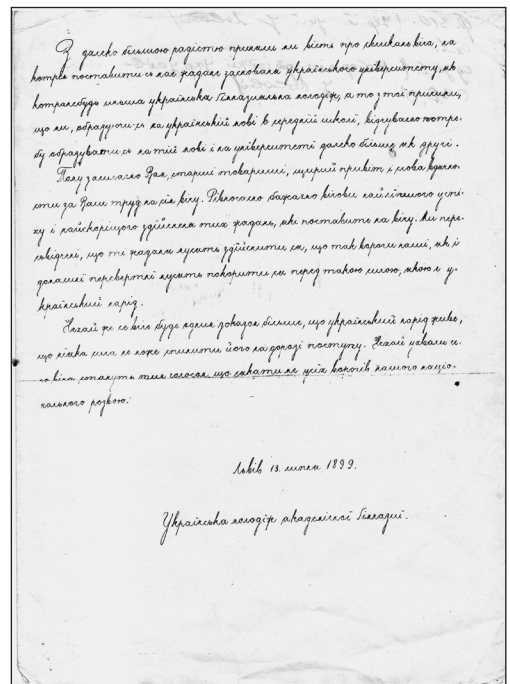
Титульна сторінка праці
«Грамматика руська» Якова Головацького
(1849)

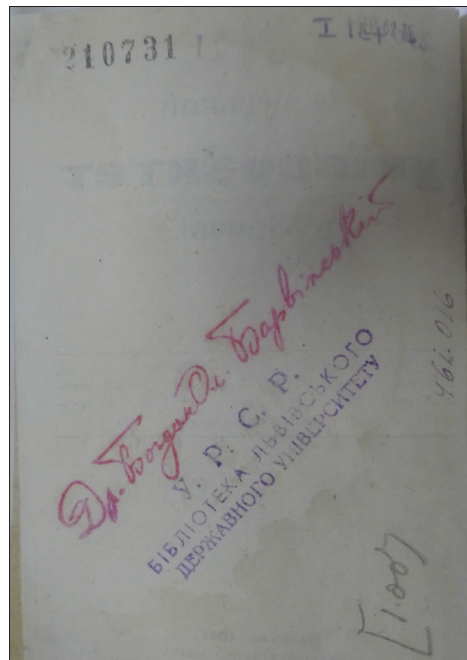
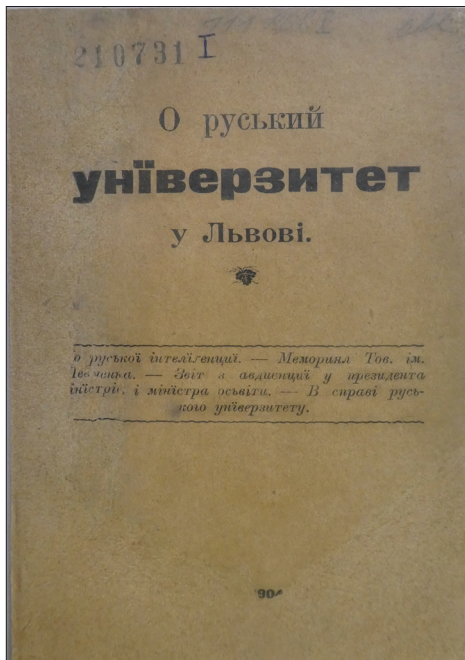

Титульна сторінка
брошури Казімежа Твардовського
про Львівський університет

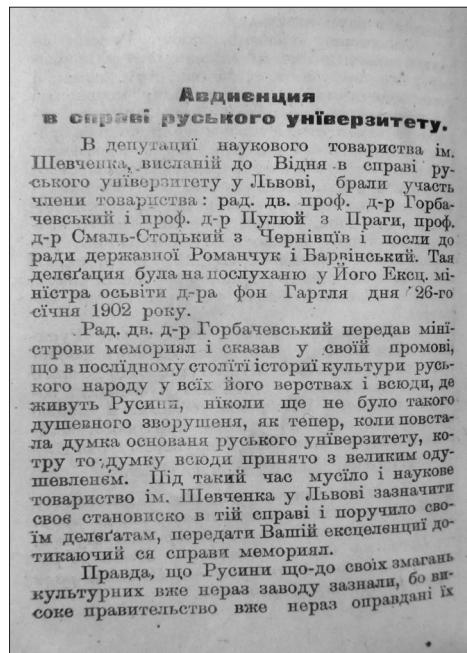
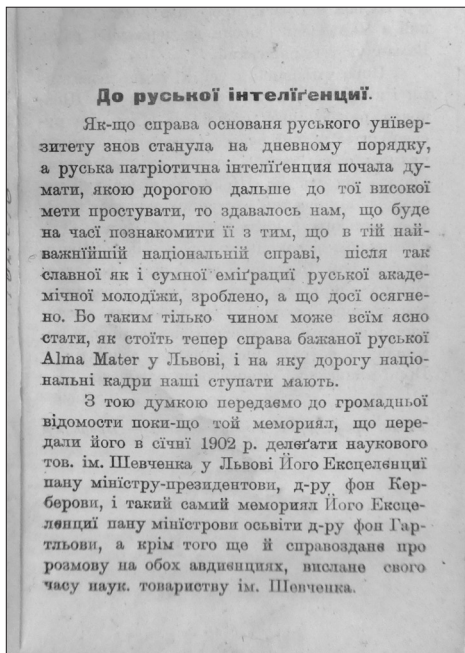

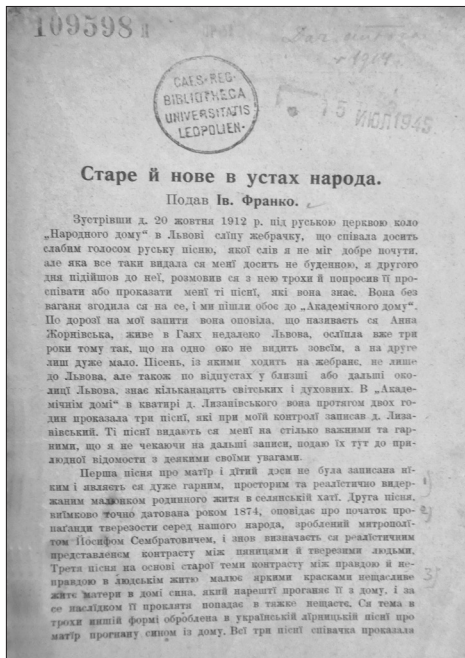
Відозва учнів Академічної гімназії Львова до Комітету з організації
першого віча студентів-українців Австро-Угорщини у Львові (1899)

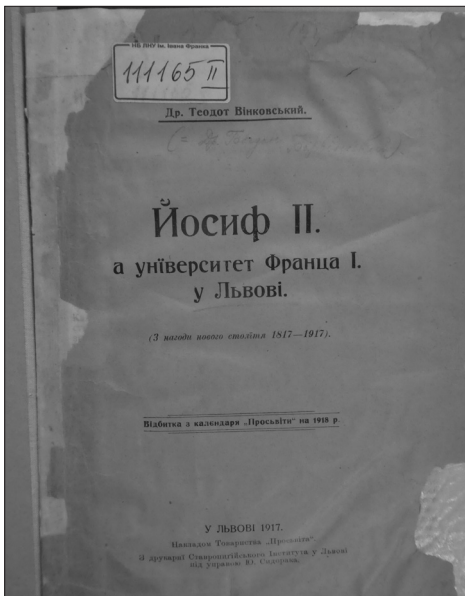
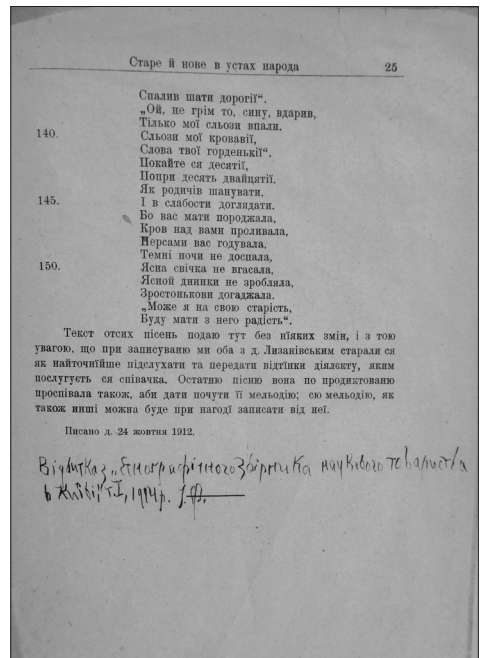

Титульна сторінка, зворот титула і фрагменти тексту праці
«О руський універзитет у Львові» (1904). Дар Богдана Барвінського

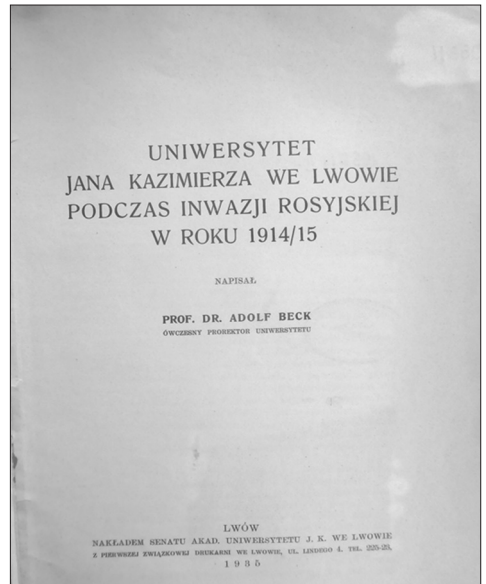

Відбитка праці «Старе й нове в устах народа» Івана Франка (1914).
Перший аркуш та аркуш з автографом автора

Титульна сторінка праці
«Йосиф II а університет Франца I у Львові»
Богдана Барвінського (вийшла
під псевдонімом Теодот Вінковський)
(1917). Дар автора

Титульна сторінка праці Адольфа Бека
«Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie
podczas inwazji rosyjskiej w roku 1914/15»
(1935)